

**ZEMGALES
PLĀNOŠANAS
REĢIONA
ILGTSPĒJĪGAS
ATTĪSTĪBAS
STRATĒGIJA
2015 – 2030,
ATTĪSTĪBAS
PROGRAMMA
2021 – 2028**

*ESOŠĀS SITUĀCIJAS
RAKSTUROJUMS*



ZEMGALES
PLĀNOŠANAS
REĢIONS



Satura rādītājs

IEVADS	6	1.4. APDZĪVOJUMS UN ATTĪSTĪBAS CENTRU PAKALPOJUMI	85
Administratīvi teritoriālās reformas ietekmes raksturojums	7	1.4.1. ATTĪSTĪBAS CENTRI UN TO PAKALPOJUMU APJOMS	85
Zemgales plānošanas reģiona vizītkarte	9	1.4.2. VESELĪBAS APRŪPE UN SABIEDRĪBAS VESELĪBA	89
1. REĢIONA RESURSU ANALĪZE	10	1.4.3. SOCIĀLIE PAKALPOJUMI UN SOCIĀLĀ PALĪDZĪBA	94
1.1. DABAS RESURSI	10	1.4.4. IZGLĪTĪBA	111
1.1.1. AINAVAS	10	1.4.5. KULTŪRA	123
1.1.2. ZEMES LIETOJUMS	15	1.4.6. SPORTS	129
1.1.3. PAZEMES UN VIRSZEMES ŪDENS RESURSI	23	1.5. EKONOMIKA	131
1.1.4. GAISS	25	1.5.1. REĢIONA EKONOMIKAS VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS	131
1.1.5. DERĪGIE IZRAKTEŅI	26	1.5.2. RIS3	141
1.2. CILVĒKRESURSI	27	1.5.3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS ATBALSTA VIDE	142
1.2.1. IEDZĪVOTĀJI	27	1.5.4. ZINĀTNISKI PĒTNIECISKIE RESURSI	146
1.2.2. NODARBINĀTĪBA UN BEZDARBS	34	1.5.5. PERSPEKTĪVO UZŅĒMĒJDARBĪBAS NOZARU RAKSTUROJUMS	151
1.3. INFRASTRUKTŪRA	36	1.6. REĢIONA KAPACITĀTE	167
1.3.1. TRANSPORTS UN TĀ INFRASTRUKTŪRA	36	1.6.1. ADMINISTRATĪVĀ KAPACITĀTE	167
1.3.1.1. TRANSPORTS	37	1.6.2. FINANŠU KAPACITĀTE	168
1.3.1.2. TRANSPORTA INFRASTRUKTŪRA	48	1.6.3. ĀRĒJĀ FINANSĒJUMA PIESAISTE	169
1.3.2. SAKARI, INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJU TEHNOLOĢIJAS	68	1.7. SABIEDRĪBAS DROŠĪBA	171
1.3.3. VIDES INFRASTRUKTŪRA	71	1.7.1. DROŠĪBAS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS	171
1.3.3.1. ŪDENSŠAIMNIECĪBA	71	1.7.2. RISKU VADĪBA UN CIVILĀ AIZSARDZĪBA	174
1.3.3.2. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA	73	2. REĢIONA SADARBĪBA UN FUNKCIONĀLĀS SAITES	180
1.3.4. ENERĢĒTIKA	76	2.1. IEKŠĒJĀS FUNKCIONĀLĀS SAITES	180
1.3.4.1. ATJAUNOJAMIE ENERGORESURSI	77	2.2. ĀRĒJĀS FUNKCIONĀLĀS SAITES	182
1.3.4.2. ENERGOEFEKTIVITĀTE	80	2.2.1. SAITES AR CITIEM PLĀNOŠANAS REĢIONIEM	182
1.3.4.3. ENERGOAPGĀDE	82	2.2.2. PĀRROBEŽU SADARBĪBA	186
		3. ZEMGALES REĢIONA SVID ANALĪZE	188

SAĪSINĀJUMI

A

A – austrumi
AER – atjaunojamie energoresursi
ALTUM – valstij piederoša finanšu institūcija, kas sniedz atbalstu uzņēmējiem, lauksaimniekiem un privātpersonām noteiktu attīstības mērķu sasniegšanai.
ANO – Apvienoto Nāciju organizācija
APP – Ainavu politikas pamatnostādnes
ATR – administratīvi teritoriālā reforma

B

BIMAB – Bezizmešu mobilitātes atbalsta biedrība
BSAC – sociālās aprūpes centrs, kurš sniedz sociālos pakalpojumus bērniem
BVZ – bioloģiski vērtīgie zālāji

C

CA – civilā aizsardzība
CAK – civilās aizsardzības komisija
CCS – elektriskā automobiļa ātrās uzlādes standarts, kas papildina lēnās uzlādes spraudni ar divām līdzstrāvas kontaktligzdām, tādējādi nodrošinot līdzstrāvas uzlādi
CHAdemo – elektriskā automobiļa ātrās uzlādes standarts, kas raksturīgs galvenokārt Āzijas ražotāju automašīnām
CNG – saspiegtā dabasgāze
CO₂ – oglekļa dioksīds
CSDD – VAS “Ceļu satiksmes drošības direkcija”
CSS – centrālās siltumapgādes sistēma
CSP – Centrālā statistikas pārvalde

D

D – dienvidi
DA – dienvidaustrumi
DAC – dienas aprūpes centrs
DDPS OZOLS – dabas datu pārvaldības sistēma OZOLS
DI – deinstitucionalizācijas process

DkI – Dārzkopības institūts
DPS – drošības pakalpojumu sniedzējs
DR – dienvidrietumi
DUS – degvielas uzpildes stacija

E

EAK – Eiropas Ainavu konvencija
ELFLA – Eiropas Lauksaimniecības fonds Lauku attīstībai
ELGF – Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
ERAF – Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES – Eiropas Savienība
ESF – Eiropas Sociālais fonds
ESKO – energoservisa kompānija
ETL – elektrotransportlīdzekļi
EZF – Eiropas Zivsaimniecības fonds

F

FT – funkcionālie traucējumi

G

GPRS – datu pārraides tehnoloģija, kas nodrošina pieeju internetam un dažādu tā pakalpojumu izmantošanu — vispārējo datu pakešu pārraides pakalpojums (angļu "General Packet Radio Service").
GPS – globālās pozicionēšanas sistēma
GRT – garīga rakstura traucējumi

Ģ

ĢVPP – ģimeniskai videi pietuvināti pakalpojumi

H

HES – hidroelektrostacija

I

IIN – iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP – iekšzemes kopprodukts
IKT – informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
IS – informācijas sistēmas
IZM – Izglītības un zinātnes ministrija

Ī

ĪADT – īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

K

KF – Kohēzijas fonds
KPMF – Klimata pārmaiņu finanšu instruments

L

LAD – Lauku atbalsta dienests
LAPK – Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss
Latvija 2030 - Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam
LDDK – Latvijas Darba devēju konfederācija
LIAA – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LIZ – lauksaimniecībā izmantojamās zemes
LLKC – Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
LLU – Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LM – Labklājības ministrija
LNB – Latvijas Nacionālā bibliotēka
LR – Latvijas Republika
LTRK – Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera

M

MeKA – Meža un koksnes produktu zinātniskās pētniecības centrs
MK – Ministru kabinets

N

NACE 2 – saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija
NAI – notekūdeņu attīrīšanas iekārtas
Natura 2000 – Eiropas nozīmes aizsargājama dabas teritorija
NGA – pilnībā vai daļēji no optiskā tīkla elementiem veidoti platjoslas piekļuves tīkli, pa kuriem galalietotājiem tiek nodrošināti piekļuves pakalpojumi ar uzlabotiem datu pārraides parametriem
NMP – Neatliekamā medicīniskā palīdzība

NMPD – Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests
NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO – nevalstiskās organizācijas
NVS – Neatkarīgo valstu sadraudzība

O

OECD – Starptautiskās ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
OVC – operatīvās vadības centrs

P

PIUAC – pieaugušo izglītības un uzņēmējdarbības atbalsta centrs
PM₁₀ – gaisā suspendētās cietās daļiņas ar diametru 10 μm
POIC – pašvaldības operatīvās informācijas centrs
PP – pašvaldības policija
PSAC – sociālās aprūpes centrs, kurš sniedz sociālos pakalpojumus pilngadīgiem iedzīvotājiem
PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

R

R – rietumi
RIS3 – viedās specializācijas stratēģija
RVP – Reģionālā vides pārvalde

S

SAC – sociālās aprūpes centrs
SBSP – sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi
SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SLO – sabiedriskā labuma organizācija
SMS – īsziņu pakalpojums
SOC – stratēģiskais operacionālais centrs
SPSPL – Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums
SPSR – sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs

T

TEN-T – Eiropas Savienības Transeiropas transporta tīkls
TOC – taktiskais operatīvais centrs

U

UNESCO – Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija

V

VAAD – valsts augu aizsardzības dienests
VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VIAA – Valsts izglītības attīstības aģentūra
VP – Valsts policija
VSAC – Valsts sociālās aprūpes centrs
VUGD – Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Z

Z – ziemeļi
ZA – ziemeļaustrumi
ZR – ziemeļrietumi
ZPR – Zemgales plānošanas reģions
ZRKAC – Zemgales reģiona kompetenču attīstības centrs

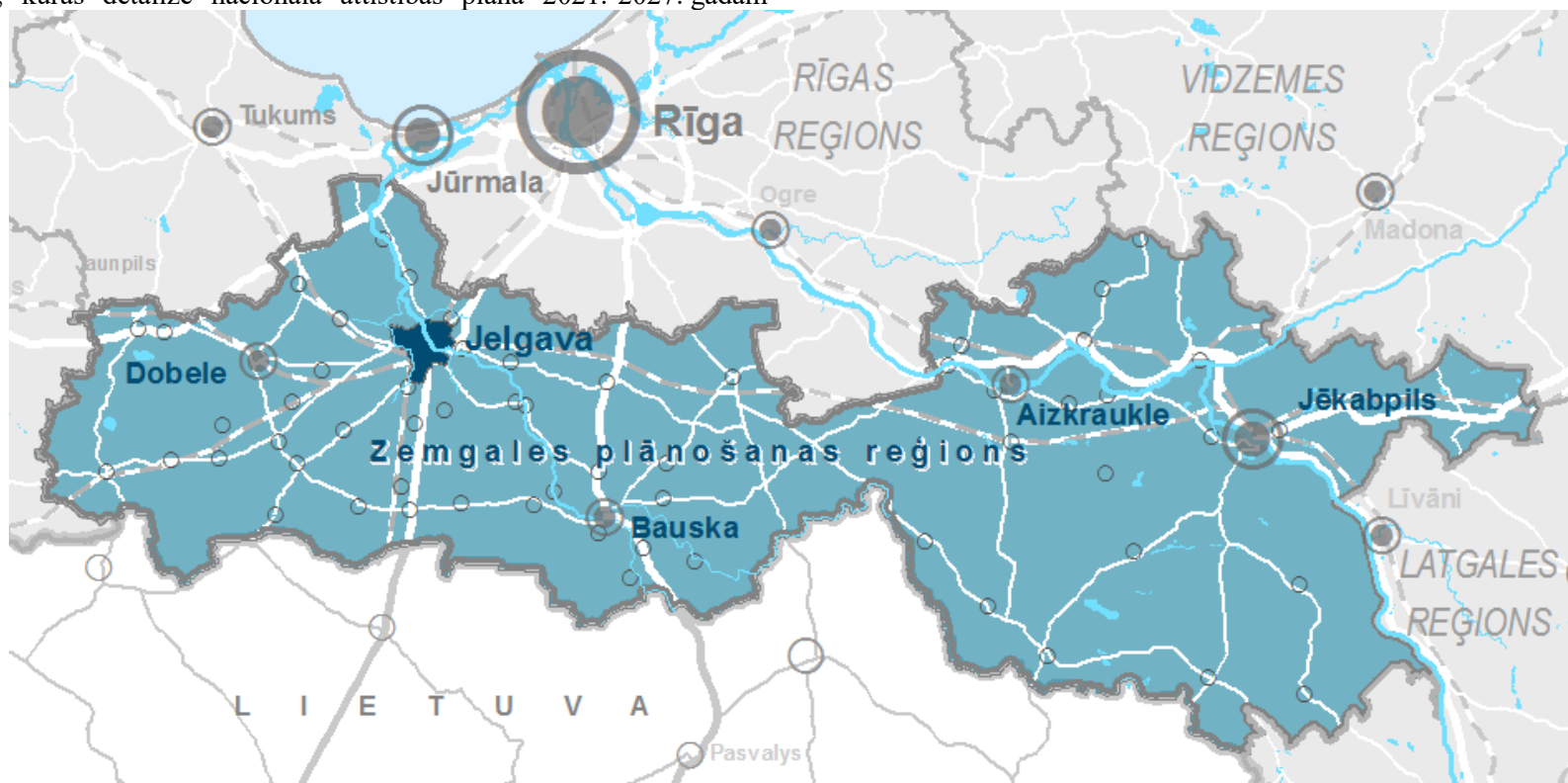
IEVADS

Saskaņā ar Teritorijas attīstības plānošanas likumu **plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija** ir ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā nosaka plānošanas reģiona ilgtermiņa attīstības redzējumu, stratēģiskos mērķus, prioritātes un telpiskās attīstības perspektīvu rakstveidā un grafiskā veidā.

Plānošanas reģiona attīstības programma ir ilgtspējīgas attīstības stratēģijas īstenošanas dokuments un nosaka vidēja termiņa prioritātes, to īstenošanai paredzēto pasākumu kopumu un attīstības programmas īstenošanas uzraudzības kārtību. Plānošanas reģiona attīstības programma, līdzīgi kā reģionālās politikas pamatnostādnes, kuras detalizē nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam

uzstādījumus, rīcības virzienus un uzdevumus reģionālajā politikā, izklāsta detalizēti plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2015.-2030. gadam.

Esošās situācijas raksturojums ir abu minēto Zemgales plānošanas dokumentu kopīgā sadaļa, kurā raksturota un analizēta Zemgales plānošanas reģiona un tajā ietilpstošo pašvaldību attīstība, noskaidrotas reģiona attīstības tendences, problēmas un izaugsmes iespējas, lai noteiktu Zemgales attīstības potenciālu. Ņemot vērā to, ka dokumenta izstrāde tika uzsākta 2020. gadā pirms ATR, visā dokumentā pamatā ir veikta datu analīze par Zemgales plānošanas reģiona administratīvo iedalījumu līdz ATR.



1.attēls. **Zemgales plānošanas reģiona teritorija**

Avots: *Zemgales plānošanas reģions, 2020*

Administratīvi teritoriālās reformas ietekmes raksturojums

Galvenais atšķirību ietekmējošais faktors starp iepriekšējo periodu (2015-2020) un esošo periodu (2021-2027) neapšaubāmi ir administratīvi teritoriālā reforma (turpmāk – ATR), kas pēc 2021. gada pašvaldību vēlēšanām uz Latvijas kartes atstāj tikai 42 pašvaldības līdzšinējo 119 vietējo pašvaldību vietā. To paredz 2020. gada 10. jūnijā pieņemtais (stājies spēkā 2020. gada 23. jūnijā) Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. Jaunās pašvaldību domes darbu uzsāka 2021. gada jūlijā. Līdzšinējās 119 pašvaldību domes turpināja darbu līdz 2021. gada pašvaldību vēlēšanām.

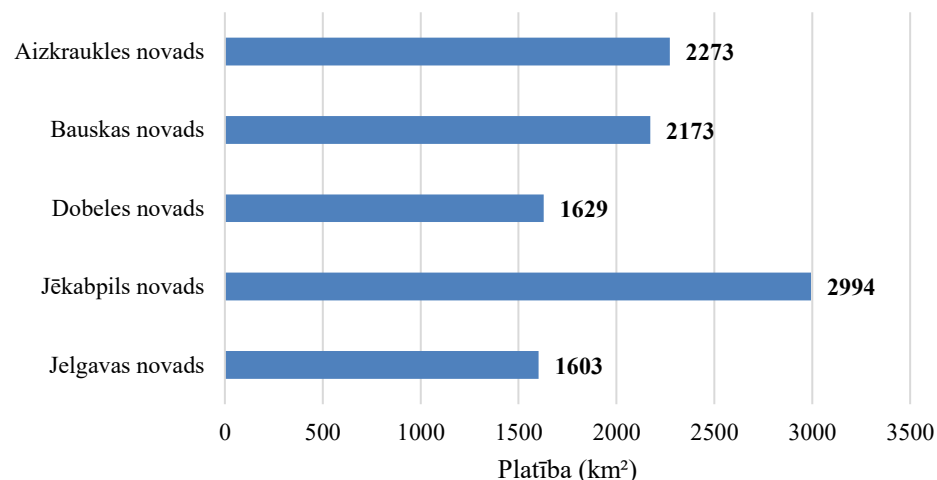
Zemgales plānošanas reģionā līdzšinējo 22 pašvaldību vietā no 2021. gada jūlija paliek tikai 6:

- **Aizkraukles novads** (apvienojot **Aizkraukles, Jaunjelgavas, Kokneses, Neretas, Pļaviņu** un **Skrīveru** novadus ar administratīvo centru **Aizkrauklē** (reģionālās nozīmes attīstības centrs), **iedzīvotāju skaits — 29 436** (2020. gadā);
- **Bauskas novads** (apvienojot **Bauskas, Iecavas, Rundāles** un **Vecumnieku** novadus ar administratīvo centru **Bauskā** (reģionālās nozīmes attīstības centrs), **iedzīvotāju skaits — 41 767** (2020. gadā);
- **Dobeles novads** (apvienojot **Auces, Dobeles** un **Tērvetes** novadus ar administratīvo centru **Dobelē** (reģionālās nozīmes attīstības centrs), **iedzīvotāju skaits — 28 597** (2020. gadā);
- **Jēkabpils novads** (apvienojot **Jēkabpils** pilsētu un **Aknīstes, Jēkabpils, Krustpils, Salas** un **Viesītes** novadus ar administratīvo centru **Jēkabpilī** (nacionālās nozīmes attīstības centrs), **iedzīvotāju skaits — 40 790** (2020. gadā);
- **Jelgavas novads** (apvienojot **Jelgavas** un **Ozolnieku** novadus ar administratīvo centru **Jelgavā** (nacionālās nozīmes attīstības centrs), **iedzīvotāju skaits — 31 757** (2020. gadā);
- **Jelgavas valstspilsētas pašvaldība** (paliek nemainīgi Jelgavas pilsētas teritorijas robežas) **iedzīvotāju skaits — 56 062** (2020. gadā).

Ievērojot Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu, lai nodrošinātu administratīvi teritoriālās reformas mērķu sasniegšanu pēc 2021. gada 1. jūlija, Jelgavas valstspilsētas pašvaldība kopā ar Jelgavas novada pašvaldību, sadarbojas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas un attīstības programmas izstrādē un izveido

kopīgas sadarbības institūcijas šādās jomās: civilā aizsardzība, izglītība un atkritumu apsaimniekošana.

Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību teritorijas pēc ATR ir mazāk atšķirīgas. Atsevišķu novadu teritoriju diapazons ir robežās no ~1600 km² līdz ~3000 km².

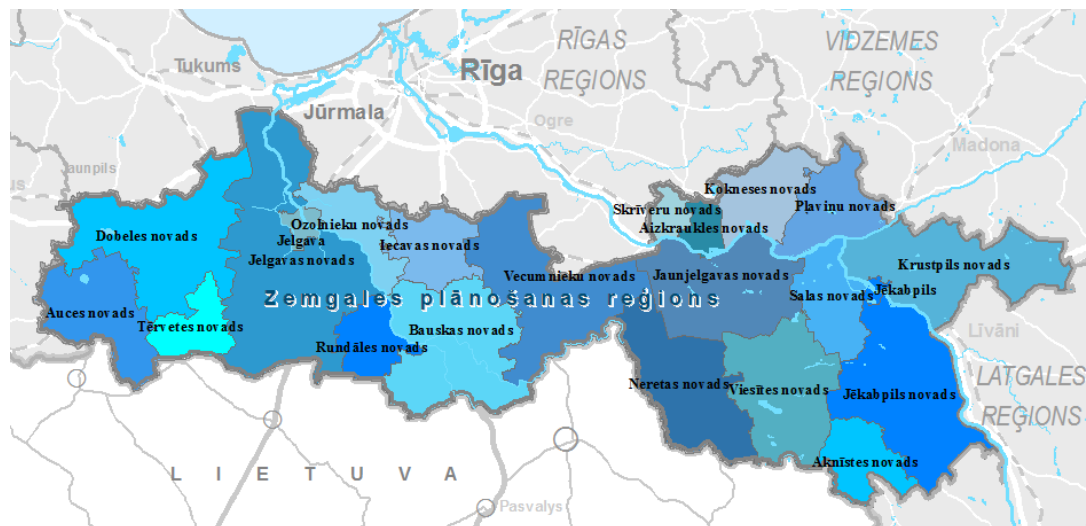


2.attēls. Zemgales reģiona novadu teritoriju platība pēc ATR

Avots: Zemgales plānošanas reģions, 2020

Ja līdz šim lielākais novads bija Jelgavas novads, tad pēc ATR tas ir mazākais novads ZPR, bet lielākais ir Jēkabpils novads kopā ar Jēkabpils pilsētu.

Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma 14.pantā noteikts, ka valsts un pašvaldību kopīgu funkciju realizēšanai tiek izveidoti **Kurzemes, Zemgales, Rīgas, Vidzemes** un **Latgales** administratīvie reģioni, kuru statusu un darbības nosacījumus regulē atsevišķs likums, tā paša likuma 23. pantā ir teikts: “*Ministru kabinets līdz 2021. gada 1. janvārim izstrādā likumprojektu par administratīvo reģionu izveidi Vidzemē, Latgalē, Kurzemē, Zemgalē un Rīgas reģionā valsts un pašvaldību kopīgu funkciju realizēšanai,*” kas ir jauns solis uz priekšu jau esošo plānošanas reģionu tālākai attīstībai, lai veiksmīgāk varētu nodrošināt reģiona attīstības plānošanu, koordināciju, pašvaldību un valsts pārvaldes iestāžu sadarbību.



3.attēls. Zemgales plānošanas reģiona administratīvi teritoriālais iedalījums līdz 2021. gada 1. jūlijam

Avots: Zemgales plānošanas reģions, 2020



4.attēls. Zemgales plānošanas reģiona administratīvi teritoriālais iedalījums pēc 2021. gada 1. jūlija

Avots: Zemgales plānošanas reģions, 2020

Zemgales plānošanas reģiona vizītkarte

Zemgale atrodas Latvijas centrālajā daļā uz dienvidiem no Rīgas, un tai ir gara sauszemes robeža ar Lietuvu. Reģiona lielākā daļa atrodas Zemgales līdzenumā, tomēr teritorija iestiepjas arī Austrumkurzemes augstienē un Dienvidkurzemes zemienē, kā arī Augšzemes augstienē. Pateicoties salīdzinoši auglīgajām augsnēm, jau kopš seniem laikiem Zemgale tiek dēvēta par Latvijas maizes klēti.

Reģions ir nozīmīgs tranzīta krustpunkts. Zemgali šķērso valsts galvenās automaģistrāles Lielbritānija - Āzija (A6/E22), Via Baltica (A7/E67) un Budapešta - Pleskava (A8/E77), kā arī dzelzceļa līnijas un maģistrālie naftas un dabasgāzes vadi, kā arī optisko šķiedru kabeļi. Tāpat Zemgali šķērso 28 valsts reģionālie autoceļi un 237 vietējas nozīmes autoceļi, veidojot ceļu tīklu, kas ir blīvāks nekā vidēji valstī. Visi reģiona rajonu centri, izņemot Jēkabpili, atrodas mazāk nekā 100 km attālumā no Rīgas un no galvaspilsētas ir sasniedzami mazāk nekā pusotras stundas laikā. Tā piemēram, Aizkraukle no Rīgas atrodas 90 km attālumā, Bauska - 67 km, Dobeles - 78 km, Jelgava - 47 km, bet Jēkabpils - 143 km.

Zemgali šķērso divas lielākās Latvijas upes – Daugava un Lielupe. Zemgales līdzenumu šķērso Lielupes baseina upes: Svītene, Platone, Svēte, Tērvete, Auce, Bērze, Misa un Iecava. Savukārt Daugava rada gan dabiskas, gan sociāli ekonomiskas atšķirības starp abu krastu pašvaldību teritorijām. Pie nozīmīgākām ūdens šķirtnēm Zemgales austrumu daļā, kas lielākā vai mazākā mērā ietekmē teritorijas attīstību, jāpiemin arī Aiviekste, kas Daugavas labajā krastā veido Aizkraukles novada robežu ar Jēkabpils novadu, un Dienvidsusēja, kas reģiona dienvidu daļā veido samērā nošķirtu teritoriju līdz pat Lietuvas robežai. Upju līčos un plāvās sastopamas retas augu, putnu un dzīvnieku sugas, tas liecina par pievilcīgu un nepiesārņotu apkārtējo vidi. Ūdens resursu krājumi ir pietiekami gan saimnieciskai darbībai, gan iedzīvotāju patēriņam. Ūdens apgādē galvenokārt tiek izmantoti gruntsūdeņi.

Viena no lielākajām reģiona bagātībām ir zeme. Aptuveni puse reģiona teritorijas ir lauksaimniecībā izmantojamās zemes, bet visauglīgākās augsnes ir Zemgales līdzenumā, kuru zemes kvalitātes vērtējums vidēji ir virs 60 ballēm, bet atsevišķās vietās pat līdz 82 ballēm (piem., Sesavas pagastā). Zemgalē zemes kadastrālā vērtība ir gandrīz par 50% augstāka nekā citos valsts lauku rajonos. Meži klāj 42,1% Zemgales teritorijas. Lielākās meža platības ir Aizkraukles un Jēkabpils apvidū, kur meži aizņem gandrīz pusi no to teritorijas. Viena no lielākajām

Zemgales priekšrocībām ir pazemes ūdeņi, kas atrodami devona un kvartāra nogulumos (komunālajā ūdensapgādē Zemgalē izmanto tikai pazemes ūdeņus), bet Dobeles novadā pazemes iežos saskatāms potenciāls jaunas un lielākas gāzes krātuves izveidei. Tāpat Zemgalē ir vērā ņemamas kūdras, māla, dolomīta, ģipsakmens, kaļķakmens, grants un smilts ieguves vietas. Daudzas ieguves vietas nav aktīvas, taču lielākajā daļā šo vietu dabas resursi vēl nav izsmelti.

Būtiskākās nozares valsts tautsaimniecībai Zemgalē ir rūpniecība un lauksaimniecība, tostarp mežizstrāde. Zemgalē atrodas arī viena no lielākajām valsts augstākās izglītības iestādēm - Latvijas Lauksaimniecības universitāte -, kas vienīgā valstī sagatavo augsti kvalificētus speciālistus darbam veterinārmedicīnā, mežsaimniecībā, lauksaimniecībā, pārtikas zinātnēs un lauku inženierzinātnēs.

Reģions ir bagāts ar nozīmīgu kultūrvēsturisko mantojumu - nacionālas nozīmes kultūrvēsturiskajiem pieminekļiem un tūrisma objektiem. Zemgalē apskatāmas Jelgavas, Rundāles, Mežotnes, Bauskas un Krustpils pils, Kokneses un Dobeles pilsdrupas, Tērvetes dabas parks, Pokaiņu mežs, Ložmetējkalns un citi apskates objekti, kas gadu no gada tūristu vidū kļūst aizvien populārāki. Reģionā ir 60 Eiropas Savienības nozīmes aizsargājama dabas teritoriju, kas iekļautas vienotajā NATURA 2000 tīklā, tostarp Tērvetes Dabas parks, kas atzīts par izcilāko Eiropas tūrisma galamērķi Latvijā. Savukārt Jelgavai unikalitāti piešķir fakts, ka pilsētas centrā, Pils salā mīt vairāk nekā 50 savvaļas zirgu, kas vecina Lielupes palienes dabas ainavas un vairāku vērtīgu biotopu saglabāšanu. Tas, ka Rundāles pils dārzā meklējama Baltijā un visā Ziemeļeiropā lielākā, aptuveni 2 000 šķirņu rožu kolekcija, bet Dobelē - Baltijas valstīs lielākais ceriņu dārzs un Koknesē – topošais Likteņdārzs, piemiņas vieta, kas veltīta mūsu tautas 20. gadsimta totalitāro režīmu un karu upuriem -, ir apliecinājums tam, ka Zemgale ir plaukstošs un dāsni ziedošs reģions valsts vidienē. Turklāt Zemgalē – Tērvetē un Skrīveros ir apskatāmi vairāk nekā gadsimtu veci dendrāriji, atrodamas vairāk nekā 40 kokaudzētavas, kā arī desmitiem seno piļu un muižu parki, svētvietas un vēl citi unikāli dabas objekti. Savukārt tautas mākslas un seno amatu prasmes sakņojas Bauskas, Dobeles, Līvberzes, Jaunsvirlaukas, Svētes, Viesītes, Vīpes un Zasas amatniecības centrā, pašvaldību novadpētniecības un mākslas muzejos, mākslas salonos un neskaitāmās lauku viensētās.

1. REĢIONA RESURSU ANALĪZE

1.1. DABAS RESURSI

Dabas resursi ir vitāli svarīgi cilvēku dzīves vides un labklājības nodrošināšanai. Zemgalē ir apzināti dažādi dabas resursi: lauksaimniecībā izmantojamās zemes (turpmāk – LIZ) un īpaši auglīgās augsnes, meži, derīgie izrakteņi, saldūdens resursi, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (turpmāk – ĪADT), ainavas u.c. Reģiona iekšienē ir būtiskas atšķirības dažādu dabas resursu pieejamībā, ko nosaka gan dabas apstākļi, gan cilvēku saimnieciskā darbība. Zemgale ir pazīstama kā “maizes klēts”, kur plašajos līdzenumos pamatā nodarbojas ar lauksaimniecību.

Atšķirības reģiona iekšienē redzamas jau dažādo ainavu tipu izplatībā. Līdzenā un lauksaimniecībā aktīvi izmantotā Zemgales rietumu daļa stipri atšķiras no austrumu daļas, kam raksturīgas mežaines, purvaines un mozaīkveida ainavas. Attiecīgi atšķirīgi ir arī zemes lietojuma veidi Zemgales austrumu un rietumu daļās.

Salīdzinājumā ar Latviju kopumā, Zemgalē dominē LIZ – 39% no kopplatības, tās koncentrējas galvenokārt Zemgales rietumu daļā – līdšņējos Jelgavas, Dobeles, Rundāles, Tērvetes un Bauskas novados. Lielām LIZ platībām Zemgales rietumos ir piešķirts nacionālās nozīmes lauksaimniecības zemes statuss. Teritorijas ar auglīgākajām augsnēm un intensīvu lauksaimniecisko ražošanu atrodas galvenokārt Lielupes sateces baseinā, kas ir īpaši jutīga teritorija attiecībā pret augsnes un ūdens piesārņojumu.

Zemgalē, salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem, mežu īpatsvars ir nedaudz mazāks – 44,1%. Tāpat kā lauksaimniecības zemju izplatībai, arī mežainuma rādītāji būtiski variē reģiona iekšienē. Reģiona austrumu daļā mežu teritoriju ir izteikti vairāk, vislielākās mežu platības ir tieši Jēkabpils, Vecumnieku, Jaunjelgavas, Krustpils, Neretas un Viesītes novados.

Ļoti vērtīgs dabas resurss Zemgales plānošanas reģionā ir īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kas savstarpēji atšķiras ar teritorijas izveidošanas mērķiem, teritorijas platību un dažādu aizsardzības pakāpi – atļautajām un aizliegtajām darbībām. Zemgalē atrodas vai daļēji atrodas vairākas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas: 1 nacionālais parks, 1 dabas rezervāts, 57 dabas liegumi, 10 dabas parki, 12 dabas pieminekļi alejas un 2844 dabas pieminekļi aizsargājamie koki un 493 mikroliegumi, no kuriem 2 ir Eiropas nozīmes aizsargājamās Natura 2000 teritorijas (DDPS OZOLS 02.07.2021 dati). Uz 2021. gada 2. jūliju Zemgales

plānošanas reģionā ir 493 mikroliegumi ar kopējo platību 7534 ha un 286 no tiem ir buferzonas ar kopējo platību 12245 ha. 66 ĪADT ir iekļautas Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) tīklā, kas izveidots, lai nodrošinātu ES nozīmes sugu un biotopu aizsardzību. ĪADT aizņem 52042,62 ha jeb 4,8 % no reģiona kopējās platības, kas, salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem un vidējo rādītāju Latvijā (~12%), ir maz. Mikroliegumi visvairāk izplatīti reģiona mežainajās teritorijās. Savukārt bioloģiski vērtīgie zālāji (turpmāk – BVZ), ES aizsargājams zālāju biotops, ir nozīmīga lauku ainavas daļa, kas ārpus Natura teritorijām veido lielāko BVZ daļu Latvijā kopumā (60%). Zemgalē BVZ izvietoti 6657 ha platībā, veidojot 1,6% no reģionā esošajām LIZ.

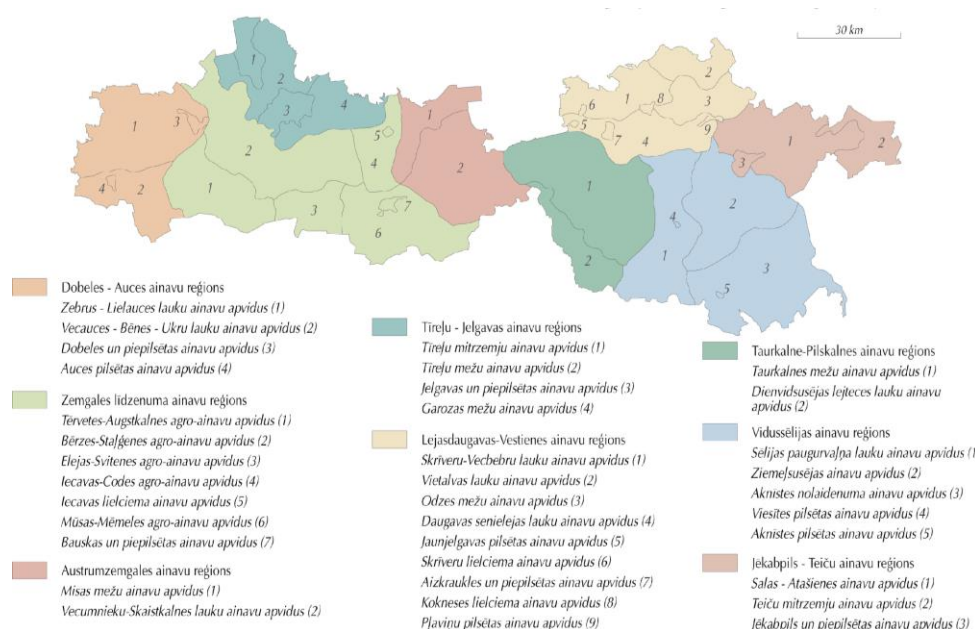
Zemgales reģiona nozīmīgākie derīgie izrakteņi ir: ģipsakmens, kaļķakmens, dolomīts, smilts, grants, kūdra un māls. Zemgalē atrodas vienas no lielākajām dolomīta un kaļķakmens atradnēm Latvijā.

1.1.1. AINAVAS

Zemgales plānošanas reģionā sastopamas dažāda tipa ainavas. To nosaka dabas apstākļi, kā arī vēsturiskā un mūsdienu saimnieciskā darbība. Jo īpaši atzīmējamas Zemgales rietumdaļas atšķirīgās ainavas no austrumdaļā sastopamajām, t.i., Zemgales līdzenuma atklātās ainavas (āraines) ar izteiktu aramzemju dominanci pretstatā pārējām reģiona teritoriju ainavām, starp kurām sastopamas gan mežaines, gan mozaīkveida ainavas, gan purvaines. Zemgalē ir izdalīti šādi ainavu tipoloģiskie apvidi – pilsētas ainavas (arī pilsētu un piepilsētu, lielciemu ainavas), agro-ainavas (dominē atklātās un plašās lauksaimniecībā izmantojamās zemes), lauku ainavas (mozaīkveida ainavas struktūra vai ainavas ar lielāku lauku un mežu miju) un mežu ainavas (dominē meža teritorijas). Raksturīgākie ainavu apvidu tipi Zemgalē ir lauku ainavas, lauku-mežu miju ainavas, mežu ainavas, mitrzemju ainavas un urbanizētās ainavas.

Viens no soļiem Latvijas nacionālās ainavu politikas veidošanai un tās integrēšanai visu līmeņu teritoriālās attīstības plānošanā ir Ainavu tematisko plānu izstrāde. Ainavu politikas pamatā ir starptautisks dokuments-vienošānās Eiropas Ainavu konvencija (EAK), ko Latvijas Saeima ratificēja 2007. gadā, un no tā izrietoši Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā izstrādātās Ainavu politikas pamatnostādnes (APP) 2013.–2019. gadam, kur primāri tiek uzsvērta nepieciešamība pēc mērķtiecīgas ainavu pārmaiņu vadības organizēšanas, lai apzinātu Latvijas ainavu potenciālu un nodrošinātu tā ilgtspējīgu īstenošanu, atbilstoši sabiedrības vēlmēm.

Interreg V-A Latvijas – Lietuvas programmas 2014.–2020. gadam projekta Nr. LLI-291 "Zaļās infrastruktūras pilnveidošana zemieņu upju ainavā/ ENGRAVE" ietvaros Zemgales plānošanas reģiona teritorijai 2019. gada oktobrī ir izstrādāts Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns, kurā ir veikta ainavu telpisko vienību (reģionu un apvidu) izdalīšana, klasificēšana un kartēšana (skat. 1.1.attēlu) un ainavu telpu raksturošana (nozīmīgie elementi, dabas apstākļi, zemes izmantošana, vērtības novada mērogā).



1.1.attēls. Zemgales plānošanas reģiona ainavu reģioni un apvidi

Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

Zemgales reģionā ir izdalīti 8 ainavu reģioni. Veicot padziļinātu izpēti, ainavu reģionu un apvidu robežas var mainīties, proti, tikt precizētas. 1.1.tabulā apkopoti ainavu reģioni un to raksturīgākās īpašības.

Ainavu reģions	Ainavu reģiona raksturojums
Zemgales līdzenuma ainavu reģions	Pamatā plašas lauksaimniecības zemes. Daudzām reģiona upēm ir izteiktas ielejas. Dominē velēnu karbonātaugsnes, lielo upju ielejās – aluvialās augsnes, smilšaino cilmiežu izplatības areālos – podzolaugsnes (velēnu podzolaugsnes). Blīvs upju tīkls, reģionā faktiski nav dabiskas izcelsmes ūdenstilpnes, liela daļa

pārveidota meliorācijas projektu rezultātā. Visas lauksaimniecības zemes reģionā ir meliorētas. Izteikti dominē aramzemes ar lielākiem vai mazākiem mežu plankumiem, kas reģiona griezumā veido nosacīti lineārus koridorus (saistīts ar lineāro upju tīklojumu). Relatīvi blīvs apdzīvojums, kas koncentrējas galvenokārt ciemos un pilsētu tuvumā. Dominē intensīva lauksaimniecība plašos lauku masīvos. Nozīmīgs elements ainavā ir lauksaimniecības pārstrādes uzņēmumi, siltumnīcas, lielfermas.

Dobeles – Auces ainavu reģions

Ainavu reģionā dominē paugurains reljefs (Lielauces pauguraine) ar stipri saposmotu glaciofluvialu smilts, grants un morēnas pauguru veidotu reljefu, kas apgrūtina zemes izmantošanu lauksaimniecībā. Upju tīkls pakārtots pauguraines un drumlinu līdzenuma reljefam un saistīts ar Lielupes sateces baseinu. Dominē mozaīkveida ainava ar mežu un lauku miju. Paugurainē – sadrumstaloti mežu masīvi ar nelielu lauku ieslēgumiem, reljefa pazeminājumos – plašāki aramzemju masīvi. Kopumā skrajš apdzīvojums, lielākais iedzīvotāju blīvums koncentrējas ap pilsētām (Dobele, Auce) un ciemiem. Raksturīgas arī mežvidu viensētas, īpaši pauguraines ainavā.

Tīreļu – Jelgavas ainavu reģions

Ainavu veido Baltijas jūras agrāko stadiju smilšains līdzenums ar atsevišķām kāpu reljefa formām un vienlaidus augsto purvu masīviem Lielupes kreisajā krastā. Uz R no Lielupes – blīvāks Lielupes pieteku tīkls, uz ZA – upju blīvums ir izteikti retāks. Vājās noteces rezultātā, pārpurvojoties sauszemei, ir izveidojušies lieli augsto purvu masīvi. Hidrogrāfiskais tīkls ir stipri pārveidots meliorācijas rezultātā. Izteikti dominē mežu masīvi ar lauksaimniecību zemju plankumiem (galvenokārt gar upēm) un purvu masīviem Lielupes kreisajā krastā. Jelgava un tai pieguļošie ciemi veido nozīmīgu urbanizētu ainavu apvidu, kur koncentrējas apdzīvojuma blīvums. Ārpus ciemiem viensētu īpatsvars ir neliels.

Austrumzemgales ainavu reģions

Ainavu reģionā veido upmales līdzenuma reljefa formas ar rievotās morēnas vaļņveida formām. Reģionā ir samērā bieži izplatīti sadrumstaloti augstā un zemā purva masīvi, kas daudzviet izveidojušies vājas noteces rezultātā. Salīdzinoši rets upju tīkls. Reģionā kopumā dominē meži, īpaši Mīdas ainavu apvidū, kur ir vienlaidus meža masīvi ar atsevišķiem purvu un lauksaimniecības zemju plankumiem. Mežainajā Mīdas ainavu

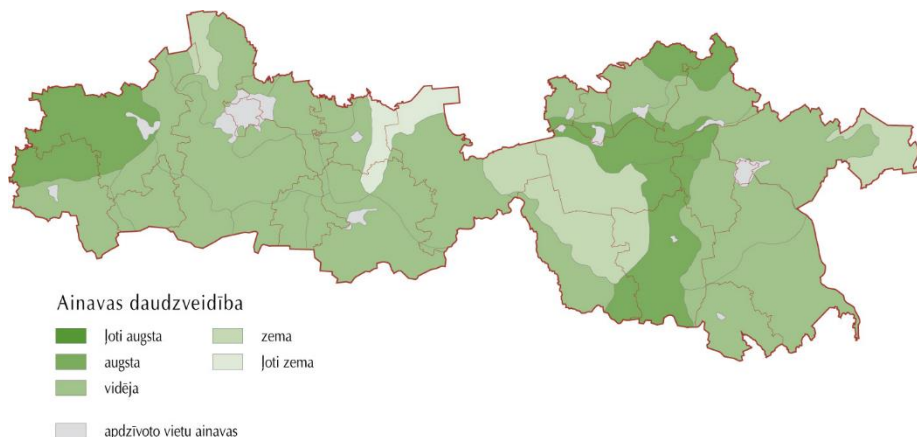
	apvidū apdzīvojuma blīvums ir zems, viensētas koncentrējas te galvenokārt upju tuvumā. Savukārt mozaikveida Vecumnieku-Skaistkalnes ainavu apvidū apdzīvojuma struktūra izveidojusies vienmērīgi.
Taurkalnes – Pilskalnes ainavu reģions	Ainavu reģionā veido Taurkalnes līdzenuma reljefa formas, Dienvidsusējas lejteces ainavu apvidū – pamatmorēnas līdzenums. Reģionā ir samērā bieži izplatīti galvenokārt augstā purva masīvi, kas daudzviet izveidojušies vājas noteces rezultātā. Salīdzinoši rets upju tīkls. Vēsturiski ir dominējušas pārmitras teritorijas, kuru lielākā daļa ir meliorētas 20. gs. otrā pusē. Reģionā izteikti dominē vienlaidus mežu masīvi, samērā būtisks īpatsvars ir arī purvainām teritorijām meža zemēs. Lauksaimniecības zemes ir izvietotas galvenokārt upju ieleju tuvumā, to īpatsvars ir izteikti lielāks Dienvidsusējas lejteces ainavu apvidū, kur dominē daudzveidīga lauksaimniecības zemju apsaimniekošanas ainava. Mežainajā Taurkalnes ainavu apvidū apdzīvojuma blīvums ir izteikti zems. Dienvidsusējas lejteces ainavu apvidū apdzīvojums izteikti koncentrējas upju tuvumā.
Vidussēlijas ainavu reģions	Ainavu reģionā ir divas izteiktas reljefa formas – Sēlijas paugurvalnis un Aknīstes nolaidenums. Relatīvi blīvs upju tīkls, īpaši Aknīstes nolaidenuma ainavu apvidū. Vēsturiski mitrzemes vienlaidus masīvos bija izplatītas nolaidenuma ainavā (tagad lielākā daļa ir meliorētas), Sēlijas paugurvalnī to īpatsvars ir mazāks. Daudzviet vājas noteces rezultātā ir izveidojušies galvenokārt augsto purvu masīvi. Sēlijas paugurvalņa ainavai raksturīgas samērā daudz (Zemgales kontekstā) dabiskas izcelsmes ūdenstilpnes, nozīmīgākās no tām – Saukas, Piksteres un Viesītes ezeri. Sēlijas paugurvalņa ainavai ir izteikti mozaikveida telpiskā struktūra ar lauku-mežu miju. Nolaidenuma ainavu veido plašāku mežu un lauku masīvu mija – dominējošais zemes lietojuma veids te ir mežs. Apdzīvojuma blīvums ainavu reģionā ir salīdzinoši zems, ciemi koncentrējas ap galvenajiem ceļiem, viensētas ir samērā vienmērīgi izvietotas lauksaimniecības zemju platībās.

Jēkabpils – Teiču ainavu reģions	Ainavu veido daudzveidīgs pamatmorēnas līdzenuma reljefs – Aronas paugurlīdzenums un Jersikas līdzenums. Reģionā ir izveidojies liels zemo purvu īpatsvars, bet Teiču ainavu apvidū – vienlaidus augsto purvu masīvi. Upju tīklojums reģionā ir relatīvi blīvs, izņemot purvaino Teiču ainavu apvidu. Ir samērā daudz nelielu ezeru. Salas-Atašienes ainavu apvidū relatīvi lieli purvu masīvi, pārmitrajā Teiču ainavu apvidū – dominē purvu ainavas. Reģionā vienlīdz dominē kā plaši mežu masīvi, tā arī plaši lauksaimniecības zemju un purvu masīvi. Jēkabpils un tai pieguļošie ciemi veido nozīmīgu urbanizētu ainavu apvidu. Apdzīvojuma blīvums ir tiešā veidā saistīts ar lauksaimniecības zemju masīviem, ciemiem un reģiona urbanizēto centru – Jēkabpili.
Lejasdaugavas – Vestienas ainavu reģions	Ainavu veido daudzveidīgs Viduslatvijas nolaidenuma līdzenuma reljefs ar krumlinu (morēnuvālu), morēnas paugurgredņu un vaļņu reljefa formām. Upju tīklojums reģionā ir relatīvi blīvs, izņemot purvaino Teiču ainavu apvidu. Dabiskas izcelsmes ūdenstilpju ir maz. Būtiskas ūdens ainavas transformācijas 20. gs. ir saistītas ar Aizkraukles HES – Daugavas ielejas ūdeņu ainava ir pārveidota no Aizkraukles līdz Pļaviņām. Reģionā vienlīdz dominē kā plaši mežu masīvi, tā arī atsevišķi plašu lauksaimniecības zemju masīvi un daudzveidīgu lauksaimniecības zemju kompleksi. Nozīmīgas ir arī purvu ainavas (atsevišķi masīvi ir izstrādāti). Apdzīvojuma blīvums ir tiešā veidā saistīts ar galvenajiem ceļiem, Daugavas krastu ciemiem un pilsētām. Ir plašas neapdzīvotas teritorijas.

1.1.tabula. Zemgales plānošanas reģiona ainavu reģioni un to raksturojums

Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

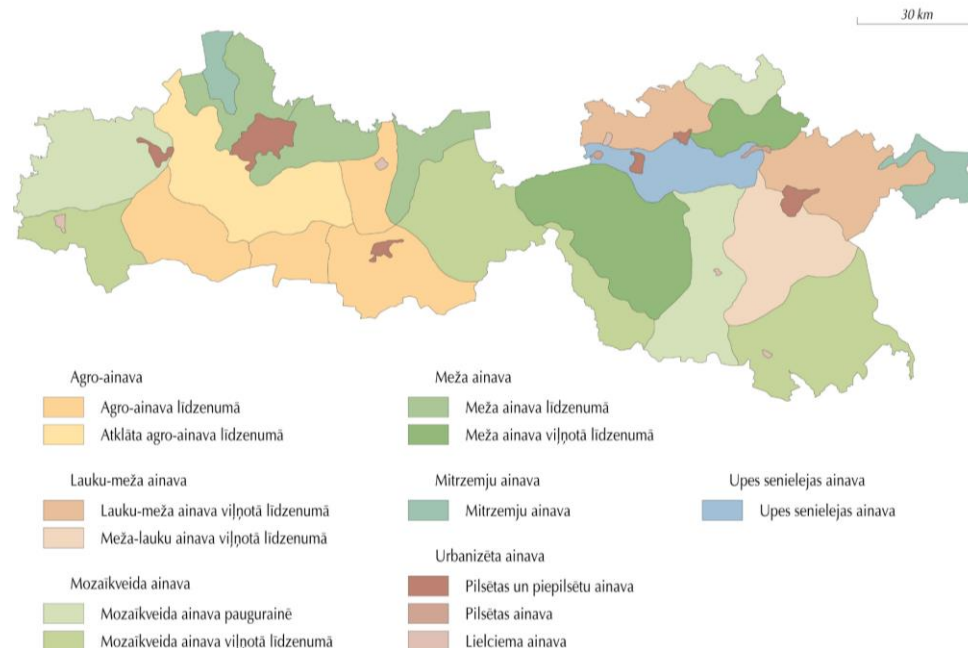
Ainavas daudzveidība ir pamats gan bioloģiskai, gan vizuālajai daudzveidībai teritorijā. Ainavas daudzveidības veicināšana (it īpaši salīdzinoši viendabīgās teritorijās – lielos agromasīvos, mežu masīvos) sekmē ekosistēmu pakalpojumu multifunkcionalitāti un dažādos aspektos paaugstina ainavas vērtību. Daudzveidības ziņā nozīmīgākie ainavu apvidi Zemgales reģionā ir paugurainā reljefa teritorijas, kā arī Daugavas senielejas telpa. Monotonākās ainavas savukārt ir mežainajos apvidos. Būtisks daudzveidības rādītājs reģionālā mērogā ir arī cilvēka saimnieciskā darbība, kas ir īpaši nozīmīga Zemgales līdzenuma reljefa ziņā viendabīgajā ainavas apvidū.



1.2.attēls. Ainavas daudzveidības kvalitāte Zemgales plānošanas reģionā

Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

Ainavas daudzveidība ir novērtējama balstoties uz dažādiem indikatoriem, taču reģionālā mērogā to vislabāk raksturo ainavu tipu sastopamība un to teritoriālais izvietojums. Zemgales reģionā ir izdalāmi septiņi ainavu tipi (agro-ainava, lauku-meža ainava, mozaikveida ainava, meža ainava, mitrzemju ainava, upes senielejas ainava, urbanizēta ainava) un 11 ainavu apakštipi, nodrošinot augstu ainavu daudzveidību, kuru veido, piemēram, kā vienlaidus meža zemju ainavu apvidi, tā vienlaidus agro-ainavu apvidi un dažādas mozaikveida ainavas paugurainēs un līdzenumos. Turklāt agro-ainavu apvidi kā ainavas tips ir unikāls arī valsts mērogā. Reģionam ir unikāli arī mitrzemju ainavu apvidi un kultūrvēstures un dabas elementu ziņā Latvijas mērogā augstvērtīgais Daugavas senielejas ainavu apvidus.



1.3.attēls. Zemgales plānošanas reģiona ainavu tipi

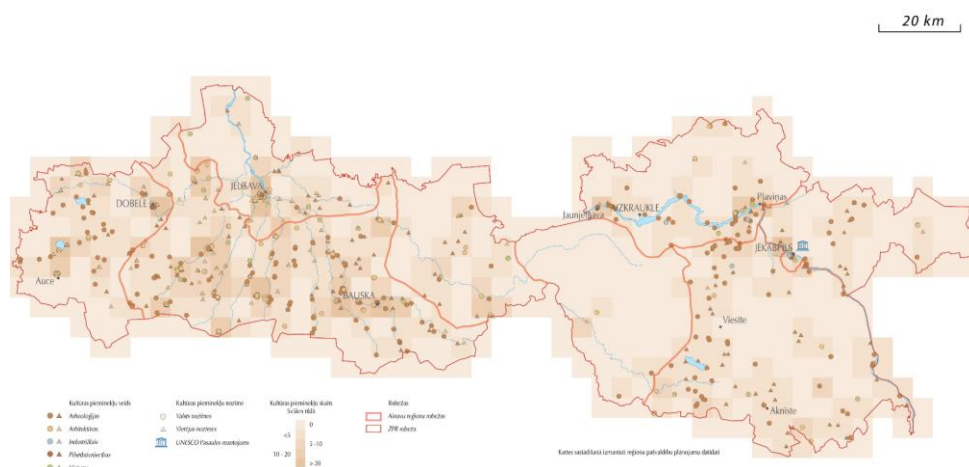
Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

Kā redzams attēlā, Jelgavas un Bauskas novadu D daļā izteikti dominē agro-ainava, kur līdzenumā vispiemērotākā saimnieciskā darbība ir lauksaimniecība. Aizkraukles novada D daļā un Jelgavas novada Z daļā dominē meža ainavas, upes senielejas ainava – Daugavas ielejā, kā arī urbanizētās ainavas apkārt reģionālajiem centriem – lielākajām pilsētām. Teiču purvs un tā apkārtnē noteikta kā mitrzemju ainava, savukārt pārējā teritorijā dominē mozaikveida ainava un lauku-meža ainava.

Kultūrvēsturiskā mantojuma izvērtējums ainavas kontekstā

Kultūrvēsturiskais mantojums ir būtiska ainavas vērtība un arī ainavas sociālais un ekonomiskais resurss, kas veido arī nozīmīgu ekosistēmu kultūras pakalpojumu daļu. Kultūrvēsturiskais mantojums ainavā plānošanas kontekstā ir apzināms un novērtējams kā valsts un vietējas nozīmes aizsardzības piemineklis, kā nozīmīgs ainavas vizuālais elements, kā tūrisma resurss, kā vietas attīstības resurss, gan arī kā nozīmīga kultūrvēsturiskā mantojuma ainava.

Balstoties uz Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas pieminekļu saraksta tipoloģiskajām grupām, kultūrvēsturiskās vērtības Zemgales reģionā attēlotas 1.4.attēlā.



1.4.attēls. Zemgales plānošanas reģiona kultūrvēstures pieminekļi

Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

Kultūrvēstures pieminekļu kategorijas un tajās iekļautie pieminekļu tipi, kuriem ir potenciāls ainavas vizuālajam tēlam, Zemgales reģionā ir šādi:

1. Arhitektūra – ir būtiskākā vizuālās ainavas identitātes daļa kā lauku teritorijās, tā pilsētās un ciemos. Īpaši izceļamas baznīcas, muižu kompleksi, dzirnavas, parki, pils, tilti, pilsdrupas. Zemgales reģionā šī pieminekļu grupa koncentrējas galvenokārt blīvi apdzīvotās vietās, ar nelieliem izņēmumiem lauku teritorijās (galvenokārt muižas un baznīcas). Izņēmums ir Zemgales līdzenuma ainavu reģions, kur muižu un baznīcu īpatsvars lauku teritorijās ir lielāks, kas skaidrojams ar jau vēsturiski lielo muižu skaitu šajā Zemgales teritorijā (auglīgajā līdzenumā),

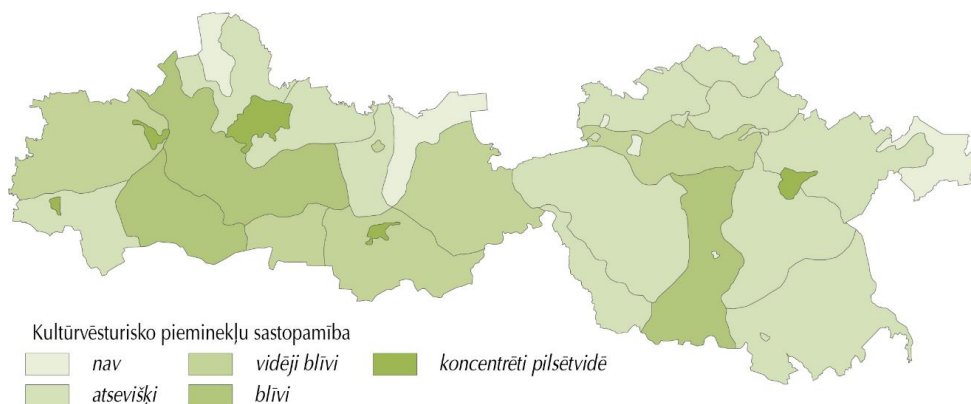
kuras laika gaitā ir transformējušās ciemu ainavās. Nacionālā mērogā nozīmīgākā kultūrvēsturiskā mantojuma telpa ir Mežotnes, Rundāles, Jumpravmuižas, Kaucmindes un Bauskas piļu ainavu telpa. Tādējādi Zemgales līdzenuma ainavu reģions ZPR (un, iespējams, arī Latvijas) mērogā ir raksturojams kā nozīmīgs muižu un piļu ainavu kultūrvēsturiskā mantojuma reģions.

2. Arheoloģija – nozīmīgs elements galvenokārt pilskalni, lai gan nereti aizauguši un saplūduši ar meža teritorijām, un viduslaiku pils (pilsdrupas). Lielākā daļa arheoloģijas pieminekļu ir dažāda laika un veida senkapi, kapsētas, kā arī vēsturiskās apmetnes, taču šie pieminekļi, lai gan nozīmīgi lokālo kultūrvēsturisku senvietu ainavu izdalīšanā, vizuālās ainavas kontekstā ir mazsvarīgi, jo vizuāli parasti ir nemanāmi vai neizceļas. Pilskalni – Zemgales ietvaros gan izteikti grupējas noteiktā ainavu apvidū (piemēram, Sēlijas paugurvaļņa vai Daugavas senlejas ainavu apvidū), gan grupējas kādā noteiktā teritorijā (piemēram, Zebruslīles grēdas un Tērvetes apkārtnē), vai ir izklaidus sastopami pārējā teritorijā. No ainavas vizuālās identitātes skatpunkta izšķiroša nozīme ir pieminekļa, piemēram, pilskalna, vizuālajai pieejamībai, kā arī tam, kā šie elementi veido reģiona ainavas tēlu.

3. Industriālais mantojums – šīs kategorijas kultūrvēsturiskie pieminekļi reģionā ir maz, no tiem gan jāmin UNESCO pasaules mantojuma objekts Strūves ģeodēziskais loks, kura vienam no punktiem ir uzstādīta piemiņas zīme Jēkabpilī. Vienīgais ainavas vizuālo identitāti veidojošs elements lauku ainavā ir mūra tilts pār Vesetas upi (reģionālas nozīmes “Ainavas dārgums”), minams arī šaursliežu dzelzceļa mezgls Viesītē.

4. Pilsētībūvniecība – reģionā ir īpaši nozīmīga pilsētāinavas kultūrvēsturiskās identitātes veidošanā. Kopumā reģionā ir 5 šādi kompleksi pieminekļi, kas veido pilsētu vēsturisko centru Jelgavā, Jēkabpilī, Dobelē, Bauskā un Jaunjelgavā.

5. Vēsture, vēsturiska notikuma vieta – šo kategoriju kultūrvēsturiskajiem pieminekļiem ir potenciāls būt par ainavas vizuālo elementu, jo tās lielākoties ir Latvijai nozīmīgu personu dzimtās mājas, kas parasti ir uzturētas vecsaimniecībās (nereti apsaimniekotas kā muzeji). Starp šiem pieminekļiem ir kultūrvēsturiska ainava (kaujas vieta Ložmetējkalns) un kultūrvēsturiskas ainavas vizuāls elements – ūdensdzirnavas Skrīveros.

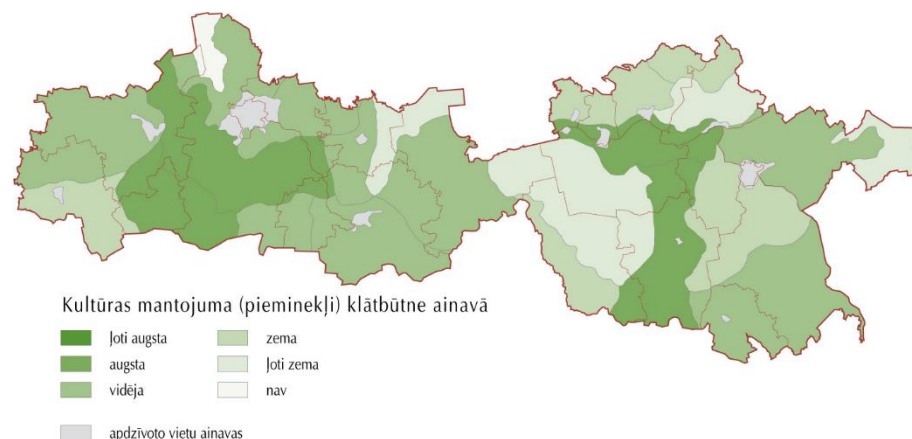


1.5.attēls. Ainavā potenciāli nozīmīgo kultūrvēsturisko pieminekļu īpatsvars Zemgales plānošanas reģiona ainavu reģionos

Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

Kopumā var runāt par ainavu reģioniem, kuros ārpus pilsētām ainavā nozīmīgu kultūrvēstures pieminekļu ir izteikti maz (Taurkalnes-Pilskalnes, Jēkabpils-Teiču) (skat. 1.6.att.), vidēji (Vidussēlijas, Austrumzemgales, Tīreļu-Jelgavas, Dobeles-Auces un Lejasdaugavas-Vestienas) un daudz (Zemgales līdzenuma), kas nosaka ainavu reģiona kultūras ekosistēmu pakalpojumu vērtību, aktuālo un potenciālo tūrisma vērtību, kā arī dzīves vides kvalitātes vērtības kopumā reģionālā mērogā. Lokālā mērogā būtiska ir šo pieminekļu apsaimniekošana atbilstoši to rekreatīvajam, tūrisma u.c. sociāli-ekonomiskajam potenciālam, kas ietvertu arī šo pieminekļu individuālo aizsargjoslu plānošanu. Tādēļ ir būtiski apzināt šo pieminekļu aktuālo situāciju atbilstošas apsaimniekošanas plānošanai.

Ainavas kultūras mantojuma kvalitāte ir saistīta ar apzināto kultūrvēsturisko pieminekļu klātbūtni ainavā. Augsts kultūrvēsturisko pieminekļu īpatsvars un daudzveidība liecina par kultūrvēsturiski nozīmīgām ainavu telpām. Tomēr ļoti bieži šie pieminekļi ir apsaimniekoti atrauti no apkārtējās ainavas, kurā tie iegūlas. Augstākās apzinātā kultūras mantojuma kvalitātes indikatoru vērtības ir Zemgales līdzenuma ainavas Bērzes-Stalģenes un Tērvetes ainavu apvidos – te dominē izteikti ainaviskie pieminekļi (ainavā labi pamanāmie kultūrvēstures elementi) – galvenokārt, muižu kompleksu ēkas, bet arī senās dzirnavas, viensētu apbūve, dzelzceļa ēkas u.c. Sēlijas paugurvalnī, kurā dominē arheoloģijas pieminekļi (senkapi, pilskalni), to nozīme ir jo īpaši izceļama kultūrvēsturiskās zaļās infrastruktūras kontekstā. Savukārt Daugavas senlejas ainavu apvidū kultūras pieminekļiem ir augsta ainavas kvalitāte to scēniskās novietojuma un redzamības aspektā (ir daudz vēsturisko ainavas enkurobjektu).

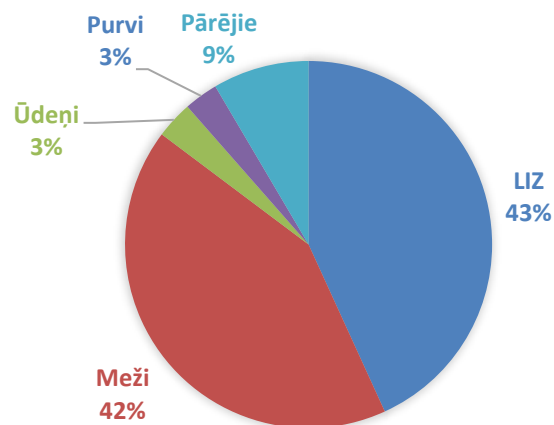


1.6.attēls. Ainavas kultūras mantojuma kvalitāte Zemgales plānošanas reģionā

Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

1.1.2. ZEMES LIETOJUMS

Lielāko daļu Zemgales teritorijas veido LIZ un meži, kas ir galvenie zemes lietojuma veidi reģionā. Gan meži, gan LIZ ir nozīmīgs dabas resurss reģiona saimnieciskajai attīstībai. Reģiona rietumu daļā dominē LIZ, savukārt austrumu daļā lielāks pārsvars ir mežu teritorijām. Zemgalē dabas resursu bagātību veido arī saldūdens resursi. Salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem, Zemgalē nav izteikti lielu ezeru, tomēr ir blīvs upju tīkls. Virszemes ūdens resursi, tāpat kā purvi, veido 3% no reģiona teritorijas. Pārējās zemes jeb 9% no reģiona kopējās platības veido krūmāji, ceļi, pagalmi, zeme zem ēkām u.c.



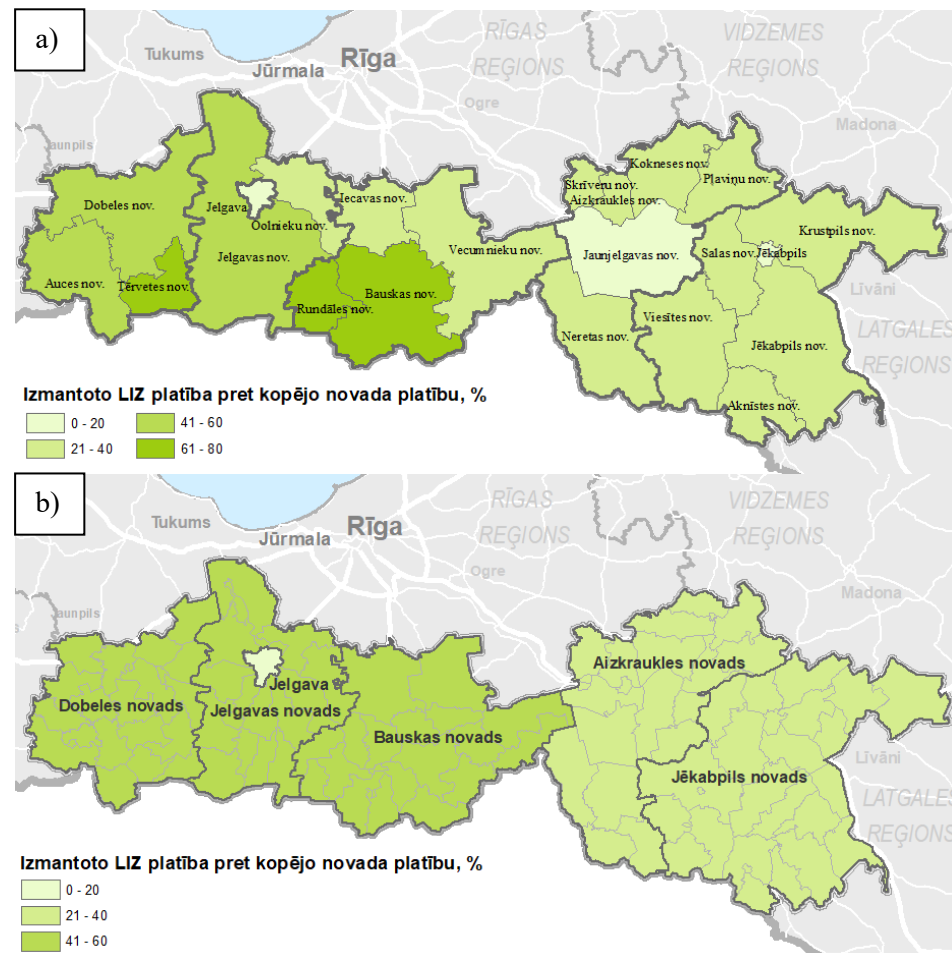
1.7.attēls. Galveno zemes lietojuma veidu sadalījums Zemgalē, %

Avots: Valsts zemes dienesta dati, 2020

Lauksaimniecībā izmantojamā zeme

Salīdzinājumā ar citiem Latvijas reģioniem Zemgalē ir visvairāk lauksaimniecībā izmantojamās zemes – 451,8 tūkst. ha jeb 43% reģiona teritorijas. Visvairāk LIZ ir reģiona rietumu daļā.

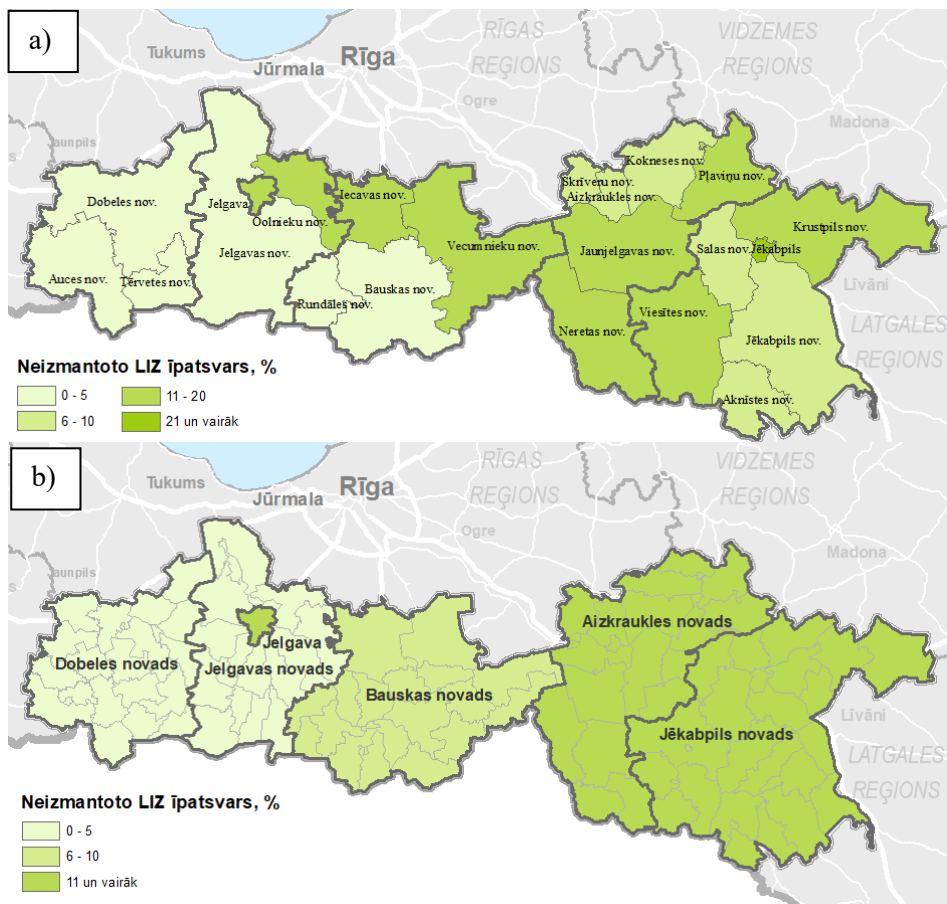
Zemgalē gandrīz visas LIZ (92%) tiek izmantotas. Jelgavas, Dobeles un Bauskas novados ir vislielākās izmantoto LIZ platības reģionā, bet vismazākās izmantoto LIZ platības ir līdzšinējos Skrīveru un Aizkraukles novados. Balstoties uz Lauku atbalsta dienesta datiem par apstiprinātajām lauku platībām 2019. gadā, vislielākais izmantoto LIZ īpatsvars attiecībā pret novada kopējo platību ir līdzšinējos Rundāles (66%), Tērvetes (65%) un Bauskas novados (63%). Attiecībā pret novada kopējo platību vismazākais izmantoto LIZ platību īpatsvars attiecībā pret novada kopējo platību ir Jaunjelgavas (18%), Pļaviņu (21%) un Neretas novados (22%).



1.8.attēls. Izmantoto LIZ īpatsvars attiecībā pret novada kopējo platību pirms ATR (a) un pēc ATR (b), %

Avots: Lauku atbalsta dienesta dati, 2019

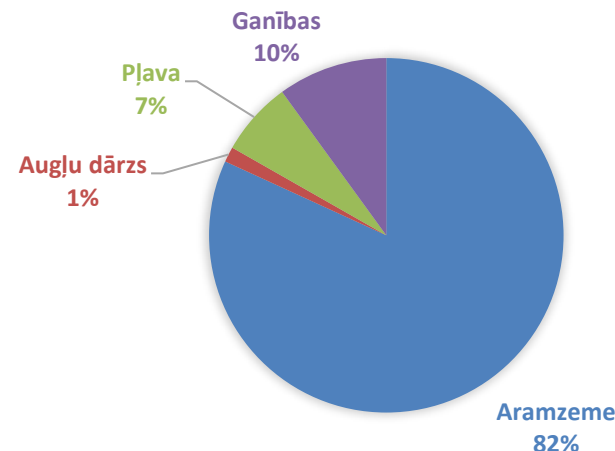
Neizmantotās LIZ platības ir nozīmīgs, nākotnē apgūstams resurss. Visvairāk nekopto LIZ platību pēc 2019. gada datiem ir līdzšinējos Jaunjelgavas (20%), Pļaviņu (19%) un Vecumnieku (18%) novados. Savukārt visaktīvāk LIZ tiek izmantotas līdzšinējā Tērvetes novadā – 2019. gadā par nekoptām LIZ ir atzīta teritorija tikai 39 ha platībā, kas sastāda 0.17% no novada LIZ platības.



1.9.attēls. Neizmanto LIZ īpatsvars attiecībā pret visu novada LIZ platību 2019. gadā administratīvi teritoriālajā iedalījumā pirms ATR (a) un pēc ATR (b), %

Avots: Lauku atbalsta dienesta dati, 2019

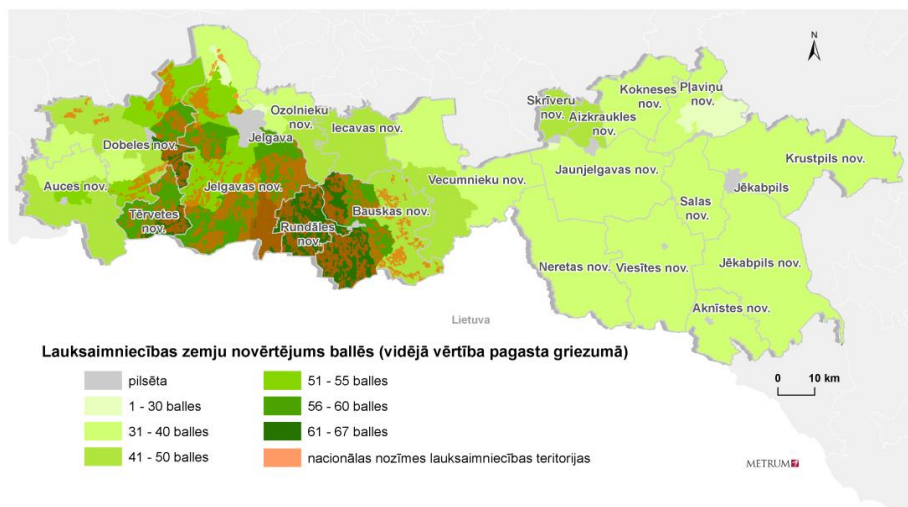
Zemgalē lielāko daļu no izmantotajām LIZ veido aramzeme. Salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem, Zemgalē ir izteikts aramzemju īpatsvars (82% no LIZ), bet ir salīdzinoši maz pļavu un ganību.



1.10.attēls. LIZ sadalījums pa zemes lietošanas veidiem, %

Avots: Valsts zemes dienesta dati, 2020

Visaugstākais svērtais vidējais kvalitatīvais lauksaimniecības zemju novērtējums ballēs ir Svitenes (Rundāles novads), Sesavas (Jelgavas novads), Gailīšu (Bauskas novads), Viesturu (Rundāles novads) un Īslīces (Bauskas novads) pagastā. Lai auglīgākās Latvijas augsnes tiktu izmantotas lauksaimniecībā, lielām lauksaimniecības zemju platībām Jelgavas, Bauskas, Tērvetes, Rundāles un Dobeles novadā ir piešķirts nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijas statuss. Šajās teritorijās tiek ierobežota apbūve un zemes gabalu sadrumstalošana.



1.11.attēls. Lauksaimniecības teritoriju novērtējums ballēs (vidējā vērtība pagasta griezumā) un nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijas

Avots: Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas un Zemgales plānošanas reģiona dati

Lielākā daļa LIZ reģionā tiek aktīvi izmantotas, ekstensīva lauksaimniecības attīstība ir ierobežota. Tāpēc reģionā attīstās intensīvā lauksaimniecība, kas rada paaugstinātus ūdens un augsnes piesārņojuma riskus. Saskaņā ar 2014. gada 23. decembra MK noteikumiem Nr. 834 „Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma” uz Zemgales plānošanas reģionā noteiktajām īpaši jutīgām teritorijām attiecas noteikumos minētās paaugstinātās prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem. Īpaši jutīgās teritorijas Zemgales reģionā izvietotas Dobeles, Auces, Tērvetes, Jelgavas, Ozolnieku, Bauskas, Vecumnieku, Iecavas un Rundāles novados, izņemot Vecumnieku novada Valles pagastu un Kurmenes pagastu. Attiecīgi šajās teritorijās lauksaimniekiem jāievēro īpašas prasības, kas lielākoties attiecas uz mēslošanu un kūstmēslu uzglabāšanu. Ņemot vērā, ka reģionā atrodas visauglīgākās un augkopības produkcijas ražošanā visintensīvāk izmantotās lauksaimniecības zemes Latvijā, īpaša uzmanība pievēršama normatīvajos aktos noteikto lauksaimniecību kontrolējošo prasību izpildei.

Augsnes erozijas iespējamība Zemgales plānošanas reģiona teritorijā ir salīdzinoši zema – ūdens erozijas iespējamībai pakļautas mazāk par 5% no LIZ. Taču

Zemgales līdzenie apgabali ir pakļauti vēja erozijai, jo īpaši Rietumzemgalē, kur ir izteikta aramzemju dominance.

Attiecībā uz augsnes piesārņojumu ir iespējams izdalīt vairākus piesārņojuma avotus. Kā būtiskākie augsnes piesārņotāji jāmin rūpnieciskie piesārņojuma avoti, lauksaimniecība (ņemot vērā, ka Zemgales plānošanas reģions atrodas nitrātu jutīgajā teritorijā), vēsturiskais piesārņojums no PSRS militārajām aktivitātēm, kā arī avārijas situācijas.

Lauku saimniecību pievēršanos daudzveidīgu lauksaimniecības kultūru audzēšanai jau vēsturiski noteikusi auglīgo velēnu karbonātaugšņu izplatība, kas izveidojušās uz karbonātiskajiem cilmiežiem. Spriežot pēc LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem par sējumu platībām Latvijas reģionos, tieši Zemgalē pēdējās desmitgades laikā visstraujāk palielinājušās LIZ platības, kas liecina par lauksaimniecības attīstību un nozīmi reģiona izaugsmei.

Meži

Mežu teritoriju Zemgalē, salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem, ir mazāk, tomēr meži ir nozīmīgs Zemgales dabas resurss. Meži veido 42,1% no Zemgales plānošanas reģiona teritorijas, un tie ir 14,6 % no Latvijas mežiem. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem mežainums Latvijā pieaug – ja 2014. gadā tas bija 49.5%, tad 2020. gadā tas sasniedz 50.2%.

Teritorija	Meža platība, tūkst. ha	Mežainums, %
LATVIJA	3241.2	50.2
Pierīgas reģions	524.6	50.3
Vidzemes reģions	816.9	53.7
Kurzemes reģions	382.1	48.9
Zemgales reģions	451.1	42.1
Latgales reģions	574.0	39.5

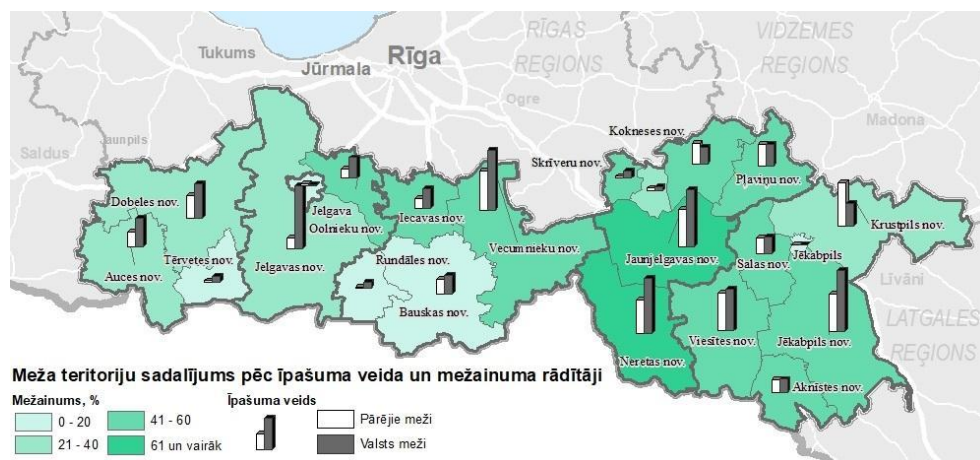
1.2.tabula. Meža platība un mežainums Latvijas reģionos 2020. gadā

Avots: Valsts zemes dienesta dati, 2020

Jāņem vērā, ka mežu izplatība reģionā ir nevienmērīga. Mežu izplatība palielinās virzienā no Zemgales centrālās daļas uz austrumiem, kur Zemgales līdzenums pāriet Austrumlatvijas paugurainē un augsnes kļūst mazāk auglīgas.

Zemgalē 60% meža teritoriju ir valsts īpašumā, kas ir vairāk nekā vidēji Latvijā (52%), pašvaldību īpašumā, privātām un juridiskām personām pieder 40% (Latvijā vidēji – 49%) no meža teritorijām.

Lielākās mežu platības reģionā ir Vecumnieku, Jēkabpils un Jaunjelgavas novadā, kas kopā veido 30% no visām mežu teritorijām reģionā. Savukārt vislielākās mežu platības attiecībā pret novada kopējo platību ir Jaunjelgavas (63%), Neretas (63%), Viesītes (56%), Pļaviņu (54%) un Vecumnieku (54%) novadā, kur meži veido vairāk par pusi no novada teritorijas. Vismazākās mežu platības attiecībā pret kopējo platību ir abās reģiona lielākajās pilsētās – Jelgavā un Jēkabpilī, kā arī Tērvetes un Rundāles novados, kur izteikti dominē LIZ.



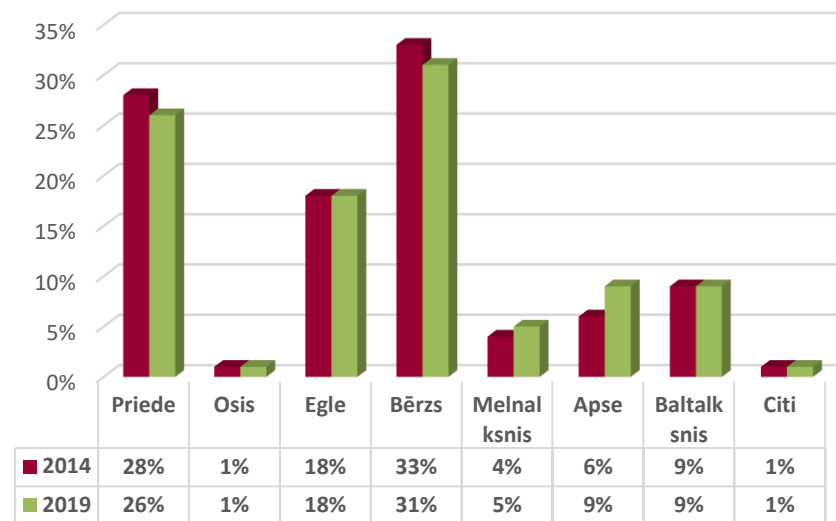
1.12.attēls. Mežu teritoriju īpatsvars attiecībā pret novada kopējo platību un sadalījums pa īpašuma veidiem 2019. gadā, %

Avots: Valsts meža dienesta dati

Vidējās kokmateriālu cenas skujkokiem ilgstoši bijušas augstākas nekā lapu kokiem, līdz ar to cilvēku saimnieciskās darbības dēļ pieaudzis skujkoku mežu īpatsvars reģionā, bet lapu koki joprojām veido vairāk nekā pusi no kopējās mežu platības Zemgalē.

2019. gadā tika atjaunots mežs 2678 ha platībā valsts mežos un 3667 ha platībā pašvaldības, privātām un juridiskām personām piederošos mežos. Šobrīd lielākā daļa mežu teritoriju tiek atjaunotas dabiski un atjaunotās platības veido galvenokārt bērzi (32%), apses (21%) un baltalkšņi (18%). Augstā skujkoku pieprasījuma dēļ daļā meža platību tiek mākslīgi atjaunoti skujkoki. Pēc Valsts meža dienesta datiem 2019. gadā 11% no atjaunotajām mežu platībām Zemgalē veido priede, bet egļe –

12%. Šādas saimnieciskās darbības dēļ daudzviet veidojas meži ar reģionam un konkrētajiem abiotiskajiem faktoriem netipisku veģetāciju.



1.13.attēls. Koku sugu īpatsvars Zemgales plānošanas reģiona mežos 2014-2019. gadā, %

Avots: Valsts meža dienesta dati

Purvi

Purvi Zemgalē aizņem 320,4 km² jeb 3% no reģiona teritorijas un 14,8% no kopējā purvu daudzuma Latvijā. Purvu vairāk ir reģiona austrumu daļā. Blīvais upju un meliorācijas sistēmu tīkls Zemgales rietumu daļā nodrošina labu ūdens noteci un kavē purvu veidošanos. Vislielākās purvu teritorijas atrodas Krustpils, Jēkabpils un Jelgavas novadā. Savukārt vislielākās purvu platības attiecībā pret novada kopējo platību ir Krustpils (14,%), Aizkraukles (9,5%), Salas (4,7%), Viesītes (4,6%), Jēkabpils (3,8%) un Jelgavas (3,2%) novadā, kur purvu platība ir lielāka nekā vidēji reģionā.

Purvus atrodams viens no nozīmīgākajiem derīgajiem izrakteņiem Zemgalē – kūdra. Daļa purvu ir nozīmīgi arī dabas vērtību aizsardzībai Zemgalē. Vairākos purvos izveidotas ĪADT, piemēram, Baltmuižas purvs, Viķu purvs, Tīreļu purvs u.c.

Citi lietojuma veidi/dabas resursi

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Saskaņā ar dabas datu pārvaldības sistēmā OZOLS (turpmāk – DDPS OZOLS) esošo informāciju Zemgales plānošanas reģionā atrodas vai daļēji atrodas vairākas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas: 1 nacionālais parks, 1 dabas rezervāts, 52 valsts nozīmes dabas liegumi, 8 dabas parki, 36 valsts nozīmes dabas pieminekļi. Uz 2021. gada 28. janvāri Zemgales plānošanas reģionā ir 466 mikroliegumi ar kopējo platību 7674 ha un 259 no tiem ir buferzonas ar kopējo platību 11501 ha. 66 ĪADT ir iekļautas Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) tīklā, kas izveidots, lai nodrošinātu ES nozīmes sugu un biotopu aizsardzību. ĪADT veido 6% no reģiona kopējās platības, kas, salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem un vidējo rādītāju Latvijā (~12%), ir maz. Savukārt bioloģiski vērtīgie zālāji, ES aizsargājams zālāju biotops, ir nozīmīga lauku ainavas daļa, kas ārpus Natura 2000 teritorijām veido lielāko BVZ daļu Latvijā kopumā (60%). Zemgalē BVZ izvietoti 6657 ha platībā, veidojot 1.6% no reģionā esošajām LIZ.

Kopumā minētās ĪADT reģionā ir izvietotas salīdzinoši vienmērīgi, platību ziņā lielākās ĪADT sastopamas Vidussēlijas ainavu reģionā, īpaši purvainajā Ziemeļsusējas mežu ainavu apvidū. Piecos ainavu apvidos (Bērzes-Staļģenes un Iecavas-Codes agro-ainavu, Dienvidsusējas lejteces lauku, Vietalvas lauku un Misas mežu ainavu apvidū) to faktiski nav. Teritoriālā īpatsvara ziņā ĪADT ir visvairāk Jēkabpils-Teiču ainavu reģionā (precīzāk, Teiču mitrzemju ainavu apvidū), kur sastāda 14% no ainavu apvidus teritorijas. Mikroliegumi visvairāk ir izplatīti Zemgales reģiona mežainajās teritorijās.

Vieni no senākajām ĪADT reģionā ir Tērvetes dabas parks un dabas liegums *Zebrus un Svētes ezers*, kas izveidoti 1957. gadā. Lielākā daļa ĪADT ir dibināti 2004. gadā. Mazākais dabas liegums Zemgales reģionā ir Garākalna smilšu krupja atradne, un tam ir izstrādāts dabas aizsardzības plāns. Kopumā 2021. gadā Zemgales plānošanas reģionā spēkā esoši dabas aizsardzības plāni ir 22 valsts nozīmes ĪADT.

ĪADT uzskatāmas par nozīmīgu attīstības resursu. Galvenā problēma saistībā ar ĪADT ir paaugstinātas antropogēnās slodzes radītā nelabvēlīgā ietekme uz sugām un biotopiem. Vai nu apmeklētāju radītie traucējumi, vai apdzīvotās teritorijas, vai neatbilstoša saimnieciskā darbība nelabvēlīgi ietekmē sugas un biotopus, tādēļ liela nozīme ir atbilstošai teritoriju izmantošanas plānošanai. Ievērojot saimnieciskās darbības ierobežojumus un dabas aizsardzības plānos sniegto informāciju, tūrismu

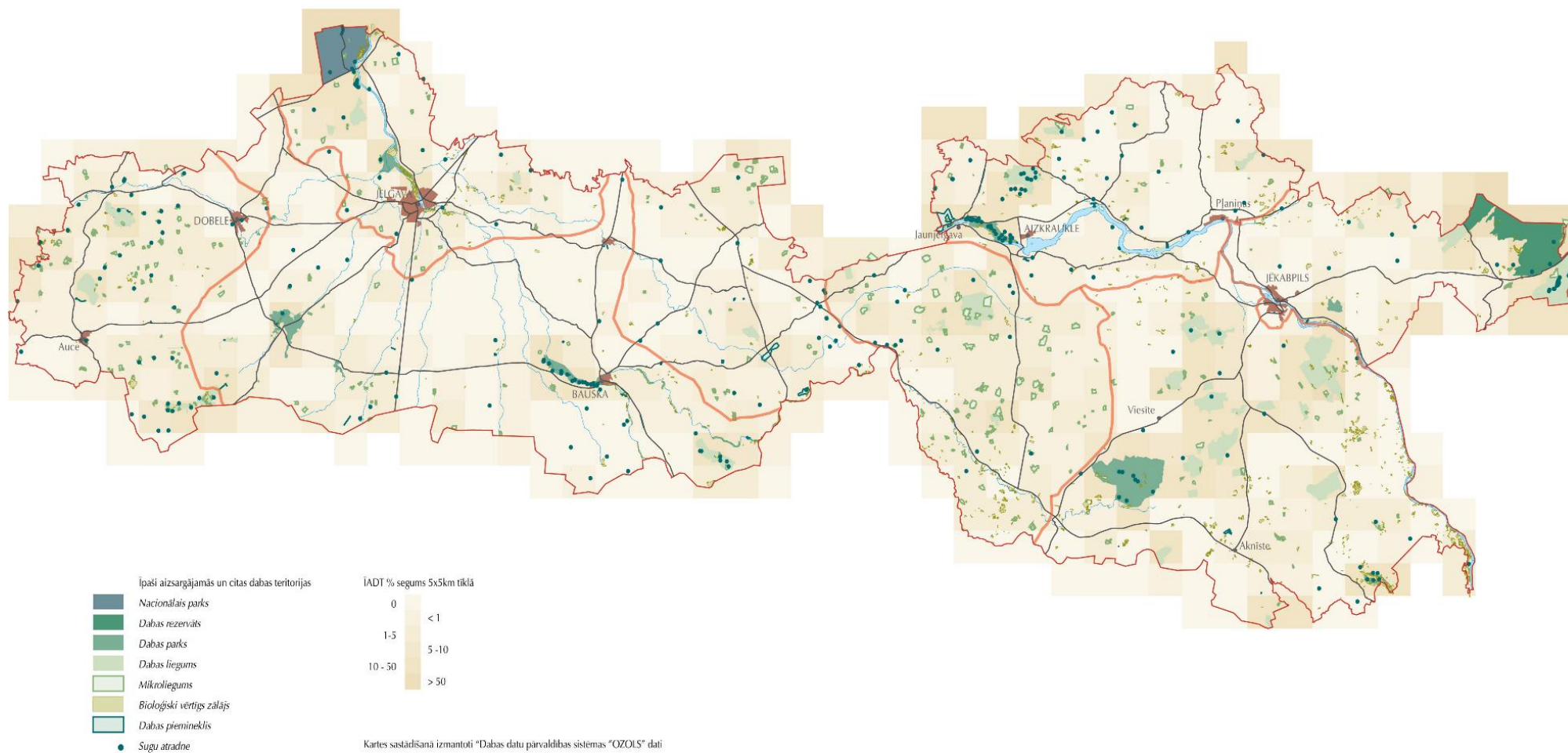
un cita veida saimnieciskās darbības iespējams attīstīt, nekaitējot dabas vērtībām teritorijā. Tas ir būtiski, jo, samazinoties dabiskām un estētiski pievilcīgām teritorijām, zūd arī tūrismam, izglītībai un dzīves vides kvalitātes uzlabošanai izmantojamie dabas resursi.

Zemgales reģiona ĪADT pārstāv plašu ainavas un dabas daudzveidību – dabas liegums Ukru gārša ir Latvijā unikāls platlapju meža biotops, Lielupes palienes plāvās atrodama bagāta augu un putnu daudzveidība, dolomītu atsegumi, kaļķainās plāvas Daugavas krastos, kā arī mitrzes un mežu biotopi ir plašs aizsargājamo teritoriju loks.

Dabas liegumi ir cilvēka darbības mazpārveidotas vai dažādā pakāpē pārveidotas dabas teritorijas, kas ietver īpaši aizsargājamo savvaļas augu un dzīvnieku sugu dzīvotnes un īpaši aizsargājamus biotopus. Zemgales plānošanas reģiona novados atrodas 52 dabas liegumi. Dabas liegumu saraksts Zemgales novados pieejams Dabas aizsardzības pārvaldes mājaslapā.

Dabas parki ir teritorijas, kas pārstāv noteikta apvidus dabas un kultūrvēsturiskās vērtības un kas ir piemērotas sabiedrības atpūtai, izglītošanai un audzināšanai. Zemgalē atrodas astoņi dabas parki – Daugavas ieleja, dabas parks „Bauska”, Dvietes paliene, Svētes paliene, dabas parks „Tērvete”, dabas parks „Vilce”, dabas parks „Laukezers”, dabas parks „Sauka”. Tērvetes dabas parks ir visvecākais dabas parks reģionā (dibināts 1957. gadā), savukārt Daugavas ielejas dabas parkā koncentrējās reģiona lielākais sugu atradņu skaits.

20 km



1.14.attēls. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Zemgales plānošanas reģionā
 Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

Dabas rezervāti ir cilvēka darbības neskartas vai mazpārveidotas teritorijas, kurās tiek nodrošināta dabisko procesu netraucēta attīstība, lai aizsargātu un izpētītu retas vai tipiskas ekosistēmas un to sastāvdaļas. Zemgales plānošanas reģionā atrodas daļa no Teiču dabas rezervāta, kas ir lielākais dabas rezervāts Latvijā. Teiču purvs ir viens no lielākajiem neskartajiem sūnu purviem Baltijā. Teiču dabas rezervāts ir dibināts 1982. gadā un ir nozīmīgs:

- purvam specifisku un retu putnu sugu saglabāšanā;
- kā barošanās un atpūtas vieta migrējošiem ūdensputniem;
- mitrājiem raksturīgo augu sugu un biotopu saglabāšanā;
- daudzu bezmugurkaulnieku sugu eksistences nodrošināšanā.

Nacionālie parki ir plaši apvidi, kam raksturīgi nacionāli nozīmīgi izcili dabas veidojumi, cilvēka darbības neskartas un mazpārveidotas ainavas un kultūrainavas, biotopu daudzveidība, kultūras un vēstures pieminekļu bagātība un kultūrvides īpatnības. Zemgales plānošanas reģiona teritoriju šķērso Ķemeru nacionālais parks. Ķemeru nacionālais parks izveidots, lai saglabātu šīs teritorijas dabas, kultūrvēsturiskās un kurortoloģiskās vērtības, lai aizsargātu minerālūdeņu un ārstniecisko dūņu veidošanās procesus, kā arī veicinātu nenoplicinošu saimniecisko darbību. Bioloģiski ļoti vērtīga teritorija.

Mikroliegumi ir teritorijas, kas tiek noteiktas, lai nodrošinātu īpaši aizsargājamās sugas vai biotopa aizsardzību ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kā arī īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, ja kāda no funkcionālajām zonām to nenodrošina. Līdzīgi kā īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, mikroliegumos ir aizliegtas vai ierobežotas darbības, kas apdraud retās sugas vai biotopa pastāvēšanu. Zemgales plānošanas reģiona teritorijā atrodas 382 mikroliegumi ar kopējo platību 70.48 km². Tie visvairāk ir izplatīti reģiona mežainajās teritorijās. Tā kā mikroliegumos tiek aizsargātas īpaši retas sugas, informācijai par mikroliegumiem ir ierobežotas pieejamības statuss.

Dabas pieminekļi ir atsevišķi, savrupi dabas veidojumi: aizsargājamie koki, dendroloģiskie stādījumi, alejas, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi un citi dabas retumi, kam ir zinātniska, kultūrvēsturiska, estētiska vai ekoloģiska vērtība. Dendroloģiskie stādījumi ir mākslīgi veidotas teritorijas, kas pārstāv dendroloģiskās un kultūrvēsturiskās vērtības un ir piemērotas sabiedrības izglītošanai, atpūtai un audzināšanai. Zemgales plānošanas reģiona teritorijā atrodas 12 dendroloģiskie stādījumi (Tērvetes “Sprīdišu” un Mežotnes “Vanadziņu” dendroloģiskie stādījumi, Jaunmēmeles, Lielbērsteles, Pamūšas, Vecsaules parks, Stelpes “Grašu”, Stelpes “Iztekas” un Stelpes “Timuku”

dendroloģiskie stādījumi, Skrīveru dendrārijs, Skrīveru svešzemju koku stādījumi un Kokneses parks), kā arī 13 ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie pieminekļi (Jumpravas dolomīta atsegums, Klūnu atsegums, Zebrus avoti, Krāču kalni, Bārbeles sērūdeņraža avots, Kulšenu avots, Vecmelderu avoti, Klintaines sausgultne un karsta krites, Rīteru sausgultne un karsta krites, Staburags, Korkuļu sausgultne un pazemes upe, Skaistkalnes karsta krites un Cepļa (Jaunzemju) dolomīta atsegums). Zemgalē daudzviet vēsturiski gar ceļiem veidotas alejas. Par nozīmīgām un aizsargājamām atzītas 11 alejas – Mūsas šosejmalas bērzu aleja, Bukaišu aleja, Iecavas alejas, Blankenfeldes muižas aleja, Elejas ozolu alejas, Lielplatonas muižas liepu aleja, Ceraukstes šosejmalas aleja, Bēnes aleja, Vecauces aleja, Lielaucis ozolu aleja un Skrīveru-Madlienā ceļa bērzu aleja. Pie dabas pieminekļiem ir pieskaitāmi arī dižkoki, kas ir lieli un veci koki, kam ir kultūrvēstures, izglītojoša vai zinātniska funkcija. Par dižkoku uzskatāms jebkurš koks, kas atbilst 2010. gada 16. marta MK noteikumos Nr. 264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” iekļautajām prasībām attiecībā uz dižkoka statusa piemērošanu. Kopējais dabas pieminekļu – aizsargājamo koku (dižkoku) skaits DDPS OZOLS uz 2021. gada 28. janvāri ir 1701. Zemgales plānošanas reģionā vēl nav apzināti visi valsts nozīmes dižkoki, līdz ar to skaits potenciāli varētu būt lielāks. Informācija tiek pastāvīgi papildināta. Aktuālākā informācija par dižkokiem ir pieejama dabas datu pārvaldības sistēmā “OZOLS”.

Zemgales plānošanas reģionā atrodas arī vietējas nozīmes īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kuras saskaņā ar likuma “Par īpaši aizsargājamām teritorijām” 13.panta 3. daļu ir dibinājušas un apsaimnieko pašvaldības. Šobrīd DDPS OZOLS ir pieejama informācija par četrām šādām teritorijām – dabas liegumu “Turku tīrelis” Vecumnieku novadā, dabas pieminekli – ģeoloģisko objektu “Ķevelas avoti” Auces novadā, dabas pieminekli – ģeoloģisko objektu “Rogaļu grava” un dabas pieminekli – aizsargājamo aleju “Jostu aleja” Krustpils novadā. Turpinot apkopot informāciju, vietējo īpaši aizsargājamo teritoriju skaits Zemgales plānošanas reģionā varētu izrādīties lielāks. Arī šīs teritorijas ir nozīmīgs dabas un rekreācijas resurss, kam būtu jāpievērš lielāka uzmanība teritorijas plānošanas dokumentos.

Rekreācijas un zaļās teritorijas

Zemgales plānošanas reģiona rekreācijas un zaļās teritorijas ietver dažādu veidu parkus, skvērus, alejas, baznīcu dārzus, brīvdabas sporta laukumus, brīvdabas estrādes, iekārtotas atpūtas vietas un peldvietas, kempingu teritorijas, moto vai zirgu sacensībām aprīkotas teritorijas, regulāri applūstošas pļavas, palienes, kā arī

mežus, ko izmanto rekreācijai. Daļa rekreācijas objektu nav pietiekami labiekārtoti un nepilda rekreācijas funkciju. Viena no aktuālām problēmām ir tāda, ka reģiona teritorijā atpūtas infrastruktūra nav līdzvērtīgi pieejama un attīstīta visās apdzīvotās vietās. Rekreācijas objektu izveide, attīstīšana un esošo objektu uzturēšana ir viens no prioritārajiem uzdevumiem visām reģiona pašvaldībām. Pateicoties Eiropas struktūrfondu atbalstam, daudzās vietās tiek attīstītas un uzlabotas vai veidotas jaunas rekreācijas teritorijas (Elejas muižas parks, Tērvetes izklaides parks, Lielupes palienes skatu tornis u.c.).

Neatņemama rekreācijas teritoriju sastāvdaļa ir meži. Meži ir būtiski gan vides izglītības veicināšanai, gan aktīvai atpūtai pie dabas. Zemgales plānošanas reģionā ietilpst gan AS „Latvijas valsts meži” Zemgales un Vidusdaugavas, kā arī daļa no Dienvidlatgales reģionu teritorijām. Zemgales plānošanas reģiona teritorijā šie reģioni kopumā uztur vairāk kā 70 rekreācijas objektus. Šādi dabas atpūtas objekti ir gan nelielas nojumes ar soliņiem, gan ezeri, gan lieli rekreācijas objekti, piemēram, Tērvetes dabas parks, Kokneses parks, Pokaiņu mežs u.c.

Zemgales plānošanas reģiona teritorijā AS “Latvijas valsts meži” valsts mežu teritorijā ar atšķirīgiem nosacījumiem apsaimnieko dabas vērtību koncentrācijas teritorijas un individuāli plānojamas teritorijas. Šādas teritorijas kalpo sabiedrībai gan kā vides izziņas, gan atpūtas vietas, gan arī kā teritorijas dabas vērtību saglabāšanai.

Tāpat mūsdienās ļoti būtiska ir iespēja atpūsties dabā, izmantojot velosipēdu kā galveno transporta līdzekli. Zemgales plānošanas reģionā oficiāli velosipēdistu ceļi atrodas Jelgavā, Jēkabpilī, Dobeles novadā, Ozolnieku novadā un citur. Zemgales plānošanas reģions ir bagāts ar ainaviskiem tūrisma maršrutiem, kuros būtu ieteicams nodrošināt to apskati ar velosipēdu. Tādā veidā vienlaicīgi gan attīstot velotūrismu, gan pildzinot iedzīvotāju uzturēšanos Zemgales dabā, t.sk. mežos. Šādu iespēju jau tagad nodrošina velo maršruts Zemgales velotūre (477 km), kas sākas un beidzas Jelgavā.

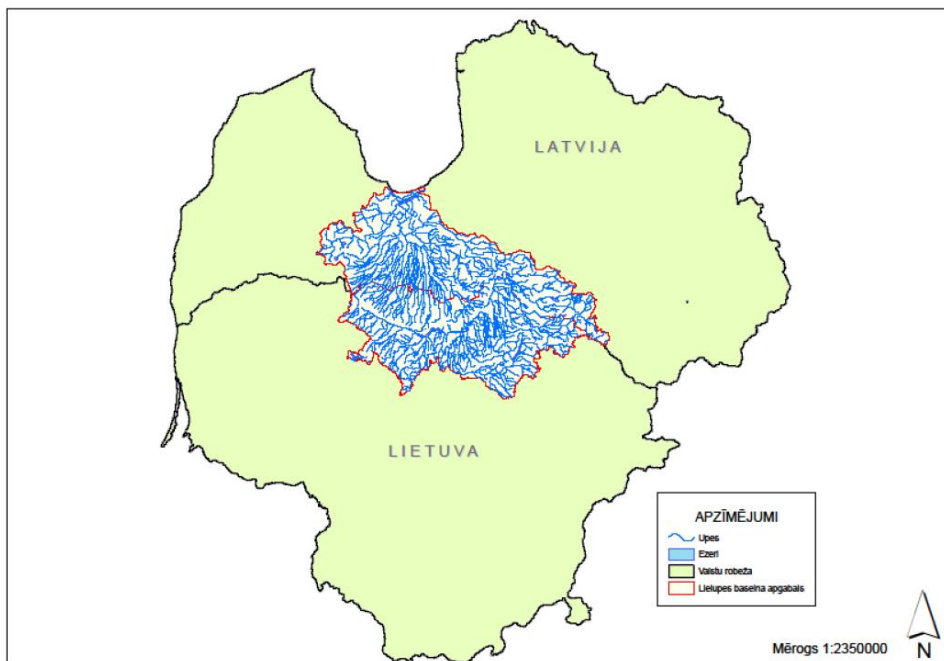
1.1.3. PAZEMES UN VIRSZEMES ŪDENS RESURSI

Zemgales plānošanas reģions bagāts gan ar virszemes ūdeņiem, gan ar pazemes ūdeņiem. Pēc Valsts zemes dienesta datiem par 2020. gadu, ūdens objektu zeme Zemgalē aizņem 35 217 ha, kas ir 3.3% no kopējās reģiona platības. No tiem 846 ha ir zeme zem zivju dīķiem. Iekšzemes ūdeņu daudzumu un izvietojumu reģionā nosaka ģeogrāfiskais novietojums, klimats, reljefs un ģeoloģiskā uzbūve. Lielākie ezeri Zemgalē ir Saukas, Zebrus, Lielaucis, Odzes un Viesītes ezers, kas

izvietojusies Zemgales rietumu un austrumu daļās, savukārt centrālajā daļā, kur ir izveidojies salīdzinoši blīvs upju tīkls un līdzens reljefs, lielu ezeru nav.

Zemgales teritorijā atrodas trīs upju baseini – Lielupes, Daugavas un Ventas. Reģiona lielākā teritorijas daļa atrodas Lielupes upju baseina apgabalā, kas tiek dalīts ar Lietuvu. Lielupes upju baseinu apgabalā ir izteikts hidrogrāfiskais un salīdzinoši biezs mazo upju tīkls. Lielupe ir ūdeņiem bagāta un tai raksturīgs lēns tecējums, ko nosaka Zemgales līdzenais reljefs un upes gultnes nelielais garenslīpums. Pēc sateces baseina kopējās platības (17 600 km²) Lielupe ir otrā lielākā Latvijas upe. Latvijas teritorijā atrodas tikai puse jeb 8849 km² no šīs upes sateces baseina. Lielupes palienes augstums nepārsniedz 1 m virs ūdenslīmeņa. Pavasaros, veidojoties ledus sastrēgumiem, tā iziet no krastiem, appludinot plašas teritorijas, tāpēc daudzviet ir uzbūvēti aizsargdambji. Abi Lielupes krasti ir iedambēti no Jelgavas līdz pat Jūrmalas pilsētai un veido daļu no pretplūdu infrastruktūras. Plūdu riska pārvaldībai sagatavots Lielupes upju baseinu apgabala plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021. gadam.

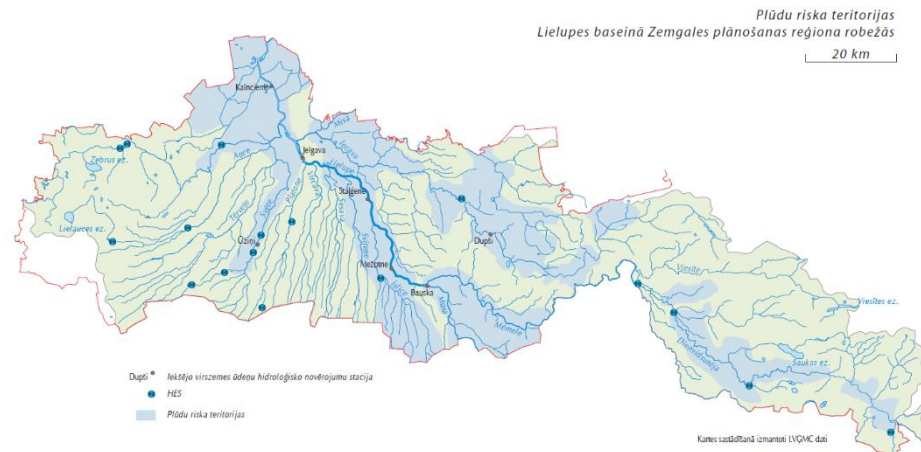
Intensīvu nokrišņu rezultātā plūdi iespējami arī vasarā. Plūdi, strauji palielinoties upju notecei, skar arī tādas upes kā Iecava, Misa, Garoze, Svēte, Tērvete, Auce, Platone, Vircava, Sesava, Svitene, Vecbērze, Driksa, kā arī Velna grāvis. Lielupes kreisā krasta pietekās (Svitenē, Sesavā, Vircavā, Platonē) atklātās teritorijas un smago augšņu dēļ vērojami strauji vasaras – rudens plūdi. Labā krasta pietekās (Iecava, Misa) pali ir izlīdzinātāki un ilgstošāki. Viena no plūdu apdraudētākajām teritorijām ir Jelgavas pilsēta. Nozīmīgam plūdu riskam ir pakļautas arī cilvēku radītās plūdu apdraudētās teritorijas, kas saistītas ar polderiem un mazajiem HES, t.sk. HES uz Bērzes upes, Svētes upes, Platones upes un Dienvidsusējas upes.



1.15.attēls. Lielupes upju baseinu apgabals Latvijas un Lietuvas teritorijā

Avots: Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns 2016.-2021. gadam, 2015

Lielupes sateces baseinā reljefs, klimatiskie apstākļi un auglīgās augsnes kopā veido labvēlīgus apstākļus zemes intensīvai izmantošanai lauksaimniecībā. Lielupes upju baseinu apgabalā izplatītas ir velēnu karbonātaugsnes un brūnaugsnes uz māla un smilšu cilmiežiem. Galvenokārt upju augštecē veidojas velēnu podzolaugsnes un pseidoglejotās augsnes, savukārt lejtecē izplatītākās ir velēnu glejaugsnes un velēnpodzolētās glejaugsnes. Upju palienēs pamatā ir aluviālās augsnes. Iecavas upes apkārtnē izplatītas augsnes uz smilts un kūdras, nelielās teritorijās pie Misas upes augšteces mālsmilts un smilšmāla cilmiežiem: kūdrainā podzolētā glejaugsne, velēnu podzolaugsne un pseidoglejotā augsne, purvu kūdraugsne.



1.16.attēls. Plūdu riska teritorijas Lielupes baseinā Zemgales plānošanas reģiona robežās

Avots: Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns (2019)

Tajā pat laikā intensīva lauksaimniecība, biezs upju tīkls un nepārdomāta lauksaimniecības zemju apsaimniekošana var apdraudēt iekšzemes ūdeņu kvalitāti. Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānā 2016.-2021. gadam ietvertā informācija norāda uz to, ka Lielupes apgabala ūdensobjektu lielākajai daļai bija slikta ekoloģiskā kvalitāte. Nozīmīgāko slodzi uz virszemes un pazemes ūdeņiem Lielupes apgabalā rada lauksaimnieciskās darbības (izklidētais un punktveida piesārņojums) un notekūdeņu novadīšana (gan centralizēti savākto, gan no viensētām un atsevišķām ēkām), hidromorfoloģiskās izmaiņas, kā arī pārrobežu piesārņojuma slodze no Lietuvas. Saskaņā ar 2011. gada 31. maija MK noteikumiem Nr. 418 „Noteikumi par riska ūdensobjektiem”, Lielupes upju baseina apgabalā 23 upēm (72%) un sešiem ezeriem (46%) ir risks nesasniegt Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto labu virszemes ūdeņu stāvokli likumā paredzētajā termiņā.

Saskaņā ar 2014. gada 23. decembra MK noteikumiem Nr. 834 „Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma” un, pamatojoties uz augstu eutrofikācijas risku, kas pastāv intensīvas lauksaimniecības teritorijās Zemgales plānošanas reģionā, Lielupes upes baseins ir definēts kā īpaši jutīga teritorija. Veicot lauksaimniecības darbības īpaši jutīgajās teritorijās, ir jāievēro papildus prasības, kas ir vērstas uz ūdens piesārņojuma samazināšanu ar nitrātiem lauksaimniecības darbības rezultātā.

Daļa no Zemgales plānošanas reģiona teritorijas ietilpst arī Daugavas upju baseina apgabalā. Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānā 2016.-2021. gadam norādīts, ka aptuveni puse no apgabala ūdensobjektiem neatbilst labai ekoloģiskajai kvalitātei. Saskaņā ar 2011. gada 31. maija MK noteikumiem Nr. 418 Daugavas upju baseinā 13 (20%) upes un 32 (18%) ezeri tiek definēti kā riska ūdensobjekti, kas potenciāli var nesasniegt Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto labu virszemes ūdeņu stāvokli likumā paredzētajā termiņā. No šiem riska ūdensobjektiem piecas upes un divi ezeri atrodas Zemgales plānošanas reģionā. Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos tika iekļauti vairāki pasākumi, kas ir vērsti uz virszemes un pazemes ūdens kvalitātes uzlabošanu.

Daugavas apgabalā plūdi ir nozīmīgs risks, īpaši cilvēka darbības visvairāk ietekmētajās teritorijās, t.sk. Daugavas posmi no Ūsas/Ošas līdz Ziemeļsusējai, no Aiviekstes līdz Ogres un no Ogres līdz Langai.

Jēkabpils novadā savstarpēji atšķirīgas ir Daugavas, Dvietes un Ziemeļsusējas applūstošās teritorijas.

Daugavas applūstošās teritorijas raksturīgas ar ievērojamu ūdens līmeņa celšanos. Pēc Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras sniegtās informācijas maksimālais ūdens līmenis ar 10% pārsniegšanas varbūtību vidējo ilggadīgo ūdens līmeni pie Jēkabpils novada ziemeļrietumu robežas pārsniedz par 4 metriem, bet pie novada dienvidaustrumu robežas – pat par 6 m. Ekstremālos plūdus ūdens līmenis var paaugstināties vēl par 1–2 m.

Jēkabpils novadā Daugavai galvenokārt raksturīga šaura palienes josla un augsts krasts. Ievērojami platāka paliene ir vienīgi starp Vandāniem un Dignāju. Taču palu un plūdu laikā plašas ieplakas applūst pa mazo upīšu – Eglonas, Olājas, Melnupītes u.c. ielejām. Rezultātā Dunavas pagastā izveidojas situācija, ka applūstošās teritorijas ietver neaplūstošas “salas” ar viensētām un ceļu Daugavas krastā.

Dviete raksturīga izteikta ieleja, ko arī ietekmē ūdens līmenis Daugavā, īpaši lejpus Jēkabpils novada robežas. Dviete Jēkabpils novadā ir regulēta un tās palienes ir meliorētas.

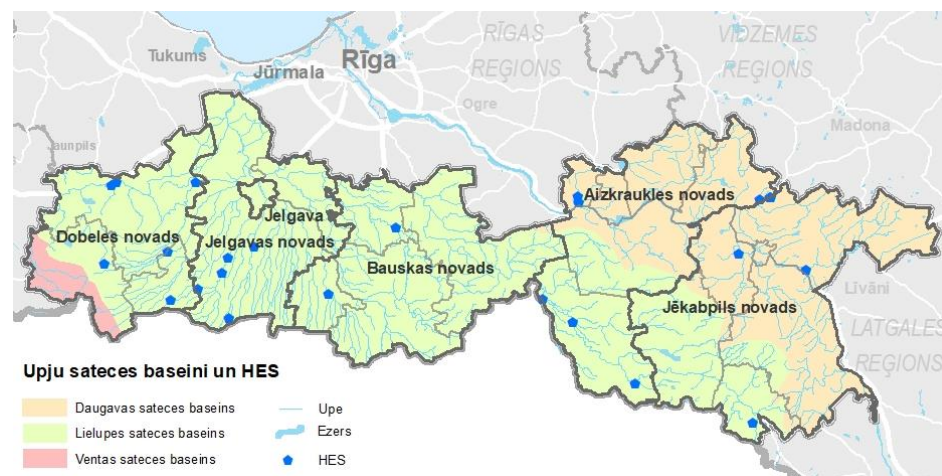
Savukārt Ziemeļsusējai un tās pietiekām Aldaunīcai un Vārzgūnei raksturīgas izteiktas palienes, kur pali un plūdi neapdraud apdzīvotas vietas.

Zemgales plānošanas reģiona Auces novada neliela teritorijas daļa atrodas Ventas upju baseina apgabalā.

Virszemes ūdens resursi Zemgalē ir ļoti būtiski elektroenerģijas ieguvei. Aizkraukles novadā darbojas Pļaviņu hidroelektrostacija (turpmāk – HES), kas ir

lielākā ūdens spēkstacija Baltijā un otrā lielākā visā ES. Zemgalē atrodas arī vairāki mazie HES. Visvairāk HES (četri) ir uz Dienvidsusējas un Svētes upes.

Viens no nozīmīgākajiem dabas resursiem Zemgalē ir pazemes ūdeņi, kas reģionā atrodas salīdzinoši nelielā dziļumā (Latvijas reģionu ekonomikas attīstības perspektīvas un virzieni, 2010-2011). Pazemes ūdeņi barojas no nokrišņiem, kas izfiltrējas caur aerācijas zonu un pārtek no augstāk iegulošiem ūdens horizontiem uz zemākiem. Virsējais pazemes ūdeņu slānis ir gruntsūdeņi, kas no zemes virsmas atdalīts ar augsnes kārtu un aerācijas zonas iežiem. Gruntsūdeņu līmeņu dziļums vairumā gadījumu nepārsniedz 1-3 m, vienīgi paugurainēs tie atrodas dziļāk, tāpēc gruntsūdeņi ir slikti aizsargāti no iespējama piesārņojuma.



1.17.attēls. **Upju sateces baseini un hidroelektrostācijas Zemgales plānošanas reģiona teritorijā**

Avots: Daugavas, Lielupes un Ventas upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni

1.1.4. GAISS

Vides politikas pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam ir norādīts, ka gaisa kvalitāti Latvijā kopumā var uzskatīt par labu. Latvijā tiek izdalītas divas zonas gaisa kvalitātes novērtēšanai un pārvaldībai: Rīgas aglomerācija; pārējā Latvijas teritorijā.

Saskaņā ar Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra izstrādāto „Pārskatu par gaisa kvalitāti Latvijā 2019. gadā”, galvenās gaisa kvalitātes problēmas Latvijas teritorijā (izņemot Rīgas aglomerāciju) ir saistītas ar daļiņu PM₁₀ un benzola

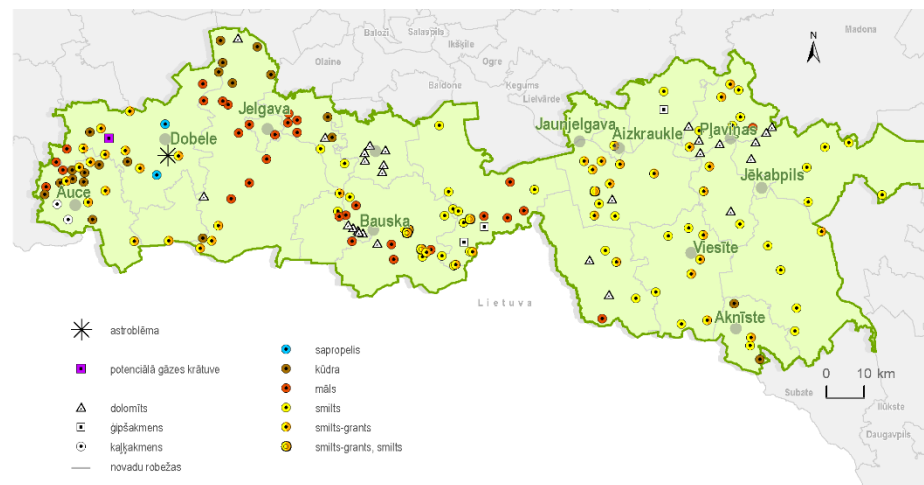
koncentrāciju, kas vairākās gaisa kvalitātes monitoringa stacijās pārsniedz normatīvajos aktos noteiktos piesārņojuma novērtējuma sliekšņus. Tajā pašā laikā ir jāatzīmē, ka pašreiz Zemgales plānošanas reģionā netiek veikts pastāvīgs gaisa kvalitātes monitoringa, un pilnīga informācija par gaisa kvalitāti reģionā nav pieejama.

Galvenais gaisa piesārņojuma avots reģionā ir stacionārie piesārņojuma avoti. Nozīmīgākie stacionārie piesārņojuma avoti ir katlu mājas, kuri, kā kurināmo, pārsvarā izmanto gāzi vai koksni. Zemgales reģionālā vides pārvalde (līdz 01.01.2020. Jelgavas RVP) kopumā izsniegusi 312 A un B kategorijas atļaujas piesārņojošās darbības veikšanai un 1033 C kategorijas apliecinājums.

Kā otro nozīmīgāko gaisa piesārņojuma avotu var nosaukt autotransportu. Zemgales plānošanas reģionu šķērso piecas valsts un 28 reģionālas nozīmes ceļi ar salīdzinoši augstu satiksmes intensitāti iezīmējot autoceļa transportu kā potenciāli ievērojamāko gaisa piesārņojuma avotu. Vairākos reģiona novados atzīmējams ir arī putekļu piesārņojums, ko rada neasfaltētie ceļi.

1.1.5. DERĪGIE IZRAKTEŅI

Zemgales reģiona nozīmīgākie derīgie izrakteņi ir: ģipsakmens, kaļķakmens, dolomīts, smilts, grants, kūdra un māls. Zemgales rietumu daļā atrodas samērā daudz kūdras ieguves vietu, savukārt reģiona centrālā daļā izceļas ar lielu māla ieguves vietu skaitu. Zemgales austrumu daļā visvairāk koncentrējušās tieši smilts ieguves vietas. Zemgalē atrodas vienas no lielākajām dolomīta un kaļķakmens atradnēm Latvijā. Lielākā izmantojamā dolomīta atradne ir Biržu–Pūteļu atradne, kas atrodas 15 km no Jēkabpils dienvidrietumu virzienā. Reģionā lielākās kaļķakmens atradnes atrodas Auces novada Vītiņu pagastā. Zemgalē kopā ir septiņas valsts nozīmes derīgo izrakteņu atradnes. 2018. gadā Zemgales reģionā tika konstatēta lielākā kūdras ieguves intensitāte Latvijā (433.6 tūkstoši tonnas kūdras). Zemgalē ir ceturtā lielākā degradēto purvu (nerekultivēto vēsturisko kūdras ieguves vietu) platība (3111 ha).



1.18.attēls. **Derīgie izrakteņi Zemgalē**
Avots: Zemgales plānošanas reģiona dati

1.2. CILVĒKRESURSI

Iedzīvotāji

Iedzīvotāju skaits Zemgales plānošanas reģionā, tāpat kā visā Latvijā, pakāpeniski samazinās, 01.01.2020. sasniedzot 228 409¹ cilvēkus. Gan Latvijā, gan Zemgalē iedzīvotāju skaits samazinās negatīvas dabiskās un mehāniskās kustības rezultātā. Vislielākais iedzīvotāju skaits Zemgalē ir republikas pilsētās – Jelgavā un Jēkabpilī, kā arī Jelgavas, Bauskas un Dobeles novadā. Vislielākais iedzīvotāju blīvums arī ir Jelgavā un Jēkabpilī, bet starp novadiem visblīvāk apdzīvots ir Aizkraukles novads. Ilgtermiņa migrācijas saldo Zemgales novados ir negatīvs; 2019. gadā migrācijas saldo rādītāji visbūtiskāk pasliktinājušies Bauskas, Jelgavas, Dobeles, Jēkabpils novadā. Savukārt pozitīvs migrācijas saldo ir Ozolnieku, Aknīstes, Aizkraukles, Krustpils un Skrīveru novados un Jelgavas pilsētā.

Darbspējīgo iedzīvotāju īpatsvars Zemgalē (61.2%) ir lielāks nekā vidēji Latvijā (60.9%), turklāt arī iedzīvotāju vīrs darbaspējas vecuma īpatsvars reģionā (22.6%) ir zemāks nekā vidēji Latvijā (23.1%).

Sadalījumā pēc izglītības līmeņa Zemgales plānošanas reģionā dominē iedzīvotāji ar profesionālo vai arodizglītību – 30.0% (2019). Tomēr, salīdzinot ar Latvijas vidējo rādītāju, Zemgales iedzīvotāju īpatsvars ar pamatizglītību vai zemāku izglītību (19.2%) ir lielāks nekā vidēji valstī (14.7%), savukārt iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību (23.7%) – zemāks nekā vidēji valstī (30.5%), neskatoties uz to, ka Zemgalē atrodas trešā lielākā augstskola Latvijā – Latvijas Lauksaimniecības universitāte.

Demogrāfiskās slodzes līmenis pēdējos gados Zemgales plānošanas reģionā, tāpat kā pārējos reģionos un Latvijā kopumā, palielinās, tomēr ir mazliet mazāks (634) nekā vidēji Latvijā (643). Dabiskais pieaugums vismaz pēdējos desmit gadus gan Zemgales reģionā (2019. gadā – -1097), gan vidēji Latvijā (-8933) ir negatīvs.

Pēdējo gadu tendences liecina, ka Zemgales reģionā pieaug latviešu īpatsvars – 2020. gadā tas bija 71.9%, kas kopš 2013. gada ir pieaudzis par 2%. Zemgales reģionā latviešu īpatsvars ir gandrīz par 10% lielāks nekā visā Latvijā (62.5%).

Nodarbinātība un bezdarbs

Ekonomiskās krīzes ietekmē gan Latvijā, gan Zemgales plānošanas reģionā bezdarba līmenis savu augstāko līmeni bija sasniedzis 2010. gadā. Tomēr pēdējos gados visā valstī un Zemgalē bezdarba līmenis samazinās, 2020. gada septembra beigās sasniedzot 7.1%. Visaugstākais bezdarba līmenis bijis Auces, Aizkraukles un Krustpils novadā, savukārt viszemākais – Ozolnieku novadā, Iecavas novadā un Jelgavas pilsētā.

Nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars Zemgalē ar katru gadu palielinās, 2019. gadā vecuma grupā no 15-74 gadiem sasniedzot 62.5% (Latvijā – 65.0%), bet vecuma grupā no 15-64 gadiem – 70.2% (Latvijā – 72.3%).

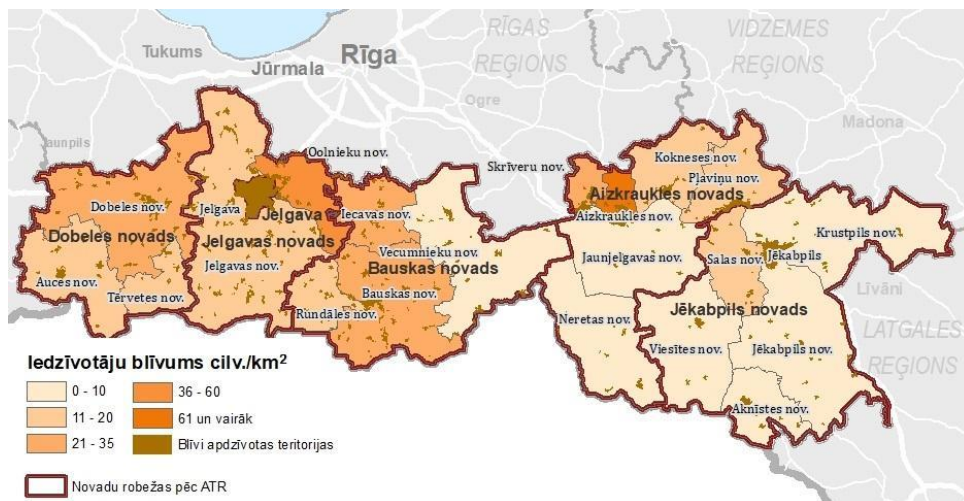
Kopš 2010. gada visos reģionos, arī Zemgalē, vērojams vidējās darba samaksas pieaugums, turklāt pārsniedzot pirmskrīzes līmeni. Vidējā bruto darba samaksa Zemgalē 2019. gadā vislielākā bija ieguves rūpniecībā un karjeru izstrādē (B) – 1427 *euro*, apstrādes rūpniecībā (C) – 1072 *euro*, un lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (A) – 1058 *euro*.

1.2.1. IEDZĪVOTĀJI

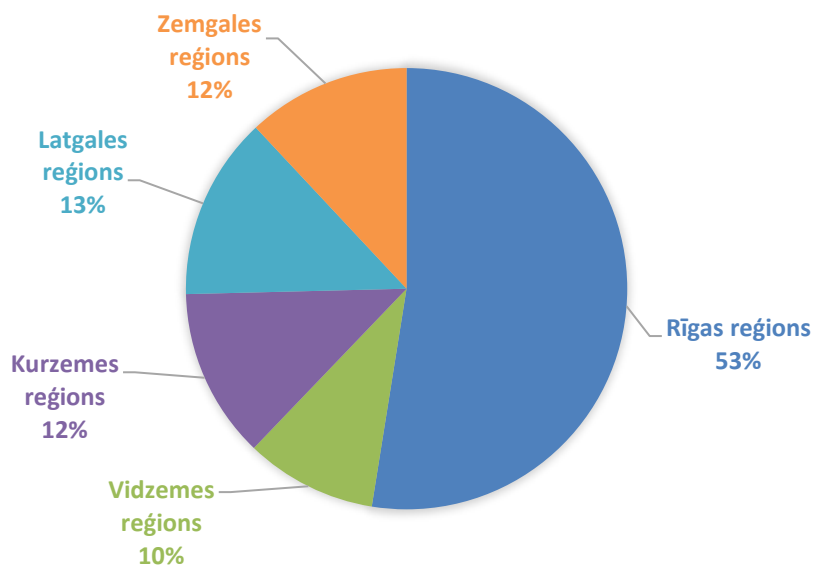
No visiem Latvijas iedzīvotājiem vislielākais iedzīvotāju īpatsvars 2020. gada sākumā bija Rīgas reģionā – 52.5%, savukārt Zemgalē tas ir 12.0%. Tomēr Zemgale ir viens no visblīvāk apdzīvotajiem reģioniem Latvijā: 2020. gadā Zemgalē bija 22 cilv. uz km², Latgalē – 18 cilv. uz km², Kurzemē – 18 cilv. uz km² un Vidzemē tikai 12 cilv. uz km².

Zemgalē 2020. gada sākumā bija 228 409 iedzīvotāji, un, salīdzinot ar 2019. gada sākumu, iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 0.8%, bet, salīdzinājumā ar 2001. gada sākumu, – par 21.5%. Zemgalē pēdējo piecu gadu laikā vērojams iedzīvotāju samazinājums vidēji par 5.7%. Tāpat kā visā Latvijā, arī Zemgalē iedzīvotāju skaits samazinās migrācijas un sabiedrības novecošanās – negatīvas dabiskās kustības – ietekmē. Migrācija novērojama gan reģiona robežās, kad cilvēki darba meklējumos dodas dzīvot uz novadu centriem un uz lielākajām pilsētām, gan izceļo projām no Latvijas.

¹ Visu sadaļā minēto datu avots: Centrālā statistikas pārvalde, 2020

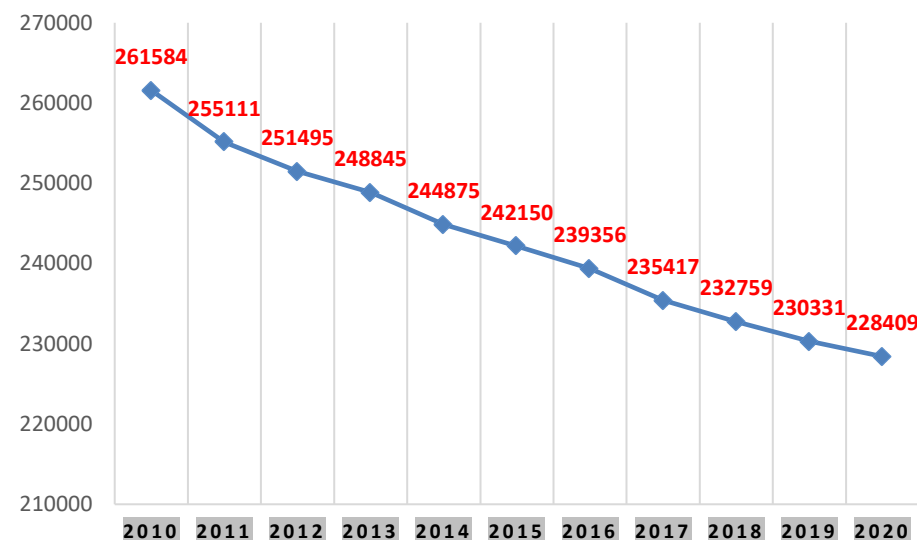


1.19.attēls. Iedzīvotāju blīvums Zemgales plānošanas reģionā 2020. gada sākumā.
Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2020



1.20.attēls. Iedzīvotāju īpatsvars Latvijas reģionos 2020. gada sākumā, % no kopējā iedzīvotāju skaita
Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2020

Vislielākais iedzīvotāju skaits Zemgalē koncentrējas republikas pilsētās: 2020. gada sākumā Jelgavā dzīvoja 56 062, bet Jēkabpilī – 21 928 iedzīvotāji, savukārt iedzīvotāju skaita ziņā lielākie novadi bija Bauskas novads ar 22 442, Jelgavas novads ar 21 738 un Dobeles novads ar 19 286 iedzīvotājiem. Vismazākais iedzīvotāju skaits 2020. gada sākumā bija Aknīstes novadā – 2520, Salas novadā – 3233, Neretas novadā – 3284, Tērvetes novadā – 3302 un Rundāles novadā – 3307 iedzīvotāji.



1.21.attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits Zemgales reģionā 2010.–2020. gadā, gada sākumā
Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Laika periodā no 2015. līdz 2020. gadam iedzīvotāju skaita izmaiņas Zemgales administratīvajās teritorijās ir nevienmērīgas. Izteikta iedzīvotāju skaita samazināšanās notiek lauku reģionos un pierobežā. Iedzīvotāji pārcēlas tuvāk novadu administratīvajiem centriem un lielākajām pilsētām. Iedzīvotāju skaita pieaugums vērojams pilsētās un piepilsētu teritorijās, ko sekmē pakalpojumu pieejamība un nodarbinātība. Iedzīvotāju skaita pieaugums pēdējo piecu gadu laikā ir bijis tikai Ozolnieku novadā – par 4.0%, neliels iedzīvotāju skaita samazinājums ir Jelgavas pilsētā (-2.0%), ko ietekmē Rīgas tuvums, migrācija no citiem reģiona novadiem un kvalitatīvāka dzīves vide. Vislielākais iedzīvotāju skaita samazinājums ir bijis Jēkabpils novadā – par 12.9%, Neretas novadā – 11.4%, Salas

novadā – 11.3%. Kopumā lielākajā daļā teritoriju notikusi iedzīvotāju skaita samazināšanās, iedzīvotāju skaits samazinās gan lauku teritorijās, gan pilsētās.

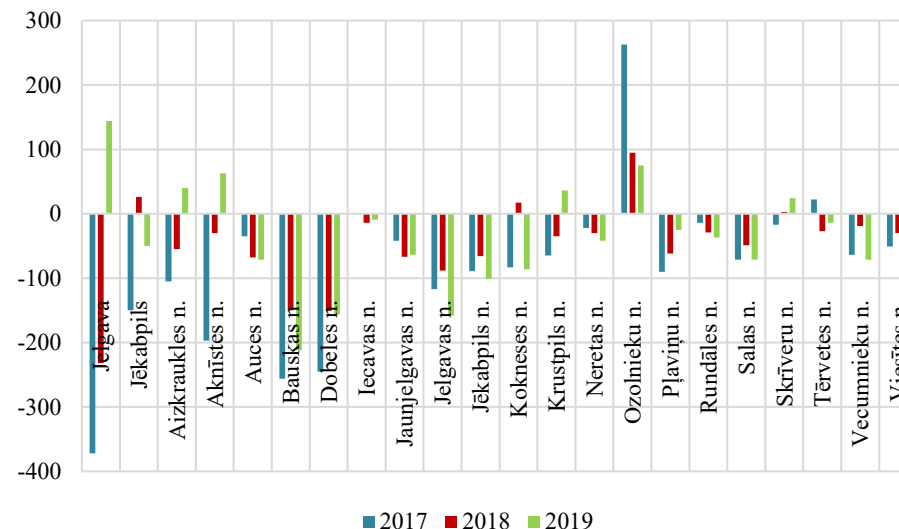


1.22.attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas Zemgales novados un pilsētās laika periodā no 2015. līdz 2020. gadam (pēc datiem uz gada sākumu)

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2020

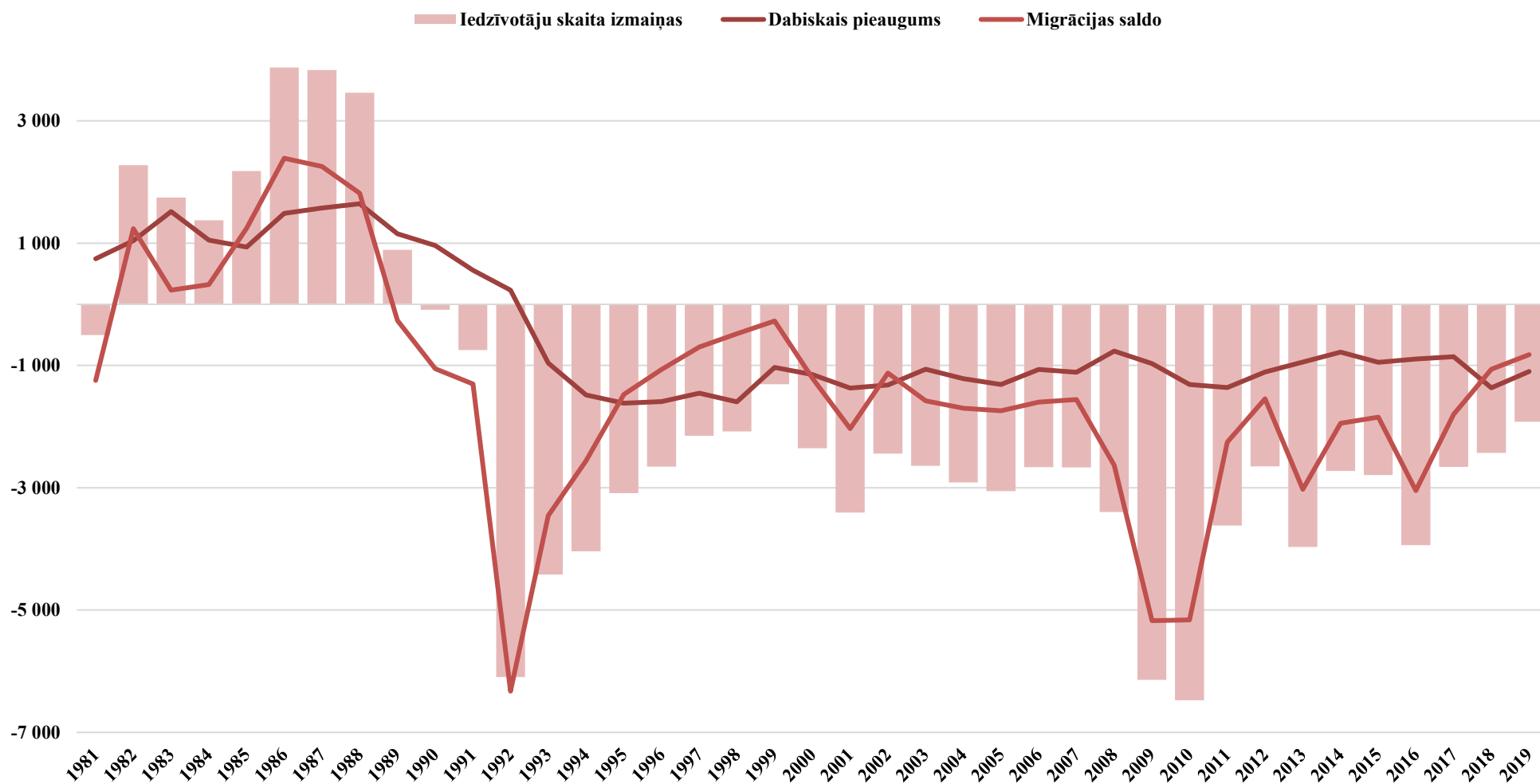
Iedzīvotāju blīvuma ziņā 2020. gada sākumā Zemgales reģions bija otrajā vietā aiz Pierīgas reģiona (38 cilvēki uz km²) ar 22 cilvēkiem uz km². Vislielākais iedzīvotāju blīvums vērojams reģiona lielajās pilsētās – 2020. gada sākumā Jelgavā tas bija 972 cilv./ km² un Jēkabpilī – 1001 cilv./km². Novadu vidū vislielākais blīvums bija Aizkraukles (86 cilv./km²), Ozolnieku (37 cilv./km²), Skrīveru (32 cilv./km²) un Bauskas (29 cilv./km²) novadā, savukārt vismazākais – Jēkabpils (5 cilv./km²), Neretas (5 cilv./km²) un Viesītes (6 cilv./km²) novadā. Pēdējos gados gan Zemgales reģiona pilsētās, gan novados iedzīvotāju blīvums lēni samazinās.

Migrācijas saldo 2017. gadā izteikti pozitīvs bija Ozolnieku novadā – 263 cilvēki, tomēr 2019. gadā tas būtiski samazinājās – līdz 75 cilvēkiem. Zemgalē 2013. un 2014. gadā nebija nevienas administratīvās teritorijas ar pozitīvu migrācijas saldo. Visnegatīvākais migrācijas saldo 2019. gadā bija Bauskas (-212), Jelgavas (-158) un Dobeles (-156) novadā. Pozitīvs migrācijas saldo 2019. gadā bija Jelgavas pilsētā (144), Ozolnieku novadā (75), Aknīstes novadā (63), Aizkraukles novadā (40), Krustpils novadā (36) un Skrīveru novadā (24). Salīdzinot ar 2018. gadu, 2019. gadā migrācijas saldo rādītāji pasliktinājušies 12 novados un Jēkabpilī, savukārt uzlabojušies 8 novados un Jelgavas pilsētā. Jelgavā visus gadus bija negatīvs migrācijas saldo, vienīgi 2019. gadā tas bija pozitīvs.



1.23.attēls. Ilgtermiņa migrācijas saldo Zemgales novados un pilsētās 2017.–2019. gadā

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2020



1.24.attēls. Iedzīvotāju skaita izmaiņu rādītāji Zemgales reģionā 1981.–2019. gadā

Avots: LR Centrālā statistikas pārvaldes un Zemgales plānošanas reģiona dati

Pēdējo piecu gadu laikā visnegatīvākais dabiskais pieaugums Zemgalē bija 2018. gadā – -1367 cilvēki, kas izskaidrojams ar ievērojamu dzimušo skaita kritumu. Tomēr 2019. gadā dabiskā pieauguma rādītājs ir uzlabojies par 270 cilvēkiem un bija -1097.

Rādītājs	Gads					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dzimušo skaits Zemgalē	2598	2551	2637	2509	2196	2330
Mirušo skaits Zemgalē	3379	3499	3531	3368	3563	3427
Dabiskais pieaugums Zemgalē	-781	-948	-849	-859	-1367	-1097
Dzimušo skaits Latvijā	21746	21979	21968	20828	19314	18786
Mirušo skaits Latvijā	28466	28478	28580	28757	28820	27719
Dabiskais pieaugums Latvijā	-6720	-6499	-6612	-7929	-9506	-8933

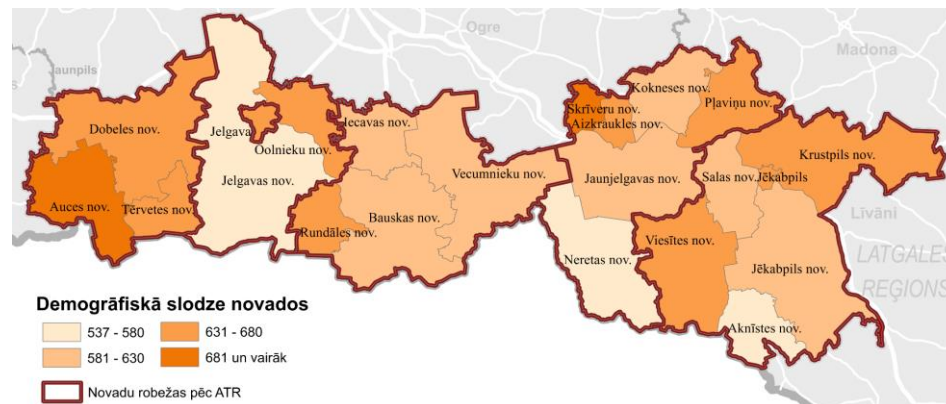
1.3.tabula. Iedzīvotāju dabiskais pieaugums Zemgalē un Latvijā 2014.–2019. gadā

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Visos Zemgales reģiona novados dabiskais pieaugums 2019. gadā ir negatīvs, izņemot Iecavas novadu, kur tas ir +3. Viszemākais dabiskais pieaugums ir Bauskas novadā (-130) un Jelgavas novadā (-115). Zemgales reģiona austrumu daļā salīdzinoši zems iedzīvotāju blīvums, gan būtiskās iedzīvotāju skaita izmaiņas, gan arī negatīvs dabiskais pieaugums norāda uz krasāku depopulāciju tieši reģiona austrumu daļā. Šos rādītājus būtiski ietekmē attālums līdz galvaspilsētai, kā arī tuvējām lielajām pilsētām, kur augstākas nodarbinātības un atalgojuma iespējas, kvalitatīvāk un plašāk pieejami pakalpojumi.

Demogrāfiskā slodze Zemgalē pēdējo gadu laikā ir palielinājusies no 585 darbaspējas vecumu nesasnējušām un pārsniegušām personām vidēji uz 1000 personām darbaspējas vecumā 2014. gadā līdz 634 personām – 2020. gadā. Tomēr tas ir labākais rādītājs starp visiem statistikas reģioniem. Praktiski visos Zemgales novados pēdējos trīs gados ir vērojams demogrāfiskās slodzes palielinājums. Vislielākā demogrāfiskā slodze 2020. gada sākumā bija Skrīveru (737), Auces (722) un Tērvetes (670) novadā, savukārt viszemākā demogrāfiskā slodze – Aknīstes (537), Neretas (553) un Jelgavas (580) novadā, lai gan visos novados pēdējo trīs gadu laikā demogrāfiskā slodze arvien pieaug. Republikas pilsētās Jelgavā un Jēkabpilī pēdējos trīs gados ir vērojams demogrāfiskās slodzes palielinājums, attiecīgi – Jelgavā no 621 personām 2017. gadā līdz 660 personām

2020. gada sākumā, un Jēkabpilī – attiecīgi no 584 līdz 644 personām. Līdz ar to ik gadu reģionā, kā arī visā valstī palielinās darbaspējas vecumu nesasnējušo un pārsniegušo personu skaits. Tā kā dabiskais pieaugums ir negatīvs, tad būtiski palielinās tieši darbaspējas vecumu pārsniegušo skaits, un līdz ar to valsts un reģionālā politika jāplāno, paredzot šo tendenci.

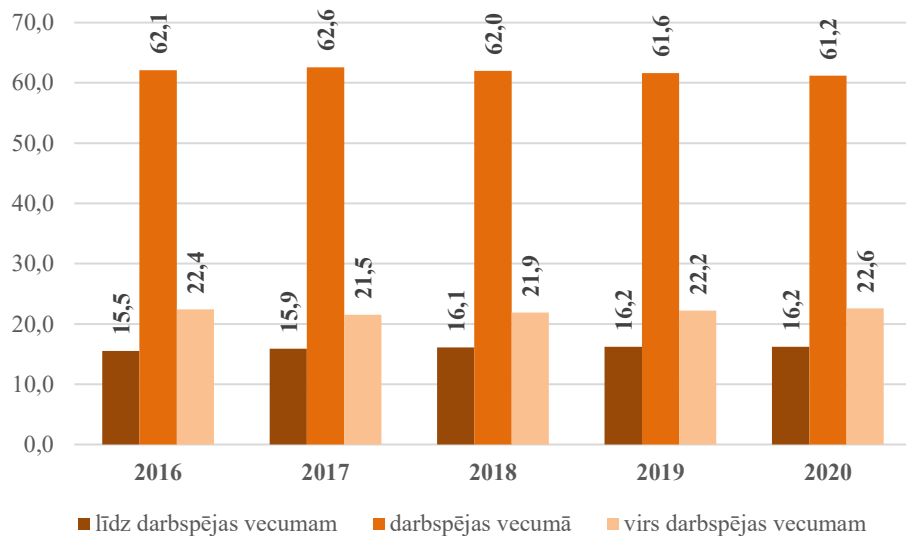


1.25.attēls. Demogrāfiskā slodze Zemgales novados 2020. gada sākumā

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2020

Zemgalē 2020. gadā bija 61.2% iedzīvotāju darbaspējas vecumā – vairāk nekā vidēji Latvijā (60.9%) un pārējos reģionos. Lai gan, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars Zemgalē proporcionāli samazinājās, tomēr pozitīvi vērtējams, ka iedzīvotāju īpatsvars virs darbaspējas vecuma Zemgalē 2020. gadā ir mazāks nekā vidēji Latvijā, t.i., Zemgalē – 22.2%, Latvijā – 22.8%.

Iedzīvotāju skaita attiecības starp trijām galvenajām vecuma grupām dod iespēju spriest par teritorijas demogrāfisko un ekonomisko potenciālu.

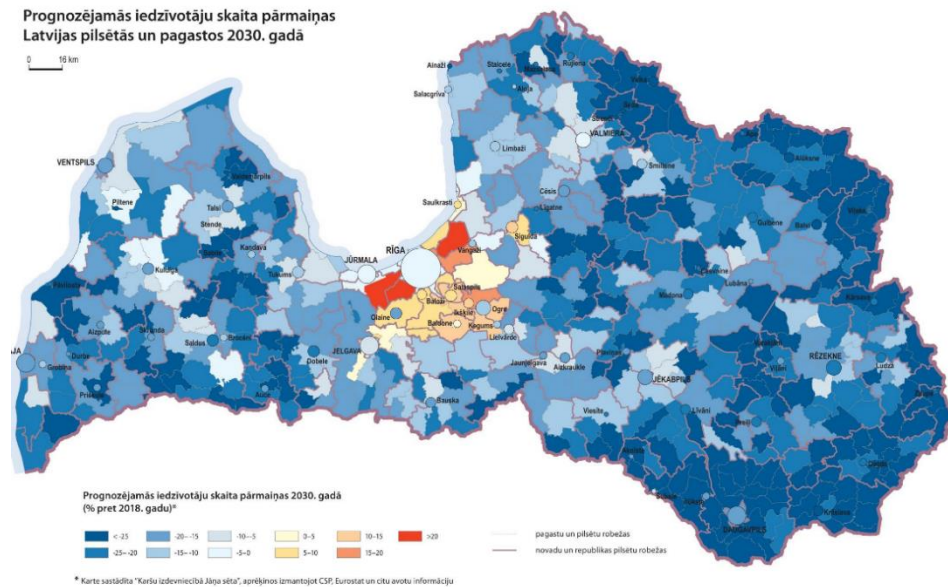


1.26.attēls. Iedzīvotāju sadalījums atbilstoši vecuma grupām Zemgalē 2016.–2020. gadā, %

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Vispārējās demogrāfiskās situācijas prognozes Zemgales plānošanas reģionam liecina, ka pieaugs pensijas vecuma personu skaits un samazināsies iedzīvotāju skaits un blīvums. Tika prognozēts, ka, ja iedzīvotāju skaita attīstības tendences saglabāsies 2013. gada robežās (inerces modelis), tad 2021. gadā Zemgales plānošanas reģionā būs par aptuveni 5% mazāk iedzīvotāju nekā 2013. gadā, tādējādi reģionā dzīvos ~230 tūkst. iedzīvotāju. Apskatot reģiona iedzīvotāju skaita datus par 2020. gadu, redzams, ka jau tagad iedzīvotāju skaits 2020. gadā (228409), salīdzinot ar 2013. gadu (248845) jau samazinājies par 8.2%.

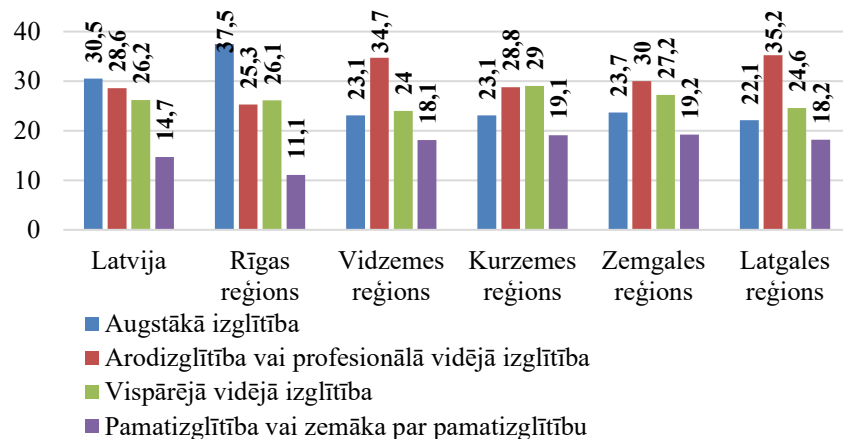
Reģionālās politikas pamatnostādņēs 2021.-2027. gadam publicēts kartogrāfiskais materiāls par prognozēto iedzīvotāju skaita pārmaiņām Latvijā 2030. gadā, kas parāda viennozīmīgu iedzīvotāju skaita samazināšanās tendenci visās Latvijas pilsētās un pagastos, taču Zemgalē šis samazinājums ir mazāks.



1.27.attēls. Prognozējamās iedzīvotāju skaita pārmaiņas Latvijas pilsētās un pagastos 2030. gadā

Avots: Reģionālās politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam

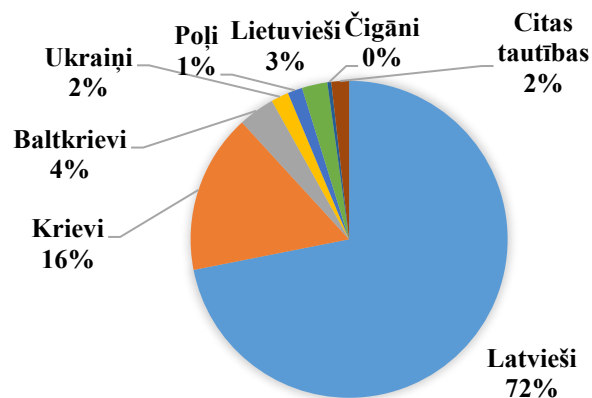
Vērtējot iedzīvotājus pēc izglītības līmeņiem, vidēji Latvijā 2019. gadā dominē iedzīvotāji ar augstāko izglītību – 30.5%, savukārt Rīgas reģionā ir iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību sasniedz pat 37.5%. Zemgales reģionā dominē iedzīvotāji ar profesionālo izglītību (30%) un iedzīvotāji ar vispārējo vidējo izglītību (27.2%). Augstākās izglītības īpatsvars Zemgales reģionā ir 23.7%, neskatoties uz to, ka Zemgalē atrodas trešā lielākā augstskola Latvijā – Latvijas Lauksaimniecības universitāte. Salīdzinot starp reģioniem, Zemgales reģionā ir visaugstākais īpatsvars iedzīvotājiem ar pamata vai zemāku izglītību – 19.2%.



1.28.attēls. Iedzīvotāju sadalījums pa izglītības līmeņiem Latvijas reģionos 2019. gadā, %.

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

2020. gadā Zemgalē, salīdzinot ar vidējo rādītāju Latvijā (62.5%), latviešu īpatsvars ir lielāks – 71.9%, tāpat reģionā ir vairāk lietuviešu – 2.6%, kas izskaidrojams ar tuvu Lietuvas pierobežu. Pēdējos gados būtiskas atšķirības iedzīvotāju etniskajā sastāvā nav novērojamas.



1.29. attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju etniskais sastāvs Zemgalē 2020. gadā, %

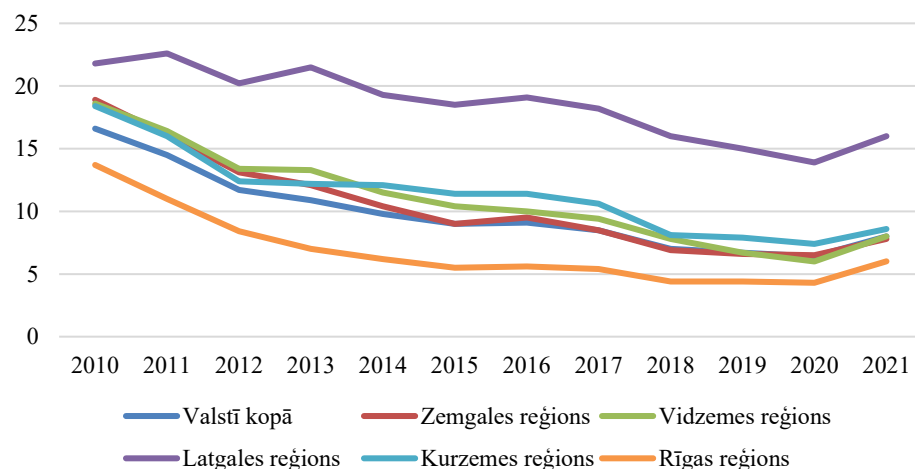
Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2020

Valsts pētījumu programmas reģionālo ideju darbnīcu apkopojumā sniegti šādi ieteikumi migrācijas un demogrāfiskās politikas jautājumos:

- Nozīmīga ir stipra vietējā kopiena, kas veido un attīsta iedzīvotāju piederības izjūtu vietai.
- Pašvaldībām būtu svarīgi sekmēt šo kopienu un vietu attīstību, nodrošinot lielāku iedzīvotāju līdzdalību un iesaisti lēmumu pieņemšanā. Tas iedzīvotājiem ļautu uzņemties noteiktu atbildību par savu dzīves vietu, kā arī nodrošinātu atbilstošu ietekmi pašvaldības un iedzīvotāju sadarbībā.
- Vairāk nepieciešams akcentēt dzīves vides pievilcību ģimenēm ar bērniem.
- Tāpat jāveicina plašāka senioru iesaiste darba tirgū.
- Aktuāli ir mazināt birokrātiskos šķēršļus visās ikdienas dzīves jomās, īpaši vietējo pašvaldību darbā.
- Jālīdzsvaro izglītības iespēju pieejamības Zemgales pilsētās un laukos. Pilsētās trūkst vietu bērnudārzos, savukārt laukos izglītības iestādes tiek slēgtas un daudzviet to telpas ir tukšas, kuras varētu tikt izmantotas. Jelgavā trūkst bērnudārzu apmēram 300 bērniem, tiek veidota informatīvā sistēma pieejamo aukļu apzināšanai. Pirmsskolas bērnu izglītības iestāžu nodrošinājumam ir jākļūst par svarīgu prioritāti gan pašvaldībās, gan reģionos, gan valstī kopumā.
- Jāpaplašina atbalsts tādām kopdzīves formām kā neregistrētās attiecības, jo mūsdienās daudzi bērni dzimst neregistrētās attiecībās.
- Vairumā Zemgales pilsētu darbojas rūpniecības uzņēmumi, tāpēc bezdarba situācija nav izteikta. Savukārt darba atrašana laukos ir problēma. Pagastos arvien mazāk ir pieprasīts nekvalificēts darbaspēks (parasti tas ir sezonas darbos, piemēram, ogu lasīšanā). Lielsaimnieki pieprasa augsti kvalificētus speciālistus (piemēram, lieljaudas traktoru vadītājus).
- Jāveicina profesionālās koledžu izglītības patēriņš, proti, kvalificētu darbaspēku apmācīt uz vietas – reģionā. Nereti jaunieši dod priekšroku mācībām augstskolās, darbam pilsētās un ārzemēs.
- Veicināt vietējo ražotāju kooperatīvu veidošanos.

1.2.2. NODARBINĀTĪBA UN BEZDARBS

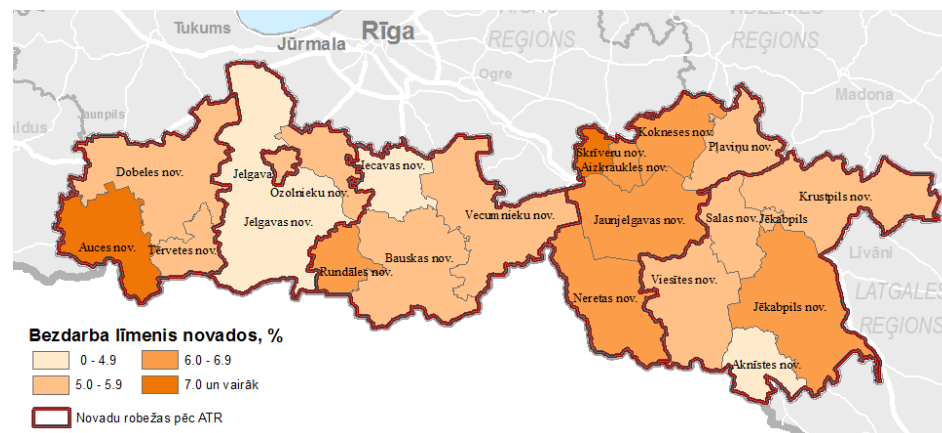
Bezdarba līmenis valstī un reģionos pēdējos sešos gados ir bijis mainīgs, bet ar tendenci samazināties. Visaugstākais bezdarba līmenis bija vērojams 2010. gada sākumā, kad Latvijā bezdarbnieki bija 16,6% no visiem iedzīvotājiem, savukārt Zemgalē – 18,9%. Vērtējot pēdējo gadu bezdarba līmeņa dinamiku, redzams, ka visā valstī un reģionos ir vērojams bezdarba līmeņa samazinājums un 2020. gada janvārī attiecīgi Zemgalē tas bija 6.5%, bet vidēji Latvijā – 6.4%. Visaugstākais bezdarba līmenis nemainīgi visā periodā ir bijis Latgales reģionā. No 2020. gada beigām bezdarba līmenis visos reģionos ir palielinājies sakarā ar vīrusa COVID-19 izplatību pasaulē un Latvijā.



1.30.attēls. Bezdarba līmenis Latvijā un reģionos 2010.–2021. g. janvārī, %

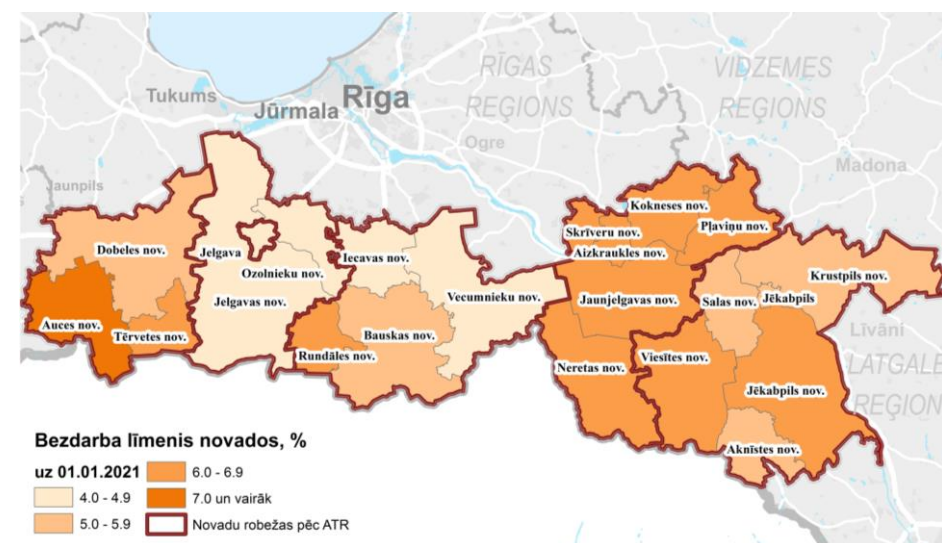
Avots: LM Nodarbinātības valsts aģentūra

Visaugstākais bezdarba līmenis Zemgalē 2020. gada decembrī bija Auces un Rundāles novados – 8.2% un 6.9%, Jaunjelgavas novadā – 6.8%. Attiecīgi vismazākais bezdarba līmenis šajā laika periodā bija Ozolnieku novadā – 4.6%, Iecavas novadā – 4.7% un Jelgavas novadā – 4.8%. Pozitīvi vērtējams, ka, salīdzinot ar 2015. gadu, bezdarba līmenis visās Zemgales reģiona pašvaldībās ir samazinājies.



1.31.attēls. Bezdarba līmenis Zemgales novados 2020. gada septembrī

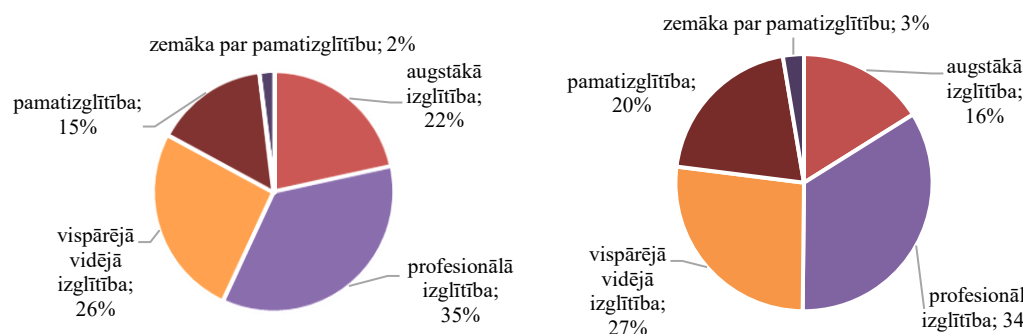
Avots: LM Nodarbinātības valsts aģentūra



1.32.attēls. Bezdarba līmenis Zemgales novados 2021. gada janvārī

Avots: LM Nodarbinātības valsts aģentūra

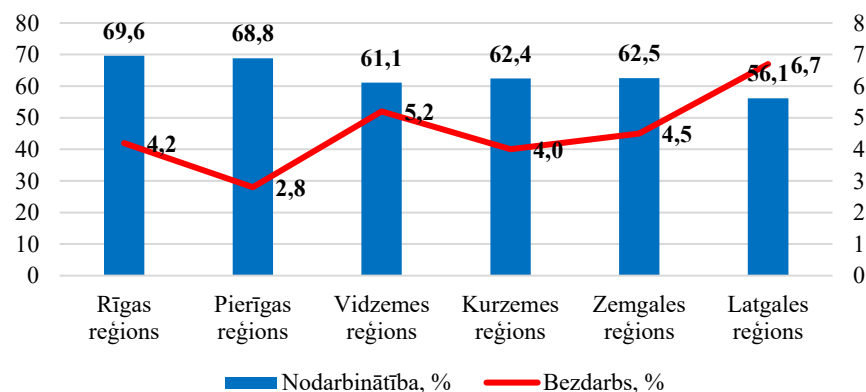
Vislielākais bezdarbnieku īpatsvars gan valstī, gan Zemgales reģionā ir tieši iedzīvotājiem ar profesionālo izglītību – vidēji Zemgalē tie ir 34% no visiem bezdarbniekiem, savukārt vismazākais bezdarbnieku īpatsvars ir iedzīvotājiem, kuriem izglītības līmenis ir zemāks par pamatzglītību.



1.33.attēls. Bezdarbnieku sadalījums pa izglītības līmeņiem Latvijā un Zemgalē uz 31.12.2020., %

Avots: LM Nodarbinātības valsts aģentūra

Nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars Zemgalē ar katru gadu palielinās, 2019. gadā vecuma grupā 15-74 g. sasniedzot 62.5% (Latvijā – 65.0%), bet vecuma grupā 15-64 g. – 70.2% (Latvijā – 72.3%). Viszemākais nodarbinātības līmenis un visaugstākais bezdarbs valstī ir Latgales reģionā.



1.34.attēls. Nodarbinātības un bezdarba līmenis Latvijā un reģionos 2019. gadā, %

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde un Nodarbinātības valsts aģentūra

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars Zemgalē pēdējos gados, tāpat kā valstī kopumā, ir palielinājies – vecuma grupā 15–74 g. 2019. gadā sasniedzot 67.0% (Latvijā – 69.4%), bet vecuma grupā 15-64 g. – 75.5% (Latvijā – 77.3%).

Zemgalē ir viens no lielākajiem iedzīvotāju īpatsvariem (40%), kuri dodas uz darbu citā pašvaldībā, kas izskaidrojams ar galvaspilsētas – Rīgas tuvumu. Turklāt jāņem vērā arī fakts, ka reģionā ir divas republikas pilsētas – Jelgava un Jēkabpils un reģionālās nozīmes pilsētas – Dobeles, Bauska, Aizkraukle, kuras arī lielā mērā ietekmē iedzīvotāju darba migrāciju no blakus esošajiem novadiem.

Valsts pētījumu programmas reģionālo ideju darbnīcu apkopojumā sniegti šādi ieteikumi:

- Veicināt mājokļu kreditēšanas programmas ne tikai reģiona lielajās pilsētās, bet arī mazo apdzīvoto centru un lauku teritorijās. Tas sekmētu mājokļu tirgus un īres sektora attīstību. Jārisina arī pašvaldību dzīvojamā fonda jautājumi.
- Ļoti nozīmīgi pievilcīgas dzīves vietas radīšanai reģionā ir transporta, citas inženiertehniskās infrastruktūras, kā arī dažādi labiekārtojuma projekti. Reģiona mērogā svarīgi risināt pakalpojumu pieejamības un kvalitātes jautājumus. Jāakcentē izglītības, veselības aprūpes un kultūras pakalpojumu pieejamība.
- Profesionālu un speciālistu noturēšanai un piesaistei reģionā jānodrošina konkurētspējīgs atalgojums un sociālās garantijas, kā arī kvalitatīva brīvā laika pavadīšanas iespējas.
- Nepieciešams aktīvāk veidot pozitīvu tēlu par dzīvi reģionos, gan pašvaldībām aktīvi komunicējot ar saviem iedzīvotājiem, tostarp arī ar ārzemēs dzīvojošajiem, gan masu medijos veidojot pozitīvu tēlu par dzīvi reģionos.

1.3. INFRASTRUKTŪRA

1.3.1. TRANSPORTS UN TĀ INFRASTRUKTŪRA

Transportam ir ļoti svarīga loma tautsaimniecības attīstībā, jo tas nodrošina mobilitāti un līdz ar to uzlabo iedzīvotāju dzīves kvalitāti un preču un pakalpojumu pieejamību. Transporta ceļi ir transporta sistēmas pamats un būtisks priekšnoteikums jebkuras teritorijas sasniedzamībai un ekonomiskai attīstībai. Zemgales reģiona transporta infrastruktūru veido valsts galvenie, reģionālie un vietējie autoceļi, pašvaldības autoceļi, dzelzceļa sliežu ceļi, ūdens un gaisa ceļi, maģistrālie gāzes, naftas un naftas produktu cauruļvadi.

Pasažieru pārvadājumi tiek nodrošināti ar autobusu reģionālajos vietējās nozīmes maršrutos un reģionālajos starppilsētu nozīmes maršrutos ar autobusu un vilcienu. Reģionālo vietējās nozīmes maršrutu tīklu Zemgales plānošanas reģionā var iedalīt piecās daļās, kuras savā starpā savieno starppilsētu nozīmes autobusu maršruti vai vilciens.

Zemgales plānošanas reģionam ir izstrādāts Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021.-2027. gadam, kurā ir definēts mērķis uzlabot reģiona iedzīvotāju pārvietošanās iespējas un kravu nogādi, samazinot to ietekmi uz apkārtējo vidi. Mērķa sasniegšanai izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- 1) Sakārtot transporta infrastruktūru ilgtspējīgas mobilitātes nodrošināšanai;
- 2) Uzlabot sabiedriskā transporta pakalpojumus pilsētās un lauku teritorijās;
- 3) Samazināt transporta radīto CO₂ izmešu daudzumu;
- 4) Palielināt atjaunojamās enerģijas daļu kopējā transporta enerģijas patēriņā.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030) paredz īstenot energoefektīvu un videi draudzīgu transporta politiku, attīstot videi draudzīgu transportu, kā arī gājēju ielas, velosipēdistu ceļus un zaļos koridorus. Vienlaicīgi dokuments arī paredz iekšējās un ārējās sasniedzamības uzlabošanu, īstenojot savlaicīgu transporta infrastruktūras plānošanu, integrētas sabiedriskā transporta sistēmas veidošanu, autoceļu tīkla attīstību un dzelzceļa transporta attīstību. Lauku teritoriju attīstības kontekstā tiek uzsvērta attīstības centru izaugsmes un pilsētu un lauku mijiedarbības nepieciešamība, kuru iespējams sekmēt uzlabojot mobilitātes iespējas, t.sk. nodrošinot attīstības centru

sasniedzamību lauku iedzīvotājiem, kā arī radot iespējas lauksaimniecības un mežsaimniecības produkcijas realizācijai.

Nacionālā attīstības plāna 2021-2027 viens no rīcības virziena “Tehnoloģiskā vide un pakalpojumi” mērķiem ir integrēta, ilgtspējīga transporta sistēma, kas sniedz kvalitatīvas cilvēku un kravu mobilitātes iespējas visā valsts teritorijā, nodrošina gan vietējo sasniedzamību, izmantojot dzelzceļu kā sabiedriskā transporta mugurkaulu, gan arī starptautisko savienojamību, pilnībā iekļaujoties ES pamattīklā (Rail Baltica) un nodrošinot pamattīkla un visaptverošā tīkla sasaisti.

Reģionālās politikas pamatnostādņu 2021.-2027. gadam viens no rīcības virzieniem “Sasniedzamība un dzīves vide reģionos” ietver vairākus uz mobilitātes veicināšanu attiecināmus uzdevumus: reģionālā sasniedzamība un transports pēc pieprasījuma; valsts vietējās nozīmes ceļu attīstība; pašvaldību ceļu un ielu infrastruktūras attīstība.

Savukārt Nacionālais klimata un enerģētikas plāns 2021-2030. gadam attiecībā uz transporta sektoru nosaka sekojošus rīcības virzienus un pasākumus: samazināt privāto transportlīdzekļu lietojumu, optimizējot sabiedriskā transporta un citu pārvietošanās veidu kustību, veicināt naftas produktiem alternatīvu energoresursu izmantošanu un palielināt transportlīdzekļos izmantoto alternatīvu energoresursu apjomu.

Zemgales ģeogrāfiskais novietojums rada labas iespējas pasažieru, kravu pārvadājumu attīstībai un loģistikai. Šeit krustojas nozīmīgas starptautisko pasažieru un preču transporta plūsmas, ko nodrošina autoceļi un dzelzceļš. Galvenie dzelzceļa koridori Zemgali šķērso gan Z-D virzienā, gan R-A virzienā, bet galvenie autotransporta koridori – Z-D, ZR-DA un ZA-DR virzienā. Zemgali šķērso pieci valsts galvenie autoceļi. Transporta un loģistikas attīstība ir būtiska arī visām reģiona ekonomiskās specializācijas nozarēm, perspektīvā sekmējot gan produkcijas tirdzniecību un eksportu, gan uzņēmēju un investoru piesaisti dažādās reģiona teritorijās, gan veicinot darbaspēka mobilitāti un tūristu plūsmas palielināšanos.

Attīstīta ceļu infrastruktūra veicina arī pārrobežu sadarbību un rada iespējas atrast sadarbības partnerus un tirdzniecības iespējas Lietuvas pierobežas rajonos. Šo sadarbību veicinās dzelzceļa līnijas Rail Baltica izbūve.

Kopumā reģionā iedzīvotāju mobilitātes iespējas ir vērtējamas kā labas, lai gan labākais maršruts pārklājums ir Zemgales rietumu daļā, bet vājākais – austrumu daļā, kas ir saistīts arī ar atšķirīgu ceļu tīklu. Galvenās problēmas galvenokārt ir saistītas ar ceļu kvalitāti, bet reģionālajiem vietējas nozīmes maršrutiem – lielo grants ceļu īpatsvaru; šo maršrutu apkalpotājiem jeb pārvadātājiem – ar novecojušu autobusu parku; pasažieriem – ar ilgu laika pavadīšanu ceļā un vāju savienojamību ar dažāda līmeņa centriem, īpaši ārpus maršrutu tīkla. Trūkst arī vienotas sistēmas maršrutu organizēšanai un plānošanai. Tajā pašā laikā mērķtiecīgi tiek uzlabota esošo ceļu seguma kvalitāte. Transporta infrastruktūra visā reģionā spēj nodrošināt neapgrūtinātu sabiedriskā transporta kursēšanu. Efektīvs sabiedriskais transports nodrošina iespēju reģiona iedzīvotājiem tikt uz dažādas nozīmes attīstības centriem un uz darbu gan Zemgales plānošanas reģionā, gan ārpus tā.

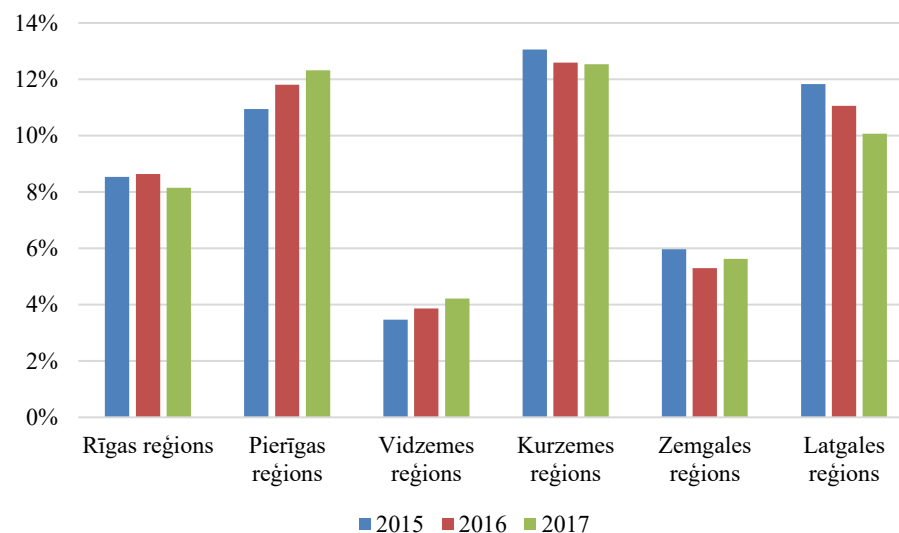
Pilsētās un apdzīvotās vietās ir izveidots blīvs velosipēdistu ceļu tīkls. Tiek veidoti jauni velosipēdistu ceļi tam piemērotās vietās (pa meža takām, parkiem utt.), ņemot vērā arī potenciālos tūrisma maršrutus.

Kravu pārvadājumi pa Latviju notiek galvenokārt reģiona ietvaros, taču liela nozīme ir tranzīta pārvadājumiem, ņemot vērā to, ka Zemgale atrodas Latvijas vidū un caur to plūst kravas ne tikai uz Rīgu un citiem plānošanas reģioniem, bet arī uz Latvijas lielākajām ostām un citām valstīm. Līdz ar to ir svarīgi nodrošināt kvalitatīvu infrastruktūru, vienlaikus nodrošinot to, ka šie pārvadājumi ir videi draudzīgi un droši Zemgales iedzīvotājiem, neradot papildus draudus, nepalielinot CO₂ izmešus un trokšņu līmeni. Lai pilnvērtīgi izmantotu Zemgales reģiona potenciālu kravu pārvadājumu, loģistikas un transportēšanas jomā un veidotu konkurētspējīgus šo jomu pakalpojumus ar Rīgā un Pierīgā esošiem loģistikas un uzglabāšanas centriem, nepieciešama loģistikas parku izveide un to attīstības veicināšana.

1.3.1.1. TRANSPORTS

Transporta ir tautsaimniecības nozare, kas apmierina visu tautsaimniecības sfēru vajadzības pēc kravu un pasažieru pārvadājumiem. Tiek izšķirti vairāki galvenie transporta veidi: dzelzceļa, jūras, iekšzemes ūdens (upes), automobiļu, gaisa un cauruļvadu. Katram transporta veidam piemīt noteiktas īpatnības no loģistikas menedžmenta viedokļa, kā arī priekšrocības un trūkumi, kas nosaka tā izmantošanas iespējas loģistikas sistēmā.

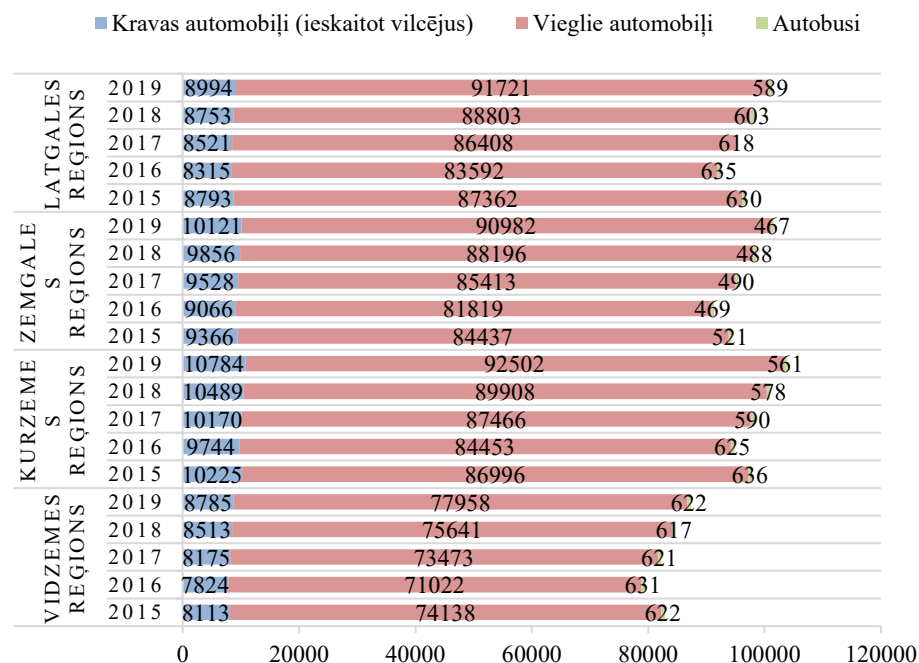
Transporta nozares nozīme visā Latvijas tautsaimniecībā ieņem lielāku lomu nekā Zemgales plānošanas reģionā, valstī transporta un uzglabāšanas nozare sastāda 8.9% kopējā pievienotajā vērtībā un ir desmitā pēc darbības veidiem. Savukārt Zemgales tautsaimniecībā kopējā pievienotajā vērtībā transports un uzglabāšana dod tikai 5.6% ieguldījumu, kas ir tikai četrpadsmitais labākais rādītājs. No 2015.-2017. gadam transporta nozares īpatsvars Zemgales reģionā būtiski nav mainījies.



1.35.attēls. Transporta un uzglabāšanas nozares īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā Latvijas statistikas reģionos 2015.-2017. gadā (%)

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

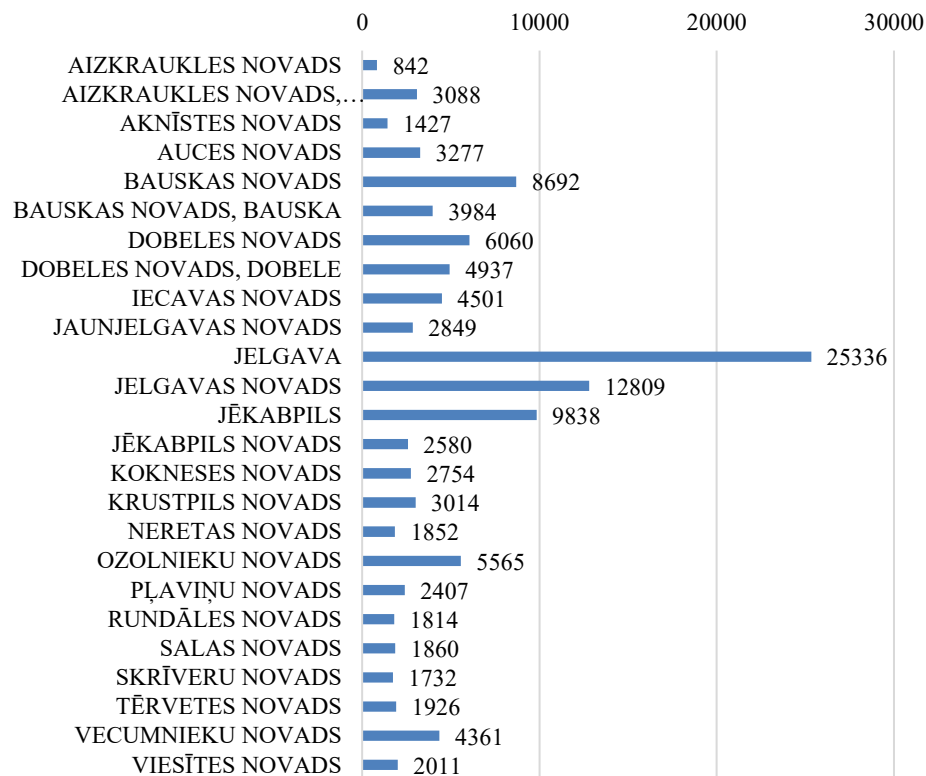
AUTOTRANSPTS



1.36.attēls. Transportlīdzekļu skaits Vidzemes, Kurzemes, Zemgales un Latgales plānošanas reģionos 2015-2019. gadā

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Visos plānošanas reģionos vērojama kopīga tendence – pēc 2015. gada transportlīdzekļu skaits samazinās, savukārt pārējos gadus pakāpeniski pieaug, pārsniedzot 2015. gada skaitu.



1.37.attēls. Reģistrēto transportlīdzekļu skaits Zemgales plānošanas reģionā uz 01.01.2020.

Avots: Ceļu satiksmes drošības direkcija

Reģionā reģistrēto transportlīdzekļu skaits un struktūra lielā mērā raksturo reģiona iedzīvotāju iespējas pārvietoties un pārvadāt kravas. Kopējais transportlīdzekļu skaits Zemgales plānošanas reģionā uz 2020. gada 1. janvāri ir 119 516 transportlīdzekļi, no kuriem 90 982 ir vieglie automobiļi.

Pēc kopējā skaita uz 01.01.2020. reģistrēto (uzskaitē esošo) transportlīdzekļu skaits ZPR administratīvajās teritorijās ir ļoti atšķirīgs.

No aptuveni 120 000 ZPR reģistrēto transportlīdzekļu, aptuveni piektā daļa (21 071 transportlīdzekļu) ir paredzēti darbināšanai ar kādu citu degvielu vai enerģiju

(netradicionālo degvielu) nevis tikai ar benzīnu vai dīzeļdegvielu. Šo reģistrēto transportlīdzekļu sadalījums ir parādīts tabulā.

Nr.	Transportlīdzeklim paredzētās degvielas veids	Transportlīdzekļu pirmreizējās reģistrācijas gads			KOPĀ
		2007-2019	2000-2006	1999 un vecāki	
1.	Benzīns un gāze	215	1238	12322	13775
2.	Benzīns un naftas gāze	239	1154	5839	7232
3.	Elektrība	26	4	0	30
4.	Benzīns un dabas gāze	4	5	3	12
5.	Gāze	0	1	5	6
6.	Elektrība un benzīns	5	0	0	5
7.	Dīzeļdegviela un gāze	0	1	4	5
8.	Elektrība un dīzeļdegviela	2	0	0	2
9.	Dabas gāze	2	0	0	2
10.	Naftas gāze	1	0	0	1
11.	Dabas gāze un naftas gāze	1	0	0	1

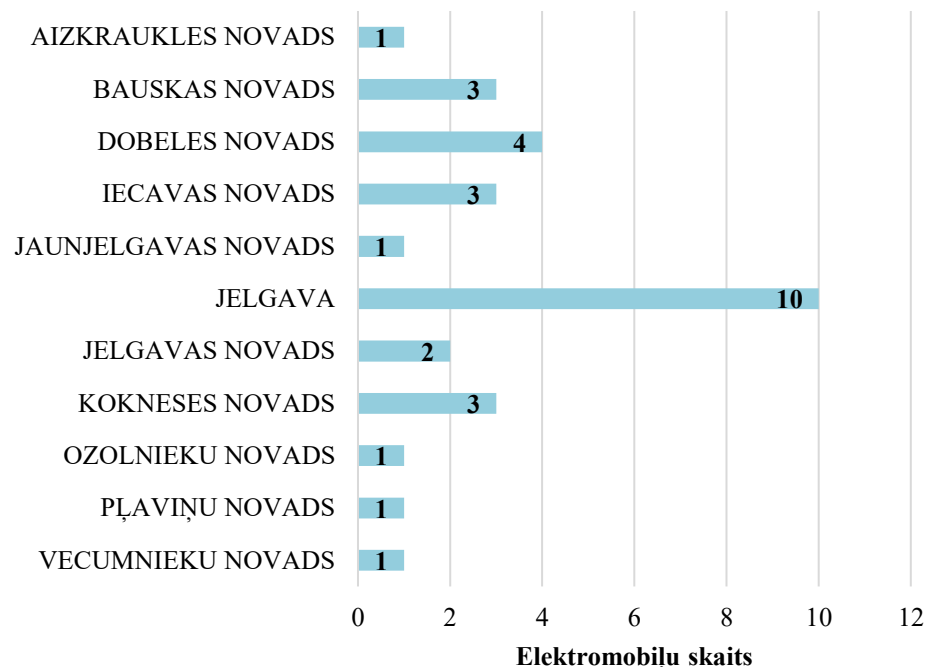
1.4.tabula. **Netradicionālo degvielu automobiļu skaits Zemgales reģionā**

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

No netradicionālo degvielu transportlīdzekļiem ievērojami lielāko daļu sastāda benzīna un naftas gāzes transportlīdzekļi, kuri pēc nepieciešamības var braukt gan ar sašķidrināto naftas gāzi (jeb tā saucamo autogāzi), gan ar benzīnu. Kopējais ar šo degvielu reģistrēto transportlīdzekļu skaits Zemgales plānošanas reģionā sastāda 21 007, no kuriem ievērojami lielākā daļa ir 20 un vairāk gadu veci transportlīdzekļi.

No alternatīvo degvielu automobiļiem Zemgales plānošanas reģionā reģistrēti ir dabasgāzes, benzīna un dabasgāzes automobiļi, elektroautomobiļi un to hibrīdi (no tīkla uzlādējamie automobiļi, kuri var izmantot arī benzīnu vai dīzeļdegvielu jeb tā saucamie “plug-in” hibrīdi).

Pavisam Latvijā 2020. gada 1. janvārī reģistrēti 948 elektrotransportlīdzekļi (turpmāk – ETL). Latvijā 2019. gada laikā ETL skaits pieaudzis par 70%, jeb 390 ETL. No tiem: 216 viegie auto, 165 mopēdi, 3 autobusi, 3 motocikli, 2 kvadricikli un 1 kravas auto. Kopumā ZPR ir reģistrēti 30 elektromobiļi un 7 “plug-in” hibrīdi. Elektromobiļi ir reģistrēti 11 no 22 ZPR administratīvajām teritorijām (līdz ATR).



1.38.attēls. **Zemgales plānošanas reģionā reģistrēto elektromobiļu skaits uz 01.01.2020.**

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

Lielākais elektromobiļu skaits ir reģistrēts Jelgavā (10), kam seko Dobeles novads ar 4 elektromobiļiem un Bauskas, Iecavas un Kokneses novadi ar 3 elektromobiļiem.

Pasažieru pārvadājumi

Sabiedriskā transporta uzdevums ir nodrošināt iedzīvotāju nokļūšanu darbavietās, izglītības iestādēs, ārstniecības iestādēs, valsts vai pašvaldības institūcijās, tirdzniecības un atpūtas objektos un citur. Nozīmīgāko pārvadājumu apjomu nodrošina sabiedriskais transports ar autobusiem un pa dzelzceļu.

Sabiedriskais transports ar autobusiem strādā iepriekš noteiktā un saskaņotā maršrutu tīklā.

Sabiedriskā transporta ar autobusiem kopējais maršrutu tīklu veido:

- reģionālie starppilsētu nozīmes maršruti;
- reģionālie vietējās nozīmes maršruti;
- pilsētas nozīmes maršruti;
- skolēnu pārvadājumu maršruti.

Saskaņā ar Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumu reģionāliem starppilsētu nozīmes pārvadājumiem jānodrošina:

- a) Rīgas pilsētas saistību ar citu republikas pilsētu, t.i. Rīgas pilsētas saistību ar Jelgavu un Jēkabpili;
- b) Rīgas pilsētas saistību ar novadiem, kas neatrodas Rīgas plānošanas reģionā;
- c) saistību starp novadiem un pilsētām, kas atrodas dažādos plānošanas reģionos.

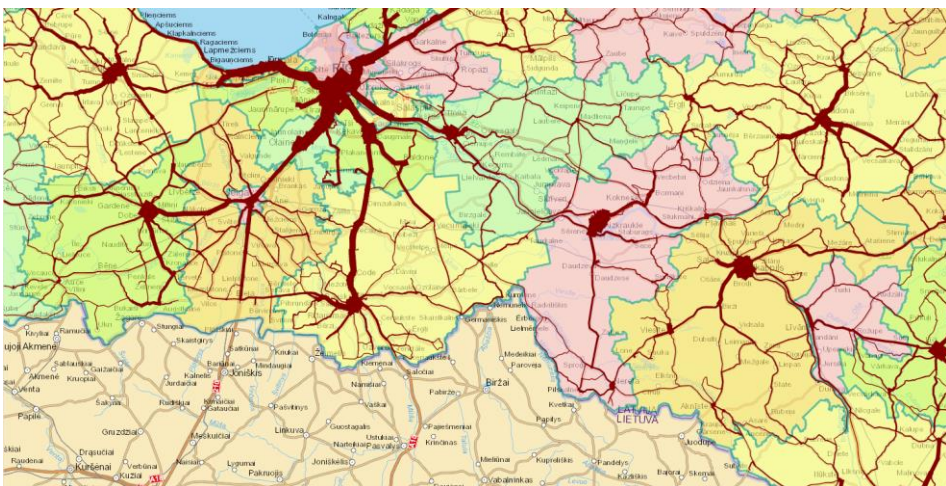
ZPR iedzīvotāju iespējas nokļūt no novadu centriem uz augstākas nozīmes centriem ar starppilsētu satiksmi apkopotas tabulā.

Administratīvā teritorija	Savienojums	Maršrutu skaits	Reisu skaits nedēļā	Vidējais reisu skaits dienā	Cena, EUR	Vidējais attālums savienojumā, km	Brauciena ilgums savienojumā, min
Aizkraukles novads	Aizkraukle-Jēkabpils	7	134	19	2.64	52	59
	Aizkraukle-Jelgava	0	0	0	0	0	0
	Aizkraukle-Rīga	11	182	26	4.00	90	91
Bauskas novads	Bauska - Jēkabpils	1	14	2	2.65	133	175
	Bauska-Jelgava	2	53	8	2.95	60	75
	Bauska - Rīga	1	214	31	3.15	68	75
Dobeles novads	Dobele-Jelgava	4	198	28	1.80	29	37
	Dobele-Rīga	3	207	30	3.35	72	92
Jēkabpils novads	Jēkabpils - Jelgava	0	0	0	0	0	0
	Jēkabpils - Rīga	9	73	10	5.82	140	143
Jelgavas novads	Jelgava – Rīga	5	348	50	2.4	44	56

1.5.tabula. Starppilsētu satiksmes savienojumi Zemgales plānošanas reģionā 2020. gadā

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

Analizējot pasažieru pārvadājumus, var secināt, ka reģionālie vietējās nozīmes maršruti ir strikti sadalīti maršrutu tīklos, kas ir bijušo rajonu ietvaros, bet savukārt reģionālos vietējās nozīmes maršrutu tīklus savā starpā savieno tikai reģionālie starppilsētu nozīmes maršruti, līdz ar to iedzīvotājiem, kas nedzīvo blakus ceļiem, pa kuriem kursē starppilsētu nozīmes maršruti, lai nokļūtu uz kādu no diviem nacionālās nozīmes centriem – Jelgavu un Jēkabpili –, kur ir koncentrētas galvenās valsts iestāžu filiāles, ārstniecības iestādes un citi pakalpojumu sniedzēji, ir jāpavada ceļā ilgs laiks, jo tas ir iespējams tikai ar pārsēšanos. Liela problēma ir arī apstākļi, ka skolēnu pārvadājumi lielākoties tiek organizēti pašvaldībām izmantojot pašpārvadājumus, tos neiekļaujot maršrutu tīklā.



1.39.attēls. Autobusu kustības intensitāte

Avots: Administratīvi teritoriālās reformas ģeotelpiskās plānošanas platforma

Ņemot vērā to, ka pasažieriem aug prasības pret saņemto pakalpojumu kvalitāti, liela nozīme ir arī tam, ar kādiem autobusi un cik īsā laikā var nokļūt līdz vēlamajam galamērķim. Ņemot vērā to, ka izmantotais autobusu parks ir novecojis un maršruti tiek veikti arī pa grants ceļiem, kas ir sliktā stāvoklī un to pasliktina arī nelabvēlīgie laika apstākļi, vidējais braukšanas ātrums reģionālajos vietējās nozīmes maršrutos ir 30 km/h (starppilsētu maršrutos tas ir 50-60 km/h). Novecojušais autobusu parks nav piemērots pasažieru ar kustības traucējumiem pārvadāšanai, taču jaunu – attiecīgi aprīkotu – autobusu iegāde šo pasažieru mobilitātes jautājumu neatrisinās, jo nav atbilstoši aprīkotas autobusu pieturas,

t.i. pieturās vai nu nav izbūvētas iekāpšanas platformas vai uzbrauktuves uz tām. Analizējot esošo situāciju, tika konstatēts, ka tikai uz ceļiem, kas ir nesen renovēti, pieturvietu platformām ir izbūvētas uzbrauktuves. Taču katra pašvaldība spēj nodrošināt pasažieru ar kustības traucējumiem nokļūšanu no dzīves vietas līdz pakalpojuma sniedzējam ar speciāli aprīkotu transportu.

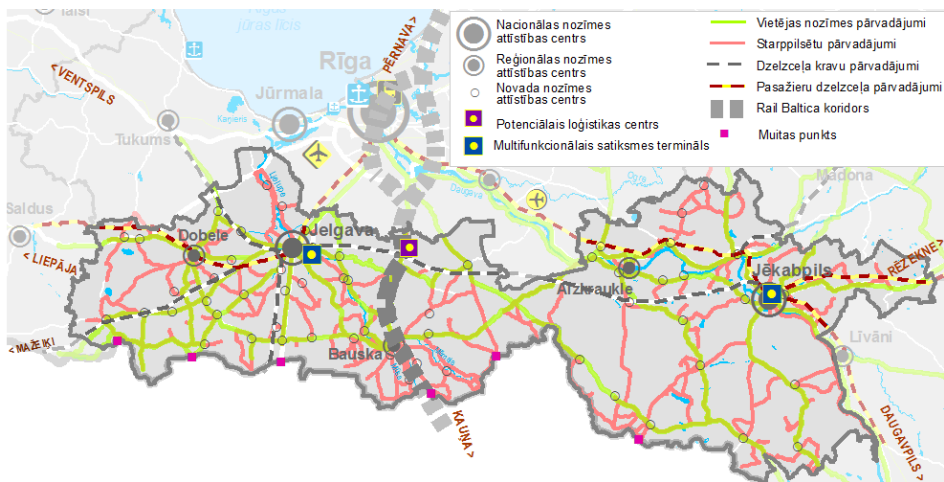
Pamatojoties uz visiem apstākļiem ir jāveic detalizēts maršrutu tīklu monitorings, lai atklātu tos punktus, uz kā rēķina varētu palielināt braukšanas ātrumu, lai maršrutus varētu savienot tā, ka ar sabiedrisko transportu būtu iespēja tikt uz dažādas nozīmes attīstības centriem un uz darbu, bet jāapzinās, ka autobusu parka pakāpeniskai atjaunošanai, ieviešot tajos energoefektīvākus autobusus ar mazāk sēdvietām, būs nepieciešami pārdomātāki ieguldījumi, jo pasažieru plūsma ik gadu samazinās.

Reģionā, veidojoties transporta mezglu punktiem (multimodālajiem centriem), iedzīvotājiem būs ērtāk kombinēt transporta veidus, pārsēžoties no privātā transporta uz sabiedrisko. Reģionā jāveicina dažādu transporta veidu koordinācija un sasaiste, veidojot multifunkcionālus satiksmes terminālus, kā tas jau tiek darīts Jelgavas pilsētā. Kombinējot privāto un sabiedrisko transportu, būs atrisināta pasažieru mobilitāte mazapdzīvotās lauku teritorijās, un iedzīvotājiem būs nodrošināta iespēja nokļūt sev vēlamā vietā.

Reģionālie vietējās nozīmes maršruti (RVNM)

Saskaņā ar Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumu reģionāliem vietējās nozīmes pārvadājumiem jānodrošina:

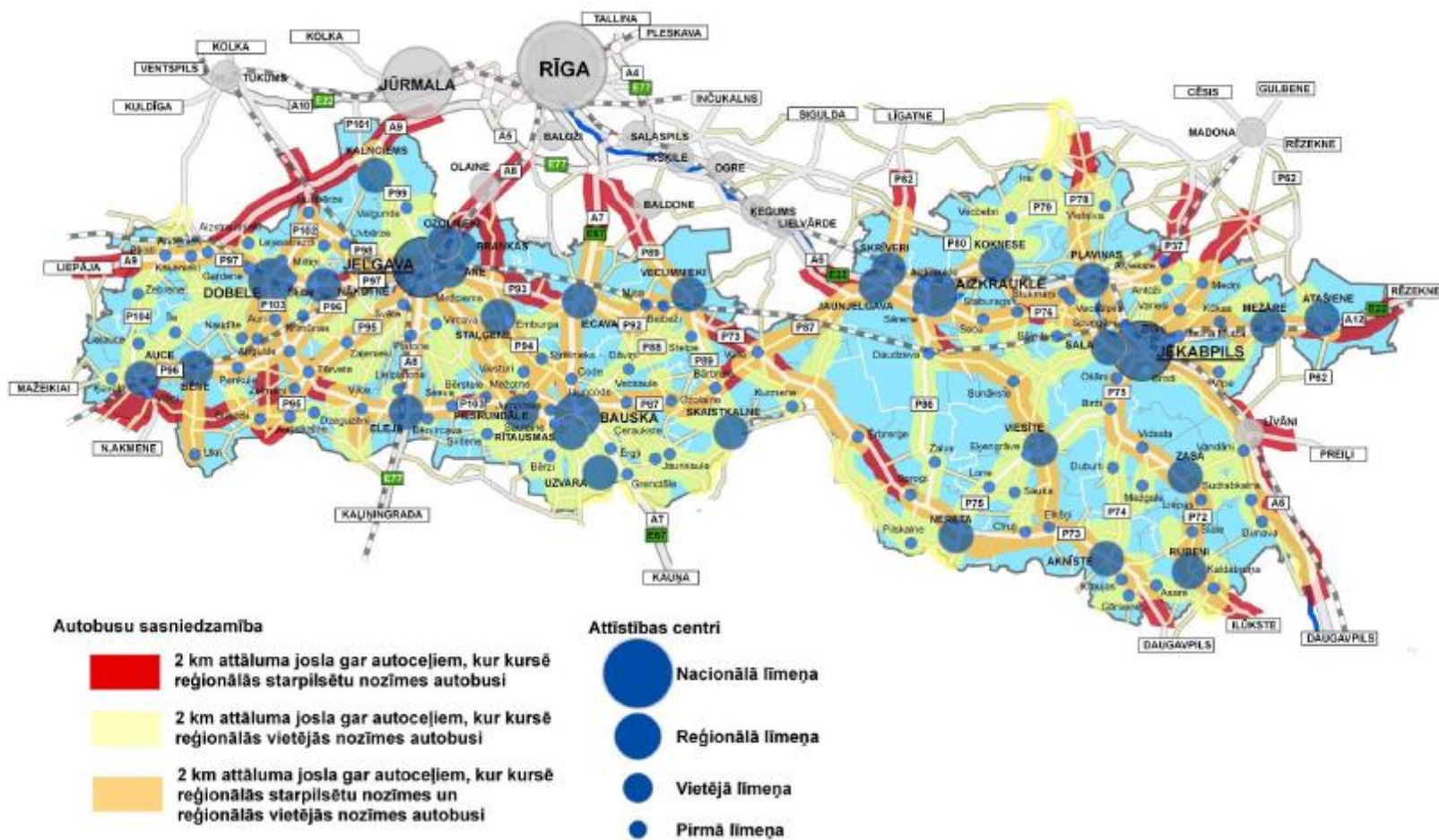
- a) blakus novadu savstarpējo saistību,
- b) pagasta vai pilsētas pārvaldes sasniedzamību novadā,
- c) plānošanas reģionā ietilpstošo blakus esošo novadu pilsētu savstarpēju sasniedzamību,
- d) plānošanas reģionā ietilpstošo novadu saistību ar tuvāko pilsētu plānošanas reģionā, kas neatrodas attiecīgajā novadā;



1.40.attēls. Esošā un perspektīvā sabiedriskā transporta sistēma Zemgales plānošanas reģionā

Avots: Zemgales plānošanas reģions

Reģionālā autobusu transporta saskaņotība ar dzelzceļa transportu (Jelgava, Jēkabpils, Dobele). Maršrutu autobusu grafiku pieskaņošana vilcienu kustības grafikam ir nozīmīga lielo centru sasniedzamībai. Saskaņoti kustības grafiki ietekmē Zemgales reģiona lauku rajonos dzīvojošo cilvēku iespējas nokļūt Rīgā un atpakaļ.



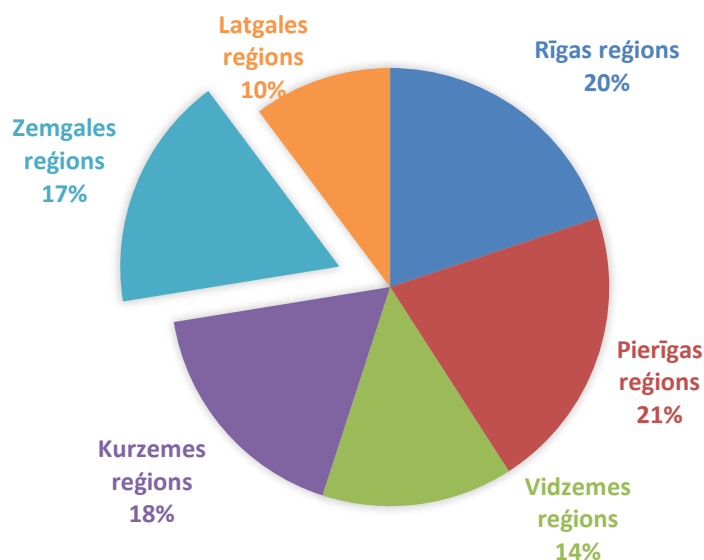
1.41.attēls. Starppilsētu un vietējās nozīmes maršrutu pārklāšanās un autobusu sasniedzamība

Avots: Zemgales plānošanas reģiona lauku teritoriju mobilitātes plāns, 2012

Kravu pārvadājumi

Neskatoties uz to, ka dzelzceļam ir lielāka nestspēja un varētu šķist, ka vagonos tiek pārvadāts lielākais vairums kravu, tomēr pārvadāto kravu daudzums ar automobiļiem Latvijā ir līdzvērtīgs dzelzceļam.

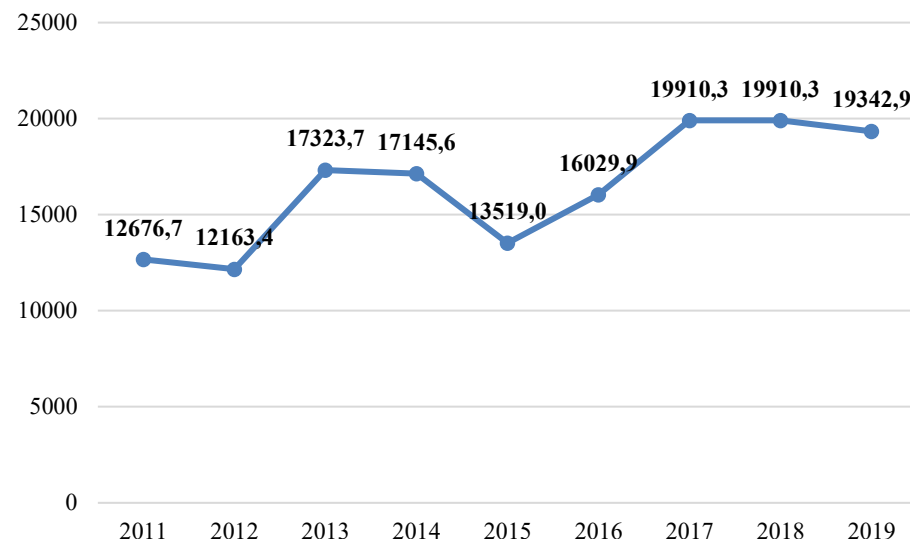
Ja dzelzceļa transports tiek izmantots galvenokārt tranzīta kravām un kravām, kas tiek transportētas uz un no ostām, tad savukārt ar automašīnām vairāk tiek veikti iekšzemes pārvadājumi.



1.42.attēls. Kravu pārvadājumi ar autotransportu 2019. gadā pa statistiskajiem reģioniem (iekraušana un izkraušana), tūkst. t

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Reģionu griezumā no 2019. gadā valstī veiktajiem kravu pārvadājumiem 17% kravu (iekrautas vai izkrautas) tika Zemgales reģionā.

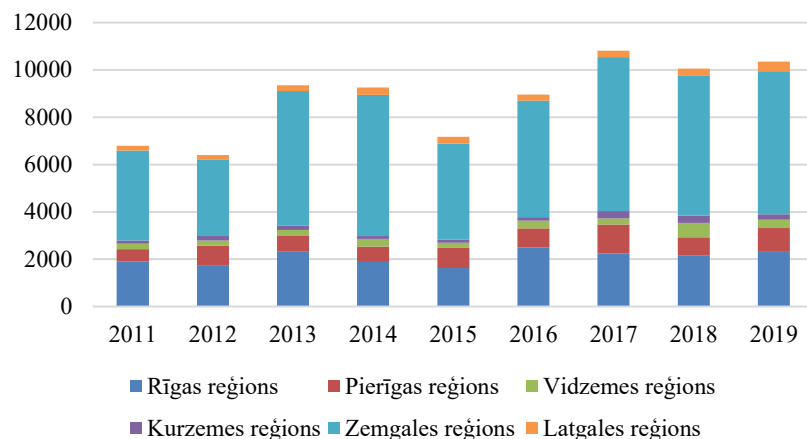


1.43.attēls. Kravu pārvadājumi ar autotransportu Zemgales reģionā no 2011. - 2019. gadam (iekraušana un izkraušana), tūkst. t

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

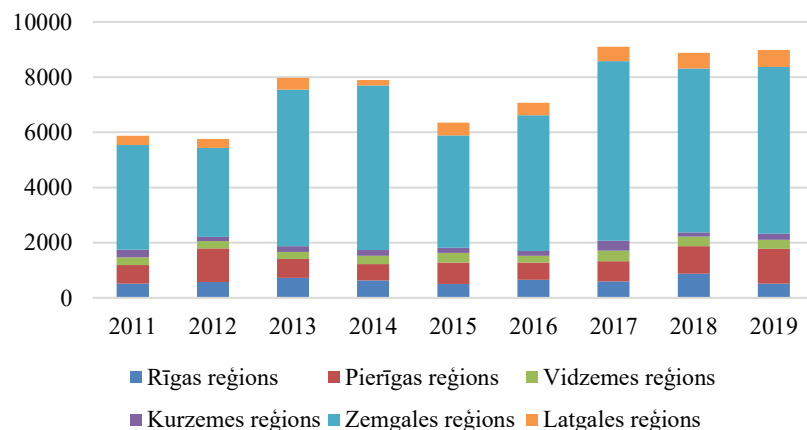
Savukārt apskatot kravu apgrozījumu pēdējo 9 gadu laikā, redzams, ka tas, salīdzinot ar 2011. gadu ir pieaudzis, lielāko apjomu sasniedzot 2017. gadā.

Zemgalē iekrauto kravu iekšzemes pārvadājumi lielākoties bija Zemgales reģiona ietvaros, bet vismazāk kravas vestas uz Kurzemes un Vidzemes reģionu. Līdzīga tendence ir vērojama ievesto kravu struktūrā, pēc kā var secināt, ka kopumā Zemgalē izkrauto kravu apjoms, kas iekrauts citos plānošanas reģionos, krietni atpaliek no Zemgales reģionā iekrauto kravu apjoma.



1.44.attēls. Zemgales reģionā iekrauto kravu pārvadājumi ar autotransportu uz citiem reģioniem 2011.–2019. gadā, tūkst. t

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde



1.45.attēls. Citos reģionos iekrauto kravu pārvadājumi ar autotransportu uz Zemgali 2011.–2019. gadā, tūkst. t

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Analizējot kopējos kravu pārvadājumus, var secināt, ka Latvijā iekrautās kravas lielākoties tiek pārvadātas pa Latviju kā arī no Zemgales vairāk kravu izved, bet

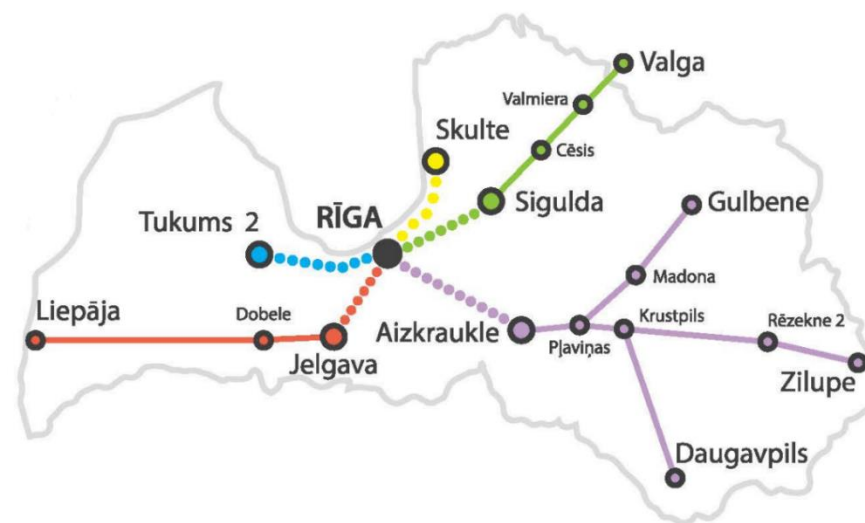
mazāk ieved. Visvairāk kravu apgroza starp Zemgali, Rīgas un Pierīgas statistiskajiem reģioniem, vismazāk starp Zemgali un Kurzemi.

DZELZCEĻA TRANSPORTS

Dzelzceļš ir virszemes transporta veids, kas paredzēts pasažieru un kravu pārvadāšanai.

Pasažieru pārvadājumi

Pa dzelzceļu pasažieru pārvadājumi notiek piecos iecirkņos (dzelzceļa līnijās): 05 Krustpils-Daugavpils, 06 Rīgas pasažieru-Krustpils, 07 Krustpils-Rēzekne II, 14. iecirknis Rīga-Jelgava, 15. iecirknis Jelgava-Liepāja. Zemgales reģionu šķērso deviņi dzelzceļa pasažieru pārvadājumu maršruti: Rīga – Aizkraukle; Rīga – Daugavpils; Rīga – Zilupe; Rīga – Rēzekne; Rīga – Madona; Rīga – Krustpils; Rīga – Jelgava; Rīga – Liepāja un Rīga – Dobeļe.



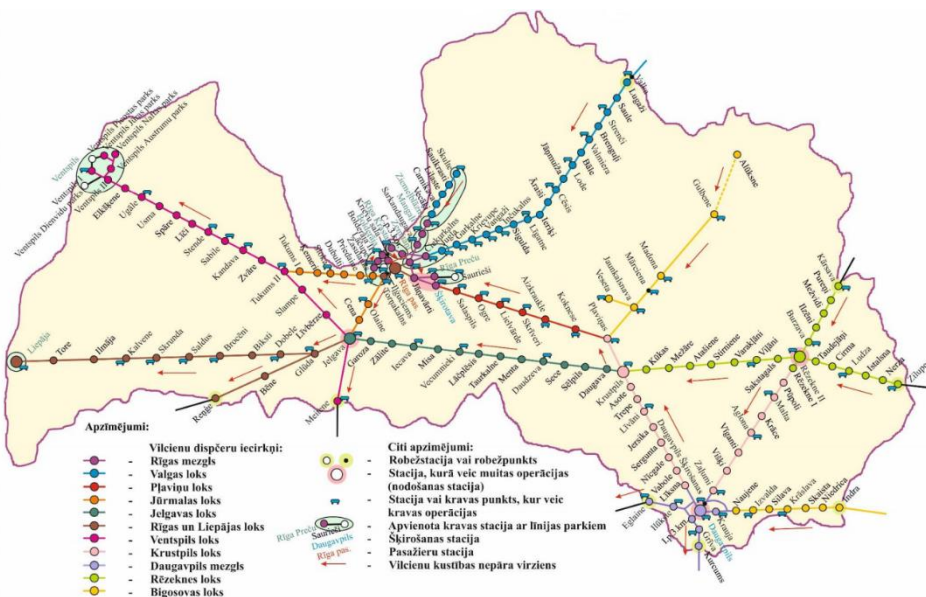
1.46.attēls. Pasažieru pārvadājumu pa dzelzceļu tīkla shēma

Avots: Pasažieru vilciens: zonu tarifu sistēma, 2016

Kopš 2016. gada bilešu cenu aprēķins notiek, sadalot maršrutu zonās. Katrs maršruts ir sadalīts 3-5 zonās, un brauciena cena zonu ietvaros veidojas, summējot šķērsoto zonu skaitu.

Kravu pārvadājumi

Viena no lielākajām Latvijas infrastruktūras priekšrocībām attiecībā pret citām Austrumeiropas valstīm ir dzelzceļš ar 1520 mm sliežu platumu, kas nozīmē, ka Latvijas dzelzceļš ir integrēts ar NVS un arī tālākiem savienojumiem Āzijā. Tādējādi Latvija var sniegt šīm valstīm izeju uz ostām, kas ir tuvu Eiropai.



1.47.attēls. Latvijas dzelzceļa vilcienu kustības un kravas darba organizācijas shēma

Avots: Publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras pārskats, 2019./2020. gads

Dzelzceļa līnijas un sadales punkti Zemgales plānošanas reģionā: Tukums II–Jelgava, Jelgava–Krustpils, Rīga–Jelgava, Jelgava–Liepāja, Jelgava–Meitene–valsts robeža, Glūda–Reņģe–valsts robeža, ceļa postenis 191. km–ceļa postenis 524. km, Pļaviņas–Gulbene, Jaunkalsnava–Veseta, Daugavpils mezgla atzarojumi, Rēzeknes mezgla atzarojumi.

ŪDENS TRANSPORTS

Upes un ezeri vēsturiski ir dabā skaidri iezīmēti transporta ceļi. Laikam ritot un attīstoties dzelzceļiem un autoceļiem, Latvijā upes kā satiksmes maģistrāles savu kādreizējo nozīmi ir zaudējušas.

Zemgalē ir plašs upju tīkls, taču lielākoties tās nav piemērotas kuģošanai. Pārvadājumiem piemērotas upes Zemgalē atsevišķos to posmos ir Daugava un Lielupe.

Piestātnes ir saglabājušās Jelgavas un Jēkabpils novadā, kā arī Jaunjelgavā. Iekšējos ūdeņus pagaidām noslogo visai maz, biežāk tas notiek iedzīvotāju pārvadāšanai (Jaunjelgava, Dignājas pagasts) un tūrisma vajadzībām, mazāk kravu pārvadājumiem.

Zemgales teritorijā atrodas viena no Latvijas lielākajām upēm Lielupe, kur iespējams attīstīt kravu pārvadājumus ar upju transportu. Aizkraukles novadā pasažieru pārvadājumi ar kuģi vasaras sezonā (maijs – oktobris) notiek pa Daugavu starp Jaunjelgavu un Skrīveriem, kur abās pusēs iekārtotas piestātnes. Daugava Aizkraukles novada teritorijā ir kuģojama no Pļaviņu HES uz abām pusēm.

Zemgalē ir arī divas no trīs Latvijas pārceltuvēm Dignājas un Dunavas pagastā (abas pār Daugavu). Pārceltuve, kas pati sver 18 t, otrā krastā spēj nogādāt līdz pat 25 t smagu kravu, turklāt vienlaicīgi uz tās satilpst pat piecas vieglās automašīnas.

Pēdējos gados Jelgavas pilsētā tiek aktīvi labiekārtota Lielupes un Driksas piekraste, gar Lielupi atsevišķos posmos veikta krastu stiprināšana un laivu piestātņu izbūve. Vasaras sezonā pilsētā aktīvi notiek tūristu izbraucieni ar laivām pa Lielupi un Driksu.

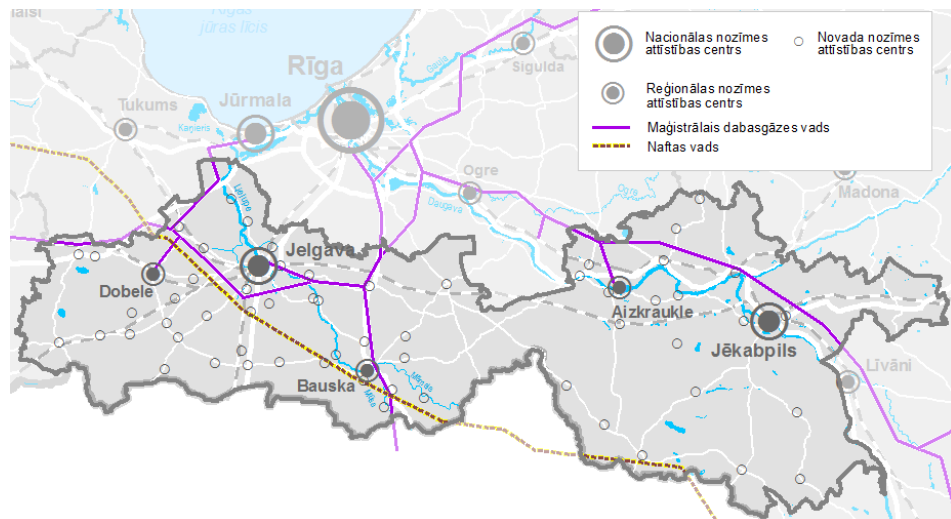
GAISA TRANSPORTS

Līdz Latvijas neatkarības atgūšanai Zemgales teritorijā lidlauki bija Jēkabpilī, Glūdā, Augstkalnē, Krimūnās, Penkulē un Bauskā. Lauksaimniecības lidlauki ir saglabājušies Augstkalnē, Krimūnās un Penkulē. Šobrīd neviens no lidlaukiem komerciāli nefunkcionē un tuvākā lidosta, no kuras tiek veikti pasažieru un kravu pārvadājumi, ir Starptautiskā lidosta „Rīga”, kas atrodas tikai 47 km attālumā no Jelgavas un 155 km attālumā no Jēkabpils; arī no citām reģiona vietām lidosta ir ērti sasniedzama.

Gan nacionālā, gan reģionālā kontekstā liela nozīme būtu Jelgavas lidlauka atjaunošanai, taču lidlauka atjaunošanas priekšnoteikums ir ekonomisks pamatojums un nozīmīgas privātās investīcijas.

CAURUĻVADU TRANSPORTS

Latvijas teritorijā izveidotā cauruļvadu transporta sistēma nodrošina videi draudzīgu, salīdzinoši lētu naftas un naftas produktu plūsmu.



1.48.attēls. Maģistrālais gāzes vads un naftas vads Zemgales reģiona teritorijā

Avots: Zemgales plānošanas reģions

Reģionu šķērso vairākas starptautiskas maģistrālo cauruļvadu līnijas – naftas produktu līnijas un gāzes cauruļvada līnijas - Polocka - Ventspils, Polocka – Mažeiki, kā arī gāzes cauruļvada līnijas Daugavpils – Rīga, Rīga – Viļņa, Rīga – Panevėža, Rīga – Liepāja, Iecava – Liepāja.

Jelgavas, Bauskas un Rundāles novadus šķērso maģistrālais naftas cauruļvads virzienā Novoplocka – Ventspils. Bauska novada teritoriju šķērso maģistrālie gāzes vadi Rīga – Viļņa, Rīga – Panevėža un Iecavas novadu šķērso maģistrālais gāzes vads Iecava – Liepāja. Bauskas novada teritoriju šķērso arī maģistrālie naftas vadi Polocka – Ventspils un Polocka – Mažeiki. Krustpils novada teritoriju šķērso naftas vads Ilūkste – Ventspils., kā arī maģistrālais gāzes vads.

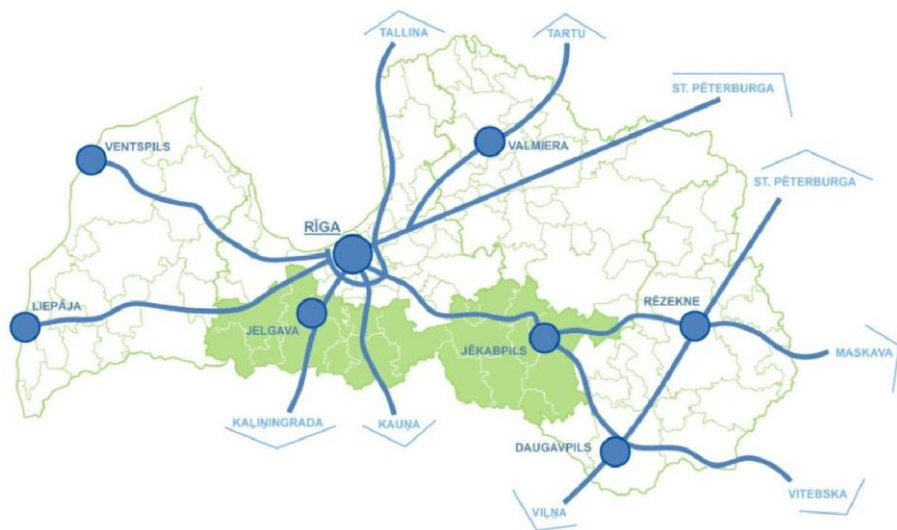
Aizkraukles pilsēta, Kokneses novads, Skrīveru novads izmanto dabas gāzi, ko saņem no maģistrālā gāzes vada Rīga – Daugavpils ar atzaru līdz Aizkraukles gāzes sadales stacijai Aizkraukles pagasta “Jaunbērziņos”. Neretas novadu dienviddaļā šķērso Krievijai un Lietuvai stratēģiski svarīgais naftas vads no Polockas uz Mažeikiem. Dobeles novada teritoriju šķērso viens maģistrālais augstspiediena gāzes vads Iecava – Liepāja, kā arī maģistrālais naftas vads Iecava (pievads no Krievijas) – Ventspils. Auces novadu dienviddaļā šķērso maģistrālais naftas vads Polocka – Mažeiki (Baltkrievija-Lietuva).

1.3.1.2. TRANSPORTA INFRASTRUKTŪRA

Efektīvs transporta tīkls un tā elementu savstarpēji saskaņota funkcionalitāte ir būtisks faktors Zemgales plānošanas reģiona attīstībai. Reģiona transporta tīkls nodrošina iedzīvotāju pārvietošanos un nozīmīgas preču plūsmas. Zemgales reģiona transporta infrastruktūru veido valsts galvenie, reģionālie un vietējie autoceļi, pašvaldības autoceļi, dzelzceļa sliežu ceļi, ūdens un gaisa ceļi, maģistrālie gāzes, naftas un naftas produktu cauruļvadi. Infrastruktūra ietver arī terminālus un stāvvietas.

AUTOCEĻI

Autoceļi ir vieni no galvenajiem transporta infrastruktūras pamata elementiem, kas nodrošina iedzīvotāju pārvietošanās iespējas un veicina reģiona ekonomisko aktivitāti. Ar autoceļiem saistīta enerģētikas, komercdarbības, transporta pārvadājumu attīstība, sociālie, veselības pakalpojumi un citu nozaru attīstība. Valsts galveno un reģionālo autoceļu tīkls veido Zemgales autoceļu infrastruktūras austrumu – rietumu un dienvidu - ziemeļu galvenās asis, kam pakārtots valsts vietējas nozīmes un blīvs pašvaldības autoceļu tīkls, kas kopumā ir pietiekami plašs, uzlabojama ir ceļu seguma kvalitāte. Zemgales reģionā koncentrējas valsts galvenie autoceļi, kas nodrošina pasažieru un pārvadājumu transporta plūsmu Lietuvas (E67 (A7), E77 (A8)) un Krievijas, Baltkrievijas (E22 (A6, A12)) virzienā, kā arī ir galvenie transporta mezgli Kurzemes un Latgales reģionu virzienā.



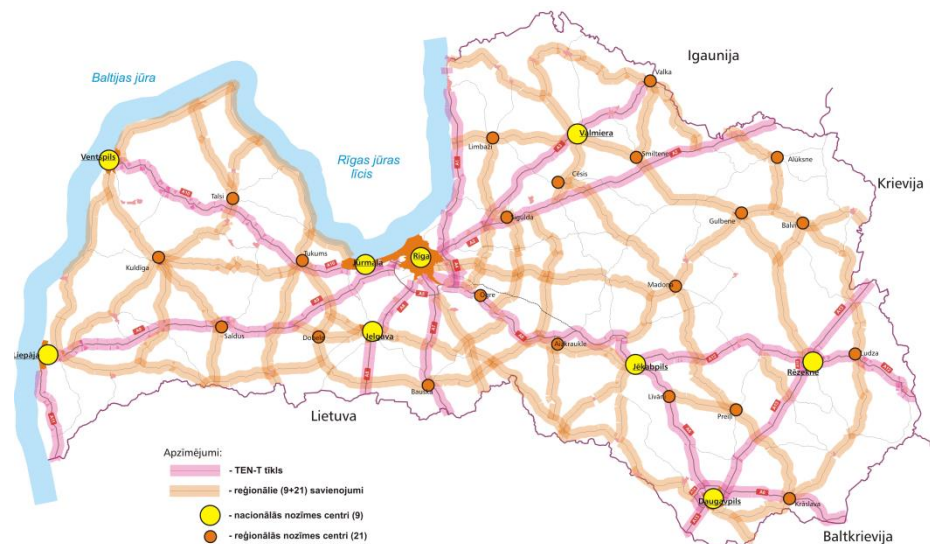
1.49.attēls. Zemgales plānošanas reģiona novietojums attiecībā pret galvenajiem autoceļiem un ārvalstu savienojumiem

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

Nozīmīgs autoceļu tīkls Latvijas pārvadātājiem ir Eiropas Savienības Transeiropas transporta tīkls jeb TEN-T, kas bez Eiropas autoceļiem iekļauj arī dzelzceļa, jūras un gaisa maršrutus.

Zemgales reģionu šķērso pieci valsts galvenie autoceļi (no kuriem gan tikai četri ir tieši savienoti ar reģionā esošo novadu administratīvajiem centriem):

- A6 Rīga–Daugavpils–Krāslava–Baltkrievijas robeža (Paternieki) 307,0 km (kopējais garums);
- A7 Rīga–Bauska–Lietuvas robeža (Grenctāle) 85,1 km;
- A8 Rīga–Jelgava–Lietuvas robeža (Meitene) 76,2 km;
- A9 Rīga–Skulte–Liepāja 198,4 km;
- A12 Jēkabpils–Rēzekne–Ludza–Krievijas robeža (Terehova) 166,2 km.



1.50.attēls. TEN-T autoceļu tīkls un tā reģionālie savienojumi Latvijā

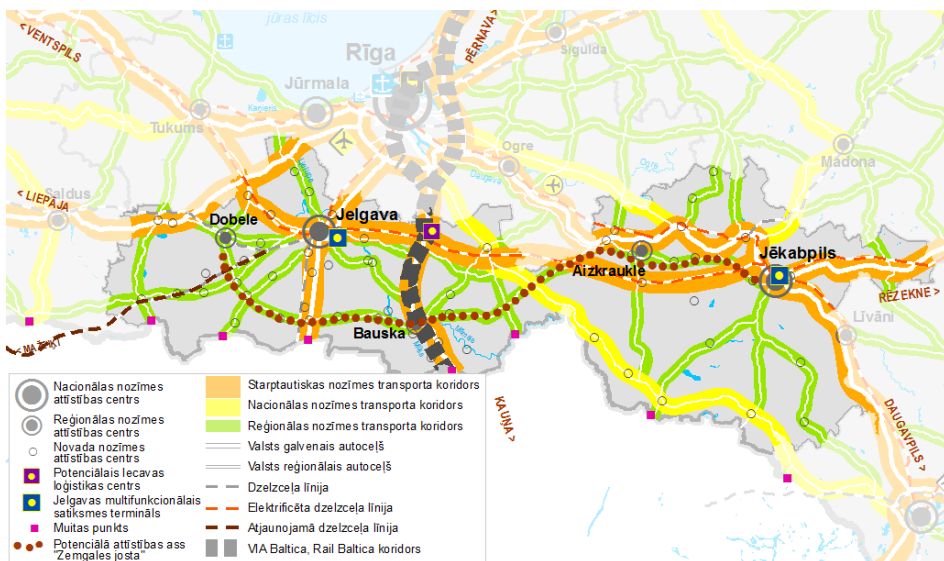
Avots: Satiksmes ministrija

Valsts galvenie autoceļi A6 un A12 ietilpst arī vienā no visgarākajām rietumu-austumu virziena Eiropas starptautiskajām maģistrālēm E22, kas sākas Velsā (Holihedā), turpinās caur Lielbritāniju (Mančesteru, Līdsu), Nīderlandi (Amsterdamu), Vāciju (Brēmeni, Hamburgu), Zviedriju (Malmi, Norčepingu), Latviju (Ventspili, Rīgu, Jēkabpili, Rēzekni), Krieviju (Maskavu, Kazaņu, Permu, Jekaterinburgu, Tjumeņu) un noslēdzas Tjumeņas apgabalā (Išimā). E22 maģistrāles nepārtrauktībai nepieciešamā prāmju satiksme vairākos posmos gan ir nepastāvīga, tādēļ Zemgales iedzīvotājiem un uzņēmumiem E22 galvenokārt dod starptautisku pārvietošanās iespēju austrumu virzienā uz Krieviju. A6 un A12 arī ietilpst TEN-T, kura attīstība un uzlabojumi tiek plānoti, koordinēti un finansēti ES līmenī.

Savukārt A7 iekļaujas ziemeļu-dienvidu virziena Eiropas starptautiskajā maģistrālē E67 (Helsinki–Tallina–Rīga–Bauska–Kauņa–Varšava–Prāga), bet A8 ir daļa no ziemeļu-dienvidu virziena Eiropas starptautiskās maģistrāles E77 (Pleskava–Rīga–Jelgava–Šauļi–Kaļiņgrada–Gdaņska–Varšava–Budapešta). Arī A7 un A8 ietilpst TEN-T. Tāpat A7 un A8 ietilpst arī Paneiropas transporta pirmajā ziemeļu-dienvidu virziena koridorā – A7 kā daļa no *Via Baltica*: Helsinki–Tallina–Rīga–Bauska–Kauņa–Varšava; A8 kā daļa no *Via Hanseatica*: Sanktpēterburga–Pleskava–Rīga–Jelgava–Šauļi–Kaļiņgrada–Gdaņska, kurš

jau 90. gados tika identificēts kā viens no būtiskākajiem transporta koridoriem tālākai Centrālās un Austrumu Eiropas attīstībai.

Viena no prioritātēm Zemgales autoceļu un to infrastruktūras attīstībā ir Zemgales jostas (Dobele – Eleja – Bauska – Valle – Jaunjelgava (apvedceļš) – Jēkabpils un atzara Valle – Nereta – Subate – Aknīste – Daugavpils) ceļu tālākā attīstība, kas ne tikai savienos reģionālos attīstības centrus, bet visiem attīstības centriem nodrošinās izeju uz austrumu virzienu loģistikas u.c. pakalpojumu attīstībai.



1.51.attēls. Transporta un loģistikas esošā un perspektīvā infrastruktūra Zemgales plānošanas reģionā

Avots: Zemgales plānošanas reģions

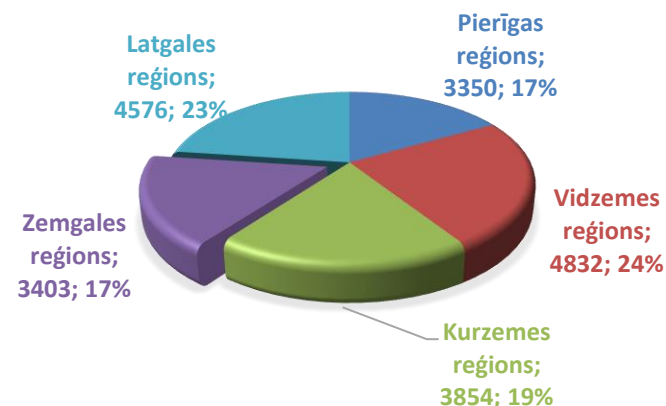
Lielākā daļa no attīstības centriem atrodas uz vietējiem autoceļiem, kuru rekonstrukcijai un arī uzturēšanai finansiālais atbalsts tiek plānots nepietiekoši. Zemgales plānošanas reģiona attīstības padome ir apstiprinājusi remontējamo prioritāro autoceļu sarakstu, kas nosaka remontējamās ceļu posmus prioritārā secībā, papildus jau Valsts autoceļu sakārtošanas programmā 2014–2020 noteiktajiem autoceļiem. Ceļi prioritizēti atbilstoši to nozīmībai un ietekmei uz reģiona ekonomisko izaugsmi.

Latvija 2030 nosaka, ka nepieciešamas investīcijas arī maģistrālo dzelzceļu, valsts galveno autoceļu infrastruktūras un loģistikas pakalpojumu attīstībai.

Reģiona telpiskās attīstības perspektīva paredz veicināt arī starptautiskas nozīmes autoceļu un dzelzceļu, multimodālo transporta koridoru attīstīšanu ES vajadzībām, saskaņā ar starptautiskajiem standartiem, kā arī apkalpes infrastruktūras tīkla izveidošanu, attīstīšanu ap reģionālās, nacionālās un starptautiskās nozīmes autoceļiem, dzelzceļiem.

Valsts autoceļi

Zemgales reģiona valsts autoceļu garums 2019. gada beigās bija 3403 km jeb 17% no valsts autoceļu kopgaruma.

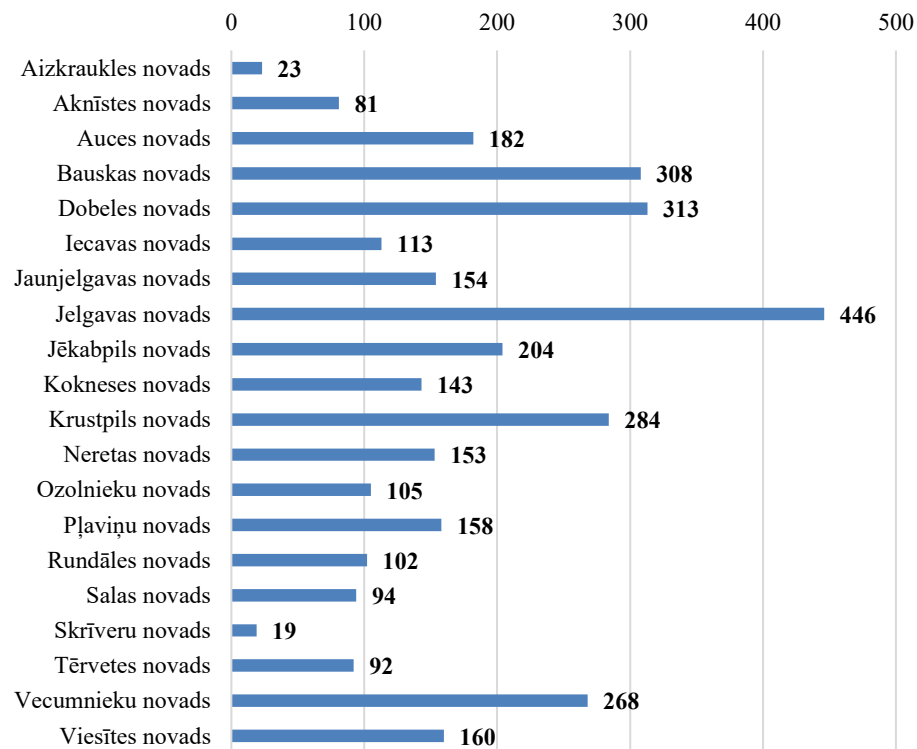


1.52.attēls. Valsts autoceļu garums reģionos, km

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2020

Autoceļu tīkla garums Zemgales plānošanas reģiona novados kopumā ir ļoti atšķirīgs un svārstās no 18.7 km līdz 446.5 km. Vislielākais valsts autoceļu kopgarums ir Jelgavas, Dobeles, Bauskas, Krustpils un Vecumnieku novados. Mazākais valsts autoceļu kopgarums ir Skrīveru un Aizkraukles novados.

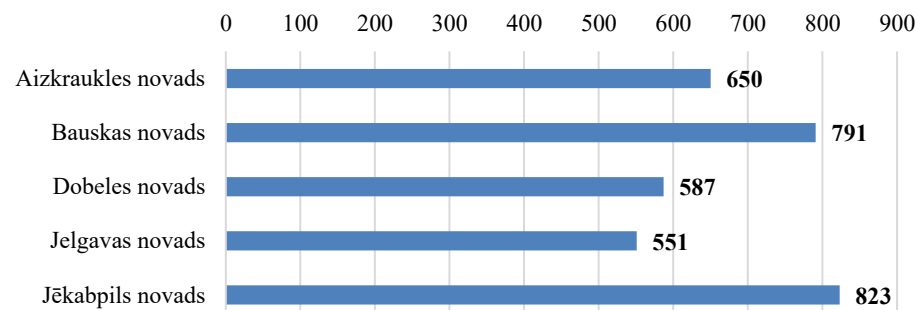
Zemgales plānošanas reģionā ir 42.3% autoceļu ar melno segumu un 57.7% ar grants segumu.



1.53.attēls. Valsts autoceļu tīkla kopgarums Zemgales reģiona novados

Avots: Centrālā statistikas pārvalde, 2020

Valsts autoceļu garums atsevišķos Zemgales plānošanas reģiona novados pēc jaunās ATR būs mazāk atšķirīgs un būs diapazonā no 551 km (Jelgavas novadā) līdz 823 km (Jēkabpils novadā).



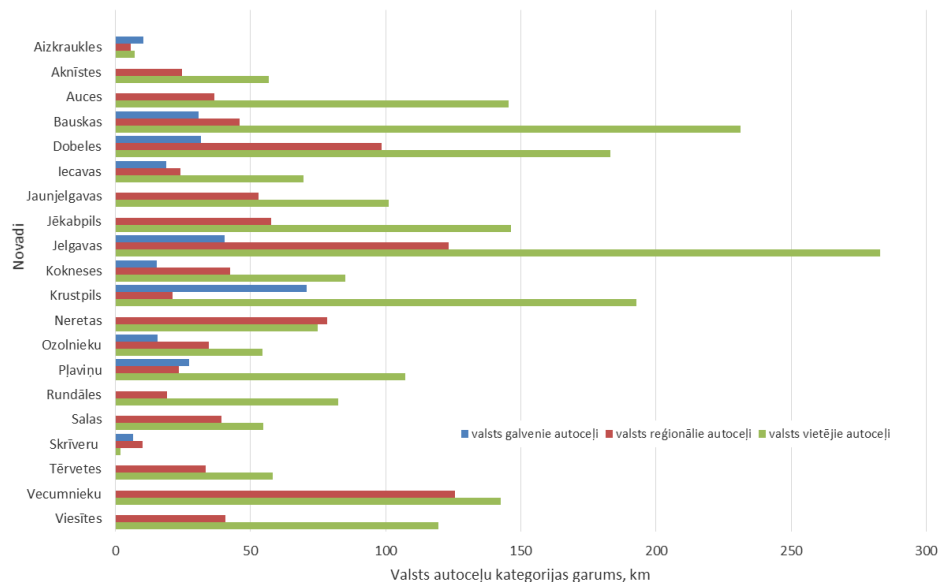
1.54.attēls. Valsts autoceļu tīkla kopgarums Zemgales reģiona novados pēc jaunās ATR

Avots: Centrālā statistikas pārvalde, 2020

Valsts autoceļus iedala:

- 1) galvenajos autoceļos, kas valsts autoceļu tīklu savieno ar citu valsts galvenās nozīmes autoceļu tīklu un galvaspilsētu — ar pārējām valstspilsētām vai kas ir valstspilsētu apvedceļi;
- 2) reģionālajos autoceļos, kas novadu administratīvos centrus savieno savā starpā vai ar valstspilsētām vai galvaspilsētu, vai ar galvenajiem vai reģionālajiem autoceļiem vai savā starpā valstspilsētas;
- 3) vietējos autoceļos, kas novada administratīvos centrus savieno ar novada pilsētām, novada apdzīvotām teritorijām, kurās atrodas pagastu pārvaldes, ciemiem vai citiem valsts autoceļiem vai savā starpā atsevišķu novadu administratīvos centrus.

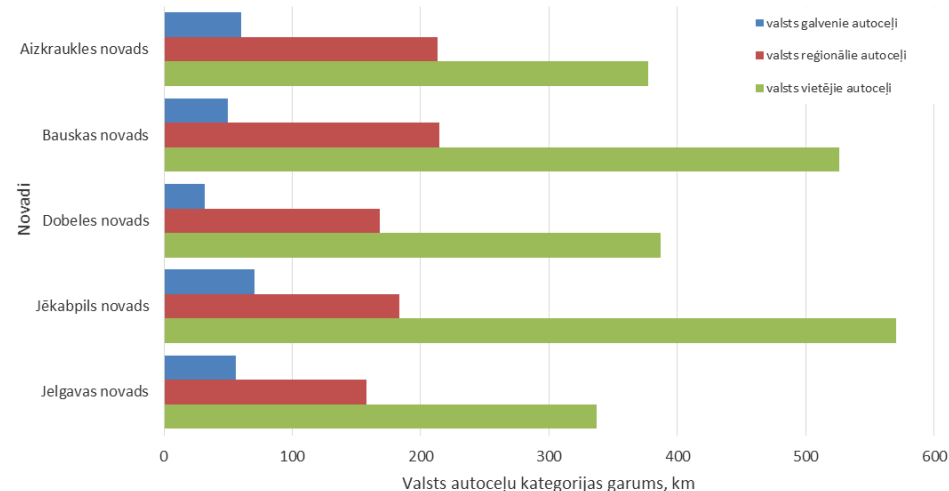
Autoceļu garums atsevišķās valsts autoceļu kategorijās Zemgales reģiona novados ir arī ļoti atšķirīgs. Garākais valsts galveno autoceļu posms izvietojas Krustpils novadā. Valsts galvenie autoceļi nešķērso 10 reģiona novadus. Visos novados (izņemot Aizkraukles, Neretas un Skrīveru) valsts vietējo autoceļu garums ir lielāks nekā galveno un reģionālo autoceļu garums.



1.55.attēls. Valsts autoceļu garums pa kategorijām Zemgales reģiona novados

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

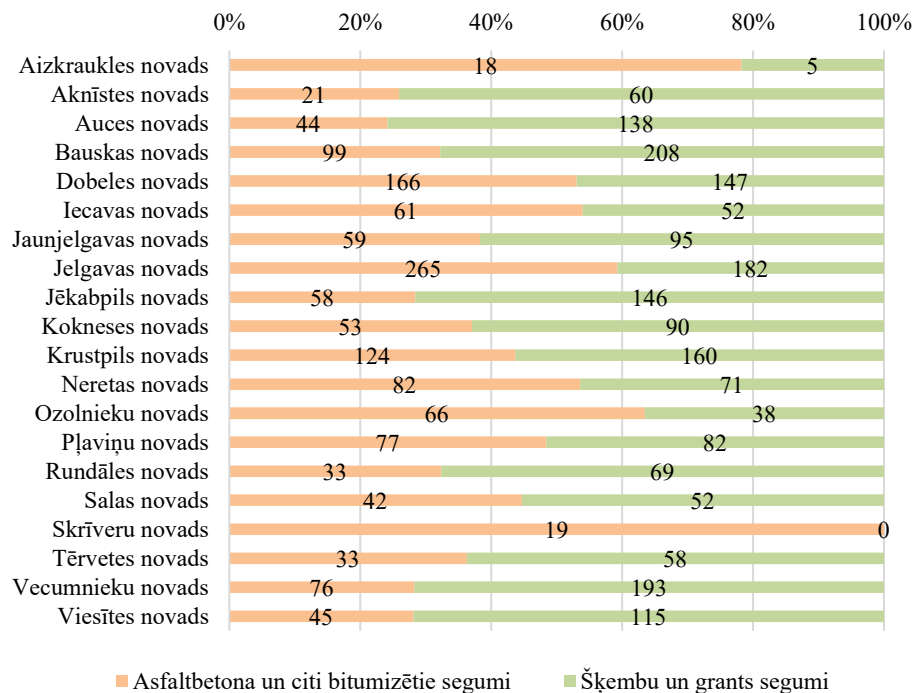
Autoceļu garums atsevišķās valsts autoceļu kategorijās jaunajos ZPR novados pēc ATR būs ievērojami līdzīgāks. Valsts galveno autoceļu garums jaunajos novados svārstīsies no 31.6 km Dobeles novadā līdz 70.8 km Jēkabpils novadā. Valsts reģionālo autoceļu garums novados ir aptuveni 2 - 3 reizes lielāks nekā galveni autoceļi, savukārt vietējo autoceļu garums ir 2-3 reizes lielāks nekā reģionālo ceļu garums.



1.56.attēls. Valsts autoceļu garums pa kategorijām Zemgales reģiona novados pēc jaunās ATR

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

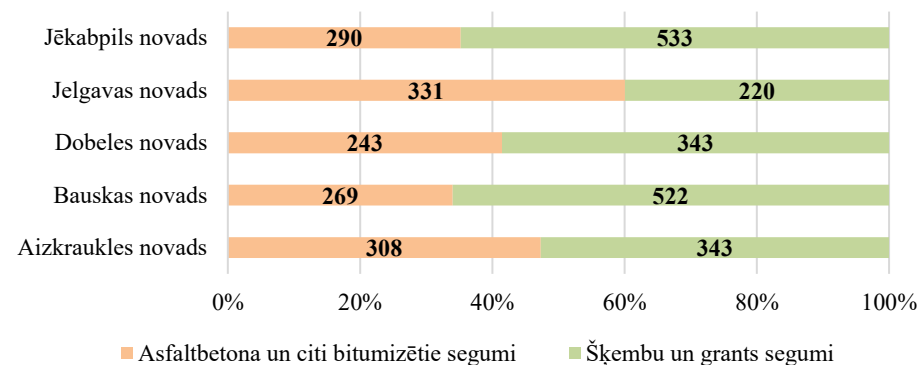
Novadu līmenī grants autoceļu īpatsvars Skrīveru novadā 2019. gadā netika konstatēts, savukārt viszemākais grants autoceļu īpatsvars ir Aizkraukles novadā (22%). Visaugstākais grants autoceļu īpatsvars ir Auces un Aknīstes novadā - attiecīgi 76% un 74%.



1.57.attēls. Valsts autoceļu kopgarums novadā pa ceļu seguma veidiem, % un km

Avots: Centrālā statistikas pārvalde, 2020

Pēc ATR jaunajos Bauskas un Jēkabpils novados grants seguma ceļu kopgarums būs aptuveni 2 reizes lielāks nekā melnā seguma kopgarums. Asfalta seguma kopgarums būs lielāks (par aptuveni 100 km) tikai Jelgavas novadā.



1.58.attēls. Valsts autoceļu kopgarums novadā pa ceļu seguma veidiem, novados pēc ATR, % un km

Avots: Centrālā statistikas pārvalde, 2020

Valsts galvenie autoceļi

Valsts galvenie autoceļi (A) savieno valsts autoceļu tīklu ar citu valstu galvenās nozīmes autoceļu tīklu un galvaspilsētu – ar pārējām valstspilsētām vai kas ir valstspilsētu apvedceļi.

Zemgales plānošanas reģionu šķērsojošie valsts galvenie autoceļi:

A6 Rīga–Daugavpils–Krāslava–Baltkrievijas robeža (Paternieki) – Eiropas starptautiskās maģistrāles E22 posms, TEN-T daļa;

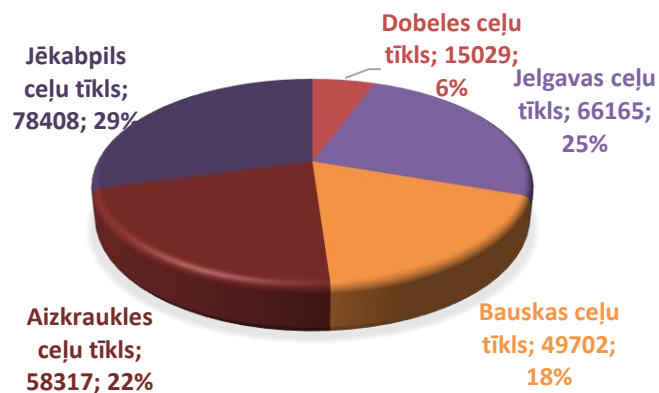
A7 Rīga–Bauska–Lietuvas robeža (Grenctāle) – Eiropas starptautiskās maģistrāles E67 posms, TEN-T daļa, daļa no autoceļa *Via Baltica*;

A8 Rīga–Jelgava–Lietuvas robeža (Meitene) – Eiropas starptautiskās maģistrāles E77 posms, TEN-T daļa, *VIA Hanseatica* posms

A9 Rīga–Skulte–Liepāja – TEN-T rietumu savienojums;

A12 Jēkabpils–Rēzekne–Ludza–Krievijas robeža (Terehova) – daļa no Eiropas starptautiskās maģistrāles E22.

Valsts galvenais autoceļš A9 Rīga–Daugavpils–Krāslava–Baltkrievijas robeža (Paternieki) šķērso Zemgales plānošanas reģionu ZR daļā, četri no reģionu šķērsojošajiem valsts galvenajiem autoceļiem savieno reģiona novadu administratīvos centrus un veido 9% no Zemgales autoceļu tīkla kopgaruma.

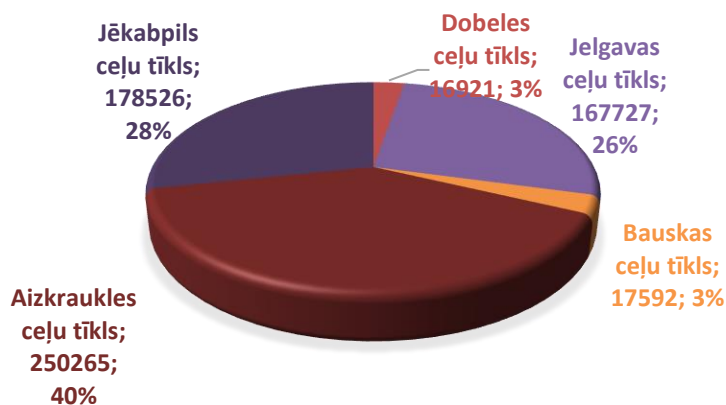


1.59.attēls. **Zemgales plānošanas reģiona galvenie autoceļi**
 Avots: Zemgales plānošanas reģiona lauku teritoriju mobilitātes plāns, 2012

Lielākā vidējā diennakts satiksmes intensitāte visos Zemgales plānošanas reģionu šķērsojošajos valsts galvenajos autoceļos ir posmos galvaspilsētas tuvumā.

Reģionālie autoceļi

Reģionālie autoceļi (P) savieno novadu administratīvos centrus savā starpā vai ar valstspilsētām vai galvaspilsētu, vai ar galvenajiem vai reģionālajiem autoceļiem vai savā starpā valstspilsētās.



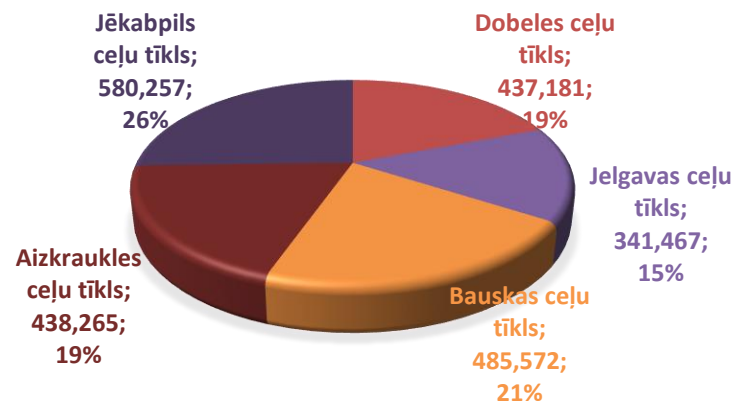
1.60.attēls. **Zemgales plānošanas reģiona reģionālie autoceļi**
 Avots: Zemgales plānošanas reģiona lauku teritoriju mobilitātes plāns, 2012

Zemgali šķērso 28 reģionālie valsts autoceļi, kuru kopgarums ir 17,5% no Latvijas valsts autoceļu kopgaruma un 3466 km šo ceļu ir ar cieto segumu. Autoceļu blīvums reģionā ir vairāk kā 300 km uz 1000 m² teritorijas.

- P32 Līgatne (Vidzemes šoseja)–Skrīveri
- P37 Pļaviņas (Gostiņi)–Madona–Gulbene
- P62 Krāslava–Preiļi–Madona
- P72 Ilūkste–Bebrene–Birži
- P73 Vecumnieki–Nereta–Subate
- P74 Siliņi–Aknīste–Lietuvas robeža
- P75 Jēkabpils–Lietuvas robeža (Nereta)
- P76 Aizkraukle–Jēkabpils
- P78 Pļaviņas–Ērgļi
- P79 Koknese–Ērgļi
- P80 Tīnūži–Koknese
- P88 Bauska–Linde
- P86 Sērene–Kalnieši
- P87 Bauska – Aizkraukle
- P89 Ķekava–Skaistkalne
- P92 Iecava–Stelpe
- P93 Jelgava–Iecava
- P94 Jelgava–Staļģene–Code
- P95 Jelgava–Tērvete–Lietuvas robeža (Žagare)
- P96 Pūri–Auce–Grāvīši
- P97 Jelgava–Dobele–Annenieki
- P98 Jelgava (Tušķi)–Tukums
- P99 Jelgava–Kalnciems
- P100 Ozolnieki–Dalbe
- P101 Kalnciems–Kūdra
- P102 Dobele–Jaunbērze
- P103 Dobele–Bauska
- P104 Tukums–Auce–Lietuvas robeža (Vītiņi)

Vietējie autoceļi

No satiksmes intensitātes un tranzīta kravu pārvadājumu viedokļa, vietējiem autoceļiem nav tik liela nozīme, tomēr tie ir vitāli svarīgi vietējā līmeņa attīstības centru sasniedzamībai, un vietējo autoceļu tīkla attīstība novados ir viens no priekšnoteikumiem lauku teritoriju sabalansētai attīstībai.



1.61.attēls. Zemgales plānošanas reģiona vietējie autoceļi

Avots: Zemgales plānošanas reģiona lauku teritoriju mobilitātes plāns, 2012

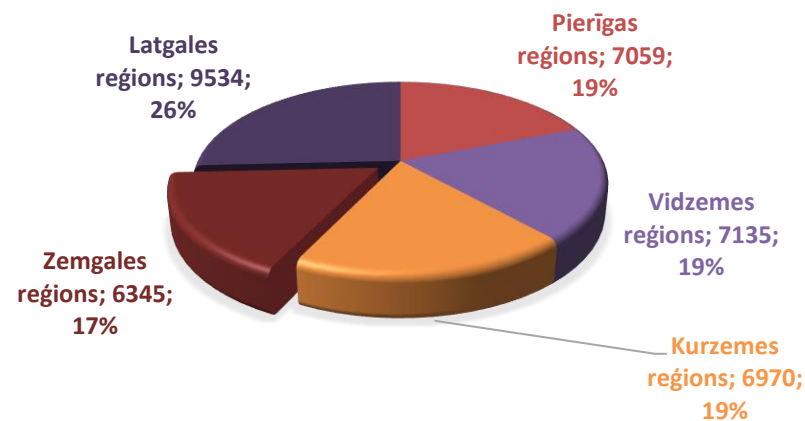
Pašvaldību ceļi un ielas

Reģistrācijas un uzturēšanas nolūkā pašvaldību ceļus iedala sekojošās 3 grupās:

- A grupa – ceļi, kas nodrošina transportlīdzekļu satiksmi starp apdzīvotām vietām vai savieno apdzīvotas vietas ar valsts autoceļiem;
- B grupa – ceļi, kas nodrošina transportlīdzekļu piebraukšanu ne mazāk kā pie trim viensētām;
- C grupa – ceļi, kas nodrošina transportlīdzekļu piebraukšanu zemju īpašumiem vai mazāk nekā pie trim viensētām.

Zemgales plānošanas reģiona vietējo pašvaldību īpašumā 2019. gada beigās bija 6345 km ceļu un ielu, kas ir 65.1% no kopējā autoceļu skaita (neskaitot māju un komersantu ceļus) Zemgales reģionā.

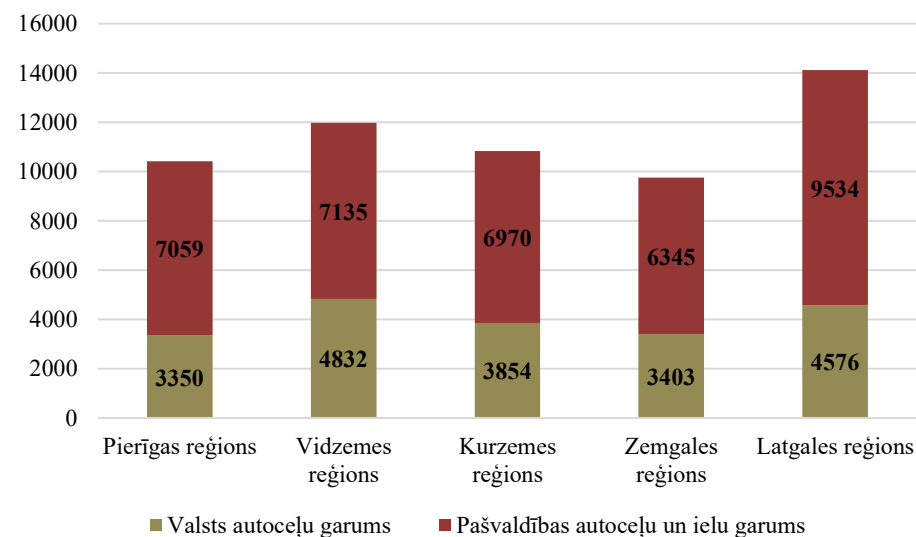
ZPR novadu līmenī autoceļu īpatsvars ir atšķirīgs. Piemēram, Skrīveru un Aizkraukles novados ir salīdzinoši liels galveno valsts autoceļu īpatsvars, kamēr Aknīstes, Neretas, Viesītes u.c. novadus valsts galvenie autoceļi nešķērso. Savukārt, piemēram, Vecumnieku un Skrīveru novados ir salīdzinoši augsts reģionālo autoceļu (P) īpatsvars. Lielākais vietējo autoceļu (V) īpatsvars ir Jēkabpils, Rundāles un Bauskas novadā, kamēr Skrīveru novadā vietējo autoceļu kopgarums novadā sastāda tikai 2%.



1.62.attēls. Pašvaldības ceļu un ielu garums reģionos 2019. gadā, km

Avots: Centrālās statistikas pārvalde, 2020

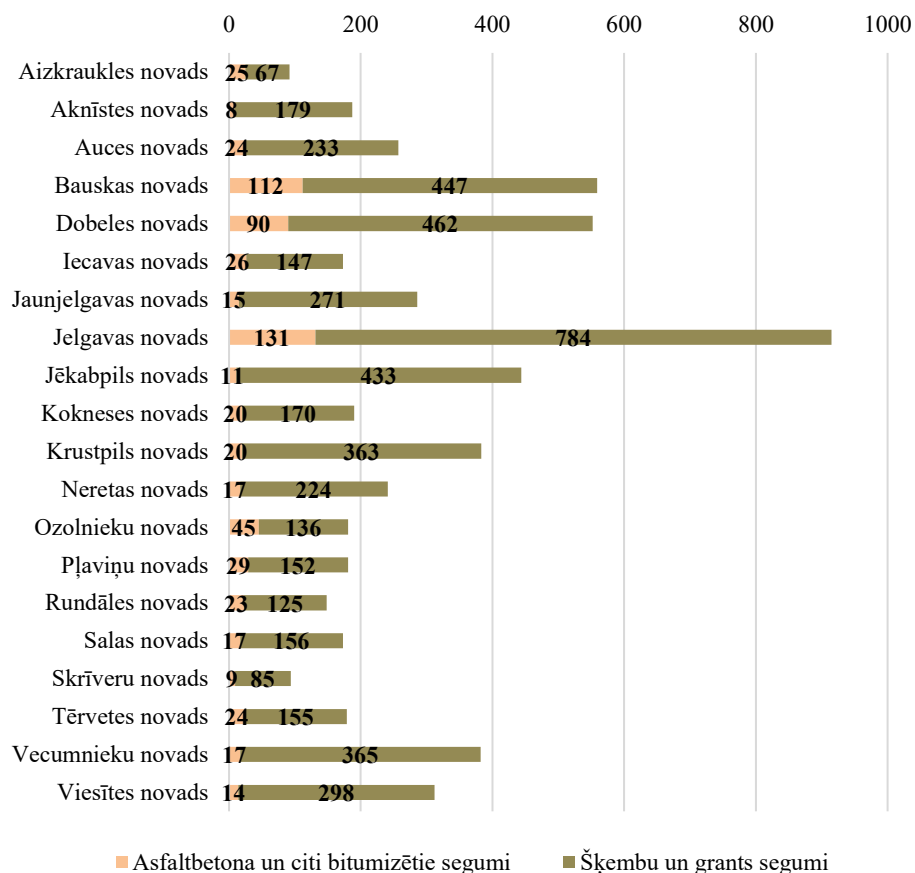
Zemgalē starp plānošanas reģioniem ir procentuāli mazākais valsts un pašvaldību (vietējo) ceļu kopgarums kilometros - 17% no kopgaruma.



1.63.attēls. Valsts autoceļu un pašvaldības ceļu garums reģionos, km

Avots: Centrālās statistikas pārvalde, 2020

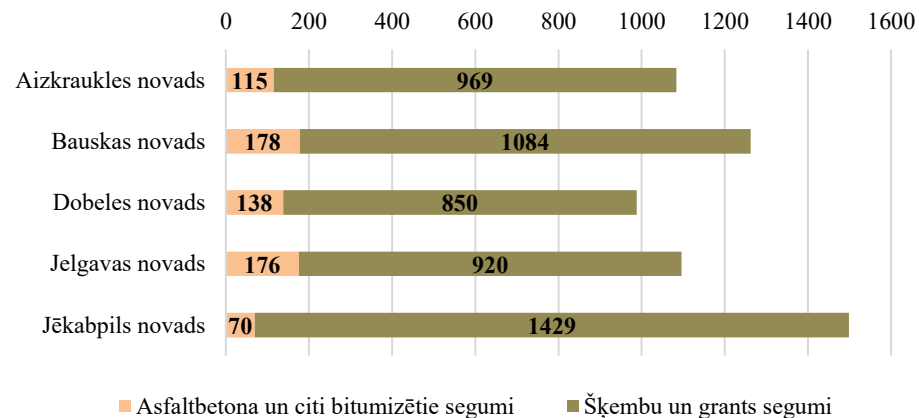
Pašvaldību autoceļu garums atsevišķos novados Zemgales reģionā ir ļoti atšķirīgs diapazonā no 50 līdz 700 km. Pamatā tie ir šķembu un grants seguma autoceļi.



1.64.attēls. Pašvaldības autoceļu un ielu garums pēc seguma pa novadiem, km

Avots: Centrālās statistikas pārvalde, 2020

Pašvaldību autoceļu garums atsevišķos novados Zemgales reģionā pēc jaunās ATR būs mazāk atšķirīgs un būs diapazonā no aptuveni 900 līdz 1400 km.



1.65.attēls. Pašvaldības autoceļu un ielu garums pēc seguma pa novadiem pēc ATR, km

Avots: Centrālās statistikas pārvalde, 2020

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu iedzīvotāju mobilitāti un novadu centru sasniedzamību, tādējādi nodrošinot gan darba vietu, gan pakalpojumu sasniedzamību, ir jāuzlabo transporta infrastruktūras stāvoklis. Ņemot vērā, ka valsts autoceļu tīkla attīstība ir saistīta ar administratīvo iedalījumu, tad turpmākā autoceļu attīstība īstenojama kontekstā ar administratīvi teritoriālās reformas īstenošanu.

AUTOCEĻU KVALITĀTES NOVĒRTĒJUMS

Pēc VSIA “Latvijas Valsts ceļi” datiem valsts autoceļu stāvoklis 2019. gadā Zemgales plānošanas reģionā ir ļoti atšķirīgs ceļiem ar asfalta segumu un ceļiem ar grants segumu.

Autoceļu segumu stāvoklis	Tajā skaitā					Autoceļu garums, km		procenti no kopējā garuma	
	Galvenie autoceļi	Reģionālie autoceļi		Vietējās nozīmes autoceļi					
		AS	GS	AS	GS	AS	GS	AS	GS
Labs, ļoti labs	489,3	494,2	0,0	201,3	85,8	1184,8	85,8	53,8	5,4
Apmierinošs	28,8	114,5	39,3	109,2	644,1	252,6	683,3	11,5	42,8
Slikts, ļoti slikts	84,7	367,8	93,8	313,7	732,3	766,2	826,1	34,8	51,8
Kopā:	602,7	976,5	133,0	624,3	1462,2	2203,5	1595,2	100,0	100,0

AS - ar asfalta segumu

GS - ar grants segumu

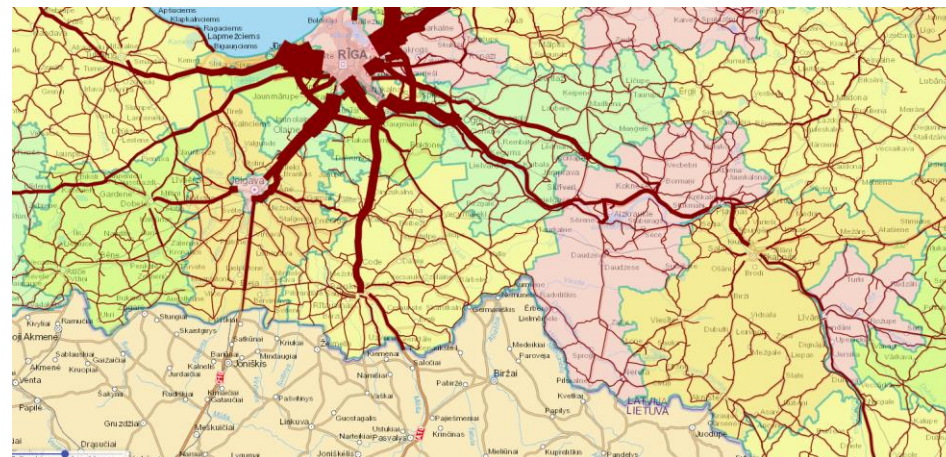
1.6.tabula. Valsts autoceļu segumu tehniskais stāvoklis Zemgalē 2019. gadā

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

Ja ceļiem ar asfalta segumu aptuveni puse ir ļoti labā vai labā stāvoklī, tad ar grants segumu aptuveni puse ir sliktā vai ļoti sliktā stāvoklī un tikai 5% ir labā vai ļoti labā stāvoklī. Pēc Satiksmes Ministrijas datiem 2020.gadā Zemgales plānošanas reģionā ceļi ar asfalta segumu vairāk kā 60% ir ļoti labā vai labā stāvoklī, tad ar grants segumu aptuveni puse ir sliktā vai ļoti sliktā stāvoklī un tikai 3% ir labā vai ļoti labā stāvoklī.

Ar Eiropas reģionālās attīstības fonda (ERAF) atbalstu tiek īstenoti valsts reģionālo autoceļu tīkla attīstības pasākumi ar mērķi savienot svarīgākos ekonomiskās attīstības centrus ar TEN-T tīklu un, atbilstoši ES prasībām un standartiem, uzlabot autoceļu kvalitāti, satiksmes drošības apstākļus un samazināt satiksmes kaitīgo ietekmi uz apkārtējo vidi.

Primāri rekonstruējamie maršruti izvēlēti atbilstoši plānošanas reģionu izvirzītajām prioritātēm un sarindoti prioritārā secībā atbilstoši satiksmes intensitātei, autoceļa tehniskajam stāvoklim un projektu ekonomiskajai atdevei. Tomēr ar atsevišķu reģionālo autoceļu pārbūvi nepietiek, lai kardināli uzlabotu autoceļu kvalitāti reģionā – pēdējo gadu laikā sliktā stāvoklī esošo autoceļu posmu īpatsvars valsts autoceļu tīklā pieaudzis un kopumā autoceļu kvalitatīvais stāvoklis turpina pasliktināties. Pie esošā nepietiekamā autoceļu uzturēšanas un attīstības finansēšanas līmeņa, pieaugot satiksmes intensitātei un smagsvara transportlīdzekļu īpatsvaram, notiek pastāvīgs autoceļu tīkla sabrukuma process un pieaug neracionāli autoceļu lietotāju izdevumi, kā arī palielinās satiksmes negadījumu skaits.

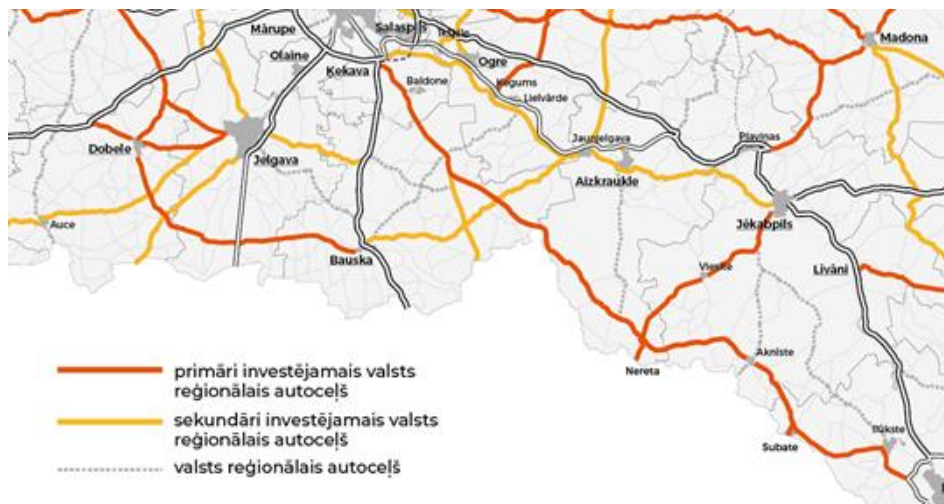


1.66.attēls. Vidējā diennakts satiksmes intensitāte 2020. gadā valsts galvenajos autoceļos

Avots: Administratīvi teritoriālās reformas ģeotelpiskās plānošanas platforma

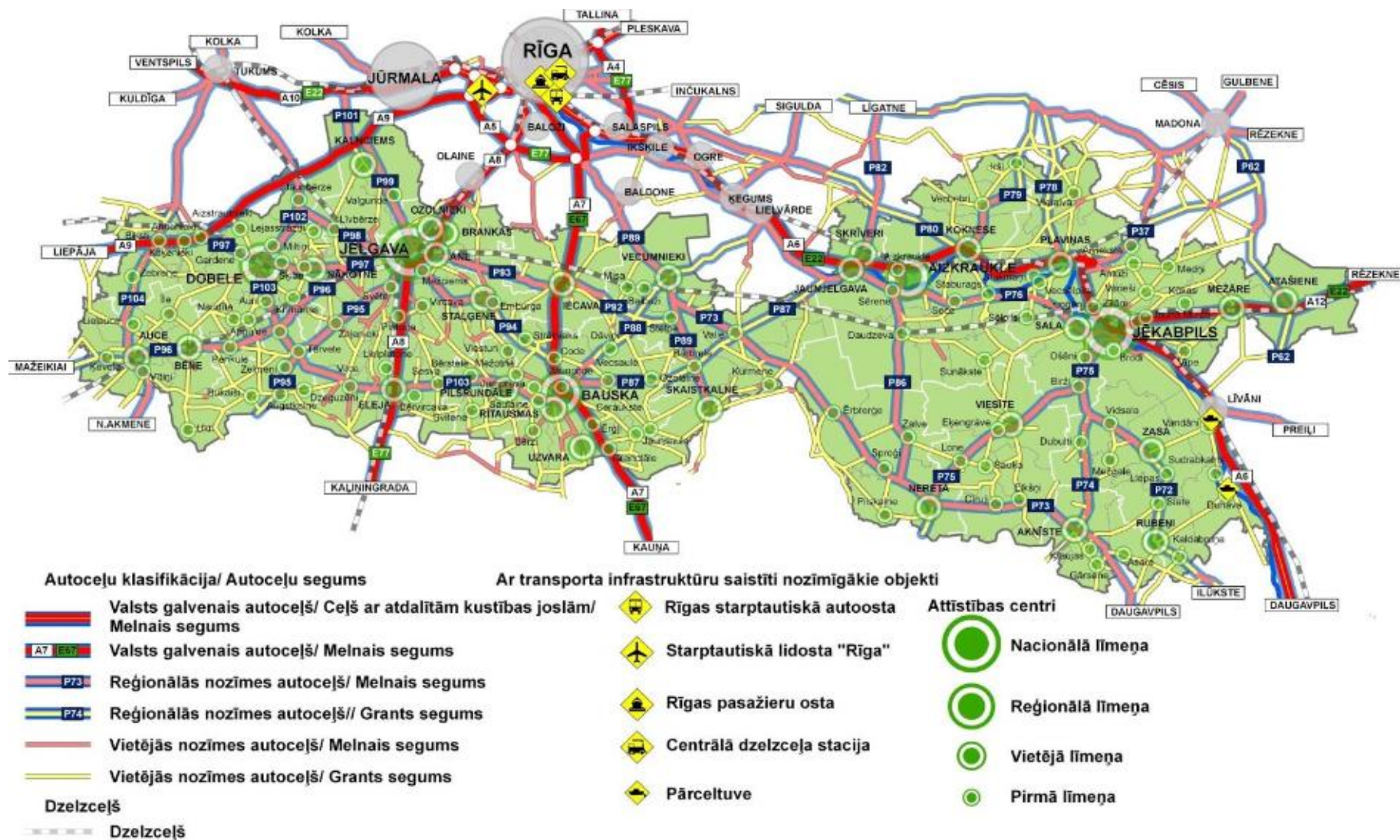
Lielākai daļai valsts vietējo autoceļu segas ir nolietotājušas vai sabrukušas, autoceļi vairs nespēj uzņemt pieaugošās transportlīdzekļu slodzes, un tas ir viens no cēloņiem, kas izraisa darbspējīgo iedzīvotāju aizplūšanu.

Visvairāk samilzušu problēmu autoceļu kvalitātes jomā ir Jēkabpils pilsētai un Auces, Kokneses, Jēkabpils, Pļaviņu, Salas, Dobeles, Jaunjelgavas, Aknīstes, Rundāles, Viesītes un Neretas novadiem. Zemāk attēlā (1.67.attēls) redzami programmas darbības laikā plānotie ieguldījumi valsts autoceļu tīklā.



1.67.attēls. **Primāri un sekundāri atjaunojamie valsts autoceļi**

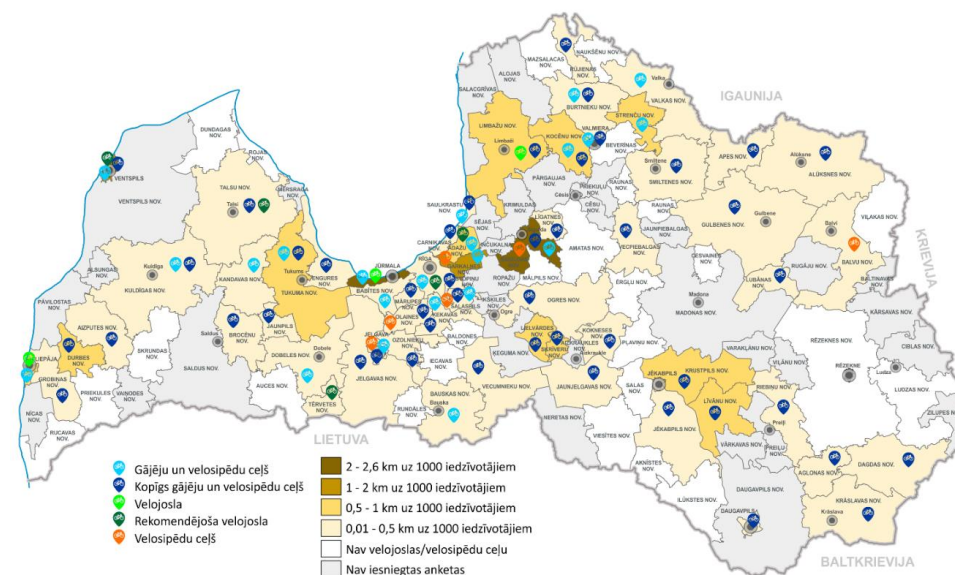
Avots: VSIA Latvijas Valsts ceļi dati, 2021



1.68.attēls. Zemgales autoceļu tīkls
 Avots: Zemgales plānošanas reģiona lauku teritoriju mobilitātes plāns, 2012

VELOINFRASTRUKTŪRA

Latvijā un līdz ar to arī Zemgales plānošanas reģionā nav pieejama apkopota un visaptveroša informācija par velosatiksmes infrastruktūras esamību un izvietojumu reģionālā un vietējo pašvaldību līmenī. Latvijas velosatiksmes attīstības plāna izstrādes ietvaros izsūtīt visām vietējām pašvaldībām elektroniski aptaujas anketas apkopota informācija par veloinfrastruktūras apjomu atsevišķās novadu teritorijās.



1.69.attēls. Izbūvētās veloinfrastruktūras izvietojums Latvijā, tai skaitā arī Zemgales plānošanas reģiona novados

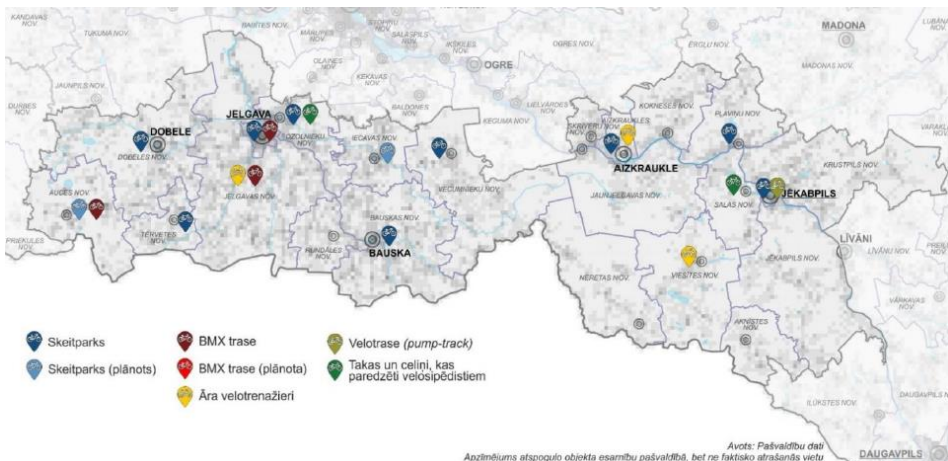
Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

No visām Zemgales pašvaldībām Jelgavā ir visgarākā veloceļu, velojoslu, kopējā gājēju un velosipēdu ceļu infrastruktūra, kas kopā sastāda 26 km.

Pēc LVC datiem informācija par gājēju un velosipēdu ceļu garumiem pieejam tikai par 9 novadiem.

Saskaņā ar pašvaldību sniegto informāciju Zemgales plānošanas reģionā salīdzinoši mazam skaitam pašvaldību ir esoša velosatiksmes infrastruktūra: starp tām izceļamas Jelgavas un Jēkabpils pilsētas, Bauskas, Dobeles un Jelgavas novada pašvaldības. Uz 1000 iedzīvotājiem garākā velosatiksmes infrastruktūra Zemgales plānošanas reģiona pašvaldībās ir Krustpils novadā, Jēkabpils pilsētā un Dobeles novadā, savukārt pēc kilometriem garākā tā ir Jelgavas un Jēkabpils pilsētā, Jelgavas un Dobeles novadā. Tāpat atzīmējams, ka:

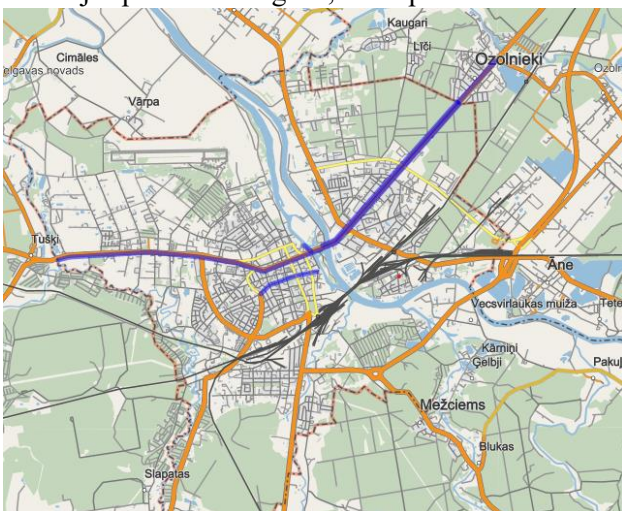
- gandrīz visās pašvaldībās pie pašvaldības ēkām, veselības aprūpes iestādēm, kultūras namiem, bibliotēkām, sporta namiem u.c. atrodas velonovietnes;
- lai nodrošinātu drošu velosipēdu novietošanu, piemēram, pie Salas novada pašvaldības velonovietnēm ir videonovērošana;
- Jelgavas pilsētā pie stacijām “Jelgava” un “Cukurfabrika” un Ozolnieku novadā pie Ozolnieku stacijas atrodas velostāvparki;
- Viesītes pilsētas centrā uzstādīta publiskā velosipēdu apkopes stacija;
- pie vairākuma izglītības iestāžu atrodas velonovietnes;
- trīs pašvaldībās tiek veicināta drošas pārvietošanās apguve: Aknīstes un Rundāles novadā pie izglītības iestādēm atrodas ceļu satiksmes apmācību laukumi, velobraukšanas trases, un Iecavas novada Iecavas vidusskolā nodrošināts interešu izglītības pulciņš “Jaunais satiksmes dalībnieks”.



1.70.attēls. Velosatiksmes infrastruktūra Zemgales plānošanas reģiona pašvaldībās

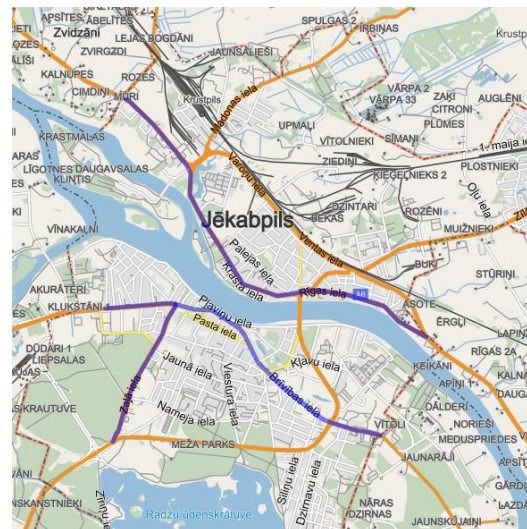
Avots: Pētījums par velosatiksmi un velosatiksmes infrastruktūru nacionālā mērogā, 2019

Velosipēdistu ceļu tīkls šobrīd izveidots galvenajos pārvietošanos virzienos lielākajās pilsētās – Jelgavā, Jēkabpilī un Dobelē.



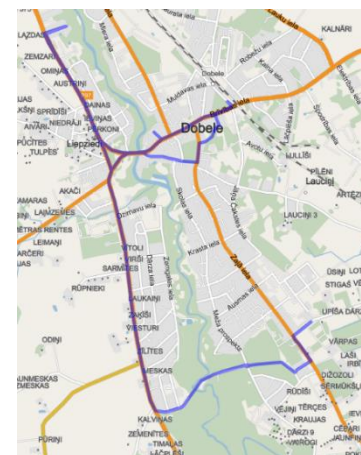
1.71.attēls. Velosipēdistu ceļu (zilā līnija) izvietojums Jelgavas pilsētā

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027



1.72.attēls. Velosipēdistu ceļu (zilā līnija) izvietojums Jēkabpils pilsētā

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027



1.73.attēls. Velosipēdistu ceļu (zilā līnija) izvietojums Dobeles pilsētā

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

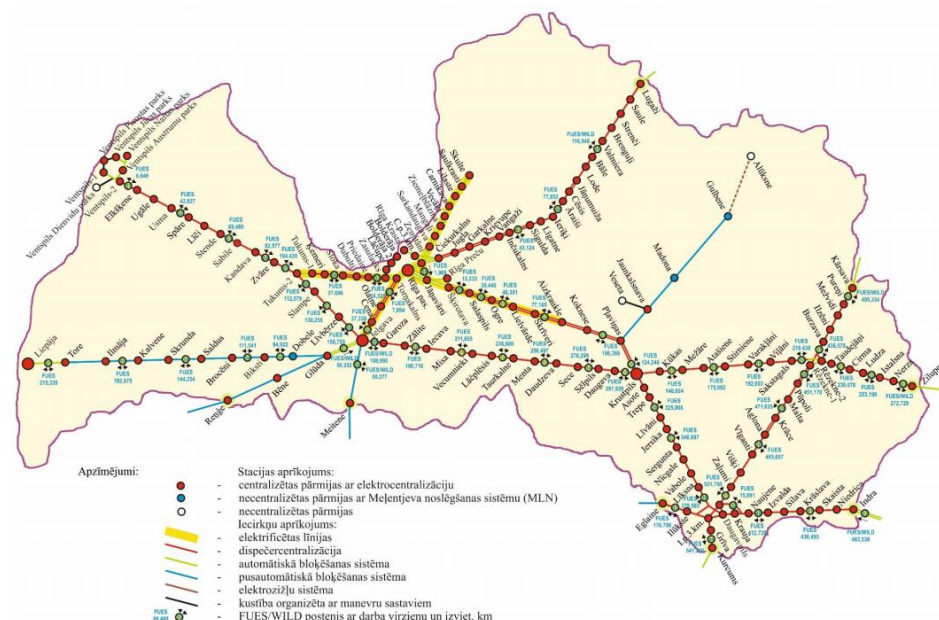
DZELZCEĻŠ

Zemgales reģionu šķērso desmit VAS „Latvijas Dzelzceļš” dzelzceļa iecirkņi ar dažādu aprīkojumu un noslodzes pakāpi.

DZELZCEĻA INFRASTRUKTŪRAS VALSTS REĢISTRĀCIJAS INDEKSS	DZELZCEĻA IECIRKNIS
02	Tukums II - Jelgava
03	Jelgava - Krustpils
04	Krustpils – Daugavpils
06	Rīga Pasažieru - Krustpils
07	Krustpils - Rēzekne II
14	Rīga Pasažieru - Jelgava
15	Jelgava – Liepāja
16	Jelgava-Meitene-valsts robeža
21	Glūda – Reņģe - valsts robeža
27	Pļaviņas - Gulbene

1.7.tabula. Dzelzceļa tīkla iecirkņi Zemgales plānošanas reģiona teritorijā

Avots: Valsts akciju sabiedrības “Latvijas dzelzceļš” publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras TĪKLA PĀRSKATS 2021



1.74.attēls. Latvijas dzelzceļa iecirkņu aprīkojums

Avots: Valsts akciju sabiedrības “Latvijas dzelzceļš” publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras tīkla pārskats 2017/2018

Noslogotākie dzelzceļa iecirkņi ir *Daugavpils–Krustpils–Pļaviņas–Rīga* līnijā, kurā kursē gan pasažieru, gan kravu vilcieni. Savukārt *Krustpils–Jelgava–Ventspils* un *Krustpils–Jelgava–Liepāja* līnijas ir būtiskas tranzīta kravu plūsmām uz Liepājas un Ventspils ostām, bet līnijā *Jelgava–Rīga* regulāri kursē pasažieru vilcieni.

Elektrificētas ir Rīgas – Jelgavas un Rīgas – Aizkraukles līnijas, kurās notiek pasažieru pārvadājumi ar elektrovilcieniem.

Zemgales plānošanas reģionu nākotnē šķērsos starptautiskā dzelzceļa līnija *Rail Baltica*, kuras mērķis ir atjaunot Baltijas valstu tiešu saikni ar Eiropas dzelzceļu tīklu un veicināt reģionālo integrāciju, savienojot Tallinu, Rīgu, Kauņu, Varšavu un Berlīni, tālāk šo maršrutu pagarinot līdz Venēcijai. Baltijas valstu starpā ir panākta vienošanās, ka to teritorijā *Rail Baltica* trase savienos Tallinu, Pērnavu, Rīgu, Bausku, Paņevežu un Kauņu.



1.75.attēls. Rail Baltica trases novietojums Zemgales plānošanas reģiona teritorijā²

Avots: Eiropas dzelzceļa līnijas

Rail Baltica dzelzceļa līnijā pēc noteikta attāluma ir nepieciešamas apdzīšanas vietas, kurās vilcieni viens otru var palaist garām. Šīs apdzīšanas vietas, kur blakus pamata sliežu ceļiem gandrīz kilometra garumā atrodas papildu sliedes, tiek plānotas vietās, kur varētu veidot reģionālās stacijas. Pie apdzīšanas sliežu

ceļiem abās pusēs diezgan vienkārši var izbūvēt peronus un staciju. Pašlaik apdzīšanas vietas “Rail Baltica” posmā Latvijā ir paredzētas Salacgrīvā, Skultē, Inčukalna novadā, Jaunmārupē, Salaspilī un Bauskā.

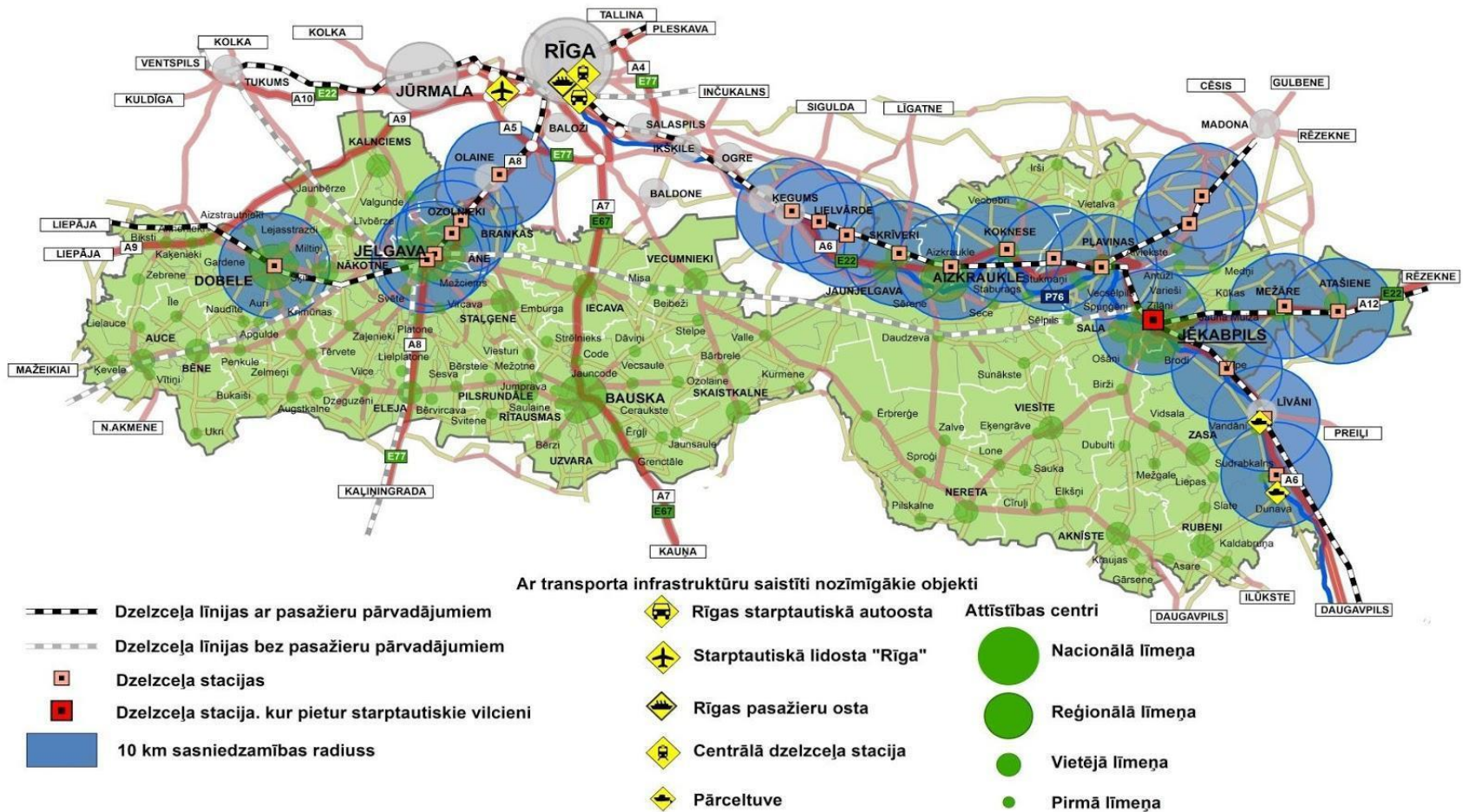


1.76.attēls. Plānotais Rail Baltica reģionālās stacijas novietojums Bauskā³

Avots: Rail Baltica: Preparation of the Operational Plan of the Railway. Final Study Report

² Projektēšanas laikā iespējamās izmaiņas.

³ Projektēšanas laikā iespējamās izmaiņas.



1.77.attēls. Zemgales plānošanas reģiona dzelzceļa tīkls
 Avots: Zemgales plānošanas reģiona lauku teritoriju mobilitātes plāns, 2012

UZLĀDES, UZPILDES INFRASTRUKTŪRA

Viena no alternatīvajām degvielām, kas ir pieejama Latvijas teritorijā, ir CNG (Compressed Natural Gas) – saspiestā dabas gāze. Pēc SIA Virši sniegtās informācijas, šobrīd Latvijā ir pieejamas trīs uzpildes stacijas, kurās iespējams uzpildīt CNG – divas no tām atrodas Rīgas apkārtnē, savukārt trešā – Zemgales plānošanas reģionā – Jēkabpilī.

Atbilstoši 06.02.2018. Ministru kabineta noteikumiem Nr.78 “Prasības elektrotransportlīdzekļu uzlādes, dabasgāzes uzpildes, ūdeņraža uzpildes un krasta elektropadeves iekārtām” 12. punkta prasībām, elektrotransportlīdzekļu uzlādes, dabasgāzes uzpildes vai ūdeņraža uzpildes punkta operators informē VSIA “Latvijas Valsts ceļi” par attiecīgā punkta darbības uzsākšanu vai pārtraukšanu. VSIA “Latvijas Valsts ceļi” publicē elektrotransportlīdzekļu uzlādes, dabasgāzes uzpildes vai ūdeņraža uzpildes punkta operatoru sniegto informāciju savā mājaslapā sniedzot norādes par operatoru un saiti uz tā mājaslapu.

Tādējādi VSIA “Latvijas Valsts ceļi” mājaslapā ir nodrošinātas saites uz interneta resursiem, kuros apkopota informācija par Latvijas publiskajām uzlādes stacijām un tajos esošajiem uzlādes punktiem:

- e-mobi karte, kas nodrošina arī tiešsaistes pakalpojumus, piemēram, informāciju par statusu reālajā laikā, autorizāciju, norēķinus;
- biedrības "Bezizmešu mobilitātes atbalsta biedrība" (turpmāk – BIMAB) uzturētā interneta karte, kur informācija tiek sniegta bez tiešsaistes pakalpojuma;
- Elektrum uzlādes stacijas.



1.78.attēls. E-mobi uzlādes tīkla staciju karte

Avots: E-mobi mājaslapa

E-mobi tīklā tiek iekļautas VAS “Ceļu satiksmes drošības direkcija” (turpmāk – CSDD) uzturētās uzlādes stacijas, kā arī var pievienoties citi uzņēmumi, piem., šobrīd par uzlādes pakalpojumu e-mobi informē Hotel Jelgava, Latvenergo (Elektrum), Energolukss.

Šobrīd e-mobi tīklā darbojas 72 CSDD uzturētās uzlādes stacijas visā Latvijas teritorijā, kas Zemgales plānošanas reģionā atrodas šādās vietās: Tīreļi, Dobeļe, Biksti, Eleja, Jelgavas apvedceļš Astarte, Bauska, Iecava, Aizkraukle, Koknese, Jēkabpils, Kūkas. No Zemgales plānošanas reģiona uzņēmumiem e-mobi pakalpojumus izmanto Hotel Jelgava, piedāvājot divus Type-2 22kW uzlādes punktus.

CSDD uzturēto uzlādes staciju skaits ERAF projekta ietvaros tiks palielināts: kopumā ERAF līdzfinansēto projektu paredzēts īstenot līdz 2021. gada beigām, projekta ietvaros izbūvējot vienmērīgu elektromobiļu ātrās uzlādes staciju tīklu visā Latvijas teritorijā ar 139 elektromobiļu ātrās uzlādes stacijām.

CSDD uzturētajās uzlādes stacijās iespējams uzlādēt jebkuru elektromobili, jo ir pieejami abi līdzstrāvas pieslēguma standarti (CCS un CHAdeMO, ar 50 kW jaudu) un Type-2 pieslēgums.

CSDD uzturētajās uzlādes stacijās maksa par uzlādes pakalpojumu ir 0,15 eiro/min (reģistrētiem lietotājiem, kuri izmanto e-mobi autentifikācijas karti,

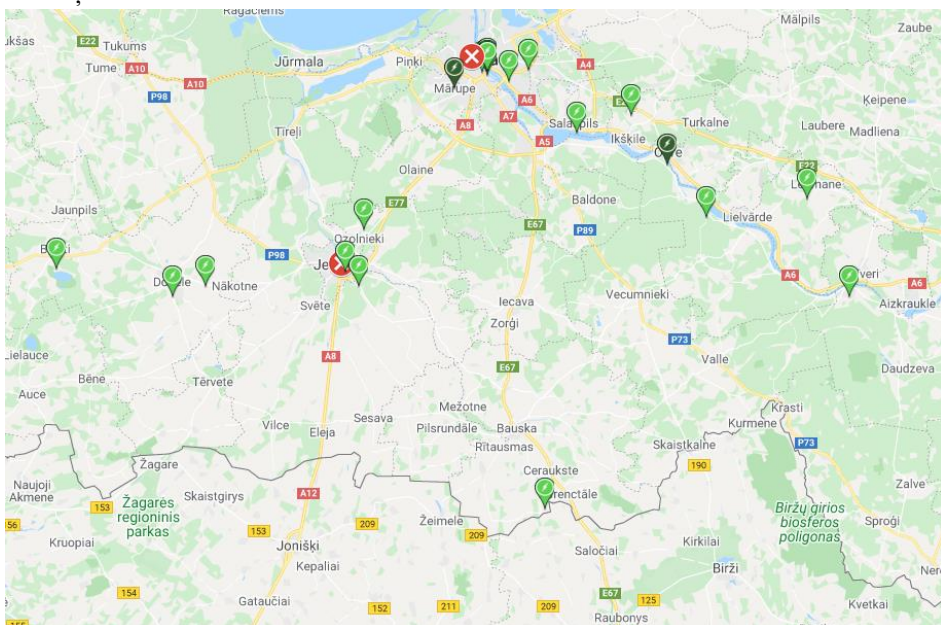
vai samaksu par uzlādi veic ar tiešo maksājumu (VISA vai MasterCard maksājumu karte, PayPal konts) no e-mobi mobilās aplikācijas), un apmaksas solis ir 1 minūte.

Citiem e-mobi dalībniekiem var būt atšķirīgi apmaksas tarifi. Vispārīgi, e-mobi uzlādes tīklā pieejami vairāki norēķinu veidi:

- e-mobi autentifikācijas karte;
- tiešais maksājums no e-mobi aplikācijas;
- apmaksa ar SMS.

Uzlāde ar citu operatoru izsniegtām autentifikācijas kartēm vai aplikācijām iespējama, ja tās izsniedzējs atbalsta viesabonēšanas uzlādi e-mobi tīklā. Jāņem vērā, ka šādā gadījumā uzlādes cena var atšķirties no e-mobi portālā uzrādītās.

BIMAB uzturētā uzlādes staciju karte sniedz informāciju par uzlādes stacijām, kas nav pievienotas tiešsaistes pakalpojumam. Lai nodrošinātu datu aktualitāti, uzlādes pakalpojuma sniedzējs, pievienojoties uzlādes staciju kartei, apņemas pēc iespējas ātri informēt BIMAB par izmaiņām, piemēram, par darba laika izmaiņām.



1.79.attēls. BIMAB uzturētā uzlādes tīkla staciju karte

Avots: CSDD mājaslapa: BIMAB uzturētā uzlādes punktu karte

Kartē iekļauto uzlādes staciju pieslēgumi (uzlādes punkti) aptver dažādus pieslēgumus: sadzīves rozete, 3-fāzu rozete, Type-2, CCS un CHAdeMO līdzstrāvas pieslēgumi. Parastās, sadzīves, elektrorozetes (230V, 16A) uzlādes punkta raksturojums:

- prasības elektroinstalācijai – vispārējās;
- elektromobiļa patērējamā strāva ir ap 10A, nemainīga visā uzlādes laikā;
- patērētā elektroenerģija: stundā – 2,3kWh, nakts laikā – ap 20kWh;
- attālums no automobiļa līdz rozetei – ap 4m (elektromobiļa uzlādes kabeļa, kas ietilpst automobiļa pamata komplektācijā, garums parasti ir 6m);
- var uzlādēt arī hibrīdo elektromobiļu akumulatorus.

Palielinoties elektromobiļu vilces akumulatora kapacitātei, pieaug interese arī par parastajiem 3-fāzu 16A vai 32A pieslēgumiem: visi nepieciešamie kabeļi ir elektromobiļa braucējam, kurš sagaida tikai rozeti pie auto novietošanas vietas. Uzlādes pakalpojumu bez tiešsaistes pakalpojuma pamatā izvēlas sniegt viesu nami un viesnīcas. Kartei pievienojušies šādi Zemgales plānošanas reģiona uzņēmumi: Latvijas Lauksaimniecības universitāte, viesnīca "Zemgale", kafejnīca "Zemnieka cienasts", memoriālais muzejs "Pikšas", viesnīca "Hotel Dobeles", viesu nams "Dzirnaviņas", atpūtas komplekss "Miķelis", restorāns un viesnīca "Klīdzīņa".

Elektrum ir uzstādījuši 3 elektroauto publiskās uzlādes vietas ar 7 pieslēguma punktiem Rīgā un Jūrmalā. Elektrum elektroauto uzlādes stacijās ir pieejamas CCS, CHAdeMO un Type2 tipa uzlādes pieslēgumvietas.

MOBILITĀTES PUNKTI

Efektīvas un mūsdienīgas mobilitātes panākumu atslēga ir transporta veidu dažādošana un pielāgošana nepieciešamajam mērogam un izmantošanas mērķim. Attīstīti satiksmes savienojumu mezgli, kas nodrošina ērtu transporta veida maiņu “mobilitātes punktos” var kalpot kā līdzeklis efektīvākai un videi draudzīgākai mobilitātei un ceļā pavadītā laika samazināšanai.

Šobrīd Latvijā nepastāv vienotas mobilitātes punkta definīcijas vai koncepcijas, taču G93 grupa ir definējusi, ka mobilitātes punktu izveides vispārējais mērķis ir veicināt alternatīvu transporta veidu izmantošanu pilsētvidē (sabiedriskais transports, ritenbraukšana, pārvietošanās ar kājām, auto un velosipēdu koplietošana, u.c.), kā arī to efektīvu apvienošanu, veidojot efektīvu, vietu,

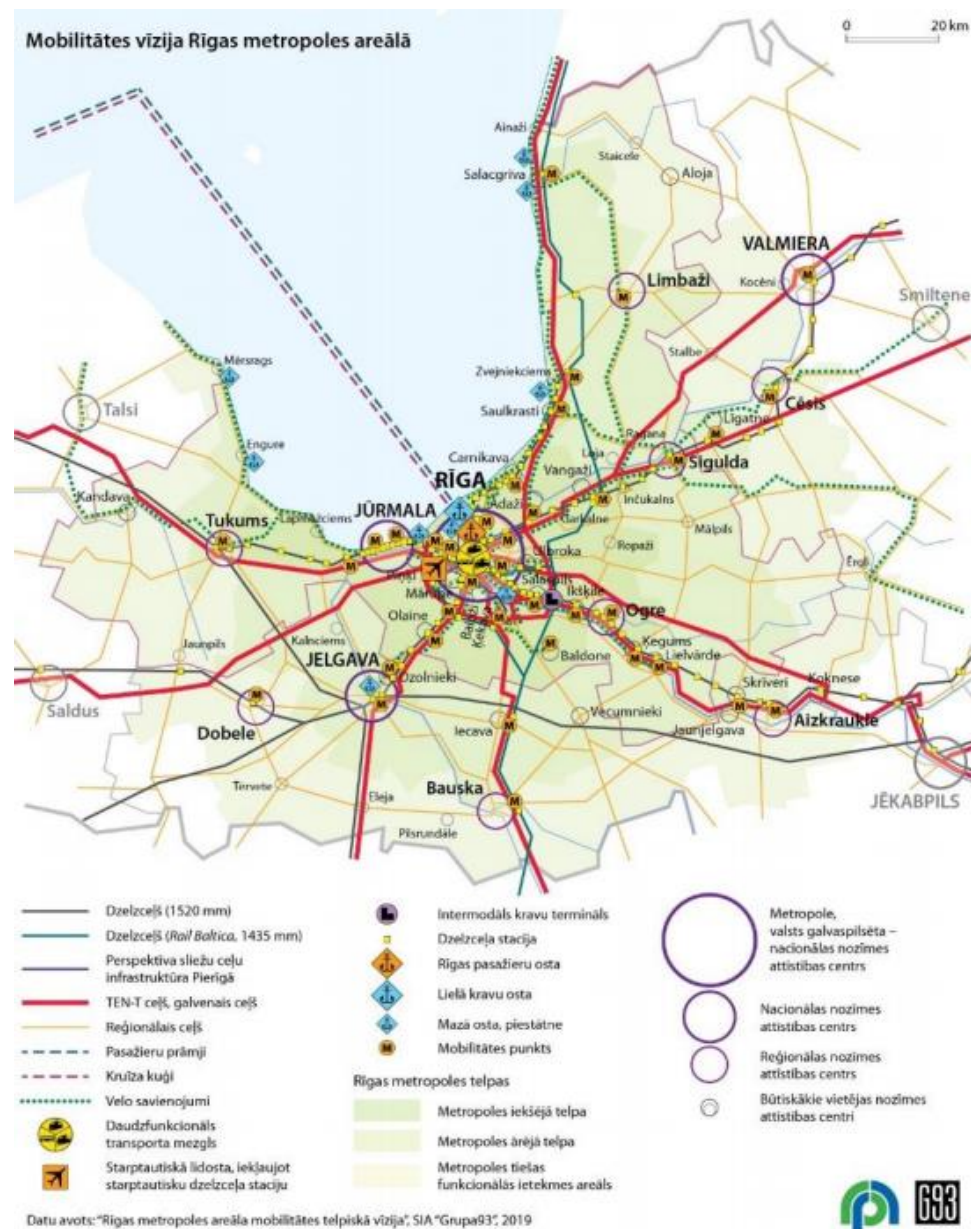
enerģiju u.c. resursus taupošu mobilitāti pilsētā, vienlaikus nodrošinot gan labu pilsētas centra sasniedzamību, gan pievilcīgas pilsētas apkaimes, kurās tiek nodrošinātas visas iedzīvotāju pamatvajadzības. Savukārt mobilitātes punktu pamatuzdevums ir nodrošināt ērtus transporta savienojumus, kas apvieno alternatīvus transporta veidus – dažādu publiskā transporta veidu pieturvietas ar velostāvvietām, koplietošanas velo/auto tīklu, u.c., tādējādi atbalstot multimobilitāti, turklāt papildus pamatfunkcijām ir jāparedz arī komforta funkcijas, piedāvājot plašāku pakalpojumu klāstu (piemēram, elektrotransporta līdzekļu uzlādes stacijas, informācijas stendi, preču piegādes stacijas, kioski u.tml.).

Pēc Rīgas metropoles areāla mobilitātes telpiskās vīzijas mobilitātes punkta nolūks ir atvieglot pāreju no viena transporta veida uz otru, nodrošināt ērtu savienojumu starp galamērķiem un nodrošināt daudzveidīgu atbalsta infrastruktūru (norādes, pārvietošanos atbalstoši pakalpojumi, aplikācijas utt.) “pēdējam kilometram”. Mobilitātes punktā koncentrējas vairāki transporta veidi (vilciens, autotransports, sabiedriskais transports), no tā ir izveidota velo un gājēju infrastruktūra līdz apkārtnē esošajiem iepirkšanās, izklaides, atpūtas un citiem pakalpojumiem. Mobilitātes punktu attīstība ietver dalītās lietošanas automašīnu, velosipēdu, skrejriteņu nomas pakalpojumus, viedtālrūpa lietošanos, kurās apkopoti sabiedriskā transporta maršruti, transporta veidu pakalpojumi un apkārtnē pieejamie pakalpojumi.

Mobilitātes punktu iedalījums Latvijā varētu būt definēts pēc piesaistes vietas un nozīmīguma:

- 1) Starptautiskie - Galvaspilsēta, nacionālās nozīmes centri
- 2) Nacionālie - Nacionālās nozīmes centri
- 3) Reģionālie - Reģionālās nozīmes centri
- 4) Vietējie - Citas pilsētas un lielākas apdzīvotas vietas, kas neietilpst augstākajās kategorijās
- 5) Pilsētu - Pilsētās, kurās ir sabiedriskais transports; vietās, kur ir sabiedriskā transporta pietura
- 6) Mikro - Pilsētās, vietās, kur nav sabiedriskā transporta pietura

Saskaņā ar šādu dalījumu Zemgales plānošanas reģionā būtu 2 nacionālie mobilitātes punkti – Jelgavā un Jēkabpilī, un 3 reģionālie mobilitātes punkti – Dobelē, Bauskā un Aizkrauklē.

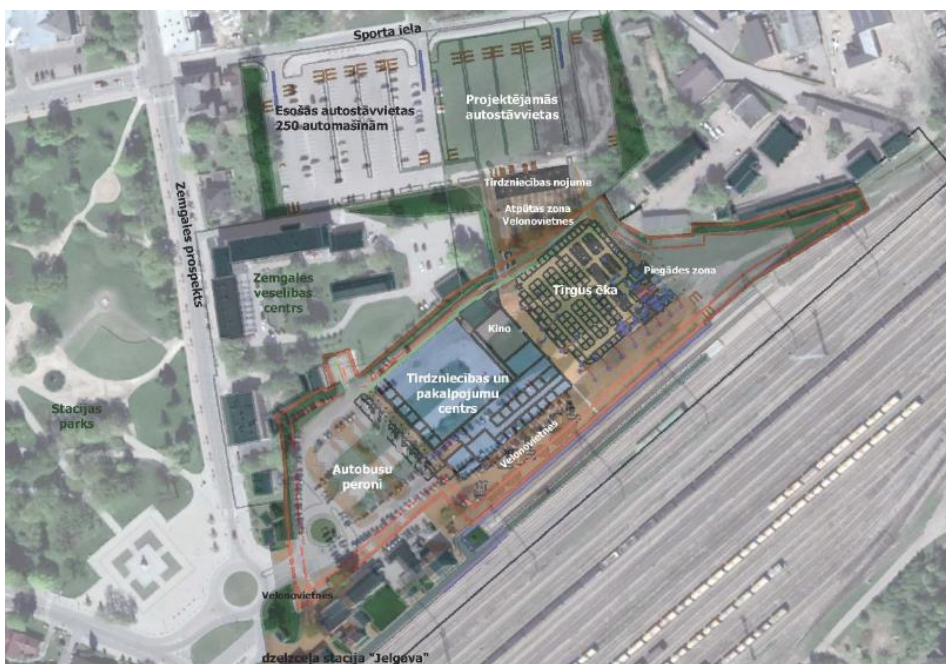


1.80.attēls. Mobilitātes vīzija Rīgas metropoles areālā

Avots: Rīgas metropoles areāla mobilitātes telpiskā vīzija, 2019

Jelgavas pilsētas ilgtermiņa attīstības stratēģijā 2007.-2020. gadam kā viena no prioritāri attīstāmajām teritorijām - multimodālais satiksmes termināls, kas izvietojas pie Jelgavas dzelzceļa stacijas.

Saskaņā ar teritorijas attīstības ieceri, lokālplānojuma teritorijā paredzēts izvietot autoostu, autobusu peronus u.c. ar multimodālo satiksmes terminālu saistīto infrastruktūru, tirdzniecības un pakalpojumu objektu, kinoteātri, tirgu, automašīnu stāvlaukumus - esošais 250 vietām un jauns autostāvlaukums ~ 230 vietām, velonovietnes, publisko ārtelpu.



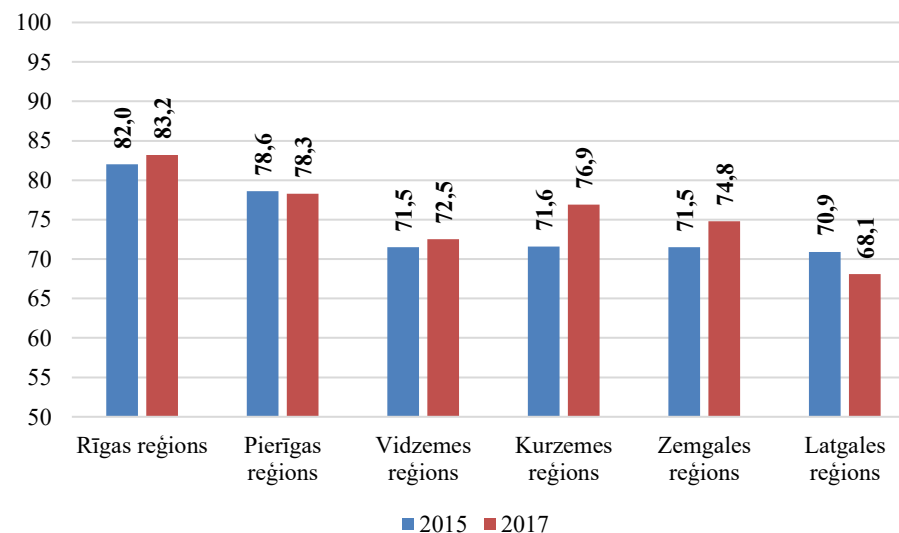
1.81.attēls. Multimodālais satiksmes termināla lokālplānojums un tam piegulošajā teritorijā esošie objekti un provizorisks transporta un pakalpojumu objekti

Avots: Lokālplānojums zemes gabaliem Zemgales prospektā 19A, Sporta ielā 2B un Sporta ielā 2C, Jelgavā

1.3.2. SAKARI, INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJU TEHNOLOĢIJAS

Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (turpmāk – IKT) ar katru gadu tiek arvien plašāk ieviestas un izmantotas uzņēmējdarbībā, pārvaldē, izglītībā un iedzīvotāju ikdienas dzīvē. IKT attīstība sniedz gan jaunas iespējas, gan izaicinājumus.

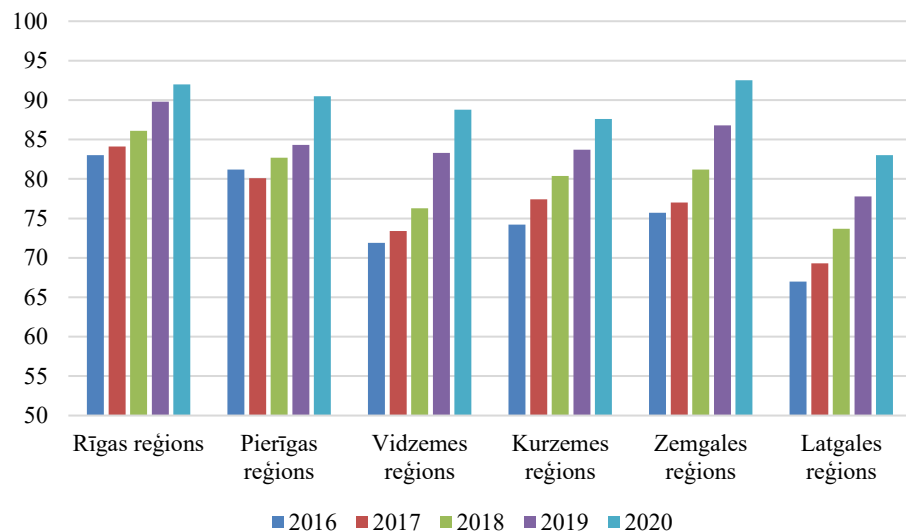
Datora un interneta pieejamība mājāsaimniecībās, darba vietās un izglītības iestādēs ir priekšnosacījums informācijas un elektronisko pakalpojumu izmantošanai. Latvijā visos plānošanas reģionos pakāpeniski pieaug mājāsaimniecību skaits, kur pieejams dators un/ vai internets. Visaktīvāk internetu regulāri lieto Rīgā un Zemgales reģionā – 87% iedzīvotāju, bet viszemākais interneta lietotāju īpatsvars ir Latgalē, kur to regulāri lieto 76,5% iedzīvotāju. Savukārt vecuma grupās gandrīz visi (99,8%) 16–24 gadus veci jaunieši internetu lieto vismaz reizi nedēļā, 25–54 gadu vecumā – 94,1% un 55–74 gadu vecumā 61,1% iedzīvotāju.



1.82.attēls. Mājāsaimniecību īpatsvars, kurās ir pieejams dators 2015. un 2017. gadā, %

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati

Zemgalē 2017. gada sākumā dators bija pieejams 74.8% un internets 92.5% mājsaimniecību. Mājsaimniecību skaits, kurās pieejams internets, pārsniedz mājsaimniecību skaitu, kur pieejams dators. Tas skaidrojams ar mobilā telefona izmantošanu interneta piekļuvei.



1.83.attēls. Mājsaimniecību īpatsvars, kurās ir pieejams internets, %

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati

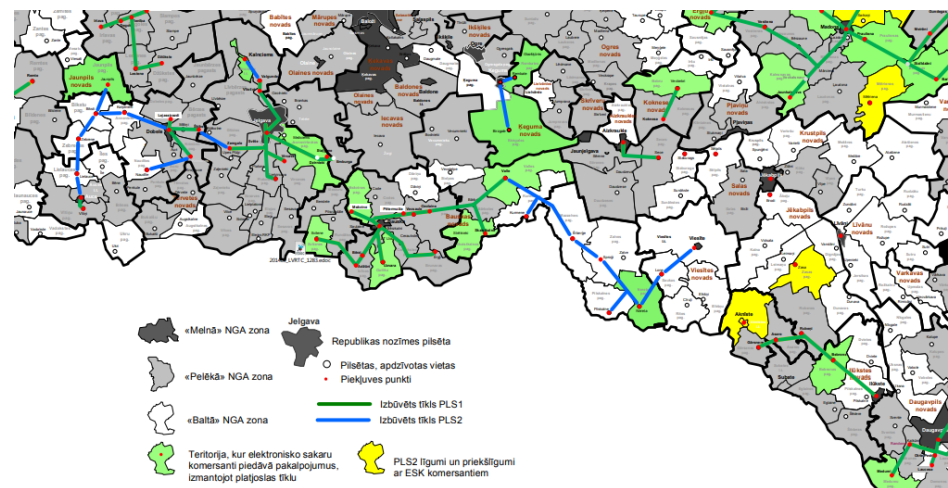
Pēc 2020. gada datiem redzams, ka Zemgales reģionā ir visaugstākais mājsaimniecību īpatsvars, kurās ir pieejams internets (92.5%), pārsniedzot pat Rīgas un Pierīgas statistisko reģionu līmeni.

Latvijā 87.6% mājsaimniecību pieejams platjoslas pieslēgums. Platjoslas pieslēgums pieejams mājsaimniecībās 2020. gadā:

- Latgales reģionā 80.3%;
- Vidzemes reģionā 87.8%;
- Zemgales reģionā 89.6%;
- Kurzemes reģionā 85.9%;
- Rīgas reģionā 89.6%;
- Pierīgas reģionā 88.7%.

Vērtējot platjoslas pieslēgumu reģionu griezumā, redzams, ka Zemgales reģionā ir tikpat augsta platjoslas pieslēguma pieejamība kā Rīgā un tā ir augstākā Latvijā. Platjoslas pieslēgumu ar ātrumu 30 Mbit/s un vairāk spēj nodrošināt NGA tīkli (*Next generation Access networks*), kas pilnībā vai daļēji sastāv no optiskās šķiedras elementiem un kas spēj nodrošināt platjoslas piekļuves pakalpojumus ar uzlabotiem parametriem salīdzinājumā ar tiem, ko nodrošina ar esošajiem vara kabeļu tīkliem.

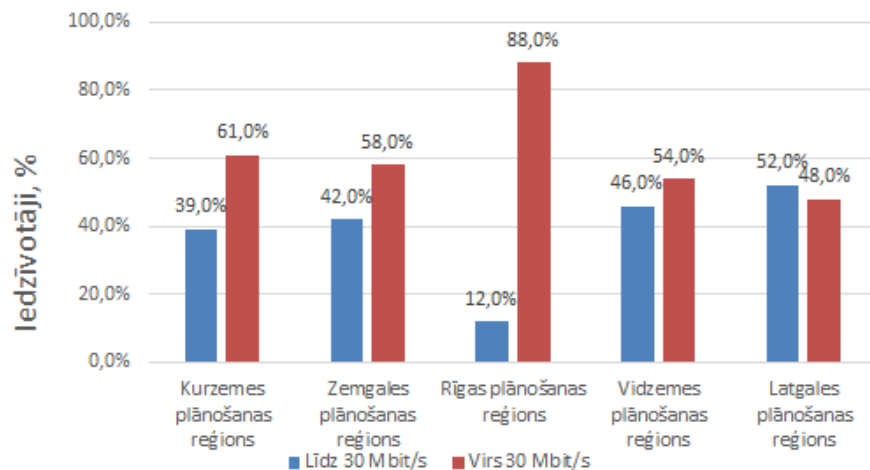
Platjoslas projekta būvniecības darbi šobrīd aktīvi norit visā Latvijas teritorijā. Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs īsteno projektu "Elektroniskās sakaru infrastruktūras pieejamības uzlabošana lauku teritorijās" Nr.2.1.1.0/16/I/001, ar kuru veic optiskā tīkla ierīkošanu arī reģionos.



1.84.attēls. Platjoslas 1. un 2. kārtas ietvaros izbūvētā optiskā tīkla pārklājums, kur elektronisko sakaru komersanti piedāvā interneta piekļuves pakalpojumus ar vismaz 30 Mb/s datu pārraides ātrumu

Avots: Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs

Attēlā redzams, ka tīkli izbūvēti reģiona lielākajās pilsētās – Jelgavā, Dobelē, Bauskā un Aizkrauklē, bet tīkla izbūves darbi nav veikti Jēkabpilī.



1.85.attēls. Iedzīvotāju sadalījums pēc tiem pieejamā interneta ātruma plānošanas reģionu griezumā, %

Avots: Satiksmes ministrija (2014) pētījuma „Atbalstāmo teritoriju saraksta aktualizācija un ar to saistītie pasākumi darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 2014.-2020.gada plānošanas periodam specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot elektroniskās sakaru infrastruktūras pieejamību lauku teritorijās” sasniegšanai” noslēguma dokumentācija

Lai reģiona iedzīvotāji spētu veiksmīgi iekļauties kopējās IKT izmantošanas tendencēs, nozīmīgi panākt lielāku platjoslas pieslēgumu pārklājumu un īpatsvaru, kā arī attīstīt pieslēgumu skaitu ar ātrumu 30 Mbit/s un vairāk. Tuvākajā nākotnē tiek plānota jaunas platjoslas elektronisko sakaru infrastruktūras izbūve, tai skaitā gar autoceļiem Zemgales plānošanas reģiona novados. Ņemot vērā minēto, Satiksmes ministrija vērs uzmanību, ka Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību teritorijas plānojumos nepieciešams paredzēt vietu elektronisko sakaru infrastruktūras izbūvei gar ielām un autoceļiem līdz reģiona nozīmīgiem objektiem (ēkām).

Informācijas tehnoloģiju loma Zemgales iedzīvotāju dzīvē pieaug, par ko liecina augošais interneta lietotāju skaits kopumā, kā arī strauji augošā interneta lietotāju grupa, kas internetu lieto regulāri (vismaz reizi nedēļā). Zemgalē 2004. gadā regulāri datoru lietoja 31%, bet internetu – 21% iedzīvotāju; 2017. gada sākumā abi rādītāji jau bija pārsnieguši 70%. Lai veicinātu interneta lietotāju skaita pieaugumu, liela nozīme ir kvalitatīvam interneta pārklājumam visā reģionā.

Nepieciešams attīstīt platjoslas tīklu, kas spēj nodrošināt augošā informācijas apjoma pārraidi.

Lai nodrošinātu brīvu pieeju internetam pēc iespējas lielākai sabiedrības daļai, tiek veidoti publiski pieejamie interneta pieejas punkti. Zemgalē dators ar interneta pieslēgumu brīvi pieejams vairāk kā 150 publiskajās bibliotēkās. Bez maksas bezvadu internetu dažādās reģiona vietas nodrošina arī uzņēmums SIA “Tet”.

Pieaugot interneta lietotāju skaitam un tā izmantošanas iespējām, aug pieprasījums pēc dažādiem elektroniskajiem pakalpojumiem gan privātajā, gan publiskajā sektorā. Ņemot vērā, ka Zemgalē vairāk kā puse iedzīvotāju dzīvo ārpus pilsētām, ir būtiski nodrošināt pakalpojumu kvalitatīvu pieejamību lauku teritorijās, nodrošinot pēc iespējas vairāk pakalpojumu saņemšanu attālināti un tādējādi veicinot līdzvērtīgu pakalpojumu pieejamību visā Zemgales teritorijā.

Arvien plašākā mērogā tiek nodrošināta iespēja dažādus valsts un pašvaldību informatīvos un administratīvos pakalpojumus saņemt e-vidē. Pēc *Eurostat* datiem Latvijā 2020. gadā 68.2% (Zemgales reģionā – 68.8%) iedzīvotāju saskarsmei ar publisko sektoru izmantojuši internetu. E-pārvalde ir viens no būtiskiem informācijas sabiedrības politikas un pamatnostādņu aspektiem. E-pakalpojumi ir publiskās pārvaldes optimizācijas līdzeklis un veicinātājs. Svarīgi ne tikai tos ieviest, bet arī apmācīt darbiniekus par to darbības principiem un labo praksi. Daļa Zemgales pašvaldību aktīvi iesaistās e-pārvaldes attīstībā un nodrošina dažādus e-pakalpojumus pašvaldību mājaslapās un valsts e-pakalpojumu izmantošanas portālā www.latvija.lv. Tomēr vēl arvien ir liels nerealizēts e-pārvaldes potenciāls.

IKT attīstība rada jaunas darbības jomas un iespējas uzņēmējdarbībai. Latvijā 2019. gadā 99.2% uzņēmumu ar darbinieku skaitu 10 un vairāk tika lietots dators, 99.0% internets un 64.8% no uzņēmumiem bija izveidota mājaslapa. Dators, internets un mājaslapa tiek lietota gandrīz visos uzņēmumos, kuros strādā vismaz 50 darbinieki. IKT ir nozīmīga loma arī uzņēmumu sadarbībā ar pašvaldībām. 2019. gadā 92.7% uzņēmumu, kuros tiek lietots internets, internetu izmantoja arī sadarbībai ar valsts un pašvaldību institūcijām.

Tāpat kā visā Latvijas teritorijā, Zemgalē fiksētos elektroniskos sakarus piedāvā SIA “Tet”. Mobilos sakarus nodrošina šādi mobilo sakaru operatori: SIA “Latvijas mobilais telefons” (LMT), SIA “Tele2”, SIA “BITE Latvija”. Šie uzņēmumi piedāvā gan priekšapmaksas kartes, gan pieslēgumus; ir arī iespēja

izmantojot vispārējos datu pakešu pārraides pakalpojumus (GPRS). Zemgalē plašākais mobilo sakaru tīkla pārklājums ir LMT operatoram.

Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas ir un arī nākotnē būs nozīmīgs attīstības virzītājspēks. Zemgalē jāturpina platjoslas tīkla attīstība, jo tiem ir stratēģiska nozīme. Platjoslas sakari var paātrināt tehnoloģiju ieguldījumu visu tautsaimniecības nozaru izaugsmē un inovācijā, sabiedrības labklājības paaugstināšanā. Reģionā jāveicina publisko interneta pieejas punktu pārklājuma uzlabošana, e-pakalpojumu attīstība, iedzīvotāju, uzņēmēju un pārvaldes darbinieku izglītošana par datora un interneta lietošanu, lai informācijas un komunikāciju tehnoloģijas un to sniegtās iespējas tiktu izmantotas efektīvāk.

1.3.3. VIDES INFRASTRUKTŪRA

1.3.3.1. ŪDENSsAIMNIECĪBA

Saskaņā ar Padomes Direktīvu 91/271/EEK par komunālo notekūdeņu attīrīšanu un 22.01.2002. MK noteikumiem Nr. 34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” visās aglomerācijās, kur iedzīvotāju skaits ir lielāks par 2000, ir jāparedz centralizētas kanalizācijas sistēmas. Kopš 2008. gada Zemgales plānošanas reģionā īstenots vairāk kā 21 Kohēzijas fonda (3.5.1.1.aktivitāte „Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība aglomerācijās ar cilvēku ekvivalentu lielāku par 2000”) līdzfinansēts projekts, kuru ietvaros notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (turpmāk – NAI) uzbūvētas vai rekonstruētas Kalnciemā (līdz 2015. gada maijam), Bērzkalnos, Vecumniekos, Iecavā, Aucē, Ozolniekos un Viesītē un rekonstruētas esošās notekūdeņu attīrīšanas ietaises Jēkabpilī, Pļaviņās, Koknesē, Bauskā un Skrīveros. Papildus ir/tiek īstenota kanalizācijas spiedvadu un paštecēs tīklu rekonstrukcija un paplašināšana.

ERAF 3.4.1.1.aktivitātes „Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000” ietvaros Zemgales plānošanas reģionā no 2007.-2013. gada plānošanas perioda īstenoti 69 projekti. To ietvaros līdz 2011. gada beigām ir izbūvētas jaunas NAI Kārniņu, Kurmenes un Ērberģes ciemā un Jaunajā muižā un rekonstruētas NAI Vecumnieku novada Misas ciemā. Papildus daži ūdenssaimniecības infrastruktūras uzlabošanas projekti īstenoti arī apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 200, piemēram, Aknīstes novada Asares ciemā, Viesītes novada Elkšņu ciemā, Dobeles novada Aizstrautnieku un Bikstu ciemā.

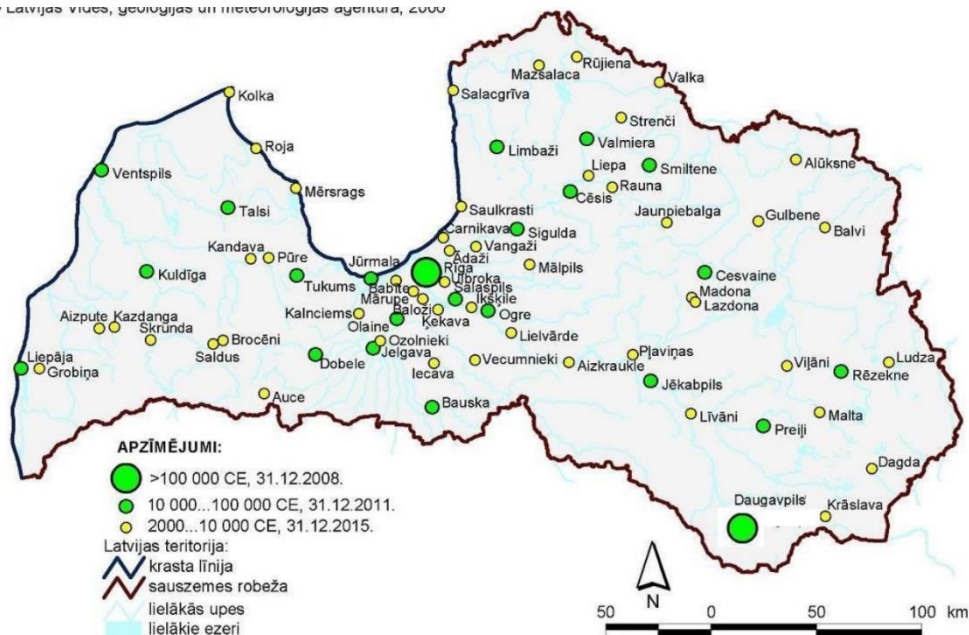
Neskatoties uz ievērojamiem ieguldījumiem ūdenssaimniecības infrastruktūrā, Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību pārstāvji sadzīves un lietus notekūdeņu apsaimniekošanas sistēmas uzlabošanu uzskata par prioritāti. Tā lietus notekūdeņu savākšanas sistēmas ir jāattīsta vai jārekonstruē visā reģionā, īpaši pilsētās. Papildus nepieciešama notekūdeņu apsaimniekošanas nodrošināšana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu mazāku par 2000, izveidojot pieslēgumus pie centralizētas notekūdeņu savākšanas sistēmas vai izveidojot individuālas sistēmas.

Pašvaldības aktīvi īsteno dažādus projektus saistībā ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstībā. Piemēram, Dobeles novads īstenojot projektus, ir veicis kanalizācijas tīklu rekonstrukciju un paplašināšanu, jaunu kanalizācijas sūkņu

staciju izbūvi (Miltiņu ciems, Šķības ciems, Lejasstrazdu ciems, divas jaunas stacijas Dobeles pilsētā), NAI rekonstrukcijas, ūdenstornā, ūdens sagatavošanas stacijas izbūvi, jauna dzeramā ūdens uzglabāšanas rezervuāra izbūvi, esošo rezervuāru rekonstrukciju.

Dobeles novadā vairākās apdzīvotās vietās (Auru, Ķirpēnu un Penkules ciemos) ir steidzami jāveic esošo NAI rekonstrukcija, jo novecojošo tehnoloģiju dēļ nav iespējams nodrošināt slāpekļa (N) un fosfora (P) savienojuma jonu redukciju, koncentrāciju attīrītos ūdeņos, kā rezultātā nevar izpildīt normatīvo aktu prasības. NAI atrodas netālu no Ālaves upes (Penkule), Sesavas upes (Auri) un Auces upes (Ķirpēni), kas iekļaujas Lielupes upju baseinā. NAI rekonstrukciju rezultātā samazināsies ūdenstilpņu un upju piesārņotība un teritoriju pārpurvošanās Zemgales reģionā.

Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra, 2000



1.86.attēls. Latvijas aglomerācijas, uz kurām attiecināmas Direktīvas 91/271/EEC prasības, un termiņi prasību ieviešanai attiecībā uz komunālo notekūdeņu attīrīšanu

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra, 2000

Latvijā dzeramā ūdens kvalitātes uzraudzības sistēmu un atbildības nosaka 14.11.2017. MK noteikumi Nr. 671 „Dzeramā ūdens obligātās nekaitīguma un

kvalitātes prasības, monitoringa un kontroles kārtība”. Saskaņā ar Veselības inspekcijas apkopotajiem datiem par dzeramā ūdens kvalitāti un uzraudzību, un pēc auditmonitoringa rezultātiem (ūdens kvalitāte pārbaudīta ~10% no visiem ūdensvadiem) 2013. gadā Zemgales plānošanas reģionā tikai 42,5% no tiem iedzīvotājiem, kuriem ūdens tiek piegādāts no lielākajām centralizētajām ūdensapgādes sistēmām (30 sistēmas Zemgales statistiskajā reģionā, paņemti 37 ūdens paraugi) tika piegādāts normatīviem atbilstošs dzeramais ūdens, kas bija vissliktākais rādītājs starp reģioniem. Tā cēlonis, galvenokārt, bija saistāms ar Jelgavas pilsētas iedzīvotājiem piegādājamā ūdens parametriem urbemos - ūdenim bija raksturīgs paaugstināts dzelzs un sulfātu saturs, cietība.

Jelgavas pilsētas pašvaldības uzņēmums SIA „Jelgavas ūdens” ir veicis ievērojamus ūdensapgādes sistēmas rekonstrukcijas darbus, ieskaitot jaunu artēzisko urbumu izbūvi un esošo urbumu rekonstrukciju, jaunu maģistrālo ūdensvadu ierīkošanu, dzeramā ūdens sagatavošanas ietaises norobežojošo konstrukciju izbūvi, atdzelžošanas filtru uzstādīšanu, un tīrā ūdens rezervuāra rekonstrukciju. Ņemot vērā veiktos pasākumus, sākot no 2014. gada jūnija dzeramais ūdens Jelgavā atbilst MK noteikumu Nr.671 prasībām.

Veselības inspekcijas veiktā dzeramā ūdens kvalitātes auditormonitoringā 2019. gadā, neatbilstības paraugos konstatētas šajos Zemgales reģiona novados: Aknīstes novadā (1 no 2 paraugiem konstatēts pārāk augsts dzelzs saturs), Dobeles novadā (1 no 3 paraugiem (Šķības ūdensapgādes sistēmā) konstatēts pārāk augsts sulfātu saturs), Iecavas novadā – Iecavas ūdensapgādes sistēmā pārāk augsts enterokoku saturs, savukārt Zālītes ūdensapgādes sistēmā – dzelzs saturs). Jelgavas novada Bērvircavas ūdensapgādes sistēmā konstatēts pārāk augsts mangānu un sulfātu saturs, savukārt Elejas, Kalnciema, Līvberzes skolas, Nākotnes, Sesavas, Vilces un Zaļenieku ūdensapgādes sistēmās normu pārsniedz sulfātu daudzums. Ozolnieku novada Ānes un Teteles ūdensapgādes sistēmā normu pārsniedz dzelzs un sulfāti. Viesītes novada ūdensapgādes sistēmā konstatēts pārāk augsts dzelzs un mangāna saturs. Pārējos novados novirzes no normas nav konstatētas.

Ūdenssaimniecības infrastruktūra reģionā ir jāattīsta tālāk, īpaši apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000. Iedzīvotāju dzīves vides kvalitātes uzlabošanai svarīgi ir meliorācijas un lietuss ūdens kanalizācijas attīstības jautājumi. Neattīrītu lietuss ūdeņu nokļūšana ūdenstilpēs, upju piesārņotība un teritoriju pārpurvošanās ir daļa no Zemgales vides problēmām.

Apskatot, kādi ir mājsaimniecību izdevumi dzeramā ūdens apgādes jomā pa statistiskajiem reģioniem, redzams, ka apdzīvoto teritoriju ar iedzīvotāju skaitu virs 10 tūkst. vidējais tarifs par ūdensapgādi Zemgales reģionā starp reģioniem ir vidēji augsts, savukārt apdzīvotajās vietās ar iedzīvotāju skaitu virs 2 tūkst. tas ir otrais augstākais rādītājs reģionu griezumā.

	Rīga	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale
Mājsaimniecības ienākumi uz 1 iedz. EUR/mēnesī	668.94	590.78	430.99	467.41	500.76	376.14
Vidējais esošais tarifs % no mājsaimniecības ienākumiem, apdzīvotās vietās ar iedz.sk. 10000-100000	0.76	1.12	1.23	1.01	1.01	1.15
Vidējais esošais tarifs % no mājsaimniecības ienākumiem, apdzīvotās vietās ar iedz.sk. 2000-10000	-	1.23	1.33	1.05	1.25	1.08

1.8.tabula. Vidējais esošais tarifs dzeramā ūdens apgādes jomā, % no mājsaimniecības ienākumiem, 2019. gadā

Avots: Ūdensapgādes investīciju plāns 2021.–2027. gadam

Atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likumam, peldvieta ir peldēšanai paredzēta peldvietu higiēnas prasībām atbilstoša vieta, kas atrodas jūras piekrastē vai pie iekšzemes ūdeņiem un kas ietver noteiktu labiekārtotu sauszemes daļu un peldvietas ūdens daļu, ko cilvēki izmanto atpūtai peldsezonas laikā. Zemgales reģionā šobrīd ir izvietotas 4 oficiālas peldvietas: Lielupes labā krasta peldvieta Jelgavā, Lielupes kreisā krasta peldvieta “Pasta salas peldvieta” Jelgavā, Radžu ūdenskrātuves peldvieta Jēkabpilī, Gaurata ezers Dobeles novadā.

1.3.3.2. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA

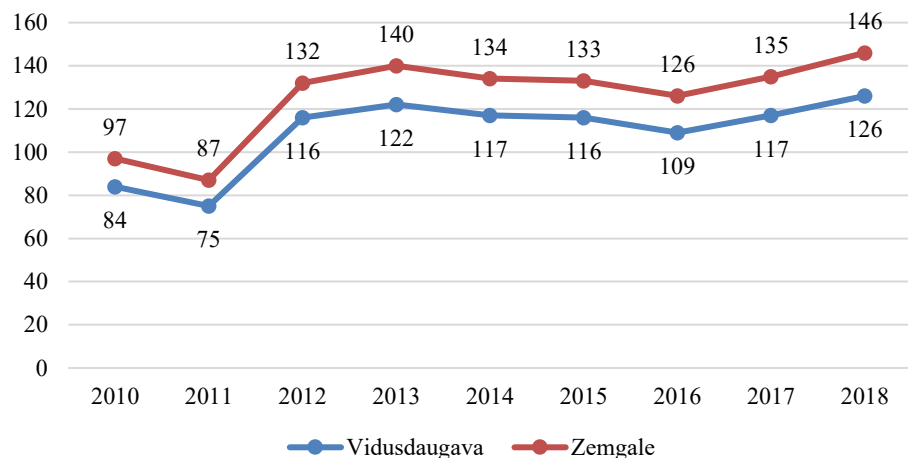
Latvijā līdz jaunā Atkritumu apsaimniekošanas plāna 2021.-2028. gadam izstrādes bija noteikti 10 atkritumu apsaimniekošanas reģioni, kuriem izstrādāti reģionālie atkritumu apsaimniekošanas plāni. Zemgales plānošanas reģionā ietilpstošās administratīvās teritorijas atrodas divos atkritumu apsaimniekošanas reģionos:

- Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģions – Jelgava un deviņi novadi (līdz ATR): Auces, Bauskas, Dobeles, Iecavas, Jelgavas, Ozolnieku, Rundāles, Tērvetes un Vecumnieku novads;
- Vidusdaugavas atkritumu apsaimniekošanas reģions – Jēkabpils un 14 novadi (līdz ATR): Aizkraukles, Aknīstes, Ērgļu, Jaunjelgavas, Jēkabpils, Kokneses, Krustpils, Madonas (Madonas pilsēta un pārējie 12 pagasti), Neretas, Pļaviņu, Salas, Skrīveru, Viesītes un Varakļānu novads.

Atkritumu apsaimniekošanas reģions	Platība, km ²				Iedzīvotāju skaits		
	pilsētās	laukos	% no Latvijas	kopā	pilsētās	laukos	kopā
Vidusdaugavas	81	7626	11.9	7707	44 821 (37%)	75 778 (63%)	120 599 (6,3% no Latvijas)
Zemgales	80	5097	8.0	5177	67 162 (46%)	79 679 (54%)	146 841 (7.7% no Latvijas)

1.9.tabula. Atkritumu apsaimniekošanas reģionu raksturojums 2020. gadā

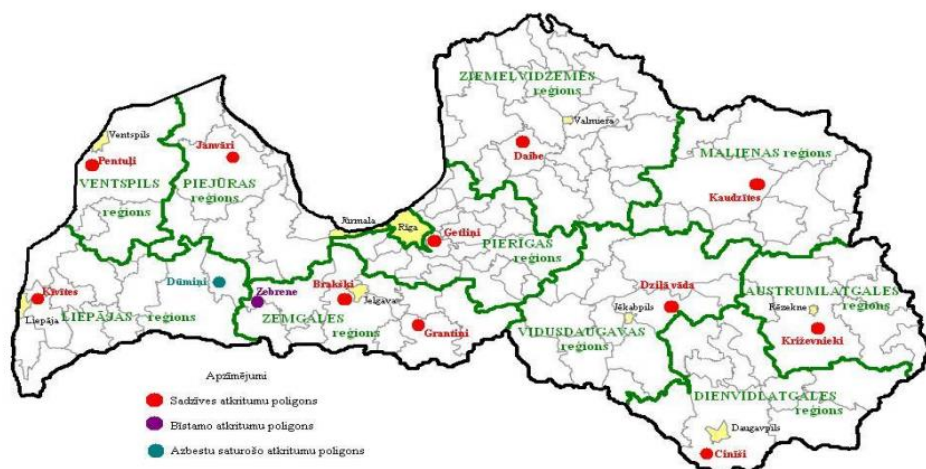
Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati



1.87.attēls. Radīto atkritumu daudzums 2010.–2018. gadam Vidusdaugavas un Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģionos, tūkst. t

Avots: Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.–2028. gadam

Redzams, ka radīto atkritumu daudzums ir proporcionāls iedzīvotāju skaitam attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā.



1.88.attēls. Atkritumu apsaimniekošanas reģioni un atkritumu poligoni Latvijā (situācija pirms jaunā atkritumu apsaimniekošanas plāna 2021.–2028. gadam)

Avots: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Pašlaik Zemgales reģionā darbojas trīs atkritumu apsaimniekotāji, kas ir starppašvaldību uzņēmumi: AS „BAO”, SIA „Vides Serviss” un SIA „Zemgales EKO”, bet Vidusdaugavas reģionā – divi apsaimniekotāji: SIA „Vidusdaugavas SPAAO” un SIA “Eko Latgale”. Zemgales reģionā atrodas sadzīves atkritumu poligoni – „Brakšķi” (Jelgavas novadā) un „Grantiņi” (Bauskas novadā, kopš 2021. gada aprīļa slēgts), bīstamo atkritumu poligons „Zebreņe” (Dobeles novadā) un Gardenes bīstamo atkritumu novietne (Dobeles novadā). Savukārt Vidusdaugavas reģionā atrodas viens sadzīves atkritumu poligons – „Dziļā vāda” (Krustpils novadā).

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.–2028. gadam mērķi ir šādi:

- novērst atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patēriņtāju uzvedības modeļa attīstību;
- nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu;
- nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, atkritumi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, it īpaši izmantojot pārstrādi, vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts), un, ka atkritumi tiek pārstrādāti pēc iespējas tuvāk to rašanās vietām;
- apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Atsevišķu atkritumu plūsmu dalītai vākšanai, pārstrādei un apglabājamo atkritumu daudzumu samazināšanai Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2021.–2028. gadam noteikti sekojoši mērķi:

- līdz 2023. gada 1. janvārim izveidota dalītas savākšanas sistēma tekstilmateriāliem;
- līdz 2025. gadam atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoms palielināts vismaz līdz 55% pēc masas;
- nodrošināta virzība uz mērķi, ka līdz 2030. gadam atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoms tiek palielināts vismaz līdz 60 % pēc masas;

- līdz 2025. gada 1. janvārim izveidota dalītas savākšanas sistēma sadzīves bīstamajiem atkritumiem;
- līdz 2023. gada 31. decembrim nodrošināts, ka bioloģiskie atkritumi ir vai nu pārstrādāti rašanās vietā, vai dalīti savākti un nodoti pārstrādei;
- vismaz 70% pēc svara nebīstamo būvgružu un ēku nojaukšanas atkritumi, sagatavoti atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiāla reģenerācijai, tostarp aizbēršanai;
- nodrošināta virzība uz mērķi līdz 2035. gadam nodrošināt, ka poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars ir samazinājies līdz 10% no kopējā radīto sadzīves atkritumu daudzuma (pēc svara);
- līdz 2025. gada 31. decembrim tiek pārstrādāti 65% no izlietotā iepakojuma gadā un tiek sasniegti normatīvajos aktos noteiktie minimālie pārstrādes mērķi konkrētām atkritumu plūsmām;
- nodrošināta virzība uz mērķi, ka līdz 2030. gada 31. decembrim tiek pārstrādāti 70% no izlietotā iepakojuma gadā un tiek sasniegti normatīvajos aktos noteiktie minimālie pārstrādes mērķi;
- NTL savākšanas apmērs ir ne mazāk kā 50 % no attiecīgajā gadā realizēto transportlīdzekļu skaita;
- visu savāktu NTL sastāvdaļu un materiālu atkārtota izmantošana un pārstrāde notiek vismaz 85 % apmērā no NTL vidējās pašmaksas;
- Mērķis: savāktu NTL sastāvdaļu un materiālu atkārtota izmantošana un reģenerācija notiek vismaz 95% apmērā no nolietotu transportlīdzekļu vidējās pašmaksas;
- Mērķis: līdz 2021. gada 13. augustam ir palielināts EEIA savākšanas apjoms līdz 40-45 % gadā, no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados;
- no 2021.gada 14.augusta ir palielināts EEIA atkritumu savākšanas apjoms līdz 65% no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados;
- EEIA reģenerācija un pārstrāde notiek atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- tiek savākti 45% no iepriekšējos trīs gados tirgū laistā pārnēsājamo bateriju un akumulatoru vidējā svara;

- līdz 2025. gadam nodrošināta dalīta izlietotā vienreiz lietojamā plastmasas dzērienu iepakojuma savākšana 77 % no attiecīgajā gadā tirgū laisto dzērienu attiecīgā iepakojuma apjoma pēc masas;
- līdz 2029. gadam nodrošināta dalīta izlietotā vienreiz lietojamā plastmasas dzērienu iepakojuma savākšana 90% no attiecīgajā gadā tirgū laisto dzērienu attiecīgā iepakojuma apjoma pēc masas.

Atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma 20. panta ceturtajai un piektajai daļai pašvaldības ir atbildīgas par sadzīves atkritumu dalītās savākšanas sistēmas izveidi savās administratīvās teritorijās, par sadzīves atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai, pārstrādes un materiālu reģenerācijas un par apglabājamo sadzīves atkritumu apjomu samazināšanas mērķu izpildi.

Maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju), atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumā noteiktajam, savā administratīvajā teritorijā ar lēmumu nosaka pašvaldība.

Atkritumu apsaimniekošanas reģions	Vidējā vērtība, EUR/m ³	Diapazons (min – max vērtība), EUR/m ³
Vidusdaugavas	19.36	16.48 – 22.42
Zemgales	20.33	18.92– 22.41
Visi reģioni kopā	17.87	10.71 – 27.89

1.10.tabula. Atkritumu apsaimniekošanas maksas statistiskie rādītāji Zemgales atkritumu apsaimniekošanas reģionos un Latvijā kopumā 2020. gadā

Avots: Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.–2020. gadam

2020. gada otrajā pusē tika apspriests sagatavotais informatīvais ziņojums “Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionu attīstību Latvijā pēc 2020. gada”. Tā kā atsevišķu atkritumu apsaimniekošanas reģionos atkritumu skaits un sniegtie pakalpojumi samazinās, savukārt citos palielinās, rodas nepieciešamība pēc reģionu pārstrukturizācijas, paredzot atkritumu apsaimniekošanas optimizāciju izveidot piecus atkritumu apsaimniekošanas reģionus.



1.89.attēls. Atkritumu apsaimniekošanas reģionu optimizācijas modelis pēc 2020. gada

Avots: Informatīvais ziņojums “Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionu attīstību Latvijā pēc 2020. gada”

Pēc attēlā redzamā optimizācijas modeļa īstenošanas Zemgales plānošanas reģiona novadi atradīsies Viduslatvijas (Dobeles, Jelgavas, Bauskas novadi un Jelgavas valstspilsēta) un Latgales (Aizkraukles un Jēkabpils novads) atkritumu apsaimniekošanas reģionos. Paredzams, ka radīto atkritumu daudzums 2035. gadā pret 2020. gadu Latgales atkritumu apsaimniekošanas reģionā samazināsies par 2%, savukārt Viduslatvijas – palielināsies par 34%. Arī pēc optimizācijas paredzēts saglabāt atkritumu apglabāšanas poligonus “Brakšķi” un “Dziļā vāda”.

1.3.4. ENERĢĒTIKA

Mēru pakts ir Eiropas iniciatīva, kuras ietvaros Eiropas pilsētas brīvprātīgi apņēmas līdz 2020. gadam samazināt CO₂ emisijas savās teritorijās par vismaz 20%, par 20% paaugstinot energoefektivitāti un par 20% palielinot atjaunojamo energoresursu izmantošanu energoapgādē (20/20/20). Zemgalē Mēru pakts ir parakstījušas Jelgavas un Jēkabpils pilsētas. 2030. gadam ir noteikti šādi mērķi:

- par 40% samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni,
- panākt, lai no atjaunojamiem energoresursiem iegūtās enerģijas īpatsvars būtu vismaz 27% no kopējā patēriņa,
- uzlabot energoefektivitāti par 27–30%;
- gādāt, lai elektrotīklu starpsavienojumu īpatsvars būtu 15% (t.i., lai 15 % no Eiropas Savienībā saražotās elektroenerģijas varētu pārvadīt uz citām ES valstīm).

Savukārt 2050. gada mērķis ir par 80-95% samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni.

Nacionāla mēroga enerģētikas politikas galveno virzienu attīstību līdz 2030. gadam raksturo šādi rezultatīvie rādītāji:

- samazināt elektroenerģijas un dabasgāzes importu no pašreizējiem piegādātājiem trešajās valstīs par 50 %;
- panākt ēku siltumenerģijas patēriņa samazinājumu līdz 100 kWh/m²;
- panākt 50% atjaunojamo energoresursu īpatsvaru enerģijas bruto galapatēriņā un, tai skaitā palielināt atjaunojamās enerģijas patēriņu transportā;
- nodrošināt alternatīvas dabasgāzes piegādes iespējas un tiesiskos apstākļus dabasgāzes tirgus atvēršanai;
- izveidot elektroenerģijas un dabasgāzes tirgus;
- palielināt starpvalstu savienojumu jaudas, lai mazinātu to radītās cenu atšķirības dažādos enerģijas biržas izsoļu apgabalos;
- sniegt atbalstu investīcijām pievilcīgas vides radīšanai un tautsaimniecības attīstībai, veicinot pāreju uz energoefektīvām tehnoloģijām un samazinot enerģijas lietotāju enerģijas izmaksas.

Iesaistot reģiona pašvaldību speciālistus, uzņēmējus, nevalstiskā sektora pārstāvjus, konsultējoties ar nozaru ministrijām un ekspertiem, Zemgales plānošanas reģions ir izstrādājis Enerģētikas rīcības plānu 2018.-2025. gadam. Tajā secināts, ka galvenie izaicinājumi ZPR pašvaldībās enerģētikas, vides un klimata sektorā ir šādi:

- 1) nav enerģijas datu uzskaites par pašvaldības ēkām un infrastruktūru;
- 2) ja enerģijas patēriņa dati ir pieejami, tie netiek vienkopus apkopoti un analizēti;
- 3) zaļā iepirkuma kritēriji ne vienmēr tiek piemēroti iepirkumos, kas var ietekmēt pašvaldības kopējo enerģijas patēriņu;
- 4) pašvaldībās ir vēl daudz ēku, kuru atjaunošanai ir nepieciešams piesaistīt finansējumu;
- 5) kurināmā kvalitātes kritēriji bieži netiek noteikti iepirkumos vai kontrolēti kurināmā piegādes laikā un vietā;
- 6) nav informācijas par uzstādīto ielu apgaismojumu novadu apdzīvotajās vietās;
- 7) katlu māju zemie lietderības koeficienti, centralizētās siltumapgādes ilgtspēja;
- 8) kā veicināt daudzdzīvokļu ēku atjaunošanu un ko darīt ar daudzdzīvokļu ēkām, kurās katrā dzīvoklī ir uzstādīts savs apkures elements (tā saucamās “skursteņmājas”);
- 9) nepieciešamība paaugstināt iedzīvotāju izpratni par enerģijas lietojumu, taupīšanu un citām videi draudzīgām un ilgtspējīgām iespējām, kā samazināt katra indivīda ietekmi uz vidi.

Izstrādātajā enerģētikas rīcības plānā ir arī apkopoti pašvaldību plānotie pasākumi enerģētikas jomā, kas paredz energopārvaldības sistēmas izveidi un ieviešanu pašvaldībās, ielu apgaismojuma uzlabošanu, energoefektivitātes pasākumu ieviešanu pašvaldības ēkās, pāreju uz atjaunojamiem energoresursiem, kurināmā kvalitātes paaugstināšanu, siltuma skaitītāju uzstādīšanu, energoefektivitātes veicināšanu daudzdzīvokļu mājās un citus pasākumus.

1.3.4.1. ATJAUNOJAMIE ENERGORESURSI

Par atjaunojamiem energoresursiem (turpmāk – AER) uzskata vēju, ūdeni, saules starojumu, biomasu (koksni, salmus, biogāzi, biodegvielu), zemes siltumu, viļņus, kā arī paisuma-bēguma procesus.

Saskaņā ar Direktīvu 2018/2001, kopējo AER mērķi sastāda četri elementi, t.sk. atjaunojamo energoresursu izmantošana:

- elektroenerģijas ražošanā;
- centralizētās siltumenerģijas ražošanā;
- kā kurināmo pie gala patērētāja;
- kā transporta degvielu.

ES atkritumu apsaimniekošanas stratēģija paredz līdz 2050. gadam atkritumu daudzumu samazināt līdz 50% no 2000. gadā apglabāto atkritumu daudzuma. Tas nosaka nepieciešamību pārstrādāt atkritumus, t.sk. izmantojot atkritumu dedzināšanu, ar ievērojamu potenciālo koģenerācijas iekārtu kopējo elektrisko jaudu.

Atkritumu apsaimniekošanas plānā 2021.-2028.gadam norādīts, ka poligonā "Brakšķi" ir uzstādīta koģenerācijas stacija, kurā radītā biogāze tiek nodota enerģijas ražošanai uzņēmuma SIA "Brakšķu enerģija" koģenerācijas stacijā. Ik gadu no poligona "Brakšķi" novirzītajā SIA "Brakšķi enerģija" stacijā tiek saražotas ap 0,42 GWh elektroenerģijas un ap 0,16 MWh siltumenerģijas.

LR Rīcības plāns atjaunojamo energoresursu jomā 2010.–2020. gadam iezīmē galvenos virzienus AER paplašinātai izmantošanai dažādiem enerģijas veidiem. Elektroenerģijas, kas iegūta no atjaunojamiem energoresursiem prioritārie attīstības virzieni mērķa sasniegšanai ir:

- 1) atbalsts biomasas efektīvai izmantošanai ne tikai siltumenerģijas, bet arī elektroenerģijas ražošanā. Elektrostacijām ar biomasas un biogāzes kurināmo kopējā jauda plānota līdz 200 MWe;
- 2) vēja enerģijas izmantošana ar uzstādīto jaudu līdz 415 MW;
- 3) saprātīga mazo HES potenciāla apgūšana, kā arī Daugavas kaskādes HES tālāka modernizēšana;
- 4) saules enerģijas izmantošana elektrības izkliedētā ražošanā.

Siltumenerģijas, kas iegūta no atjaunojamiem energoresursiem, īpatsvaram jāpalielinās visos patērētāju sektoros, un prioritārie attīstības virzieni šī mērķa sasniegšanai ir:

- biomasas efektīva izmantošana koģenerācijas stacijās un katlumājās centralizētās siltumapgādes sistēmās;
- biomasas plašāka izmantošana enerģijas gala patēriņa sektoros (rūpniecība, pakalpojumi);
- saules enerģijas izmantošana decentralizētās siltumapgādes sistēmās;
- ģeotermālās enerģijas izmantošana decentralizētās siltumapgādes sistēmā.

Analizējot AER veidus pēc to potenciāla un iespējamā devuma nākotnē AER mērķa izpildīšanā Latvijā, galvenie resursi būs cietā biomasā, galvenokārt koksne, vēja enerģija, biogāze un hidroenerģija. Arī LR Enerģētikas Stratēģija 2030, elektroenerģijas ražošanai galvenokārt paredz izmantot hidroenerģiju, biomasu, biogāzi un atkritumus, bet siltuma ražošanā – biomasu un biogāzi, bet transportā – biodeģvielu.

Zemgalē no atjaunojamiem energoresursiem šobrīd jau ļoti izplatīta un efektīva ir koksnes un koksnes izstrādājumu izmantošana.

Salmu u.c. lauksaimniecības biomasas produktu, ģeotermālo resursu un biodeģvielas izmantošanai varētu būt izplatīta un efektīva, bet šobrīd šis potenciāls Zemgalē netiek izmantots.

Būtu ieteicams paplašināt biomasas un biogāzes izmantošanu, jo Zemgalē tam ir potenciāls - mežu resursi, lauksaimniecības blakus produkti, pārtikas rūpniecības blakusprodukti un organiskie saimnieciskās darbības blakus produkti - atlikumi un atkritumi.

Vēja un saules enerģijas tehnoloģijas šobrīd ir salīdzinoši dārgas, bet fosilajiem energoresursiem kļūstot dārgākiem, nākotnē varētu kļūt izplatītas, efektīvas un lietderīgas. Saskaņā ar Latvijas vēju karti, vēja potenciāls Zemgalē ir mazāks, nekā Latvijas piejūras vietās, turpretim Latvijas saules karte uzrāda salīdzinoši labu potenciālu Zemgalei siltumenerģijas (saules kolektori) un elektroenerģijas (saules baterijas – PV) ražošanai. Saules tehnoloģijas nepiesārņo dabu – 20 gadu laikā 1 m² saules kolektoru novērš 3 t CO₂ izmešu, saules tehnoloģijām ir relatīvi ilgs kalpošanas laiks – 25-30 gadi, kā arī zemas ekspluatācijas izmaksas, saules enerģijas resursi Latvijā ir pietiekami tās praktiskai izmantošanai.

Ģeotermālā enerģijas izmantošana vēl nav pietiekami izpētīta, taču Zemgalē ir samērā lieli ģeotermālās enerģijas avoti. Apakšzemes ūdeņu temperatūra svārstās no 30 līdz 60° C, kam ir samērā zems potenciāls siltā ūdens sagatavošanai, bet tas var tikt izmantots apkures vajadzībām. Ir arī karsto kristālisko iežu potenciāls (petrotermālā enerģija). To labākais potenciāls Zemgalē atrodas vienā no divām Latvijas ģeotermālajām anomālījām – Elejas, Dobeles, Jelgavas un Bauskas apkārtnē un caur Kalncienu un Jūrmalu iestiepjas Rīgas jūras līcī, kur karsto kristālisko iežu slānis (100° C) atrodas 2750-3000 m dziļumā.

Karsto kristālisko iežu temperatūra 6 km dziļumā ir 160–180° C, ko var izmantot elektroenerģijas ražošanā. Zemgalē ģeotermālā enerģija (ar siltumsūkņiem) pašlaik tiek izmantota tikai nelielās ēkās. Tās parasti ir privātmājas, dažos gadījumos skolas, pirmskolas iestādes un biroju ēkas. Bauskas, Elejas, Auces apkārtnē ģeotermālā enerģija var kļūt par ievērojamu priekšrocību un varētu kļūt par galveno centrālās siltumapgādes sistēmu enerģijas avotu.

Jelgavas novada Elejas pagastā tika veikti pētījumi⁴ saistībā ar ģeotermālās enerģijas izmantošanu. Tieši šajā apvidū konstatēta visaugstākā temperatūra nogulumiežos (+40 - +57°C), līdz ar to Elejas apkārtnē 4808 km² platībā atrodas visperspektīvākais ģeotermālo resursu izplatības iecirknis. Šeit ir iespējams izbūvēt ģeotermālo staciju ar maksimālo jaudu 20 MWh, kur ar ģeotermālās enerģijas patēriņu būtu jānodrošina gan ziemas, gan arī vasaras sezonā. Šāds enerģijas avots ir nekaitīgs apkārtējai videi un ir īpaši stabils, jo zemes siltums pastāvīgi tiek starots no zemes dziļēm, un katru gadu lietūs un kūstošais sniegs piegādā papildus ūdeni ģeotermāliem rezervuāriem, kuru ražība var būt stabila simtiem gadu. Ģeotermālā enerģija tiek izmantota jau no seniem laikiem un dažādiem nolūkiem, iekļaujot arī siltumenerģijas ražošanu. Pēc savas būtības ģeotermālās enerģijas izmantošana ir ļoti vienkārša iegūstot karsto ūdeni no dabas avotu plūsmām pa kanāliem, grāvjiem vai caurulēm un izmantojot to vannām, baseiniem, siltumapgādē un citur.

Latvijā ģeotermālie ūdeņi ir ar zemu entalpiju, tāpēc to izmantošana ir ekonomiski jāpamato un realizējot ģeotermālās enerģijas projektus jāizmanto pēc iespējas lielāks ģeotermālās enerģijas potenciāla daudzums. Izmantojot ģeotermālo enerģiju siltumapgādē, ir jāņem vērā tās priekšrocības un trūkumi:

- Tiek nomainīts vai samazināts kurināmā daudzums, kurš tiek sadedzināts, bieži vien fosilais kurināmais, līdz ar to būtiski tiek samazināts CO₂ emisiju daudzums un daudzos gadījumos arī citi izmeši (CO, SO₂, NO_x un citi);
- Pareizi izprojektējot un aprēķinot ģeotermālās enerģijas izmantošanu, nav izmešu un apkārtējās vides piesārņojums;
- Ģeotermālie resursi ir atjaunojamie resursi un tos izmanto enerģijas patēriņa līdzsvarošanai gan pilsētas, gan novada, gan arī valsts līmenī;

⁴ Ģeotermālās enerģijas izmantošana Elejas pagastā, Jelgavas novadā, “Naftas & Gāzes konsultanti”, 2012

- Ģeotermālās sistēmas darbināšanai ir nepieciešamas mazākas ekspluatācijas izmaksas nekā tradicionālajām sistēmām, izmantojot atjaunojamus vai fosilos enerģijas resursus;
- Tas ir vietējais resurss, to transportēt iespējams tikai limitētu distanci ar aprēķinos pamatotiem enerģijas zudumiem un ekonomiski pamatotām izmaksām, tāpēc to var izmantot centralizētā siltumapgādē, ja ģeotermālo ūdens rezervuārs atrodas relatīvi tuvu apdzīvotajai vietai un patērētājiem;
- Kapitālieguldījumi ir augstāki nekā citiem tehniskiem risinājumiem, no kurām lielāko daļu sastāda urbšanas darbu izmaksas;
- Ģeotermālās ūdens ķīmiskais sastāvs varētu prasīt papildus tehniskos risinājumus, lai izvairītos no katlakmens un/vai korozijas veidošanās sistēmās;
- Resursu kapacitāte daudzos gadījumos nav pietiekoša, lai piegādātu kopējo siltumenerģijas daudzumu dotajā teritorijā, tāpēc ir nepieciešams izmantot arī citus enerģijas resursus, kas var sadārdzināt kopējās siltumapgādes sistēmu izmaksas, tāpēc dažos gadījumos varbūt grūtības veicināt un attīstīt ģeotermālās enerģijas izmantošanu, izņemot, ja tas ir būtiski lētāks, kā citi pieejamie resursi;
- Ģeoloģiskais risks daudzos projektos ir augsts ģeotermālo projektu sākuma attīstības stadijā, jo bieži vien ir finansiālās problēmas izpētes stadijā un izpētes projektu realizēšanai.

Analizējot reģiona enerģētikas jomas datus un ņemot vērā pasaules un Latvijas tendences, kopējā politika paredz elektroenerģijas izmantošanas pieauguma veicināšanu siltumapgādes sektorā un transporta sektorā, attīstot saules un vēja enerģijas izmantošanu un to saražoto elektroenerģiju, kas uzskatāma par bez-emisiju enerģiju, salīdzinot ar lai samazinātu emisijas, kas rodas no fosilo energoresursu izmantošanu, kā arī saglabājot reģiona biomasu. Tabulā uzrādīti izvirzītie Zemgales plānošanas reģiona mērķi 2025. gadam, raksturlieluma vērtība 2016. gadā un mērķa vērtība 2025. gadā.

Mērķis	Vērtība 2016. gadā	Vērtība 2025. gadā
AER daļa CSS saražotajā siltumenerģijas apjomā (%)	72 % (542,90 GWh) (Avots: CSP)	81 %
Elektroenerģijas patēriņš privātajā sektorā (mājsaimniecības, ražošana, pakalpojumi) (GWh)	661 GWh (Avots: Latvenergo)	+9% (720,49 GWh)
AER daļa kopējā patērētajā degvielas apjomā (%)	0.75 %	12
AER daļa kopējā patērētajā degvielas apjomā (ktoe)	0.9 ktoe	14.7
Uzstādītie elektroautobiļu uzlādes punkti (skaits)	4	27
Elektroautobiļi (skaits)	12	36

1.11.tabula. Zemgales plānošanas reģiona enerģētikas mērķi

Avots: Zemgales plānošanas reģiona enerģētikas rīcības plāns 2018.-2025. gadam

2016. gadā Zemgales plānošanas reģionā CSS saražotais siltuma apjoms kopā sastāda 752.21 GWh siltumenerģijas, no kurām 72% saražoti no atjaunojamiem energoresursiem (kurināmās šķeldas, biogāze, malka, kokapstrādes atlikumi u.c.), no fosilajiem energoresursiem 28% – 209.30 GWh (dabasgāze, sašķidrinātā gāze, dīzeļdegviela, ogles). SARAŽOTĀS siltumenerģijas apjoms no atjaunojamiem energoresursiem katru gadu pieaug. Kopš 2013. gada tās apjoms ir pieaudzis vairāk kā divas reizes no 275.66 GWh līdz 673.35 GWh 2017. gadā.

Savukārt, visa saražotā elektroenerģija uzskatāma par saražotu no AER, un sastāda 273.32 GWh.

1.3.4.2. ENERGOEFEKTIVITĀTE

Energoefektivitāte – tā ir ekonomiski pamatota enerģētisko resursu efektīva izmantošana ar esošo tehnikas un tehnoloģiju attīstības līmeni, ievērojot apkārtējās vides aizsardzības prasības.

Lielākais enerģijas ietaupījuma potenciāls pasaulē, tai skaitā Eiropas Savienībā ir ēku sektors, kas šobrīd pasaulē patērē gandrīz 40% no visas energobilances. Lielākā daļa ēku ir būvētas laikā, kad enerģijas taupīšana nebija aktuāla, ņemot vērā energoresursu salīdzinoši zemās cenas un tradicionālās būvniecības metodes.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (turpmāk – Latvija 2030) kā atjaunojamās un drošās enerģijas mērķi nosaka nodrošināt valsts enerģētisko neatkarību, palielinot energoresursu pašnodrošinājumu un integrējoties ES enerģijas tīklos. Latvija 2030 noteikti svarīgākie veicamie energoefektivitātes pasākumi:

- daudzdzīvokļu māju renovācija un siltumenerģijas patēriņa samazināšana;
- siltumenerģijas ražošanas efektivitātes paaugstināšana;
- investīcijas centralizētajās siltumapgādes sistēmās;
- elektroenerģijas pārvades un sadales zudumu samazināšana;
- elektriskā transporta energoefektivitātes uzlabošana un sasaiste ar citiem transporta veidiem;
- energoefektīvs ielu apgaismojums pilsētās;
- racionāla enerģijas patēriņa veicināšana mājsaimniecībās;
- energoefektivitātes un produktu dzīves cikla analīzes apsvērumu iekļaušana valsts un pašvaldību iepirkumu konkursu kritērijos.

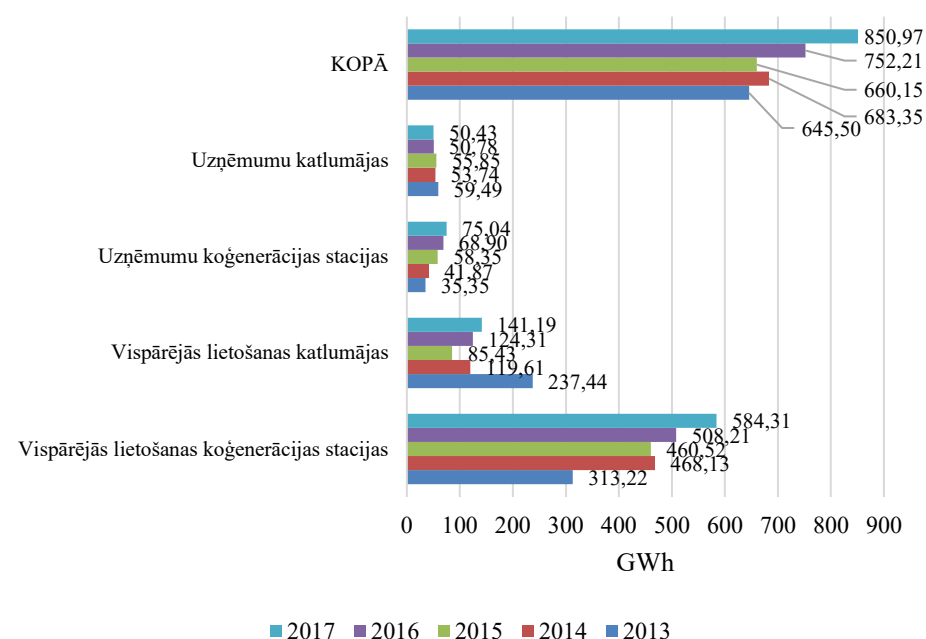
Salīdzinot visus Latvijas reģionus, Zemgalei ir otrs augstākais elektroenerģijas patēriņš IKP vienības radīšanai (154.5 kWh uz 1000 EUR IKP) un trešais augstākais siltumenerģijas patēriņš IKP vienības radīšanai (406 kWh uz 1000 EUR), un vienlaikus arī otrs zemākais IKP uz vienu iedzīvotāju (8487 EUR). Zemgalei ir arī otrs lielākais elektroenerģijas patēriņš pievienotās vērtības radīšanai (177 kWh uz 1000 EUR PV).

Zemgales reģionā no atjaunojamiem energoresursiem saražotās elektroenerģijas apjomā pēdējā desmitgadē ir vērojams straujš kāpums. Ražošanas apjoms ir

ievērojami palielinājies kopš 2007. gada no 1,13 GWh līdz 319,24 GWh 2017. gadā.

Galveno apjomu sastāda saražotā elektroenerģija no kurināmās šķeldas un biogāzes, kas katru gadu turpina pieaugt. Šis apjoms 2017. gadā sastādīja 171.12 GWh no kurināmās šķeldas un 147.08 GWh – no biogāzes. Sākotnēji no biogāzes saražotais elektroenerģijas apjoms pārsniedza no kurināmās šķeldas saražoto elektroenerģijas apjomu. Taču 2017. gadā saražotais elektroenerģijas apjoms no kurināmās šķeldas ir par 16 % lielāks kā saražotais apjoms no biogāzes. Kopējais enerģijas patēriņš sauszemes autotransportā 2016. gadā Zemgales reģionā sastādīja 1428.16 GWh. No apkopotajiem datiem tika aprēķināts, ka kopējās Zemgales plānošanas reģiona CO₂ emisijas 2016. gadā sastādīja 475 018.68 tonnas. No kopējā CO₂ emisiju apjoma 2016. gadā sadalījums pa sektoriem ir sekojošs: transporta sektorā – 320 000 t (67%); pārējos sektoros: 155 018.68 t (33%); CSS ražošana – 64 446.60 t (42%); elektroenerģijas patēriņš – 42 945.08 t (28%); enerģijas patēriņš pašvaldības ēkās un infrastruktūrā – 47 627 t (30%).

Kopā centralizēti saražotais siltumenerģijas apjoms Zemgales reģionā pēdējos 5 gados ir pieaudzis par teju 25%, kas 2017. gadā sastādīja 850,97 GWh. Šajā laika periodā visvairāk siltumenerģijas ir saražots vispārējās lietošanas koģenerācijas stacijās, kas 2017. gadā sastādīja 69 % no kopējā saražotā apjoma.



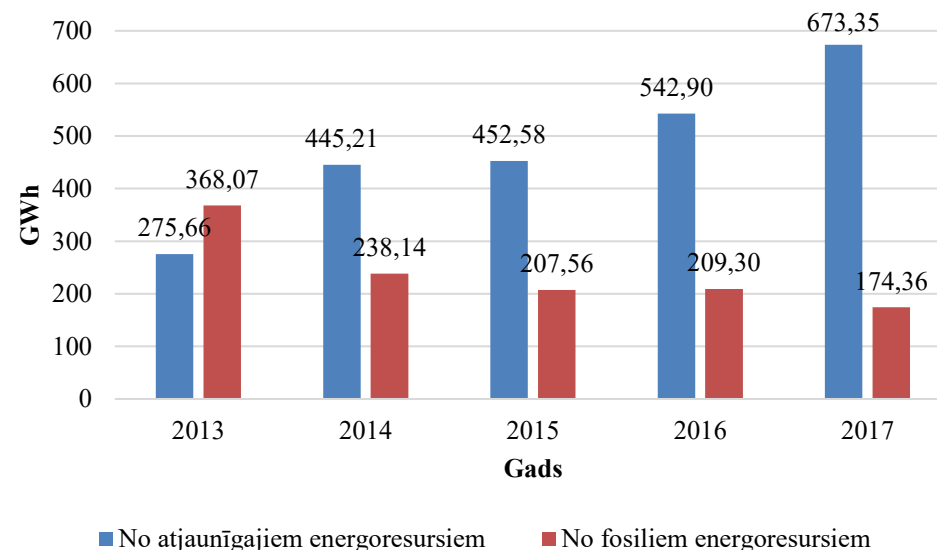
1.90.attēls. **Kopējais saražotais siltumenerģijas apjoms centralizētajā siltumapgādes sistēmā pēc ražošanas veida 2013.-2017. gadā, GWh**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Katru gadu kopējais katlu māju skaits Zemgalē samazinās. 2009. gadā Zemgalē darbojās 113 katlu mājas, bet 2017. gadā to skaits bija 82. Savukārt koģenerācijas staciju skaitam ir tendence pieaugt no 11 koģenerācijas stacijām 2009. gadā uz 44 koģenerācijas stacijām 2017. gadā.

Ievērojama daļa no izejmateriāliem siltumenerģijas ražošanai tiek importēta. 2013. gadā 73,2 % no saražotās siltuma enerģijas tika radīta no importētiem fosilajiem energoresursiem, galvenokārt dabas gāzes. Taču saražotās siltumenerģijas apjoms no atjaunojamiem energoresursiem katru gadu pieaug. Kopš 2013. gada tās apjoms ir pieaudzis vairāk kā divas reizes no 275,66 GWh līdz 673,35 GWh 2017. gadā. Laika posmā no 2007.-2013. gadam tas tika panākts piesaistot ES līdzekļus, kā arī ar KPFI atbalstu, veicot katlu māju rekonstrukciju un pārejot uz pilnīgu vai daļēju AER izmantošanu siltuma enerģijas ražošanā.

Savukārt saražotās siltumenerģijas apjoms no fosilajiem energoresursiem uzrāda lejupejošu dinamiku. Pēdējo 5 gadu periodā tas ir samazinājies par 53 %, sasniedzot 174,36 GWh 2017. gadā.



1.91.attēls. **Saražotā siltumenerģija centralizētajā siltumapgādes sistēmā no atjaunojamiem un fosilajiem energoresursiem 2013.-2017. gadā, GWh**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

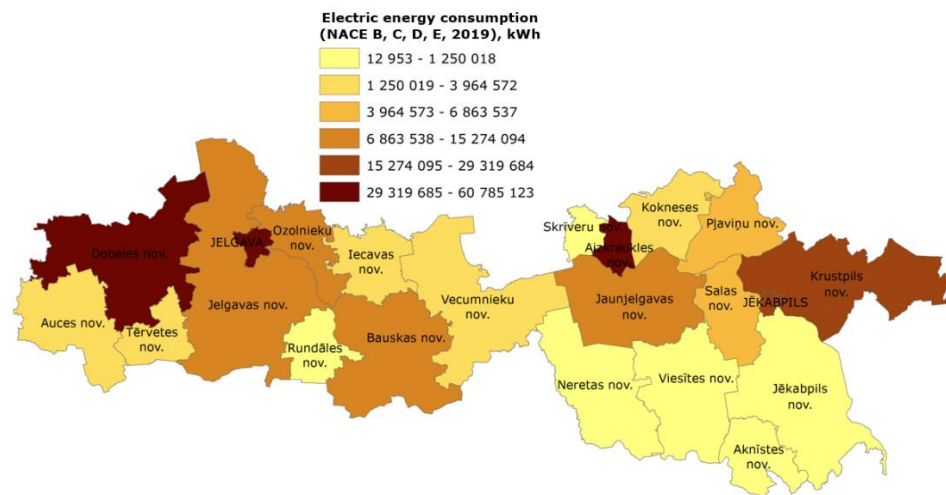
No atjaunojamiem energoresursiem siltumenerģijas ražošanai pārsvarā tiek izmantotas kurināmās šķeldas, kas visvairāk tiek izmantotas vispārējās lietošanas koģenerācijas stacijās. Biogāze ir nākamais AER, kas lielā apjomā tiek lietots, lai ražotu siltuma enerģiju, tai seko malka, ko izmanto uzņēmumu katlu mājās. Mazākos apjomos tiek izmantoti kokapstrādes atlikumi, salmi, koksnes granulas un koksnes briķetes. Jelgavas novadā, Dobeles novadā un Salas novadā siltumapgādes ražošanā centrālajās siltumapgādes sistēmās tiek izmantoti tikai fosilie energoresursi, savukārt augsts atjaunojamo energoresursu īpatsvars siltumapgādes ražošanā centrālajās siltumapgādes sistēmās un individuālajā ēku apkurē ir Aknīstē, Jēkabpilī, Viesītes, Pļaviņu, Krustpils un Jaunjelgavas novadā.

Kopumā reģionā individuālās apkures katli un sistēmas vairumā ir novecojuši, līdz ar to veidojas augstas izmaksas par cilvēkresursiem siltumapgādes nodrošināšanai.

Elektroenerģijas patēriņš Zemgales plānošanas reģionā aug gadu no gada, sasniedzot 730 GWh 2016. gadā. Kopš 2012. gada kopējais reģiona elektroenerģijas patēriņš ir audzis par 8 %. Elektroenerģijas patēriņa sadalījums 2016. gadā Zemgales plānošanas reģionā bija sekojošs:

- rūpnieciskie patērētāji – 35%;
- pakalpojumu (terciārais) sektors – 28%;
- iedzīvotāji, t.sk. daudzdzīvokļu ēkas – 27%;
- lauksaimniecības uzņēmumi, t.sk. zemnieku saimniecības) – 5%;
- pašvaldības infrastruktūra (ielu apgaismojums, sūkņu stacijas, ūdensvadi un kanalizācija) – 3%;
- dzelzceļa transports – 1%.

Analizējot elektroenerģijas patēriņa struktūru reģiona pašvaldībās, var secināt, ka pašvaldības, kurās ir attīstīta rūpniecība, elektroenerģija visvairāk tiek patērēta tieši šajā sektorā. Pašvaldībās, kurās nav daudz rūpniecisko uzņēmumu, elektroenerģijas patēriņu galvenokārt veido mājsaimniecības un pakalpojumu sektors.

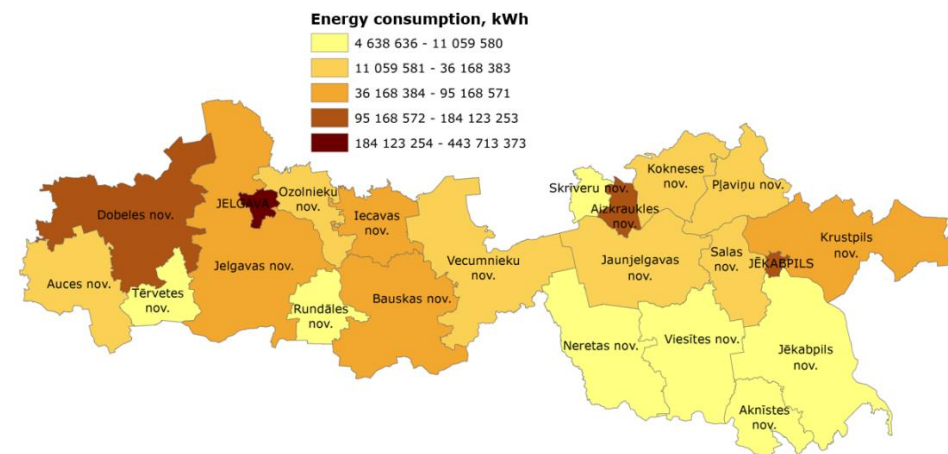


1.92.attēls. Elektroenerģijas patēriņš 2019. gadā pa NACE darbības veidiem novados Zemgalē, kWh

Avots: Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns

Zemgales reģionā ALTUM līdz šim izsniegto aizdevumu apjoms uzņēmumiem investīcijām energoefektivitātes pasākumos veido 2.29 milj. EUR. Aizņēmumi

novirzīti uzņēmumiem investīcijām t.sk., apkures sistēmu energoefektivitātes uzlabošanai, ražošanas iekārtām, aprīkojumam u.tml.



1.93.attēls. Siltumenerģijas patēriņš 2019. gadā novados Zemgalē, kWh

Avots: Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns

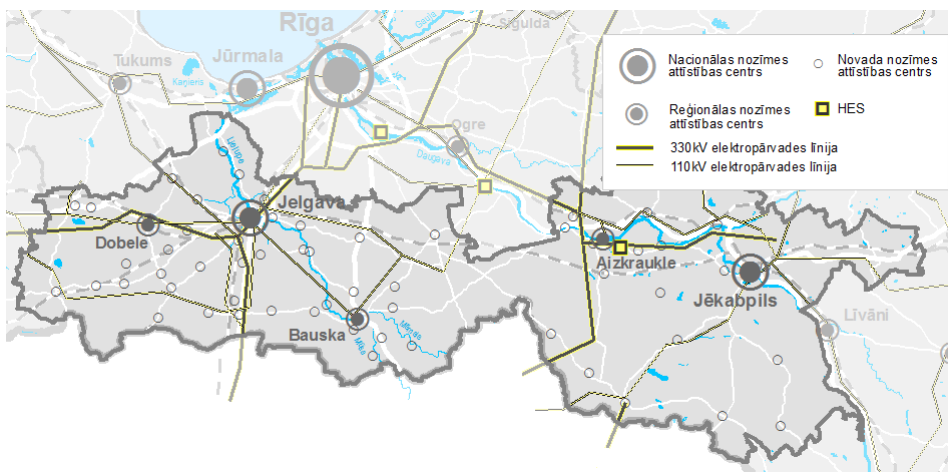
1.3.4.3. ENERGOAPGĀDE

Zemgales teritoriju šķērso 330 kV un 110kV valsts nozīmes maģistrālās augstsprieguma elektrolīnijas. Šīs līnijas un ar tām saistītās apakšstacijas visā plānošanas reģiona teritorijā apkalpo AS “Augstsprieguma tīkls” un AS “Latvenergo” sadales tīkla reģioni. AS “Augstsprieguma tīkls” ir “Pārvades sistēmas operators” un “Pārvades tīkla” pakalpojumu sniegšanas uzņēmums visā Latvijas valsts teritorijā. Reģionā elektroenerģija tiek ražota no atjaunojamiem resursiem hidroelektrostacijās (HES), koģenerācijas stacijās, kā arī vēja ģeneratoros. Šobrīd Zemgales reģionā vēja parkos tiek ražots salīdzinoši neliels elektroenerģijas apjoms. No vietējiem resursiem enerģētikā izmanto arī koksni un kūdru.

Zemgalē atrodas šādas transformatoru apakšstacijas:

- 330/110/20/6 kV apakšstacija „Aizkraukle”, Tiltas iela 2B un Tiltas iela 2 C;
- 330/110/20/10 kV apakšstacija „Krustpils”, Krustpils nov., Kūku pag., „Tilti”;
- 330/110/20/10 kV apakšstacija „Viskaļi”, Jelgava, Lietuvas šoseja 27;

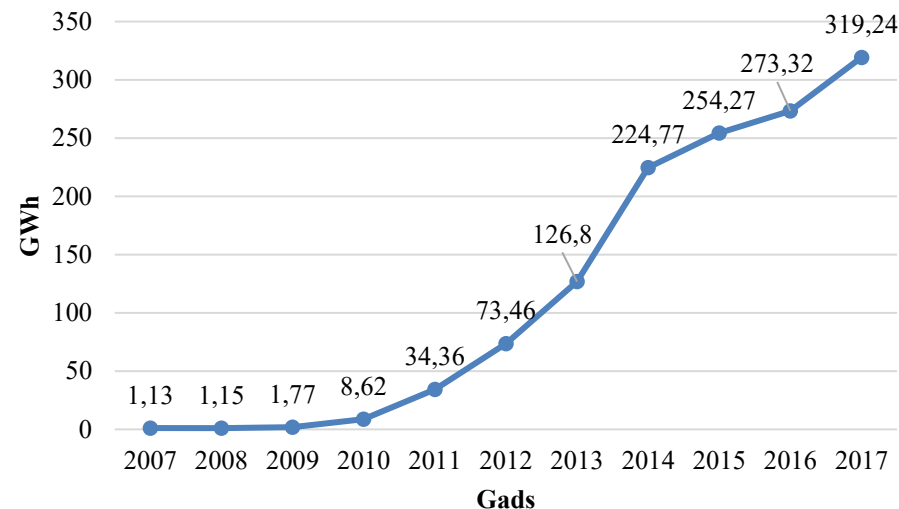
- 110/20 kV apakšstacija „Pļaviņas”, Pļaviņu nov., Pļaviņas, Vietalvas iela 19;
- 110/20 kV apakšstacija „Nereta”, Neretas nov.;
- 110/20/10 kV apakšstacija „Daugava”, Aizkraukles nov., blakus „Jeld – Wen Latvija” rūpnīcai;
- 110/20 kV apakšstacija „Bauska”, Bauskas nov., Codes pag.;
- 110/20 kV apakšstacija „Iecava”, Iecavas nov.;
- 110/20 kV apakšstacija „Stelpe”, Vecumnieku nov., Stelpes pag.;
- 110/20/10 kV apakšstacija „Dobele”, Dobeles nov., Dobele, Elektrības iela 3A;
- 110/20 kV apakšstacija „Auce”, Auces nov., Auce, Brīvības iela 13;
- 110/20 kV apakšstacija „Tērvete”, Tērvetes nov.;
- 110/20/10 kV apakšstacija „RAF”, Jelgava, Rubeņu ceļš 48A;
- 110/20/10 kV apakšstacija „Miezīte”, Jelgava, Ganību iela 86;
- 110/20/10 kV apakšstacija „Eleja”, Jelgavas nov., Elejas pag.;
- 110/20/6 kV apakšstacija „Jēkabpils”, Jēkabpils, Neretas iela 80;
- 110/20/10 kV apakšstacija „Tēraudlietuve”, Jēkabpils, Sporta iela 3;
- 110/20/6 kV apakšstacija „Birži”, Salas nov., Salas pag.;
- 110/20 kV apakšstacija „Viesīte”, Viesītes nov., Viesīte, Bērzu iela 3A;
- 110/20/10 kV apakšstacija „Aiviekste”, Krustpils nov., Variešu pag.;
- 110/20 kV apakšstacijas Nr. 221 “Koknese”, Kokneses nov., Kokneses pag.



1.94.attēls. Energoapgādes tīkli Zemgalē

Avots: Zemgales plānošanas reģions

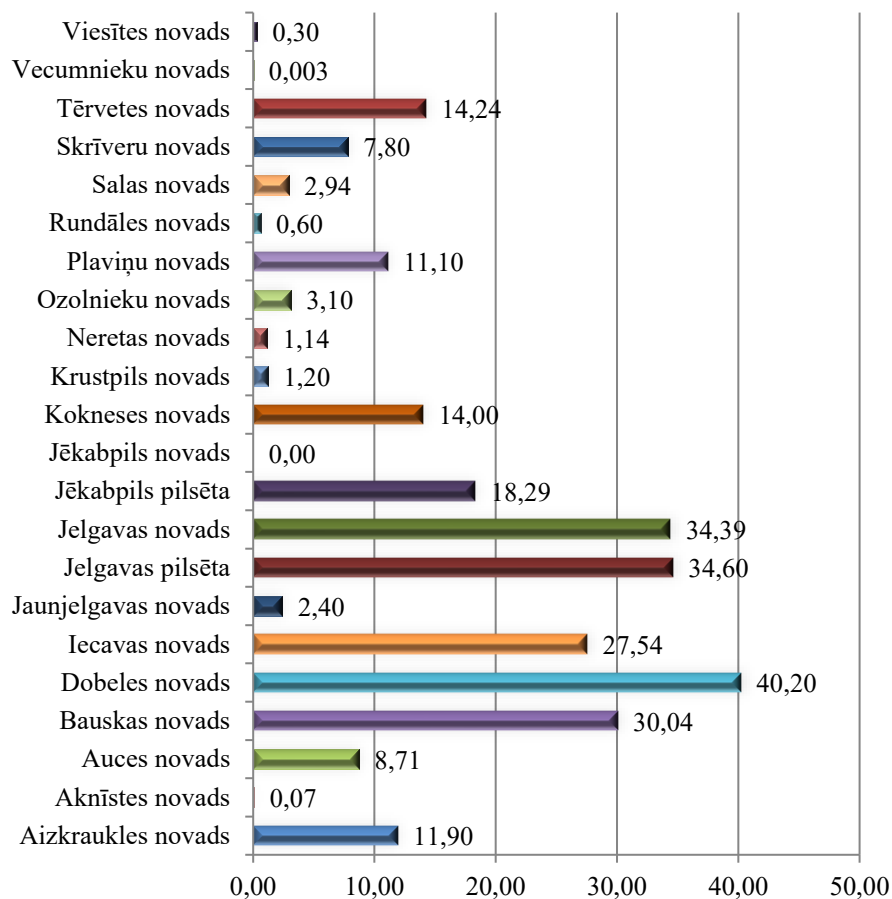
Zemgales reģionā no atjaunojamiem energoresursiem saražotās elektroenerģijas apjomā pēdējā desmitgadē ir vērojams straujš kāpums. Ražošanas apjoms ir ievērojami palielinājies kopš 2007. gada no 1,13 GWh līdz 319,24 GWh 2017. gadā.



1.95.attēls. Saražotā elektroenerģija no atjaunojamiem energoresursiem 2007.-2017. gadā, GWh

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

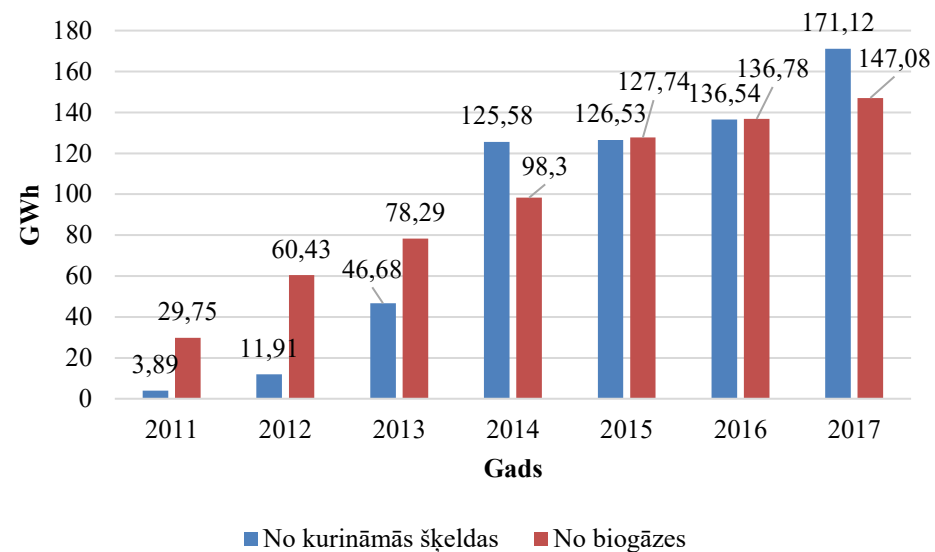
Analizējot visas Zemgales reģiona pašvaldības, var redzēt, ka vislielāko apjomu no reģionā saražotās elektroenerģijas rada Dobeles novada pašvaldība, Jelgavas pilsētas pašvaldība, Jelgavas novada pašvaldība un Bauskas novada pašvaldība (pirms ATR), kas kopā veido nedaudz vairāk par pusi no reģionā saražotās elektroenerģijas.



1.96.attēls. **Saražotā elektroenerģija 2016. gadā sadalījumā pa pašvaldībām**

Avots: Ekonomikas ministrija

Galveno apjomu sastāda saražotā elektroenerģija no kurināmās šķeldas un biogāzes, kas katru gadu turpina pieaugt. Šis apjoms 2017. gadā sastādīja 171,12 GWh no kurināmās šķeldas un 147,08 GWh – no biogāzes. Sākotnēji no biogāzes saražotais elektroenerģijas apjoms pārsniedza no kurināmās šķeldas saražoto elektroenerģijas apjomu. Taču 2017. gadā saražotais elektroenerģijas apjoms no kurināmās šķeldas ir par 16 % lielāks kā saražotais apjoms no biogāzes.



1.97.attēls. **Saražotā elektroenerģija no kurināmās šķeldas un biogāzes 2011.-2017. gadā**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Elektroenerģija tiek ražota arī no tādiem atjaunojamiem energoresursiem kā kokapstrādes atlikumi un salmi, taču to apjoms ir niecīgs.

Kā jau iepriekš minēts, koģenerācijas staciju skaits pēdējos gados turpina pieaugt, kā arī tajās uzstādītā elektriskā jauda ir pieaugusi no 12,9 MW 2009. gadā līdz 60,6 MW 2015. gadā. Šāda tendence atspoguļo pāreju no katlu mājām, kas ražo tikai siltuma enerģiju uz koģenerācijas stacijām, kas ražo, gan siltuma enerģiju, gan elektroenerģiju. Šāda pieeja nodrošina sistēmu optimizāciju, kā arī staciju un tīklu energoefektivitātes uzlabošanu.

Kopumā vērtējot pa novadiem, Plaviņu, Aizkraukles, Jelgavas, Iecavas un Tērvetes novados ir augsts elektroenerģijas ražošanas īpatsvars no atjaunojamiem energoresursiem, savukārt Ozolnieku novadā praktiski visa elektroenerģija tiek ražota no fosilajiem energoresursiem (dabassgāze), arī Salas un Bauskas novadā dabassgāzes izmantošanas apjoms elektroenerģijas ražošanā ir salīdzinoši liels. Jēkabpils novadā elektroenerģijas ražošana nenotiek.

1.4. APDZĪVOJUMS UN ATTĪSTĪBAS CENTRU PAKALPOJUMI

1.4.1. ATTĪSTĪBAS CENTRI UN TO PAKALPOJUMU APJOMS

Saskaņā ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam un Zemgales ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2015.-2030. gadam noteikto, pilsētām jāklūst par reģiona un visas valsts attīstības virzītājspēku, par galvenajiem ekonomiskās attīstības centriem. Ņemot vērā apdzīvoto vietu lielumu, pakalpojumu klāstu, attīstības potenciālu, apkopes teritoriju un atrašanos, Zemgalē ir noteikts šāds attīstības centru dalījums: nacionālas; reģionālas; novada un vietējas nozīmes attīstības centri.

Reģionālās politikas pamatnostādnēs ir definēts pakalpojumu „grozs”, kas diferencēts pa attīstības centru līmeņiem, un dažādu līmeņu attīstības centriem jānodrošina dažāda līmeņa pakalpojumu pieejamību. Pakalpojumus tradicionāli iedala piecās lielās grupās, kas raksturo galvenās pakalpojumu jomas – kultūra, veselība, sociālā aprūpe, izglītība un zinātne (t.sk. sports), uzņēmējdarbība. Katrā no šīm jomām ir iespējams sniegt dažāda līmeņa dažādus pakalpojumus, kas nodrošina nepieciešamo pakalpojumu klāstu dažāda līmeņa pakalpojumu centros.

1. Kultūras pakalpojumi – Zemgalē ir stabili pamati latviešu tradicionālās kultūras saglabāšanai, darbojas 22 profesionālās ievirzes kultūras iestādes, kas ir salīdzinoši vienmērīgi izvietotas visā reģionā, t.sk. lauku pagastos.
2. Sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība – reģionā nozīmīgākās iestādes, kas sniedz sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību, ir katras pašvaldības sociālais dienests reģionā nozīmīgākais sociālo pakalpojumu sniedzējs ir pašvaldības sociālais dienests un tā struktūrvienības. Nevalstiskais sektors kopumā ir vāji attīstīts un ir pašvaldības, kurās nevalstiskās organizācijas nesniedz publiski zināmus sociālos pakalpojumus. Savukārt katrā pašvaldībā nodrošināto sociālo pakalpojumu klāsts ir visnotaļ atšķirīgs.
3. Izglītība un zinātne – Zemgales reģionā izglītība ir viena no prioritārajām nozarēm. Zemgalē ir labi attīstīts izglītības iestāžu tīkls, sākot no pirmskolas līdz augstākajai izglītībai. Situācija reģionā iedzīvotāju izglītības līmeņa ziņā ir vienmērīga. Būtiski ir aktualizēt arī pieaugušo

izglītības (mūžizglītības) iespēju kā vienu no izglītības iespēju veidiem, mainoties līdz izglītības apguves formām, iespējām un vajadzībām.

4. Veselība – veselības pakalpojumu nodrošinājums gan lauku, gan pilsētu iedzīvotājiem pirmkārt ir saistīts ar primārās veselības aprūpes pakalpojumiem, medicīnisko aprūpi mājās un neatliekamo medicīnisko palīdzību. Ambulatorie veselības aprūpes pakalpojumi un stacionārie pakalpojumi ir pakalpojumi, kurus iedzīvotājiem ir būtiski saņemt novada līmenī.
5. Uzņēmējdarbība – uzņēmējdarbības pakalpojumu grupā var tikt ietverti jebkuri pakalpojumi, kurus nodrošina uzņēmēji. Tie var būt ēdināšanas, sadzīves pakalpojumi, apsardze un drošība, finanses un apdrošināšana, medicīna, noma, pasts un kurjeru pakalpojumi, skaistumkopšana un kosmētika, tulkošanas pakalpojumi, pasākumu organizēšana, apbedīšanas pakalpojumi, dzīvnieku aprūpe u.c. pakalpojumi.

Pakalpojumu pieejamību Zemgalē var vērtēt kā salīdzinoši labu, jo lielākā daļa iedzīvotāju reģionālas nozīmes attīstības centru var sasniegt 30 minūtēs, bet nacionālas nozīmes attīstības centru – 1 h laikā.

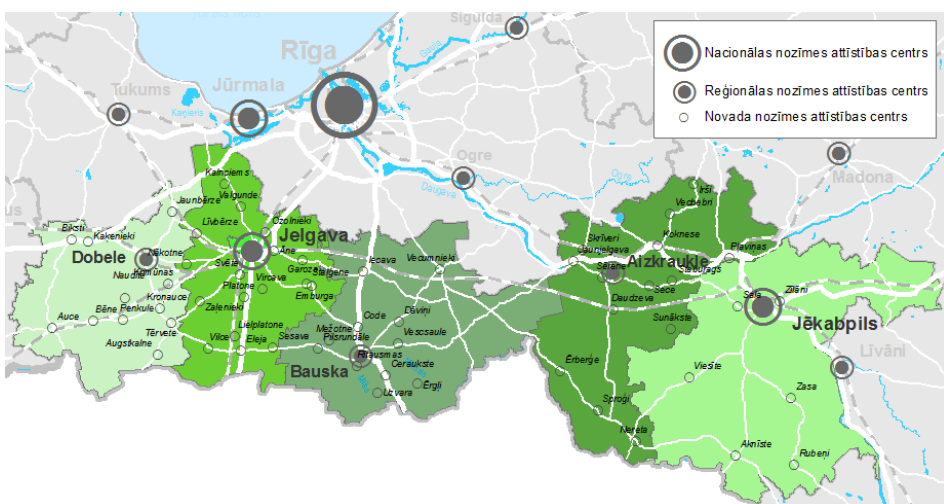
Saskaņā ar Zemgales pašvaldību plānošanas dokumentiem zemāk dotajā tabulā ir atspoguļoti nacionālas, reģionālas un novada nozīmes attīstības centri Zemgalē. Vietējas nozīmes attīstības centrus pašvaldības nosaka savos dokumentos.

Administratīvā teritorija	Nacionāla s nozīmes attīstības centrs	Reģionāla nozīmes attīstības centrs	Novadu nozīmes attīstības centrs
Aizkraukles novads		Aizkraukle	
Aknīstes novads			Aknīste
Auces novads			Auce, Bēne
Bauskas novads		Bauska	Ceraukste, Code, Dāviņi, Mežotne, Uzvara, Vecsaule, Rītausma, Ērgļi
Dobeles novads		Dobele	Biksti, Jaunbērze, Kaķenieki, Krimūnas, Naudīte, Penkule
Iecavas novads			Iecava
Jaunjelgavas novads			Daudzeva, Jaunjelgava, Sece, Sērene, Staburags, Sunākste
Jēkabpils	Jēkabpils		
Jēkabpils novads			Rubeņi, Zasa
Jelgava	Jelgava		

Jelgavas novads		Eleja, Kalnciems, Lielplatone, Līvberze, Nākotne, Platone, Sesava, Staļģene, Svēte, Valgunde, Vilce, Vircava, Zaļenieki
Kokneses novads		Irši, Vecbebri, Koknese
Krustpils novads		Zilāni
Neretas novads		Nereta, Ērberģe, Sproģi
Ozolnieku novads		Garoza, Ozolnieki, Emburga
Plaviņu novads		Plaviņas
Rundāles novads		Pilsrundāle
Salas novads		Sala
Skrīveru novads		Skrīveri
Tērvetes novads		Augstkalne, Kronauce, Tērvete
Vecumnieku novads		Vecumnieki
Viesītes novads		Viesīte

1.12.tabula. Zemgales plānošanas reģiona attīstības centri

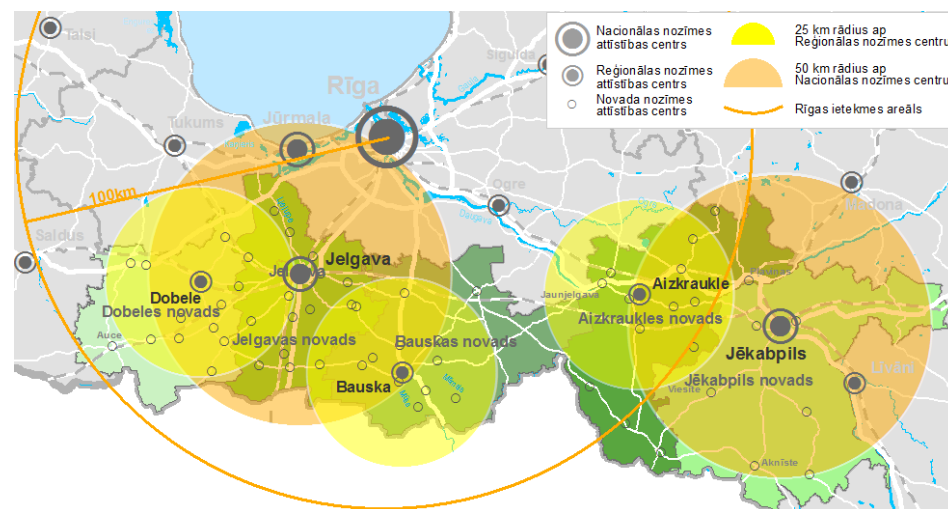
Avots: Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību attīstības stratēģijas



1.98.attēls. Nacionālas, reģionālas un novada nozīmes attīstības centri Zemgales plānošanas reģionā

Avots: Zemgales plānošanas reģions

Zemgales plānošanas reģiona nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru ietekmes areāli savstarpēji pārkļājas un lielā mērā atrodas Rīgas ietekmes areālā.



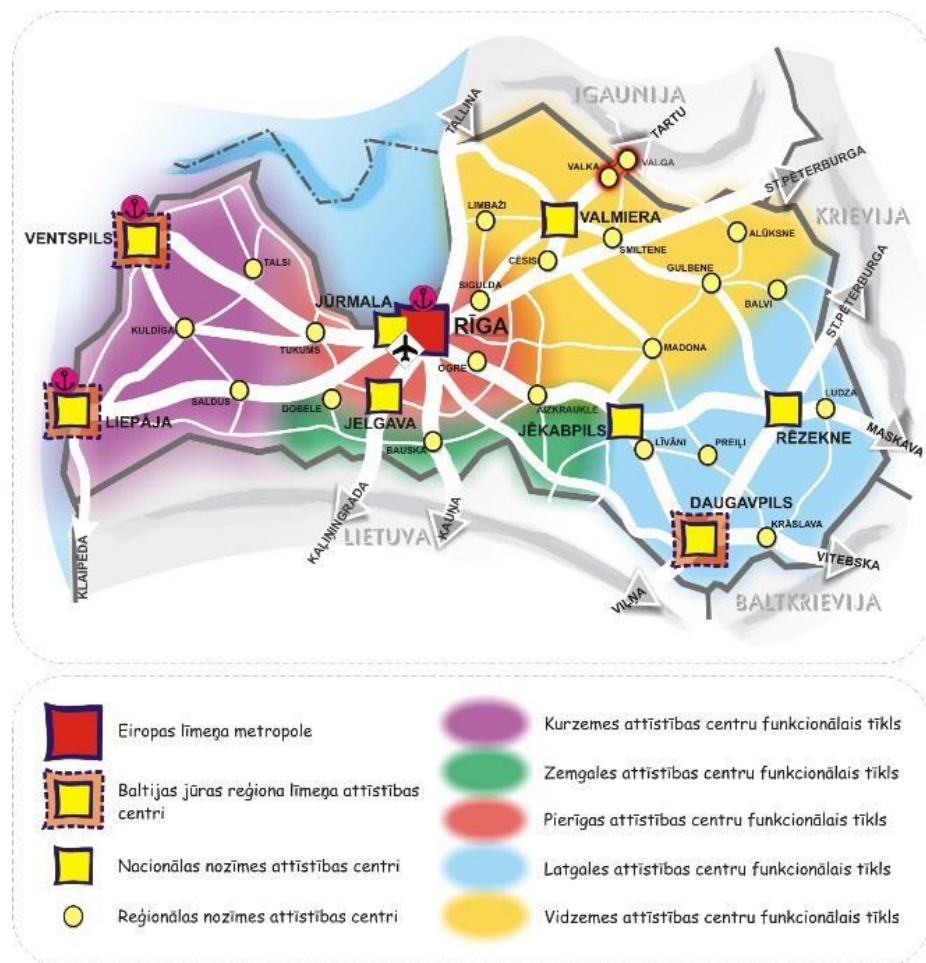
1.99.attēls. Zemgales plānošanas reģiona nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru ietekmes areāli un sasniedzamība

Avots: Zemgales plānošanas reģions

Saskaņā ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2030, Zemgales plānošanas reģiona attīstības centru funkcionālajā tīklā ir jāstiprina Jelgavas un Jēkabpils kā reģiona virzītājspēku loma, attīstot izglītības, zinātnes, ražošanas un loģistikas potenciālu, vienlaikus mazinot Rīgas aglomerācijas tālāku izplešanos. Attīstības centru – Jelgavas, Jēkabpils, Bauskas, Dobeles, Aizkraukles – iekļaušanās reģiona vienotajā funkcionālajā tīklā veicinās industriālo, loģistikas, tehnoloģiju parku veidošanu, zinātnes un pētniecības centru sadarbību un pakalpojumu izvietojumu. Zemgales attīstības centru tīkls nodrošinās Latvijas austrumu un rietumu reģionu savstarpējo sasniedzamību un sadarbību, stiprinās pārrobežu sadarbību ar tuvākajām Lietuvas pilsētām.

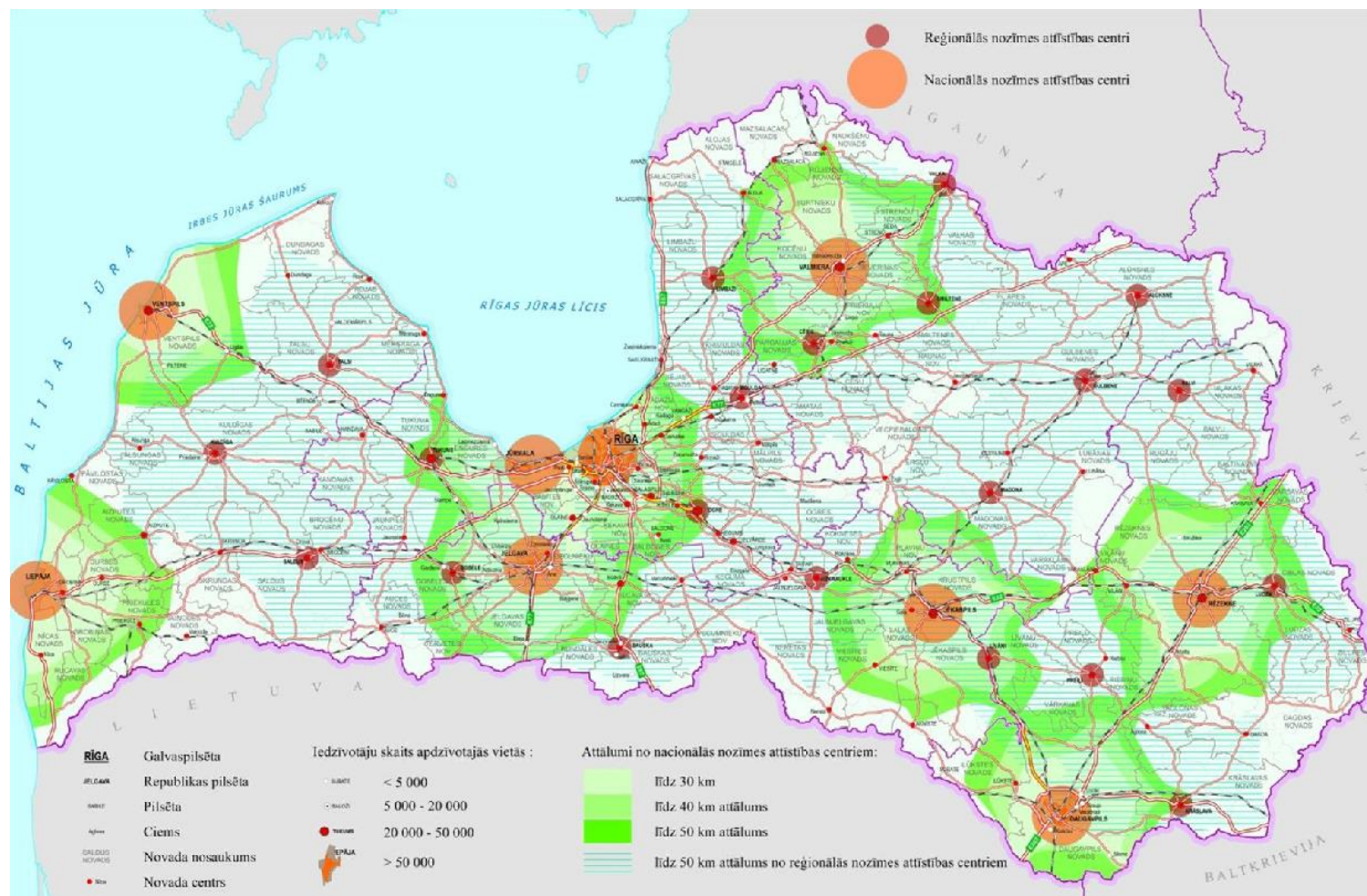
Svarīgākais uzdevums ir nodrošināt kvalitatīvu dažādu līmeņu pakalpojumu pieejamību reģiona iedzīvotājiem. Pakalpojumiem, atkarībā no to veida ir jābūt ērti sasniedzamiem. Pirmkārt, ir jābūt nodrošinātai kvalitatīvai ceļu infrastruktūrai, kā arī sabiedriskā transporta pieejamībai attīstības centru sasniedzamībai. Nacionālā līmeņa pakalpojumiem jābūt sasniedzamiem ne vairāk

kā 1–2 stundu brauciena attālumā, reģionālās nozīmes pakalpojumiem jābūt sasniedzamiem ne vairāk kā 1 stundas brauciena attālumā, novadu nozīmes pakalpojumam jābūt sasniedzamiem ne vairāk kā 30 minūšu brauciena attālumā. Jābūt nodrošinātai sabiedriskā transporta pieejamībai.



1.100.attēls. Attīstības centri un funkcionālie tīkli

Avots: Zemgales plānošanas reģions



1.101.attēls. Attālums no nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centriem Latvijā

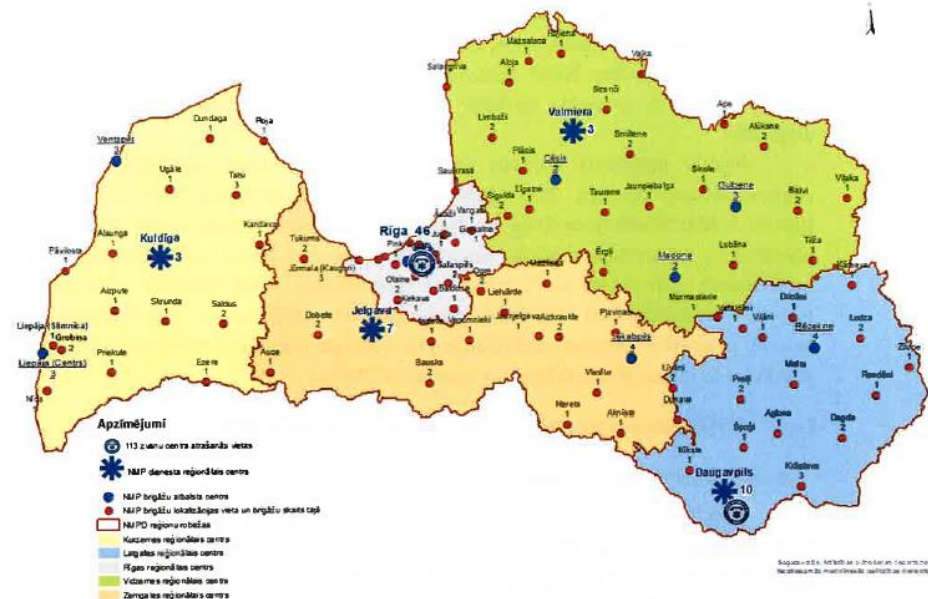
Avots: VRAA (2013) Attīstības centru ietekmes areālu noteikšana un analīze. Plānošanas reģionu, republikas pilsētu un novadu pašvaldību attīstības raksturojums

1.4.2. VESELĪBAS APRŪPE UN SABIEDRĪBAS VESELĪBA

Veselības aprūpe Latvijā tiek organizēta saskaņā ar Ārstniecības likumu un saistošajiem Ministru kabineta izdotajiem noteikumiem. Veselības aprūpe iedalās sekojošos pakalpojumos:

- neatliekamā medicīniskā palīdzība – pēkšņa saslimšana vai trauma, kuras rezultātā ir apdraudēta cietušā dzīvība;
- primārā veselības aprūpe – pirmais saskarsmes posms starp pacientu un veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju (ģimenes ārsts, ārsta palīgs, māsa, vecmāte, zobārsts, zobārsta asistents, zobārsta māsa un higiēnists);
- sekundārā veselības aprūpe – specializēta ambulatorā un stacionārā veselības aprūpe, kas orientēta uz neatliekamu, akūtu vai plānveida veselības aprūpi (kuru sniedz ambulatorajā ārstniecības iestādē, slimnīcas ambulatorajā nodaļā, neatliekamās medicīniskās palīdzības iestādē, dienas stacionārā, slimnīcā);
- terciārā veselības aprūpe – ambulatorā vai stacionārā veselības aprūpe, kas orientēta uz augsti specializētiem veselības aprūpes pakalpojumiem, kurus specializētās ārstniecības iestādēs nodrošina vienas vai vairāku medicīnas nozaru speciālisti ar papildus kvalifikāciju.

Neatliekamo medicīnas palīdzību (turpmāk – NMP) Zemgales plānošanas reģionā sniedz 25 NMP brigādes, kas izvietotas visā reģiona teritorijā. Laika posmā no 2017. gada līdz 2018. gadam izsaukumu skaits ir samazinājies par 1928 attiecīgi no 41581 2017. gadā uz 39653 2018. gadā.



1.102.attēls. NMP brigāžu izvietojums 2019. gadā

Avots: Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta publiskais pārskats, 2019

NMP operativitātes rādītājs ir savlaicīgi izpildīts izsaukums, kas nozīmē, ka dzīvībai un veselībai kritiskos stāvokļos jeb augstas prioritātes izsaukumos NMP brigāde no izsaukuma pieņemšanas brīža neatliekamo medicīnisko palīdzību nodrošina 75% gadījumu ne vēlāk kā 15 minūšu laikā.

Gads	Izpildīto izsaukumu skaits	Savlaicīgi izpildīto izsaukumu īpatsvars dzīvībai un veselībai kritiskos apstākļos, %	
		Pilsētās	Lauku teritorijās
2016	42162	90.7	79.6
2017	41581	90.7	81.1
2018	39653	90.4	81.0
2019	36201	91.4/84.4*	82.8

* republikas pilsētās/novadu pilsētās

1.13.tabula. Savlaicīgi izpildīto izsaukumu skaits Zemgales reģionālajā centrā

Avots: Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta sniegtie dati

Laika periodā no 2016. gada līdz 2019. gadam vērojama pozitīva tendence, jo savlaicīgi izpildīto izsaukumu skaits Zemgalē kopumā ir palielinājies par 0.7% pilsētās un 3.2% lauku teritorijās.

Tomēr salīdzinot 2017. gada un 2018. gada datus novadu griezumā redzams, ka savlaicīgi izpildīto izsaukumu skaitam reģionā ir tendence samazināties, kā arī ir pašvaldības, kurās savlaicīgi izpildīto izsaukumu skaits nesasniedz 75%. Viskritiskākā situācija vērojam Jaunjelgavā, kur tikai 25,3% izsaukumu ir izpildīti savlaicīgi.

Teritorija	Izpildīto izsaukumu skaits	Savlaicīgi izpildīto NMP izsaukumu dzīvībai un veselībai kritiskos stāvokļos īpatsvars (%)	Izpildīto izsaukumu skaits	Savlaicīgi izpildīto NMP izsaukumu dzīvībai un veselībai kritiskos stāvokļos īpatsvars (%)	Tendence
	2017. gads		2018. gads		
Aizkraukle	1 629	85,9%	1 494	88,3%	□
Aizkraukles novads	148	91,4%	132	84,7%	□
Aknīste	272	82,5%	272	79,3%	□
Aknīstes novads	271	80,6%	299	77,1%	□
Auce	577	70,2%	587	61,9%	□
Auces novads	717	80,9%	641	74,5%	□
Bauska	1 980	83,0%	1 878	86,0%	□
Bauskas novads	1 661	82,8%	1 728	81,4%	□
Dobele	1 933	93,6%	1 693	90,6%	□
Dobeles novads	1 835	89,4%	1 737	88,8%	□
Iecavas novads	1 245	89,8%	1 188	91,1%	□
Jaunjelgava	390	19,1%	363	25,3%	□
Jaunjelgavas novads	496	79,1%	438	77,5%	□
Jēkabpils	4 868	97,0%	4 742	97,1%	□
Jēkabpils novads	739	68,9%	631	73,3%	□

Jelgava	10 633	97,9%	10 441	97,1%	□
Jelgavas novads	3 264	73,4%	3 151	75,4%	□
Kokneses novads	909	87,7%	849	84,2%	□
Krustpils novads	874	71,8%	789	70,3%	□
Neretas novads	570	73,6%	579	66,7%	□
Ozolnieku novads	1 392	92,7%	1 357	93,0%	□
Pļaviņas	741	81,4%	642	82,7%	□
Pļaviņu novads	409	87,1%	382	87,7%	□
Rundāles novads	432	77,1%	406	73,0%	□
Salas novads	514	93,0%	409	97,4%	□
Skrīveru novads	590	91,7%	543	90,8%	□
Tērvetes novads	503	67,7%	473	67,9%	□
Vecumnieku novads	1 367	72,1%	1 167	79,2%	□
Viesīte	323	82,5%	310	66,7%	□
Viesītes novads	299	90,9%	332	89,5%	□
Zemgalē	41 581	81,2%	39 653	79,9%	□

1.14.tabula. Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta izpildīto NMP izsaukumu skaits un savlaicīgi izpildīto NMP izsaukumu dzīvībai un veselībai kritiskos stāvokļos īpatsvars dalījumā pa pilsētām un novadiem Zemgales plānošanas reģiona teritorijā

Avots: Veselības statistikas datubāze

Apkopojot informāciju par Zemgales plānošanas reģiona teritorijā sniegtajiem valsts apmaksātajiem veselības aprūpes pakalpojumiem, var secināt, ka ZPR primāro veselības aprūpi nodrošina:

- 192 ģimenes ārsti, kuri strādā 175 ģimenes ārstu praksēs un 4 ārstniecības iestādēs, kurās ir 17 ģimenes ārsti, kas sniedz primārās veselības aprūpes pakalpojumus kā darba ņēmēji;
- 4 feldšerpunkti;
- 56 zobārstniecības iestādes, kurās valsts apmaksātos zobārstniecības pakalpojumus sniedz 86 zobārsti.

Vidējais pacientu skaits, kas reģistrēts vienā ģimenes ārsta praksē, ir 1522 pacienti, t.sk. vidēji 293 bērni vecumā līdz 18 gadiem. Pašlaik ZPR teritorijā ir trīs brīvas ģimenes ārstu prakses vietas – visas Jēkabpils novadā.

No 192 ģimenes ārstu praksēm 77 jeb 40.1% ģimenes ārsti ir sasnieguši pensijas vecumu un var pārtraukt darbu jebkurā brīdī, kas ir augsts rādītājs. Teritorijas ar augstu risku līguma izbeigšanai sakarā ar pensijas vecumu ir: Auces novads 6 jeb 85.7% no kopējā ģimenes ārstu skaita teritorijā; Skrīveru novads – 2 jeb 100%; Pļaviņu novads – 2 jeb 66.7%; Jelgavas novads – 6 jeb 54,5%.

Tā kā ģimenes ārsta kompetencē ir iedzīvotāju veselības veicināšana, pacientu informēšana, slimību profilakse, agrīna slimību diagnosticēšana, ārstēšana, līdzestības veicināšana, ģimenes ārstu pakalpojumu pieejamība ir viens no būtiskākajiem pasākumiem iedzīvotāju veselīgi nodzīvotā mūža pagarināšanā un priekšlaicīgas nāves novēršanā.

Gadījumos, kad apmeklēt ģimenes ārstu nav iespējams (ārpus ģimenes ārstu darba laika), bet veselības stāvoklis neļauj gaidīt, Zemgales reģiona iedzīvotāji pēc palīdzības var griezties pie dežūrārstiem. Šādus pakalpojumus var saņemt 4 vietās Jelgavas pilsētas slimnīcā, Bauskas slimnīcā, Dobeles un apkārtnes slimnīcā un Jēkabpils reģionālā slimnīcā. Dežūrārsts sniedz palīdzību visiem iedzīvotājiem ārstniecības iestādes darbības teritorijā neatkarīgi no tā, pie kura ģimenes ārsta pacients ir pierēģistrēts.

Dežūrārsts mājās vizītes nodrošina:

- bērniem līdz 18 gadu vecumam pirmās grupas invalīdiem;
- pacientiem, kuri ir vecāki par 80 gadiem;
- personām, kurām nepieciešama paliatīvā aprūpe (noteiktu diagnožu gadījumos);
- pacientiem, kuriem nepieciešama ilgstoša plaušu mākslīgā ventilācija (pacienta iemaksa 2.85 eiro);
- personām, kas saņem mājās aprūpi atbilstoši normatīvajiem aktiem;
- pacientiem ar gripas saslimšanu gripas epidēmijas laikā (pacienta iemaksa 2.85 eiro).

Vēl ārpus ģimenes ārstu darba laika iedzīvotājiem ir iespēja saņemt medicīniskas konsultācijas un ieteikumus kā rīkoties akūtu saslimšanu vai hronisku saslimšanu paasinājuma gadījumos, piezvanot uz Ģimenes ārstu konsultatīvo tālruni 66016001.

Šī ir papildu iespēja iedzīvotājiem saņemt medicīniskas konsultācijas un izglītojošus padomus kā rīkoties vienkāršāku saslimšanu gadījumos, tādējādi atslogojot Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu un slimnīcu uzņemšanas nodaļas.

Zemgales reģiona iedzīvotājiem ir pieejama veselības aprūpe mājās, ko sniedz 30 pakalpojumu sniedzēji, kas ir par 7 mazāk, salīdzinot ar 2013. gadu, kad šo pakalpojumu nodrošināja 37 pakalpojumu sniedzēji.

Veselības aprūpe mājās ir māsu vai ārsta palīgu (feldšeru) sniegtā veselības aprūpe pacientam tā dzīvesvietā. Veselības aprūpe mājās tiek nodrošināta, lai pacients pēc operācijas vai pārciestas slimības, traumas vai kādām manipulācijām, pēc kurām vairs nav nepieciešams uzkavēties stacionārā, varētu ātrāk doties mājās.

Veselības aprūpi mājās pacienti var saņemt, ja:

- pacientam ir hroniska saslimšana un pārvietošanās traucējumi, kuru dēļ pacients nespēj ierasties ārstniecības iestādē;
- pacients ir izrakstīts no stacionārās ārstniecības iestādes vai no dienas stacionāra pēc ķirurģiskas iejaukšanās;
- pacientiem ar noteiktām diagnozēm.

Arī zobārstniecība bērniem ir neatņemama primārās veselības aprūpes sastāvdaļa. Jāatzīmē, ka Jelgavas un Jēkabpils novados ir apgrūtināta valsts apmaksāta zobārstniecības pakalpojumu pieejamība. Ja vidēji uz vienu zobārstu ZPR teritorijā zobārstnieciskā palīdzība plānota 673 bērniem, tad Jelgavā – 1180, bet Jēkabpilī – 1523 bērniem (salīdzinoši valstī vidēji – 561). Turklāt kopumā no 2015. gada līdz 2019. gadam zobārstu skaitam reģionā ir tendence samazināties (112/102).

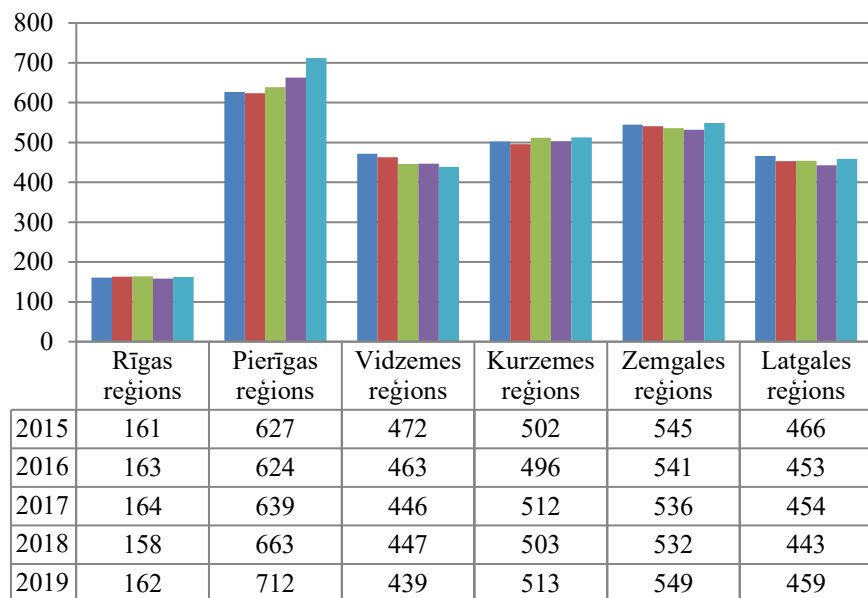
Tāpat analizējot statistikas datus par ārstu un ārstu speciālistu skaita izmaiņām redzams, ka pēdējo 5 gadu laikā tam ir tendence samazināties gan absolūtos skaitļos, gan uz 10 000 iedzīvotājiem, turpretī ģimenes ārstu skaits ir nedaudz pieaudzis.

	skaits					Uz 10 000 iedzīvotāju				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Ārsti	440	436	434	433	416	18.4	18.5	18.6	18.8	18.2
Ģimenes (vispārējās prakses) ārsti	159	159	162	162	164	6.6	6.8	7.0	7.0	7.2
Ārsti speciālisti	277	262	253	252	252	11.6	11.1	10.9	10.9	11.0

1.15.tabula. **Ārstu skaits Zemgales plānošanas reģiona teritorijā 2015.-2019. gadam**

Avots: *Veselības statistikas datubāze*

Arī iedzīvotāju skaits uz vienu praktizējošu ārstu, salīdzinot ar pārējiem plānošanas reģioniem, Zemgalē ir viens no augstākajiem, turklāt ar tendenci pieaugt. Augstāks rādītājs ir tikai Pierīgas reģionam, kam seko Zemgale un Kurzeme. Turpretī Vidzemes un Latgales reģionos šis rādītājs pamazām samazinās.



1.103.attēls. Iedzīvotāju skaits uz vienu praktizējošu ārstu 2015.-2019. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Saskaņā ar Veselības ministrijas sniegto informāciju sekundārajā ambulatorajā veselības aprūpē netiek nodrošināti sekojoši veselības aprūpes pakalpojumi: Bauskas novadā – pneimonologs; Jelgavas novadā – algologs, reimatologs, hematologs, kā arī paliatīvās aprūpes kabinets.

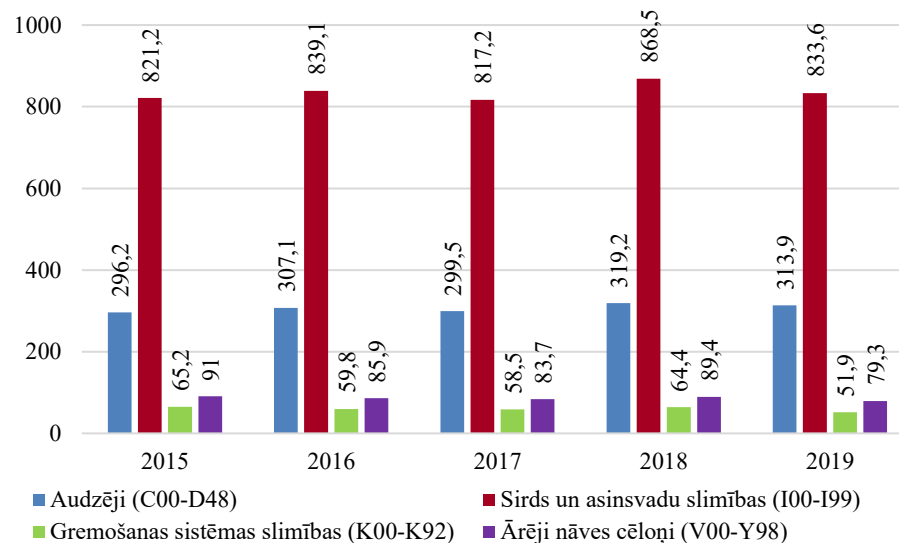
Jauns rādītājs veselības aprūpes jomā ir medicīnas tūrisms⁵, kur ārstniecības iestādes piedāvā ārstniecības pakalpojumus ārvalstu pacientiem. Lielākā daļa visu medicīnas tūristu koncentrējas Rīgas un Pierīgas reģionā un 2019. gadā tie bija

15149. Reģionos medicīnas tūristu skaits ir būtiski mazāks. Kurzemē – 43, Vidzemē – 23, bet Zemgalē vien 10 medicīnas tūristi.

Sabiedrības veselība

Veselība kā viena no pamatvērtībām ir cilvēka dzīves kvalitātes, viņa ģimenes un arī sabiedrības labklājības pamats. Veselīga sabiedrība ir produktīvas un ražīgas ekonomikas un valsts attīstības pamats.

Vērtējot iedzīvotāju saslimstības dinamiku, pēdējo gadu laikā redzams, ka joprojām saglabājas augsts mirstības līmenis no sirds un asinsvadu slimībām un audzējiem, turklāt tam ir tendence pieaugt. Savukārt mirstība no gremošanas sistēmas slimībām un ārējiem cēloņiem ir salīdzinoši zema.



1.104.attēls. Mirstība uz 100 000 iedzīvotāju Zemgales reģionā pa galvenajiem nāves cēloņiem 2015.-2019. gadā

Avots: Veselības statistikas datubāze

⁵ Medicīnas tūrisms - tūrisma veids, kurā ceļojuma galvenais nolūks ir veselības uzlabošana.

Vērtējot datus par zīdaiņu mirstību redzams, ka pēdējo piecu gadu laikā rādītājs ir samazinājies no 4.2 uz 1000 dzīvi dzimušajiem 2015. gadā uz 3.1 – 2019. gadā. Tomēr dati nav uztverami viennozīmīgi, jo 2016. gadā šis rādītājs sasniedza 7.1, savukārt 2017. gadā 5.5.

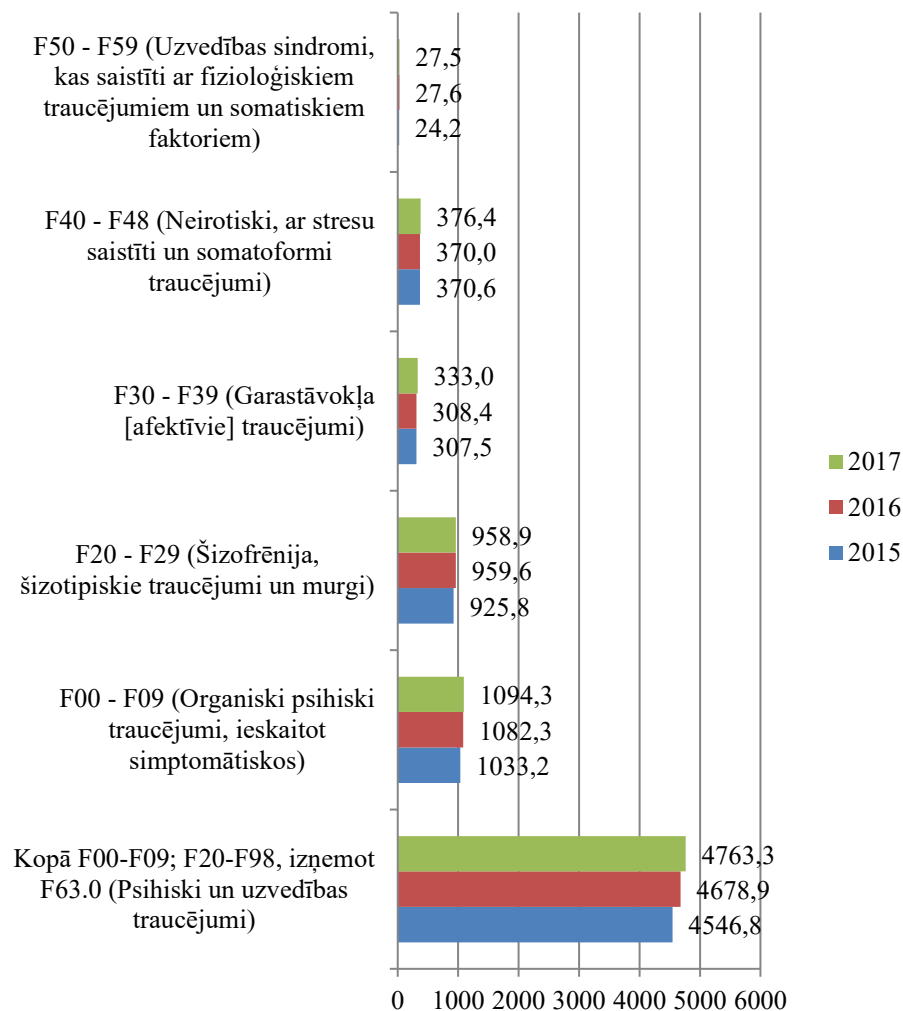
Gads	Agrīnā neonatālā mirstība (0-6 dienās mirušie)	Neонатālā mirstība (0-27 dienās mirušie)	Vēlīnā neonatālā mirstība (7-27 dienās mirušie)	Postneonatālā mirstība (no 28 dienām līdz 1 gada vecumam mirušie)	Zīdaiņu mirstība (pirmajā dzīves gadā mirušie)
2015	1.1	1.9	0.8	2.3	4.2
2016	3.8	4.5	0.8	2.6	7.1
2017	4.3	4.7	0.4	0.8	5.5
2018	1.8	1.8	0	0.9	2.7
2019	0.9	1.3	0.4	1.8	3.1

1.16.tabula. Zīdaiņu mirstība Zemgales plānošanas reģiona teritorijā 2015.-2019. gadam

Avots: Veselības statistikas datubāze

Tāpat laika posmā no 2015. gada līdz 2017. gadam ir pieaudzis uzskaitē esošo pacientu skaits un to īpatsvars uz 100 000 iedzīvotāju, kam diagnosticēti psihiski vai uzvedības traucējumi.

Lielākā daļa pacientu ir ar organiskiem psihiskiem traucējumiem, ieskaitot simptomātiska (39%), otra lielākā pacientu grupa sirgst ar šizofrēniju, šizotipiskiem traucējumiem un murgiem (34%), kam seko neirotipiski, ar stresu saistīt un somatoformi traucējumi (14%), garastāvokļa afektīvie traucējumi (12%) un uzvedības sindromi, kas saistīti ar fizioloģiskiem traucējumiem un somatiskiem faktoriem(1%).

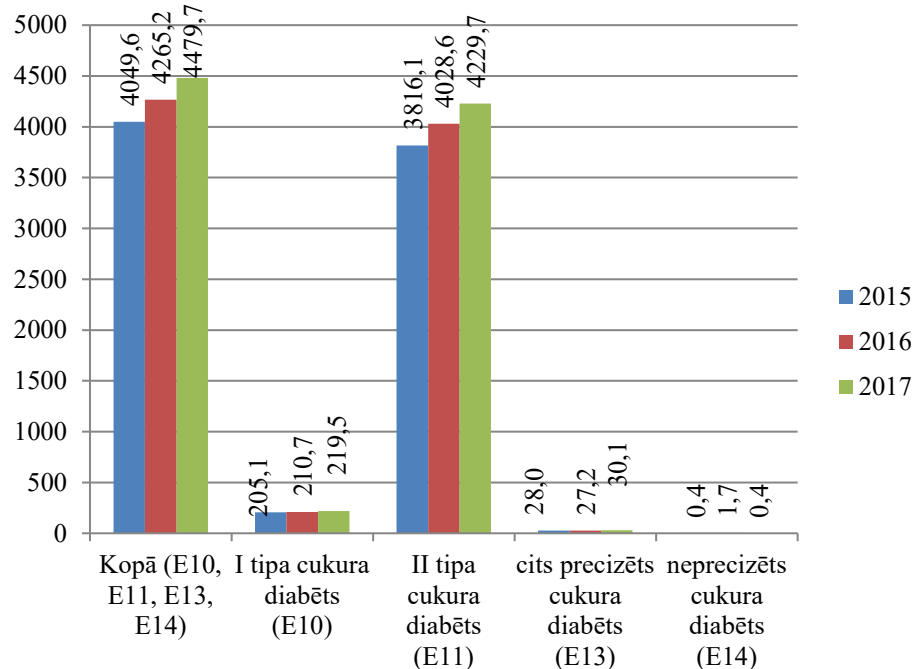


1.105.attēls. Uzskaitē esošo pacientu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem ar psihiskiem veselības un uzvedības traucējumiem Zemgales reģionā 2015.-2017. gadā

Avots: Veselības statistikas datubāze

Ik gadu pieaug arī diabēta pacientu skaits (9693/ 2015. g. un 10427/2017.g) un to īpatsvars uz 100 000 iedzīvotājiem 2017. gadā sasniedzot 4479.7 (2015. gadā tie

bija 4049.6). Šeit jāpiezīmē, ka diabēts ir viens no sirds un asinsvadu slimību, nieru darbības, redzes un citu slimību cēloņiem. Tāpēc diabēta gadījumā ārkārtīgi svarīga ir savlaicīga diabēta diagnostika un atbilstoša ārstēšana.



1.106.attēls. Uzskaitē esošo pacientu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem ar cukura diabētu Zemgales reģionā 2015.-2017. gadā

Avots: Veselības statistikas datubāze

Lai uzlabotu sabiedrības veselības rādītājus Zemgales reģionā, ir jāturpina iedzīvotāju izglītošana par veselības veicināšanas jautājumiem, jāveicina

iedzīvotāju nodarbošanās ar fiziskajām aktivitātēm, sportu un aktīvo atpūtu, bērnu un jauniešu pilnvērtīgas fiziskās attīstības nodrošināšana.

1.4.3. SOCIĀLIE PAKALPOJUMI UN SOCIĀLĀ PALĪDZĪBA

Tāpat kā līdz šim, sociālo pakalpojumu veidus (sociālā darba, karitatīvā sociālā darba, sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas un profesionālās rehabilitācijas pakalpojumi⁶), šo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanas principus un saņemšanas kārtību Latvijā nosaka „Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”⁷ (turpmāk – SPSPL). Tāpat tas regulē arī atbildības sadalījumu iedzīvotāju nodrošināšanā ar sociālajiem pakalpojumiem starp valsti un pašvaldībām. Tāpēc jāņem vērā un jāievēro saistībā ar SPSPL sociālā jomā izdotie Ministru kabineta noteikumi, kā arī pašvaldību izdotie saistošie noteikumi par sociāliem pakalpojumiem un sociālo palīdzību, kurus apstiprina VARAM.

Sociālie pakalpojumi ir pasākumu kopums, kas vērsts uz personu sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu viņu iekļaušanos sabiedrībā.

Sociālā palīdzība ir naudas vai mantiskais pabalsts, kura piešķiršana balstās uz materiālo resursu novērtēšanu personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai.

Latvijā sociālos pakalpojumus sniedz, ievērojot šādus pamatprincipus:

- vispirms tiek novērtētas personas individuālās vajadzības un resursi;
- primāri pakalpojumus nodrošina personas dzīvesvietā vai iespējami tuvu tai;
- nepieciešamības gadījumā bērnu aprūpē primāri nodrošināma aprūpe ģimeniskā vidē – audžuģimenē vai pie aizbildņa;
- tikai tad, ja sociālo pakalpojumu apjoms dzīvesvietā nav pietiekams, sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju nodrošina ilgstošas

⁶ Likuma mērķis ir noteikt **sociālā darba, karitatīvā sociālā darba, sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu** un sociālās palīdzības sniegšanas un saņemšanas principus, to personu loku, kurām ir tiesības saņemt šos pakalpojumus un palīdzību, kā arī sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas un profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu samaksas un finansēšanas principus

⁷ <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>
Likums pieņemts 2002. gada 31. oktobrī un stājas spēkā 01.01.2003. Līdz 2020. gada decembrim grozījumi tajā veikti 27 reizes.

aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā jeb sociālās aprūpes centrā (turpmāk - SAC), kuras darbs organizējams tā, lai institūcijas vidi tuvinātu ģimeniskai videi un nodrošinātu patstāvīgas dzīves iemaņu apgūšanu bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem;

- laikā, kamēr bārenis vai bez vecāku gādības palikušais bērns atrodas SAC, pašvaldības sociālais dienests un bāriņtiesa sadarbībā ar SAC darbiniekiem veic pasākumus, lai sekmētu bērna atgriešanos ģimenē, uzturētu kontaktus starp bērnu un vecākiem vai, ja tas nav iespējams, meklētu iespēju nodrošināt bērna aprūpi citā ģimenē;
- sociālo pakalpojumu sniedzējs nodrošina starpprofesionālo un starpinstitucionālo sadarbību;
- personai ir pienākums un viņa līdzdarbojas lēmuma pieņemšanas procesā;
- u.c.

Persona (fiziska vai juridiska), kas sniedz sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas un sociālā darba pakalpojumus, ir sociālo pakalpojumu sniedzējs, kam jābūt reģistrētam sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā (turpmāk - SPSR) attiecīgā pakalpojuma sniegšanai ne vēlāk kā trīs mēnešu laikā pēc tam, kad pakalpojuma sniegšana uzsākta.

Sociālo pakalpojumu sniedzējiem ir pienākums sniegt Labklājības ministrijai (turpmāk – LM) informāciju un normatīvajos aktos noteiktos pārskatus par savu darbību sociālo pakalpojumu sniegšanas jomā. Informācija par esošo situāciju sociālā jomā sagatavota, pamatojoties uz publiski pieejamiem LM iesniegtajiem un apkopotajiem sociālo pakalpojumu sniedzēju ikgadējiem darbības pārskatiem, ZPR administrēto sociālās jomas projektu īstenošanas laikā veiktajām darbībām un iegūtajiem novērojumiem.

Saskaņā ar SPSPL 11.panta 8.punktu, viens no pašvaldības sociālā dienesta uzdevumiem ir veikt sociālās vides izpēti, noteikt problēmas, kā arī piedalīties pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentu, pašvaldības politikas plānošanas dokumentu un institūcijas vadības dokumentu izstrādē sociālā dienesta kompetences jomā. Kā arī novērtēt sociālā dienesta administrēto un pašvaldības finansēto sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības kvalitāti. Lai iesaistītu pašvaldības sociālo jautājumu risināšanā un veiksmīgi plānotu sociālo pakalpojumu attīstību un uzlabotu sociālo pakalpojumu kvalitāti, reģionā darbu turpina sociālo pakalpojumu koordinācijas darba grupa, kurā pārstāvēti visi reģiona sociālie dienesti.

Līdz šim privātā un nevalstiskā sektora iesaiste sociālā jomā kopumā ir diezgan vāji attīstīta, un joprojām ir pašvaldības, kurās nevalstiskās organizācijas nesniedz prasībām atbilstošus un SPSR reģistrētus sociālos pakalpojumus. Tāpēc vēl aizvien reģionā nozīmīgākais sociālo pakalpojumu sniedzējs ir pašvaldības sociālais dienests un tā struktūrvienības.

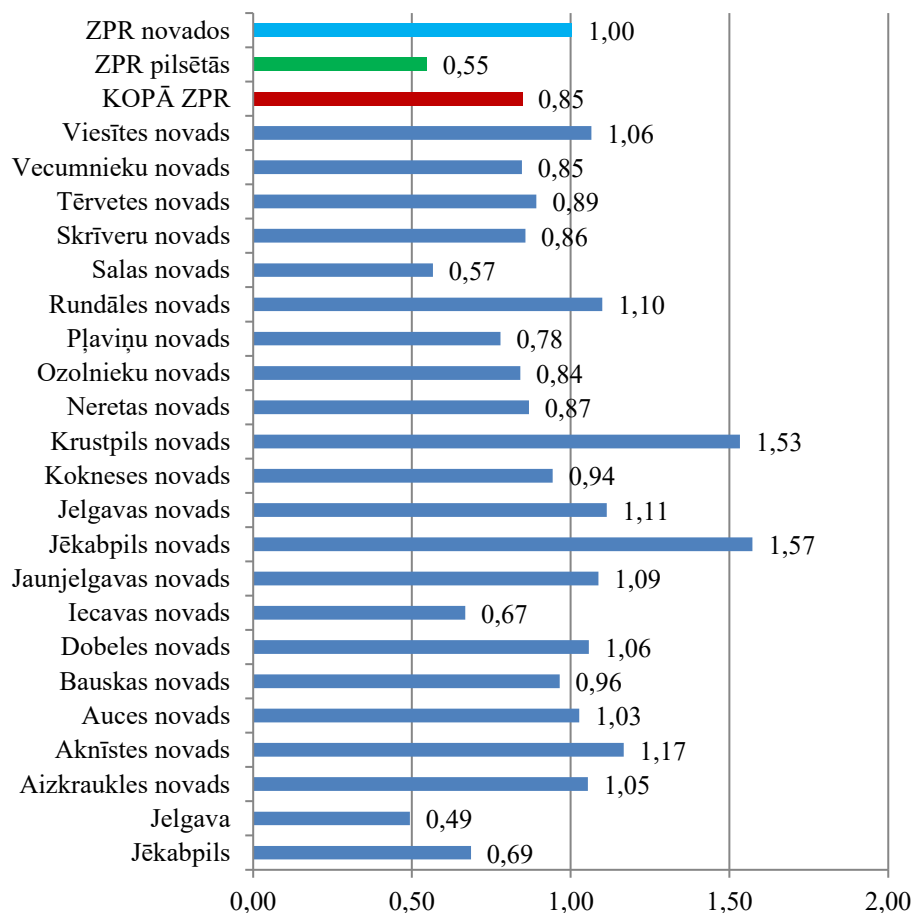
Pašvaldību sociālo dienestu darbība un sociālā darba speciālisti

Zemgales plānošanas reģiona visās pašvaldībās ir izveidotas un darbojas pašvaldības iestādes – sociālie dienesti, kas savā teritorijā deklarētajiem pašvaldības iedzīvotājiem organizē un sniedz sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību, kā arī administrē sociālajiem pakalpojumiem un sociālajai palīdzībai novirzītos pašvaldības budžeta līdzekļus.

Saskaņā ar SPSPL sociālā darba speciālists ir persona, kurai ir SPSPL noteiktā izglītība un kura veic sociālā darbinieka, karitatīvā sociālā darbinieka, sociālā aprūpētāja, sociālā rehabilitētāja vai sociālās palīdzības organizatora profesionālos pienākumus.

Atbilstoši SPSPL 10.panta 1.punktam, lai nodrošinātu iedzīvotāju vajadzību profesionālu izvērtēšanu un kvalitatīvu sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanu, katrā pašvaldībā (tās sociālā dienestā) jābūt vismaz vienam sociālā darba speciālistam uz katriem tūkstošs iedzīvotājiem. Vērtējot statistikas datus par sociālā darba speciālistu skaitu reģiona pašvaldību sociālajos dienestos, redzama pozitīva tendence. Salīdzinot ar 2010. gadu, kad vidēji reģionā uz 1000 iedzīvotājiem bija 0,5 sociālā darba speciālisti, 2019. gadā šis rādītājs ir pieaudzis līdz 0,85 sociālā darba speciālistam uz 1000 iedzīvotājiem, kas tuvojas likumā noteiktajam minimumam. Tomēr, skatot datus pašvaldību griezumā, redzams, ka situācija ir ļoti dažāda. Par spīti pozitīvajām tendencēm daļā Zemgales reģiona pašvaldību sociālā darba speciālistu skaits ir nepietiekams. Vislielākā slodze uz vienu sociālā darba speciālistu ir Jelgavas pilsētā, kur ir 0,49 sociālā darba speciālisti uz 1000 iedzīvotājiem. Tāpat nepietiekams sociālā darba speciālistu skaits ir Salas novadā – 0,57, Iecavas novadā – 0,67 un Jēkabpils pilsētā -0,69 sociālā darba speciālisti uz 1000 iedzīvotājiem. Nedaudz labāka situācija ir 8 novados, kur šis rādītājs vārstās no 0,8 līdz 0,9 sociālā darba speciālisti uz 1000 iedzīvotājiem (Bauskas, Kokneses, Neretas, Ozolnieku, Pļaviņu, Skrīveru, Tērvetes un Vecumnieku novados). Savukārt 9 reģiona pašvaldībās sociālā darba speciālistu skaits ir vienāds vai vairāk kā viens speciālists uz 1000 iedzīvotājiem,

novados vidēji sasniedzot rādītāju 1. Skatoties pa pašvaldībām, situācija ir krasi atšķirīga. Rādītājs variē no 1,53 Krustpils novadā līdz 0,49 Jelgavas pilsētā.



1.107. attēls. Sociālā darba speciālistu skaits uz 1000 iedzīvotājiem pašvaldībās 2019. gadā

Avots: LM ikgadējais "Pārskats par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību pašvaldībā"

Papildus tam, redzams, ka sociālā darba speciālistu skaits pašvaldībā un tās sociālajā dienestā 2019. gadā abās lielajās pilsētās bija vienāds (19+47=66), bet novados sociālā darba speciālistu skaits pašvaldībās kopumā ir par 59 personām

lielāks nekā sociālos dienestos (attiecīgi 251 un 192), kas visdrīzāk skaidrojams ar speciālistu nodarbinātību citās pašvaldību izveidotās sociālo pakalpojumu sniegšanas vietās, piemēram, grupu dzīvokļos, dienas aprūpes centros vai SAC.

Pārrunājot ar pašvaldībām iemeslus, kā dēļ pašvaldībās trūkst sociālā darba speciālistu, kā galvenais iemesliem tiek minēti salīdzinoši zems profesijas atalgojums.

Saskaņā ar SPSPL par institūcijas, kas sniedz sociālos pakalpojumus, vadītāju var būt persona, kurai ir otrā līmeņa profesionālā augstākā vai akadēmiskā augstākā izglītība. Vērtējot sociālā dienesta vadītāju izglītības līmeni, redzamas pozitīvas tendences, jo 2010. gadā 59% sociālo dienestu vadītāju bija ar otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā, bet 2019. gadā ar šādu izglītības līmeni bija 68% sociālo dienestu vadītāju. Pārējās 7 pašvaldībās sociālo dienestu vadītājiem bija atbilstoša izglītība, bet tā bija citā profesijā.

Sociālajos dienestos nodarbinātajiem un pārējo sociālo pakalpojumu sniegšanā iesaistītajiem sociālā darba speciālistiem prasības attiecībā uz izglītību ir atšķirīgas. Piemēram, tiesības veikt sociālo darbu ir personām, kas ieguvušas otrā līmeņa profesionālo augstāko vai akadēmisko izglītību sociālajā darbā vai karitatīvajā sociālajā darbā. Savukārt sociālajiem aprūpētājiem, sociālajiem rehabilitētājiem un sociālās palīdzības organizatoriem ir jābūt pirmā līmeņa profesionālajai augstākajai izglītībai sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas vai sociālās palīdzības sniegšanas jomā vai profesionālajai vidējai izglītībai sociālās aprūpes jomā (pēc tādas profesionālās vidusskolas vai citas izglītības iestādes beigšanas, kura īsteno profesionālās vidējās izglītības programmas). Arī vērtējot sociālos dienestos strādājošo sociālā darba speciālistu izglītības līmeni, vērojama pozitīva virzība, jo periodā no 2017. gada līdz 2019. gadam par 3% reģionā ir pieaudzis sociālā darba speciālistu ar augstāko izglītību skaits. Kopā reģionā 2019. gadā no visiem sociālā darba speciālistiem sociālajos dienestos 78% (200 no 258) bija ar augstāko izglītību, bet 2017. gadā tādi bija 75% (191 no 253). Tomēr, saskaņā ar sociālo dienestu sniegto informāciju, atsevišķās, tai skaitā mazākajās, pašvaldībās ir grūti piesaistīt kvalificētus speciālistus.

Saskaņā ar SPSPL 9.panta 6.punktu pašvaldībai ir pienākums nodrošināt pašvaldības sociālā dienesta un citu pašvaldības izveidoto sociālo pakalpojumu sniedzēju sociālā darba speciālistiem profesionālās kompetences pilnveidi — apmācības un supervīziju. Vērtējot datus par sociālā dienesta vadītāja un sociālā darba speciālistu skaitu, kam paaugstināta kvalifikācija, redzams, ka pēdējo trīs

gadu laikā (2017.-2019.) ik gadu vidēji 67% sociālā darba speciālistu ir piedalījušies kvalifikācijas celšanas pasākumos, kas ir atbilstoši normatīvo aktu prasībām (tas ir vismaz 16 un 24 ak.h/gadā).

Atbilstoši SPSPL noteiktajam, supervīzija ir mērķtiecīgi organizēts konsultatīvs un izglītojošs atbalsts sociālā darba speciālistiem viņu profesionālās kompetences un profesionālās darbības kvalitātes pilnveidošanai. Arī attiecībā uz supervīziju nodrošināšanu sociālā dienesta sociālā darba speciālistiem vērojama pozitīva tendence, jo 2019. gadā supervīzijas saņēma 86% no visiem reģiona speciālistiem, savukārt 2010. gadā tikai 68% speciālistu bija nodrošinātas supervīzijas. Jāatzīmē, ka pēdējo 3 gadu laikā tika veiktas izmaiņas par nodrošināmo supervīziju apjomu un līdzšinējo 9h/gadā individuāli vai 18h/gadā grupu supervīzijas formā sākot ar 2018. gada 1. janvāri minimālais apjoms ir noteikts vismaz 21h/gadā (neatkarīgi no tā, vai supervīziju saņem individuāli vai grupā, kā komanda vai kā organizācija), kas nav redzams ikgadējos statistikas pārskatos. Tāpēc nav iespējams secināt, vai 2019. gadā sociālā darba speciālisti saņēmuši supervīziju normatīvajos aktos noteiktajā apjomā. Viens no iemesliem tam, ka visiem darbiniekiem netiek nodrošināta supervīzija, ir finanšu resursu trūkums, kas kā problēma no sociālajiem dienestiem tiek minēta jau daudzus gadus. 2019. gadā pašvaldībām bija pieejams finanšu atbalsts šīs problēmas risināšanai. Taču, no kopumā 258 sociālā darba speciālistiem, 2019. gadā, neskatoties uz pieejamo atbalstu no ES fondiem, tostarp LM īstenotā projekta ietvaros, 35 sociālā darba speciālistiem diemžēl netika nodrošināta supervīzija nekādā formā un nekādā apjomā. Analizējot ikgadējos statistikas pārskatos norādīto informāciju pa pašvaldībām, redzams, ka ir divas pašvaldības, kur diemžēl neviens sociālā darba speciālists nav saņēmis supervīziju (Aknīstes un Ozolnieku novados - 3+9 speciālisti), divas pašvaldības, kur supervīziju nav saņēmis vairums sociālā darba speciālistu (Jēkabpīlī – 15 no 19 speciālistiem un Rundāles novadā – 3 no 4), kā arī 5 pašvaldības, kur vismaz 1 sociālā darba speciālists nav saņēmis supervīziju, tai skaitā 4 sociālie darbinieki un 1 sociālais rehabilitētājs. Tas var būt skaidrojams gan ar nepietiekamu izpratni par supervīzijas lomu kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanā sociālā jomā, gan ar speciālistu personīgām bailēm un stereotipiem par sava darba kritiku supervīziju laikā, gan citiem ikdienas praksē sastopamiem iemesliem.

Viens no sociālo dienestu galvenajiem uzdevumiem ir saistīts ar sociālo pakalpojumu organizēšanu un sniegšanu pašvaldībā deklarētajiem iedzīvotājiem. Tālāk norādīta informācija par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu ZPR.

Sociālie pakalpojumi

Saskaņā ar SPSPL ir pieci sociālo pakalpojumu veidi:

- **sociālais darbs** - profesionāla darbība, lai palīdzētu personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrībai kopumā veicināt vai atjaunot savu spēju sociāli funkcionēt, kā arī radīt šai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus. Viens no sociālā darba virzieniem ir psihosociālā palīdzība. Tās ietvaros saņēmējam tiek sniegts psiholoģisks un sociāls atbalsts, lai palīdzētu indivīdam un ģimenei risināt starppersonu un sociālās vides problēmas. Sociālā darba mērķis ir palīdzēt personai, ģimenei un personu grupai noteikt, atrisināt vai mazināt sociālās problēmas, attīstot pašas personas resursus un iesaistot atbalsta sistēmas;
- **karitatīvais sociālais darbs** - sociālajam darbam analogs darbs, kura mērķis ir palīdzēt personām, ģimenēm, grupām vai sabiedrībai kopumā atgūt spēju sociāli un garīgi funkcionēt;
- **sociālā aprūpe** - pasākumu kopums, kas vērsts uz to personu pamatvajadzību apmierināšanu, kurām ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās. Sociālās aprūpes pakalpojumi personas dzīvesvietā ir tuvināti ģimenes videi (aprūpe mājās, pakalpojumi dienas aprūpes centrā, servisa dzīvoklī, grupu mājā (dzīvoklī) u.c.). Sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanas mērķis ir nodrošināt dzīves kvalitātes nepazemināšanos personai, kura vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ to nevar nodrošināt pati saviem spēkiem;
- **sociālā rehabilitācija** - pasākumu kopums, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un/vai sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi personas dzīvesvietā iekļauj individuālu sociālo darbu ar personu vai ģimeni, pakalpojumus specializētajās darbnīcās, krīzes centros, dienas aprūpes centros u.c. Pastāv tāds sociālās rehabilitācijas virziens kā psihosociālā rehabilitācija, kuras ietvaros personai un tās ģimenei tiek nodrošināts atbalsts psihosociālo problēmu risināšanā. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas mērķis ir novērst vai mazināt invaliditātes, darbnespējas, brīvības atņemšanas soda izciešanas, atkarības vai vardarbības un citu faktoru izraisītās negatīvās sociālās sekas personas dzīvē;
- **profesionālā rehabilitācija** - pasākumu kopums, kas pēc individualizētas funkcionālo traucējumu izvērtēšanas un profesionālās

piemērotības noteikšanas personām darbspējīgā vecumā nodrošina jaunas profesijas, profesionālo zināšanu vai prasmju apguvi vai atjaunošanu, tai skaitā profesionālās izglītības programmu apgūšanu pamata un vidējās izglītības pakāpē un multidisciplinārus pakalpojumus integrācijai darba tirgū.

Sociālo darbu un karitatīvu sociālo darbu nodrošina sociālie darbinieki, kas visvairāk ir nodarbināti pašvaldību sociālajos dienestos, kuri ir noteikti par sociālā darba pakalpojuma sniegšanas galveno vietu. Sociālajiem dienestiem kā pakalpojumu sniedzējiem ir atbilstoši izvirzītas minimālās prasības 13.06.2017. Ministru Kabineta noteikumos Nr.338. Tomēr, atbilstoši MK noteiktajām prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējiem, arī citās sociālo pakalpojumu sniegšanas vietās, piemēram, dienas aprūpes centros (turpmāk – DAC), grupu dzīvokļos, specializētās darbnīcās, patversmēs, krīzes centros, sociālās rehabilitācijas centros dažādām mērķa grupām, pusceļa mājās, kā arī atelpas brīža un SAC pakalpojumu sniegšanā ir iesaistīti sociālie darbinieki, tostarp tie var būt arī karitatīvie sociālie darbinieki. Līdz ar to arī šajās pakalpojumu sniegšanas vietās tiek nodrošināts sociālais darbs.

Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi tiek sniegti personas dzīvesvietā (nodrošinot aprūpi un/vai rehabilitāciju dzīvesvietā (piemēram, aprūpi mājās), dienas aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, grupu dzīvokļos (grupu mājās), servisa dzīvokļos, naktspatversmēs vai patversmēs un citur) vai SAC.

Savukārt profesionālo rehabilitāciju nodrošina sociālo pakalpojumu sniedzējs, kas sociālo pakalpojumu sniegšanas jomā valstij noteikto pienākumu un valsts budžeta ietvaros sniedz profesionālo rehabilitāciju – Sociālās integrācijas valsts aģentūra, kuras atrašanās vieta ir Jūrmalā. ZPR teritorijā nav izvietots šis profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējs. ZPR pašvaldību iedzīvotāji profesionālo rehabilitāciju var saņemt vispārējā kārtībā, vēršoties tieši pie minētā pakalpojuma sniedzēja.

Jāatzīmē, ka sociālo pakalpojumu jomā, jo īpaši sociālās aprūpes sniegšanā, Latvijā jau pietiekami sen (no divtūkstošo gadu sākuma) virzās no sociālo pakalpojumu sniegšanas SAC, kas Eiropā un pasaulē atzīta par cilvēka pamattiesības ierobežojošu pakalpojumu sniegšanas vietu, uz sociālo pakalpojumu nodrošināšanu dzīvesvietā. Piemēram, lai personām ar garīga

rakstura traucējumiem (turpmāk – GRT⁸) aizvietotu sociālos pakalpojumus SAC ar pakalpojumiem dzīvesvietā, saskaņā ar SPSPL 13.pantu valsts piedalās personām ar GRT paredzēto dienas centru finansēšanā, tai skaitā DAC izveidošanas un uzturēšanas izdevumi tiek finansēti no valsts budžeta: centru izveidošanas gadā — 80 procentu, darbības pirmajā gadā — 60 procentu, otrajā gadā — 40 procentu, trešajā gadā — 20 procentu apmērā. Līdzīgi SPSPL nosaka, ka valsts piedalās personām ar GRT paredzēto grupu māju (dzīvokļu) un pusceļa māju izveidošanas un aprīkošanas finansēšanā to izveidošanas gadā 50 procentu apmērā, tai skaitā piedalās ar uzturēšanos grupu mājā (dzīvoklī) saistīto izdevumu finansēšanā 50 procentu apmērā no vienai personai paredzētajām SAC uzturēšanas izmaksām tām personām ar GRT, kuras atgriežas no SAC. Vēl vairāk - sociālās jomas galvenajā likumā jau daudzus gadus ir noteikts, ka valsts, atbilstoši gadskārtējā valsts budžeta likumā piešķirtajām apropriācijām, atbalsta un finansē citas programmas jaunu sociālo pakalpojumu veidu attīstīšanai pašvaldībās.

Iepriekšējos finanšu plānošanas periodos Latvija saņēmusi arī Eiropas finansiālu atbalstu SAC alternatīvu sociālo pakalpojumu izveidei. Diemžēl izvēlētie risinājumi nav devuši nozīmīgu ieguldījumu šo pārmaiņu īstenošanā un atvēlēto līdzekļu apjoms ir bijis salīdzinoši zems. Vienlaicīgi, kā visā pasaulē, arī Latvijā bija vērojama pretošanās pārmaiņu procesiem, tai skaitā sociālā jomā, un situāciju ietekmēja vēsturiski iesakņojušies sabiedrībā valdošie stereotipi par piemērotāko aprūpes formu personām ar dažādiem traucējumiem – aprūpe institūcijā jeb SAC. Visdrīzāk tieši tāpēc līdz šim virzība uz sociālo pakalpojumu sniegšanu dzīvesvietā bijusi salīdzinoši lēna.

Atbilstoši SPSPL 9.panta 1.punktā noteiktajam, pašvaldībai, kuras teritorijā ir deklarētā personas dzīvesvieta, ir pienākums nodrošināt personai iespēju saņemt tās vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus. Pašvaldības var izveidot nepieciešamos sociālo pakalpojumu sniedzējus, tādējādi nodrošinot sociālos pakalpojumus saviem iedzīvotājiem vai saskaņā ar SPSPL 9.panta 4.punktu slēgt līgumus ar citiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem savā teritorijā vai ar citām pašvaldībām jeb pirkt sociālo pakalpojumu sniegšanu, ja attiecīgās sociālo pakalpojumu sniegšanas vietas nav izveidotas. Tātad sociālo pakalpojumu organizēšana saprotama plašāk, ne tikai kā sociālo pakalpojumu sniegšana pašvaldības teritorijā. Galvenais kritērijs ir sociālā pakalpojuma atbilstība

⁸ Saskaņā ar SPSPL 1.panta 30.punktu garīga rakstura traucējums ir **psihiska saslimšana vai garīgās attīstības traucējums**, kas ierobežo personas spējas strādāt un aprūpēt sevi,

kā arī apgrūtina tās iekļaušanos sabiedrībā un kas noteikts atbilstoši spēkā esošajai Starptautiskās statistiskās slimību un veselības problēmu klasifikācijas (SSK) redakcijai

personas vajadzībām, kas attiecināms arī uz sociālā pakalpojuma sniegšanas vietu.

Saskaņā ar LM apkopoto pašvaldību iesniegto informāciju 2019. gadā ZPR pašvaldībās tika nodrošināti 63 sociālo pakalpojumu sniedzēju dažādi sociālie pakalpojumi 3139 personām (955 bērniem un 2184 pilngadīgajiem iedzīvotājiem) par kopējo summu 4,71milj.Eur. Savukārt pirkti tika 143 sociālo pakalpojumu sniedzēju dažādi sociālie pakalpojumi 1246 personām (tai skaitā 150 bērniem), pašvaldībām kopumā izlietojot 2.46milj.Eur. Kā nodrošināto, tā pirktu sociālo pakalpojumu sniedzēju skaits pēdējo trīs gadu laikā ir nedaudz palielinājies (attiecīgi par 9 un 18 pakalpojumu sniedzējiem). Atšķirīga situācija vērojama attiecībā uz pakalpojumu saņēmēju skaitu, kas ir mainījies pretējos virzienos: pašvaldības nodrošināto sociālo pakalpojumu saņēmēju skaits šajā laikā ir samazinājies par 879 personām (no 4018 līdz 3139), kas bija aptuveni piektā daļa no visiem saņēmējiem, bet pirktu sociālo pakalpojumu saņēmēju skaits – palielinājies par aptuveni piekto daļu - par 226 personām (no 1020 līdz 1246). Arī izlietoto līdzekļu apjoms nodrošinātajiem sociālajiem pakalpojumiem samazinājās (gan tikai par 8,3%), bet pirktajiem - pieauga (par 25,8%).

Laikā no 2017. gada līdz 2019. gadam sociālos pakalpojumus nodrošināja 20 pašvaldības, bet (ja neskaita tos pakalpojumus, ko nodrošināja sociālie dienesti) nenodrošināja 2 – Auces un Salas novadu pašvaldības, kam pēdējā gadā pievienojās arī Rundāles novads. Savukārt, ja analizē pirktu sociālo pakalpojumu izdevumus, tad konstatējams, ka sociālos pakalpojumus pirka visas Zemgales reģiona pašvaldības.

Jāatzīmē, ka pašvaldības sociālos pakalpojumus var pirkt 5 veidos: no citas pašvaldības, no nevalstiskām organizācijām (turpmāk – NVO) savas pašvaldības teritorijā, no NVO ārpus savas pašvaldības teritorijas, no privātpersonām savas pašvaldības teritorijā un no privātpersonām ārpus savas pašvaldības teritorijas. Visvairāk tika pirkti pakalpojumi no citu pašvaldību pakalpojumu sniedzējiem – 99. Tam sekoja pakalpojumu pirkšana no pakalpojumu sniedzējiem, kas ir NVO ārpus savas pašvaldības teritorijas – 25. Deviņos gadījumos pašvaldības atbalstīja pakalpojumu sniedzējus, kas ir privātpersonas tās teritorijā (uzņēmējus), četros gadījumos – privātpersonas ārpus savas pašvaldības teritorijas, bet sešos gadījumos NVO savas pašvaldības teritorijā, tādējādi atbalstot arī vietējās sabiedrības iniciatīvas un veicinot līdzdalību sociālo pakalpojumu nodrošināšanā.

Visvairāk līdzekļu sociālo pakalpojumu nodrošināšanai izlietoja Bauskas novads – 820215Eur, kam seko Jelgavas pilsēta (750022 Eur), kā arī Dobeles un Jelgavas novadi (attiecīgi 675132 Eur un 601769 Eur). Tomēr vislielākais pakalpojumu saņēmēju skaits 2019. gadā bija Jaunjelgavas novadā (694), tad Jelgavas pilsētā (502) un Iecavas novadā (366). Saskaņā ar LM apkopoto gada pārskatos iekļauto informāciju, vismazāk finanšu – 540 Eur pakalpojumu nodrošināšanā izlietoti Aizkraukles novadā, sniedzot pakalpojumu 1 personai. Savukārt pakalpojumu pirkšanai visvairāk ir izlietojusi Jelgavas pilsēta – 825552 Eur, gandrīz uz pusi mazāk - Jēkabpils pilsēta (432202 Eur), kam seko Dobeles un Jelgavas novadi (199388 Eur un 152896 Eur). Vismazākie izdevumi, pērkot sociālos pakalpojumus, 2019. gadā bijuši Krustpils novadam – 11284 Eur. Saņēmēju skaita ziņā visvairāk iedzīvotāju šādi sasniedza Jelgavas pilsēta (413 personas), kam sekoja Jēkabpils pilsēta (171) un tad ar līdzīgu pakalpojumu saņēmēju skaitu 3 pašvaldības – Jelgavas, Aizkraukles un Bauskas novadi ar attiecīgi 89, 85 un 82 personām. Vismazākais pirktu sociālo pakalpojumu saņēmēju skaits bija Tērvetes novadā - 3 personas.

Latvijā vēl aizvien netiek apkopota informācija par izdevumiem sadalījumā pa iepriekš minētajiem un SPSPL noteiktajiem 5 sociālo pakalpojumu veidiem⁹, bet ir pieejami dati par izdevumiem pa sociālo pakalpojumu sniegšanas vietām vai dažādiem pakalpojumu sniedzējiem. Ikgadējos LM iesniedzamajos statistikas pārskatos ir izdalīts pakalpojumu saņēmēju skaits un izlietotie līdzekļi sociāliem pakalpojumiem SAC, dienas aprūpes centros, grupu dzīvokļos, specializētās darbnīcās, patversmēs, krīzes centros, servisa dzīvokļos, pusceļa mājās, aprūpei mājās un pārējiem pašvaldību sociāliem pakalpojumiem. Turklāt dienas aprūpes centri ietver vismaz sešus dažādus variantus – 1) DAC personām ar GRT, 2) DAC personām ar fiziska rakstura traucējumiem, 3) DAC bērniem ar invaliditāti, 4) DAC bērniem no trūcīgām ģimenēm un ģimenēm, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, 5) DAC pensijas vecuma personām un 6) pārējos DAC.

Analizējot izlietos līdzekļus pa sociālo pakalpojumu sniegšanas vietām, redzams, ka no visiem sociālajiem pakalpojumiem izlietotajiem līdzekļiem (2019. gadā ZPR tie bija 7.17milj. Eur) 66,9% tika izlietoti pakalpojumu sniegšanai SAC. 2019. gadā tie bija 4,79milj. Eur, kopumā nodrošinot sociālos pakalpojumus 1175 personām, kas aptvēra tikai 26.63% no visiem pakalpojumu saņēmējiem.

⁹ sociālā darba, karitatīvā sociālā darba, sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas un profesionālās rehabilitācijas pakalpojumi

Detalizēti izpētot informāciju pa pašvaldībām, redzams, ka ir dažas pašvaldības, kurās sociālo pakalpojumu sniegšanai SAC izlietoto līdzekļu apjoms ir ļoti tuvu 100% - 8 pašvaldībās tas pārsniedzot 90% un vēl 4 - pārsniedzot 80% izdevumu, bet saņēmēju skaits ir kardināli atšķirīgs. Tas svārstās no 11,64% (izmaksas 98,14%) līdz 89,36% saņēmēju, kam izlietoti 95,12% sociāliem pakalpojumiem novirzīto finanšu līdzekļu. Vismazākais izdevumu apjoms sociālajiem pakalpojumiem SAC bija Jaunjelgavas un Iecavas novados, atbilstoši 11,74% un 16,65%. Vienlaicīgi šajās pašvaldībās arī bija vismazākais sociālo pakalpojumu saņēmēju skaits SAC (1,67% un 2,14% no visiem sociālo pakalpojumu saņēmējiem), kas ietekmēja un samazināja arī vidējo rādītāju ZPR. Kopumā 2019. gadā 26,63% personu saņēma pakalpojumus SAC jeb institucionālā aprūpē, kas ir vairāk nekā ceturtda daļa visu sociālo pakalpojumu saņēmēju.

No minētā jāsecina, ka diemžēl vēl aizvien gan Latvijā, gan ZPR, gan lielākajā daļā tā teritorijā esošajās pašvaldībās izdevumu sadaļā dominē izmaksas par pakalpojumu sniegšanu SAC jeb institūcijās. Šos pakalpojumus nodrošina visas reģiona pašvaldības. Tās pašvaldības, kuru teritorijā neatrodas SAC, šo pakalpojumu sniegšanu saviem iedzīvotājiem pārņem no citām pašvaldībām. Tāpēc aprūpes pakalpojumi pilngadīgām personām, tai skaitā senioriem, un bērniem bieži tiek sniegti tieši SAC. Tālāk informācija par ZPR teritorijā esošajiem SAC, tajos esošajiem pakalpojumu saņēmējiem un izlietotajiem līdzekļiem.

Sociālie pakalpojumi SAC

2019. gada nogalē Zemgales reģionā sociālos pakalpojumus bērniem sniedza 6 SAC (turpmāk – BSAC). Saskaņā ar ZPR pieprasīto un BSAC iesniegto informāciju sociālos pakalpojumus (sociālo darbu, sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju) šajos BSAC faktiski saņēma 126 bērni. Tāpat kā līdz šim, vairums bērnu BSAC bija pusaudžu vecumā no 13-17 gadiem, bet diemžēl arī diezgan daudz mazāki 7-12 gadus veci bērni un aptuveni sestā daļa bērnu bija vecumā no dzimšanas līdz laikam, kad jāsāk iet skolā.

Savukārt sociālos pakalpojumus pilngadīgiem iedzīvotājiem sniedza pašvaldību un citu organizāciju izveidoti un finansēti 12 SAC (turpmāk – PSAC). 2019. gada 31. decembrī pakalpojumus PSAC saņēma 1291 persona, no kurām 39% bija vīrieši un 61% sievietes. Lielākā daļa pakalpojumu saņēmēju bija vecumā no 70-90 gadiem, 154 - vecāki par 90 gadiem, nedaudz vairāk - 173 personas bija 62-69 gadu vecumā un pārējie (165) vecumā no 18-61 gadam. Tikai vienā PSAC visi pakalpojumu saņēmēji bija vecāki par 62 gadiem. Vērtējot pakalpojuma saņēmējus no materiālās nodrošinātības skatupunkta, vairums PSAC

pakalpojumu saņēmēju - 848 (66%) bija vecuma pensijas saņēmēji, daļa (61 persona) saņēma valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un daļa (360 personas) - pensiju saistībā ar noteikto I vai II grupas invaliditāti. Šie statistikas dati ir ļoti mainīgi, tāpat kā iestājušos un izstājušos pakalpojumu saņēmēju skaita izmaiņas gada laikā.

No kopumā 715 jaunajiem 2019. gada laikā PSAC uzņemtajiem sociālo pakalpojumu saņēmējiem gandrīz 78,5% (561 persona) iestājās PSAC tieši no personīgās dzīvesvietas – no mājām. Vēl daļa uzsāka pakalpojumu saņemšanu uzreiz pēc pakalpojumiem psihiatriskās ārstniecības iestādē vai citās ārstniecības iestādēs, atbilstoši 21 un 104 personas, kā arī 29 personas pārcēlušās no cita SAC jeb institūcijas. Analizējot izstāšanās jeb pakalpojumu pārtraukšanas PSAC iemeslus, konstatējams, ka no visiem pakalpojumu saņēmējiem, kam 2019. gada laikā pārtraukta pakalpojuma sniegšana PSAC (634 personas), nospiedošais vairākums - 514 personas (81,5%) bija mirušas, bet 3 tika izrakstītas par sistemātiskas iekšējās kārtības noteikumu neievērošanu. Kā, iespējams, pozitīvs rezultāts jāatzīmē, ka daļa personu (67) atgriezās savā dzīvesvietā – mājās (ģimenē), bet diemžēl tikai nelielai daļai no tiem – 10 personām tika nodrošināti citi sociālie pakalpojumi dzīvesvietā. Vienlaicīgi redzams, ka 25 personas vienkārši pārcēlās uz citiem SAC un vienai personai tika nodrošināti pakalpojumi psihiatriskās ārstniecības iestādē, bet vēl 24 personām cits iemesls.

Papildus tam, ir iespējams analizēt vēl vairākus aspektus saistībā ar pakalpojumu sniegšanu PSAC. Piemēram, statistikas pārskatos sniegtā informācija liecina, ka, lai arī 2019. gadā plānotais vietu skaits PSAC bija 1275 vietas, faktiski dzīvojošo personu skaits bija par 16 personām lielāks. Neskatoties uz Latvijas kopējo virzību uz pakalpojumu sniegšanu dzīvesvietā, vietu skaitu ZPR astoņos PSAC 2020. gadā bija plānots vēl palielināt - līdz kopējam skaitam - 1318 vietām. 2 PSAC plānoja saglabāt esošo vietu skaitu un 2 minimāli (katrs par 3 vietām) samazināt to.

Tāpat redzams, ka 2019. gadā faktiskie ZPR teritorijā esošo PSAC ieņēmumi bija 8,82milj.Eur, ko veidoja gan valsts budžeta (1546 Eur) un pašvaldību iemaksas 3,44milj. Eur apjomā, gan apgādnieku iemaksas (1,41milj. Eur), gan pašu pakalpojumu saņēmēju līdzmaksājumi (piemēram, iemaksas no pensijas) - 3,74milj. Eur. Ieņēmumus nelielā apjomā veidoja arī valsts budžeta dotācija pašvaldībām par personām, kas ievietotas PSAC līdz 01.01.1998. (119 070 Eur) un institūcijas ieņēmumi, tai skaitā no saimnieciskās darbības (atbilstoši 17091 Eur un 95639 Eur). Tikmēr faktiskie izdevumi bija mazāki – PSAC vajadzībām izlietoto līdzekļu kopapjoms bija 8,49milj.Eur un kapitāliem

izdevumiem vēl 10723 5Eur, par šo naudu iegādājoties nepieciešamos pamatlīdzekļus. Protams, ka PSAC izdevumu klāsts ir gana plašs - ēdināšanai (1,46milj. Eur), zāļu un mīkstā inventāra iegādei (attiecīgi 185031 Eur un 41361 Eur), kārtējiem remontiem un iestādes uzturēšanai nepieciešamiem materiāliem (125457 Eur), sanitāri higiēniskai apkopšanai nepieciešamiem materiāliem (210928 Eur), mācību līdzekļu, mācību materiālu un periodikas iegādei (814 Eur un 2122 Eur), kā arī biroja precēm un inventāram (119169 Eur), darbinieku atalgojumam (3,93milj. Eur), obligātajām sociālajām iemaksām un kompensācijām (1,18milj. Eur), komunālajiem pakalpojumiem (435044 Eur), kurināmā un enerģētisko materiālu iegādei (217859 Eur), remontdarbu un iestādes uzturēšanas pakalpojumiem (59545 Eur), citiem ar iestādes darbības administrēšanu saistītiem izdevumiem un pārējām vajadzībām (526747 Eur).

Atbilstoši statistikas pārskatos iekļautajai informācijai un veiktajiem matemātiskajiem aprēķiniem, ZPR teritorijā esošajos PSAC 2019. gadā uz vienu personu mēnesī vidēji izlietoti 592,71 Eur, kas bija nepilni 20 Eur/dienā. No tā pakalpojumu saņēmēju ēdināšanai šajā gadā tika izlietoti vidēji 2,87 Eur/dienā. Lai arī zāļu iegādei vidēji izlietoti nepilni 0,5 Eur/dienā uz vienu personu, mēnesī šie izdevumi veido jau aptuveni 15 Eur. No vidēji mēnesī uz vienu personu izlietoto līdzekļu apjoma 2,5% (14,83 Eur) PSAC tērē, lai iegādātos sanitāri higiēniskai apkopšanai nepieciešamos materiālus, bet mīkstā inventāra iegādei - 2,79 Eur/mēnesī. Salīdzinot izlietos līdzekļus uz vienu personu mēnesī starp visiem 12 PSAC, redzams, ka 2019. gadā visvairāk pakalpojumi maksāja Jelgavas novada Sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrā "Stalģene" (nedaudz vairāk kā 900 Eur/mēnesī), bet vismazāk - SIA "Viesītes veselības un sociālās aprūpes centrs" (nedaudz vairāk kā 400 Eur/mēnesī). Ikdienas līdzekļu izlietojumā vismazākā summa ēdināšanai bija 1.66 Eur/dienā Jelgavas novada sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrā "Kalnciems", bet vislielākā summa - 5,62 Eur/dienā ēdināšanai tika atvēlēta Sociālās aprūpes centrā "Tērvete".

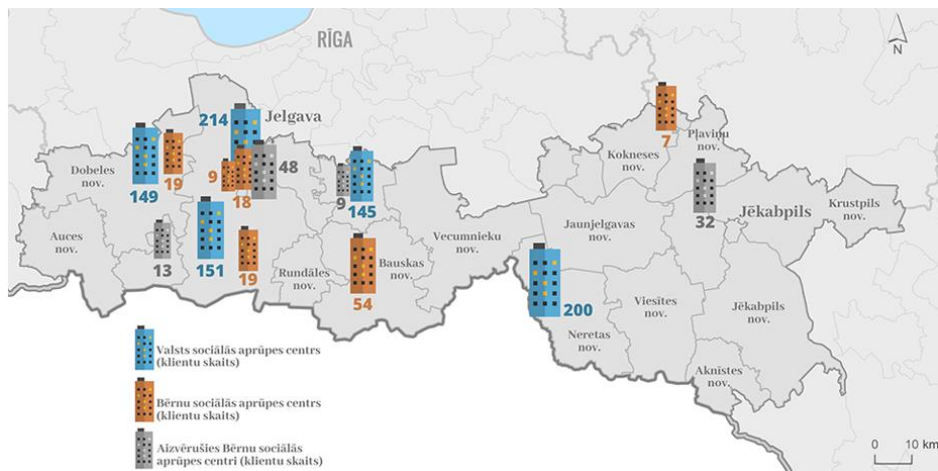
Analizējot pieejamo informāciju par PSAC pakalpojumu saņēmējiem pieejamām telpām, var redzēt, ka kopumā 1291 personai 2019. gadā bija iespēja dzīvot 579 dzīvojamās istabās - guļamtelpās. Tomēr jāatzīmē, ka vēl aizvien PSAC personām ir jādzīvo kopā ar vairākiem citiem cilvēkiem, tostarp 19 gadījumos guļamtelpa ir kopīga piecām personām, 32 gadījumos - istabas ir četrvietīgas un 89 gadījumos - trīsvietīgas. Nedaudz labāka situācija ir tiem 732 pakalpojumu saņēmējiem, kuri dzīvo divvietīgās istabās (366 gadījumos), un vislabākā situācija ir tām personām, kuras dzīvo vienvietīgās istabās, bet tādas bija tikai 73.

Pārskatos iekļauta arī informācija par PSAC strādājošiem darbiniekiem. 2019. gadā visos 12 PSAC bija apstiprinātas 557,35 amata vienības, kurās bija nodarbināti 594 darbinieki. No tiem 6,4% (38 darbinieki) bija administratīvais personāls, 8,9% (53) - veselības aprūpes speciālisti, tikai 1.5% (9) rehabilitācijas speciālisti - ZPR PSAC kopumā tie bija 5 fizioterapeiti uz 3.2 slodzēm, pa vienam masierim un psihologam, un 2 citi speciālisti. Vislielākais skaits darbinieku bija aprūpētāji - 268 (45%), bez kuru ikdienas darba sociālās aprūpes pakalpojuma sniegšana PSAC nav iedomājama. Skaita ziņa tam sekoja pārējie darbinieki 167 jeb 28% (visdrīzāk palīgstrādnieki, sētnieki, kurinātāji, šoferi, ēdināšanas nodrošināšanā iesaistītie utt.). Visbeidzot ar vismaz trīs reizes mazāku skaitu 45,55 slodzēs nodarbināti bija 47 sociālā darba speciālisti. Viņu vidū bija 17 sociālie darbinieki, 18 sociālie aprūpētāji un 12 sociālie rehabilitētāji. LM iesniegtajos pārskatos redzams, ka ZPR bija 3 PSAC, kuros pakalpojumu sniegšanā nebija iesaistīts neviens sociālais rehabilitētājs un 2 PSAC - kuros nebija neviena sociālā aprūpētāja. Diemžēl nav iespējams analizēt informāciju par PSAC vadītāja un darbinieku izglītību, jo tā pieejama tikai apkopotā veidā nevis sadalījumā pa iestādēm.

Papildus pašvaldību apmaksātajiem pakalpojumiem BSAC un PSAC, atsevišķām sociālās atstumtības riskam pakļautām grupām pakalpojumu sniegšanu SAC apmaksā valsts (turpmāk - VSAC). Pakalpojumu saņēmēju klāsts VSAC ir plašs - pilngadīgas personas ar GRT, pilngadīgas neredzīgas personas, bērni ar GRT, bērni ar smagiem un ļoti smagiem fiziskās attīstības traucējumiem, bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem vecumā līdz diviem gadiem - uz laiku, līdz tiek uzsākta aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē, bet kopumā ne ilgāk kā sešus mēnešus, kā arī bērni ar kombinētiem smagiem un ļoti smagiem garīgās un fiziskās attīstības traucējumiem vecumā līdz četriem gadiem vai bērniem ar smagiem un ļoti smagiem GRT vecumā no četriem līdz 18 gadiem, kuriem funkcionālo traucējumu dēļ nav iespējams nodrošināt aprūpi ģimenē, pie aizbildņa vai audžuģimenē.

Zemgales plānošanas reģiona teritorijā atrodas 2 VSAC ar filiālēm Jelgavas pilsētā un Iecavas, Dobeles, Jelgavas un Neretas novados, kā arī viena līgumorganizācija (VSIA "Gintermuiža"), kurās tiek sniegti valsts apmaksāti sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi pilngadīgām personām ar GRT. Saskaņā ar ZPR pieprasīto un VSAC iesniegto informāciju, visās piecās minētajās abu VSAC filiālēs kopumā sociālos pakalpojumus 31.12.2019. faktiski saņēma 859 personas ar GRT un vēl 98 pakalpojumu saņēmēji bija VSIA "Gintermuiža". ZPR teritorijā nav VSAC filiāles, kurās tiek sniegti pakalpojumi

bērniem un/vai citām augstāk minētām sociālās atstumtības riskam pakļautām grupām.



1.108. attēls. Ilgstošas aprūpes institūciju un vietu skaits Zemgales plānošanas reģionā 2019. gadā

Avots: Pakalpojumu sniedzēju nodrošinātā informācija

Attēlā arī redzams, ka reģionā kopš 2017. gada slēgtas 4 BSAC – Jelgavas pilsētā, Tērvetes, Salas un Iecavas novados, kas galvenokārt bija saistīts ar sociālo pakalpojuma BSAC pieprasījuma samazinājumu. Papildus 2019. gadā slēgta arī BSAC Kokneses novadā.

Kopā Zemgales plānošanas reģionā 2019. gadā darbojās 21 SAC (6 BSAC+12 PSAC+3 VSAC) ar kopējo faktisko pakalpojumu saņēmēju skaitu 31.12.2019. – 2374 personas. No tām 126 bija bērni sešos BSAC, 957 personas ar GRT piecās VSAC filiālēs un vienā līgumorganizācijā un 1291 pilngadīga persona PSAC, kas lielākoties bija seniori.

Pārējie sociālie pakalpojumi

LM apkopotā informācija par pārējiem pakalpojumiem liecina, ka pēdējo trīs gadu laikā ir vairāki pakalpojumi, kuru sniegšana reģionā nav uzsākta vai nodrošināta. ZPR pašvaldību iedzīvotājiem netika sniegti un apmaksāti pakalpojumi specializētās darbnīcās, servisa dzīvokļos un pusceļa mājās, kas pamatā saistīts ar pakalpojumu nepieejamību. Maznozīmīgas izmaiņas notikušas, nodrošinot sociālos pakalpojumus personām pēc soda izciešanas. 2019. gadā

vienā reģiona pašvaldībā (Jaunjelgavas novadā) 10 personām tika nodrošināti šādi pakalpojumi par kopējo summu 410 Eur.

Savukārt, aprūpi mājās saņēma gandrīz 1000 iedzīvotāju 21 reģiona pašvaldībā. 2017. gadā pakalpojuma saņēmēju skaits bija 936, 2018. gadā tas samazinājās līdz 787, bet 2019. gadā atkal pieauga un bija 851. Izdevumu apjoms aprūpes pakalpojuma nodrošināšanai mājās reģionā kopumā samazinājās no 956625 Eur 2017. gadā līdz 732829 Eur (2018. g.) un 725512 Eur 2019. gadā. Visvairāk aprūpi mājās 2019. gadā sniedza Jelgavas un Jēkabpils pilsētās (attiecīgi 216 un 113 personām), bet vismazākais pakalpojumu saņēmēju skaits bija 2 un 3 (Tērvetes un Ozolnieku novados). Vienīgā pašvaldība, kur šo pakalpojumu nesaņēma neviena persona, bija Salas novads. Tieši novados pakalpojumu saņēmēju kopējais skaits laikā no 2017.-2019. gadam pieauga par 28 un tad par vēl 58 personām, kamēr pilsētās tas svārstījās 2018. gadā samazinoties par 177 personām pret 2017. gadu un tad atkal pieauga par 6 pakalpojuma saņēmējiem 2019. gadā.

Aprūpi mājās kā alternatīvu sociālās aprūpes pakalpojumam SAC visbiežāk nodrošina tieši veciem cilvēkiem (2019. gadā ZPR - 571 personai) un pilngadīgām personām ar invaliditāti (183, tai skaitā 15 pilngadīgām personām ar GRT) un retos gadījumos arī bērniem ar invaliditāti (ZPR – 0). Pērkot no NVO sociālās aprūpes pakalpojumus, arī ZPR vienā pašvaldībā (Jelgavas pilsētā) 16 personām 2019. gadā tika nodrošināts drošības pogas pakalpojums. Vēl sociālās aprūpes mājās pakalpojuma formas ietvaros 2019. gadā personām tika apmaksātas pusdienas vai pavadoņa-asistenta pakalpojumi.

Nākamās pakalpojumiem SAC alternatīvās sociālo pakalpojumu sniegšanas vietas ir DAC un grupu dzīvokļi. Pakalpojumu saņēmēju skaits DAC pēdējo trīs gadu laikā ir samazinājies no 1165 personām 2017. gadā līdz 963 personām septiņās ZPR pašvaldībās 2019. gadā. No tiem 100 personas 2019. gadā saņēma pakalpojumus tieši DAC personām ar GRT sešās reģiona pašvaldībās. Tomēr trīs gadu laikā pakalpojumu saņēmēju skaits DAC personām ar GRT svārstījās, vispirms no 104 personām samazinoties līdz 92 un tad atkal pieaugot par 8. Pakalpojumu sniegšanai DAC ik gadu kopumā izlietoti nedaudz vairāk par 0,54milj.Eur, no tiem apmaksājot pakalpojumus arī DAC personām ar GRT vidēji par 330tūkst.Eur/gadā. Savukārt sociālie pakalpojumi grupu dzīvokļos Latvijā nodrošināmi tikai personām ar GRT. 2019. gadā ZPR pašvaldībās pakalpojumi grupu dzīvokļos tika nodrošināt 39 personām, kas bija par 2 personām vairāk kā 2017. un 2018. gadā, kad skaits bija vienāds. Grupu dzīvokļa pakalpojumu Zemgales plānošanas reģionā sniedz Dobeles un Jaunjelgavas novadi un Jelgavas

pilsēta. Taču redzams, ka izdevumi pakalpojumu apmaksai grupu dzīvokļos ik gadu pieauga no 228438 Eur 2017. gadā līdz 237221 Eur (2018.g) un 273483 Eur 2019. gadā.

Pēdējo trīs gadu laikā maznozīmīgi (par 6 personām) ir samazinājies personu skaits, kam sniegti patversmes pakalpojumi. Patversmes pakalpojumi Zemgales reģionā pieejami Jelgavas un Jēkabpils pilsētās. Nedaudz vairāk samazinājās to pakalpojumu saņēmēju skaits, kam bija nepieciešami krīzes centru vai krīzes un uzticības tālrunu pakalpojumi (no 262 līdz 232). Krīzes centru pakalpojumi Zemgales reģionā pieejami Jelgavas, Rundāles un Dobeles novados, kā arī Jelgavas un Jēkabpils pilsētā. Tāpat samazinājies pārejo pašvaldību sociālo pakalpojumu saņēmēju skaits (no 1313 līdz 1032). Diemžēl izdevumu apjoms minētajiem pakalpojumiem samazinājās tikai vienā – patversmes pakalpojumu gadījumā (par 12904 Eur), bet palielinājās abos pārējos izdevumu laukos (par 119571 Eur un 166726 Eur). Sešas pašvaldības (Bauskas, Kokneses, Neretas, Pļaviņu, Rundāles un Vecumnieku novadi) šādus pakalpojumus nav sniegušas nevienā no pēdējiem trim gadiem.

Ņemot vērā Latvijas ratificēto ANO¹⁰ Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām un Latvijā atbalstītās “ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam”¹¹, kā arī apstiprinātos plānus pamatnostādņu un konvencijas īstenošanai, personas ar invaliditāti ir būtiska sociālo pakalpojumu saņēmēju grupa visās ZPR pašvaldībās un reģionā kopumā. Īpaši tas saistīts ar virzību un pāreju no pakalpojumiem SAC uz pakalpojumiem dzīvesvietā.

2019. gada septembrī Zemgales plānošanas reģionā dzīvoja 2575 pilngadīgas personas ar invaliditāti, kurām bija noteikti GRT. Tālāk tabulā redzamas pilngadīgās personas ar GRT (vecumā no 18-64 gadiem) sadalījumā pa invaliditātes grupām, dzimumiem un pēc nodarbinātības.

			2017	2018	2019 (septembrī)
I grupa	Sievietes	Strādā	0	0	0
		Nestrādā	128	132	131
	Vīrieši	Strādā	0	0	0
		Nestrādā	212	213	224
II grupa	Sievietes	Strādā	86	103	94
		Nestrādā	792	758	775
	Vīrieši	Strādā	130	144	140
		Nestrādā	980	953	953
III grupa	Sievietes	Strādā	38	40	45
		Nestrādā	96	98	88
	Vīrieši	Strādā	41	47	50
		Nestrādā	95	82	75
			2598	2570	2575

1.17. tabula. **Personu ar invaliditāti nodarbinātība Zemgales plānošanas reģionā 2017.-2019. gadā**

Avots: Ziņojums sociālo pakalpojumu attīstības jomā, ZPR

Dati norāda, ka pašlaik (2019. gadā) nodarbinātas bija nedaudz vairāk kā 17% personu ar GRT, kam bija noteikta II vai III grupas invaliditāte. Ņemot vērā iedzīvotāju novecošanos, labāku izpratni par personām ar invaliditāti un to tiesībām iesaistīties ikdienas dzīvē, atbalsta pasākumiem darba meklējumos un darba vietu pielāgošanā personām ar invaliditāti, jāatzīmē, ka ZPR cilvēkresursu jomā ir pietiekami liels potenciāls personu ar GRT/invalitāti nodarbinātībā. Personu ar invaliditāti nodarbināšana noteikti varētu atstāt pozitīvu iespaidu arī uz nabadzības mazināšanu.

dokuments. Tajā ietverti pasākumi, kuru mērķis ir veicināt personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju un tiesību īstenošanu

¹⁰ Apvienoto Nāciju organizācija

¹¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam ir vidēja termiņa politikas plānošanas

Saskaņā ar SPSP 9.panta 7.puntu viens no pašvaldības pienākumiem ir nodrošināt nepieciešamos sociālās aprūpes pakalpojumus dzīvesvietā personām ar GRT, kurām pēc patstāvīgas dzīves iemaņu apgūšanas sociālās rehabilitācijas programmas ietvaros nav nepieciešama pakalpojumu sniegšana SAC. Te nozīmīga loma ir gan valstī īstenotajam deinstitucionalizācijas (turpmāk – DI) procesam, gan Eiropas Savienības fondu 2014-2020. gada plānošanas periodā piešķirtajiem finanšu līdzekļiem, izvirzītajiem mērķiem un nosacījumiem tā īstenošanai.

Kopš 2015. gada Zemgales plānošanas reģionā, tāpat kā pārējos plānošanas reģionos Latvijā straujāk virzās deinstitucionalizācijas process, kas šajā plānošanas periodā paredz palielināt institucionālai aprūpei alternatīvu - sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu (turpmāk – SBSP) klāstu un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu (turpmāk – ĢVPP) pieejamību, tai skaitā izveidojot un attīstot SBSP infrastruktūru personām tai skaitā bērniem ar invaliditāti un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem, un nodrošinot viņu neatkarīgu dzīvi un iekļaušanos sabiedrībā.

Jāpaskaidro, ka sociālās aprūpes pakalpojumi, ko nodrošina SAC, ir institucionālās aprūpes pakalpojumi. Tos raksturo trīs institucionālās aprūpes pazīmes¹²:

- personas ir izolētas no plašākas sabiedrības un spiestas dzīvot kopā;
- personām nav pietiekamas kontroles pār savu dzīvi un lēmumiem, kas tās ietekmē;
- organizācijas (institūcijas) noteikumi ir prioritāri pār personu individuālajām vajadzībām.

Savukārt tādi sociālie pakalpojumi, ko nodrošina ārpus SAC jeb personas dzīvesvietā (piemēram, personas mājās, dienas centros, grupu dzīvokļos, rehabilitācijas centros) un, kuru nodrošināšanā nav novērojamas institucionālās aprūpes pazīmes, ir alternatīvi jeb sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi.

Jāatzīmē, ka ģimeniskai videi pietuvināti pakalpojumi ir tieši saistīti ar vidi, kurā tos sniedz un aprūpes nodrošināšanas formu. Saskaņā ar Eiropas Kopējām vadlīnijām par pāreju no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi, šāda vide paredz, ka bērnu aprūpi nodrošina mazās grupās (piemēram, Latvijā noteikts, ka

tās ir grupas līdz 8 bērniem) un tā līdzinās autonomas ģimenes apstākļiem ar vienu vai dažiem aprūpes speciālistiem, kas pilda vecāku funkcijas.

Laikā līdz 2023. gada 31. decembrim ZPR īstenotā projekta “Atver sirdi Zemgalē” ietvaros tiek īstenotas vairākas darbības:

- izvērtētas personu ar invaliditāti un ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu individuālās vajadzības un izstrādāti atbalsta plāni;
- izstrādāts detalizēts ZPR DI plāns, kurā izvērtēti esošie pakalpojumi un noteikti nepieciešamie uzlabojumi to optimālai attīstībai;
- izstrādāti BSAC un VSAC filiāles reorganizācijas plāni;
- sniegti sabiedrībā balstīti pakalpojumi personām ar invaliditāti;
- apmācīti speciālisti;
- izglītota un informēta sabiedrība.

Projekta īstenošana aptver tikai dažas sociālās atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas:

- pašvaldībās dzīvojošās un VSAC pakalpojumus saņemošās pilngadīgās personas ar GRT, kam noteikta I un II grupas invaliditāte,
- bērni ar funkcionāliem traucējumiem (turpmāk - FT¹³), kam noteikta invaliditāte, un viņu ģimenes,
- BSAC bērni.

Sākotnēji tika novērota pašvaldību (kā vadības, tā darbinieku) pretestība DI procesam. Tas skaidrojams gan ar aizspriedumiem pret projektā iesaistītām sociālās atstumtības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām, gan neskaidrībām par DI procesa virzību, gan stereotipiem par institucionālo aprūpi kā labāko risinājumu cilvēkiem ar invaliditāti un bērniem ārpusģimenes aprūpē, gan arī bailēm no sabiedrības reakcijas par izmaiņām. Lielu ieguldījumu sabiedrības attieksmes maiņā sniedza sabiedrisko mēdiju īstenotās aktivitātes, akcijas un izveidotie raidījumi (piemēram, “DOD PIECI” un “Aizliegtais paņēmiens”).

Visdrīzāk valdošie stereotipi un attieksme ietekmēja arī paveikto: par vairāk kā pusgadu aizkavējās personu individuālo vajadzību izvērtēšanas uzsākšana un, par pusotru gadu vēlāk nekā sākotnēji plānots, tika pabeigta ZPR DI plāna izstrāde. Atsevišķām pašvaldībām jau pēc DI plāna izstrādes radās nepieciešamība veikt grozījumus DI plānā iekļautajos infrastruktūras risinājumos, kas bija saistīts ar izmaiņām paredzamajā SBSP pieprasījumā vai arī tika atrasts ekonomiski izdevīgāks alternatīvs infrastruktūras risinājums. Piemēram, Jelgavas pilsēta,

¹² Saskaņā ar Eiropas Kopējām vadlīnijām par pāreju no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi

¹³ Funkcionāli traucējumi ietver redzes, dzirdes, GRT, kustību, uzvedības un citus traucējumus

Dobeles, Neretas un Salas novadi veikuši infrastruktūras objekta maiņu, kas balstīta uz atkārtotu pašvaldības rīcībā esošo infrastruktūras objektu izvērtējumu, un nosakot finanšu ziņā efektīvāko iespējamo risinājumu.

Vienlaicīgi līdz šim bija vērojama būtiska nobīde SBSP sniegšanai paredzētās izveidojamās un rekonstruējamās infrastruktūras (tiek līdzfinansēta no ERAF) projektu iesniegumu izstrādē, līgumu slēgšanā un īstenošanā. Sākotnēji pašvaldībās pakalpojumu infrastruktūras izveide tika plānota līdz 2020. gada beigām. Nobīde faktiski ir vidēji par 2 gadiem, kā rezultātā DI plāna īstenošanas periodā līdz 31.12.2019. nav izveidots neviens jauns sabiedrībā balstīts sociāls pakalpojums. Saskaņā ar grozījumiem ZPR DI plānā, kas veikti līdz 31.12.2019., SBSP izveides vai rekonstrukcijas projektu īstenošanas noslēgums tiek plānots 2022. gadā. Līdz ar to DI plānā paredzēto darbību, kas saistītas ar SBSP sniegšanu, īstenošana noslēgsies nevis 2020. gada, bet 2023. gada beigās.

Projekta īstenošanas laikā novērots, ka ir ierobežots to pakalpojumu sniedzēju skaits, kas atbilst MK noteikumu Nr.313 prasībām, kā rezultātā kavējas pakalpojumu piešķiršana bērniem un pieaugušajiem ar invaliditāti arī tad, ja infrastruktūras izveide nav nepieciešama.

Diemžēl daļa Projektā iesaistīto personu (gan pilngadīgas personas ar GRT, gan bērnu ar FT vecāki) ir pārlieku pasīvi. Tas kavē jau piešķirto pakalpojumu izmantošanu un pakalpojumu piešķiršanu. Tāpat tādos gadījumos nepieciešams ieguldīt papildus laiku un cilvēkresursus, lai personas motivētu pieteikties pakalpojumu saņemšanai.

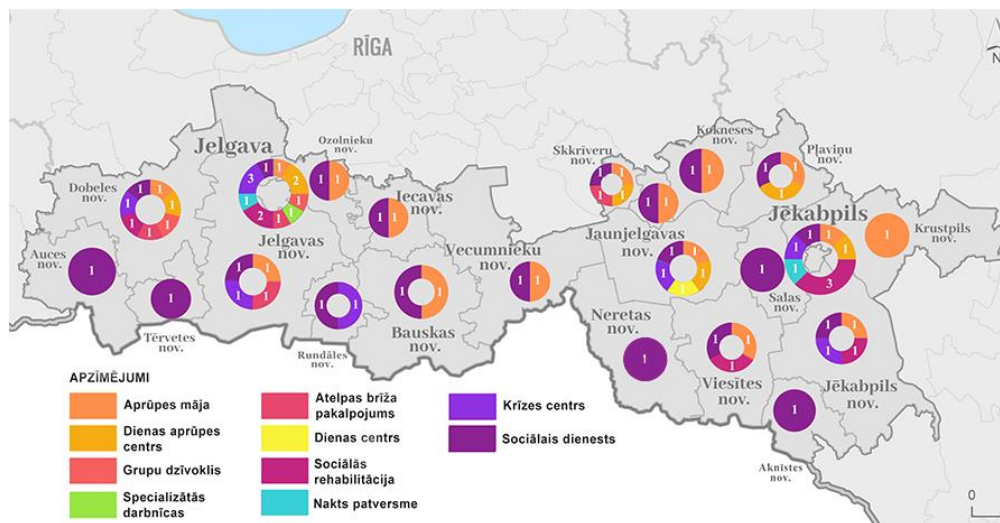
Pašreizējo situāciju SBSP attīstībā pozitīvi ir ietekmējusi iespēja īstenot sociālās jomas projektu Latvijas-Lietuvas pārrobežu programmas ietvaros, jo ir izveidots 1 jauns grupu dzīvoklis Jaunjelgavas novadā. Sagaidāms, ka drīzumā tiks novērsta arī infrastruktūras izveides projekta īstenošanas aizkavēšanās Dobeles novadā, kur Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas ietvaros tiek plānota atelpas brīža pakalpojumu izveide.

Saskaņā ar 2020. gada sākumā veikto ZPR DI plāna īstenošanas izvērtējumu, laika periodā līdz 31.12.2019. reģionā sasniegti šādi rezultāti:

Nr.p.k.	Rādītājs	Bāzes vērtība		Attīstības tendence		Plānotais rezultāts 2020.g.beigās	Sasniegtais rezultāts uz 2019.g.beigām	Izpilde procentos
		Gads	Daudzums	Plānots	Esošā			
1.	Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniedzēju skaits	2017	75	↑	↑	128	110	86
2.	Reģionā esoša DAC skaits personām ar GRT	2017	6	↑	→	20	6	30
3.	Reģionā esoša DAC skaits personām ar FT	2017	2	↑	→	11	2	18
4.	Grupu dzīvokļu skaits	2017	2	↑	↑	11	3	27
5.	Specializēto darbnīcu skaits	2017	1	↑	→	7	1	14
6.	Atelpas brīža pakalpojumu sniedzēju skaits	2017	3	↑	↓	6	1	17
7.	Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzēju skaits	2017	8	↑	↓	15	6	40
8.	Ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojuma sniedzēju skaits	2017	2	↑	→	7	2	29
9.	Bērnu ar GRT skaits, kas saņēmuši ESF apmaksātus sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus	2017	5	↑	↑	351	77	22
10.	Bērnu ar FT skaits, kas saņēmuši ESF apmaksātus sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus	2017	47	↑	↑	380	217	57

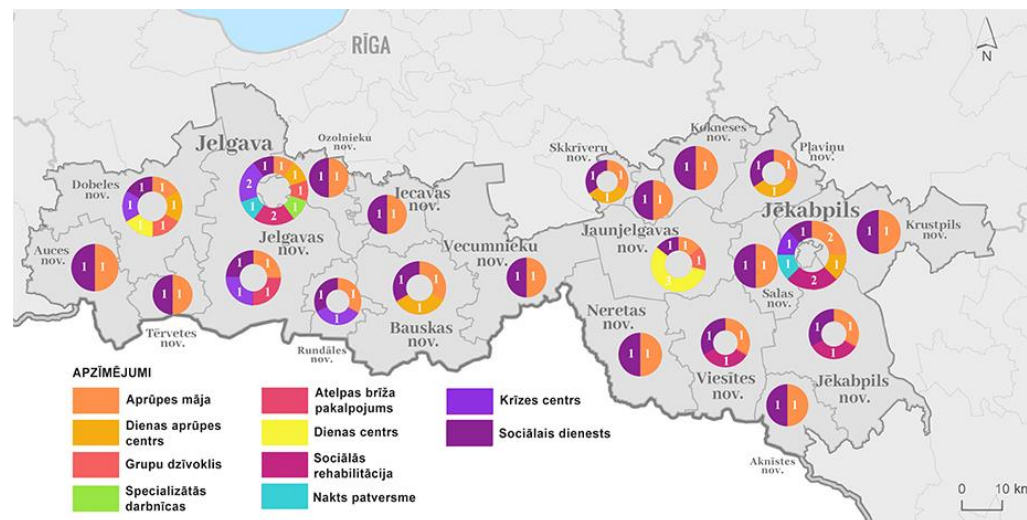
1.18. tabula. **Sasniegtie rezultāti ZPR DI plāna īstenošanā**
Avots: Ziņojums sociālo pakalpojumu attīstības jomā, ZPR

ZPR DI plāna izstrādes laikā un gatavojot izvērtējuma ziņojumu par progresu minētā DI plāna ieviešanā līdz 31.12.2019., izveidotas kartes (Nr.1 un Nr.2) un attēls, kas demonstrē situāciju SBSP pieejamībai ZPR pašvaldībās. Pirmajā no kartēm redzama situācija 2017. gadā, bet otrā - 2019. gadā.



1.109. attēls. Zemgales plānošanas reģionā pieejamie sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi un to skaits 2017. gadā

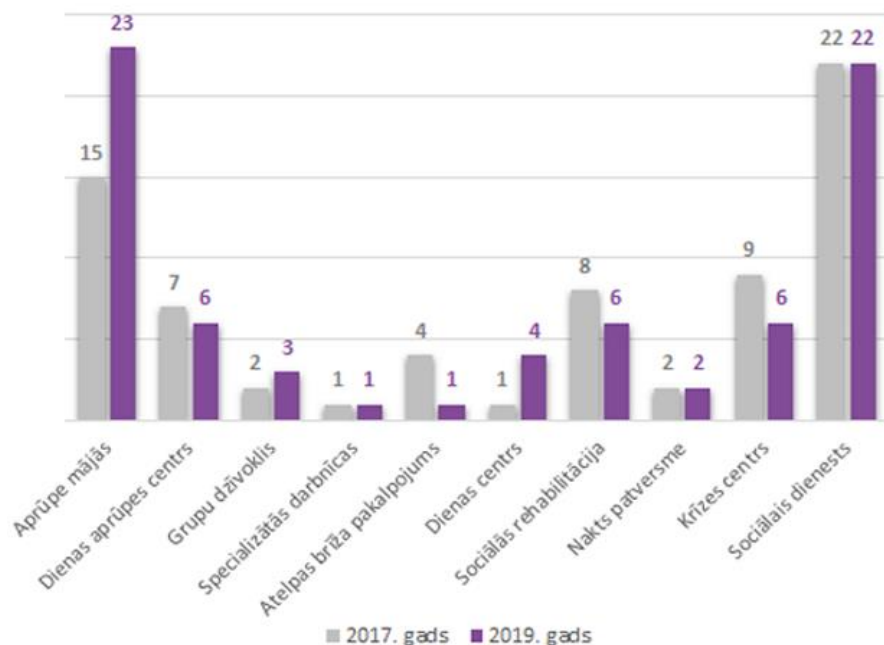
Avots: Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs



1.110. attēls. Zemgales plānošanas reģionā pieejamie sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi un to skaits 2019. gadā

Avots: Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs

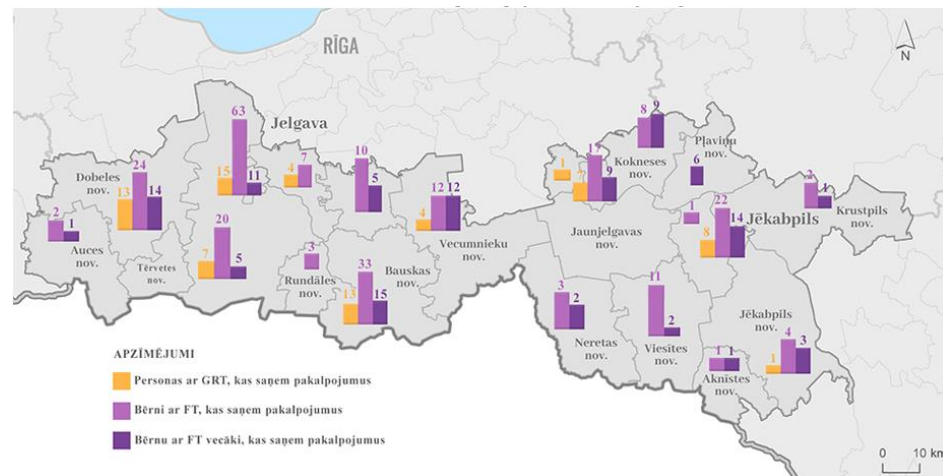
Atsevišķās pašvaldībās acīmredzams, ka viena pakalpojuma vietā, tagad ir pieejami 2 pakalpojumi – sociālā dienestā un personas tiešā dzīvesvietā (aprūpe mājās). SBSP iestāžu skaita izmaiņas redzamas arī nākamā attēlā. Aprūpes mājās un sociālo pakalpojumu sniedzēju grupu dzīvokļos un dienas centros skaits ir vienīgie, kas pēdējo trīs gadu laikā ir palielinājušies.



1.111. attēls. Personu skaits, kuras bija saņēmušas SBSP, kas tiek finansēti ESF projekta “Atver sirdi Zemgalē” ietvaros.

Avots: Ziņojums sociālo pakalpojumu attīstības jomā, ZPR

Nākamā kartē tiek attēlots personu skaits sadalījumā pa mērķa grupām, kas līdz 31.12.2019. bija saņēmušas SBSP, kuri tiek finansēti ESF projekta “Atver sirdi Zemgalē” ietvaros.



1.112. attēls. Zemgales plānošanas reģionā personu skaits, kas saņēmuši pakalpojumus sadalījumā pa mērķa grupām

Avots: Projekta ietvaros apkopotā informācija

DI plāna īstenošanas periodā līdz 31.12.2019. ar ERAF atbalstu nav izveidots neviens jauns sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniedzējs, bet tika izstrādāti iesniegumi un slēgti līgumi par sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūras izveidi.

Lai sasniegtu Projektā plānotos rezultātus attiecībā uz personu skaitu, kas saņēmušas ESF apmaksātus pakalpojumus 2019. gadā veikta papildus 36 bērnu ar FT izvērtēšana un 86 pilngadīgo personu ar GRT izvērtēšana un individuālo atbalsta plānu izstrāde. Nepieciešamību veikt papildus personu izvērtēšanu noteica fakts, ka daļa izvērtēto personu ir atteikušās no dalības projektā vai mirušas vai bērnu ar FT gadījumā sasnieguši 19 gadu vecumu.

Līdz 2019. gada 31. decembrim visi Projekta sadarbības partneri, izņemot Tērvetes novadu, bija uzsākuši pakalpojumu sniegšanu mērķa grupas personām un katra atbilstoši DI plāna stratēģiskajā daļā paredzētajam, uzsākušas ERAF projektu īstenošanu. Vislielāko ieguldījumu projekta rezultātu un DI plāna īstenošanā nodrošina Jelgavas un Jēkabpils pilsētas, Vecumnieku, Bauskas, Dobeles un Jelgavas novadi.

Nākamā attēlā redzams, ka saskaņā ar ZPR DI plāna izvērtējumā iekļauto informāciju, Projekta un DI procesa Zemgalē ietvaros līdz 2022. gada beigām plānots izveidot 29 sociālo pakalpojumu sniegšanas vietas personām ar GRT ar

389 vietām un 21 sociālo pakalpojumu sniegšanas vietu bērniem ar FT un viņu ģimenēm ar vismaz 173 vietām. Tāpat ZPR pašvaldības plāno izveidot 4 ĢVPP sniegšanas vietas priekš 52 bērniem, kad tiem būtu nepieciešama aprūpe ārpus ģimenes - līdzšinējos BSAC.



1.113. attēls. Plānoto pakalpojumu izveide projekta ietvaros

Avots: Ziņojums sociālo pakalpojumu attīstības jomā, ZPR

Pēc attēlā norādīto pakalpojumu sniegšanas vietu izveides, ZPR teritorijā jau tuvāko 3 gadu laikā tiks būtiski palielināta SBSP pieejamība personām ar GRT un bērniem ar FT, kā arī radīta iespēja bērniem-bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem saņemt mūsdienīgākus sociālos pakalpojumus ģimeniskai videi pietuvinātos apstākļos.

Atbilstoši LM mājas lapā¹⁴ pieejamai informācijai līdz 2020. gada novembrim ar ERAF atbalstu DĪ procesa ieviešanas ietvaros no plānotā ZPR teritorijā personām ar GRT ir izveidoti 3 dienas aprūpes centri Jelgavas, Ozolnieku un Rundāles novados, 1 grupu dzīvoklis un 1 specializētās darbnīcas Jelgavas novadā. Bērniem ar FT izveidoti 2 dienas aprūpes centri Auces un Rundāles novadā, 1 sociālās rehabilitācijas pakalpojums Ozolnieku novadā. Savukārt ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem Jelgavas novadā izveidotas 2 ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu sniegšanas vietas.

Jāatzīmē, ka 2016. gadā tika pabeigta “Sociālo pakalpojumu attīstības programmas 2011.-2016. gadam Zemgales reģionā” ieviešana. Saskaņā ar noslēguma pārskatu par Sociālo pakalpojumu attīstības programmas ieviešanu,

ņemot vērā izvirzīto uzdevumu izpildes 2016. gadā progresu, tika secināts, ka laikā no 2011.-2016. gadam ZPR:

- uzlabojusies sociālo pakalpojumu pieejamība gan lauku, gan pilsētu teritorijās, īpaši attīstījās aprūpes mājās sniegšana;
- palielinājusies un par neatņemamu sastāvdaļu sociālo pakalpojumu sniegšanā kļuvusi grupu darba forma;
- palielinājusies sociālo pakalpojumu fiziskā jeb vides pieejamība – infrastruktūra ir kļuvusi sakārtotāka (izbūvēti lifti, paceļamās platformas, uzbrauktuves un telpas tika aprīkotas ar atbalsta rokturiem);
- uzlabojusies pakalpojumu sniedzēju mobilitāte, nepieciešamības gadījumā sociālo pakalpojumu saņēmējiem ir pieejams transports;
- paplašinājies alternatīvo sociālo pakalpojumu klāsts;
- uzlabojusies iedzīvotāju informētība par sociālajiem pakalpojumiem, pašvaldībām izmantojot dažādākus informācijas aprites veidus;
- pakalpojumi tika pirkti, lai tos nodrošinātu iedzīvotājiem, tai skaitā no tuvākajām pašvaldībām;
- attīstījusies NVO un pašvaldību sadarbība un notikusi regulāra informācijas apmaiņa.
- visās pašvaldībās nebija pieejami augstas kvalitātes speciālisti;
- nebija iespējams novērtēt pakalpojuma kvalitāti visās pašvaldībās, jo arī 2016. gadā visās pašvaldībās nebija ieviesta sociālo pakalpojumu kvalitātes noteikšanas sistēma.

Programmā plānotie uzdevumi tika izpildīti daļēji. Galvenais iemesls, kāpēc daļa no uzdevumiem netika izpildīti vai tika izpildīti daļēji, bija finanšu trūkums pašvaldību budžetos vai atbilstoša finansējuma nepieejamība. Vienlaicīgi tika atzīmēts, ka nevalstiskajam sektoram ir būtiska loma sociālo pakalpojumu attīstīšanā un 2016. gadā ZPR tika veiksmīgi īstenota sociālo pakalpojumu koordinācija, organizējot sanāksmes sociālās jomas speciālistiem, finansējuma piesaistei sagatavojot un iesniedzot jaunus sadarbības projektus un nodrošinot projekta “Atver sirdi Zemgalē” īstenošanu. Tāpat ZPR pašvaldību un iedzīvotāju intereses tika veiksmīgāk pārstāvētas dažādos pasākumos un nodrošināta regulārāka informācijas aprīte starp iesaistītajām pusēm.

Lai veiksmīgi pilnībā īstenotu Programmā plānotos uzdevumus, kas netika īstenoti līdz 2016. gadam, arī turpmāk nepieciešams papildus uzmanību pievērst

¹⁴ <https://www.lm.gov.lv/lv/aktualitates-5>

finanšu resursu pieejamībai, sadarbības veidošanas uzlabošanai ar nevalstisko sektoru, programmu un fondu izpētei.

Otrs būtisks sociālo dienestu uzdevums ir saistīts ar sociālās palīdzības sniegšanu, kuras mērķis ir sniegt materiālu atbalstu zemu ienākumu mājsaimniecībām, lai nodrošinātu ienākumus garantētā minimālā ienākumu sliekšņa līmenī un segtu ar mājokļa lietošanu saistītos izdevumus, kā arī sniegt atbalstu atsevišķu izdevumu apmaksai un krīzes situācijās. Tālāk apkopota informācija par sociālo palīdzību ZPR pēdējo trīs gadu laikā.

Sociālā palīdzība

Sociālās palīdzības sniegšanas pamatprincipi ir noteikti SPSPL, kurā 2021.gada sākumā spēkā stājušās būtiskas izmaiņas.

Sociālās palīdzības saņemšanai ir noteikti jauni apmēri garantētajam minimālo ienākumu sliekšnim, trūcīgas mājsaimniecības ienākumu sliekšnim un maznodrošinātas mājsaimniecības ienākumu sliekšnim. Tas arī paredz, ka pašvaldība ir tiesīga noteikt maznodrošinātās mājsaimniecības ienākumu sliekšni, kas nepārsniedz 435 EUR pirmajai un 305 EUR pārējām personām mājsaimniecībā, kā arī noteikts, ka tas nedrīkst būt zemāks par trūcīgas mājsaimniecības ienākumu sliekšni.

SPSPL paredz sekojošus pabalstu veidus:

- 1) garantētā minimālā ienākuma pabalsts minimālo ikdienas izdevumu apmaksai;
- 2) pabalsts atsevišķu uzdevumu apmaksai sociālās funkcionēšanas un neatkarīgas dzīves nodrošināšanai;
- 3) pabalsts krīzes situācijā ārēju notikumu radītu seku novēršanai vai mazināšanai.

Garantētā minimālā ienākuma pabalsts ir noteikts kā pamata sociālās palīdzības pabalsts, bet pabalsts atsevišķu izdevumu apmaksai un pabalsts krīzes situācijā ir noteikti kā papildus sociālās palīdzības pabalsti.

Lai piešķirtu sociālo palīdzību mājsaimniecībai vai atsevišķai personai mājsaimniecībā, sociālais dienests veic mājsaimniecības kopējo materiālo resursu izvērtēšanu. Novērtējot materiālos resursus, netiek ņemti vērā ienākumi, īpašumi vai uzkrājumi, kas definēti SPSPL 36.panta 1.punkta pirmajā un otrajā apakšpunktā.

Garantētā minimālā ienākuma pabalstu mājsaimniecībai izmaksā naudā, pārējos piešķirtos sociālās palīdzības pabalstus mājsaimniecībai var izmaksāt naudā vai pabalsta summas apmērā sedzot izdevumus par precēm vai pakalpojumiem.

Sociālās palīdzības pabalstu mērķus, apmēru, piešķiršanas un izmaksas kārtību nosaka pašvaldība saistošajos noteikumos.

Papildus, stājoties spēkā izmaiņām SPSPL mainījusies arī pielietotā terminoloģija, piemēram, vārda “ģimene” vietā, šobrīd tiek lietots vārds “mājsaimniecība”, savukārt vārda “dzīvokļa” pabalsts vietā šobrīd tiek lietots vārds “mājokļa” pabalsts. Lai saglabātu informācijas izsekojamību, atspoguļojot datus no Pārskatiem par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību pašvaldībās laika periodā no 2017.-2019.gadam, lietota tajos iekļautā terminoloģija.

Analizējot rādītājus par ģimeņu skaitu reģionā, kam gada laikā bija piešķirts trūcīgās ģimenes (personas) statuss redzams, ka laikā no 2017. gada līdz 2019. gadam tas pakāpeniski samazinājās. Līdzīgi samazinājās arī kopējais personu skaits šajās ģimenēs. 2017. gadā Zemgales reģionā kopā bija 4180 ģimenes (aptverot 8349 personas), kurām bija spēkā trūcīgas ģimenes (personas) statuss. Savukārt 2019. gadā to skaits samazinājās līdz 3068 (-26,6%) ar kopējo personu skaitu 5364 (-35,75%). Vienlaicīgi redzams, ka arī ZPR pašvaldībās izlieto to līdzekļu apjoms materiālajam atbalstam ģimenēm (personām), kam bija spēkā trūcīgas ģimenes statuss, kopumā pēdējo trīs gadu laikā pakāpeniski ir samazinājies (attiecīgi 2017. gadā – 1,65 milj. Eur, 2018. g. – 1,41 milj. Eur un 2019. g. – 1,19 milj. Eur), kas visdrīzāk ir atbilstoši faktam par šādu ģimeņu (personu) skaita samazinājumu.

Tikai daļēji līdzīga situācija ir vērojama jautājumā par ZPR pašvaldību iedzīvotājiem, kam piešķirts maznodrošinātās ģimenes (personas) statuss. Laika periodā no 2017.-2019. gadam maznodrošināto ģimeņu skaits ir nedaudz samazinājies no 3948 līdz 3909 ģimenēm. Tomēr, ja analizē personu skaitu maznodrošinātās ģimenēs, tad tas ir pieaudzis no 5788 līdz 5915 personām, pie kam ar vēl nozīmīgāku pieaugumu iepriekšējā 2018. gadā līdz 6498 personām. Atbilstoši minētajām maznodrošināto ģimeņu (personu) skaita izmaiņām, identiskas izmaiņas vērojamas arī izlieto to līdzekļu apjomā, kas 2017. gadā bija 1,22, 2018. gadā - 1,31 un 2019. gadā - 1,03 milj. Eur. Tādējādi materiālajam atbalstam maznodrošinātām ģimenēm (personām) līdzekļu izlietojums 2019. gadā ir samazinājies par gandrīz 0,2 milj. Eur pret 2017. gadā izlieto to finanšu apjomu.

Analizējot datus par garantētā minimālā ienākuma pabalsta saņēmējo skaitu, tad redzams, ka 2019. gadā GMI pabalstu saņēmējo ģimeņu (personu) skaits bija par 292 (604) mazāks kā 2018. gadā un par 456 (983) mazāks kā 2017. gadā. Arī

izlietoto līdzekļu apjomam GMI pabalstam bija tendence samazināties no 574549Eur 2017. gadā līdz 386330Eur 2019. gadā, kas bija par 188219Eur mazāk. Tomēr jāatzīmē, ka, neskatoties uz kopēju GMI pabalsta saņēmēju skaita un izlietoto līdzekļu samazinājumu, šo trīs gadu laikā nedaudz pieauga gan vienai personai mēnesī izmaksātais vidējais GMI pabalsta lielums (no 36,63Eur līdz 40,13Eur/mēnesī), gan gada laikā vienai personai izmaksātā GMI pabalsta vidējais apmērs (no 181,17 Eur līdz 203,76 Eur/gadā), gan arī vidējais GMI pabalsta izmaksu vienai personai ilgums (no 4,9 līdz 5,05 mēnešiem).

Dzīvokļa pabalstiem reģionā 2019. gadā tika izlietoti 1,30 milj. Eur, kas salīdzinot ar 2017. gadu ir par 394898 Eur jeb par 23,36% mazāk. Arī dzīvokļa pabalstu saņēmēju ģimeņu un tajās dzīvojošo personu skaits samazinājās vidēji par 23,5% un 28,4%, attiecīgi no 7694 līdz 5887 ģimenēm un no 12185 līdz 8721 personai.

Kopumā pārējiem pabalstiem ZPR pašvaldībās izlietoti 590375 Eur 2019. gadā, kas ir par 158944 Eur mazāk kā divus gadus iepriekš (2017. gadā – 749319 Eur). Salīdzinoši vienmērīgi samazinājās arī pārējos pabalstus saņēmušo ģimeņu un tajās esošo personu skaits: no 5267 ģimenēm (7165 personas) 2017. gadā līdz 4304 (5740 personas) ģimenēm 2019. gadā.

Pašvaldība, neizvērtējot ģimenes (personas) ienākumus, var piešķirt ģimenei (personai) pabalstu krīzes situācijā. Ģimene (persona) var nonākt krīzes situācijā katastrofas vai citu no ģimenes (personas) gribas neatkarīgu apstākļu dēļ. Tādos gadījumos parasti ģimene vai persona pati saviem spēkiem nespēj nodrošināt savas pamatvajadzības un tai nepieciešama psihosociāla vai materiāla palīdzība. Tā kā krīzes situācijas ir tās, ko nav iespējams iekārtot, tas vienlaicīgi nozīmē, ka nav iespējams precīzi paredzēt finanšu līdzekļu apjomu krīzes situācijās cietušo ģimeņu (personu) materiālajam atbalstam. Pabalstus krīzes situācijās parasti ģimenēm (personām) izmaksā bez iepriekšējas ienākumu testēšanas.

Reģionā krīzes situācijā nonākušo ģimeņu skaits svārstījās no 1085 2017. gadā, līdz 926 2019. gadā. Tādējādi arī krīzes situācijā nonākušo personu skaits bija nedaudz lielāks, bet tuvu minētajam ģimeņu skaitam – attiecīgi 1340 un 996, tostarp iekļaujot arī otros un pārējos mājāsaimniecības locekļus, tai skaitā bērnus. Pabalstiem krīzes situācijās nonākušajiem reģiona iedzīvotājiem izlietoti salīdzinoši nelieli finanšu līdzekļi: 2017. gadā tie bija 142353 Eur, 2018. gadā – 119525 Eur un 2019. gadā atkal nedaudz vairāk – 126250 Eur. Saskaņā ar sociālo pakalpojumu sniedzēju – sociālo dienestu iesniegto informāciju LM apkopotajos ikgadējos gada pārskatos, laikā no 2017.-2019. gadam attiecīgi 35, 21 un 14

ģimenes (ar 54, 29 un 27 personām) bija cietušas stihiskas nelaimes gadījumos un to atbalstam tika izlietoti no 11785 Eur (2017. g.) līdz 8899 Eur (2018. g.) un 4708 Eur (2019. gadā). Tomēr krietni lielākas summas (attiecīgi 130567/110626/121541Eur) izlietotas pabalstiem krīzes situācijās nonākušajiem - citos iepriekš neparedzamu apstākļu gadījumos. Tos saņēma atbilstoši 1050/883/912 ģimenes ar 1286 personām 2017. gadā un 968/969 personām 2018. un 2019. gados.

Papildus tam, bez iepriekšējas ienākumu testēšanas, atbilstoši citos ārējos tiesību aktos noteiktajam, pabalstus jeb atbalstu sociālās palīdzības formā (naudā vai precēs) saņēma audžuģimenes un pēc ārpusģimenes aprūpes pabeigšanas arī bijušie bērni-bāreņi. Pretēji trūcīgo un maznodrošināto ģimeņu skaita samazinājumam, pabalstus saņēmušo audžuģimeņu un bijušo bērnu-bāreņu skaits ik gadu pieauga par 17 un 13 ģimenēm (attiecīgi 21 un 11 personām). Arī izlietoto līdzekļu apjomā vērojamas straujākas izmaiņas starp 2017. un 2018. gadu (par 220846Eur) nekā starp 2018. un 2019. gadu (par 30067 Eur). Izlietoto līdzekļu apjoma un saņēmēju detalizācija ļauj secināt, ka gandrīz pusotru reizi (no 45 līdz 66) palielinājās to personu (bijušo bāreņu) skaits, kas saņēma pabalstu ikmēneša īres izdevumu segšanai. Arī kopējās izmaksātās summas pabalstiem ikmēneša īres izdevumu segšanai palielinājās proporcionāli - gandrīz pusotru reizi no 20005 Eur 2017. gadā līdz 28966 Eur 2019. gadā. Iespējams, ka pabalstu saņēmēju skaita un kopsummu palielinājumi skaidrojami ar DI procesa īstenošanu, ārpusģimenes aprūpes sistēmas izmaiņām un sabiedrības attieksmes maiņu pret BSAC un uzņemtajām ģimenēm.

Kopumā ZPR 2017.-2019. gadā sociālajai palīdzībai tika izlietoti 10,62milj.Eur (attiecīgi 3,75milj.Eur 2017. gadā, 3,64milj.Eur 2018. gadā un 3,24milj.Eur pēdējā gadā), kas 2019. gadā bija 41,85% no visiem sociālā atbalsta pasākumiem pašvaldībās novirzītiem līdzekļiem (7,74milj.Eur). Šo trīs gadu laikā izlietoto līdzekļu apjoms sociālai palīdzībai samazinājās par 0,61milj.Eur un arī sociālo palīdzību saņēmušo personu skaits samazinājās no 18267 personām 2017. gadā līdz 14369 personām 2019. gadā.

Savukārt, sociālo pakalpojumu pirkšanai, tostarp arī pakalpojumiem SAC, 2019. gadā tika novirzīti par desmit procentiem mazāki līdzekļi - tikai 31,77% jeb 2.46milj.Eur un salīdzinoši liels apjoms tika novirzīts citiem atbalsta pasākumiem un kompensācijām iedzīvotājiem 26,38% jeb 2,04milj.Eur. Tas nozīmē, ka neskatoties uz virzību uz sociālo pakalpojumu sniegšanu personas dzīvesvietā un, straujāku nekā jebkad iepriekš, DI procesa virzību, finanšu līdzekļu daļa, kas tiek novirzīta SBSP, ir niecīga. Jāatzīmē, ka tas vēl aizvien ir saistīts ar piemērotas

infrastruktūras neesamību vai trūkumu SBSP sniegšanai, kā arī vēl aizvien stereotipu pilno sabiedrības attieksmi pret tām iedzīvotāju grupām, kas līdz šim saņēma pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās jeb SAC.

Sociālo dienestu un citu pašvaldību sociālo pakalpojumu sniedzēju institūciju uzturēšanai 2019. gadā tika izlietoti attiecīgi 5,42 milj. Eur (30,33%) un 4,71 milj. Eur (26,37%). Tikmēr sociālā atbalsta pasākumiem kopumā, tai skaitā sociālajai palīdzībai, sociālajiem pakalpojumiem, kā arī citiem atbalsta pasākumiem un kompensācijām iedzīvotājiem, tika novirzīti tikai 43,30% (7,74 milj. Eur) no visiem sociālai jomai ZPR pašvaldībās novirzītajiem līdzekļiem 17,87 milj. Eur apmērā.

Lai arī kopumā pašvaldībās sociālo pabalstu saņēmēju skaitam ir pietiekami pastāvīga tendence samazināties, pašvaldības nozīmīgu savu budžeta resursu daļu tērē tieši pabalstu izmaksai. Nav pietiekamu datu, lai secinātu vai, šim samazinājuma ir tieša korelācija ar pastāvīgo iedzīvotāju skaita samazinājumu Latvijā un attiecīgi arī Zemgales plānošanas reģionā.

Grūti paredzēt, kā tieši pašvaldību sniedzamās sociālās palīdzības apjoms ietekmēs saslimstību ar Covid-19 un tās dēļ 2020. gadā izsludinātās ārkārtas situācijas un vairāku nozaru darbības apjoma straujais samazinājums. Tomēr negaidītā situācija epidēmijas izplatībā kopienā, pašvaldībā, Latvijā un pasaulē, jau piedzīvotās un neparedzamās iespējamās krīzes situācijas, salīdzinoši neplānoti vai neparedzēti zaudējot darbu, kā arī nespēja izmantot līdzšinējos stresu mazinošos pasākumus (piemēram, ceļot, doties atvaļinājumā, sportot, dejot, dziedāt utt.) visdrīzāk ietekmēs personu un ģimeņu spēju tikt galā ikdienas situācijās, tai skaitā arī emocionāli. Tas nozīmē, ka būtiska loma tuvāko gadu laikā būs tādu sociālo pakalpojumu attīstībai, kas sniegs psihosociālo palīdzību, emocionālo atbalstu un vienlaicīgi izmantos informāciju tehnoloģiju piedāvātās iespējas, kas nav parasti risinājumi sociālo pakalpojumu jomā. Vairāk kā līdz šim varētu pieaugt nepieciešamība izmantot atbalsta un pašpalīdzības grupu darba formas. Tāpat nozīmīga būs sociālā darba speciālistu kompetences un kapacitātes uzturēšana. Paaugstināties varētu arī apmācību, pieredzes apmaiņas, radošu risinājumu meklējumu un arī supervīzijas nozīme. Pielāgoties ikdienas dzīves izmaiņām vajadzēs arī sociālajā jomā, turklāt ātrāk nekā tas noticis iepriekš.

1.4.4. IZGLĪTĪBA

Vispārējās izglītības apguve ir aktuāla mūsdienu sabiedrības nepieciešamība. Šobrīd aktuāla ir ne tikai vispārējās, bet arī profesionālās izglītības un profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanas nepieciešamība un tās ieguves priekšrocības mūsdienu darba tirgū. Tas jāuztver kā valsts sniegts sociāls labums, kas pamatizglītības pakāpē Latvijā bez maksas tiek sniegts visiem bērniem no piecu gadu vecuma un jauniešiem līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai. Savukārt vispārējā vidējā un profesionālā vidējā izglītība Latvijā nav obligāta, tomēr arī tā ir apgūstama bez maksas un ir pieejama visiem skolēniem.

Izglītības nozares attīstībai ir izvirzīti četri svarīgi virzieni¹⁵:

- **Kapacitātes palielināšana mācībspēku saimes stiprināšanai.** Latvija ir sākusi ambiciozu izglītības satura pārveidošanu, kas ietver pāreju uz kompetencēs balstītu mācību saturu, lai skolēniem iemācītu 21. gs. nepieciešamās prasmes. Lai šī iniciatīva būtu sekmīga, ir jāatjauno mācībspēku novecojusī kvalifikācija, jāpārskata kandidātu atlase skolotāja profesijai un jaunā profesionālās attīstības dzīves cikla pieeja cieši jāsaista ar skolotāju novērtēšanu.
- **Ilgtermiņa finansēšanas mehānisma nodrošināšana pieaugušo izglītībai.** Galvenokārt ar Eiropas struktūrfondu atbalstu Latvijā pilotprojektos ir īstenoti daudzi ar pieaugušo izglītību saistīti projekti. Dažādu programmu ietvaros tas ļāvis Latvijai paplašināt karjeras attīstības atbalstu pieaugušajiem, atbalstīt uzņēmumus, piedāvājot mācības, un uzlabot profesionālās izglītības kompetenču centru infrastruktūru. Lai šīs iniciatīvas būtu noturīgas arī ilgtermiņā, ir jāpaplašina finansēšanas avoti. Pilotprojekta veidā Latvija varētu izvērtēt vairākās nozarēs kopīga izglītošanas fonda veidošanu, kurā darba devēji veic iemaksas un kura līdzekļus var izmantot.
- **Motivācijas radīšana prasmīga darbaspēka noturēšanai un piesaistīšanai.** Populācijas novecošanās kopā ar lielu prasmīga darbaspēka emigrāciju veido nopietnus izaicinājumus Latvijas spējai reaģēt uz mainīgo prasmju pieprasījumu. Prasmju trūkums pēdējos gados ir palielinājies un ir acīmredzams noteiktās profesijās, kurās nepieciešamas augstas prasmes, piemēram, inženieri, dažādu jomu

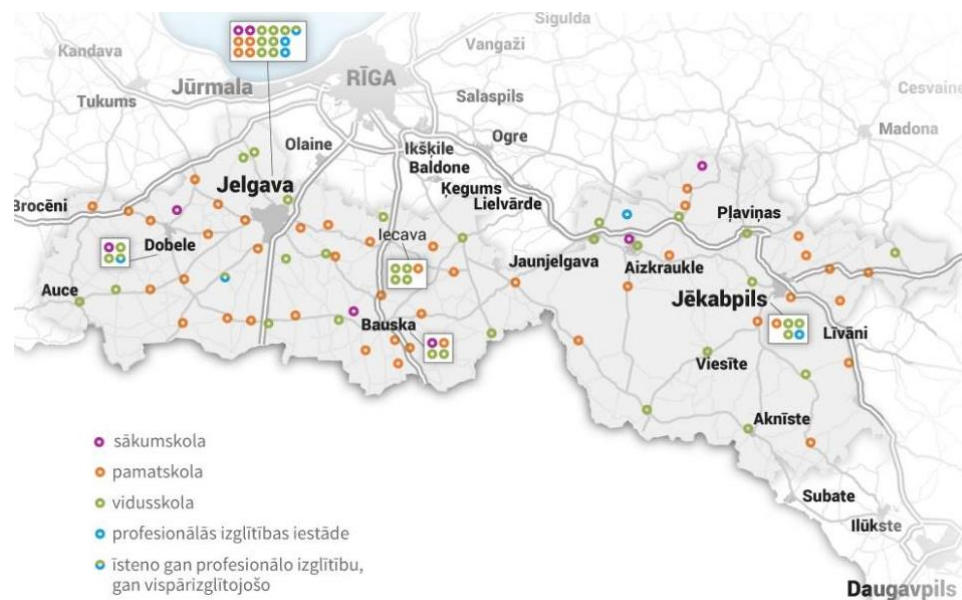
¹⁵ Pakalpojums: „Uzņēmējdarbības izglītības rīcības plāna izstrāde projektā Nr.PGI 05114 E-COOL”, SIA “AC konsultācijas”, 2020

profesionāli un augstākie vadītāji. Reaģējot uz šo trūkumu, Latvijā ir nepieciešams uzlabot darba apstākļus un sekmēt algu palielināšanu augsti pieprasītajās profesijās, vienlaikus aktīvāk rīkojoties ārvalstu talantu piesaistē.

- **Vienotas prasmju politikas veidošanas kapacitāte un uzraudzība.** Iestādēm un personām, kas ir iesaistītas Latvijas prasmju sistēmā, ir nepieciešami pietiekami personāla un finansiālie resursi, lai paveiktu savus uzdevumus un savstarpēji sadarbotos. Lai nodrošinātu, ka prasmju politikas ir koordinētas, valdībai ir nepieciešams labāk saprast esošos kapacitātes ierobežojumus ministrijās, aģentūrās un pašvaldībās, kā arī svarīgākajās iesaistīto pušu grupās. Valdībai un sociālajiem partneriem būtu jāveido partnerība un jāinvestē savas kapacitātes palielināšanā, lai īstenotu pierādījumus balstītu, inovatīvu un koherentu prasmju politiku.

Zemgales reģionā ir plašs izglītības iestāžu tīkls, sākot no pirmskolas un beidzot ar augstākās izglītības iestādēm. Novados un reģionā kopumā nodrošinātas arī plašas mūžizglītības iespējas, kas veicina cilvēka izglītošanos visa mūža garumā.

Pēc Izglītības un zinātnes ministrijas datiem 2020./2021. m.g. Zemgales reģionā ir 98 izglītības iestādes, kurās tiek īstenotas vispārīzglītojošās izglītības programmas, no tām trīs īsteno arī profesionālās izglītības programmas. Vēl Zemgalē ir četras citas profesionālās izglītības iestādes (kopā – septiņas profesionālās izglītības iestādes) un 14 akreditētas augstākās izglītības iestādes vai to filiāles. Tās atrodas Jēkabpilī, Jelgavā, Aizkrauklē un Bauskā, un tajās iespējams apgūt 1.līmeņa profesionālās studiju programmas, kā arī bakalaura, maģistra un doktora grāda studijas. Jelgavā atrodas viena no lielākajām valsts augstākās izglītības iestādēm – Latvijas Lauksaimniecības universitāte, kurā tiek piedāvātas 58 studiju programmas trīs nozarēs – biozinātnes, inženierzinātnes un sociālās zinātnes. Citās augstākās izglītības iestādēs iespējams apgūt tādas programmas, kā grāmatvedība, mārketinga, programmēšana, datortīklu administrēšana, namu pārvaldīšana, pedagogija, sociālais darbs, tiesību zinātne un psiholoģija.



1.114. attēls. **Vispārējās un profesionālās izglītības iestādes ZPR dalījumā pa līmeņiem 2020./2021.m.g.**

Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

ZPR novados un pilsētās kopumā ir 29 pieaugušo izglītības iestādes, kurās tiek organizēta izglītojoša darbība, interešu izglītība, kursi, kā arī profesionālā pilnveide un tālākizglītība. Pieaugušo izglītības iespējas ir Dobeles, Ozolnieku, Jelgavas, Jēkabpils, Aizkraukles, Bauskas, Auces novados, un šajās programmās iespējams iesaistīties gan maksas programmās, gan projektu ietvaros finansētās programmās. Šajās izglītības iestādēs ir iespējams apgūt programmas būvniecības, uzņēmējdarbības, lauksaimniecības, pedagogijas, enerģētikas, metālapstrādes, mašīnbūves un mašīnzinību, skaistumkopšanas, sociālās aprūpes, administratīvās jomas, kā arī citās nozarēs. Visbiežāk piedāvātās programmas ir dažādu valodu apguvei (latviešu, krievu, angļu, vācu, franču), kā arī datorprasmes un datorzinības. Vairākas programmas ir iespējams apgūt gan latviešu, gan krievu valodā.



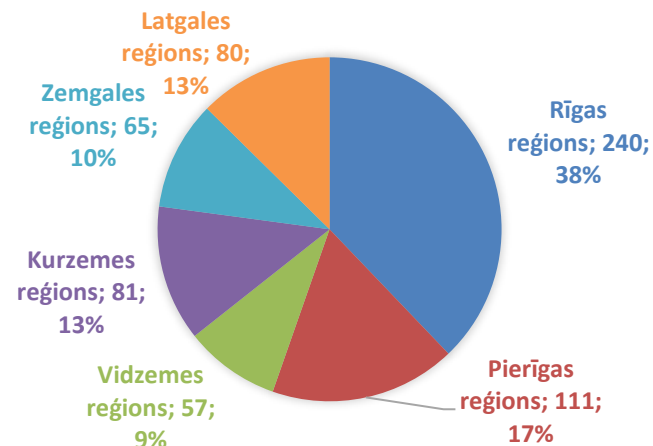
1.115. attēls. Izglītības iestāžu izvietojums ZPR

Avots: Zemgales reģiona mobilitātes plāns 2021-2027

Vispārējās izglītības sistēmas galvenais mērķis ir sniegt kvalitatīvu izglītību bērniem un jauniešiem. Vienlaikus vispārējai izglītībai ir jābūt pieejamai katrā pašvaldībā, tomēr efektīvi jāizmanto pieejamie resursi. Līdz ar to šeit svarīga loma ir katra novada attīstības plānam, kas tiek saskaņots ar kopējo reģiona izaugsmi.

Pirmsskolas izglītība

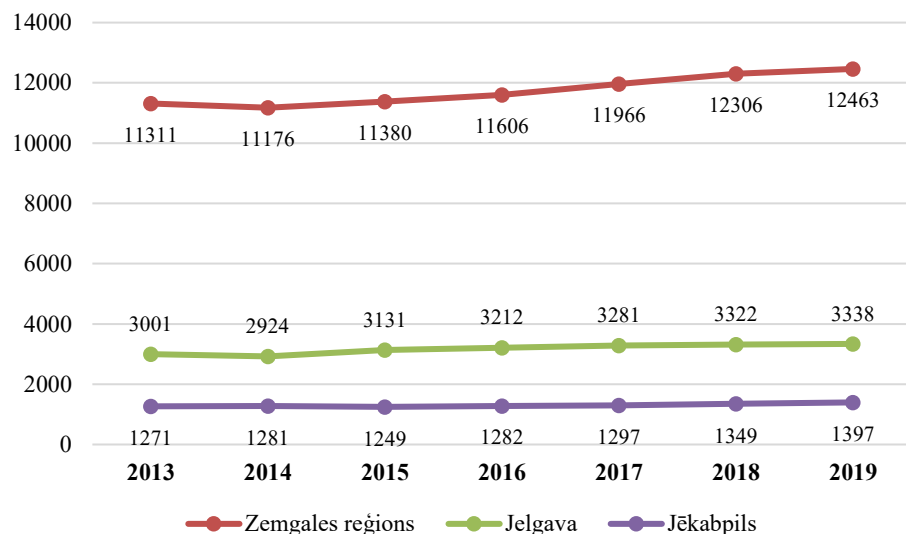
Zemgalē 2019. gadā registrētas 65 pirmsskolas izglītības iestādes, no tām 21 Jelgavā un 5 Jēkabpils pilsētā. Reģionu griezumā Zemgalē ir otrais mazākais pirmsskolas izglītības iestāžu skaits, veidojot tikai 10% no kopējā skaita Latvijā.



1.116. attēls. Pirmsskolas izglītības iestāžu skaits 2019. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Runājot par bērnu skaitu pirmsskolas izglītības iestādēs, Zemgalē kopumā šis skaits ir nedaudz pieaudzis. Joprojām dažās pašvaldībās ir aktuāls pirmsskolas izglītības iestāžu pieejamības jautājums, īpaši – bērniem vecumā no 1,5 līdz 2 gadiem. Īpaši tas ir vērojams Jelgavas pilsētā. Māmiņām, kuras vēlas atsākt strādāt, ir privāti jāalgo aukle bērniem, jo pirmsskolas izglītības iestādēs vietu skaits nav pietiekams. Tomēr vērojamas arī pozitīvas pārmaiņas – tiek izveidotas jaunas pašvaldību pirmsskolas izglītības iestādes, palielinot pirmsskolas izglītības pieejamību un kvalitāti.

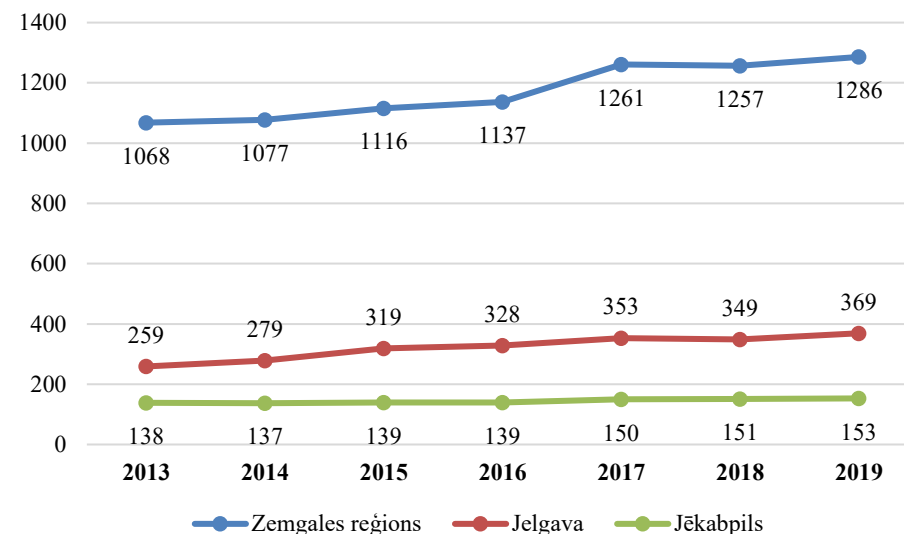


1.117. attēls. Bērnu skaits pirmsskolas izglītības iestādēs Zemgales reģionā, tai skaitā Jelgavā un Jēkabpilī 2013.-2019. gadam

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Nemot vērā dzimstības samazināšanos un emigrējušo skaita pieaugumu, pēc dažiem gadiem izglītības iestāžu infrastruktūra varētu atbilst pieprasījumam, savukārt tālākā nākotnē, saglabājoties esošajām demogrāfiskajām tendencēm, būs nepieciešama pirmsskolas izglītības iestāžu reorganizācija.

Pedagogu skaits pirmsskolas izglītības iestādēs Zemgalē laika periodā no 2003.–2019. gadam ir pieaudzis, saistībā ar jaunu pirmsskolas izglītības iestāžu atvēršanu.



1.118. attēls. Pedagoģisko darbinieku (pamatdarbā) skaits pirmsskolas izglītības iestādēs Zemgales reģionā, tai skaitā Jelgavā un Jēkabpilī 2013.-2019. gadam

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Aizkraukles, Dobeles, Jelgavas un Rundāles pirmsskolas izglītības iestādēs ir nodrošināta nepieciešamā infrastruktūra bērniem ar īpašām vajadzībām – redzes, valodas un dzirdes, kā arī somatiskajām un kustību problēmām. Līdz ar to tiek veicināta bērnu savstarpējā integrācija.

Pašvaldībām gan laukos, gan pilsētās joprojām ir aktuāla izglītības iestāžu infrastruktūras uzlabošana, tajā skaitā arī ēku energoefektivitātes paaugstināšana. Pašvaldību mērķis ir panākt energoresursu patēriņa samazinājumu, kā rezultātā tiek samazināts arī CO₂ izmešu daudzums atmosfērā. Piesaistot ES finanšu līdzekļus, pašvaldībām ir iespēja veikt iestāžu renovāciju. Pateicoties šiem finanšu un būvniecības ieguldījumiem, uzlabojas arī pilsētu un apdzīvoto vietu vizuālais tēls, tādējādi piesaistot cilvēkus savai dzimtajai vietai.

Pietiekami liela interese tiek izrādīta arī sporta un rotaļu laukumu labiekārtošanai un jaunu izveidei pie mācību iestādēm. Daudzās pašvaldībās šie objekti ir kļuvuši par iedzīvotāju veselīga dzīvesveida attīstības vietām.

Vispārējā pamata un vidējā izglītība

Reģiona izglītības attīstības mērķos ir sekmēt skolu tīkla ilgtspējīgu un stabilu attīstību. Lai veicinātu iedzīvotāju dzīves apstākļu uzlabošanos, svarīga ir laba pārvaldība – novadu un skolu vadības līmenī, aktīva pilsoniskā sabiedrība un aktivitāte iedzīvotāju līmenī, kā arī publiskā, nevalstiskā sektora un pašvaldības sadarbība.

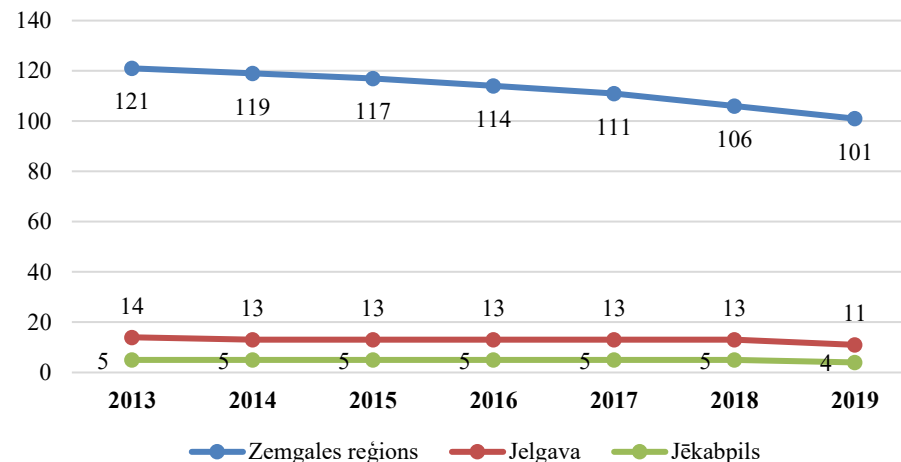
Zemgalē 2020./2021. m.g. bija 98 vispārīzglītojošās skolas, kurās gada sākumā mācījās 27 854 izglītojamie. No 98 vispārīzglītojošām izglītības iestādēm 94 ir dienas skolas, kurās kopumā 2020./2021. mācību gada sākumā bija 25 238 izglītojamie. No tām septiņas ir sākumskolas, 40 pamatskolas, 39 vidusskolas un astoņas speciālās izglītības iestādes. Četras izglītības iestādes ir neklātienes, savukārt vēl četrās izglītības iestādēs tiek īstenotas neklātienes izglītības programmas. No 98 vispārīzglītojošajām izglītības iestādēm 93 ir pašvaldību pakļautības skolas, bet piecas – privātās izglītības iestādes, kuras ir pakļautībā juridiskai vai fiziskai personai.

Izglītības iestādes veids	Izglītības iestāžu skaits	Izglītojamo skaits
Vispārīzglītojošās skolas	98	27854
t.sk. dienas skolas	94	25238
t.sk. sākumskolas	7	1540
t.sk. pamatskolas	40	4939
t.sk. vidusskolas	39	18092
t.sk. speciālās izglītības iestādes	8	667
t.sk. neklātienes skolas	4	2616

1.19. tabula. ZPR izglītības iestāžu un izglītojamo skaita sadalījums 2020./2021. m.g.

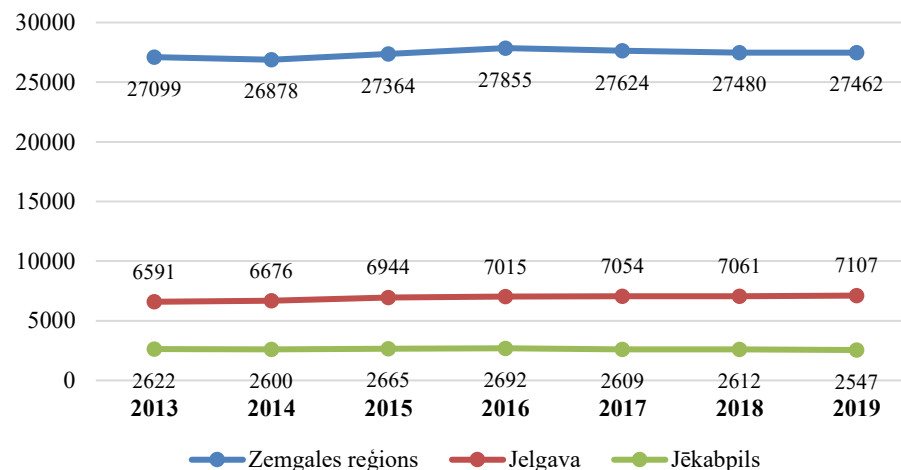
Avots: Izglītības un zinātnes ministrijas dati

ZPR vērojams gan izglītības iestāžu, gan izglītojamo skaita samazinājums. Salīdzinot ar 2010./2011. m.g., izglītības iestāžu skaits 2020./2021. m.g. samazinājies par 21,6 % jeb 27 izglītības iestādēm. Izglītojamo skaits samazinājies par 7,2 %, viszemāko punktu sasniedzot 2014./2015.m.g. – 26 878 izglītojamie.



1.119. attēls. Vispārīzglītojošo skolu skaits Zemgales reģionā, tai skaitā Jelgavā un Jēkabpilī 2013.-2019. gadam

Avots: Centrālā statistikas pārvalde



1.120. attēls. Vispārīzglītojošo skolu skolēnu skaits Zemgales reģionā, tai skaitā Jelgavā un Jēkabpilī 2013.-2019. gadam

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Latvijā skolēnu skaits klasē ir ievērojami zemāks nekā vidēji Starptautiskās ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) valstīs. Latvijā

skolēnu skaits klasēs ir zem vidējā gan sākumskolas, gan pamatzglītības otrajā posmā. Sākumskolas klasē Latvijā vidēji ir 16 skolēni, Zemgales plānošanas reģionā - 12 (OECD vidēji – 21), bet pamatzglītības otrajā posmā – 15, Zemgales plānošanas reģionā - 11 (OECD vidēji – 23).

Vispārējās vidējās izglītības ciklā ZPR vidējais skolēnu skaits klasē ir 19. 43% vidējās izglītības iestāžu izglītojamo skaits 10.-12.klasē ir līdz 45 izglītojamajiem, savukārt 57% vidējās izglītības iestāžu izglītojamo skaits 10.-12. klasē ZPR ir virs 45 izglītojamajiem.

Visos izglītības posmos ZPR pēdējo piecu gadu laikā vidējais skolēnu skaits klasē ir palielinājies par 10%, 2020./2021.m.g. sasniedzot 15 skolēnus vienā klasē. IZM ir izstrādājusi informatīvo ziņojumu “Par vispārējās vidējās izglītības iestāžu tīkla izvērtējumu” un piedāvājumu minimālajam skolēnu skaitam klasē, kas tiek modelēts uz četru bloku iedalījumu atbilstoši administratīvi teritoriālajai reformai 2021. gadā. Trešajā reģionālajā blokā 1.-9.klasēs tiek noteikts minimālais skolēnu skaits - 80 ar vidēji deviņiem skolēniem deviņu klašu komplektos, savukārt vidusskolā – minimālais skolēnu skaits - 45 ar vidēji 15 skolēniem katrā klasē. Tas nozīmē, ka ZPR pašvaldībām būs jāpieņem lēmumi izglītības iestāžu tīkla optimizācijai, kas varētu skart ne tikai tās izglītības iestādes, kuras plānots reorganizēt 2021.un 2022. gadā, bet arī citas. Izglītības iestāžu efektivitāte būtu jāizvērtē arī pašvaldībām, kurās atrodas Aknīstes, Jaunjelgavas, Kalnciema, Pilsrundāles, Zasas, Neretas Jāņa Jaunsudrabiņa, Skaistkalnes un Zaļenieku komerciālā un amatniecības vidusskolas (it sevišķi attiecībā uz tām, kuras nav vienīgās vispārējās vidējās izglītības iestādes novadā) un Mežāres, Sūnu, Stelpes, Valles, Mazzalves, Salgales un Vīpes pamatskolas.

Skolēnu skaits uz vienu pedagogu jeb skolēnu un pedagogu attiecība arī tiek uzskatīta par nozīmīgu izglītības sistēmas efektivitātes indikatoru. Latvijā skolēnu skaits uz vienu pedagogu pašlaik ir viszemākais Eiropas Savienībā, kur vidēji šī proporcija ir viens pret 15, Latvijā tā ir viens pret 9,8¹⁶, bet ZPR – viens pret 6. Arī galēji zemākie rādītāji (2 vai mazāk skolēni uz skolotāju) ir nelielajās lauku skolās – Mežotnes un Variešu sākumskolās, Īslīces, Salgales, Seces pagasta, Sūnu, Stelpes, Valles un Vīpes pamatskolās un Brāļu Skrindu Atašienes vidusskolā. Ar noteikto minimālo skolēnu skaitu klasē, tiktu kāpināta izglītības

sistēmas efektivitāte, jo palielinātos skolēnu skaits uz vienu pedagogu. Esošajā situācijā neliels skolēnu skaits klasēs paaugstina izglītības pakalpojuma izmaksas, jo uz vienu skolēnu nepieciešams vairāk pedagogu nekā tas būtu lielu klašu gadījumā. Kā ieguvumi, nosakot minimālo izglītojamo skaitu klasēs, minami:

- skolēna interesēm atbilstošu izglītības programmu piedāvājuma iespējas;
- kvalitatīva izglītība, materiāli tehniskais nodrošinājums mācību procesa organizēšanai, dabīga savstarpējā konkurence;
- vietējām pašvaldībām vieglāk pieņemt lēmumus par izglītības iestāžu tīkla kārtošānu;
- pašvaldības efektīvāk izmantotu izglītībai atvēlētos finanšu līdzekļus.

ZPR ir daudzveidīgs izglītības programmu piedāvājumu klāsts. Viena trešdaļa vispārējās izglītības iestāžu piedāvā arī pirmsskolas izglītības programmas, tai skaitā mazākumtautību programmas un piecas speciālās pirmsskolas izglītības programmas. Deviņas reģiona sākumskolas un 44 pamatskolas īsteno gan pamatzglītības pirmā posma programmas, gan pamatzglītības otrā posma programmas, tai skaitā mazākumtautību, sociālās korekcijas un speciālās pamatzglītības programmas. Vispārējo vidējo izglītību ZPR var iegūt gan izglītības ieguves klātienes formā, gan neklātienes un tālmācības formās. Visas reģiona vidusskolas un ģimnāzijas piedāvā vispārējās vidējās izglītības vispārīzglītojošā virziena programmas, 24% - vispārējās vidējās izglītības humanitārā un sociālā virziena programmas, 56% - vispārējās vidējās izglītības matemātikas, dabaszinību un tehnikas virziena programmas un viena piektā daļa izglītības iestāžu - vispārējās vidējās izglītības profesionālā virziena programmas.

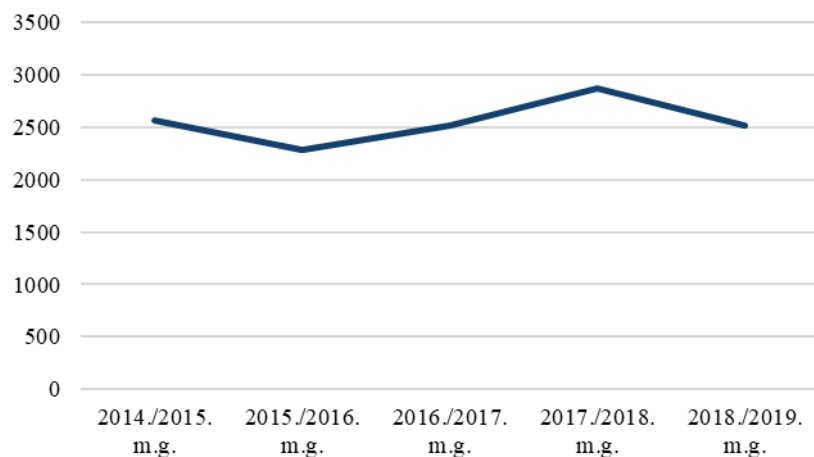
ZPR pašvaldībām jāizvērtē un jāpieņem papildus lēmumi izglītības iestāžu tīkla sakārtošanai, lai kāpinātu izglītības sistēmas efektivitāti kontekstā ar plānoto administratīvi teritoriālo reformu un jaunā mācību satura ieviešanu, kas vidusskolas posmā paredz specializāciju dažādās mācību jomās. Turpmākā vidējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana būtu vērtējama, savstarpēji sadarbojoties vairākām pašvaldībām ZPR ietvaros, ņemot vērā katrā pašvaldībā esošo skolu ģeogrāfisko novietojumu un statusu.

¹⁶ Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā

Profesionālā izglītība

ZPR 2020./2021. m.g. ir septiņas profesionālās izglītības iestādes, no kurām trīs atrodas pašvaldību pakļautībā – Jelgavas Amatu vidusskola, Dobeles Amatniecības un vispārizglītojošā vidusskola un Zaļenieku komerciālā un amatniecības vidusskola. Šajās trīs izglītības iestādēs ir iespējams apgūt gan vispārizglītojošo programmu, gan profesionālās izglītības programmas. Jelgavas Mūzikas vidusskola ir Kultūra ministrijas pakļautībā, un trīs profesionālās izglītības iestādes ir Izglītības un zinātnes ministrijas pakļautībā – Jēkabpils Agrobiznesa koledža, Jelgavas Tehnikums un Aizkraukles Profesionālā vidusskola. Profesionālās izglītības programmas īsteno arī Kandavas Lauksaimniecības tehnikuma Saulaines teritoriālā struktūrvienība.

ZPR profesionālajās izglītības iestādēs iespējams apgūt mācību programmas jomās – datorsistēmas, komerczinības, enerģētika, elektrotehnika, ēdināšanas un viesnīcu serviss, būvdarbi, kokapstrāde, lauksaimniecība un biškopība.



1.121. attēls. Izglītojamo skaits ZPR profesionālās izglītības iestādēs

Avots: IZM publiski pieejamā statistika par profesionālo izglītību

Salīdzinot ar 2014./2015.m.g., izglītojamo skaits profesionālās izglītības iestādēs strauji nav mainījies, 2018./2019.m.g. šajās izglītības iestādēs audzēkņu skaits bija pat pieaudzis par 2%.

	Audzēkņi, kas mācās par valsts budžeta līdzekļiem	Kopā audzēkņi	Audzēkņu īpatsvars no kopējā skaita, kas mācās par valsts budžeta līdzekļiem (%)
2014./2015.m.g.	2566	2566	100%
2015./2016.m.g.	2285	2285	100%
2016./2017.m.g.	2334	2520	93%
2017./2018.m.g.	2334	2868	81%
2018./2019.m.g.	2314	2521	92%

1.20. tabula. Profesionālo izglītības iestāžu audzēkņu skaits, kas mācās par valsts budžeta līdzekļiem

Avots: Izglītības un zinātnes ministrijas dati

2014./2015. m.g. un 2015./2016. m.g. visi audzēkņi ZPR profesionālajās izglītības iestādēs mācījās par valsts budžeta līdzekļiem. Viszemākais punkts sasniegts 2017./2018. m.g., kad par valsts budžeta līdzekļiem mācījās 81% no kopējā audzēkņu skaita.

Zemgalē profesionālo izglītības iestāžu tīkls sekmīgi pārklāj reģiona teritoriju no rietumiem līdz austrumiem, tādējādi nodrošinot iedzīvotājiem tuvāk dzīves vietai gan apgūt amata prasmes, gan pārkvalificēties, sekojot uzņēmēju pieprasītajām specialitātēm.

Zemgalē ir arī 22 profesionālās ievirzes izglītības iestādes, no kurām piecas ir mākslas skolas, 9 mūzikas skolas (t.sk., viena valsts profesionālās vidusskolas sastāvā) un astoņas mākslas un mūzikas skolas. Kultūrizglītības misija ir nodrošināt kultūras procesa nepārtrauktību un attīstību.

Reģions/novads	Skolu skaits	Mūzikas skola	Mākslas skola	Mūzikas un mākslas skola
Zemgale	22	9	5	8
Aizkraukles nov.	2	1	1	
Auces nov.	2	1		1
Bauskas nov.	1			1
Dobeles nov.	2	1	1	
Iecavas nov.	1			1

Jēkabpils	2	1	1	
Jelgava	3	2	1	
Jelgavas nov.	1			1
Kokneses nov.	1	1		
Ozolnieku nov.	2	1		1
Rundāles nov.	1			1
Ļaviņu nov.	2	1	1	
Skrīveru nov.	1			1
Vecumnieku nov.	1			1

1.21. tabula. **Profesionālās ievirzes kultūrizglītības iestāžu skaits Zemgales pašvaldībās 2020. gadā**

Avots: Latvijas kultūras datu portāls

Zemgales plānošanas reģionā arī profesionālajās izglītības iestādēs vērojams audzēkņu skaita samazinājums. Salīdzinot ar 2010./2011. m.g. gadu, profesionālajās izglītības iestādēs izglītojamo skaits ZPR 2020. gadā samazinājies par 25%, iestāžu skaits par 50%, savukārt pēdējo piecu gadu periodā audzēkņu skaits 2017./2018.m.g. pieaudzis par 11%, salīdzinot ar 2014./2015.m.g., un 2018./2019.m.g. samazinājās tikai par 2% pret 2014./2015. m.g.

Jauniešu centri

Pašvaldības uztur jauniešu centrus – vietu, kur jauniešiem ar dažādām interesēm un dzīves pieredzi ir pieejama draudzīga, atvērta un atbalstoša vide lietderīgai brīvā laika pavadīšanai. Šādi jauniešu centri ir Jaunjelgavas Jaunatnes iniciatīvu centrs, Jelgavas novada Staļģenes bērnu un jauniešu izglītības un iniciatīvu centrs, Jelgavas novada Elejas bērnu un jauniešu izglītības un iniciatīvu centrs, Salas novada bērnu un jauniešu centrs, Tērvetes novada jauniešu iniciatīvu centrs, Ļaviņu novada jauniešu iniciatīvu centrs “Ideja” un Dobeles jaunatnes iniciatīvu un veselības centrs.

Izglītojamo skaita prognoze

Lai novērtētu izglītojamo skaitu ZPR 2029./2030.m.g., tika izstrādāta izglītojamo skaita prognoze, padziļināti izvērtējot pamatprognozes jeb piesardzīgi optimistisko scenāriju, kura prognozes modelī tika veikti šādi pieņēmumi:

- Saglabājas stabils dzimstības rādītājs, pamatojoties un vidējo rādītāju pēdējo 10 gadu laikā katrā administratīvajā teritorijā.
- Samazinās iedzīvotāju aizplūšanas temps.
- Iedzīvotāju aizplūšanu daļēji kompensē skolēnu pieplūdums no apkārtējiem novadiem, it sevišķi vidusskolas ciklā, galvenokārt apkārtējo novadu vidusskolu reorganizēšanas rezultātā.
- Saglabājas nemainīga proporcija 9.klašu absolventu izvēlē starp vispārējo vidējo un profesionālo izglītību.

Teritorija	Skolēnu skaita izmaiņas, % kopā	Teritorija	Skolēnu skaita izmaiņas, % kopā
Jelgava	+1.8	Kokneses novads	-1.4
Jēkabpils	-5.2	Krustpils novads	+3.6
Aizkraukles novads	-6.4	Neretas novads	-3.8
Aknīstes novads	-1.8	Ozolnieku novads	+2.0
Auces novads	-10.1	Ļaviņu novads	-2.0
Bauskas novads	-4.7	Rundāles novads	+4.2
Dobeles novads	-2.8	Salas novads	-10.0
Iecavas novads	-2.9	Skrīveru novads	+5.3
Jaunjelgavas novads	+0.5	Tērvetes novads	+0.8
Jelgavas novads	-5.4	Vecumnieku novads	-5.6
Jēkabpils novads	-5.3	Viesītes novads	-6.4
ZPR kopā			-2.4

1.22. tabula. **Profesionālo izglītības iestāžu audzēkņu skaits, kas mācās par valsts budžeta līdzekļiem**

Avots: Pakalpojums: „Uzņēmējdarbības izglītības rīcības plāna izstrāde projektā Nr.PGI 05114 E-COOL”, SIA “AC konsultācijas”, 2020

Lai gan kopā ZPR ir novērojams neliels skolēnu skaita samazinājums (-2,4%), vairākās administratīvajās teritorijās tas samazināsies ievērojami vairāk (Auces, Salas, Aizkraukles un Viesītes novados), taču dažās administratīvajās teritorijās tas pat pieaugs (Krustpils, Rundāles un Skrīveru novados), balstoties uz prognozes modeļa pieņēmumiem, kas raksturoti augstāk.

Prognozes piesardzīgi optimistiskā scenārija gadījumā ZPR 2030. gadā vispārīzglītojošo skolu kapacitāte būs nepieciešama aptuveni 26000-27000 skolēniem. Pesimistiskā scenārija gadījumā, ir prognozējams skolēnu skaita samazinājums līdz 24000-25000. Ja turpinās strauja iedzīvotāju aizplūšana un vienlaikus pasliktinās dzimstības rādītāji, tad nepieciešamā skolu kapacitāte pēc 2030. gada var būt vēl mazāka – ap 22000-23000 vietas.

Nemot vērā prognozi, 2029./2030.m.g. vidēji sākumskolas izglītības posmā (1.-6.kl.) būtu nepieciešami 560 klašu komplekti, pamatskolas posmā (7.-9.kl.) - 300 klašu komplekti, bet vidusskolas posmā – 150 klašu komplekti, kas ir par 7% mazāk nekā 2020./2021.m.g.

Tādējādi nākotnes izaicinājums ir esošās izglītības iestāžu infrastruktūras optimāla izmantošana, piepildot izglītības iestādes, kurās šobrīd infrastruktūra nav optimāli noslogota. Vienlaikus līdzekļi jāiegulda tikai tajā izglītības iestāžu infrastruktūrā, kurā paredzams optimāls/pietiekams izglītojamo skaits, bet ne tajās, kuras ar laiku būs jāreorganizē vai jāslēdz. Vienlaikus nepieciešams atteikties no infrastruktūras, kas nebūs nepieciešama izglītības pakalpojuma nodrošināšanai. Papildu izaicinājums ir izglītības iestāžu vides un pakalpojumu kvalitātes uzlabošana, lai nodrošinātu mūsdienām atbilstošu izglītības programmu un mācību vides pieejamību.

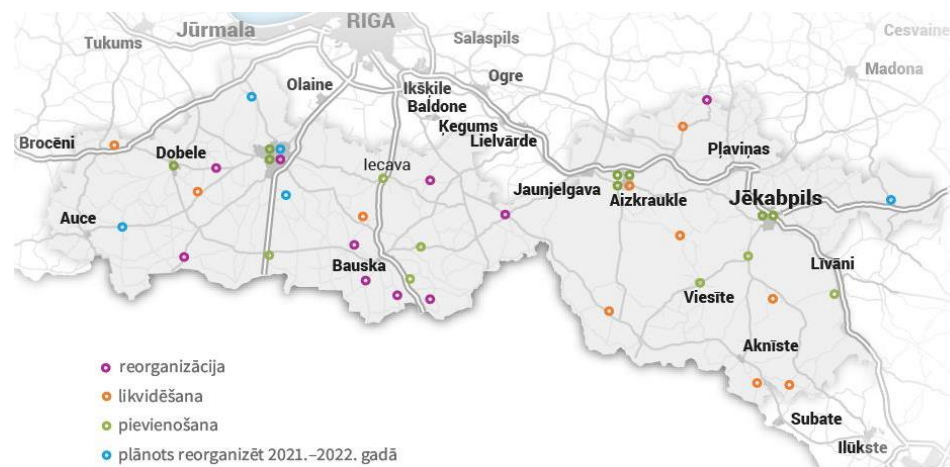
Pašvaldībām finanšu līdzekļi jāiegulda to izglītības iestāžu infrastruktūras uzlabošanā, kuru potenciāls sasniegt optimālās skolas līmeni (izglītības iestāde ar pietiekamu izglītojamo skaitu) ir visaugstākais, jo pēc izglītojamo skaita prognozes sagaidāms, ka nākotnē vairākās izglītības iestādēs infrastruktūra netiks izmantota pietiekami efektīvi.

Izglītības iestāžu reorganizācija

Aktīvs darbs pie vispārējo izglītības iestāžu reorganizācijas ZPR tika uzsākts jau, sākot ar 2009./2010.m.g., kad izglītības iestāžu skaits attiecībā pret 2008./2009.m.g. samazinājās par 13%. ZPR ir 99 vispārīzglītojošās izglītības iestādes, no kurām 15 atrodas republikas nozīmes pilsētās Jēkabpilī un Jelgavā, bet pārējās – citās reģiona pilsētās un apdzīvotās lauku teritorijās. ZPR no 2015. līdz 2020. gadam ir tikušas reorganizētas 26 izglītības iestādes, pievienojot tās citām izglītības iestādēm vai mainot to īstenoto izglītības pakāpi, savukārt desmit izglītības iestādes ir tikušas slēgtas.

Profesionālo izglītības iestāžu tīkla optimizācija Latvijā tika uzsākta 2011. gadā, kad tika izstrādātas Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādnes 2010. – 2015. gadam. IZM apstiprinātās optimizācijas

pamatnostādnes paredzēja, ka profesionālajā izglītībā tiek īstenotas strukturālas reformas, optimizēts profesionālo izglītības iestāžu skaits un izvietojums reģionos. Reformu rezultātā vairākas profesionālās izglītības iestādes mainījušas statusu vai nosaukumu, apvienotas, pievienotas citām profesionālās izglītības iestādēm vai beigušas darbību. ZPR tika reorganizētas un slēgtas šādas profesionālās izglītības iestādes – Saulaines Profesionālo vidusskolu pievienoja Kandavas Lauksaimniecības tehnikumam, Vecbebru Profesionālo vidusskolu apvienoja ar Bebru internātvidusskolu, tādējādi izveidojot Vecbebru Profesionālo un vispārīzglītojošo internātvidusskolu, Zaļenieku profesionālo vidusskolu apvienoja ar Zaļenieku pamatskolu, tādējādi izveidojot Zaļenieku komerciālo un amatniecības vidusskolu un Apguldes profesionālo vidusskolu pievienojot Dobeles Amatniecības un vispārīzglītojošajai vidusskolai.



1.122. attēls. Reorganizētās, likvidētās, pievienotās izglītības iestādes ZPR 2015.-2020. g. un plānotās izmaiņas 2021.-2022. gadā

Avots: Pakalpojums: „Uzņēmējdarbības izglītības rīcības plāna izstrāde projektā Nr.PGI 05114 E-COOL”, SIA “AC konsultācijas”, 2020

Izglītības iestādes, kuras plānots reorganizēt tuvākajā laikā:

- Jelgavas 6. vidusskola 2021. gadā būs pamatskola (reorganizācija).
- Bēnes vidusskola (Auces novads) no 2021. gada septembra būs pamatskola (reorganizācija).
- Vircavas vidusskola (Jelgavas novads) sākot ar 2022. gada septembri būs pamatskola (reorganizācija).

- Kalnciema pagasta vidusskola (Jelgavas novads) sākot ar 2022. gada septembri būs pamatskola (reorganizācija).
- Krustpils novada Brāļu Skrindu Atašienes vidusskola no 2022. gada plānota kā pamatskola (10. klases šogad netika nokomplektēta, jo nebija skolēnu) (reorganizācija).

Izglītības iestāžu tīkla sakārtošana primāri ir skatāma pašvaldībās - vērtējot pašvaldību iespējas savā teritorijā esošajās izglītības iestādēs nodrošināt skolēnu interesēm atbilstošu un kvalitatīvu izglītību ar mūsdienīgu mācību vidi un materiāltehnisko nodrošinājumu, kā arī iespēju piesaistīt augsti kvalificētus pedagogus un atbalsta personālu.

Plānojot vidējās izglītības iestāžu tīkla attīstību, jāņem vērā, ka no 2020. gada 1. septembra vidējā izglītībā tika uzsākta pakāpeniska jaunā mācību satura īstenošana (2020./2021.mācību gadā – 10.klasē; 2021./2022.mācību gadā – 11.klasē un 2022./2023.mācību gadā – 12.klasē), kas vienlaikus paredz vidējās izglītības iestādē izvēles iespējas starp vismaz diviem padziļināto kursu komplektiem. Tāpēc pašvaldībām kā izglītības iestāžu dibinātājiem šiem jautājumiem jāpievērš īpaša uzmanība, nodrošinot ikvienam jaunietim iespēju vidējās izglītības posmā iegūt kvalitatīvu, kompetencēs balstītu izglītību. Tāpat jāņem vērā, ka atbilstoši Vispārējās izglītības likuma 40.panta pirmās daļas redakcijai, kas stāties spēkā 2021.gada 1.septembrī, turpmāk paredzēti tikai divi vispārējās vidējās izglītības iestāžu tipi – vidusskolas un valsts ģimnāzijas (valsts ģimnāzija kā statuss), tādējādi no vispārējās vidējās izglītības iestāžu tipoloģijas izslēdzot vakara (maiņu) vidusskolas un ģimnāzijas.

Augstākā izglītība

Zemgalē ir četras akreditētas augstākās izglītības iestādes – valsts un juridisku personu dibinātas universitātes, augstskolas vai to filiāles un koledžas. Augstāko izglītību ir iespējams iegūt trīs pašvaldībās: Bauskā, Jēkabpilī un Jelgavā.

Izglītības iestādes	Studiju līmenis	Izglītības programmas un kvalifikācijas
Jēkabpils agrobiznesa koledža	1. līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas	• Grāmatvedība un finanses – kvalifikācija: grāmatvedis Komercedarbība – kvalifikācija: komercdarbības speciālists • Namu pārvaldīšana - kvalifikācija: namu pārvaldnieks • Mārketinga un inovācijas – kvalifikācija: tirgvedības un tirdzniecības speciālists

		• Programmēšana un datortīklu administrēšana – kvalifikācija: datortīklu administrators vai programmētājs
Baltijas Starptautiskās akadēmijas Jēkabpils filiāle	2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas	• Uzņēmējdarbība – kvalifikācija: uzņēmējdarbības vadītājs • Tiesību zinātnes – kvalifikācija: juriskonsults
	Profesionālā bakalaura studiju programmas	• Sociālais darbs – kvalifikācija: sociālais darbinieks • Psiholoģija – kvalifikācija: psihologa asistents
	Profesionālā maģistratūra	• Privāttiesības – kvalifikācija: jurists • Sociālais darbs – kvalifikācija: sociālais darbinieks • Uzņēmējdarbības vadība un administrēšana - profesionālais maģistrs uzņēmējdarbības vadībā un administrēšanā (MBA)
	Akadēmiskā maģistratūra	• Tiesību zinātne – akadēmiskā maģistra grāds tiesību zinātnē
LU Jēkabpils un Bauskas filiāles	Profesionālā bakalaura studiju programmas	• Sākumizglītības skolotājs • Skolotājs (Latviešu valodas un literatūras, krievu val. un literatūras, sociālo zinību un vēstures, angļu valodas, vācu valodas)
	Maģistra studijas	• Izglītības zinātnes • Skolotājs
LLU	Bakalaura studiju programmas	• Ainavu arhitektūra un plānošana • Būvniecība • Datorvadība un datorzinātne • Dizains un amatniecība • Ēdināšanas un viesnīcu uzņēmējdarbība • Ekonomika • Informācijas tehnoloģijas ilgtspējīgai attīstībai • Kokapstrāde • Komercedarbība un uzņēmuma vadība • Komerccinības • Lauksaimniecība • Lauksaimniecības inženierzinātne • Lietišķā enerģētika • Mašīnu projektēšana un ražošana • Mežinženieris • Mežzinātne

		• Organizāciju un sabiedrības pārvaldes socioloģija • Pārtikas kvalitāte un inovācijas • Pārtikas produktu tehnoloģija • Profesionālās izglītības skolotājs • Tehniskais eksperts • Veterinārmedicīna • Vide un ūdenssaimniecība • Zemes ierīcība un mērniecība
--	--	--

	Meģistra studiju programmas	• Ainavu arhitektūra un plānošana • Būvniecība • Darba aizsardzība un drošība • Ekonomika • Informācijas tehnoloģijas • Karjeras konsultants • Koksnes materiāli un tehnoloģija • Lauksaimniecība • Lauksaimniecības inženierzinātne • Lauksaimniecības un pārtikas biznesa vadīšana (starpvalstu LV, LT, EST) • Mežzinātne • Organizāciju un sabiedrības pārvaldes socioloģija • Pārtikas higiēna • Pārtikas zinātne • Pedagoģija • Projektu vadība • Uzņēmējdarbības vadība • Uzturzinātne (kopīgā) • Vides, ūdens un zemes inženierzinātnes
	Doktora studijas	• Agrārā un reģionālā ekonomika • Ainavu arhitektūra • Būvzinātne • Informācijas tehnoloģijas • Koksnes materiāli un tehnoloģijas • Lauksaimniecība • Lauksaimniecības inženierzinātne • Mežzinātne • Pārtikas zinātne • Veterinārmedicīna • Vides inženierija

Baltijas Starptautiskās akadēmijas Jelgavas filiāle	Bakalaura studiju programma	• Tiesību zinātne – sociālo zinātņu bakalaura grāds tiesību zinātnē
--	-----------------------------	---

1.23. tabula. Augstākās izglītības iestādes un to piedāvātās studiju programmas Zemgalē

Avots: Izglītības un zinātnes ministrijas dati

Analizējot Zemgales plānošanas reģionā piedāvātās augstākās izglītības programmas pēc iegūstamajām kvalifikācijām, var secināt, ka **tikai LLU piedāvā izglītības programmas, kuras ir tieši saistītas ar Zemgales prioritārajām nozarēm.** LLU ir vienīgā augstskola Latvijā, kura piedāvā studijas lauksaimniecībā, veterinārmedicīnā, pārtikas produktu pārstrādē, meža zinībās un ainavu arhitektūrā. Pārējo augstskolu piedāvājums attiecināms uz horizontālajām prasmēm, kā, piemēram, uzņēmējdarbības vadība, grāmatvedība, sabiedriskās attiecības, tirgzinības.

Studējošo skaits LLU pēdējos gados samazinās, 2019. gadā pilna laika studentu skaits bija 2941. Apstrādes rūpniecības nozīmīgākajos sektoros visplašākais augstskolas programmu piedāvājums ir pārtikas apstrādes sektorā, tiek nodrošināta koksnes un koka izstrādājumu ražošanas speciālistu sagatavošana, bet nav programmu metālapstrādes sektorā.

Pieaugušo izglītība. Mūžizglītība.

Mūsdienu darba tirgus konkurences apstākļi arī pēc aroda vai augstākās izglītības apgušanas pieprasa speciālistu izglītošanās turpinājumu, kvalifikācijas paaugstināšanu un zināšanu papildināšanu visa mūža ilgumā. Būtisks posms ceļā uz uzņēmuma panākumiem un konkurētspējas paaugstināšanu, ir rūpes ne vien par nozares lietpratēja profesionālo iemaņu pilnveidošanu, bet arī par personāla intelektuālā potenciāla pastāvīgu paaugstināšanu. Zemgales reģiona novados un pilsētās profesionālās pilnveides programmu un interešu izglītības apguvi piedāvā 34 valsts, pašvaldību un juridisku personu izveidoti pieaugušo izglītības centri.

Reģionā atrodas lielākais un plašākais lauku konsultāciju sniedzējs - Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs (Ozolniekos), kas veicina lauku attīstību, paaugstinot lauku uzņēmēju profesionālās un ekonomiskās zināšanas.

Jelgavas pilsētas pašvaldības izglītības iestādes „Zemgales reģiona kompetenču attīstības centrs” (turpmāk – ZRKAC) darbības mērķis ir Zemgales reģiona iedzīvotāju vajadzībām atbilstoša kvalitatīva mūžizglītības piedāvājuma

nodrošināšana. Šis centrs ir modernākais Baltijā, kas piedāvā metodisko, izglītojošo un informatīvo atbalstu izglītības iestādēm un pedagogiem. Izglītojošo darbību ZRKAC īsteno 4 nodaļas: tālākizglītības nodaļa, uzņēmējdarbības atbalsta nodaļa, metālapstrādes mācību parks, izglītības un informācijas tehnoloģiju attīstības nodaļa, kā arī metodiskā bibliotēka.

Dobeles Pieaugušo izglītības un uzņēmējdarbības atbalsta centrs sniedz neformālās izglītības iespējas visiem Dobeles novada un Zemgales reģiona iedzīvotājiem gan klātienē, gan tālmācībā.

Aizkraukles novada domes pakļautībā esošais Aizkraukles izglītības un informācijas centrs īsteno interešu izglītības un neformālās izglītības programmas un veic interešu un pieaugušo izglītības organizatoriski metodisko un informatīvo darbību Aizkraukles novadā.

Arī Auces novada Aucē ir izveidots pieaugušo izglītības un informācijas centrs, kurš īsteno neformālās izglītības apmācības, bezdarbnieku apmācības, apmācības jauniešiem, sniedz dažādus pakalpojumus iedzīvotājiem, kā arī uztur sabiedrisko interneta piekļuves punktu Bēnē.

Jēkabpilī atrodas Jēkabpils Tālākizglītības un informācijas tehnoloģiju centrs, kas veic formālās un neformālās izglītības programmu īstenošanu pieaugušajiem.

Nacionālā attīstības plāna 2027 vienas no prioritātēm “Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei” būtiska sastāvdaļa ir “Kvalitatīva izglītība mūža garumā”, līdz ar to mūžizglītība kā vienots izglītības pakalpojumu attīstības kopums ir 21. gadsimta izaicinājums arī Zemgales reģionā, ņemot vērā tehnoloģisko un sociālo attīstību straujās pārmaiņas.

Kopš 2009. gada Jelgavā notiek Zemgales reģiona skolēnu Zinātniski pētniecisko darbu konference–konkurss, kur skolēnu darbus vērtē nozaru ekspertu komisijas, tostarp arī vairāki LLU mācībspēki. Skolēnu zinātniski pētniecisko konferenču mērķis ir veidot skolēnos prasmi izstrādāt zinātniski pētniecisku darbu, iepazīstināt skolēnus ar mūsdienu zinātniski pētnieciskā darba tematiku un atbilstošu pētījuma metodoloģiju izvēli, padziļināt skolēnu zināšanas dabas, humanitāro un sociālo zinātņu nozarēs, kas arī atbilst izstrādātajiem Zemgales reģiona attīstības plānošanas dokumentiem.

Pamatojoties uz analīzi, kas veikta pētījuma „Mūžizglītības iestāžu darba efektivitātes un sasaistes ar uzņēmējdarbības vidi uzlabošana pārrobežu reģionos Latvijā un Lietuvā” ietvaros, var secināt, ka Zemgales reģionā profesionālās pilnveides un tālākizglītības piedāvājumā tikpat kā nav programmu, kas būtu

vērstas uz reģiona prioritārām nozarēm. Šobrīd piedāvājums atbilst cilvēka interesēm, nevis darba tirgum. Neformālās izglītības piedāvājums Zemgales reģionā praktiski vērsts tikai uz šķērsprasmju attīstīšanu, no kurām plašākais piedāvājums ir valodu apmācībai.

Augstākās izglītības iestādes sniedz tādas pieaugušo izglītības programmas, kurām būtu tiešāks vai lielāks efekts uz uzņēmējdarbības un tautsaimniecības attīstību, nekā pieaugušo izglītības iestādes.

No pētījuma „Mūžizglītības iestāžu darba efektivitātes un sasaistes ar uzņēmējdarbības vidi uzlabošana pārrobežu reģionos Latvijā un Lietuvā” var secināt, ka:

- pieaugušo izglītības iestādes nav motivētas sadarboties, lai diferencētu piedāvājumu;
- uzņēmēju vajadzības tiek apzinātas vispārīgā līmenī un līdz pieaugušo izglītības iestādei nonāk tikai pastarpināti.

Tajā pašā laikā 70% aptaujāto uzņēmēju ir izteikuši gatavību lielākā vai mazākā mērā veikt samaksu par savu darbinieku apmācībām, kas ir uzskatāms par pieprasījumu, kuram šobrīd nav atbilstoša piedāvājuma un kā aktuālākās prasmes, kuras darbiniekiem būtu jāuzlabo uzņēmēju skatījumā, ir profesionālās prasmes.

Pieaugušo izglītības iestāžu izpratne par uzņēmēju vajadzībām izglītības jomā ir vāja un to pašu var teikt par viņu motivāciju to noskaidrot. Pieaugušo izglītības tirgu lielā mērā ietekmē un nosaka ES fondu administrējošā sistēma un pieaugušo izglītības iestāžu piedāvājuma un uzņēmēju pieprasījuma līknes klasiskā tirgus izpratnē nekrustojas – uzņēmumi paši reti pērk pakalpojumus.

Valsts izglītības attīstības aģentūra īsteno ES fondu un valsts finansētu programmu – mācības pieaugušajiem, kur strādājošām personām, finansējot līdz 10% no programmas maksas, ir iespēja apgūt dažādus kursus un iegūt pat kvalifikāciju. Projekts darbojas 6 gadus no 2017.-2023. gadam un tā mērķis ir pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci, lai laikus novērstu darbaspēka kvalifikācijas neatbilstību darba tirgus pieprasījumam, veicinātu strādājošo konkurētspēju un darba produktivitātes pieaugumu

Valsts pētījumu programmas reģionālo ideju darbnīcu apkopojumā sniegti šādi ieteikumi:

- Kvalificēta darbaspēka sagatavošanā, noturēšanā un piesaistē reģionam nepieciešama sistēmiska pieeja visos izglītības līmeņos.

- Skolu mācību saturā nepieciešams integrēt tēmas un darba veidus, kas saistīti ar uzņēmējdomāšanu, uzņēmējspējām, sadarbības un līderības attīstību, inovāciju ieviešanu.
- Vidējās profesionālās un augstākās izglītības iestādēs studiju programmām jābūt elastīgākām, akcents jāliek uz profesionālās ievirzes programmām, kuru izstrādē tiek piesaistīti jomas speciālisti no reģioniem. Tādējādi izglītības programmas tiks pielāgotas darba tirgus prasībām, īstenojot darba vidē balstītās studijas un nodrošinot prakses vietas pie potenciālajiem darba devējiem. Jāveicina studējošo pašefektivitātes attīstība.
- Valsts līmenī jāvienkāršo profesionālās ievirzes programmu licencēšanas procedūra, lai tā kļūtu ātrāka un efektīvāka, tādējādi nodrošinot programmu elastīgumu un atbilstību darba tirgus pašreizējām prasībām.
- Mūžizglītības programmās (profesionālā pilnveide, pārkvalificēšanās) uzsvars jāliek uz konkrētā reģiona darba tirgus vajadzībām, papildus piedāvājot arī digitālās kompetences, personālvadības kompetences, uzņēmējdarbības kompetences, līderības un valodas kompetences (angļu valodas) pilnveides programmas. Nepieciešams pārskatīt piedāvāto motivācijas programmu lietderību, jo ilgtermiņā tās sevi nav attaisnojušas.
- Pašvaldībām lielāka uzmanība jāpievērš vietas mārketingam, kas ietver gan esošo infrastruktūru, gan plānoto attīstību, gan sadarbības platformas jaunu uzņēmumu attīstībai.
- Lielajiem reģiona uzņēmumiem, lai radītu darba ņēmējiem pievilcīgāku vidi, jāaktivizē sociālās atbildības pasākumi, ieguldot resursus izglītības un kultūras vides kvalitātes uzlabošanā.
- Nacionālā līmenī nepieciešams pārskatīt nodokļu politiku, lai sekmētu atbalstu attālinātai nodarbinātībai. Nepieciešams vairāk popularizēt un īstenot dažādas brīvprātīgā darba formas.

1.4.5. KULTŪRA

Kultūrvidē ir gan nozīmīgs resurss reģionu un pilsētu ekonomikas un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai, gan arī dzīves vides kvalitāti ietekmējošs faktors. Attīstīta kultūrvidē, kas ietver gan materiālus veidojumus, gan nemateriālas vērtības, tiešā un netiešā veidā ietekmē teritoriju ekonomisko reģenerāciju, veicinot kvalificēta darbaspēka piesaisti, nodarbinātību un līdzsvaru starp izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju un teritoriālo kohēziju.

Uz kultūru jāraugās nevis kā uz vaļasprieku, bet jādoma par to, kā izmantot kultūru arī iekšzemes kopprodukta sekmēšanai līdz ar to neuztvert ieguldījumus kultūrā kā izmaksas, bet ieguldījumu. Savukārt attīstīta kultūras telpa un radošums piesaista augsti kvalificētu darbaspēku, investīcijas un tūristus, tā pastarpināti veicinot reģiona attīstību.

Bagātīgā materiālā un nemateriālā kultūrvēsturiskā mantojuma ziņā Zemgales plānošanas reģiona teritorijā ietilpst lielākā daļa kultūrvēsturiskā Zemgales novada (Auces, Tērvetes, Ozolnieku, Dobeles, Rundāles, Bauskas, Iecavas, Vecumnieku, Jelgavas novadi un Jelgavas pilsēta), liela daļa Sēlijas novada jeb Augšzemes (Jaunjelgavas, Neretas, Viesītes, Aknīstes, Salas, Jēkabpils novadi un Jēkabpils pilsēta) un arī neliela daļa Vidzemes (Skrīveru, Aizkraukles, Kokneses, Pļaviņu novadi), savukārt Krustpils novads kultūrvēsturiski pārstāv Latgales novadu. Turpmāk saglabājama, kopjama un attīstāma šī tradicionālā mantojuma dažādība.

Vēsturiski Zemgales novads jau vairākus gadsimtus atpakaļ iezīmējis savu vienreizību un daudzpusību Latvijas kultūrā, kā arī devis savu – nozīmīgu ieguldījumu citās jomās, arī valsts pārvaldes attīstībā. Kurzemes un Zemgales hercogiste devusi īsta valstiska veidojuma pieredzi. Hercogistes posms šai Latvijas daļai veidojis administratīvo un saimniecisko struktūru, kuras pēdas saglabājušās pat līdz mūsdienām. Vēsturiski Zemgalē veidojusies gan pirmā augstākā mācību iestāde Latvijas teritorijā (*Academia Petrina* Jelgavā 1775. gadā), gan grāmatniecības, latviešu teātra un avīžniecības pirmsākumi (Jelgavā no 1667. gada). Latvijas teritorijā Kurzemes un Zemgales hercogiste bija vienīgais valstiskais veidojums, kas radīja galma kultūru. Tā spēcīgi ietekmēja vietējo mākslas dzīvi. Šo atšķirību ļoti jūt, ja lielos mērogos salīdzina, piemēram, Kurzemes un Vidzemes arhitektūru. Zemgalē atrodas tādas arhitektūras pērles kā Jelgavas pils, Rundāles pils. Zemgalē ir senas amatniecības tradīcijas, piemēram, jau 1444. gadā rakstos tiek minēta Dobeles kā tirgotāju un amatnieku apmetne.

17. gs. tiek celta Dobeles muiža, vilnas kārstuve, etiķa vārītava, kokzāģētava, dzirnavas ar maltuvi un degvīna dedzinātava. Līdz pat šai dienai pilsētā notiek gadatirgi, ir attīstīta rūpniecība un godā turētas senās amatu prasmes. Vēl senākas vēstures un kultūras vērtības meklējamas pirms 13. gs. Rundāles novada teritorijā atrodas Valsts nozīmes arheoloģiskie pieminekļi “Mežotnes pilskalns ar senpilsētu” un “Vīna kalns pilskalns”. Rundālē katru gadu notiek Mežotnes pilskalna svētki, kuros tiek pieminēti 1220. gada notikumi – zemgaļu cīņas par Mežotni ar krustnešiem. Tērvetes arheoloģiskais komplekss ietver sevī Valsts nozīmes kultūras pieminekļus un ir viens no ievērojamākajiem dzelzs laikmeta un agro viduslaiku lieciniekiem Latvijas teritorijā. Tērvete kā viens no 13. gs. spēcīgākajiem zemgaļu centriem visilgāk cīnījies par savu politisko un ekonomisko neatkarību. Tērvetes pilskalns un zemgaļi, kas apdzīvojuši šo reģionu, ir svarīgs kultūrvēsturisks piemineklis latviešu tautai, tas kalpo kā latviešu nelokāmā, stingrā un neatlaidīgā rakstura un gribasspēka simbols.

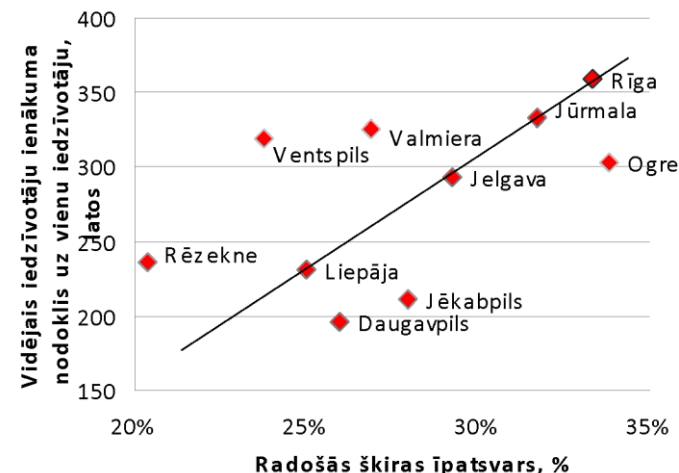
Zemgalē latviešu tradicionālajai kultūrai – dziedāšanai, muzicēšanai, teātra spēlēšanai un dejošanai – ir stabili pamati. Zemgalē, tāpat kā visā Latvijā, tradicionālās kultūras un amatiermākslas procesa nepārtrauktības nodrošināšana organizatoriski saistīta ar kultūras un tautas namiem. Zemgalē ir 89 kultūras centriem un vairāk kā 500 amatiermākslas kolektīvi, kuros darbojas 7,5 tūkst. dalībnieki. Ja Kurzemes un Zemgales hercogistes laikā administratīvā struktūrā virspilskunga iecirkņos (Jelgava, Kuldīga, Tukums, Sēlpils) atspoguļojas tagadējās Zemgales reģiona aprises, tad padomju varas gados Daugavas labais krasts bija zaudējis savu saikni ar Zemgali. Izveidojoties attīstības plānošanas reģioniem, bijušie Jēkabpils un Aizkraukles rajoni atkal pieslēgušies Zemgalei. Šīs teritorijas ar savu savdabīgo kultūras mantojumu, sevišķi Daugavas labais krasts, ir atšķirīgi no ierastā priekšstata par Zemgales kultūru. Sēlijai raksturīga un saglabājusies sēļu izloksne un sēļu dziedājumi. Sēlijas novadā, ir saglabājusies savdabīga, bagāta, daudznacionāla un tikai Sēlijai raksturīga tautas tradīciju aina ar mutvārdu un unikālu muzikālo folkloru. Tā pelnījusi tālāku aizpēti un attīstību. Vēl īpaši Sēlija bagāta ar skaisto dabu un ainavisko apvidu. Zemgales reģions ir bagāts ar dažādu laiku ievērojamām personībām. Tikai dažas no tām: A. Brigadere, M. Zīverts, J. Čakste, G.F. Stenders, Aspazija, Rainis, V. Plūdons, J. Jaunsudrabiņš, Juris un Ādolfs Alunāns u.c.

Atgriežoties pie mūsdienām, veiktie pētījumi Eiropā un pasaulē apliecina, ka radošais sektors aug straujāk nekā ekonomika vidēji – tā peļņa ir augstāka par peļņu tādās šķietami plaukstošās nozarēs kā informācijas un komunikāciju tehnoloģijas un autoražošana. Iekšzemes kopproduktā šā sektora pienesums pārspēj pārtikas un tekstilrūpniecību, ķīmisko produktu ražošanu un pat

operācijas ar nekustāmo īpašumu. Zemgalē radošās industrijas pārstāv 93 uzņēmumi jeb 8%, kas norāda uz to, ka pastāv noteikts radošuma līmenis reģionā, ir liels potenciāls radošo industriju attīstībai un pastāv arī liels pieprasījums pēc inovatīviem risinājumiem, kas dod iespējas jauna uzņēmējiem uzsākt savu biznesu ar minimālo sākuma kapitālu, pārdodot savas idejas vai izstrādājot unikālus un savdabīgus risinājumus.

Tajā pat laikā 2020. gadā vīrusa COVID-19 izplatība ir norādījusi uz nozares nestabilitāti, kad ierobežojumi aizliedza visus publiskos pasākumus, nozarei vairāk bija jāpārorientējas uz tiešsaistes un attālināto darbību.

Reģionā ir salīdzinoši augsts radošuma līmenis (skat. 1.83. attēlu). Radošās šķiras īpatsvars lielajās pilsētās ir attiecīgi Jelgavā – 29%, Jēkabpilī – 28%, Rīgā – 34%.



1.123. attēls. Radošās šķiras īpatsvars un iedzīvotāju ienākumi 10 Latvijas lielākajās pilsētās

Avots. RTU doktorante A. Vītola „Jaunrade veicina ekonomiku”. Lauku Avīze 05.08.2010.

Kultūras un kultūrizglītības iestādes

Zemgalē latviešu tradicionālajai kultūrai – dziedāšanai, muzicēšanai, teātra spēlēšanai un dejošanai – ir stabili pamati. Zemgalē, tāpat kā visā Latvijā, tradicionālās kultūras un amatiermākslas procesa nepārtrauktības nodrošināšana organizatoriski saistīta ar kultūras un tautas namiem. Zemgalē ir 82 kultūras centri. Reģionā ir 542 mākslinieciskie kolektīvi, kuros darbojas vairāk kā 7463 dalībnieki.



1.124. attēls. **Kultūras centri Zemgales reģionā**

Avots. Latvijas kultūras datu portāls

Kultūras centrs – sabiedrībai pieejama daudzfunkcionāla kultūras institūcija, kuras mērķis ir veidojot un piedāvājot daudzveidīgus un kvalitatīvus kultūras pakalpojumus, uzturēt un izkopt Latvijas kultūras daudzveidību, nodrošināt nacionālās un vietējās kultūras vērtību un tradīciju pārmantošanu, veicināt starpkultūru dialogu un sadarbību, kā arī veidot labvēlīgu vidi jaunradei, sociālajai līdzdalībai un mūžizglītības procesam. Vēsturiski šīm institūcijām izveidojušies atšķirīgi nosaukumi – „kultūras nams, „saieta nams”, „tautas nams”, „kultūras centrs”. Ar terminu kultūras centrs saprotam institūcijas, kas veic vairākas no šīm funkcijām:

- kultūras un izglītojošu pasākumu organizēšana;
- lokālā nemateriālā mantojuma saglabāšana;
- dziesmu un deju svētku ilgtspējas sekmēšana;
- kultūras un interešu izglītības piedāvāšana;
- profesionālās mākslas pieejamības veicināšana;
- kultūras informācijas izplatīšana.

Teritorija	2009	2013	2020
LATVIJA	535	559	552
Kurzemes reģions	95	97	97
Latgales reģions	142	154	150
Rīgas reģions	86	88	92
Rīga	15	15	13
Vidzemes reģions	116	120	118
Zemgales reģions	81	85	82

1.24. tabula. **Kultūras centru skaits Latvijas reģionos**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Reģionā ir daudz zīmīgu un tradicionālu kultūras pasākumu – starptautiskais Senās mūzikas festivāls – Bauskā, starptautiskais Ledus skulptūru un starptautiskais Smilšu skulptūru festivāls – Jelgavā, Pļaujas svētku gadatirgus – Vecaucē, starptautiskais Kantri mūzikas festivāls Bauskā, Senās mūzikas festivāls Gārsenē, pūtēju orķestru festivāls Aucē, Kanapenes svētki Skaistkalnē, Piena, maizes un medus svētki Jelgavā, Jaunsudrabiņa dienas Neretā, Daugavas svētki Zvejnieklīcī un Skrīveros, Mūzikas dienas Sēlijā, Amatnieku plenērs Dobelē, Ābolu svētki Dobelē, Ceriņu svētki un klasiskās mūzikas koncerts Ceriņu dārzā Dobelē, Zemgaļu svētki Tērvetē u.c.

Zemgalē kultūras centri ir nozīmīgākie kultūras pasākumu organizatori un pasākumiem ir augsta kvalitāte. Zemgalē kultūras centros notikušas salīdzinoši daudz profesionālās mākslas norises. Kā nozīmīgākais kultūras pasākumu organizators Zemgalē minams Jelgavas pilsētas pašvaldības iestāde „Kultūra”, kas ar organizētajiem starptautiskajiem festivāliem, profesionālās mākslas pasākumiem, augsta līmeņa amatiermākslas kolektīviem, profesionālo komandu un bagāto kultūras infrastruktūru atzīstams par reģiona kultūras centru. Veismīgi un plaši kultūras dzīvi veido arī Jēkabpils pilsētas pašvaldības Kultūras pārvalde, Jēkabpils pilsēta veismīgi piedāvā plašu un interesantu kultūras programmu pilsētas un apkārtnē novadu iedzīvotājiem, attīstot un sakārtojot kultūras infrastruktūru un iedzīvinot reģiona kultūrvidē jaunus, ikgadējus pasākumus.

Zemgalē kopā ir 22 akreditēti muzeji, to skaitā 1 valsts muzejs (Rundāles pils muzejs ar filiāli Jelgavas pilī), pašvaldību muzeji (Jelgavā, Bauskā, Dobelē, Aizkrauklē, Jēkabpilī), Dobeles novadā atrodas Zemkopības ministrijas pakļautībā esošais K. Ulmaņa muzejs “Pikšas” un Dārzkopības institūta P. Upīša memoriālais muzejs. Papildus akreditētajiem muzejiem Zemgalē ir arī dažādi citi privātpersonu dibināti un finansēti muzeji, galvenokārt memoriālie.

Teritorija	Muzeju skaits, ieskaitot filiāles		
	2011, 2012	2013	2020
LATVIJA	141	145	185
Kurzeme	19	19	27
Latgale	15	16	21
Rīga	37	39	46
Rīgas reģions	28	28	40
Vidzeme	23	24	29
Zemgale	19	19	22

1.25. tabula. **Akreditēto valsts, pašvaldību un privāto muzeju skaits Latvijas reģionos**

Avots: Latvijas kultūras datu portāls

Pateicoties Rundāles un Bauskas pils muzejiem, Zemgalē ir panākts salīdzinoši liels muzeju apmeklētāju skaits, salīdzinot ar citiem reģioniem, izņemot Rīgas reģionu un Rīgas pilsētu, kā arī Kurzemes reģionu, kurā pēdējos gados apmeklētāju skaits ir ievērojami pieaudzis. Nozīmīgs kultūras norišu un pakalpojumu infrastruktūras papildinājums Zemgalē 2020. gadā ir Dobeles Mūzikas skolas akustiskā koncertzāle ZINTA un Dobeles Livonijas ordeņa pilsdrupās pārbūvētā pils kapela – Dobeles muzeja filiāle Dobeles Pils ar unikālu arhitektonisko risinājumu, multifunkcionālām izstāžu un ekspozīciju telpām.

No vairāk nekā 1500 Latvijas bibliotēkām, 241 bibliotēka atrodas Zemgales reģionā. Bibliotēkas darbojas kā daudzpusīgi izglītības, kultūras un informācijas centri, tajās notiek arī profesionālās pilnveides un tālākizglītības pasākumi. Apskatot publisko bibliotēku skaitu reģionu griezumā, 16% no bibliotēkām atrodas Zemgales reģionā. 2020. gada datus par bibliotēku skaitu ņemtas vērā arī skolu bibliotēkas, tāpēc to skaits ir ievērojami lielāks kā 2013. gadā.

Teritorija	2009	2013	2020
LATVIJĀ	843	814	1501
Rīga	46	31	195
Pierīga	128	128	244
Vidzeme	161	158	258
Kurzeme	154	149	245
Zemgale	157	158	241
Latgale	197	190	318

1.26. tabula. Publisko bibliotēku skaits Latvijā un reģionos (t.sk. pašvaldību, sociālās, neredzīgo un LNB)

Avots: Latvijas kultūras datu portāls

Zemgalē ir reģistrēti 5 mākslas saloni un galerijas – Dobeles Amatu māja, mākslas salons “Meistars Gothards” Bauskā, Māra Bražes darbnīca Bauskas novadā, Jēkabpils mākslas galerija MANS’S un Jēkabpils mākslas salons “Pie Sīpolnieka”.

Zemgale var lepoties ar bagātīgu nemateriālo kultūras mantojumu, kas ir no paaudzes pārmantots, vietējās vides noteikts un mijiedarbībā ar vēsturi, dabu un radošo darbību rezultātā radies zināšanu, prasmju, vērtību, rīcības modeļu kopums, kā arī to saistītie instrumenti, priekšmeti, artefakti, kultūrtelpas, kas atspoguļo Latvijas kultūras tradīcijas savdabību un ko kopiena atzīst par savu mantojumu. Nepieciešams apzināt un iekļaut nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā sekojošu jomu konkrētu Zemgales un Sēlijas mantojumu: mutvārdu tradīcijas un izpausmes, ieskaitot valodu, kā nemateriālā kultūras mantojuma

nesēju; spēles mākslu; paražas, rituālus un svētkus; zināšanas, paražas, kas saistītas ar dabu un pasauli; tradicionālās amatniecības prasmes.

Pieminekļu veids	Valsts nozīmes	Vietējas nozīmes	Kopā
Arheoloģijas	207	139	346
Arhitektūras	169	270	439
Mākslas	100	16	116
Pilsēt būvniecības	5	-	5
Vēstures un vēsturisku notikumu	25	1	26
Industriālie	5	1	6
Kopā	511	427	938

1.27. tabula. Kultūras pieminekļi Zemgalē 2020. gadā

Avots: IS “Mantojums”, Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde

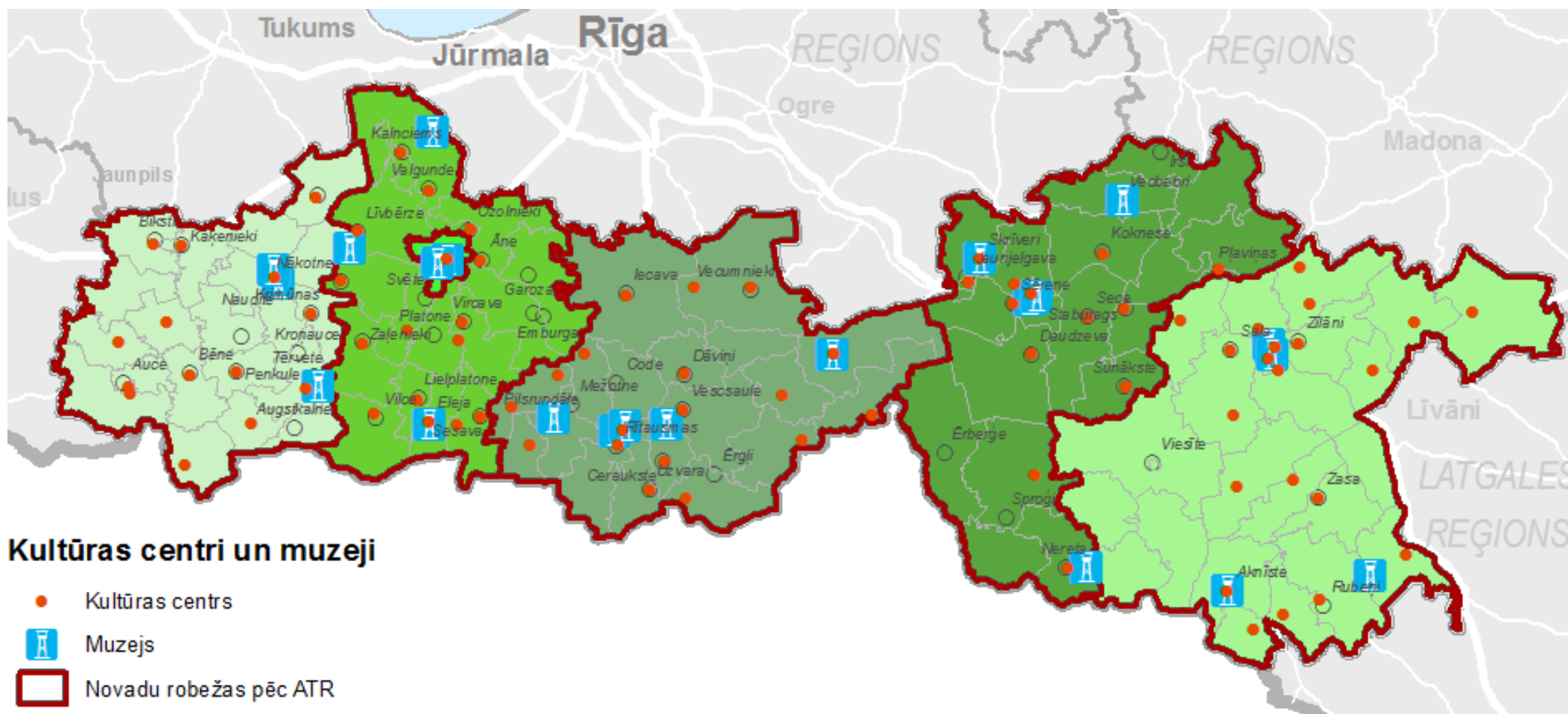
Kultūra ir viens no Latvijas izaugsmes modeļi „Cilvēks pirmajā vietā” minētajām dzīves kvalitāti noteicošajiem aspektiem un labklājības sabiedrības prioritātēm, un kultūrai ir salīdzinoši augsta vieta sabiedrības vērtību hierarhijā Latvijā. „Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030” kultūras telpas attīstība izvirzīta kā pirmā prioritāte.

Valsts pētījumu programmas reģionālo ideju darbnīcu apkopojumā kultūras jomā sniegti šādi ieteikumi:

- Kultūra ir nozīmīga kvalitatīvas dzīves sastāvdaļa un nepieciešamība Zemgales iedzīvotājiem. Bagāta kultūras dzīve veido un stiprina reģiona iedzīvotāju identitāti, patriotismu un pilsonisko līdzdalību. Tāpēc investīcijas kultūrā nav mērāmas tikai peļņas izteiksmē. Tās jāplāno pārdomāti, stiprinot iedzīvotāju apziņu un izpratni par reģiona vērtībām.
- Zemgalei nepieciešama stratēģija reģiona atpazīstamības un unikalitātes izcelšanai. Tās nepieciešamību nosaka sarežģītie reģiona kultūrvēsturiskās identitātes meklējumi. Iedzīvotājiem ir daudz piemēru, ar ko lepoties, bet vienotas reģiona identitātes veidošanai pietrūkst visaptveroša pārskata par kultūrvēsturiskajām vērtībām un kopīga attīstības ietvara. Reģionam trūkst arī vienota un nozīmīga centrālā kultūras objekta vai pasākuma, kas sekmētu atpazīstamību un izceltu tā unikalitāti.
- Reģiona kultūras stiprināšanai nepietiek ar pašvaldības līmeni (organizatoriskā struktūra, darbinieki, budžets u.c.). Nepieciešams skaidrs ietekmes, funkciju un atbildības sfēru dalījums nacionālā, reģionālā un vietējā līmenī. Šobrīd kultūras jomas pārvaldībā bieži trūkst

izpratnes par situāciju reģionā un mazajās pašvaldībās. Dažkārt izvirzītie mērķi netiek izpildīti, jo pašvaldībai, piemēram, trūkst līdzekļu. Nebūtu pieļaujama nozīmīgu pasākumu pārklāšanās vai izteikta to fragmentācija. Lēmumu pieņēmējiem jādomā par mērķtiecīgu apmeklētāju plūsmas sadali kultūras pasākumu organizēšanā.

- Daudzviet būtu jāuzlabo pasākumu sasniedzamība, kā arī vairāk jāuzklausā vietējo iedzīvotāju vajadzības un intereses. Svarīgi ir veicināt kultūras pārnese paaudzēs, vairāk kultūras pasākumiem izmantojot izglītības iestāžu tīklu un infrastruktūru. Kultūrai jāķļūst par reģiona eksportpreci, piesaistot gan citu reģionu iedzīvotājus, gan ārvalstu tūristus. Laba reģiona atpazīstamība vienlaikus var emocionāli iedarboties un sekmēt aizbraukušo atgriešanos Zemgalē.



1.125. attēls. **Muzeji un kultūras centri Zemgales plānošanas reģionā**

Avots: Zemgales plānošanas reģions, Latvijas kultūras datu portāls

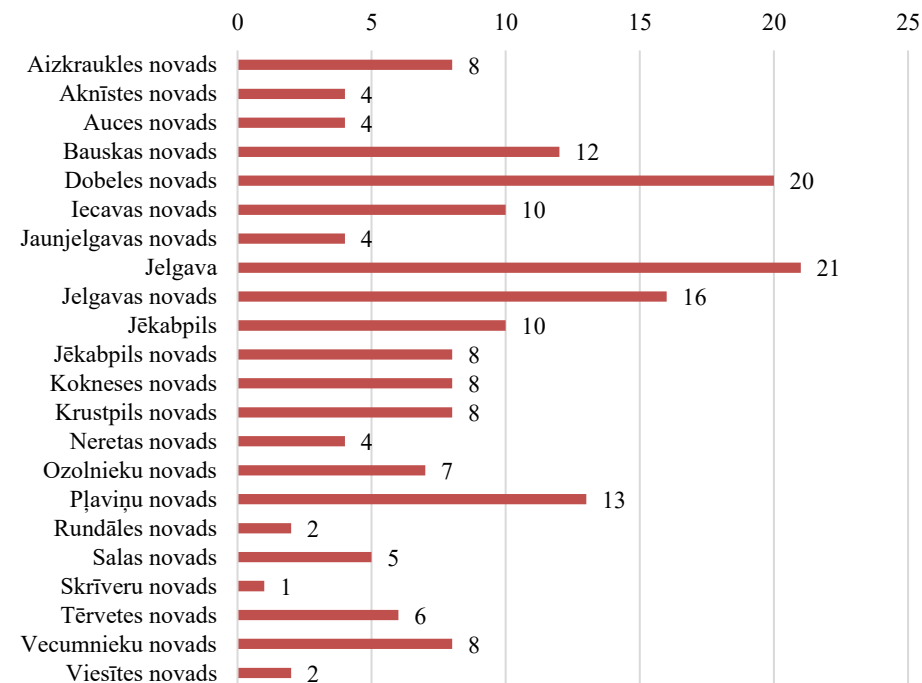
1.4.6. SPORTS

Sporta politikas uzdevums ir dot iespēju katram indivīdam nodarboties ar sportu. Sporta mērķu realizācija nav iespējama bez mūsdienīgām sporta būvēm un tajās notiekošajiem sporta pasākumiem, kuri piesaista valsts iedzīvotājus, rosinot vēlēšanos iesaistīties sporta aktivitātēs, pilnveidot sevi un uzlabot veselību. Sports ir arī nacionāla un reģionāla vērtība, kas mazām tautām un reģioniem palīdz apzināties un saglabāt to identitāti, veidot reģiona starptautisko tēlu. Jebkura Latvijas novada sporta panākumam ir nozīmīga loma ne tikai novada un reģiona līmenī, bet arī visā valsts sporta kontekstā. Sports ir viens no pamatdarbības rezultātiem, lai mazinātu negatīvās sociālās problēmas teritorijā – vietās, kur ir attīstīta sporta dzīve, samazinās alkoholisma un narkomānijas problēmas, pusaudzū dīkdienība.

Lai varētu pastāvēt bērnu un jauniešu sports, augstu sasniegumu sports un tautas sports, viens no priekšnoteikumiem ir sporta infrastruktūra – sporta bāze. Atkarībā no sporta veida, sportista vecuma, interesēm, kvalifikācijas un nodarbību rakstura, ir nepieciešamas dažādiem sporta veidiem paredzētas sporta bāzes, kuras vienlaikus ir nozīmīgs valsts prestiža jautājums, kā arī tautas veselības garantants un jaunatnes audzināšanas skola.

Sporta bāzes un sporta objekti valstī tiek reģistrēti sporta bāzu reģistrā. Saskaņā ar Sporta bāzu reģistra datiem 2020. gadā Latvijā ir reģistrētas 1233 sporta bāzes un 3197 sporta objekti. Zemgales plānošanas reģiona teritorijā sporta bāzu reģistrā reģistrēts 181 objekts – pamatā sporta skolas, sporta laukumi, kā arī peldbaseini (Bauskā, Dobelē, Jelgavā, Salas novadā, atklātais peldbaseins Pļaviņās), motokrosa trases, autotrases un mototrases Aknīstes novadā, Dobeles novadā, Jēkabpilī un Vecumnieku novadā. Aucē reģistrēts multifunkcionālais āra handbola laukums, Jelgavā – tenisa centrs, ledus halles Jelgavā, Jēkabpilī un Ozolnieku novadā, šautuves Bauskas novadā, Dobeles novadā, Salas novadā. Jēkabpilī reģistrēts darta biljarda klubs, savukārt Pļaviņu novadā – vairākas slēpošanas trases, biatlona un skvoša bāze. Jelgavā ūdenssportam aktīvi tiek izmantota Lielupe, līdz ar to šeit atrodas airēšanas bāze un jahtklubs.

Zemgales plānošanas reģionā atrodas 3 nacionālās sporta bāzes – SIA „Sporta komplekss „Mūsa””, SIA „Zemgales Olimpiskais centrs” un SIA ”Sporta kompleksa „Zemgale” Jelgavas Ledus halle.

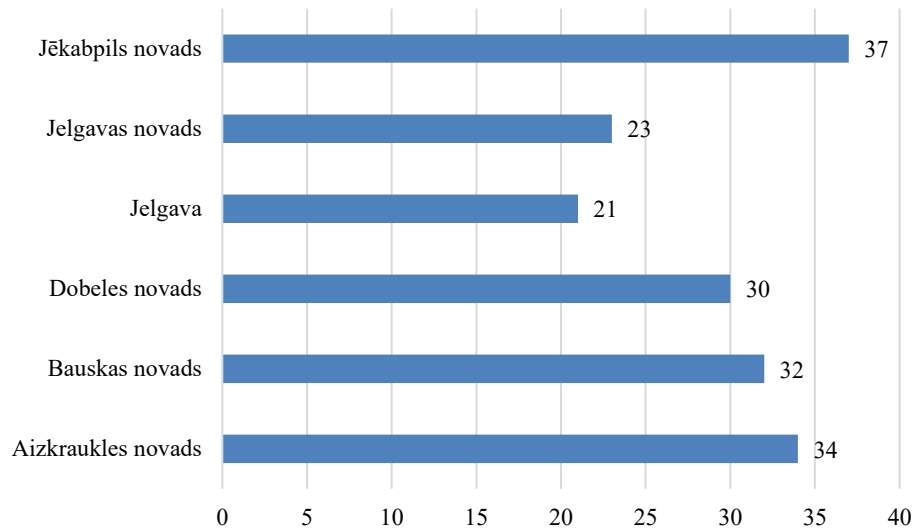


1.126. attēls. Sporta bāzu un objektu skaits Zemgales plānošanas reģiona novados 2020. gadā pirms ATR

Avots: Sporta bāzu reģistrs

Vērtējot sporta bāzu reģistrā reģistrētos objektus pa novadiem, redzams, ka objektu skaits ir atbilstošs iedzīvotāju, apdzīvotu vietu skaitam novadā. Visvairāk objektu reģistrēti Jelgavas novadā, par vienu mazāk Dobeles novadā, savukārt tikai viens objekts – Skrīveru novadā – Andreja Upīša Skrīveru vidusskolas sporta bāze. Vērtējot situāciju pēc ATR, redzams, ka sporta objektu skaits novados izlīdzinās.

Pašvaldību prioritāte ir izglītības iestāžu sporta zāļu renovācija vai rekonstrukcija un brīvpieejas sporta laukumu un izglītības iestāžu sporta laukumu izveide.



1.127. attēls. **Sporta bāzu un objektu skaits Zemgales plānošanas reģiona novados pēc ATR (2020. gada dati)**

Avots: Sporta bāzu reģistrs

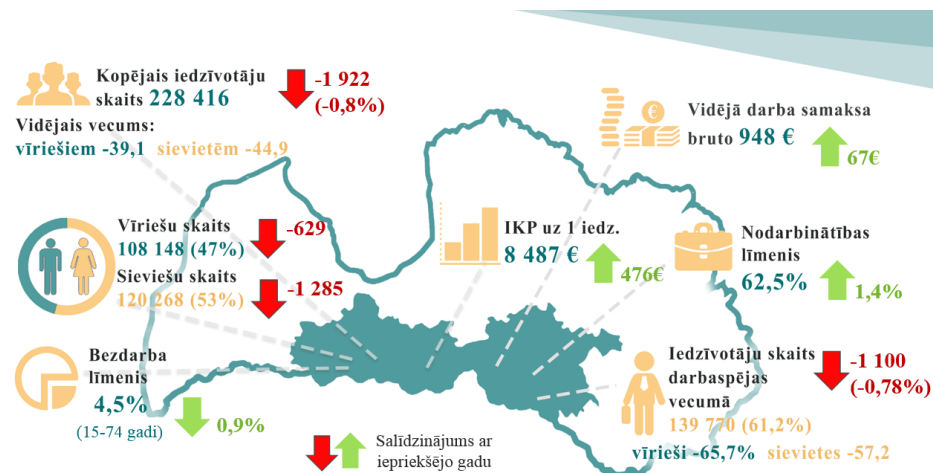
Apskatot Izglītības un zinātnes ministrijas publicētos 2017. gada datus par sporta organizācijām, profesionālās ievirzes sporta izglītības iestādēm (sporta skolām) un sporta klubiem, Zemgales plānošanas reģionā reģistrētas 176 sporta organizācijas un 44 sporta skolas/sporta klubi. 61 sporta organizācija reģistrēta Jelgavas pilsētā, savukārt Aizkraukles, Aknīstes, Auces, Rundāles, Vecumnieku un Viesītes novados nebija reģistrēta neviena sporta organizācija. No 44 sporta skolām/kлубiem aptuveni ¼ daļa ir kompleksie objekti, pārējie – viena sporta veida objekti. Vērtējot komplekso objektu (sporta skolu) skaitu pēc ATR, katrā jaunizveidojamajā novadā būs vismaz viena kompleksā sporta skola (Jelgavā, Aizkraukles un Bauskas novadā – pa divām). Vērtējot pēc sporta skolu (klubu) īpašuma formas, pārsvarā (15) ir pašvaldību objekti, viens valsts objekts un 16 privātie objekti.

Iepazīstot Eiropas valstu pieredzi sporta infrastruktūras attīstības plānošanā un finansēšanā, redzams, ka viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir veicināt sporta bāzu attīstību, lai tās būtu pieejamas tautas sportam. Visās Eiropas valstīs kā galvenā prioritāte ir bērnu un jauniešu iesaistīšana fiziskajās aktivitātēs, nodrošinot sporta objektu pieejamību izglītības iestādēs, dzīvojamo māju pagalmos, dienas aprūpes centros, parkos.

1.5. EKONOMIKA

1.5.1. REĢIONA EKONOMIKAS VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

Zemgales reģiona ekonomiskais profils 2019. nogalē izskatās šādi (1,127.attēls). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies kopējais iedzīvotāju skaits, līdz ar to arī iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā. Bezdarba līmenis ir krities par 0.9%, IKP, vidējā darba samaksa bruto, kā arī nodarbinātības līmenis ir pieaudzis.

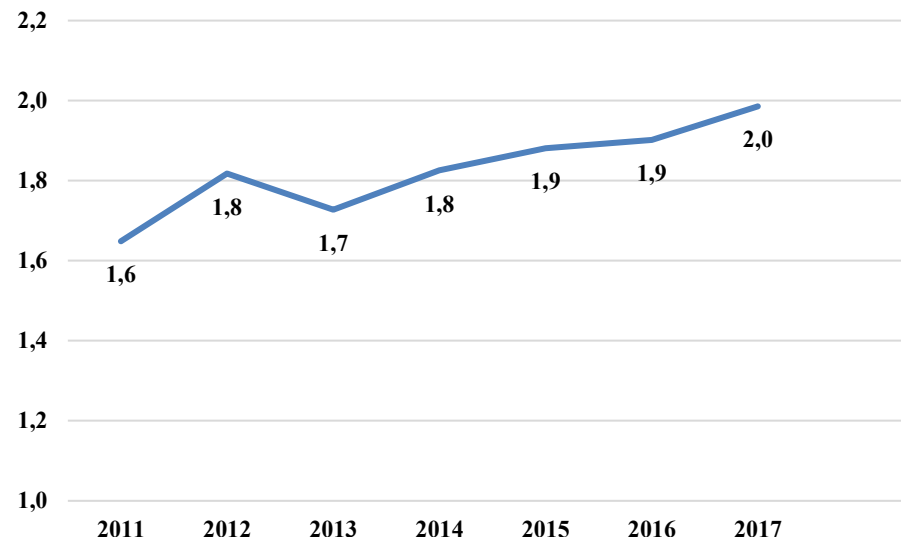


1.128. attēls. Zemgales reģiona ekonomiskie rādītāji 2019. gada beigās

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Iekšzemes kopprodukts

Zemgales plānošanas reģiona daļa Latvijas iekšzemes kopproduktā (turpmāk – IKP) 2017. gadā bija 2,0 miljardi *euro* (faktiskajās cenās) jeb 7.4% no valsts kopējā IKP, un kopš 2013. gada tā ir pieaugusi par 0.3 procentu punktiem. Neliels IKP samazinājums Zemgales reģionā vērojams 2013. gadā, bet kopumā kopš 2011. gada tas pārsniedz pirms-ekonomiskās krīzes – 2007. gada līmeni.

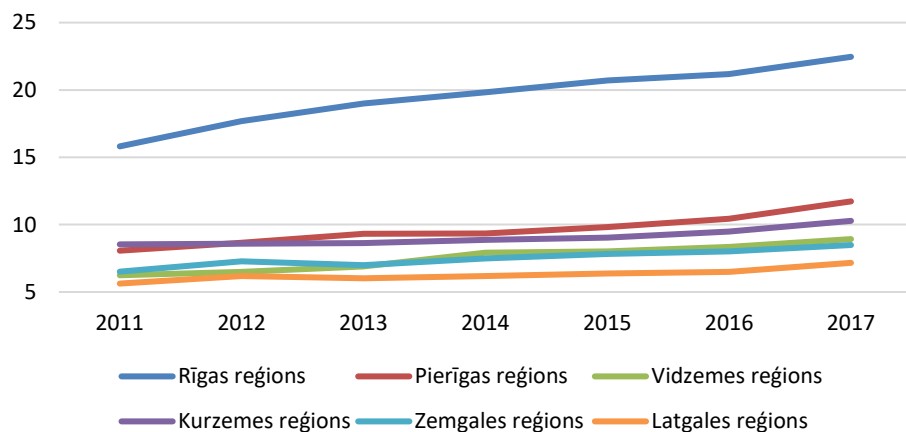


1.129. attēls. Zemgales plānošanas reģiona IKP izmaiņas, 2011.-2017. gadā, miljrd. *euro*

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Zemgales reģiona iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju 2017. gadā bija 8.5 tūkst. *euro* jeb 61.5% no Latvijas vidējā rādītāja. Ievērojami augstāks šis rādītājs ir Rīgas reģionā, nedaudz augstāks – Pierīgas, Kurzemes un Vidzemes reģionā, tādējādi Zemgale atrodas piektajā vietā pēc IKP rādītāja uz vienu iedzīvotāju.

Aplūkojot IKP uz vienu iedzīvotāju izmaiņas 2011.–2017. gadā, pozitīvi vērtējama tendence ir Zemgales reģiona rādītāja pieaugums pret Latvijas vidējo rādītāju. Taču, ja 2011. gadā IKP uz vienu iedzīvotāju Zemgalē bija 66.0% no Latvijas vidējā rādītāja, tad jau 2017. gadā tas bija samazinājies par 4,5 procentu punktiem.

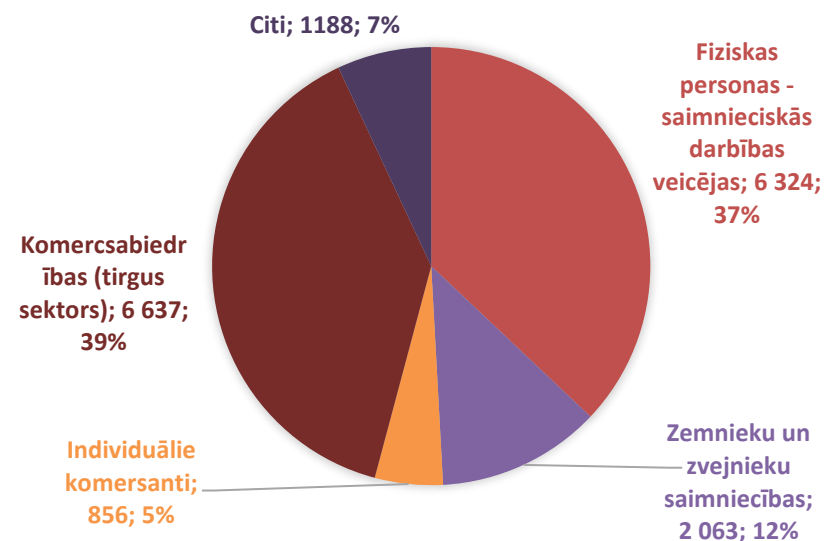


1.130. attēls. IKP uz vienu iedzīvotāju (tūkst. euro) Latvijas statistiskajos reģionos 2011.-2017. gadā

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

Ekonomiski aktīvo tirgus sektora vienību (t.sk. uzņēmumu) raksturojums

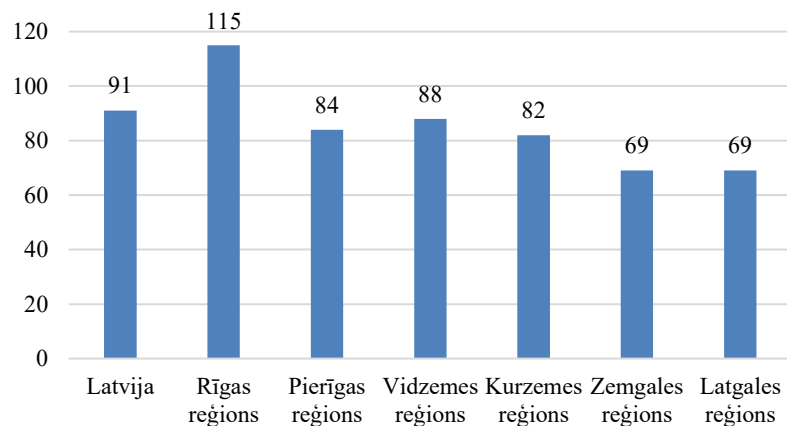
Zemgalē 2018. gadā bija 17 068 tirgus sektora ekonomiski aktīvās vienības, no tām 6637 jeb 39% bija komercsabiedrības (uzņēmumi), 2063 jeb 12% – zemnieku saimniecības, 6324 jeb 37% – pašnodarbinātās personas un 856 jeb 5% – individuālie komersanti.



1.131. attēls. Ekonomiski aktīvo tirgus vienību sadalījums Zemgales reģionā pēc komercdarbības formas

Avots: Centrālās statistikas pārvalde

Lai salīdzinātu ekonomiski aktīvo tirgus vienību skaitu reģionu starpā, noteikts to skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Zemgales plānošanas reģionā 2018. gadā šis rādītājs bija viens no zemākajiem (69 ekonomiski aktīvas tirgus vienības uz 1000 iedzīvotājiem), gan salīdzinot ar Latviju kopumā, gan reģionu starpā. Tikpat zems rādītājs bija Latgales reģionam.

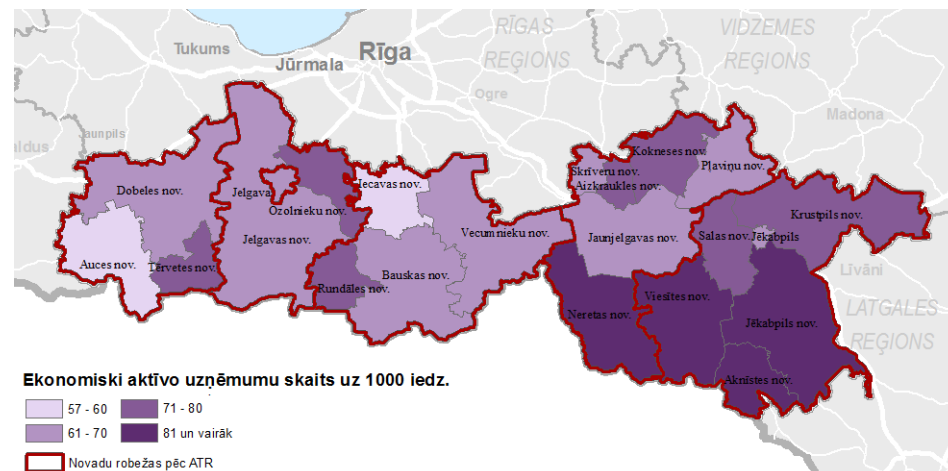


1.132. attēls. Ekonomiski aktīvo tirgus vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem Latvijas reģionos, 2018. gads

Avots: Centrālās statistikas pārvalde

Ņemot vērā atšķirīgo Zemgales reģiona novadu apdzīvotību, atsevišķi aplūkots ekonomiski aktīvo tirgus vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem katrā Zemgales novadā un republikas pilsētās.

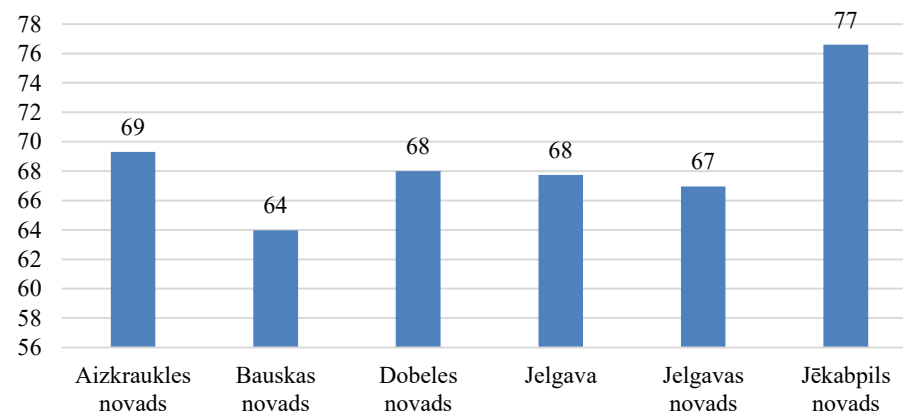
Visvairāk ekonomiski aktīvās tirgus vienības uz 1000 iedzīvotājiem ir Jēkabpils (122) un Aknīstes (105) novados, kas izskaidrojams ar salīdzinoši lielu sīko uzņēmējdarbības formu (pašnodarbināto personu un zemnieku saimniecību) skaitu un relatīvi mazu iedzīvotāju skaitu attiecīgajās pašvaldībās. Tādējādi pašvaldībās, kurās atrodas lieli rūpnieciskie uzņēmumi un kurās ir lielāka iedzīvotāju koncentrācija, ekonomiski aktīvo vienību skaits ir zemāks nekā lauku teritorijās.



1.133. attēls. Ekonomiski aktīvo tirgus vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem Zemgales reģiona pašvaldībās, 2018. gada dati

Avots: Centrālās statistikas pārvalde

Vērtējot vienību skaitu pēc ATR redzams, ka visvairāk ekonomiski aktīvās tirgus vienības ir jaunveidojamajā Jēkabpils novadā, savukārt vismazāk – Bauskas novadā.



1.134. attēls. Ekonomiski aktīvo tirgus vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem Zemgales reģiona pašvaldībās pēc ATR, 2018. gada dati

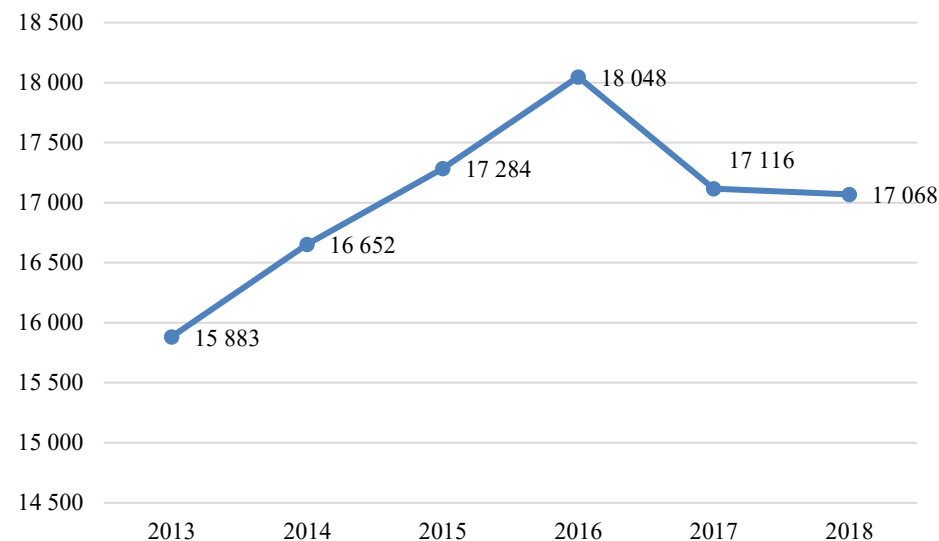
Avots: Centrālās statistikas pārvalde

Aplūkojot visas Zemgales reģiona tirgus sektora ekonomiski aktīvās vienības, 2018. gadā 28% no tām darbojās lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē (A NACE 2. red.), 20% – pakalpojumu nozarē (H–J, L–N, 95 NACE 2.red.), 13% – tirdzniecības nozarē (G), 8% - profesionālajos, zinātniskajos un tehniskajos pakalpojumos, 7% – rūpniecībā (B+C), 7% – būvniecībā (F).

Kopumā 94.0% Zemgales ekonomiski aktīvo tirgus vienību 2018. gadā bija mikro lieluma (līdz 10 nodarbinātajiem), 5.0% – mazie uzņēmumi (10 līdz 49 darbinieki), 1.0% – vidējie (50 līdz 249 darbinieki) un tikai 0.1% – lielie uzņēmumi (virs 250 darbiniekiem). Mikro uzņēmumu lielo pārsvaru veido zemnieku saimniecības (29% no visiem mikro uzņēmumiem).

Ņemot vērā komercsabiedrību (uzņēmumu) lielāko nozīmi tautsaimniecībā, turpinājumā sīkāk tiks aplūkotas to attīstības tendences Zemgales plānošanas reģionā.

Ja laika periodā no 2008. līdz 2012. gadam ekonomiski aktīvo komercsabiedrību (uzņēmumu) skaits vienmērīgi pieauga, tad līdz 2016. gadam ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits turpina palielināties, bet 2017. gadā vērojams uzņēmumu skaita kritums. 2018. gadā uzņēmumu skaits salīdzinot ar 2016. gadu ir samazinājies par 5.4%.

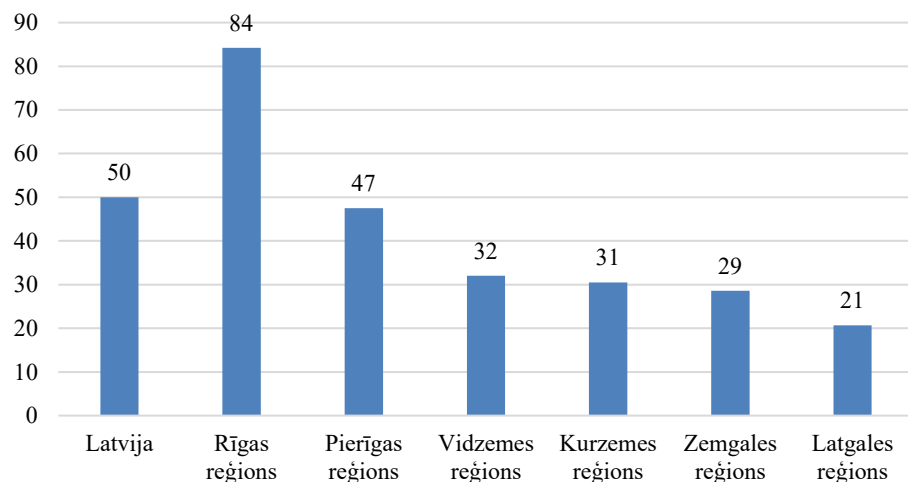


1.135.attēls. **Zemgalē reģistrēto ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits, 2013.-2018. gads**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Laika posmā no 2013. līdz 2017. gadam vislielākais likvidēto uzņēmumu skaits Zemgalē bijis 2016. gadā. Ja kopumā pēdējo piecu gadu laikā Zemgalē likvidēti 6833 uzņēmumi, tad gandrīz trešā daļa (30%) – tieši 2016. gadā.

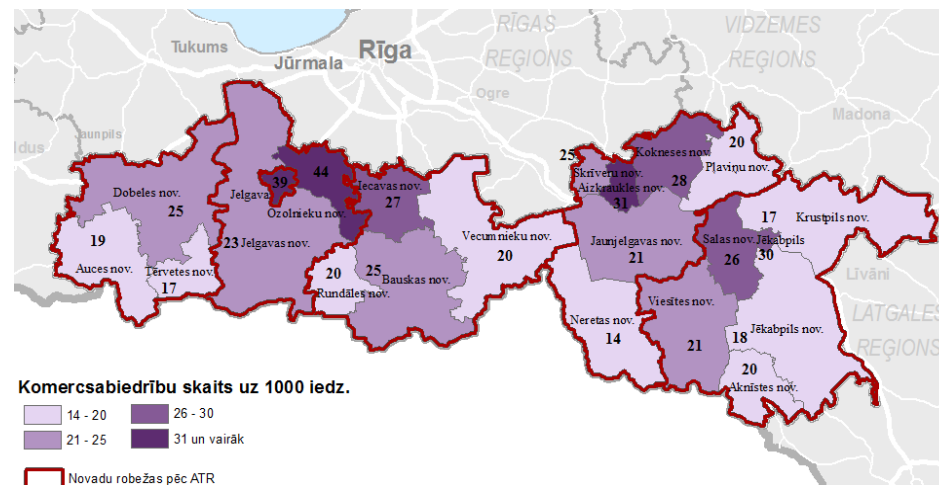
Salīdzinot komercsabiedrību skaitu uz 1000 iedzīvotājiem Latvijas reģionu un Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību starpā, redzamas būtiskas atšķirības to intensitātē, salīdzinot ar ekonomiski aktīvo vienību rādītāju. Komercsabiedrību skaita ziņā uz 1000 iedzīvotājiem visbūtiskāk izceļas Rīgas reģions – 84 vienības, tādējādi atspoguļojot faktu, ka vairāk nekā puse Latvijas uzņēmumu ir reģistrēti Rīgā. Savukārt Vidzemes, Kurzemes un Zemgales reģioni komercsabiedrību skaita ziņā uz 1000 iedzīvotājiem ir praktiski vienādā līmenī – Vidzemē tās ir 23 komercsabiedrības, Kurzēmē – 31 komercsabiedrība, Zemgalē – 29 komercsabiedrības uz 1000 iedzīvotājiem. Savukārt Latgalē šis rādītājs ir vēl zemāks.



1.136.attēls. **Komerksabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem Latvijas reģionos, 2018. gads**

Avots: ACK aprēķini, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes datus

Pašvaldību līmenī ar augstāku komerksabiedrību skaitu uz 1000 iedzīvotājiem izceļas tie novadi, kuri iezīmējas kā reģiona industriālie centri un tiem blakus esošās pašvaldības – Jelgava (39), Jēkabpils (30), Aizkraukles (31) un Ozolnieku (44) novads. Viszemākais šis rādītājs ir Neretas (14), Krustpils (17), Tērvetes (17), Jēkabpils (18) un Auces (19) novados (mazāk par 20 komerksabiedrībām uz 1000 iedzīvotājiem).



1.137.attēls. **Komerksabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem Zemgales plānošanas reģiona pašvaldībās, 2018. gads**

Avots: Centrālās statistikas pārvalde

Zemgalē ir augsta augsnes auglība, tāpēc lauksaimniecības piensums ir nozīmīgs. Sarindojot uzņēmējdarbības jomas pēc peļņas 2020. gada sākumā, Zemgales reģionā vispelnošākā nozare ir lauksaimniecība (peļņa vairāk kā 51 mlj.euro), tad seko būvniecība (>28 mlj. euro), meža nozare (>23 mlj. euro), rūpniecība (>15 mlj. euro) un transporta loģistika (>9 mlj. euro). Savukārt saimnieciskās darbības veidu pēc nodarbināto skaita augšgalā ir apstrādes un ieguves rūpniecība un ražošana (17.2% jeb 18 tūkst.), tirdzniecība, izmitināšana, ēdināšana (15.9% jeb 16.7tūkst.), lauksaimniecība, mežsaimniecība (12.9% jeb 13.5 tūkst.), transports, uzglabāšana, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (10.2% jeb 10.7 tūkst.) un būvniecība (9.3% jeb 9.7 tūkst.). Likumsakarīgi, ka arī uzņēmumu ar augstāko apgrozījumu vidū ir vairāki graudaugu audzētāji, pārstrādātāji un tirgotāji.

Nr.	Nosaukums	Darbības joma	Apgrozījums, tūkst. EUR	Darbinieku skaits
1.	LPKS "LATRAPs"	Lauksaimniecības pakalpojumi	198 867	202
2.	AS "VIRŠI-A"	Degvielas, naftas produktu vairumtirdzniecība	187 008	530

3.	SIA "Elagro Trade"	Augkopība un tehniskās kultūras	158 933	66
4.	AS "Dobeles dzirnavnieks"	Maizes un miltu izstrādājumu ražošana, pārtika	129 639	328
5.	SIA "Agerona"	Lauksaimniecības produktu uzpirkšana, sagāde un tirdzniecība, pārtika	90 036	17
6.	SIA "Linās Agro"	Lauksaimniecības produktu uzpirkšana, sagāde un tirdzniecība, pārtika	80 720	40
7.	SIA "LATGRAN"	Kurināmais	79 307	125
8.	SIA "BILLERUDKORS NAS LATVIA"	Mežistrāde	57 393	69
9.	SIA "ASTARTE NAFTA"	Degvielas, naftas produktu tirdzniecība	50 992	306
10.	AS "Balticovo"	Putnkopība	50 914	327

1.28.tabula. Desmit pēc neto apgrozījuma apmēra lielākie Zemgales reģiona uzņēmumi, 2019. gada dati

Avots: Latvijas biznesa gada pārskats, Firmas.lv

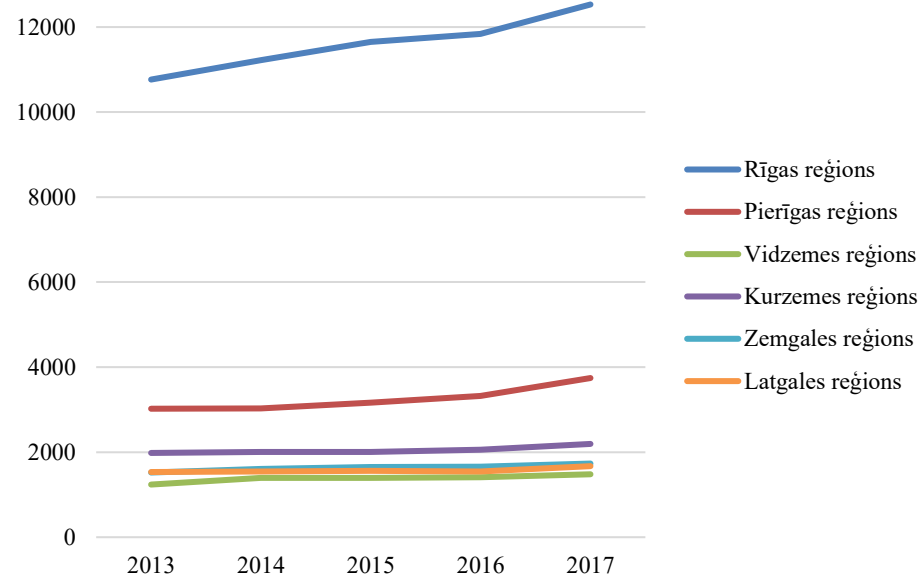
Nozaru pievienotā vērtība

Aplūkojot Latvijas mērogā, pēc CSP apkopotās informācijas nozares ar augstāko pievienoto vērtību 2017. gadā bija vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība (G NACE 2.0 red.) (14.4% visu tautsaimniecības nozaru griezumā), operācijas ar nekustamo īpašumu (L) (12.5%), apstrādes rūpniecība (C) (12.1%), transports un uzglabāšana (H) (8.9%), valsts pārvalde un aizsardzība (O) (7.9%) un būvniecība (F) (5.9%). Salīdzinot pievienotās vērtības faktiskajās cenās izmaiņas, 2013. un 2017. gadā Latvijā, redzams, visās nozarēs pievienotā vērtība ir pieaugusi.

Visnozīmīgākais pievienotās vērtības faktiskajās cenās pieaugums ir veselības un sociālās aprūpes nozarē (Q) (pieaugums par 27.6%), informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē (J) (pieaugums par 25.8%), izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē (I) (pieaugums par 25.1%) un profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē (M) (pieaugums par 22.4%).

Reģionu griezumā kopējā pievienotā vērtība 2017. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, visstraujāk augusi ir Pierīgas (19.3%) un Vidzemes reģionos (16.3%). Zemgales

reģiona pievienotās vērtības pieaugums šo 5 gadu laikā ir 12.2%, zemāks rādītājs ir Kurzemes reģionam (9.7%) un Latgales reģionam (8.3%). Pievienotās vērtības pieauguma rādītājs Latvijā kopumā ir 14.1%. Straujāks pievienotās vērtības pieaugums vērojams tieši 2017. gadā.



1.138.attēls. Kopējā pievienotā vērtība (miljonos eiro) Latvijas statistiskajos reģionos 2013.-2017. gadā

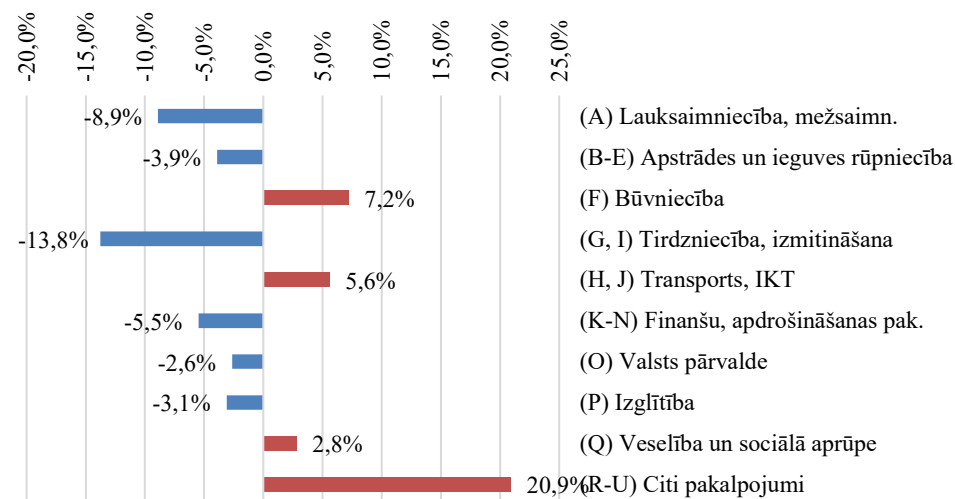
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Salīdzinot nozaru pievienoto vērtību Zemgales reģionā, kopumā 2017. gadā reģiona rūpniecības uzņēmumi ir saražojuši pievienoto vērtību 4362723 tūkst. euro apmērā (25.2% no Zemgales reģiona kopējās pievienotās vērtības). Savukārt no tiem 77.2% jeb 337018 tūkst. euro veidoja Zemgales prioritāro nozaru – ieguves rūpniecības, kokapstrādes, pārtikas rūpniecības, ķīmiskās rūpniecības, metālapstrādes, mašīnbūves un tekstilrūpniecības – saražotā pievienotā vērtība. Vēl Zemgales reģionā salīdzinoši augsts īpatsvars ir šādām nozarēm – lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarei (A) (11.9%), vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarei (G) (11.8%), kā arī operācijas ar nekustamo īpašumu (L) (11.5%) Pārējās nozares veido īpatsvaru, kas mazāks par 10% no Zemgales reģiona kopējās pievienotās vērtības.

Nodarbināto skaits un darba samaksa

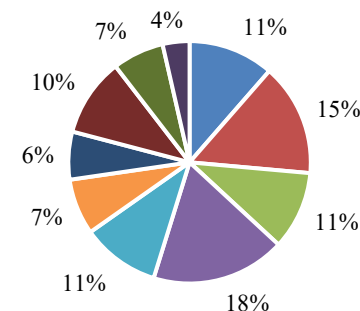
Pēc CSP sniegtajiem datiem, 2019. gadā kopējais nodarbināto skaits Zemgales reģionā bija 104.6 tūkstoši un laikā no 2015.-2019. gadam tas samazinājies par 2.5%, kas saistāms gan ar iedzīvotāju skaita samazināšanos dzimstības un migrācijas ietekmē, gan ar nozaru struktūras un darba organizācijas izmaiņām (tehnoloģiju attīstība, procesu mehanizācija, kvalificēta darbaspēka trūkums u.c. faktori). Tomēr ir atsevišķas nozares, kurās Zemgalē vērojams nodarbināto skaita pieaugums.

Ievērojams nodarbināto skaita pieaugums vērojams citu pakalpojumu nozarē (20.9%, salīdzinot ar 2015. gadu), kas ietver māksla, izklaide, atpūta, mājsaimniecību kā darba devēju darbības un ārpusieritoriālo organizāciju un institūciju darbības nozares. Arī būvniecības nozare (7.2%) un transporta nozare (5.6%) uzrāda nodarbināto skaita pieaugumu. Pārējās nozarēs vērojams nodarbināto skaita samazinājums. Lielākais nodarbināto skaita samazinājums 2015.-2019. gadā bijis tirdzniecības nozarē (-13.8%) un lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē (-8.9%).



1.139.attēls. Nodarbināto skaita izmaiņas nozarēs Zemgales reģionā laika periodā 2015.-2019. gadam

Avots: Centrālā statistikas pārvalde



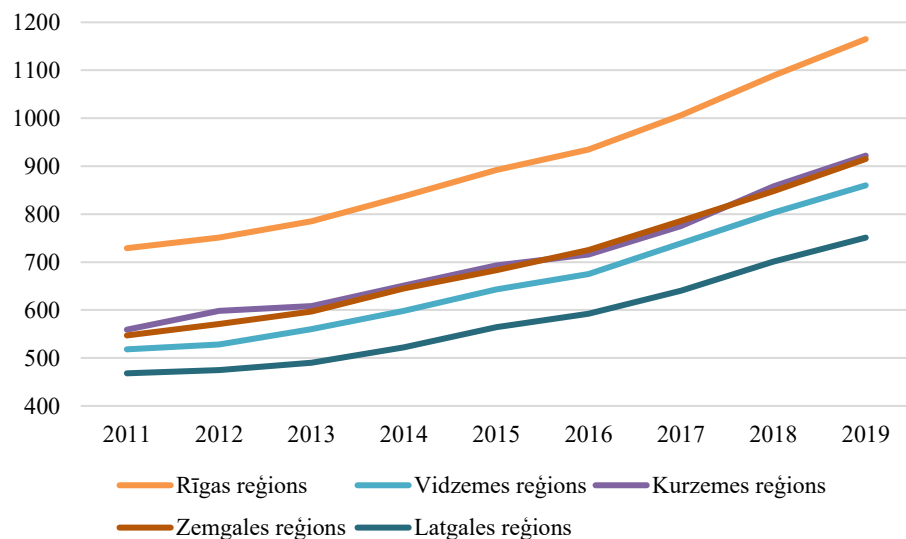
- (A) Lauksaimniecība, mežsaimn.
- (B-E) Apstrādes un ieguves rūpniecība
- (F) Būvniecība
- (G, I) Tirdzniecība, izmitināšana
- (H, J) Transports, IKT
- (K-N) Finanšu, apdrošināšanas pak.
- (O) Valsts pārvalde
- (P) Izglītība
- (Q) Veselība un sociālā aprūpe
- (R-U) Citi pakalpojumi

1.140.attēls. Nodarbināto skaita īpatsvars (%) Zemgales reģionā pa nozarēm 2019. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

2019. gadā Zemgales reģionā vislielākais nodarbināto skaits bija apstrādes un ieguves rūpniecības nozarē (18 tūkst.), kas sastāda 17% no visiem reģionā nodarbinātajiem, otrs lielākais skaits ir tirdzniecības nozarē (16.7 tūkst.), kas sastāda attiecīgi 16%. Vismazāk iedzīvotāji ir nodarbināti citu pakalpojumu nozarēs – 4.3 tūkst., kas sastāda tikai 4%.

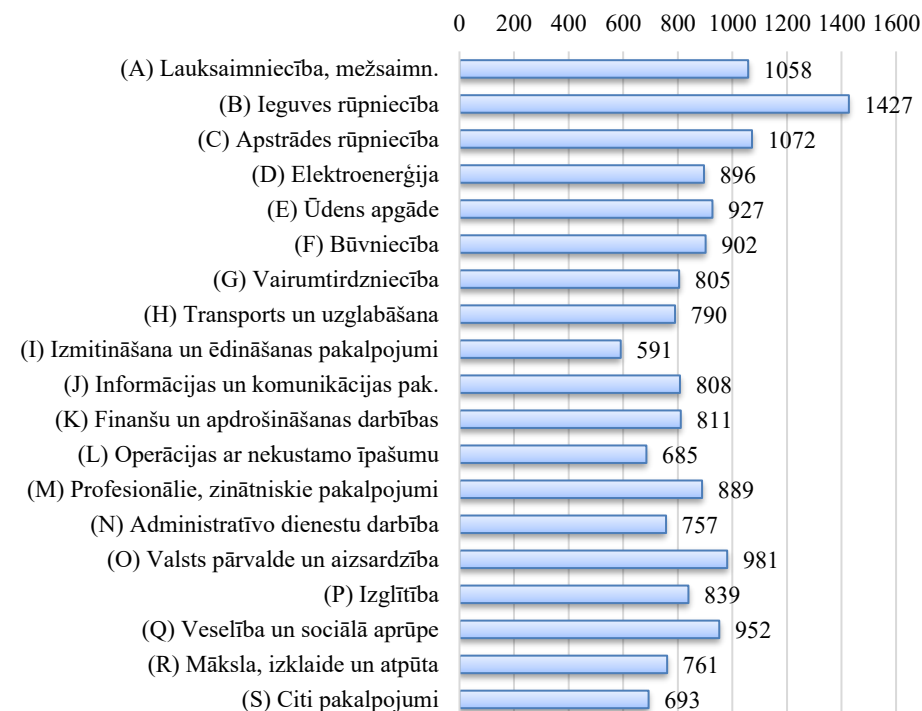
Vērtējot darba samaksu Latvijas reģionos, var secināt, ka vidējā darba samaksa strauji palielinās visos reģionos, visstraujāk Rīgas reģionā, bet vislēnāk Latgales reģionā. Attiecīgi vislielākā strādājošo vidējā bruto darba samaksa 2011. gadā Rīgas reģionā bija 729 euro, Zemgalē – 547 euro mēnesī. Straujāks mēneša vidējās darba samaksas kāpums vērojams tieši pēdējos četros gados. Pozitīvi arī vērtējams, ka kopš 2010. gada vērojams vidējās darba samaksas pieaugums visos reģionos. 2019. gadā visaugstākā darba samaksa bija Rīgas reģionā (1165 euro), attiecīgi Zemgales reģionā 2019. gadā vidējā bruto alga mēnesī bija 915 euro, Kurzemes reģionā – 922 euro, Vidzemes reģionā – 860 un Latgales reģionā – 751 euro mēnesī.



1.141.attēls. **Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijas reģionos (euro) 2005.–2013. gadā**

Avots: LR Centrālās statistika pārvalde

Vidējā bruto darba samaksa Zemgalē 2019. gadā vislielākā bija ieguves rūpniecībā un karjeru izstrādē (B) – 1427 euro, apstrādes rūpniecībā (C) – 1072 euro un lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (A) – 1058 euro. Viszemākā vidējā bruto darba samaksa 2019. gadā Zemgalē bija sekojošās nozarēs: izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi (I) nozarē – 591 euro, operācijas ar nekustamo īpašumu (L) – 685 euro un citi pakalpojumi (S) – 693 euro.



1.142.attēls. **Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa Zemgales reģionā pa nozarēm (euro) 2019. gadā**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Lielākie uzņēmumi un ražošanas tendences

Pēc nodarbināto skaita 2019. gadā lielākie uzņēmumi Zemgales reģionā redzami tabulā.

Uzņēmums	Nozare	ATVK nosaukums	Vidējais darbinieku skaits
SIA "EAST METAL"	Metāla konstrukciju un to sastāvdaļu ražošana	Dobeles novads	615
Valsts SIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	Slimnīcu darbība	Jelgavas novads	527

SIA "JELD-WEN LATVIJA"	Finiera lokšņu un koka paneļu ražošana	Aizkraukle	524
AS "VIRŠI-A"	Degvielas mazumtirdzniecība degvielas uzpildes stacijās	Aizkraukles pag.	516
SIA "JELGAVAS PILSĒTAS SLIMNĪCA"	Veselības aprūpe	Jelgava	496
SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"	Konsultēšana komercdarbībā un vadībizinībās	Ozolnieku pag.	439
SIA "Spectre Latvia"	Pārējo trikotāžas izstrādājumu ražošana	Kalneciema pag.	397
SIA "DINEX LATVIA"	Detaļu un piederumu ražošana mehāniskajiem transportlīdzekļiem	Cenu pag.	392
SIA "MĀRKSMENS"	Mazumtirdzniecība nespecializētajos veikalos	Dobele	360
AS "Balticovo"	Putnkopība	Iecavas nov.	328

1.29.tabula. 2019. gadā Zemgales reģiona lielākie uzņēmumi pēc nodarbināto skaita

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Saskaņā ar Lursoft datiem, pēc 2019. gada apgrozījuma 15 lielākie Zemgales uzņēmumi tās prioritārajās nozarēs ir:

N r.	Uzņēmums	Nozare	ATVK nosaukums	Apgrozījums 2019. gadā, EUR
1	LPKS "LATRAPs"	Lauksaimniecības pakalpojumi	Jelgavas nov.	198 867 000
2	AS "VIRŠI-A"	Degvielas mazumtirdzniecība	Aizkraukles nov.	187 007 867
3	SIA "Elagro Trade"	Graudu, lopbarības vairumtirdzniecība	Jelgava	158 933 237
4	AS „Dobeles dzirnavnieks”	graudu malšanas produktu ražošana	Dobeles nov.	129 638 617

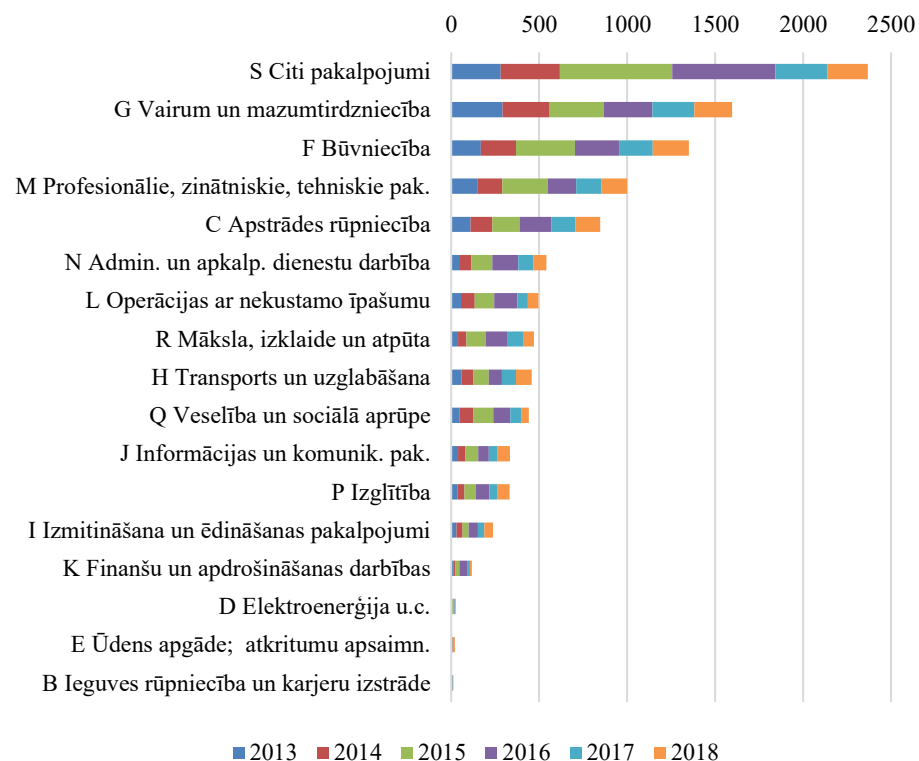
5	SIA "Agerona"	Graudu, lopbarības vairumtirdzniecība	Jelgava	90 035 867
6	SIA "Linās Agro"	Graudu, lopbarības vairumtirdzniecība	Ozolnieku nov.	80 720 000
7	SIA "LATGRAN"	Kokskaudu granulu ražošana	Jaunjelgavas nov.	79 306 628
8	SIA „JELD-WEN LATVIJA"	Finiera lokšņu un koka paneļu ražošana	Aizkraukles nov.	63 463 516
9	SIA "BILLERUDKORS NAS LATVIA"	Mežistrāde	Jaunjelgavas nov.	57 393 064
10	SIA "ASTARTE-NAFTA"	Degvielas mazumtirdzniecība	Aizkraukles nov.	50 991 769
11	AS „Balticovo"	Putnkopība	Iecavas nov.	50 914 498
12	SIA "EAST METAL"	Metāla konstrukciju ražošana	Dobeles nov.	47 623 728
13	SIA „OŠUKALNS"	Zāģēšana, ēvelēšana, impregnēšana	Jēkabpils	41 437 533
14	SIA "AGROCHEMA LATVIJA"	Ķīmisko vielu vairumtirdzniecība	Iecavas nov.	37 791 021
15	SIA "Ceļu būvniecības sabiedrība "IGATE""	Specializētie būvdarbi	Jelgava	37 549 166
16	AS "PET Baltija"	Citu plastmasas izstrādājumu ražošana	Jelgava	37 221 701
17	SIA „AKG THERMOTECNIK LETTLAND"	Mašīnbūve	Jelgava	33 047 007

1.30. tabula. Pēc apgrozījuma lielākie uzņēmumi Zemgalē 2019. gadā

Avots: Lursoft

Galvenokārt pārstāvētas šādas nozares: lauksaimniecība, putnkopība (4 uzņēmumi), degvielas mazumtirdzniecība (2 uzņēmumi), kokapstrāde (2) un mašīnbūves detaļu ražošana (2). Zemgales reģionā nedaudz vairāk kā 50 uzņēmumu apgrozījums 2019. gadā pārsniedza 10 miljonus eur. Pēc apgrozījuma lielākais Zemgales reģiona uzņēmums ir degvielas mazumtirgotājs AS "VIRŠI-A", kas stabili noturas saraksta augšgalā jau vairākus gadus. Salīdzinot ar 2013. gada 15 lielākajiem uzņēmumiem pēc apgrozījuma, sarakstā noturējušies 8 uzņēmumi – AS "Dobeles dzirnavnieks", SIA „JELD-WEN LATVIJA", AS "Balticovo", SIA "EAST METAL", SIA "OŠUKALNS", SIA "AKG

THERMOTECHNIK LETTLAND”, SIA “DINEX LATVIA” un SIA “Evopipes”, kas liecina par uzņēmuma stabilitāti un konkurētspēju. Zemgales plānošanas reģionam raksturīgas divas industriālo centru grupas, no kurām pirmo veido Jelgavas, Dobeles un Bauskas pilsētas un otro – Jēkabpils un Aizkraukles pilsētas. Reģiona specializācija lauksaimniecībā koncentrējas ap Jelgavas, Dobeles un Bauskas pilsētām, savukārt mežsaimniecībā – ap Jēkabpils un Aizkraukles pilsētām. Līdzīgi reģiona telpā izvietojas arī pārtikas rūpniecības uzņēmumi, kas pēc pievienotās vērtības īpatsvara ir trešā nozīmīgākā nozare (2017. gadā 12.1% no kopējās pievienotās vērtības). Pēc pievienotās vērtības īpatsvara 2017. gadā lielākā nozare vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība (14.4%) izvietojas visā reģiona teritorijā. Augstāks nozares potenciāls ir kokapstrādes un mēbeļu ražošanas nozarei, jo, saskaņā ar ekonomistu novērtējumiem, tā ir mazāk jūtīga pret ārējo faktoru izmaiņām un to gadījumā ir vieglāk pārorientējama. Lauksaimniecības un ar to saistītās pārtikas nozares jūtīgumu pret ārējās vides ietekmi iespējams mazināt, diversificējot abas nozares un meklējot jaunas to attīstības nišas, sekojot, lai attīstība vienā nozarē saskanētu ar otras nozares vajadzībām.



1.143.attēls. **Jaunizveidoto uzņēmumu skaits Zemgales reģionā pa nozarēm 2013.-2018. gadā**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Visvairāk uzņēmumu kopš 2013. gada tika izveidoti citu pakalpojumu nozarē, kas ietver organizāciju darbību, datoru, individuālās lietošanas priekšmetu un mājāsaimniecības preču remontu un dažādus citur neklasificētus individuālus pakalpojumus. Nākamā nozares, kur vērojams straujš jaunizveidoto uzņēmumu skaits, ir vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts un būvniecība. Ļoti zems jaunizveidoto uzņēmumu skaits ir ieguves rūpniecības nozarē, ūdens apgādes nozarē un elektroenerģijas nozarē.

1.5.2. RIS3

Viedās specializācijas stratēģijas mērķis ir valsts tautsaimniecības transformācija ar mērķi palielināt ekonomikas zināšanietilpību, investējot pētniecībā, inovācijās un to sekmēšanas pasākumos. Ekonomikas zināšanietilpības palielināšanai un inovāciju efektīvai izmantošanai svarīgi ir arī citi nosacījumi. To īstenošanai ir paredzētas citas ar Viedās specializācijas stratēģiju saistītas valsts attīstības stratēģijas un pasākumi. Būtiski ir koncentrēt ierobežotus resursus inovāciju kapacitātes pieauguma nodrošināšanai zināšanu jomās, kurās tautsaimniecībai ir vislielākais izaugsmes potenciāls. Latvijas viedā specializācijas stratēģija ir ekonomikas transformācijas stratēģija. Tā paredz palielināt ekonomikas zināšanu ietilpību, kas noved pie augstākas un ilgtspējīgas produktivitātes.

Zināšanās balstīta bioekonomika ir bioekonomikas nozaru (lauksaimniecība, pārtikas ražošana, meža nozare un zivsaimniecība) inovāciju snieguma un konkurētspējas nodrošināšana reģionālā un starptautiskā mērogā, kā arī Latvijas ieguldījuma nodrošināšana ES kopējo mērķu sasniegšanā. Inovācijas bioekonomikā ir ne vien jaunu produktu un pakalpojumu izpēte un radīšana, bet arī iepriekš izveidotu produktu un pakalpojumu kvalitātes un ražošanas efektivitātes paaugstināšana. Zināšanās balstītajā bioekonomikas nozarē apvienotas tradicionālās Latvijas tautsaimniecības nozares, kuru kopējais devums Latvijas ekonomikā ir 55% no saražoto preču vērtības. Turklāt lauksaimniecības un pārtikas preču eksports 2019. gadā bija 2.7 miljardi EUR jeb 21.2% no kopējā eksporta, savukārt 2019. gadā Latvijas meža nozares eksporta kopējā vērtība sasniegusi 2.5 miljardus eiro jeb 19.4%. Lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, zivsaimniecībā un meža nozarē pastāv jomu normatīvais regulējums, kas izriet no valsts normatīvajiem aktiem. Piemēram, Pārtikas aprites uzraudzības likums, Meža likums, Veterinārmedicīnas likums. Komerddarbības ierobežojumi pastāv Latvijas Republikas normatīvo aktu ietvaros. Papildus valsts normatīvajiem aktiem pastāv komersantu uzņemtās brīvprātīgās saistības, kas apliecina sniegto produktu vai pakalpojumu kvalitāti. Piemēram, meža nozarē pastāv meža sertificēšanas sistēma (FSC, PEFC u.c.). Nozaru normatīvais regulējums, kā arī brīvprātīgās saistības komersantiem nerada papildus attīstības ierobežojumus. Kā šķēršļus produktu un pakalpojumu attīstībai vietējā tirgū, komersanti min nepietiekamo valsts normatīvo regulējumu, kas izceltu vietējās izcelsmes produktu vai pakalpojumu priekšrocības (produkta ražošanā radītie CO₂ izmeši, komersanta kā nodokļu maksātāja vēsture, nepietiekamais valsts normatīvais regulējums, kas pieļauj zemas kvalitātes preču un pakalpojumu piedāvāšanu

valsts iepirkumos). Viedās specializācijas joma ietver visus industrijas, zinātnes un izglītības pārstāvjus, kuri rada viedās specializācijas jomā ietilpstošās zināšanas, kuriem šīs zināšanas ir izšķirīgas to pelnītspējai, kā arī tie kuri nodrošina izglītību balstoties uz šīm zināšanām. Ekosistēma ir jomas spēlētāji un to savstarpējās attiecības un transakcijas starp tiem. Zināšanas šajā kontekstā var būt gan kodētas, t.i., dokumentu formā, tās var būt iekļautas tehnoloģijās vai arī var būt nekodētas, neformālas (*tacit knowledge*), tādas kas tiek nodotas tiešā kontaktā un diskusijā starp šo zināšanu nesējiem vai patērētājiem. Ekosistēmas kontekstā tiek apskatīti arī ar spēlētāju tieši ietekmējošie apstākļi tirgus, finansējums, zināšanu jomas mērogs, valsts atbalsta instrumenti un normatīvais regulējums.

Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā definēta ekonomikas specializācija, divas horizontālās prioritātes, kā arī Zemgales plānošanas reģiona attīstības vīzija: *Zemgale 2030. gadā - konkurētspējīgs, zaļš reģions Latvijas centrā ar kvalitatīvu un pieejamu dzīves vidi*.

Par stratēģisko mērķi noteikts “Apdzīvotas Zemgales pilsētas un lauki”, kuru balsta trīs virzītājspēki:

- cilvēks: izglītots, radošs un uzņēmīgs;
- ekonomika: konkurētspējīga un inovatīva;
- dzīves vide: ilgtspējīga, kvalitatīva un iekļaujoša pilsētās un laukos.

Kā ilgtermiņa attīstības prioritātes noteiktas:

- Zemgale: reģions ar attīstītu bioekonomiku, lauksaimniecību un uz vietējiem resursiem balstītu pārtikas rūpniecību un amatniecību. Zemgale – intensīvās lauksaimniecības un ekosaimniekošanas „sadzīvošanas” modelis;
- Zemgales nacionālas un reģionālas nozīmes pilsētas: reģiona rūpniecības un pakalpojumu centri, kas dod attīstības starojumu lauku teritorijām;
- apdzīvoti Zemgales lauku apvidi, kur attīstās mazā uzņēmējdarbība un ir saglabāta tradicionālā dzīves vide;
- Zemgale: izglītības, zinātnes un inovāciju reģions ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti kā intelektuālo potenciālu Latvijas un Zemgales, īpaši lauku, attīstībai un spēcīgām profesionālās izglītības iestādēm.

Plānošanas reģiona ekonomikas profils aptver četrus galvenos specializācijas virzienus:

- bioekonomika, lauksaimniecība un tās produktu pārstrāde;
- dabas resursu (mežu un derīgo izrakteņu) apsaimniekošana;
- apstrādes rūpniecība kā pilsētu specializācija;
- tūrisms un amatniecība kā reģiona identitātes zīmols.

ZPR nodrošina Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas un Attīstības programmas īstenošanas uzraudzību, regulāri novērtējot īstenošanas rezultātus. Reizi divos gados tiks sagatavots uzraudzības pārskats par Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas un Attīstības programmas īstenošanu, iekļaujot informāciju par veiktajām darbībām, rezultatīvo rādītāju izmaiņām un sasniegtajiem rezultātiem, Attīstības programmas rīcības plāna īstenošanu, kā arī secinājumus un ieteikumus turpmākām rīcībām. Balstoties uz Attīstības programmas un Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas īstenošanas progresu un sasniegtajiem rezultātiem, tiks veikts situācijas novērtējums, kā rezultāti būs pamats Zemgales attīstības plānošanai nākamajam periodam.

1.5.3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS ATBALSTA VIDE

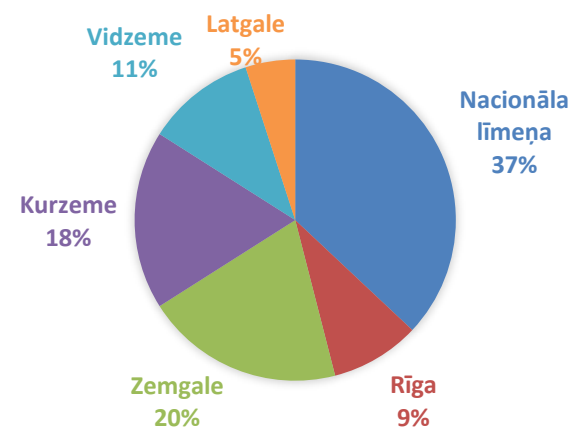
Zemgalē uzņēmējiem pieejama daudzpusīga uzņēmējdarbības atbalsta vide ar produktīvu inkubatoru tīklu, profesionālu un pieprasījumam atbilstošu pētniecisko resursu tīklu, industriālo teritoriju iniciatīvām un plašu lauksaimniecības atbalstu.

VALSTS UN PAŠVALDĪBU REĢIONĀLĀS IESTĀDES

Pašvaldībās uzņēmējdarbības atbalstam ir izveidotas uzņēmējdarbības konsultantu štata vietas vai arī amatu apvienošanas kārtībā to veic citi speciālisti, Jelgavas, Jēkabpils, Aizkraukles un Bauskas pašvaldībās darbojas uzņēmējdarbības konsultatīvās padomes, izņemot Jēkabpili, kur šo funkciju veic Jēkabpils uzņēmēju biedrība. Dobelē, Jelgavā un Aizkrauklē uzņēmējdarbības atbalsts ražīgi tiek īstenots caur pieaugušo izglītības centriem, kas paplašinājuši savas aktivitātes ar konsultāciju sniegšanu un attīstības projektu realizēšanu.

Lai veicinātu uzņēmējdarbības attīstību un jaunu uzņēmumu veidošanos Zemgalē, būtiskas ir uzņēmējdarbības atbalsta institūcijas un to sadarbība.

Latvijā kopumā ir apmēram 188 dažāda līmeņa un nozīmes uzņēmējdarbības atbalsta organizācijas, kas nodrošina atbalsta pakalpojumus esošiem un topošiem uzņēmējiem.

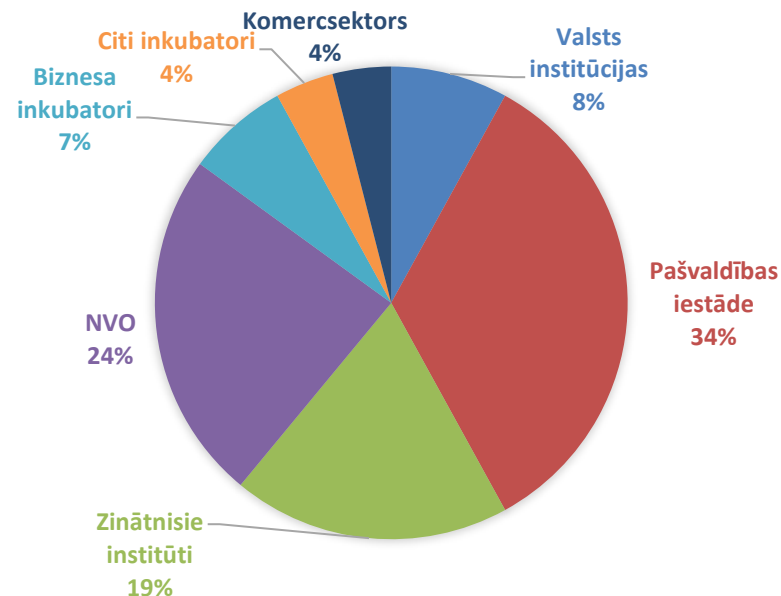


1.144.attēls. Latvijas uzņēmējdarbības atbalsta organizāciju sadalījums pēc darbības teritorijas 2017. gadā

Avots: Pētījums par uzņēmējdarbības atbalsta sistēmas ieviešanas iespējām Latvijā un Lietuvā, 2018

Kā redzams attēlā, salīdzinoši liels pētījumā analizēto organizāciju skaits atrodas Zemgales reģionā – 20% (n=38), kas izskaidrojams ar Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) zināšanu ekonomikas veidotājas lomu reģionā. LLU nodrošina vairāku zinātnisko institūtu darbību, kuri sniedz arī uzņēmējdarbības atbalstu, veicinot uzņēmējdarbības attīstību reģionā. Pētījumā analizētās 34 atbalsta organizācijas jeb 18% darbojas Kurzemē, 21 organizācija (11%) – Vidzemē, 10 organizācijas (5%) – Latgalē, tas ir vismazākais atbalsta organizāciju skaits. Plaša organizāciju izvietojuma teritorija nodrošina pieejamību un iespēju uzņēmējiem izvēlēties tuvāko un ērtāko organizāciju atbalsta saņemšanai. Turklāt jānorāda, ka, lai gan nacionālā līmeņa organizācijas atrodas Rīgā (tādas kā LIAA, LAD, NVA u.c.), tām visā Latvijas teritorijā, t.sk. arī Zemgalē darbojas filiāles atbalsta pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai.

Lielākā daļa organizāciju ir pašvaldības iestādes (34%) – tās ir gan pašvaldības, gan to dibinātas vai padotībā esošas struktūrvienības, piemēram, uzņēmējdarbības centri, kompetenču centri, uzņēmēju konsultatīvās padomes. Pašvaldības arvien paplašina savu funkcionālās darbības diapazonu likuma ietvaros, lai atbalstītu vietējos uzņēmumus, turklāt nereti rosina vietējos iedzīvotājus veidot uzņēmējdarbību atbalstošas grupas – konsultatīvās padomes, partnerības u.c. Par to liecina arī salīdzinoši lielais nevalstisko organizāciju īpatsvars kopējā uzņēmējdarbības atbalsta sistēmā – 24% (n=46). Nevalstiskās organizācijas, t.i., biedrības, partnerības, asociācijas ir izveidotas visā Latvijas teritorijā, lielākoties novadu centros, turklāt to darbības lauks ir vērsts gan uz esošiem, gan vēl tikai topošiem uzņēmējiem.



1.145.attēls. **Latvijas uzņēmējdarbības atbalsta organizāciju sadalījums pēc to juridiskā statusa 2017. gadā**

Avots: Pētījums par uzņēmējdarbības atbalsta sistēmas ieviešanas iespējām Latvijā un Lietuvā, 2018

Lielu īpatsvaru nevalstisko organizāciju vidū veido tieši vietējās rīcības grupas – tās ir lauku iedzīvotāju, organizāciju, uzņēmēju un pašvaldību apvienības, kas darbojas noteiktā lauku teritorijā, pārstāvējot iedzīvotāju intereses un rūpējoties par lauku attīstības jautājumiem vietējā līmenī, kā arī ieviešot LEADER programmas pieeju ar iespēju iedzīvotājiem pašiem noteikt savas teritorijas attīstības prioritātes, izvirzot uz vietējām vajadzībām balstītus mērķus un tiem atbilstošus rīcības plānus¹⁷ Zemgales plānošanas reģiona teritorijā darbojas piecas partnerības.

Arvien lielāku nozīmi uzņēmējdarbības atbalsta sistēmā ieņem zinātniskie institūti (19% no visām Pētījumā analizētajām uzņēmējdarbības atbalsta organizācijām), nodrošinot dažādas ar zinātnes struktūru un komercsabiedrību sadarbību saistītas funkcijas un pakalpojumus, tajā skaitā intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju. Zinātniskie institūti lielākoties atrodas augstāko izglītības iestāžu paspārnē, kas sekmē kvalitatīvāku

¹⁷ Vietējo rīcības grupu (VRG) karte. Tiešsaistē: <http://lf.partneribas.lv/vrg-karte-2>

un pilnīgāku zinātniskā potenciāla izmantošanu, tajā skaitā uzņēmējdarbības attīstības atbalstā.

Līdz ar 2008. gada 7. oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr. 835 "Noteikumi par darbības programmas "Uzņēmējdarbība un inovācijas" papildinājuma 2.3.2.1. aktivitāti "Biznesa inkubatori"" apstiprināšanu, Latvijas teritorijā tika nodibināti un darbojas vairāki Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras (turpmāk – LIAA) veidoti biznesa inkubatori, kuru funkcionāls mērķis ir veicināt jaunu, dzīvotspējīgu un konkurētspējīgu komersantu veidošanos un attīstību Latvijas reģionos, nodrošinot tos ar komercdarbībai nepieciešamo vidi un konsultatīvajiem pakalpojumiem¹⁸. Biznesa inkubatori veido 7% lielu īpatsvaru uzņēmējdarbības atbalsta sistēmā, turklāt to izvietojums Latvijas teritorijā, darbības diapazons un bezmaksas atbalsta iespēju dažādība (konsultācijas, semināri, konferences, darba grupas u.c.) gūst arvien lielāku atbalstu uzņēmēju un īpaši jaunuzņēmumu vidū. Zemgalē darbojas LIAA Jelgavas Biznesa inkubators un Biznesa inkubatoru atbalsta vienība Bauskā un Jēkabpilī.

Apkopotas atbalsta organizāciju pamata funkcijas uzskatāmi atspoguļo funkciju sadalījumu organizāciju starpā atbilstoši organizāciju darbības specifikai un juridiskajam statusam:

- Valsts institūcijas:
 - Veicina teritorijas ilgtspējīgu attīstību, sniedz nozares ražošanas procesu, grāmatvedības un biznesa plānošanas konsultācijas un pakalpojumus;
 - Īsteno vienotu valsts un ES atbalsta politiku Latvijā;
 - Finanšu instrumentu veidā sniedz valsts atbalstu noteiktām mērķa grupām;
 - Sniedz konsultatīvos un informatīvos pakalpojumus
- Pašvaldību iestādes:
 - Nodrošina funkcijas atbilstoši likumam "Par pašvaldībām";
 - Īsteno reģiona teritorijas attīstības plānošanu;
 - Nodrošina reģionālā un vietējā līmeņa pārstāvniecību uzņēmējdarbības, nodarbinātības un sociālās politikas veidošanā;

- Atbalsta jaunu un perspektīvus projektus infrastruktūras un cilvēkresursu jomā, veicina zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību.
- Zinātniskie institūti:
 - Veicina zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību, intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju;
 - Sniedz pētniecības un produktu attīstības pakalpojumus atbilstoši uzņēmēju vajadzībām;
 - Piedāvā komerciāli pielietojamu pētījumu iespējas uzņēmumiem, valsts un sabiedriskajām organizācijām.
- Biznesa inkubatori:
 - Atbalsta mazos un vidējos Latvijas uzņēmumus, kuriem ir interesantas un inovatīvas biznesa idejas;
 - Nodrošina ar mārketinga, grāmatvedības pakalpojumiem, papildu finansējuma piesaistes iespējām, juridiskajām un pārdošanas konsultācijām u.c.
- NVO:
 - Atbalsta jaunus un perspektīvus projektus;
 - Apvieno uzņēmējus un citus Latvijas iedzīvotājus uzņēmējdarbības vides uzlabošanai un sabiedrības labklājības celšanai;
 - Nodrošina uzņēmēju interešu pārstāvību valsts un pašvaldību institūcijās.
- Komerccorganizācijas:
 - Sniedz maksas konsultācijas uzņēmējiem;
 - Piedāvā dažādas finanšu iespējas kredītu, līzingu, bankas garantiju veidā;
 - Izskata investīciju iespējas uzņēmumos.

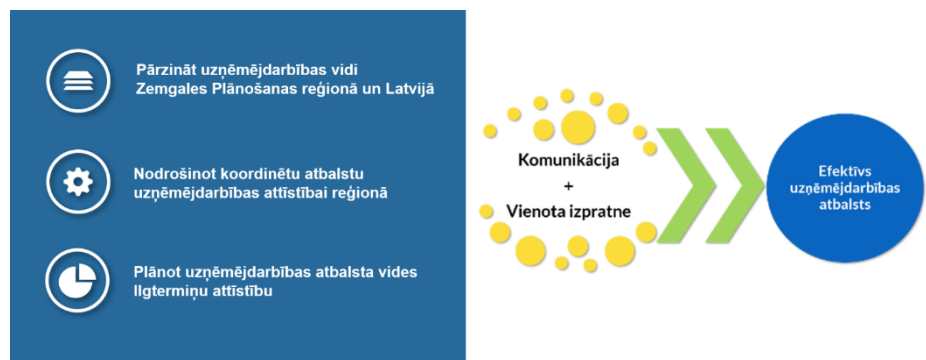
Kā redzams, valsts institūciju funkcijas aptver uzņēmējdarbības vides sakārtošanu un attīstību visā valsts teritorijā, nodrošinot vienotu atbalsta politiku visos reģionos saskaņā ar valstiski izvirzītajām prioritātēm, līdz ar to piedāvā konsultācijas, seminārus un apmācības specifiskām mērķgrupām, piemēram, lauksaimniekiem (LAD, LLKC), izglītības un zinātnes pārstāvjiem (VIAA), jauniešiem, bezdarbniekiem (NVA).

¹⁸ Biznesa inkubatori. LIAA mājaslapa. Tiešsaistē: <http://www.liaa.gov.lv/lv/es-fondi/aktivitates-kuru-ieviesana-noslegusies/biznesa-inkubatori>

Būtisku loma valsts institūciju vidū ir ALTUM, kas ir valsts attīstības finanšu institūcija, kas ar finanšu instrumentiem (aizdevumiem, garantijām, ieguldījumiem riska kapitāla fondos u.c.) nodrošina finansējumu jomās, kuras valsts ir izvirzījusi kā svarīgas un atbalstāmas, un kurās pietiekamā apjomā nav pieejams kredītiestāžu finansējums. Programmu īstenošanai tiek izmantots Latvijas un ES fondu finansējums.

Pie valsts atbalsta institūcijām būtu attiecināmi arī plānošanas reģioni. Saskaņā ar Reģionālās attīstības likuma 161.panta 11.punktam veicināt saimniecisko darbību reģiona teritorijā, 2016. gadā tika dibināts uzņēmējdarbības centrs.

Uzņēmējdarbības centru mērķis ir veidot vienotu konsultāciju tīklu un nodrošināt koordinētu atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai reģiona teritorijā.



1.146.attēls. Zemgales uzņēmējdarbības centra loma uzņēmējdarbības atbalsta vidē

Avots: Zemgales plānošanas reģions, 2020

Pašvaldības iestāžu funkcijas vairāk ir vērstas uz reģionālo vai vietējo līmeni, nodrošinot uzņēmējdarbības atbalsta politikas īstenošanu reģionālā/lokālā līmenī un saskaņā ar reģiona/novada/pilsētas specifiku un attīstības prioritātēm piedāvājot plašu pakalpojumu klāstu lielākoties mazajiem un vidējiem uzņēmējiem reģionos vai novados. Turklāt pašvaldības iestādes nodrošina reģionālā un vietējā līmeņa pārstāvniecību uzņēmējdarbības, nodarbinātības un sociālās politikas veidošanā. Piemēram, Dobeles Pieaugušo izglītības un uzņēmējdarbības atbalsta centrs, piedāvājot dažādus pakalpojumus (dažādu iekārtu nomu, telpu īri, seminārus un dažādas apmācības u.c.), papildus realizē pārrobežu projektus, veicinot starpvalstu sadarbību, tādējādi palīdzot apgūt jaunas mājražotāju un amatnieku produkcijas realizācijas iespējas.

Būtiska loma uzņēmējdarbības atbalstā ir nevalstiskajām organizācijām (NVO), kas apvieno uzņēmējus un citus Latvijas iedzīvotājus uzņēmējdarbības vides uzlabošanai un sabiedrības labklājības celšanai gan nacionālā, gan reģionālā, gan vietējā līmenī, kā arī nodrošina uzņēmēju interešu pārstāvību valsts un pašvaldību institūcijās. NVO īsteno mērķus un uzdevumus, pateicoties biedru iemaksām, ziedojumiem, brīvprātīgam darbam, ieņēmumiem, kas tiek iegūti rīkotajos pasākumos un projektos, kā arī naudas līdzekļiem un materiālām vērtībām, kuras saņemtas no citām juridiskām un fiziskām personām.

Lielākās nevalstiskā uzņēmējdarbības atbalsta organizācija – Latvijas Darba devēju konfederācija (LDDK) – ir nacionāla mēroga organizācija, kas apvieno darba devējus visā Latvijas teritorijā.

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (LTRK) arī ir nacionāla līmeņa nevalstiska uzņēmējdarbības atbalsta organizācija, kuras mērķis ir starptautiski konkurētspējīgi un augoši Latvijas uzņēmumi un uzņēmumu izaugsmei labvēlīga un starptautiski konkurētspējīga uzņēmējdarbības vide.

Zinātniskie institūti un komercorganizācijas nešķiro uzņēmumus pēc to izmēra, atrašanās vietas vai darbības teritorijas un specifikas, turklāt lielākoties nodrošina pakalpojumus par maksu. Arvien lielāku nozīmi uzņēmējdarbības atbalsta sistēmā ieņem zinātniskie institūti (19%), nodrošinot dažādas ar zinātnes un komercsabiedrību sadarbību saistītas funkcijas un pakalpojumus, tajā skaitā intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju.

Zemgalē nozīmīga ir LLU Tehnoloģiju un zināšanu pārnese nodaļa (TEPEK), kas nodrošina LLU zinātnieku pētniecības un zinātniskās kompetences pakalpojumu piedāvāšanu uzņēmējiem, intelektuālā īpašuma aizsardzība LLU, sadarbību ar komersantiem / uzņēmējiem, citu augstskolu TPK, pašvaldībām, Zemgales un citiem plānošanas reģioniem, EEN Latvia, LTC un LR Patentu valdi u.c. pakalpojumus.

Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs (LLKC) ir šāds sekmīgs uzņēmējdarbības atbalsta sniedzējs ne tikai lauksaimniekiem, bet arī dažādu nozaru uzņēmējiem visā valstī, tajā skaitā par maksu, sekmējot uzņēmējdarbības attīstību kopumā.



1.147.attēls. Institūcijas, kur uzņēmēji griežas pēc palīdzības

Avots: Pētījums par uzņēmējdarbības atbalsta sistēmas ieviešanas iespējām Latvijā un Lietuvā, 2018

Uzņēmējdarbības atbalsta sistēmu Latvijā lielākoties veido pašvaldības un valsts organizācijas, kuras darbojas nacionālā līmenī (LIAA, LAD, NVA u.c.) un kurām visā Latvijas teritorijā ir atvērtas filiāles. Lielākā daļa atbalsta organizāciju ir pašvaldības iestādes (34%) un tām seko nevalstiskās organizācijas (24%), no kurām vairākums ir vietējās rīcību grupas – biedrības, lauku attīstības kopienas, partnerības, kas aptver visu Latvijas teritoriju.

Biznesa inkubatori veido tikai 7% lielu īpatsvaru uzņēmējdarbības atbalsta sistēmā, bet to izvietojums Latvijas teritorijā, darbības diapazons un bezmaksas atbalsta iespēju dažādība (konsultācijas, semināri, konferences, darba grupas u.c.) gūst arvien lielāku atbalstu uzņēmēju, īpaši jaunuzņēmumos, vidū. 2020. gada otrajā iesaukumā Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras (LIAA) Jelgavas Biznesa inkubatorā saņemti 50 biznesa ideju pieteikumi – 22 pirmsinkubācijas un 28 inkubācijas atbalsta saņemšanai. Pēc uzņemšanas komisiju norises, kad jaunie uzņēmēji prezentēja savas biznesa idejas, atbalsta saņemšanai apstiprināti 18 biznesa ideju autori un to komandas pirmsinkubācijā, bet septiņi uzņēmumi pievienojušies inkubācijas programmai.

Valsts institūciju funkcijas aptver uzņēmējdarbības vides sakārtošanu un attīstību visā valsts teritorijā, nodrošinot vienotu atbalsta politiku visos reģionos saskaņā ar valstiski izvirzītajām prioritātēm, bet pašvaldības iestāžu un biznesa inkubatoru

funkcijas vairāk nodrošina uzņēmējdarbības atbalstu lokālā līmenī un saskaņā ar konkrēta reģiona/ novada/ pilsētas specifiku un attīstības prioritātēm.

1.5.4. ZINĀTNISKI PĒTNIECISKIE RESURSI

ZINĀTNISKI PĒTNIECISKIE RESURSI

Atbilstoši Zinātniskās darbības likuma 1. panta pirmās daļas 7. punktam zinātniskās institūcijas ir zinātniskie institūti, augstskolas, komercsabiedrības, kā arī citas institūcijas, kuru statūtos, nolikumā vai satversmē ir paredzēta zinātniskā darbība, piedalīšanās zinātniskās kvalifikācijas iegūšanas un pilnveidošanas procesā un kuras ir reģistrētas Zinātnisko institūtu reģistrā. Zemgalē darbojas trīs zinātniskās institūcijas. Visi minētie resursi specializējušies lauksaimniecības un mežsaimniecības jomās.

Nosaukums	Zinātniskās institūcijas nosaukums	Atrašanās vieta
Dārzkopības institūts (DkI)	Valsts zinātniskais institūts	Dobeles novads
Meža un koksnes produktu zinātniskās pētniecības centrs (MeKA)	Komercsabiedrība	Jelgava
Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU)	Valsts augstskola	Jelgava, atsevišķas struktūrvienības Aucē, Skrīveros, Ozolnieku nov.

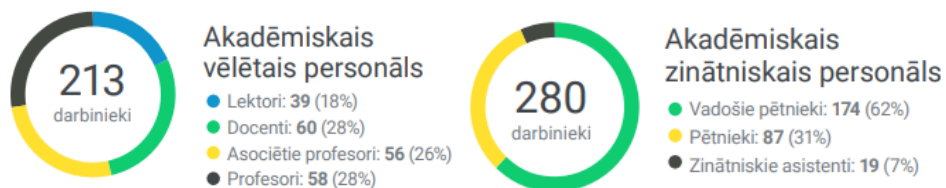
1.31.tabula. Zemgales plānošanas reģiona zinātniskās institūcijas

Avots: Zinātnisko institūtu reģistrs

Personāls

Vērtējot personālu Latvijas Lauksaimniecības universitātē 2019. gadā LLU pamatdarbā un blakusdarbā strādāja 1158 darbinieki, tai skaitā akadēmiskais personāls – 488 jeb 42% no LLU kopējā personāla (ar doktora grādu 242 darbinieki), un 670 vispārējā personāla darbinieki jeb 58% no LLU kopējā personāla. No akadēmiskā personāla 488 darbiniekiem vēlēto akadēmisko personālu veidoja 213 akadēmiskajos pedagoģiskajos amatos ievēlēti darbinieki, tai skaitā 58 profesori, 56 asociētie profesori, 60 docenti un 39 lektori. Savukārt

akadēmisko zinātnisko personālu veido 280 personāla darbinieki, tai skaitā – 174 vadošie pētnieki, 87 pētnieki un 19 zinātniskie asistenti

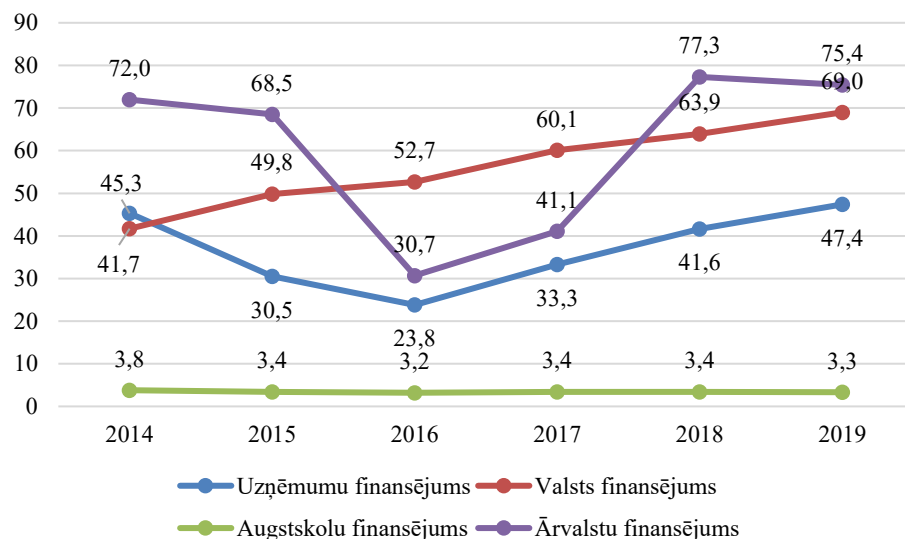


1.148.attēls Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskais personāls 2019. gadā

Avots: LLU publiskais pārskats

Finansējums pētniecībai

Finansējuma avoti zinātniski pētnieciskajam darbam Zemgalē ir uzņēmumi, valsts sektors, augstskolas un zinātniski pētnieciskās institūcijas un ārvalstu finansējums.



1.149.attēls. Izdevumi zinātniski pētnieciskajam darbam Latvijā pa finansējuma avotiem, milj. EUR

Avoti: Centrālā statistikas pārvalde

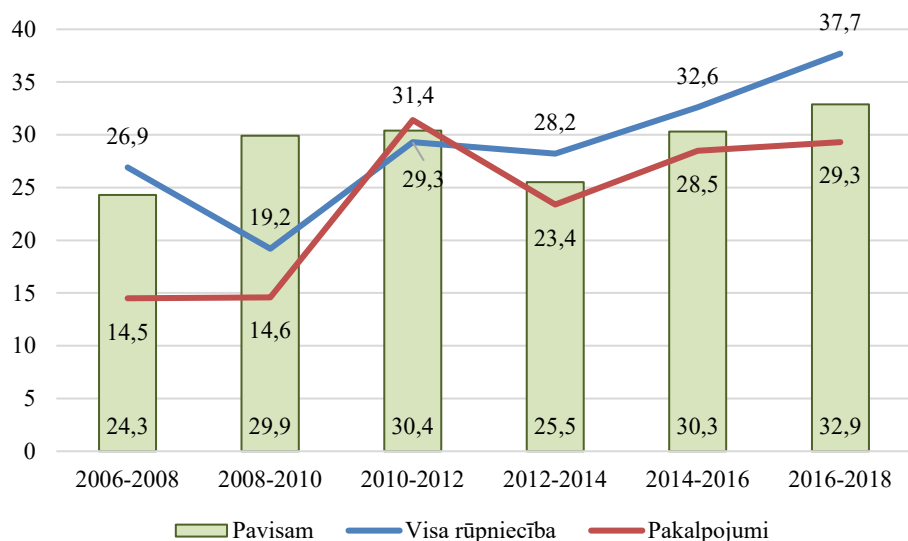
Kopumā finansējumu Latvijā raksturo lielais ES fondu un cita ārvalstu finansējuma īpatsvars, kas 2014. gadā bija gandrīz divreiz lielāks (72 milj. EUR), nekā valsts (41.7 milj. EUR) un uzņēmumu (45.3 milj. EUR) ieguldījums. Laikā līdz 2019. gadam ārvalstu finansējums ir bijis mainīgs, 2016. gadā sarūkot pat 2 reizes, taču 2018. gadā un 2019. gadā tas atgriežas 2014. gada līmenī. Valsts finansējums katru gadu palielinās, kopumā salīdzinot 2014. gadu ar 2019. gadu tas ir pieaudzis par 40%. Uzņēmumu finansējums no 2015. gada līdz 2017. gadam ir samazinājies, savukārt no 2018. gada tas ir audzis un 2019. gadā jau pārsniedzis 2014. gada līmeni. Universitāšu pašfinansējums ir stabils – vidēji 3.4 milj. EUR gadā.

Finansējuma analīzes rezultāti ļauj secināt, ka atbalsts vairāk orientējams nevis uz pētniecības iestāžu finansējuma piesaistes aktivitātēm, bet gan uz uzņēmēju stimulēšanu ieguldīt pētnieciskajā darbībā.

CSP nepiedāvā šo rādītāju izdalīt reģionu griezumā, tādēļ nevar apgalvot, ka šī tendence piemīt arī Zemgales reģionam, taču ticamība ir augsta.

Uzņēmumu un zinātnes sadarbības potenciālu raksturo arī inovatīvo uzņēmumu dinamika. Par inovatīvu uzņēmumu uzskata uzņēmumu, kas pārskata periodā ir ieviesis vismaz vienu inovāciju – tehnoloģisko (produktu un procesu), tirgdarbības vai organizatorisko inovāciju. Savukārt inovatīvi aktīvs uzņēmums pārskata periodā ir ieviesis vismaz vienu inovāciju – tehnoloģisko (produktu un procesu), tirgdarbības vai organizatorisko inovāciju un/vai ir veicis inovatīvas darbības, tostarp pārtrauktas vai izbeigtas inovatīvas darbības, vai inovatīvas darbības, kas joprojām turpinās.

Pēc CSP datiem 2008.-2010. gadu izlases apsekojums rāda, ka samazinājies inovāciju jomā aktīvo uzņēmumu īpatsvars rūpniecībā, pakalpojumos paliekot nemainīgam. Savukārt, 2010.-2012. gadu apsekojums uzrāda kopējā skaita palielināšanos līdz 2006.-2008. perioda līmenim izlases kopas ietvaros. 2012.-2014. gadu apsekojuma rezultāts parāda inovāciju jomā aktīvo uzņēmumu samazinājumu, savukārt pārējos gados īpatsvars gan rūpniecībā, gan pakalpojumos, gan arī pavisam kopā pieaug, pēc kā var spriest, ka ir vērojama pozitīva tendence inovāciju ieviešanā. Atsevišķi par reģioniem dati CSP netiek piedāvāti nepietiekamās reprezentativitātes dēļ, izlases kopu sadalot mazākās.



1.150.attēls. **Inovāciju jomā aktīvie uzņēmumi procentos no kopējā uzņēmumu skaita visā Latvijā**

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Dārzkopības institūts Dobelē

Dārzkopības institūts (turpmāk – DkI) pārstāv pētniecības jomu dārzkopības un pārtikas nozarēs. Latvijā komerciāli audzēto augļu koku, ogulāju un dārzenų kultūru platības pēdējo gadu laikā pieaug. Visām augļu un ogu kultūrām ir ļoti augsta rentabilitāte, audzējot augļus un ogas ar videi draudzīgām metodēm. Institūts aktīvi strādā Latvijas komercaugļkopības nozares attīstībai un izveidojies par vadošo zinātnisko institūciju nozarē, kur tiek veikti zinātniskie pētījumi visos nozares aktuālajos un prioritārajos virzienos. Tiek paplašināti pētījumi arī dārzenųkopībā. DkI virsmērķis ir radīt jaunas zināšanas, izstrādāt jaunus produktus un inovatīvas tehnoloģijas, sekmēt Latvijas dārzkopības un tās pārstrādes produkcijas konkurētspējas paaugstināšanu ilgtspējīgas lauku attīstības kontekstā.

DkI darbības virzieni:

- Zinātniskā darbība dārzkopības un veselīgas pārtikas jomā ar mērķi - radīt zināšanas Latvijas dārzkopības un pārtikas nozares konkurētspējas paaugstināšanai.

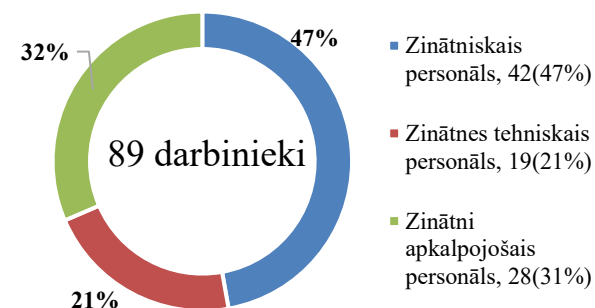
- Ģenētisko resursu aizsardzība un ilgtspējīgas izmantošanas veicināšana ar mērķi - atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām un Institūta kompetencei dot ieguldījumu Latvijas lauksaimniecības un pārtikas augu ilgtspējīgā izmantošanā un saglabāšanā.
- Dārzkopības nozares, zinātnes un izglītības integrētas attīstības veicināšana ar mērķi - veicināt Latvijas dārzkopības, kā arī augļu, ogu un dārzenų pārstrādes nozaru konkurētspēju, zinātnes un izglītības ciešāku integrāciju.
- Institūta un nozares atpazīstamības veicināšana ar mērķi - popularizējot dārzkopību un veselīgus pārtikas produktus, vairojot sabiedrības izpratni par nozares attīstības iespējām Latvijā, un veicināt veselīgu pārtikas produktu patēriņu.

Pētījumus DkI veic četros prioritāros virzienos:

- Baltijas jūras reģionam piemērotu dārzaugu šķirņu klāsta daudzveidošana un selekcija;
- Videi draudzīgas dārzaugu audzēšanas sistēmas;
- Dārzaugu uzglabāšanas un pārstrādes tehnoloģijas;
- Dārzkopības zinātnes bioloģisko pamatu pētījumi.

Uz institūta vārda Latvijā reģistrēti 18 patenti, t.sk. 6 līdzautorībā ar LLU un uzņēmumiem un 55 augļu un ceriņu šķirnes, no kurām 8 reģistrētas Zviedrijā, Beļģijā un Lietuvā.

DkI strādā 89 zinātniskie darbinieki, t.sk. 21 lauksaimniecības, bioloģijas, ķīmijas un inženierzinātņu doktors (t.sk. 12 jaunie zinātnieki); 14 lauksaimniecības un bioloģijas zinātņu maģistri. 60% zinātnieku ir vecumā līdz 45 gadiem. Šobrīd LLU un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas doktorantūrā studē un Dr. darbus izstrādā 7 darbinieki.



1.151.attēls. **Darbinieku skaits Dārzkopības institūtā**

Avots: Dārzkopības institūts

DkI budžetu veido finansējums no piesaistītajiem projektiem (pa gadiem svārstās, vidēji 50-70%), valsts dotācija (bāzes finansējums, ģenētisko resursu uzturēšanas izmaksas, u.c.- 10-15%), privāto uzņēmumu finansējums un ieņēmumi no pašu saimnieciskās darbības (10-15%). DkI tiek īstenoti Latvijas un Eiropas līdzfinansēti projekti (t.sk. HORIZON 2020, Eiropas struktūrfondu, INTERREG, ERANET, COST, LZP, ZM, u.c.).

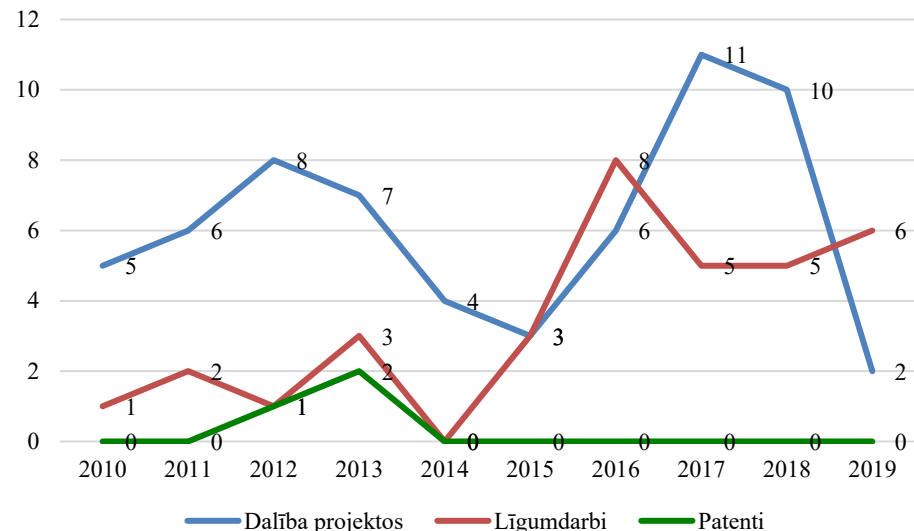
Komercaugļkopība mūsdienu izpratnē veidojusies no 20. gs. 90-to gadu vidus, balstoties uz DkI zinātnieku pētījumiem ciešā sadarbībā ar audzētājiem. Pēdējo 15 gadu laikā jaunu augļu dārzu platības ir būtiski pieaugušas. Ieviestas ražošanā salīdzinoši jaunas kultūras, t.sk. unikālas Eiropas un Pasaules mērogā: krūmciidonijas, smiltsērķšķi, u.c. Privātas investīcijas ir ieguldītas vairāku kopprojektu ietvaros, ražošanas apstākļos izmēģinot jaunās šķirnes konkrētos klimatiskajos apstākļos. Veiktas investīcijas arī risku mazinošu tehnoloģiju ieviešanā ogu audzēšanai. Visciešākā sadarbība DkI ir ar Latvijas Augļkopju asociāciju, lielākajām komercaugļkopības saimniecībām, augļu un ogu pārstrādes uzņēmumiem, kā arī LLKC Lauku tīklu. DkI regulāri notiek lauku dienas, kuru laikā tiek sniegta informācija audzētājiem par jaunāko pētījumu rezultātiem. Tiek veiktas individuālas konsultācijas audzētājiem par audzēšanas tehnoloģijām un šķirņu izvēli. Kopš 2010. gada DkI darbojas tehnoloģiju pārnese centrs augļkopībā. Ar tā palīdzību un, realizējot dažādus projektus, radīti informatīvie un mācību materiāli grāmatu, brošūru, informatīvo lapu, videomateriālu veidā, kā arī tehnoloģiju un tehnoloģisko risinājumu apraksti. Tie brīvi pieejami šim nolūkam izveidotā interneta mājaslapā (www.fruittechcentre.eu).

Turklāt DkI tiek uzturēts tā pamatlicēja P.Upīša Dārzkopības muzejs, regulāri papildināta vēsturisko materiālu fondu krātuve ar jaunu informāciju un vēsturiskām liecībām par izciliem Latvijas augļkopjiem, dārzkopības nozares attīstības vēsturi, Institūta izdotām grāmatām un citiem informatīviem materiāliem. DkI organizē un piedalās ar nozari saistītās izstādēs; uztur un attīsta vienu no Eiropas plašākajām ceriņu šķirņu kolekcijām, izmantojot ceriņu dārza estētisko potenciālu dažādu kultūras pasākumu organizēšanai.

Meža un koksnes produktu pētniecības un attīstības institūts Jelgavā

2004. gadā to dibinājuši Latvijas Kokrūpniecības federācija ar 54% pamatkapitāla, AS „Latvijas valsts meži” ar 40% un Latvijas Lauksaimniecības universitāte ar 6%. Uzņēmums stabili attīstās, veicot pētījumus materiālu un tehnoloģiju, ugunsdrošības, enerģētikas un ekonomikas jomās. Testēšanas laboratorija piedāvā pakalpojumus fizikāli mehānisko parametru; ugunsreakcijas un mēbeļu un virsmu apdares testēšanas sektoros. Kā piemērus no pēdējo gadu

projektiem var minēt Koksnes būvizstrādājumu uguns aizsardzības un konstruktīvo savienojumu risinājumu izstrādes atbalsta sistēmas izveide, Koksnes vainu labošanas tehnoloģija, Vienotas kokmateriālu plūsmas un pārvaldības atbalsta sistēmas izstrāde u.c.



1.152.attēls. **Meža un koksnes produktu pētniecības un attīstības institūta aktivitātes 2010.-2019. gadam**

Avots: MKPPAI gada pārskati

Latvijas Lauksaimniecības universitāte

LLU ietver plašu pētnieciskās bāzes infrastruktūru –

2 patstāvīgus institūtus:

- APP Dārzkopības institūts;
- APP Agrolesursu un ekonomikas institūts.

2 zinātniskos institūtus:

- Augu aizsardzības zinātniskais institūts;
- Zemkopības zinātniskais institūts.

3 patstāvīgas laboratorijas:

- Augu šķirņu saimniecisko īpašību novērtēšanas laboratorija;
- Biotehnoloģiju zinātniskā laboratorija;
- Meža un ūdens resursu zinātniskā laboratorija.

un 4 pētījumu un izmēģinājumu bāzes:

- Meža pētīšanas stacija;
- mācību un pētījumu saimniecība "Vecauce";
- Latvijas Augu aizsardzības un pētniecības centrs;
- LLU mācību un pētījumu saimniecība "Pēterlauki".

Izveidots atsevišķa LLU Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa, kuras mērķis ir veicināt zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību, intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju. Centra piedāvātie pakalpojumi ir:

- LLU zinātnieku pētniecības un zinātniskās kompetences pakalpojumu piedāvāšana uzņēmējiem;
- intelektuālā īpašuma aizsardzība LLU;
- sadarbība ar Zemgales, Kurzemes, Vidzemes un Šauļu inkubatoriem;
- sadarbība ar komersantiem / uzņēmējiem, citu augstskolu TPK, pašvaldībām, Zemgales un citiem plānošanas reģioniem, EEN Latvia, LTC un LR Patentu valdi;
- semināru, konferenču, kontaktbiržu un izstāžu plānošana un organizēšana;
- LLU pētniecības rezultātu komercializēšana un tehnoloģiju pārnese;
- zinātnieku un ražotāju konsultēšana.

Centrs veiksmīgi organizē zinātnieku un ražotāju diskusijas un seminārus, piemēram: "Pārtikas iepakojums – kā virzītājspēks"; "Inovācijas, sadarbība un attīstība pārtikas jomā"; "Tehnoloģiju pārneses iespējas". Centrs organizē arī Zemgales reģiona amatnieku un mājrāzotāju kontaktbiržu u.c., taču šie pasākumi līdz šim nav radījuši ievērojamus veiksmes stāstus.

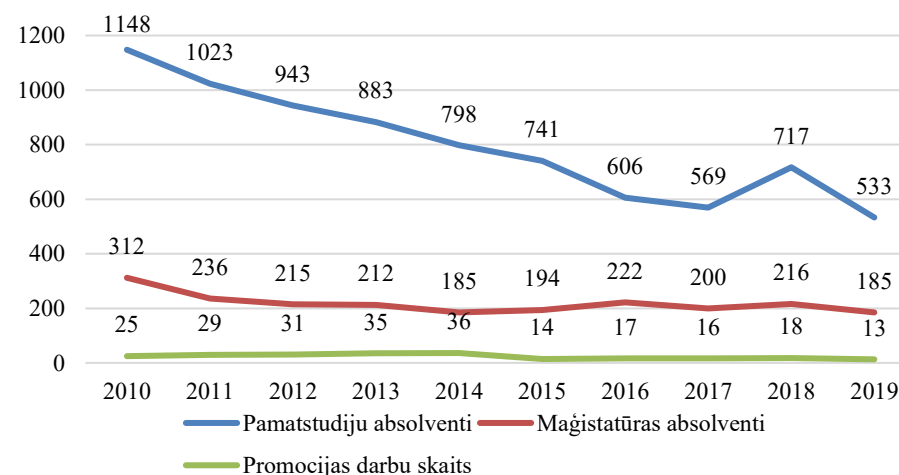
Kopumā LLU pakalpojumu piedāvājuma klāsts uzņēmējiem ir plašs. Institūtos iespējams pasūtīt dažāda veida lietīškos pētījumus un laboratorijās – specializētus mērījumus. Zinātnieku pakalpojumu tematiskais loks ietver multifunkcionālo lauksaimniecību (inovatīvas, funkcionālas un videi draudzīgas pārtikas produktu ieguves un pārstrādes tehnoloģijas, biomasu biotehnoloģija); agrobiotehnoloģiju; dzīvnieku labturību un veselību; enerģētiku (videi draudzīgi atjaunojamās enerģijas veidi, enerģijas piegādes drošība un enerģijas efektīva izmantošana); informātiku (t.sk. lauksaimniecībā un mežsaimniecībā); materiālzinātnei (funkcionālo materiālu iegūšana, jaunas paaudzes kompozītmateriāli); meža zinātnei (ilgtspēja, jauni produkti un tehnoloģijas); vides zinātnei (dabas resursu

saglabāšana, ilgtspējīga apsaimniekošana un aizsardzība, klimata maiņas reģionālā ietekme uz ūdeņu ekosistēmām un adaptācija, Baltijas jūras un iekšējo ūdeņu vide); ilgtspējīgu lauku attīstību.

LLU darbojas arī Latvijas Meža nozares kompetences centra sastāvā.

Studiju jomā pēdējos gados novērojama stabila samazinājuma tendence pamatstudijās un maģistrantūras studijās, ko turpinās pastiprināt „demogrāfiskā bedre”, kas šajā laika posmā būs raksturīga visai Latvijas augstākajai izglītībai. Taču zinātnē un pētniecībā tendences ir pozitīvākas. Promocijas darbu skaits līdz 2014. gadam ir turējies augstāks saistībā ar plašākām iespējām doktorantiem saņemt ES stipendijas. Pēc 2014. gada gadā aizstāvēto promocijas darbu skaits samazinās.

LLU uzrāda arī stabilu patentēto izgudrojumu ražīgumu, lai gan pēdējos gados tas nedaudz krities.

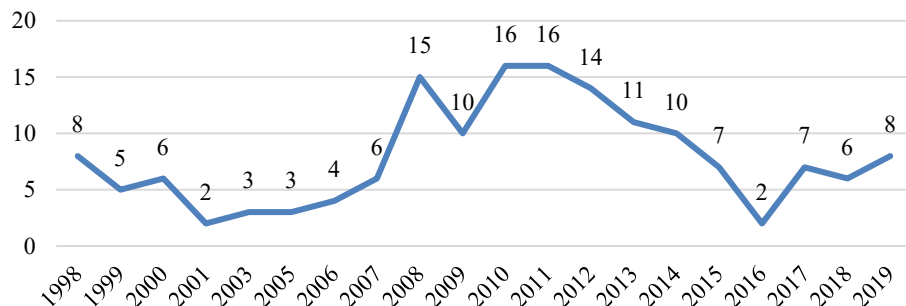


1.153.attēls. LLU absolventu skaits 2010 – 2019

Avots: LLU gada pārskati

Kaut gan grafikā redzama krīzes ietekme pēc „trekno gadu” straujās attīstības, jau 2010. gadā atjaunojās augsts līmenis. Būtisks faktors ir izgudrojumu komercializācijas potenciāls. Pozitīvs signāls ir tas, ka pēdējo gadu izgudrojumos arvien lielāks īpatsvars ir ekonomiski atraktīvās jomās – piemēram, Bezglutēna maizes gatavošanas paņēmieni, Bioloģisko lauksaimniecības produktu ražošanas intensifikācijas paņēmieni, Mobila saules enerģijas kolektorierīce, Āra gaisa siltumsūkņi ar siltummaiņu, Ūdens plūsmas intensitātes mērīšanas-reģistrēšanas

ierīce, u.c. Taču jāņem vērā inovāciju specifika, ka veiksmīgs risinājums ļoti šaurā nišā var izrādīties rentablāks, iekarojot pasaules tirgu, nekā uzlabojumi „meistrīma tirgos” ar piesātinātu konkurenci.



1.154.attēls. Reģistrēto patentu skaits LLU 1998-2019

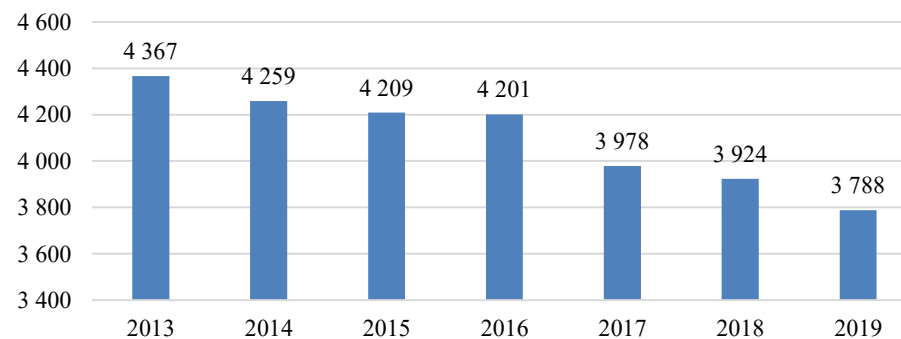
Avots: LLU gada pārskati

1.5.5. PERSPEKTĪVO UZNĒMĒJDARBĪBAS NOZARU RAKSTUROJUMS

LAUKSAIMNIECĪBA

Lauksaimniecība ir viena no nozīmīgākajām reģiona nozarēm, turklāt Zemgale ir vienīgais reģions, kurā šī nozare ir iekļauta konkurētspējīgāko nozaru TOP 5, kā arī reģionā attīstās arī integrētas lauksaimniecības saimniecības. Zemgales plānošanas reģions ir lielākais graudaugu audzēšanas reģions. Tajā tiek izaudzēti 27.4% no visiem graudaugiem valstī (2019. gada dati par sējumu platībām). Vidējā ražība Zemgales plānošanas reģionā arī ir ievērojami augstāka nekā pārējos reģionos, kā rezultātā Zemgales reģionā tiek saražots 31.6% no visas graudu kopražas (2019. gada dati). Nākamais lielākais graudu ražotājs aiz Zemgales ir Kurzemes reģions. Tomēr lauksaimnieciskā darbība izvietojas galvenokārt reģiona rietumu daļā – tur, kur ir augstākais lauksaimniecības zemju īpatsvars, proti, Tērvetes, Rundāles, Jelgavas, Dobeles un Bauskas novados.

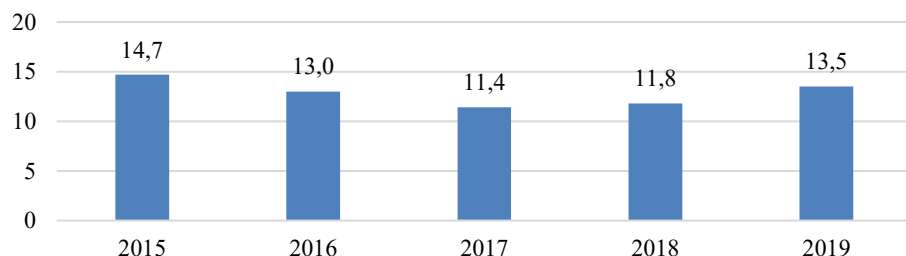
Zemgalē darbojas konkurētspējīgi un mūsdienīgi lauksaimniecības uzņēmumi, kas, saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2019. gadā bija 23.9% (NACE 2.red. kods A01) no kopējo komercsabiedrību skaita. 2019. gadā Zemgalē bija reģistrēti 3788 ekonomiski aktīvi uzņēmumi, kas nodarbojas ar lauksaimniecību, t.i., augkopību, lopkopību, medniecību un saistītām palīgdarbībām (NACE 2.red. kods A01). Laika periodā no 2013. līdz 2019. gadam Zemgalē vērojams ekonomiski aktīvo nozares uzņēmumu skaita samazinājums.



1.155.attēls. Lauksaimniecības nozares aktīvo uzņēmumu skaits Zemgalē 2013.-2019. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem, lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē kopumā 2019. gadā bija nodarbināti 13.5 tūkstoši personu jeb 12.9% no visiem reģionā nodarbinātajiem. Salīdzinot ar 2015. gadu, strādājošo skaits nozarē ir samazinājies par 1.2 tūkst. jeb 8.2%. Tomēr, salīdzinot ar 2018. gadu, 2019. gadā vērojams nozarē strādājošo skaita pieaugums par 1.7 tūkst. jeb 12.6%.



1.156.attēls. Nodarbināto skaits lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē (NACE 2.red. kods A) 2015.-2019. gadā, tūkst.

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Saskaņā ar Lursoft datiem, 2019. gadā apgrozījuma ziņā 12 lielākie lauksaimniecības uzņēmumi Zemgalē bija:

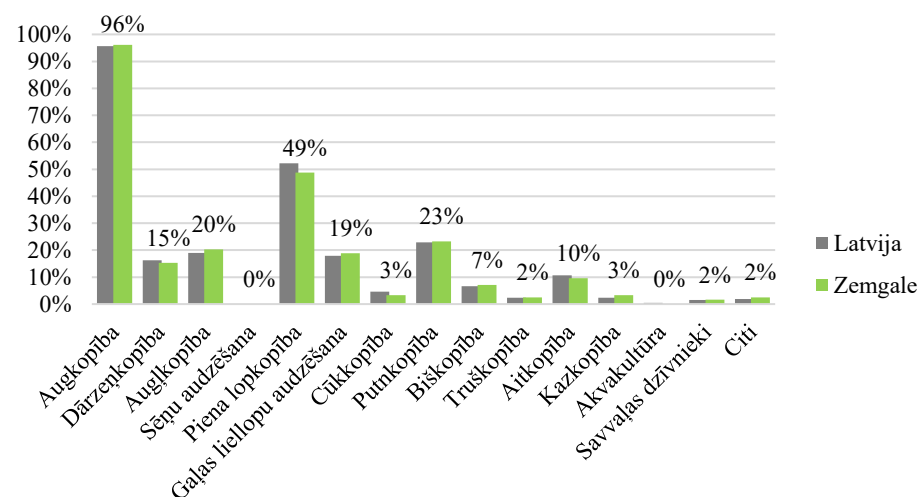
Vieta ZPR	Uzņēmuma nosaukums	Pašvaldība	Apgrozījums 2013.g., EUR
1	AS "Balticovo"	Iecavas nov.	50 914 498
2	SIA "Latvi Dan Agro"	Dobeles nov.	13 856 533
3	AS "AGROFIRMA TĒRVETE"	Tērvetes nov.	12 510 795
4	SIA "Miķelāni bekons"	Salas nov.	12 106 350
5	SIA "Ingleby Dobeles Agro"	Dobeles nov.	8 793 442
6	SIA "UZVARA-LAUKS"	Bauskas nov.	7 605 948
7	Āra Burkāna zemnieku saimniecība "SĒJAS"	Rundāles nov.	7 171 514
8	AS "ZIEDI JP"	Dobeles nov.	6 857 979
9	SIA "BALTIC DEVON MINK"	Iecavas nov.	6 392 679
10	SIA "ZS Pilslejas"	Kokneses nov.	4 406 266
11	SIA "Vecsiljāni"	Kokneses nov.	4 068 371
12	SIA "Fito-AL"	Jelgavas nov.	3 098 064

1.32.tabula. Lielākie Zemgales lauksaimniecības nozares uzņēmumi pēc apgrozījuma 2019. gadā

Avots: Lursoft

Stabili topa augšgalā kā pēc apgrozības lielākais uzņēmums ir AS "Balticovo", kura apgrozījums 2019. gadā pārsniedzis jau 50 milj. EUR. Kopumā Top 12 veido 5 graudaugu audzēšanas uzņēmumi, 2 cūkkopības apakšnozares uzņēmumi, 2 jauktās lauksaimniecības uzņēmumi, piena lopkopības, putnkopības un citu dzīvnieku (ūdeļu) audzēšanas uzņēmumi. Produkcijas ražošanas diversifikācija tiek balstīta uz salīdzinošām priekšrocībām reģionā, tādējādi saražotajā lauksaimniecības produkcijā dominē tādi energoietilpīgi kultūraugi kā rapsis un graudaugi, kā arī piena ražošana, putnkopība un liellopu audzēšana lopkopības nozares ietvaros. Par vienu no lauksaimniecības nozares attīstības prioritātēm reģionā uzskatāma konkurētspējīgas netradicionālās, bioloģiskās saimniecības attīstība, kā saimnieciskās darbības diversifikācija lauku saimniecībās, lai paaugstinātu produkcijas konkurētspēju un sekmētu dzīves kvalitātes uzlabošanu lauku iedzīvotājiem.

Kopumā Zemgales plānošanas reģionā uz 2020. gada nogali darbojas 365 bioloģiskās saimniecības (neskaitot saimniecības, kas ir pārejas periodā), kas veido 9.2% no visa Latvijā reģistrēto bioloģisko saimniecību kopskaita. Visvairāk saimniecību ir reģistrētas Vecumnieku (46 bioloģiskās saimniecības), Jēkabpils (44), Neretas (41), Kokneses (36), Viesītes (31), Aknīstes (23), Dobeles (22), Jaunjelgavas (22) un Krustpils (22) novados, tātad tās biežāk sastopamas reģiona austrumu daļā – prom no intensīvās un modernās lauksaimniecības zonas.



1.157.attēls. Dažādu lauksaimniecības nozaru izplatība bioloģiskajās saimniecībās Zemgales plānošanas reģionā un Latvijā kopumā 2020. gadā

Avots: Kontroles institūcijās reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi, PVD

Visbiežāk bioloģiskās saimniecības nodarbojas ar augkopību – 96% jeb 351 saimniecība. Citas izplatītākās nozares ir piena lopkopība, ar kuru nodarbojas 49% jeb 178 saimniecības, putnkopība – 23% jeb 85 saimniecības un augļkopība – 20% jeb 74 saimniecības. Salīdzinot dažādu bioloģiskās lauksaimniecības nozaru izplatību Zemgales plānošanas reģionā un Latvijā kopumā, redzams, ka to daudzveidība ir līdzīga. Katru gadu reģionā ir tendence pieaugt bioloģisko saimniecību skaitam.

Dati rāda, ka Zemgalē novērojama lauksaimniecības specializēšanās. Reģiona rietumos, kur atrodas auglīgākās lauksaimniecības zemes, dominē attīstītā lauksaimniecība, kas dod augstāku vides piesārņojumu, austrumos, kur atrodas mazāk auglīgas lauksaimniecības zemes un lielākas mežu teritorijas – bioloģiskā lauksaimniecība.

Tendences un perspektīvās attīstības iespējas nozarē

Lauksaimniecības nozare Latvijā kopumā strauji attīstījās laika posmā no 2003. līdz 2007. gadam, kas bija saistīts ar iestāšanos ES, kas garantēja piekļuvi Eiropas lauku attīstības fondiem un subsīdijām, kā arī Eiropas valstu tirgiem. 2008. gadā līdz ar Latvijas valsts ekonomiskās situācijas pasliktināšanos lauksaimniecības nozarē sākās lejupslīde, kas izraisīja pārdošanas apjomu un produkcijas tirgus cenas samazinājumu. Kopš 2007. gada lauksaimniecības produkcijas izlaides vērtība ir sarukusi lielākajā daļā lauksaimniecības nozares sektoru, īpaši strauji - graudu un piena saimniecībās.

Neskatoties uz lauksaimniecības nozares atkopšanos no ekonomiskās recesijas radītajām sekām, lauksaimniecībā nodarbināto skaits turpina samazināties. Lauksaimniecība ir arī viena no nozarēm, kas ir jūtīga pret ārējo faktoru iedarbību un vienlaikus ir grūti ātri pārorientējama. Lielākā daļa nozares saimniecību ir mazās vai mikro saimniecības, kuras ir īpaši jūtīgas pret straujām pārmaiņām nozarē un kuras mazā apgrozījuma dēļ var pārtraukt saimniecisko darbību pat pie īslaicīgiem negatīviem apstākļiem.

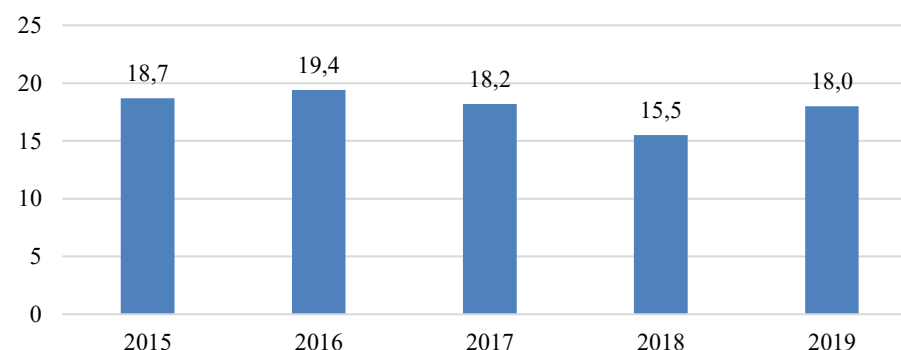
Ņemot vērā to, ka Latvijā lauksaimniecības nozarē ražošanas efektivitātes līmenis salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm ir zemāks, lai arī tam ir tendence pēdējos gados pieaugt, turpmāka nozares attīstība varētu tikt vērsta uz ražošanas efektivitātes paaugstināšanu. Līdz ar to arī nozares profesionālajam izglītības saturam ir jāorientējas uz ražošanas efektivitāti paaugstināšanām zināšanām, kompetencēm un prasmēm.

Nozares attīstības būtisks faktors, kas ietekmē arī profesionālo izglītību, ir Latvijas lauku iedzīvotāju emigrācija. Pirmkārt, daļa profesionālo izglītības

iestāžu absolventu izvēlas strādāt ārvalstīs (saskaņā ar izglītības iestāžu datiem – aptuveni 10%) un neiekļaujas darba tirgū Latvijā. Otrkārt, to potenciālo izglītības iestāžu audzēkņu skaita samazināšanās, kuri emigrē kopā ar savām ģimenēm. Nozarē strādājošo vecuma struktūra parāda, ka aptuveni 50% nozarē nodarbināto ir vecumā līdz 40 gadiem. Ilgtermiņā tas var radīt draudus nozares veiksmīgai attīstībai, ja netiek nodrošināta jaunu speciālistu piesaiste nozarei.

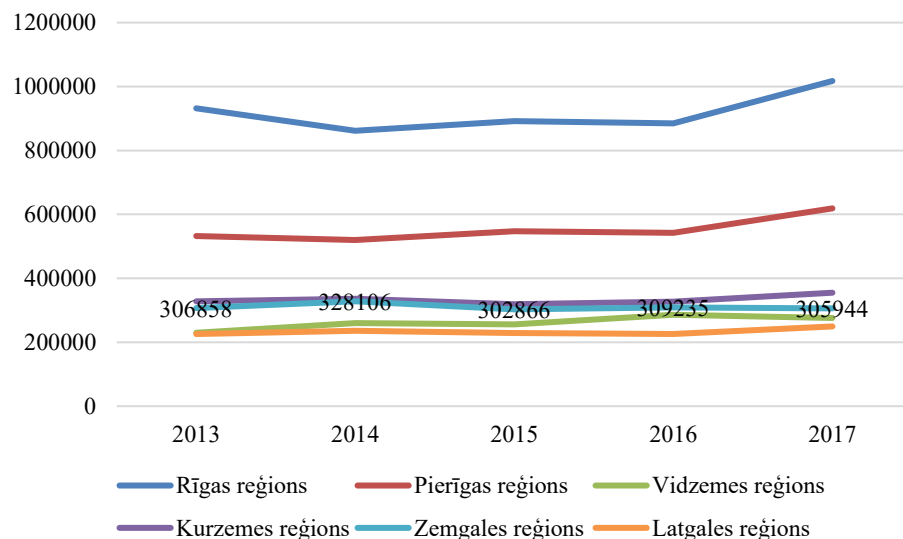
PĀRTIKAS RŪPNIECĪBA

Pārtikas un dzērienu rūpniecības nozare ir viena no svarīgākajām un dinamiskākajām rūpniecības nozarēm, kas ir vitāli svarīga nozare katrai valstij. Zemgalē apstrādes un ieguves rūpniecības nozarē, kurā ietilpst arī pārtikas rūpniecība un dzērienu ražošana kopumā 2019. gadā nodarbināti 18 tūkstoši personu jeb 17.2% no visiem reģionā strādājošajiem. Salīdzinot ar 2015. gadu, nozarē strādājošo skaits ir samazinājies par 3.7%.



1.158.attēls. Nodarbināto skaits apstrādes un ieguves rūpniecības nozarē Zemgalē, tūkst., 2015.-2019. gads

Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde



1.159.attēls. Pievienotā vērtība apstrādes rūpniecībā reģionos, tūkst. euro, 2013.-20178. gads

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Kopš 2013. gada apstrādes rūpniecības pievienotā vērtība Zemgalē ir samazinājusies tikai par 0.3%. Tikai Zemgales reģionā vērojams nozares pievienotās vērtības samazinājums, pārējos reģionos apstrādes rūpniecības pievienotā vērtība ir pieaugusi. Kopumā 2019. gadā Zemgales reģionā ir 4. augstākais rādītājs starp reģioniem.

Daudzi lauksaimniecības nozares uzņēmumi saražotos produktus piegādā lauksaimniecības produkcijas pārstrādes uzņēmumiem, tādējādi tiek nodrošināta ciešāka saistība starp izejvielu un gatavo produktu ražošanu, loģistikas izmaksu mazināšana, sekmējot saražoto produktu konkurētspējas paaugstināšanos iekšējā tirgū un ārvalstīs.

Saskaņā ar Lursoft datiem, 2019. gadā apgrozījuma ziņā 12 lielākie pārtikas produktu un dzērienu ražotāji bija:

Vieta ZPR	Uzņēmuma nosaukums	Pašvaldība	Apgrozījums 2019. gadā, EUR
Pārtikas produktu ražotāji			
1	AS "Dobeles dzirnavnieks"	Dobeles nov.	129 638 617
2	SIA "GAĻAS PĀRSTRĀDES UZŅĒMUMS NĀKOTNE"	Jelgavas nov.	19 929 245
3	SIA "LRS MŪSA"	Bauskas nov.	11 000 950
4	SIA "Aizkraukles Saldumi"	Aizkraukles nov.	4 119 823
5	SIA "DONA"	Salas nov.	3 662 981
6	SIA "Iecavnieks & Co"	Iecavas nov.	3 179 135
7	SIA "KRONIS"	Bauskas nov.	2 871 413
8	SIA "BIAMEAT"	Jēkabpils nov.	1 682 687
9	SIA "Skrīveru gotiņa"	Skrīveru nov.	158 321
10	SIA "SKRĪVERU PĀRTIKAS KOMBINĀTS"	Skrīveru nov.	139 860
Dzērienu ražotāji			
1	AS "TĒRVETES AL"	Tērvetes nov.	13 251 441
2	SIA "BAUSKAS ALUS"	Bauskas nov.	7 629 038

1.33.tabula. Lielākie Zemgales pārtikas rūpniecības nozares uzņēmumi pēc apgrozījuma 2019. gadā

Avots: Lursoft

Zemgales reģiona pārtikas ražotāju 2019. gada topā ir 3 saldumu ražotāju uzņēmumi, divi gaļas pārstrādes un ražošanas uzņēmumi, augļu un dārzeņu pārstrādes uzņēmums, eļļu un tauku ražošanas uzņēmums, graudu malšanas produktu ražošanas uzņēmums, maize un mīklas izstrādājumu ražotājs, kā arī lauksaimniecības dzīvnieku barības ražotājs.

Latvijas pārtikas ražotājiem galvenais noieta tirgus ir iekšējais tirgus, tomēr pēdējos gados eksporta īpatsvars nozares realizācijā ir palielinājies.

Tendences un perspektīvās attīstības iespējas nozarē

Pārtikas nozare ir jūtīga pret ārējo ekonomisko faktoru ietekmi, un tās izaugsme nākotnē ir atkarīga no darbaspēka kompetences līmeņa paaugstināšanās. Kā Latvijas pārtikas nozares stiprās puses minamas Latvijas vārda atpazīstamība starptautiskajā tirgū, turklāt arī vēsturiskajā perspektīvā, tradīcijas un zināšanas produkcijas izstrādē, iespējas nodarbināt zemākas kvalifikācijas darbiniekus un ES fondu pieejamība ražošanas iekārtu modernizācijai. Nozares vājās puses,

saskaņā ar pētījumu rezultātiem, ir zems nozares prestižs, kā rezultātā ir novērojams atbilstošas kvalifikācijas darbaspēka trūkums – jaunieši nelabprāt izvēlas studēt ar pārtikas nozari saistītās izglītības programmas, kaut arī nozares uzņēmumi pieprasa šādas profesijas ieguvušus speciālistus. Tāpat kā nozares kopējā vājā iezīme Latvijas mērogā tiek atzīmēta vāji izteikta kooperācija starp mikro un mazajiem uzņēmumiem, kas var traucēt tiem startēt eksporta tirgos.

Pārtikas nozares tālākās attīstības iespējas Latvijā kopumā ir saistāmas ar jaunu noieta (eksporta) tirgu meklēšanu Eiropas un Āzijas valstīs, uzņēmumu kooperēšanos un turpmāku vertikālu integrāciju, iespējām celt darba ražīgumu, pieejamām vēl neizmantotām ražošanas jaudām un papildu ES fondu līdzekļiem jaunu tirgu apgūšanai un mārketingam. Savukārt nozares attīstības draudi ir saistīti ar darbaspēka izmaksu pieaugumu, dažādu izejvielu sadārdzinājumu, energoresursu cenu pieaugumu starptautiskajos tirgos, kā arī izmaiņām dažādos starptautiskajos regulējumos, pielāgošanās kuriem prasa papildu uzņēmumu resursus (piemēram, izmaiņas pārtikas nekaitīguma normās utml.).

Pārtikas produktu ražošanas uzņēmumu attīstībai Zemgalē ir nepieciešamais intelektuālais un zinātniskais potenciāls, kas veic zinātniskos pētījumus, izstrādā jaunus produktus, tehnoloģijas un sagatavo augstas kvalifikācijas darbaspēku. Ar pārtikas rūpniecībā nepieciešamajiem speciālistiem uzņēmumus reģionā un visā valstī nodrošina Latvijas Lauksaimniecības universitātes Pārtikas tehnoloģijas fakultāte, kuras rīcībā ir modernas iekārtas un tehnoloģijas inovatīvu produktu izstrādei un konkrētu problēmu risinājumiem pārtikas produktu kvalitātes un bioloģiskās vērtības paaugstināšanai.

Nozares izaugsmes potenciāls balstās uz vietējā ražojuma pārtikas preču segmenta pieaugumu kopējā pārtikas preču tirgū Latvijā. Nozares konkurētspējas pieaugums nodrošinās vietējās produkcijas tirgus daļas pieaugumu, samazinot importa segmentu.

MEŽSAIMNIECĪBA UN KOKAPSTRĀDE

Mežsaimniecības nozare ir attīstītāka Zemgales plānošanas reģiona austrumu daļā, kur ir augstākais meža zemju izvietojums, proti, Jaunjelgavas, Vecumnieku, Neretas, Viesītes un Pļaviņu novados. Salīdzinot ar 2015. gadu, strādājošo skaits lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē ir samazinājies par 1.2 tūkst. jeb 8.2%. Tomēr, salīdzinot ar 2018. gadu, 2019. gadā vērojams nozarē strādājošo skaita pieaugums par 1.7 tūkst. jeb 12.6%. Saskaņā ar Lursoft datiem, 2019. gadā apgrozījuma ziņā 10 lielākie mežsaimniecības un mežizstrādes uzņēmumi reģionā bija:

Vieta ZPR	Uzņēmuma nosaukums	Pašvaldība	Apgrozījums 2019. gadā, EUR
1	"BILLERUDKORSNAS LATVIA" SIA	Jaunjelgavas nov.	57 393 064
2	SIA "JUBERGS"	Krustpils nov.	16 101 067
3	SIA "TENAX PANEL"	Dobeles nov.	15 066 674
4	SIA "INDĀRES"	Aknīstes nov.	9 810 551
5	SIA "ASP PLUSS"	Jaunjelgavas nov.	7 159 537
6	SIA "SINDA & V R"	Kokneses nov.	2 823 856
7	SIA "Egles dēls"	Jēkabpils nov.	2 109 833
8	SIA "Selko īpašumi"	Jēkabpils nov.	1 504 390
9	SIA "SALA MEŽS"	Krustpils nov.	1 501 579
10	SIA "O.K. KOKS"	Jaunjelgavas nov.	1 366 603

1.34.tabula. Lielākie Zemgales mežsaimniecības un mežizstrādes nozares uzņēmumi pēc apgrozījuma 2019. gadā

Avots: Lursoft

8 no sarakstā minētajiem uzņēmumiem nodarbojas ar mežizstrādi, viens (SIA "SALA MEŽS") – ar mežkopību un citām mežsaimniecības darbībām, savukārt trešā lielākā uzņēmuma pēc apgrozījuma SIA "TENAX PANEL" apakšnozare ir aukstā formēšana vai locīšana.

Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana un mēbeļu ražošana ir apstrādes rūpniecības apakšnozares.

Vieta ZPR	Uzņēmuma nosaukums	Pašvaldība	Apgrozījums 2019. gadā, EUR
Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana			
1	SIA "LATGRAN"	Jaunjelgavas nov.	79 306 628
2	SIA "JELD-WEN LATVIJA"	Aizkraukles nov.	63 463 516
3	SIA "OŠUKALNS"	Jēkabpils	41 437 533

4	SIA "Jēkabpils kokapstrāde"	Jēkabpils	25 533 821
5	SIA "ERTE grupa"	Dobeles nov.	9 311 816
6	SIA "Cross Timber Systems"	Jelgava	9 092 007
7	SIA "DIŽMEŽS"	Krustpils nov.	8 360 201
8	SIA "DLLA"	Krustpils nov.	7 094 218
9	SIA "SILPEC"	Jēkabpils	5 932 840
10	SIA "Piebalgas"	Vecumnieku nov.	5 487 576

1.35.tabula. Lielākie Zemgales kokapstrādes nozares uzņēmumi pēc apgrozījuma 2019. gadā

Avots: Lursoft

Lielākais darba devējs Kokneses novadā ir citā pašvaldība reģistrētais kokapstrādes uzņēmums SIA "PALLOGS" ar - 13 602 063 EUR apgrozījumu 2019.gadā un nodarbinot 231 darbinieku.

Lielākais mēbeļu ražošanas uzņēmums Zemgales reģionā ir SIA "SPALS" Iecavas novadā ar apgrozījumu 1 290 449 EUR 2019. gadā.

Kokapstrāde ir nozare ar potenciālu izaugsmi uz zināšanām balstītā ekonomikā. Patlaban daļa kokapstrādes produkcijas vēl ir ar salīdzinoši zemu pievienoto vērtību, piemēram, ir baļķi, kokmateriāli un zemas vērtības mēbeļu izstrādājumi. Kokapstrādes produkcijas noiets šobrīd ir galvenokārt ārējie tirgi. Lielākais eksporta tirgus ir ES-15 valstis, kā arī Lietuva un Igaunija.

Tendences un perspektīvās attīstības iespējas nozarē

Latvijas mērogā mežizstrādes un kokapstrādes nozares stiprās puses ir saistāmas ar lieliem koksnes un zemju resursiem mežsaimniecības attīstībai un komercdarbības veikšanai, Latvijas labvēlīgajiem klimatiskajiem apstākļiem un izejai uz Baltijas jūru, kas rada labvēlīgu vidi meža nozares un meža produkcijas eksporta attīstībai un veiktās investīcijas modernās tehnoloģijās koksnes pirmapstrādē un mežizstrādē. Nozares vājās puses ir saistāmas ar apdraudētu meža apsaimniekošanas ekonomisko dzīvotspēju, jo šobrīd nav izveidota pietiekami efektīva sabiedrības apspriešanas un pārskatāma lēmumu pieņemšanas procedūra par meža ekoloģisko, ekonomisko, sociālo un kultūrvēsturisko vērtību līdzsvarotu izmantošanu.

Mežizstrādes un kokapstrādes nozares iespējas Latvijas mērogā ir saistāmas ar pieejamajiem lauksaimniecībā neizmantotās zemes resursiem, kurus iespējams izmantot meža platību palielināšanai, eksportu uz Skandināvijas valstīm, kur

Latvijas ražotāji var konkurēt ar cenu, kvalitāti un patērētāju orientēšanos uz videi draudzīgu materiālu izmantošanu un enerģijas taupīšanu, kas rada priekšnosacījumus plašākai koksnes izmantošanai būvniecībā arī Latvijā. Savukārt nozares draudi Latvijā kopumā ir saistāmi ar zemas ražošanas produktivitāti un nelielu inovatīvo tehnoloģiju un jaunu produktu īpatsvaru daļā nozares uzņēmumu un vāju un nepietiekami koordinētu meža nozares attīstības sadarbību ar saistītajām nozarēm kopējā valsts ilgtspējīgas attīstības kontekstā, t.sk., meža īpašumu sadrumstaloto struktūru un reālas privāto meža īpašnieku kooperācijas trūkumu, kas būtiski ierobežo ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas īstenošanas iespējas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

Kokrūpniecības un mēbeļu ražošanas salīdzinošās priekšrocības Zemgales reģionā ir vietējo resursu nodrošinājums un tai ir stabils eksporta tirgus. Izaugsme kokrūpniecībā veicina pieprasījuma pieaugumu gan mežsaimniecības nozarē – kā izejmateriālu piegādātājam, gan pakalpojumu nozarēm, īpaši transportam.

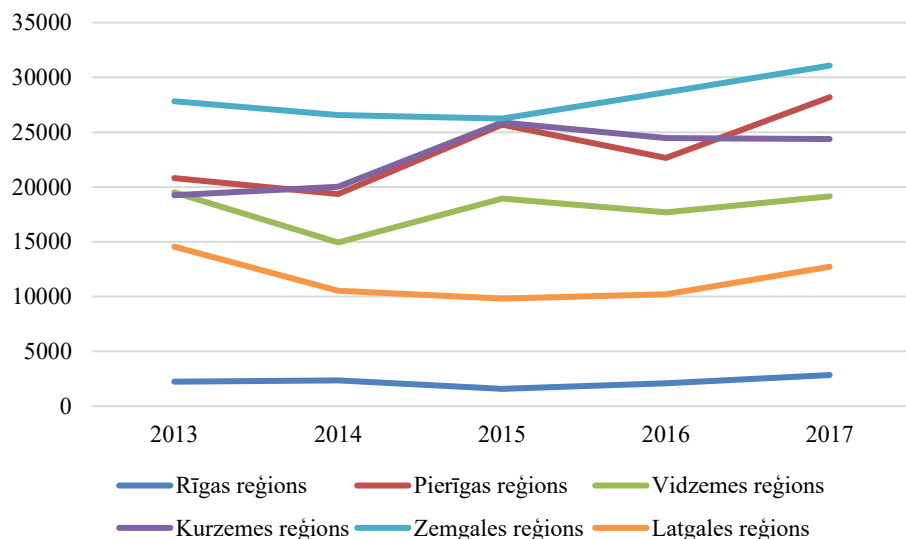
Kokapstrādes uzņēmumu attīstībai Zemgalē ir nepieciešamais intelektuālais un zinātniskais potenciāls, kas var veikt zinātniskos pētījumus, izstrādāt jaunus produktus, tehnoloģijas un sagatavot augstas kvalifikācijas speciālistus. Kokapstrādes nozarē speciālistus nodrošina Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultāte. Arodizglītību var iegūt Jelgavas tehnikumā un Aizkraukles profesionālajā vidusskolā.

IEGUVES RŪPNIECĪBA UN KARJERU IZSTRĀDE

Zemgales reģions ir bagāts ar daudzveidīgiem minerālu izcelsmes dabas resursiem, no tiem nozīmīgākie ir ģipsakmens, kaļķakmens dolomīts, smilts, grants, un māls. Zinātnieki ir aprēķinājuši, ka ZPR pieejamie derīgo izrakteņu krājumi ļaus nodrošināt šo nozari vēl vismaz 80 gadus.

Zemgalē ieguves un apstrādes rūpniecības nozarē, kurā ietilpst arī ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde kopumā 2019. gadā nodarbināti 18 tūkstoši personu jeb 17.2% no visiem reģionā strādājošajiem. Salīdzinot ar 2015. gadu, nozarē strādājošo skaits ir samazinājies par 3.7%.

2017. gadā ieguves rūpniecība nozare kopumā veidoja 31 074 tūkstošus *euro* jeb 7.1% no kopējās pievienotās vērtības rūpniecībā Zemgalē. Kopš 2013. gada nozares pievienotā vērtība Zemgalē uzrādījusi pieaugumu un joprojām ir pirmajā vietā starp reģioniem ieguves rūpniecības pievienotās vērtības rādītāju ziņā, apsteidzot Pierīgas reģionu.



1.160.attēls. Pievienotā vērtība ieguves rūpniecībā reģionos, tūkst. EUR, 2013.-2017. gads

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Apgrozījuma ziņā lielākie uzņēmumi 2019. gadā nodarbojas ar kūdras ieguvu un ir apkopoti tabulā.

Vieta ZPR	Uzņēmuma nosaukums	Pašvaldība	Apgrozījums 2019. gadā, EUR
1	SIA "Laflora"	Jelgavas nov.	18 231 161
2	SIA "HAWITA baltic"	Aknīstes nov.	15 567 187
3	SIA "FLORABALT SIA"	Vecumnieku nov.	7 025 460
4	SIA "KŪDRAS ENERĢIJA"	Kokneses nov.	5 180 543
5	SIA "LTL"	Aknīstes nov.	1 852 888
6	SIA "CESVAINES KŪDRA"	Aknīstes nov.	1 652 352
7	SIA "GARGRODE"	Salas nov.	805 379

1.36.tabula. Lielākie Zemgales ieguves rūpniecības nozares uzņēmumi pēc apgrozījuma 2019. gadā

Avots: Lursoft

Tendences un perspektīvās attīstības iespējas nozarē

Ieguves rūpniecības nozare Zemgales reģionā diferencējas. Vērtīgākie minerālu veida derīgie izrakteņi – dolomīts, kaļķakmens un ģipšakmens koncentrējušies tikai dažos novados (dolomīta atradnes visvairāk izvietotas – Jēkabpils apkārtnē, kaļķakmens – Auces novadā, ģipšakmens – Bauskas novadā). Savukārt ceļu būvei nozīmīgais būvmateriāls – smilts kopā ar granti un smilts tīrā veidā sastopams gandrīz visos novados.

Papildus tam Zemgalē ir ievērojamas kūdras atradnes, kas ir priekšnoteikums augstvērtīgu bioloģisko produktu ražošanai.

METĀLAPSTRĀDE UN MAŠINBŪVE

Metālapstrādes un mašīnbūves nozares nozīmīgs centrs ir Jelgavas pilsēta un tās apkārtnē – Dobeles, Jelgavas un Ozolnieku – novadi.

Saskaņā ar Lursoft datiem, apgrozījuma ziņā lielākie uzņēmumi 2019. gadā bija:

Vieta ZPR	Uzņēmuma nosaukums	Pašvaldība	Apgrozījums 2019. gadā, EUR
1	SIA "EAST METAL"	Dobeles nov.	47 623 728
2	AS "Mārupes Metālmeistars"	Ozolnieku nov.	11 083 959
3	SIA "POLIURS"	Ozolnieku nov.	10 402 989
4	SIA "VAIROG EU"	Bauskas nov.	9 030 279
5	SIA "Zn metals"	Jelgava	9 001 482
6	SIA "TORGY BALTIC"	Ozolnieku nov.	8 351 552
7	SIA "GEOR"	Ozolnieku nov.	3 410 399
8	SIA "UPPE"	Ozolnieku nov.	3 270 180
9	SIA "BAC METAL"	Ozolnieku nov.	2 958 481
10	SIA "AISIS"	Iecavas nov.	2 527 730

1.37.tabula. Lielākie Zemgales metālapstrādes nozares uzņēmumi pēc apgrozījuma 2019. gadā

Avots: Lursoft

Mašīnbūves – mašīnu, iekārtu un transportlīdzekļu ražošanas – nozarē 2019. gadā pēc apgrozījuma lielākie uzņēmumi bija SIA "DINEX LATVIA" Ozolnieku novadā ar 32 297 663 EUR apgrozījumu un SIA "AKG THERMOTECHNIK LETTLAND" Jelgavā ar apgrozījumu 33 047 007 EUR.

Nozarei kopumā ir augsts eksporta īpatsvars nozares struktūrā. Ņemot vērā lielo eksporta īpatsvaru produkcijas realizācijā, pasaules ekonomikas izmaiņas būtiski

ietekmē nozares attīstību. Vienlaikus nozares eksporta tirgi ir diferencēti – salīdzinoši liela produkcijas daļa tiek realizēta ārpus ES un NVS valstu robežām, kas ļauj mazināt ārējo spēku radīto negatīvo ietekmi.

Tendences un perspektīvās attīstības iespējas nozarē

Mašīnbūves un metālapstrādes nozare vidējā termiņā dos lielu ieguldījumu apstrādes rūpniecības kopējā eksporta pieaugumā. Nozarei ir liels importa aizstāšanas potenciāls, jo saražotās iekārtas un izstrādājumus var ne tikai realizēt ārējos tirgos, bet arī izmantot vietējos uzņēmumos. Tādējādi nozarei ir liels pakārtotais efekts arī uz citu nozaru ražošanas attīstības potenciālu.

Metālapstrādes un mašīnbūves nozares kopējās stiprās puses Latvijas līmenī, kas raksturīgas arī Zemgales uzņēmumiem, ir tehnoloģiskā intensitāte un koncentrēšanās uz inovācijām. Tai ir izaugsmes potenciāls, salīdzinot Latvijā un citās Eiropas valstīs šajā nozarē nodarbināto skaitu. Nozares vājās puses Latvijas līmenī ir saistāmas ar to, ka ES valstīs metālapstrāde patērē 2/3 no ES neapstrādātā tērauda, mazo un vidējo uzņēmumu ierobežoto piekļuvi tērauda piegādātājiem, nozares darbietilpīgumu un augstākajām darbaspēka izmaksām, salīdzinot ar Ķīnu un Indiju.

Savukārt nozares iespējas Latvijā kopumā saistāmas ar iespēju palielināt konkurētspēju, uzlabojot intelektuālā īpašuma aizsardzību, labāku energoefektivitāti, labākiem produktiem un pakalpojumiem ar jaunu tehnoloģiju palīdzību un spēju apgūt specializētu nišu tirgu ar augstāku tehnoloģisko ievadi. Nozares draudi saistāmi ar konkurenci ar valstīm ar zemāku izmaksu līmeni un pastāvīgi pieaugošu produkcijas apjomu, intelektuālo resursu nepietiekamu aizsardzību, pieprasījuma samazināšanos un neapstrādāto materiālu cenu pieaugumu.

ĶĪMIJAS RŪPniecība

Ķīmiskās rūpniecības nozarē ietilpst ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana, farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošana, kā arī gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana.

Saskaņā ar Lursoft datiem, 2019. gadā Zemgalē vislielākais apgrozījums bijis šādos ķīmijas rūpniecības nozares uzņēmumos:

Vieta ZPR	Uzņēmuma nosaukums	Pašvaldība	Apgrozījums 2019. gadā, EUR
Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana			
1	SIA "TENACHEM"	Dobeles nov.	14 958 922
2	SIA "I.S.D."	Iecavas nov.	3 224 064
3	SIA "ELK PLUS"	Ozolnieku nov.	1 810 024
Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana			
1	AS "PET Baltija"	Jelgava	37 221 701
2	SIA "Evopipes"	Jelgava	31 199 680
3	SIA "TENAPORS"	Dobeles nov.	13 472 950

1.38.tabula. Lielākie Zemgales ķīmijas rūpniecības nozares uzņēmumi pēc apgrozījuma 2019. gadā

Avots: Lursoft

Kokneses novadā izvietota Rīgā reģistrētā ķīmijas rūpniecības uzņēmuma SIA "Baumit" ražotne. Tā apgrozījums 2019. gadā sastādīja 3 719 392 EUR.

Ķīmiskai rūpniecībai ir augsts izaugsmes un eksporta potenciāls.

Tendences un perspektīvās attīstības iespējas nozarē

Galvenās nozares attīstības iespējas ir saistītas ar ārējiem tirgiem. Ķīmiskajai rūpniecībai Zemgalē ir stabilas tradīcijas, augsti kvalificēti speciālisti, ilgstoši ir ražota plaša spektra produkcija gan gala patēriņam, gan starppatēriņam, ir laba zinātniskās pētniecības bāze.

Viens no tradīciju glabātājiem – Dobeles novads, kam ir noteiktas iestrādes un speciālistu potenciāls, tostarp specifiskās ķīmijas un farmācijas apakšnozarēs.

Saskaņā ar nozaru struktūru pētījumu ķīmiskās rūpniecības nozares stiprās puses Latvijā kopumā, kas attiecināmas arī uz Zemgales reģionu, ir labas ražošanas un pētniecības tradīcijas un pieredze, augsts zinātnisko pētījumu līmenis jau esošajā infrastruktūrā, augsta produkcijas kvalitāte, atbilstoša ES standartiem, plaša

starptautiskā sadarbība to uzņēmumu starpā, kuri eksportē savu produkciju, un nozīmīgas investīcijas, kas ieguldītas nozarē salīdzinoši nesenā pagātnē.

Nozares vājās puses Latvijā kopumā ir saistāmas ar ierobežotiem finansiālajiem resursiem nozares uzņēmumiem, lai ieguldītu uzņēmumu attīstībā, nepietiekamu jauno tehnoloģiju ieviešanu ražošanā, spējīgu nozares zinātnieku aizplūšanu uz ārvalstīm, nesakārtotu atkritumu šķirošanas jomu un neattīstītu pārstrādes rūpniecību no otrreiz pārstrādājamiem materiāliem, izejvielu eksportu pārstrādei uz citām valstīm (piemēram, uz Ķīnu, Ukrainu), kas būtiski sadārdzina pārstrādes izmaksas, darbaspēka novecošanos un kvalificēta darbaspēka trūkumu.

Savukārt nozares iespējas Latvijas mērogā ir saistāmas ar pētniecības un inovāciju veicināšanu (attīstot zinātnes un uzņēmējdarbības saikni, kas ļautu izstrādāt inovatīvus oriģinālproduktus) un pārstrādes rūpniecības punkta izveidošanu Baltijas reģionā. Nozares draudi ir saistāmi ar kvalificēta darbaspēka aizplūšanu uz ārzemēm, nozares ražotāju cenu izmaiņām (ražošanas izmaksu cenu kāpumu) un zemo jauniešu interesi par nozares profesijām.

TEKSTILRŪPNIECĪBA

Tekstilrūpniecības un apģērbu ražošanas nozare Zemgalē ir būtiska, īpaši Jelgavas, Jēkabpils, Dobeles un Auces pilsētās un novados. Pēc apgrozījuma lielākais tekstilizstrādājumu ražotājs 2019. gadā Zemgales reģionā ir SIA “GEFA LATVIJA”, kas atrodas Jēkabpilī, bet lielākais apģērbu ražotājs ir SIA “Spectre Latvia” Kalnciemā.

Tekstilrūpniecība arī ir viena no nozarēm, kas pamatā ir orientēta uz ārējiem tirgiem, tāpēc nozares attīstība ir cieši saistīta ar pieprasījuma izmaiņām lielākajos noieta tirgos.

Tendences un perspektīvās attīstības iespējas nozarē

Tekstilrūpniecības nozares stiprās puses ir saistāmas ar salīdzinoši īsu pasūtījumu izpildes laiku un drošām piegādēm, kvalificētu, elastīgu un salīdzinoši lētu darbaspēku, mūsdienīgu ražošanas iekārtu izmantošanu elastīgu ražošanu, iespējām ražot mazas produkcijas partijas, dažādot dizainu, izmantojamos materiālus un izpildīt specifiskas patērētāju vēlmes.

Nozares vājās puses ir saistāmas ar zemu Latvijas zīmolu atpazīstamību ES valstīs, zemu IT izmantošanu ražošanā, ierobežotu klientu daudzveidību, jo bieži vērojama uzņēmumu atkarība no viena vai dažiem ilgtermiņa pasūtītājiem, nekonkurētspējīgu atalgojumu nozarē nodarbinātajiem un pastāvīgu darbinieku trūkumu. Tāpat nozares profesijās vērojams salīdzinoši nogurdinošs darbs, turklāt

pastāv būtisks arodslimību risks, ir salīdzinoši vāja izglītības iestāžu un darba devēju sadarbība, visu ražošanā nepieciešamo resursu, it īpaši, energoresursu, cenu pieaugums, kas varētu palielināt ražošanas pašizmaksu, mazinot nozares uzņēmumu konkurētspēju.

Nozares iespējas ir saistāmas ar rūpnieciskā dizaina attīstīšanu, kas nodrošinātu iespēju saražoto produkciju tirgū pozicionēt kā atšķirīgu un jaunu, paaugstinot gan produkta pievienoto vērtību, gan pieprasījumu un starptautisko konkurētspēju, klasteru attīstību nozarē, lai veicinātu savstarpēji nesaistītu nozaru komersantu un saistīto institūciju (izglītības, pētniecības institūciju) sadarbību, piemēram, kopīgu projektu īstenošanu, veicinot nozares un uzņēmēju konkurētspēju, palielinot eksporta apjomu ieviešot ražošanā inovatīvus produktus, tehniskā tekstila ražošanas attīstīšanu, piemēram, agro, mājas, apģērbu, industriālo tekstilu, ģeotekstilu, tekstilu medicīnai, celtniecībai, transportam, iepakojumam, drošībai, sportam un ekoloģijai utml.

Nozares attīstības draudi ir saistāmi ar konkurenci ar ārvalstu zīmoliem, kas parādās Latvijas tirgū, konkurenci ar valstīm, kurās ir zemākas darbaspēka izmaksas, visu ražošanā nepieciešamo resursu, it īpaši, energoresursu, cenu pieaugumu, kas varētu palielināt ražošanas pašizmaksu, mazinot nozares uzņēmumu konkurētspēju.

TŪRISMS

Izvērtējot Zemgales reģiona kultūras un dabas resursus un uz to bāzes veidoto tūrisma piedāvājumu, var izdalīt šādas Zemgales reģiona vērtības:

- dabas parki kā teritorijas atpūtai dabā un izziņā;
- Daugavas un Lielupes kultūrainava;
- 17.-19. gs. pilis un muižas;
- Zemgaļu un sēļu kultūras mantojums;
- lauksaimniecības kultūrvēsturiskais mantojums un tradīcijas.

Tāpat kā Zemgales tūrisma vērtības, pamatojoties uz Zemgales Tūrisma koordinācijas darba grupas viedokli, tika definētas:

- Zemgale kā bagāts un dzižs kultūrvēsturiskais reģions;
- ar tradicionālo Zemgales lauku sētu (maizes klēts);
- dabas vērtības Zemgalē (meži (takas), putnu vērošana, palienes, dižkoki, Zemgales ainavas (līdzenums), Sēlijas pakalni);
- dižie Zemgalieši: (Namejs, Brigadere, Plūdonis, Ulmanis, Jaunsudrabiņš Rainis u.c.);
- nestateidzīga atpūta Zemgales ūdeņos (Lielupe, Daugava);

- ražots Zemgalē – (Dobeles dzirnavnieks, Tērvetes alus, Nākotne, Keramikā, Bauskas alus, u.c.);
- kulinārijas mantojums, amatniecība – virteni, maize, alus, putas;
- Zemgales „rozīšu” raksts, tautiskie raksti, tradīcijas (kāzas);
- pilis un muižas;
- Lielie pasākumi – Kantrī festivāls, Zemgaļu svētki, Ledus skulptūru festivāls u.c.

Nozīmīgākās tūrisma piesaistes vietas un objekti

Latvijas oficiālajā tūrisma portāla - Visitlatvia kā Zemgales nozīmīgākās apskates vietas tiek nosauktas: Rundāles, Bauskas, Jelgavas un Mežotnes pilis, kas ir klasiski 15.-18. gs. arhitektūras pieminekļi, kā arī Krustpils pils un Kokneses pils pilsdrupas. Tērvetes dabas parks, blakus Dobelei esošais Baltijā lielākais ceriņu dārzs, Pokaiņu mežs, kā arī Tīrelpurvs un Ložmetējkalsns. 2020.gadā Dobelē ir veikta pārbūve Dobeles Livonijas ordeņa pilsdrupās, izveidojot Dobeles muzeja filiāli Dobeles Pils, kas palielinās tūristu plūsmu Dobeles virzienā.

Pie idejām Zemgales apceļošanai tiek minēti:

1. Bauskas pils;
2. Tērvetes dabas parks (arī velotrase, tīklu parks un tauriņu māja);
3. Rundāles pils un muzejs;
4. P. Upīša ceriņu dārzs un muzejs Dobelē;
5. Ziemassvētku kauju muzejs;
6. Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcas tornis;
7. Jelgavas pils un Kurzemes hercogu kapenes;
8. Kokneses pilsdrupas, Likteņdārzs;
9. Pokaiņu mežs;
10. Krustpils pils.

Aktīvās atpūtas un izklaides iespējas

Izvērtējot pieejamo informāciju par piedāvājumu aktīvās atpūtas un izklaides jomā, Zemgales reģionā ir daudzveidīgs aktīvās atpūtas un izklaides piedāvājuma klāsts. Atpūtas iespējas Zemgalē galvenokārt ir saistītas ar atpūtu pie ūdeņiem, sporta aktivitātēm un aktīvo atpūtu. Gandrīz katrā novadā tiek piedāvāta makšķerēšana (upē, ezerā vai dīķī), bieži piedāvājumos parādās izjādes ar zirgiem, peintbols, laivu nomas iespējas pie ezeriem, kā arī dzīvnieku apskate – saimniecībās un minizoodāros. Ir piedāvājums arī ekstrēmākas atpūtas cienītājiem, piemēram, lidojumi ar deltaplānu, gaisa balonu Jelgavā, izbraucieni ar ūdensmotociklu, kalnu slēpošana Pļaviņās, ūdensslēpošana Ozolniekos u.c.

Aktīvās atpūtas nodrošināšanā tiek izmantoti reģionā pieejamie resursi. Daugavā, Lielupē un citās upes iespējama makšķerēšana, laivošana, peldēšana labiekārtotās peldvietas. Netipiskas Zemgales līdzenumam Jēkabpils pusē ir kalnu slēpošanas iespējas.

Pilis un muižas, muižu parki

Vieni no tūristiem saistošākajiem kultūras pieminekļiem ir pilis, muižas un pilskalns. To apliecina arī lielais apmeklētāju skaits Zemgales tūrisma piedāvājumā esošajos objektos (Rundāles pils, Bauskas pils, Kokneses pilsdrupas). Vislielākais piļu un muižas kompleksu skaits ir Jelgavas novadā (9 objekti), Auces novadā (7), Kokneses (5) un Bauskas novadā (4).

Baznīcas

Pēc Zemgales pašvaldību sniegtajiem datiem Zemgales reģionā apmeklētājiem pieejamas un tūrisma aprītē ir 78 baznīcas. Visvairāk baznīcu ir Jēkabpils pilsētā – 9, tālāk seko Neretas novads ar 8 baznīcām, Jelgavas novads ar 6, Jelgavas pilsēta un Jaunjelgavas novads ar 5 baznīcām. Visvairāk pārstāvētā konfesija reģionā ir luterāņu (42 baznīcas), tālāk seko katoļu (19), pareizticīgo (8) un ir arī baptistu un vecticībnieku baznīcas.

Dabas resursi tūrismā

Zemgalē ir daudzveidīgi dabas resursi – pļavas, meži, purvi, ūdens resursi (ezeri, upes, dīķi), kā arī tādas retas parādības kā karsta kritene Skaistkalnē. Reģionā atrodas 55 dabas liegumi, kuru lielākais skaits ir Jēkabpils novadā - 9 dabas liegumi. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju skaita ziņā bagātākais novads ir Jelgavas, kurā atrodas daļa no Ķemeru nacionālā parka - 5500 ha, 3 dabas parki un 5 dabas liegumi. Ķemeru Nacionālajā parkā tiek saglabātas dabas vērtības, ainaviskās vērtības un kultūrvēsturiskais mantojums, vienlaicīgi veicot zinātnisko izpēti, izglītošanu un atpūtas organizēšanu. Krustpils novadā atrodas daļa Teiču dabas rezervāta.

Zemgales reģionā atrodas 8 dabas parki. Tie ir piemēroti raksturīgās ainavas saglabāšanai, sabiedrības izglītošanai un atpūtai, bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai un pēdējos gados aizvien vairāk tiek izmantoti tūrismā. Viena no labākajām un draudzīgākajām atpūtas vietām ģimenei ar bērniem Zemgalē ir Tērvetes dabas parks, ko apsaimnieko AS „Latvijas valsts meži”. Parkā ir vairāk nekā simts koka skulptūras un veidojumu, atrakciju laukums, kur ir labiekārtota atpūtas vieta. Parkā var braukt ar Pasaku bānīti, velosipēdu, nūjot vai Veco priežu parkā ļauties nesteidzīgai atpūtai. Katru gadu parks tiek

uzlabots, tā piedāvājums papildināts, kas ļauj Tērvetes dabas parkam būt par vienu no apmeklētākajiem tūrisma objektiem Zemgales reģionā. Blakus parkam ir pieejama velotrase, kā arī tīklu parks un tauriņu māja.

Muzeji

Zemgales reģionā kopā ir 22 akreditēti muzeji, visvairāk muzeju atrodas Jelgavā, Dobeles un Bauskas novados – katrā pa trim. Visvairāk neakreditēto muzeju atrodas Ozolnieku novadā.

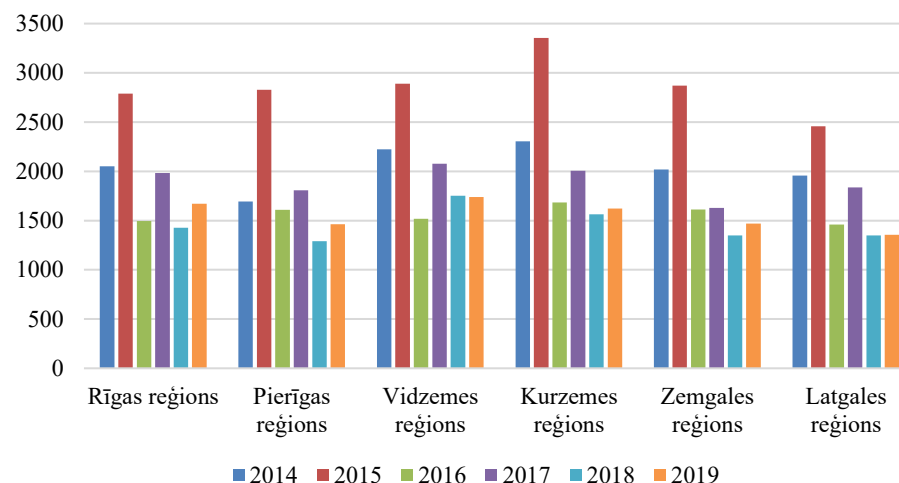
Valsts un vietējas nozīmes kultūras pieminekļi

Zemgalē atrodas ap 500 valsts nozīmes kultūras pieminekļiem. Pašvaldības, muzeji, uzņēmēji – kultūras pieminekļu īpašnieki, kas rūpējas par savu objektu iekļaušanu tūrisma aprītē, lielā mērā ir tie, kas rūpējas par kultūras mantojuma saglabāšanu, attīstību, vides kvalitāti un pieejamību sabiedrībai. Pēdējos gados Zemgales reģionā realizēti ievērojami kultūras pieminekļu restaurācijas un rekonstrukcijas projekti, kas tieši saistīti ar tūrismu – Bauskas rātsnama rekonstrukcija, Jelgavas Trīsvienības torņa rekonstrukcija. Dobeles pilsdrupu atjaunošana, Jelgavas un Rundāles piļu fasāžu atjaunošana u.c.

Tūrisma rādītāji Zemgalē

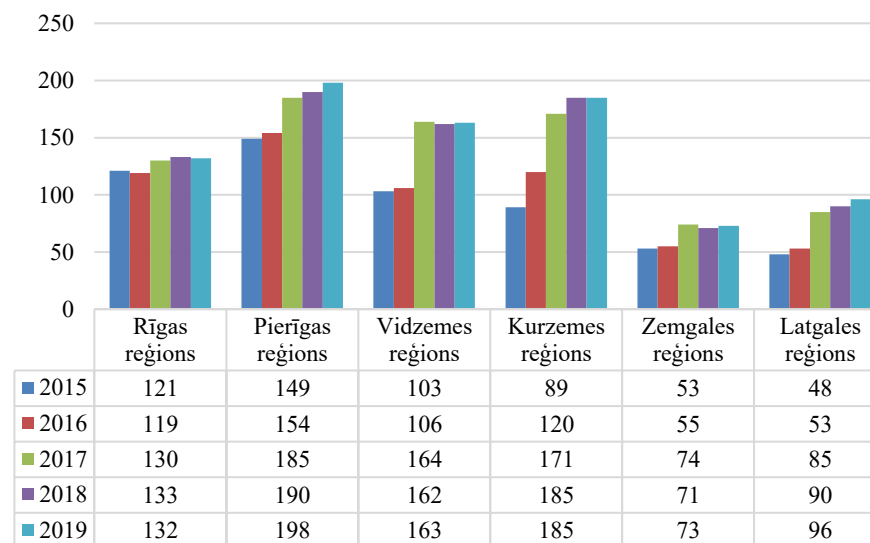
Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem par Latvijas iedzīvotāju braucieniem pa Latviju 2019. gadā Zemgale kā galamērķa reģions vairākdienu braucieniem izvēlēts 287.5 tūkst. reizes, kas ir 11.5%, savukārt vienas dienas braucieniem – 1062.7 tūkst. reizes jeb 13.4%.

Zemgales reģionā pēdējos gados tūrisma komersantu apkalpoto personu skaits no 2015. līdz 2019. gadā ir pieaudzis, ar kritumu 2016. un 2019. gadā. Visvairāk vienas dienas un vairākdienu braucienos Latvijas iedzīvotāji ir devušies uz Kurzemes reģionu, savukārt Zemgales reģions kā galamērķis 2.vietā bija 2016. gadā. Latvijas iedzīvotāji Zemgales reģionu kā galamērķi vairākdienu braucieniem 2019. gadā izvēlējušies 287.5 tūkst. reizes jeb 11.5% un vienas dienas 1062.7 tūkst. reižu jeb 13.4%.



1.161.attēls. Latvijas iedzīvotāju braucieni pa Latviju sadalījumā pēc galamērķa reģiona

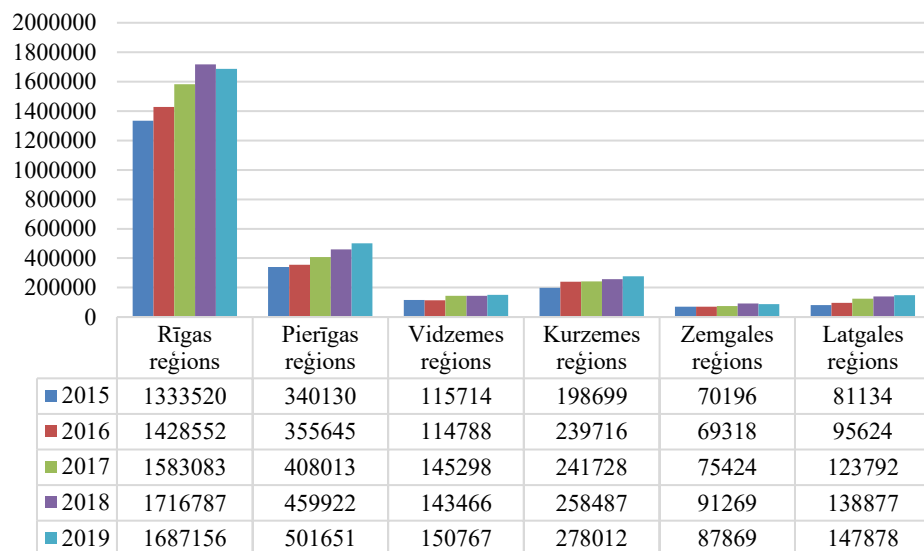
Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati



1.162.attēls. Viesnīcu un citu tūristu mītnu skaits, gada beigās sadalījumā pa Latvijas reģioniem, 2015-2019

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati

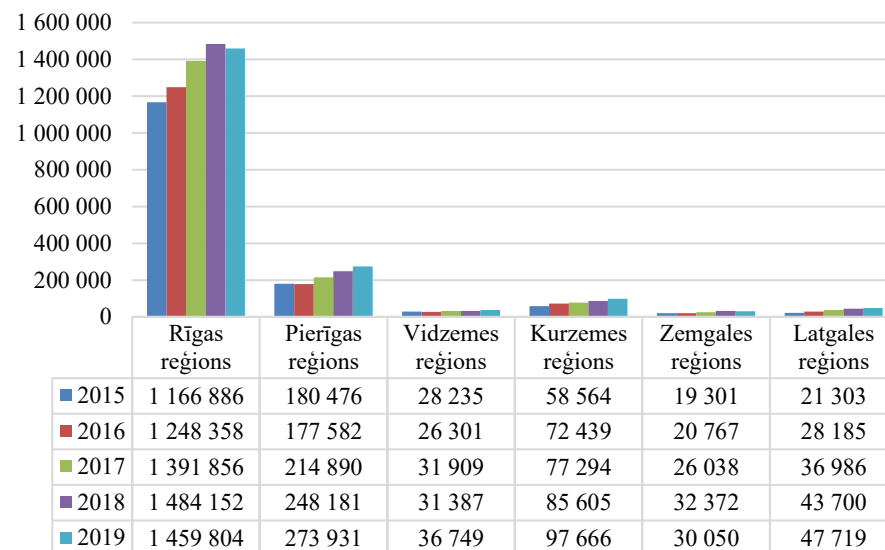
Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem Zemgalē 2019. gadā bija 73 viesnīcu un citas tūristu mītnes ar 2271 vietām, un salīdzinājumā ar citiem reģioniem, Zemgalei šis vietu skaits ir palielinājies. Vislielākais tūristu mītnēs apkalpoto personu skaits 2019. gadā bija Rīgas, Pierīgas un Kurzemes reģionos, viszemākais skaits un arī skaita samazinājums vienīgajam no reģioniem bija tieši Zemgalei, sasniedzot 87 869 apkalpotās personas.



1.163.attēls. Viesnīcu un citu tūristu mītnu apkalpotās personas sadalījumā pa Latvijas reģioniem, 2015-2019

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati

Savukārt, vērtējot tūristu mītnu apkalpoto ārvalstu viesu skaitu, Zemgales reģionā 2019. gadā tas ir pieaudzis līdz 30 050 viesiem, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem. Līdzīga tendence ir arī citos Latvijas reģionos, izņemot Kurzemes reģionu. Viszemākais apkalpoto ārvalstu viesu skaits statistikas reģionu vidē ir tieši Zemgales reģionā.



1.164.attēls. Viesnīcu un citu tūristu mītnu apkalpotie ārvalstu viesi sadalījumā pa Latvijas reģioniem, 2015-2019

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati

Vismazāk viesnīcās un citās tūristu mītnēs pavadītās nakts sadalījumā pa Latvijas reģioniem 2019. gadā ir bijis tieši Zemgales reģionā – 143 490, visvairāk - Rīgas reģionā – 3 317 681, Pierīgas reģionā – 1 066 431 un Kurzemes reģionā – 499 625.

Tūrisma uzņēmējdarbība

Tūrisma nozari raksturo divas apakšnozares – izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi un ceļojumu biroju, tūrisma operatoru rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistīti pasākumi. 2017. gadā izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē Zemgales reģionā bija reģistrēti 289 uzņēmumi.

Tendences un perspektīvās attīstības iespējas nozarē

Saskaņā ar nozaru struktūru pētījumu tūrisma nozares stiprās puses Latvijas mērogā, kas attiecas arī uz Zemgales reģionu, ir saistāmas ar daudzveidīgu un bagātu kultūrvēsturisko (materiālo un nemateriālo) mantojumu un laikmetīgās kultūras izpausmēm, pievilcīgiem dabas resursiem un augstu potenciālu attīstīt tūrisma produktus ar augstu pievienoto vērtību un inovatīvus tūrisma produktus.

Tūrisma nozares vājās puses saistāmas esošā tūrisma piedāvājuma nespēju veicināt uzturēšanās laika palielināšanos Latvijā, nepilnīgi izmantotu tūrisma resursu (kultūrvēsturiskā mantojuma, neskartās dabas, cilvēku) potenciālu, tūristu vēlmēm neatbilstošas kvalitātes tūrisma piedāvājumu un infrastruktūru atsevišķos reģionos, valodu barjeru, īpaši Latvijas reģionos, salīdzinoši zemu tūrisma strādājošo darba produktivitāti.

Nozares attīstības iespējas saistāmas ar sadarbības iespējām mārketinga komunikācijā un uzņēmējdarbībā: gan starp tūrisma iesaistītiem Latvijas uzņēmumiem; gan starptautiskā mērogā (piemēram, Baltijas kā vienota tūrisma galamērķa popularizēšana); gan informējot potenciālos viesus, gan piedāvājot tiem kopīgi veidotos produktus, tūrisma piedāvājumu polarizāciju: gan augstas kvalitātes (luksus) pakalpojumu, gan pakalpojumu, kuru izvēlē noteicošais ir zemā cena, veidošana un Āzijas izejošā tūrisma tirgus potenciāla palielināšanos.

Draudi tūrisma nozares attīstībai saistāmi ar citu valstu (īpaši Igaunijas un Lietuvas) līdzīgo tūrisma piedāvājumu un aktīvāku mārketingu, izteiktu tūrisma sezonalitāti, kas rada tūrisma komercdarbības apgrozījuma svārstības, kā arī pastāvošu ekonomikas un arī tūrisma pieprasījuma recesijas risku, terorisma un slimību draudiem.

Tūrisma klientu skaits Zemgalē pēdējos gados neuzrāda pieaugumu atšķirībā no ārējiem Latvijas reģioniem (izņemot Pierīgas).

Reģions atrodas tuvu Rīgai, tas nozīmē, ka ir lielas iespējas piesaistīt ārzemniekus un Rīgas iedzīvotājus, nodrošinot vienas dienas tūrisma braucienus. Iespējams, ir jādomā, kā attīstīt kombinētos tūrisma maršrutus ar Kurzemi, piemēram, pa Kurzemes hercogistes vietām, sasaistot Bausku, Rundāli, Jelgavu un Kuldīgu; vai kombinētos maršrutus ar Latgali – saistot tos ar Daugavu un tās apkārtni.

Šobrīd būtisku lomu uz tūrisma nozari atstāj vīrusa COVID-19 izplatība un ar to saistītie aizliegumi un ierobežojumi, radot milzu nestabilitāti un neiespējamību prognozēt turpmākos soļus un attīstības gaitu.

AMATNIECĪBA UN MĀJRAŽOŠANA

Amatniecība un mājražošana ir nozares, kurām Zemgales reģionā ir nozīmīga loma un attīstības potenciāls pakalpojumu un individuālās ražošanas jomās, kā arī iedzīvotāju nodarbinātības nodrošināšanā, ekonomikas dažādošanā un Zemgales kultūrvides un identitātes attīstīšanā.

Amatniecība

Amatniecība ir unikāla nozare, kurā apvienota mākslinieciskā un dizaina jaunrade, ražošanas prasmju (metožu un tehnoloģiju) attīstīšana un patstāvīga uzņēmējdarbības organizēšana.

Par nodarbošanos ar amatniecību likuma *Par amatniecību* izpratnē uzskatāma ikvienas personas profesionāla darbība, pieņemot pasūtījumus vai izpildot darbus amatos, kuru saraksts ir apstiprināts ar 14.07.2009. MK noteikumiem Nr. 762 „Noteikumi par amatiem, kuros personas profesionālā darbība ir uzskatāma par amatniecību”. Saskaņā ar šiem noteikumiem, amatniecība ietver septiņas arodu grupas: būvniecības un izbūves; metālapstrādes un tehnisko iekārtu meistarību; kokamatniecības, apģērbus, tekstiliju un ādas apstrādes; pārtikas produktu apstrādes; veselības un ķermeņa kopšanas un stikla, papīra, keramikas, mūzikas instrumentu un citu arodu grupas.

Amatniecība netiek definēta kā atsevišķa tautsaimniecības nozare, jo, kā norāda Ekonomikas ministrija, amatnieki jau pārstāv vairākas tautsaimniecības nozares, piemērojot vispārpieņemto Nacionālo kontu sistēmu, t.sk. NACE klasifikatoru, kas ir starptautiski atzīta saimniecisko darbību (nozaru) statistiskā klasifikācija. NACE klasifikatorā ir vismaz 39 kodī, galvenokārt apstrādes rūpniecības un būvniecības nozarēs, kuru ietvaros ir iespējama amatnieciskā darbība.

Ņemot vērā, ka amatniecība kā kategorija Latvijā apkopotajā oficiālajā statistikā netiek atsevišķi izdalīta, no CSP pieejamajiem statistikas datiem par ekonomiski aktīvajām tirgus sektora vienībām nozarēs pēc NACE klasifikatora nav iespējams viennozīmīgi izdalīt tos uzņēmumus, individuālos komersantus un pašnodarbinātās personas, kas nodarbojas ar amatniecību. Amatniecības uzņēmumu identificēšanas, apzināšanas un analīzes grūtības pētījumu ietvaros nosaka arī tas, ka Latvijas kopējā uzņēmumu struktūrā ir ļoti liels mikrouzņēmumu un individuāli nodarbināto skaits, tai skaitā apstrādes rūpniecības un būvniecības nozarēs. Tie amatnieki, kuri ir reģistrējuši savu saimniecisko darbību, lielākoties ir pašnodarbinātās personas, individuālā komersanta vai mikrouzņēmuma statusā. Tāpēc ir grūtības konkrēti noteikt, cik tieši individuālie darba veicēji, vai mikrouzņēmumi ir saistīti ar amatniecības izstrādājumu ražošanu. Bez tam nav arī skaidrības par saražoto izstrādājumu apjomu un veidu, kā arī par nomaksājamiem nodokļiem.

Pētījumā par tradicionālās amatniecības un mākslas industrijas attīstību atspoguļoti kritēriji, kuriem uzņēmumam jāatbilst, lai saņemtu amatniecības uzņēmuma statusu:

- profilam jāatbilst kādam no MK „Noteikumi par amatiem, kuros personas profesionālā darbība ir uzskatāma par amatniecību” minētajiem amatiem;
- jāatbilst individuālā komersanta vai mazā un vidējā uzņēmuma kritērijiem;
- uzņēmums savus izstrādājumus gatavo pēc individuāla pasūtījuma vai nelielos daudzumos (nav „masu produkcija”);
- jābūt atbilstošai videi (telpas, instrumenti, darba kārtība);
- uzņēmumu vada LAK kvalifikāciju ieguvusi persona vai viens no uzņēmuma mērķiem ir kvalifikācijas iegūšana uzņēmuma darbiniekiem.

Katrā Zemgales reģiona pašvaldībā darbojas amatnieku sētas, darbnīcas vai amatu mājas, kā arī individuālie amatnieki. Piemēram, Aizkraukles, Jēkabpils un Jelgavas novados ir koktēlniecības darbnīcas, kurās tiek piedāvāta koktēlniecības apstrādes procesa vērošana, koka izstrādājumu izstāde, iespējama piedalīšanās izgatavošanas procesā un arī iegāde. Bauskas, Dobeles, Auces un Jelgavas un citos novados aktīvi darbojas aušanas studijas. Aušanas studiju piedāvājums sastāv no aušanas procesa iepazīšanas, profesionālu audēju darba vērošanas, iespējas piedalīties aušanas procesā, izstrādājumu pasūtīšanas un iegādes.

Pēc Zemgales reģiona pašvaldību sniegtās informācijas, amatnieki darbojas vēl tādās jomās kā apģērbu un aksesuāru izgatavošana, dažāda veida rokdarbi, māla izstrādājumu izgatavošana, ādas apstrāde, metālapstrāde, mēbeļu izgatavošana, floristika, apmācību, radošo darbnīcu un citu pasākumu organizēšana amatniecības un mākslas jomās u.c. Tāpat ievērojama daļa reģiona amatnieku iesaistījušies tūrisma aktivitātēs.

Mājražošana

Mājražošana jeb pārtikas produktu ražošana mājas apstākļos ir vēl viena Zemgales reģiona perspektīvā nozare, kas, līdzīgi kā amatniecība, ir nozīmīga vietējo iedzīvotāju nodarbinātības un reģiona ekonomikas attīstībā, vienlaikus veidojot tūrisma, tradīciju un kultūrvides piedāvājumu.

Latvijā mājražotājiem nav atsevišķa normatīvā regulējuma, kurā būtu reglamentēts šis uzņēmējdarbības veids, un, līdzīgi kā amatnieki, mājas apstākļos pārtiku var ražot SIA, zemnieku saimniecība, individuālais komersants, piemājas saimniecība, un mājražotājs var reģistrēties kā pašnodarbinātais vai individuālais komersants.

Mājražošana ir cieši saistīta ar zemnieku saimniecību, īpaši apskates saimniecību darbību, jo nereti mājražotāji savu produkciju ražo saimniecībās, kurās piedāvā arī demonstrāciju, līdzdalības un produkcijas iegādes iespējas.

Pēc Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību sniegtās informācijas, mājražotāji nodarbojas ar ļoti dažādu produktu ražošanu: gaļas izstrādājumi, piena produkti, maize, konditorejas izstrādājumi, augu izcelsmes produkti, medus un biškopības produkti, alus un vīna mājražošana u.c. Mājražotāji vienlaikus iesaistās arī tūrisma pakalpojumos, bioloģiskās pārtikas audzēšanā un citās aktivitātēs.

Zemgalē ir liels skaits dažāda veida uzņēmumu, kas piedāvā t.s. „lauku labumus” – apskates saimniecības, ražotnes, degustācijas, dāļdarzi, bioloģiskās lauksaimniecības apskates saimniecības, piedāvājot iespēju arī iegādāties saražoto produkciju – tējas, ārstniecības augi, garšvielas, ekoloģiski audzēti dārzeņi, augļi, ogas, strausu gaļa, bišu produkti, rapšu eļļa, kā arī stādus, dekoratīvos augus, augļkokus, ogulājus. Lauku partnerība “Lielupe” 2019. gadā izveidojusi Dobeles, Jelgavas un Bauskas apkārtnes “Pārtikas amatnieku karti”, kura apkopo vietējos produktu ražotājus.

Dažādu eksotisko un mājdzīvnieku apskate tiek piedāvāta vismaz 9 saimniecībās – strausi, truši, savvaļā dzīvojoši gaļas lopi, brieži, stirnas, mufloni, dambrieži, poniji, fazāni, paipalas u.c. Vairāk nekā 15 saimniecībās un ražotnēs tiek piedāvātas degustācijas – alus, biškopības produkti, smiltšērķšķu ogas, piena produkti, strausu gaļa, vīnogas, sezonas dārzeņi, ogas, augļi, vīns, maize u.c.

Tendences un rīcības amatniecības un mājražošanas jomā

Amatniecībai un mājražošanai ir būtiska loma Latvijas un Zemgales reģiona tautsaimniecības konkurētspējas celšanā.

Kopumā amatniecības devums Latvijas tautsaimniecībā nav augsts, jo spēcīgā konkurence izstrādājumu tirgū prasa lielus ieguldījumus, ko pašlaik visi amatnieki nevar nodrošināt (tirgus izpēte, reklāma, jaunas modernas iekārtas). Tāpat amatniecības specifiku globālās tirgus ekonomikas kontekstā veido tas, ka amatnieku izstrādājumi netiek ražoti lielos apjomos un tādēļ ir grūtības ar to izplatīšanu, jo lielveikali un tamlīdzīgi izplatītāji nelabprāt pieņem amatnieku nelielos produkcijas apjomus savos izplatīšanas tīklos.

Amatniecība un mājražošana spēj palielināt konkurētspēju, ražojot augstas kvalitātes preces, kā arī piemērojot sekmīgus pasākumus produktu virzīšanai tirgū. Lai veicinātu tautsaimniecības izaugsmi, uzņēmējiem ir nepieciešami inovatīvi risinājumi. Amatniecības un mājražošanas uzņēmumiem, kas neražo sērijveida produkciju, taču izmanto Latvijas vēsturiskās rūpniecības tradīcijas un uzkrāto kompetenci šaurāku nišu produktu ražošanā, ir liela nozīme inovatīvu produktu izstrādē, eksporta veicināšanā un vienlaikus Latvijas kultūras mantojuma saglabāšanā.

Reģionam un pašvaldībām iespējams palielināt atbalsta un konsultāciju pasākumus mikrouzņēmumiem, īpaši informējot par uzņēmējdarbības uzsākšanas iespējām un potenciālu lauku teritorijās. Piemēram, Dobeles Pieaugušo izglītības un uzņēmējdarbības atbalsta centrs (turpmāk – PIUAC) ir izveidojis koprades telpu/darbnīcu “OPEN Lab”, kur ikvienam interesentam, amatniekam, mājrāzotājam ir iespēja izmantot modernas iekārtas: ploteri, papīra griezēju, 3D printeri, lāzergravieri un UV LED printeri dažādu materiālu drukāšanai, prototipu veidošanai u.c. veida darbībai savas uzņēmējdarbības veidošanai un attīstībai. Tiek piedāvāti fotostudijas pakalpojumi produktu vizualizācijai. Kā arī Dobeles PIUAC ir izveidojis un attīstījis IT platformu “Dobele dara”, kura dod iespēju Zemgales reģiona mazajiem uzņēmumiem tai skaitā mājrāzotājiem un amatniekiem izveidot savus profilus, lai veicinātu vietējo produktu un pakalpojumu noietu ne tikai vietējos tirgos, bet arī Eiropā. Vienlaicīgi uzņēmējiem Dobeles PIUAC palīdz uzlabot prasmes vizualizēt sava produkta iepakojumu un etiķetes, lai veicinātu konkurētspēju un apgrozījumu Latvijā un ārpus tā. Dobeles PIUAC uzsācējiem uzņēmējdarbības jomā piedāvā kompleksu pakalpojumu, sākot ar konsultāciju par uzņēmējdarbības veicēja reģistrāciju un iespējamo normatīvo aktu ievērošanu konkrētajā uzņēmējdarbības veidā, līdz logo, vizuālās identitātes, prototipu izveidei, iesaistei e-platformā un starptautiskajā sadarbībā produktu, pakalpojumu noieta veicināšanai.

Amatniecība un mājrāžošana ir reģiona perspektīvās ekonomikas nozares, kuru attīstību un virzību uz uzņēmējdarbību vēlams stiprināt nākotnē, veidojot vienotu reģiona amatnieku un mājrāzotāju sadarbības tīklu, veicināt vietējo produktu konkurētspēju dažāda mēroga tirgos un paplašinot reģiona tūrisma piedāvājumu tieši amatniecības, mājrāžošanas, kultūras un tūrisma jomā.

RADOŠĀS INDUSTRIJAS

LR Kultūras ministrija Kultūrpolitikas pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam „Radošā Latvija” definējusi, ka **radošās industrijas** balstās uz individuālo vai kolektīvo radošumu, prasmēm un talantu un kuras, izveidojot un izmantojot intelektuālo īpašumu, spēj celt labklājību un radīt darba vietas. Tās rada, attīsta, ražo produktus un pakalpojumus, kam ir vērtība ekonomikas attīstībā.

Radošās industrijas Latvijā pārstāv šādas nozares:

- arhitektūra,
- dizains (produktu, pakalpojumu un procesu dizains, ietverot dažādas dizaina disciplīnas – grafiskais dizains, interjera dizains, mēbeļu dizains, industriālais dizains, vides dizains, modes un aksesuāru dizains u.c.),
- filmu industrija,
- interaktīvās spēles, interaktīvās programmatūras, multimediju produkti,

- mūzika un skaņu ierakstu industrija,
- deja,
- vizuālā māksla (izstāžu zāļu, galeriju darbība),
- skatuves māksla,
- izdevējdarbība (preses izdevumi, grāmatas),
- reklāma, komunikācijas, mārketinga komunikācijas,
- izklaides industrija,
- plašsaziņas līdzekļi (TV, radio, interneta portāli).

Amatniecība tiek uzskatīta kā nozīmīga radošo industriju atbalstošā nozare.

Radošās industrijas ir stratēģiski svarīgā pozīcijā, jo tās veicina gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi visos Eiropas Savienības reģionos un pilsētās, tādējādi sniedzot ieguldījumu Eiropas Savienības izaugsmes stratēģijas Eiropa 2020 mērķu sasniegšanā.

Saskaņā ar Viedās attīstības stratēģiju un politikas dokumentu „Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam” netehnoloģiskās inovācijas un radošās industrijas ir horizontāls segments, kura attīstība dod pievienoto vērtību gan tradicionālajām tautsaimniecības nozarēm, gan strauji augošajām nozarēm, īpaši IKT.

Kultūrpolitikas pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam „Radošā Latvija” radoša uzņēmējdarbība noteikta kā minimālā kultūras pakalpojuma groza sastāvdaļa visos attīstības centru līmeņos, sākot no pagasta centra līdz nacionāla un starptautiska līmeņa centriem.

Radošās industrijas Zemgalē

Zemgales reģiona iekšzemes kopproduktā radošā sektora piensums pārspēj pārtikas un tekstilrūpniecību, ķīmisko produktu ražošanu un pat operācijas ar nekustāmo īpašumu. Zemgalē radošās industrijas pārstāv ap 2% no kopējā ekonomiski aktīvo statistikas vienību skaita, kas norāda uz to, ka pastāv noteikts radošuma līmenis reģionā, ir liels potenciāls radošo industriju attīstībai un pastāv arī liels pieprasījums pēc inovatīviem risinājumiem, kas dod iespējas jaunajiem uzņēmējiem uzsākt biznesu ar minimālo sākuma kapitālu, pārdodot savas idejas vai izstrādājot unikālus un savdabīgus risinājumus.

Zemgales reģionā ir salīdzinoši augsts radošuma līmenis. Zemgalē latviešu tradicionālajai kultūrai – dziedāšanai, muzicēšanai, teātra spēlēšanai un dejošanai – ir stabili pamati. Zemgalē, tāpat kā visā Latvijā, tradicionālās kultūras un amatiermākslas procesa nepārtrauktības nodrošināšana organizatoriski saistīta ar

kultūras un tautas namiem. Zemgalē ir 81 kultūras centrs, 478 māksliniecišķie kolektīvi, kuros darbojas vairāk kā 7463 dalībnieki.

Radošo industriju uzņēmumi

Zemgales plānošanas reģionā radošo industriju uzņēmumi lielākoties darbojas tekstila nozarē, vizuālās mākslas nozarē, mēbeļu ražošanas nozarē un sporta, atpūtas un izklaides nozarē. Zemgales reģiona radošo industriju raksturojums ir līdzīgs situācijai radošo nozaru sektorā Kurzemes un Latgales reģionos: Kurzemē un Zemgalē lielākā ir tekstila nozare. Visos trijos reģionos līdzīgu daļu aizņem mēbeļu ražošanas sektors, savukārt literatūras nozares atbalstošais sektors (poligrāfija un ierakstu reproducēšana) aptuveni vienādas pozīcijas ieņem Latgalē un Zemgalē.

Absolūtais vairākums - aptuveni 90% - radošo industriju un ar tām saistīto nozaru uzņēmumu pieskaitāmi mikro uzņēmumu kategorijai - ar nodarbināto skaitu 9 un mazāk.

Viens no nozīmīgākajiem soļiem radošo industriju uzņēmēju atbalsta jomā ir LIAA Radošo industriju inkubatora izveide 2016. gadā. Inkubators piedāvā atbalstu jaunaļiem uzņēmējiem un to biznesa idejām, sniedzot ne tikai līdzfinansējumu, bet arī nodrošinot koprades telpas, informatīvus pasākumus un konsultantus. Šeit jaunie uzņēmēji var gan atsperties un testēt savas biznesa idejas, gan veidot sadarbības tīklus ar citiem uzņēmējiem un dalīties savās zināšanās.

Tendences un rīcības radošo industriju jomā

Radošās industrijas ir viens no ekonomikas sektoriem, kurā vērojamas visdinamiskākās pārmaiņas, tādēļ, lai uzņēmēji spētu reaģēt atbilstoši mainīgajai tirgus situācijai, nepieciešams nodrošināt pastāvīgas izglītības un profesionālās pilnveides iespējas gan jaunaļiem uzņēmējiem, gan jau esošajiem nozares profesionāļiem.

Nepieciešama radošo industriju sekmēšana, balstoties uz trim prioritātēm: izglītības kvalitātes paaugstināšana; uzņēmējdarbības vides uzlabošanas un atbalsta pasākumu īstenošana; mārketinga un komunikāciju pasākumu īstenošana.

Reģioniem, ņemot vērā to funkcijas, galvenokārt tiek rekomendēts būt par starpniekiem un dažādu projektu, ideju un pasākumu iniciatoriem, uzturēt tīklojumus, kas noderīgi gan radošo industriju uzņēmējiem, gan izglītības iestādēm, gan iedzīvotājiem.

Pasvaldību līmenī rekomendācijas galvenokārt saistītas ar radošajām industrijām labvēlīgas vides veidošanu, stimulēšanu radošas personības uzsākt uzņēmējdarbību un iesaistīties dažādos plānošanas procesos.

Radošo industriju attīstības veicināšanas pasākumi reģionālā līmenī: prakses vietu informatīvās platformas izveide radošo industriju jomas studentiem; administratīvā sloga mazināšana radošo industriju uzņēmumiem; reģionu atbalsta fonda izveidošana radošo industriju attīstībai; radošajās industrijas uzņēmējdarbības uzsākšanas konsultatīvās atbalsta sistēmas izveide (balstoties uz vienas pieturas aģentūras principa, kur konsultācijas sniedz atbildīgo institūciju pārstāvji); popularizēt radošo industriju produktus ārvalstīs u.c.

Arī šo nozari būtiski ir skārusi vīrusa COVID-19 izplatība un ar to saistītie aizliegumi un ierobežojumi, radošās jomas pārstāvjiem radot nestabilitāti nodarbinātības, līdz ar to arī finansiālajā jomā – atceltie pasākumi, kur jāatgriež nauda par iegādātajām biļetēm, grūtības plānot pasākumus turpmāk, jo nav skaidrības par tālāko vīrusa izplatību un līdz ar to ierobežojumiem.

1.6. REĢIONA KAPACITĀTE

Kapacitātes stiprināšana ir svarīgs priekšnoteikums publiskās pārvaldes un sociālo partneru stabilitai, līdzsvarotai un mērķtiecīgai attīstībai.

Valsts un pašvaldību iestādes, to komercsabiedrības un nevalstiskās organizācijas reģionā nodrošina aptuveni 40% no visām darbavietām. Ekonomiskās krīzes rezultātā darbavietu skaits strauji samazinājās gan privātajā sektorā, gan sabiedriskajā sektorā. Strauji pieaugot bezdarbnieku skaitam reģionā, palielinājās darba slodze un pienākumi valsts un pašvaldību iestāžu esošajiem darbiniekiem.

Zemgales plānošanas reģiona administrācijas, pašvaldību, nevalstisko organizāciju un uzņēmēju finanšu kapacitāti atspoguļo budžets. Pašvaldību finansiālā situācija ir dažāda, pēdējos gados pašvaldību ieņēmumi ir mazāki nekā izdevumi, dotācijas no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda saņem 19 pašvaldības un aizņēmumu saistības ir visām Zemgales plānošanas reģiona pašvaldībām.

Ārējais finansējums veido lielu daļu no pašvaldību ieņēmumiem, un tas ir nozīmīgs finansējums teritorijas attīstībai. Kopīgas intereses un vienots skatījums uz attīstību veicinātu ārējā finansējuma piesaisti jaunajā 2021.-2027. gada periodā.

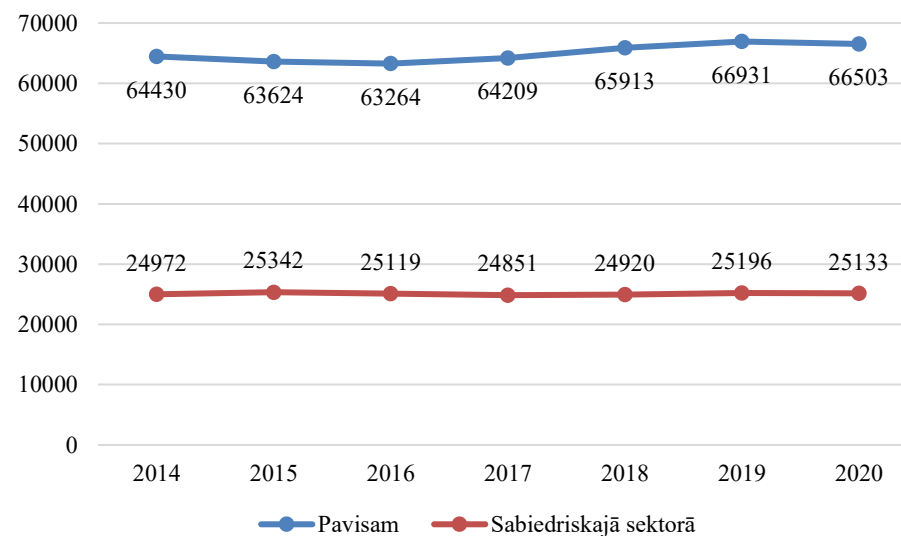
Lai nodrošinātu kvalitatīvu teritoriju attīstības plānošanu, ir jāstiprina cilvēkresursu kapacitāte visos pārvaldes līmeņos, t.sk. reģionālajā, un vietējā, savukārt tās īstenošanai būtiski ir nodrošināt plašākas un daudzveidīgākas iespējas reģionu un pašvaldību attīstības plānošanas dokumentu ieviešanai.

1.6.1. ADMINISTRATĪVĀ KAPACITĀTE

Administratīvās kapacitātes stiprināšana ir svarīgs priekšnoteikums publiskās pārvaldes un sociālo partneru stabilitai, līdzsvarotai un mērķtiecīgai attīstībai.

Reģiona administratīvo kapacitāti veido valsts un pašvaldību iestādes, to komercsabiedrības un nevalstiskās organizācijas. Saskaņā ar Lursoft datiem, līdz ATR Zemgales plānošanas reģionā ietilpst 22 pašvaldības, t.sk. 2 nacionālās nozīmes pilsētas un 20 novada pašvaldības, 1530 biedrības un nodibinājumi, kā arī valsts iestāžu reģionālās struktūrvienības, filiāles un nodaļas, kas nodrošina aptuveni 40% no visām darbavietām reģionā.

Laika posmā no 2014.-2020. gadam aizņemto darbavietu skaits Zemgales plānošanas reģionā visos sektoros ir palielinājies par 2073 vietām jeb 3.1%, tai skaitā aizņemto darbavietu skaits sabiedriskajā sektorā (valsts un pašvaldību iestādes un to komercsabiedrības, komercsabiedrības ar valsts vai pašvaldību kapitāla daļu 50% un vairāk, kā arī nodibinājumi, biedrības, fondi un to komercsabiedrības), ir palielinājies par 161 vietām jeb 0.6%.



1.165.attēls. Aizņemto darbavietu skaits Zemgales plānošanas reģionā 2014.-2020. gadā (pirmajā ceturksnī)

Avots: LR Centrālās statistikas pārvaldes dati

Stiprinot pašvaldību, biedrību un nodibinājumu administratīvo kapacitāti, nozīmīga loma ir arī Zemgales plānošanas reģionam, kas organizē seminārus un apmācības par aktuālām tēmām (ES fondu un programmu izsludināto konkursu aktivitātēm, veidlapas aizpildīšanu, kā arī praktiskajām apmācībām ar projektu ieviešanu saistītiem jautājumiem, lietvedības, iepirkumu organizēšanu, publicitātes un komunikāciju jautājumi utt.) un koordinē nozaru darba grupas, kurās reģiona pašvaldībām, NVO un uzņēmējiem ir iespējas tikties, dalīties pieredzē un izstrādāt sadarbības projektu idejas. Sadarbības veidošanai un stiprināšanai starp valsti – pašvaldībām – NVO – uzņēmējiem ir jāiegulda darbs un resursi, taču šāda veida partnerība veicina teritoriju attīstību un ir instruments pārvaldību darbības uzlabošanai. Dažādu ieinteresēto pušu sadarbība var palīdzēt

identificēt jaunas ekonomiskās attīstības iespējas, kas balstās uz vietējām zināšanām un prasmēm.

Nemot vērā līdzšinējo pieredzi, ir jāturpina stiprināt reģionu kapacitāti, lai nostiprinātu plānošanas reģiona lomu valsts pārvaldē un vietējā līmeņa pārvaldes institūciju kapacitātē, paaugstinot to efektivitāti un pienesumu reģiona un vietējo pašvaldību teritoriju ekonomiskajai un sociālajai izaugsmei. Tomēr īpaša uzmanība jāvelta administratīvās kapacitātes stiprināšanai sociālajiem partneriem un NVO, lai uzlabotu politikas veidošanas kvalitāti, kā arī, lai palielinātu pilsoņu ieguvumu un stiprinātu administratīvo efektivitāti nacionālā, reģionālā un vietējā līmenī un uz sabiedrības vajadzībām vērstas politikas veidošanā un ieviešanā.

Finanšu ministrija ir sagatavojusi Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2021.–2027. gada plānošanas perioda darbības programmas projektu. Darbības programma izstrādāta ciešā sadarbībā ar nozaru ministrijām ar mērķi nodrošināt investīciju platformu nākamajiem septiņiem gadiem zināšanās balstītai ekonomikas transformācijai uz zaļajām tehnoloģijām un inovācijām.

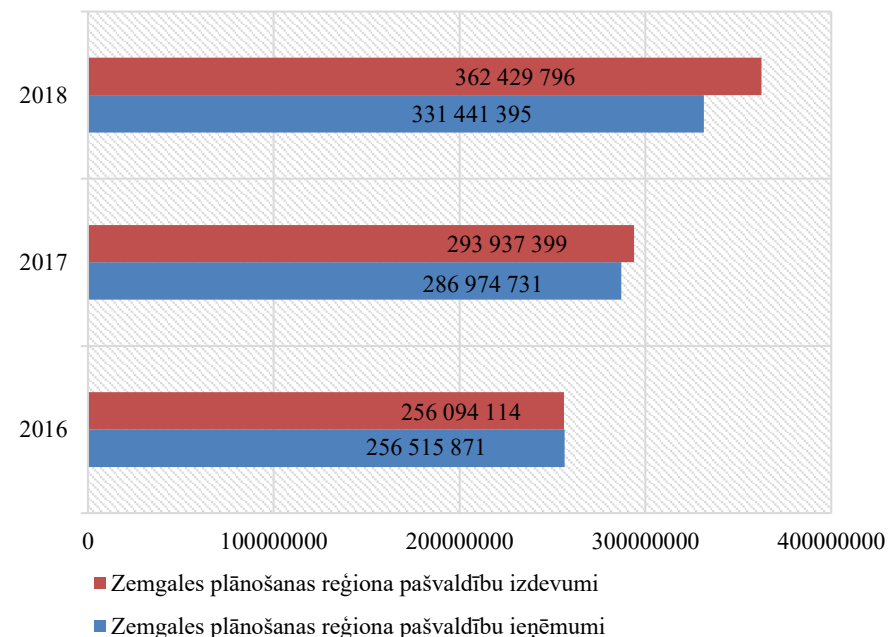
1.6.2. FINANŠU KAPACITĀTE

Zemgales plānošanas reģiona administrācijas, pašvaldību, nevalstisko organizāciju un uzņēmēju finanšu kapacitāti atspoguļo to budžeti.

Pašvaldības savus budžetus izstrādā, apstiprina un izpilda patstāvīgi, ievērojot "Likumu par budžetu un finanšu vadību" un likumus "Par pašvaldībām" un „Par pašvaldību budžetiem”, kā arī citus saistošos normatīvos aktus. Pašvaldību budžeti sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta, kuri veido ieņēmumu daļu, izdevumu daļu un finansēšanas daļu.

Pēdējos gados pašvaldību ieņēmumi ir mazāki nekā izdevumi - 2019. gadā izdevumi pārsniedza ieņēmumus par 30,988,401.00 EUR, kas varētu būt izskaidrojams ar pašvaldību lielāku iesaisti projektu līdzfinansēšanas programmas, jo vēl 2016. gada pašvaldību izdevumu ieņēmumu kopēja bilance veidojas pārpalikums 421,757.00 EUR izmēra.

Zemgales pašvaldību finanšu kapacitāte ar normatīvajiem aktiem noteikto pašvaldības funkciju izpildei ir ļoti atšķirīga, liela daļa pašvaldību ar saviem budžeta ieņēmumiem nevar nodrošināt savu funkciju izpildi.



1.166.attēls. **Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību ieņēmumi un izdevumi**
Avots: RAIM

Katras pašvaldības finanšu autonomijas, stabilitātes un rīcībspējas līmeni raksturo nodokļu ieņēmumi, kas veido lielāko daļu no pašvaldību pamatbudžeta kopapjoma. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk - IIN) ieņēmumi ir apjoma ziņā lielākie no nodokļu ieņēmumiem pašvaldību budžetos, un 2019. gadā Zemgales pašvaldības, kurās bija vislielākie IIN ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju, bija Ozolnieku un Aizkraukles novadi, Jelgavas pilsēta un Dobeles novads, savukārt vismazākie IIN ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju bija Jēkabpils, Krustpils, Rundāles novados. Savukārt, vislielākie nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju 2019. gadā bija Rundāles, Tērvetes, Jelgavas, Dobeles un Bauskas novados – Zemgales auglīgākajās teritorijās, bet vismazākie – Salas, Kokneses, Pļaviņu, Skrīveru novados.

Pašvaldība	Pašvaldības budžeta IIN ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju (EUR)	Pašvaldības budžeta NĪN ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju (EUR)
Jelgava	715,78	64,13
Pašvaldība	Pašvaldības budžeta IIN ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju (EUR)	Pašvaldības budžeta NĪN ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju (EUR)
Jēkabpils	549,56	37,42
Aizkraukles novads	735,97	60,28
Aknīstes novads	543,33	58,99
Auces novads	516,54	93,67
Bauskas novads	608,09	102,16
Dobeles novads	691,28	115,58
Iecavas novads	680,36	81,96
Jaunjelgavas novads	525,86	61,56
Jēkabpils novads	458,79	100,01
Jelgavas novads	582,05	134,89
Kokneses novads	606,78	55,81
Krustpils novads	445,70	90,25
Neretas novads	499,89	83,76
Ozolnieku novads	742,94	96,90
Pļaviņu novads	554,94	56,66
Rundāles novads	477,37	187,79
Salas novads	547,55	54,08
Skrīveru novads	683,94	55,28
Tērvetes novads	598,06	182,11
Vecumnieku novads	564,39	81,69
Viesītes novads	502,84	67,14

1.39.tabula. Zemgales pašvaldību budžeta – iedzīvotāju ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju 2019. gadā

Avots: RAIM

Ar mērķi radīt pašvaldībām līdzīgas iespējas ar likumu noteikto funkciju izpildē, ņemot vērā pašvaldību sociālekonomiskās atšķirības, Latvijā ir izveidota un darbojas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēma. Dotācijas no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda Zemgalē saņem 19 pašvaldības, t.sk. republikas pilsēta Jēkabpils. Ozolnieku un Aizkraukles novadi ne iemaksā, ne saņem dotācijas, iemaksas izlīdzināšanas fondā Zemgalē veic tikai Jelgavas pilsēta.

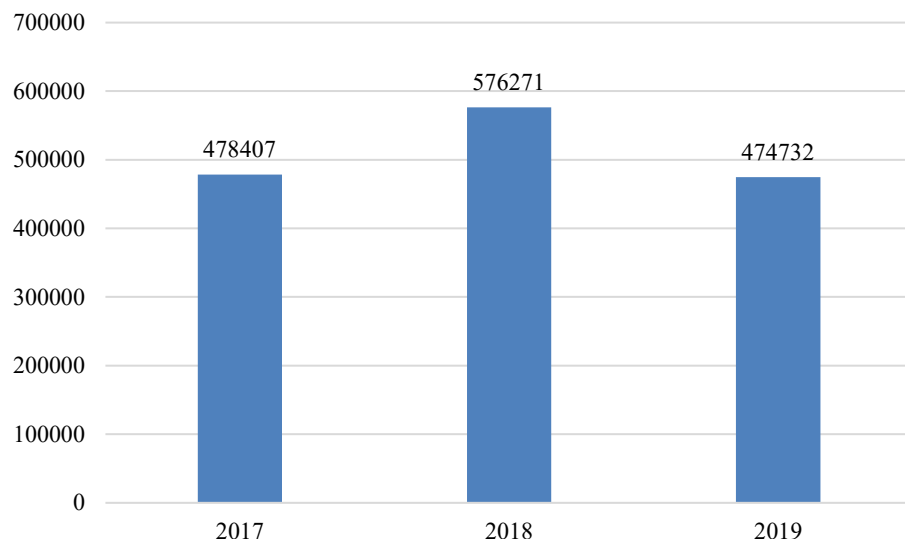
Pašvaldību finanšu kapacitāti atspoguļo arī uzņemtās aizņēmumu saistības. Pašvaldībām ir tiesības ņemt ilgtermiņa aizņēmumus, kā arī sniegt galvojumus. Iespējas piesaistīt kredītresursus pašvaldībām ir ierobežotas, jo parādsaistības, kurām iestāties atmaksāšanas termiņš kārtējā saimnieciskajā gadā kopā ar iepriekšējo gadu parādu saistībām, kurām iestāties atmaksāšanas termiņš, nedrīkst pārsniegt 20% no pašvaldības kārtējā saimnieciskā gada budžeta kopapjoma. Ilgtermiņa aizņēmumus pašvaldības drīkst ņemt Eiropas struktūrfondu un citu finanšu instrumentu līdzfinansētu projektu priekšfinansējuma un pašvaldības līdzfinansējuma nodrošināšanai, kā arī izglītības infrastruktūras attīstībai.

Aizņēmumu saistības ir visām Zemgales plānošanas reģiona pašvaldībām. Vislielākās aizņēmumu saistības bija Jelgavas pilsētas pašvaldībai – 18 457 891 euro.

1.6.3. ĀRĒJĀ FINANSĒJUMA PIESAISTE

Valsts un pašvaldību iestādēm, nevalstiskajām organizācijām un uzņēmējiem nozīmīgi ieņēmumi, ko var novirzīt attīstībai, ir Eiropas Savienības fondu un programmu finansējums.

NVO un uzņēmējiem bija iespējas saņemt finansējumu no Eiropas Sociālā fonda (ESF), Eiropas reģionālās attīstības fonda (ERAF), Kohēzijas fonda (KF), Eiropas Lauksaimniecības fonda Lauku attīstībai (ELFLA), Eiropas Zivsaimniecības fonda (EZF), Teritoriālās sadarbības programmām, Eiropas Ekonomiskās zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas finanšu instrumenta, Latvijas – Šveices sadarbības programma, Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta u.c. programmām.

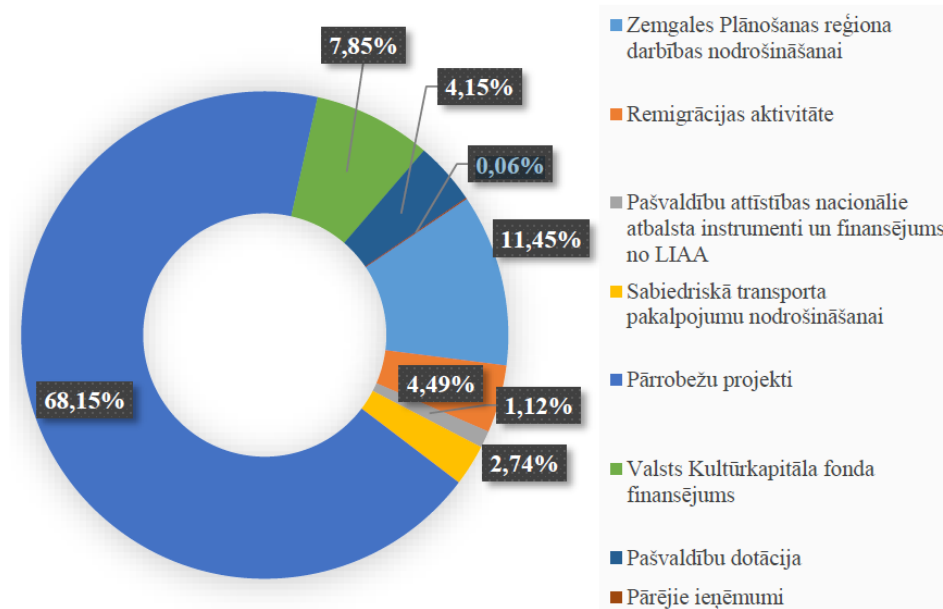


1.167.attēls. ES fondu (ELGF, ELFLA, EZF) projektu finansējums Zemgales plānošanas reģionā uz 1000 iedz, EUR

Avots: RAIM

Zemgales plānošanas reģionā ERAF, ESF un KF projektu finansējums kopš 2017. gada netiek piesaistīts, lai gan arī pēc 2017. gada apstiprināto ERAF, ESF un KF projektu īstenošana turpinājās līdz projektu termiņa beigām. Reģiona teritorijā lielākās summas tika piesaistītas no ELFLA, ELGF, EZF, ko var skaidrot ar to, ka Zemgalē ļoti attīstīta ir lauksaimniecība. Pašvaldību griezumā lielākās summas piesaistītas Jelgavas, Dobeles un Bauskas novados, kas sniedz lielu ieguldījumu teritorijas attīstībai un uzņēmējdarbības attīstībai. Savukārt analizējot piesaistīto ESF, ERAF un KF finansējumu pašvaldību griezumā, lielākās summas ir piesaistījuši iestādes un uzņēmumi no Jelgavas un Jēkabpils pilsētu pašvaldībām un no Dobeles un Bauskas novadiem.

Nozīmīgu ieguldījumu reģionālajā attīstībā un ārvalstu finansējuma piesaistē ir devusi Zemgales plānošanas reģiona administrācija. Projektu dotācija un ārvalstu finansējums 2018. gadā veidoja 1 083 183 euro.



1.168.attēls. Zemgales plānošanas reģiona administrācijas ieņēmumi 2018. gadā

Avots: Zemgales plānošanas reģiona 2018. gada publiskais pārskats

Zemgales plānošanas reģions projektu ietvaros organizēja seminārus, apmācības, pieredzes apmaiņas vizītes, organizētas amatnieku un dizaineru sadarbības tikšanās, izstrādāti un popularizēti velomaršruti, iegādātas un uzstādītas norādes zīmes, informācijas stendi, velonovietnes, organizēta dalība starptautiskās un vietējās tūrisma izstādēs u.c. aktivitātes.

1.7. SABIEDRĪBAS DROŠĪBA

Sabiedrības drošības ir ļoti plaši aptverošs jēdziens pēc savas būtības, un iekļauj sevī ļoti daudz ne tikai negaidīto krīžu situāciju gadījumus, bet arī ikdienas dzīvi. Kā piemēru var minēt tādas dienestus, kas ikdienā rūpējas par sabiedrības drošību un ir valsts pakļautībā esošas iestādes, tādas kā Valsts policija (turpmāk – VP) Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (VUGD), Neatliekamā medicīniskā palīdzība (NMPD), pašvaldības pakļautības iestādes, tādas kā pašvaldības policija (turpmāk – PP), kārtības nodaļas, kā arī citas pašvaldības struktūrvienības, kuru tiešais uzdevums nav sabiedrības drošības nodrošināšana, bet kurām ir būtiska loma sabiedrības drošības nodrošināšanā. Tās varētu būt struktūrvienības, kuras veic pašvaldībās preventīvi/izzinošu darbu, tādā veidā jau agrīnā stadijā novēršot vai arī konstatējot potenciālo problēmu perēkli. Šādas pašvaldību struktūrvienības var būt arī saimnieciskās darbības nodrošināšanas operatīvie centri, un kā izcilu paraugpiemēru ne tikai reģionālā līmenī, bet arī valsts līmenī var atzīmēt Jelgavas pašvaldības operatīvās informācijas centru (POIC), kurš savu darbību jau ir izvērtis līdz Taktiskā operatīvā centra līmenim (TOC) jeb operatīvas vadības centrs (OVC), kas pēc būtības nodarbojas ne tikai ar saimniecisko dienestu operatīvu iesaisti akūtajās vietās pilsētā, pielietojot *izsisto logu*¹⁹ politiku pilsētas teritorijā, bet ar visu pilsētas dienestu iesaisti konstatēto problēmu risināšanai, iesaistot un koordinējot iesaistīto dienestu darbību. Šāda taktika no darbības un efektivitātes viedokļa ir pierādījusi sevi ļoti izcili.

2020. gada nogalē ZPR veidoja tematiskās grupu sanāksmes, izstrādājot attīstības programmu nākamajam plānošanas periodam – 2021.-2027. gadam. Vienā no sanāksmēm tika apskatīti sabiedrības drošības aspekti reģionā. Sanāksmē piedalījās gan pašvaldību pārstāvji, kuri pārstāvēja arī pašvaldības policiju, pašvaldības izpilddirektori, gan valsts iestāžu un ministriju pārstāvji (Iekšlietu, Tieslietu ministrijas), un tika izskatīti un uzklauti dažādi aspekti un viedokļi no speciālistiem attiecībā uz reģiona drošības situāciju.

Tāpat vērts pieminēt, ka ZPR 2020. gadā tika pabeigts apjomīgs pētījums (ar rīcības plānu) “Latvijas – Lietuvas pierobežu pašvaldību sadarbības uzlabošana sabiedriskās drošības nodrošinājuma jomā”, kas ietver ļoti skrupulozu pētījumu sabiedriskās drošības aspektā ZPR pierobežas teritorijās.

1.7.1. DROŠĪBAS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

Kopumā ZPR pašvaldību teritorijās sabiedriskā kārtība un drošība ir apmierinošā līmenī, tomēr ir jomas un teritorijas, kurās iespējami uzlabojumi. Pierobežas teritorijās izplatītas kaimiņvalsts iedzīvotāju izdarītās zādzības, savukārt tajā pašā laikā pierobežas pašvaldību teritorijās kopā noziedzīgo nodarījumu skaits uz 10 tūkst. iedzīvotāju ir mazāks nekā Latvijā kopā, izņēmums ir Bauskas novada pašvaldība. Par problēmu sabiedriskās kārtības un drošības jomā liecina arī liels ugunsgrēku, īpaši – kūlas ugunsgrēku, skaits. To skaits un radītie postījumi ir pārāk lieli, kas nozīmē to, ka tie ne tikai operatīvi jādzēš, bet arī jāpastiprina preventīvais darbs to samazināšanai.

Lai nodrošinātu sabiedrisko kārtību un drošību – aizsargātu personu dzīvību, veselību, tiesības un brīvību, īpašumu, sabiedrības un valsts intereses no noziedzīgiem un citiem prettiesiskiem apdraudējumiem²⁰ – Latvijas pierobežas pašvaldību teritorijās darbojas gan četri VP iecirkņi ar kopā 20 inspektoriem (ko atbalsta papildu VP personāls), gan pašvaldības policijas un viena novada domes Sabiedriskās kārtības nodaļa, kurās kopumā nodarbināti 47 darbinieki. Tomēr, izvērtējot nepieciešamo policijas darbinieku skaitu, jāņem vērā ne tikai noziedzīgu nodarījumu un administratīvo pārkāpumu skaits teritorijā, bet arī iedzīvotāju skaits un teritorijas platība. Pašvaldību policistiem nereti ir liela slodze, īpaši pašvaldībās, kurās ir liela platība un maz policistu, piemēram, Viesītes novadā. Salīdzinājumam Viesītes novadā viens pašvaldības policists apkalpo vairāk nekā piecus tūkstošus iedzīvotāju (uz 1000 iedzīvotājiem ir 0.2 pašvaldības policisti), bet Vecumnieku novadā – 1115 iedzīvotāju (uz 1000 iedzīvotājiem ir 0.9 novada domes sabiedriskās kārtības darbinieku). Arī Lietuvas pierobežas pašvaldību teritorijās sabiedriskās drošības un kārtības situācija ir apmierinoša, tomēr uzlabojama.

Policistu un sabiedriskās kārtības speciālistu trūkumu ietekmē gan atalgojuma apmēri un tā noteikšanas politika, apdrošināšana, kas mazina potenciālo policistu skaitu, gan arī vakanču/amata vietu skaita nenoteikšana pašvaldībās finansējuma vai, iespējams, citu faktoru dēļ. To pašu faktoru ietekmē vērojami gadījumi, kad policistiem trūkst nepieciešamo prasmju, sagatavotības vai motivācijas.

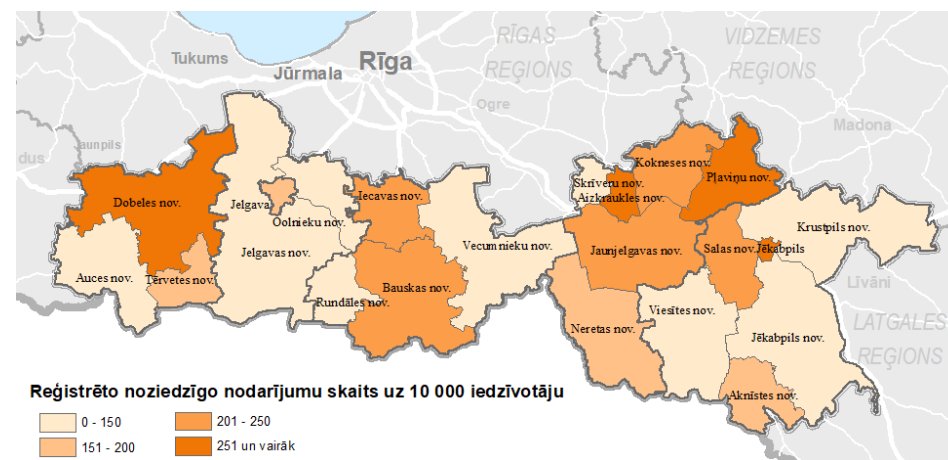
¹⁹ Izsisto logu politika – veids, kā ASV Ņujorkā 1980.gados apkaroja huligānismu

²⁰ ZPR pētījums “Latvijas – Lietuvas pierobežu pašvaldību sadarbības uzlabošana sabiedriskās drošības nodrošinājuma jomā”

Drošības situācijas uzlabošanā būtiska ir informācijas analīze – lai izvērtētu, kā situāciju uzlabot, jāiegūst skaidra informācija par esošo situāciju un tās problēmām. Šajā jomā ir vairāki ierobežojumi. Latvijas pašvaldībām ir atšķirīgas informācijas atspoguļošanas tradīcijas – kamēr daļa pašvaldību gada pārskatos publicē detalizētu informāciju par sabiedriskās drošības un kārtības jomu atbilstoši pašvaldību policijas līmeņa kompetencei (t.i. par jomām, par kurām atbild pašvaldības policija – pašvaldības saistošo noteikumu ievērošanas tendences, kompetencē esošo Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) pārkāpumu dinamika, sadarbība ar citām drošības struktūrām un institūcijām u.c.), daļa pašvaldību atspoguļo ļoti skopu informāciju vai to neatspoguļo vispār. Otrkārt, VP kompetencē esošos jautājumus (kriminālpārkāpumi, ceļu satiksmes negadījumu skaits, daļa LAPK pārkāpumu u.c.) atspoguļojoši dati nereti netiek apkopoti novadu griezumā. Piemēram, ceļu satiksmes pārkāpumu dati novadu griezumā pieejami, bet pārējo administratīvo pārkāpumu dati pieejami tikai VP iecirkņu griezumā. Novadu griezumā nav pieejami arī VP izsaukumu un kopējais sastādīto protokolu skaits. Tādējādi, lai arī ir iespējams vērot atsevišķas tendences, datus balstīta informācija par drošības situāciju novados nav pilnībā pieejama. Papildus iespējas analizēt situāciju lielā mērā ietekmē arī darbinieku noslogojums un kompetence.

Vēl situācijas analīzei un arī specifisku problēmu risināšanai būtiska ir pašvaldības policistu un sabiedriskās kārtības speciālistu sadarbība ar VP. Sabiedriskās apspriešanas laikā darba grupās PP pārstāvji norādīja, ka PP esošo sadarbību ar VP pārsvarā vērtē kā labu. Tomēr PP un VP funkciju dalījums nozīmē, ka kompetences ievērojami atšķiras un tādēļ atšķiras arī PP sadarbība ar citām DPS – lielākoties sadarbībai aktuālo jautājumu risināšana prasa VP dalību. PP pārstāvju vidū jaušama vēlme sadarboties ar citām drošības pakalpojumu sniedzēju (turpmāk – DPS) institūcijām arī tiešā veidā, īpaši gadījumos, kad tas uzlabotu darbības efektivitāti, piemēram, samazinātu policijas reaģēšanas laiku vai informācijas iegūšanas laiku. Īpaši nepieciešams sadarboties ar Lietuvas DPS, piemēram, ārkārtas situāciju risināšanā un informācijas apmaiņā. Tā kā PP kompetencē ir ziņošana VP par drošību apdraudošiem gadījumiem teritorijās, pierobežas teritorijās tieša Latvijas PP sadarbība ar Lietuvas DPS būtu attīstāma, jo tādējādi iespējams iegūt pilnīgāku informāciju par gadījumiem, kas saistīti arī ar Lietuvas teritoriju vai iedzīvotājiem. Šobrīd sadarbība ar Lietuvas DPS ir lielākoties VP, kura veic kopīgus reidus ne tikai ar Lietuvas Valsts policiju, bet arī ar Latvijas un Lietuvas robežsardzes dienestiem. Valsts robežsardze sadarbību vērtē kā labu.

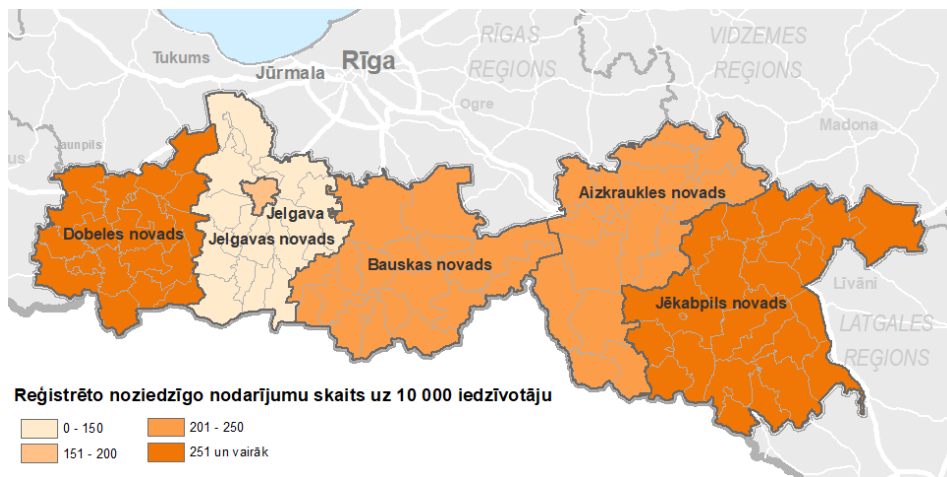
Vienlaikus gan valsts, gan pašvaldību drošības struktūru pārstāvji norādījuši uz nepieciešamību palielināt videonovērošanas kameru skaitu pašvaldību teritorijās. Iespējams attīstīt arī vietējo iedzīvotāju iesaistīšanos sabiedriskās drošības nodrošināšanā ar personīgiem videonovērošanas līdzekļiem un aplikācijām, kā labu piemēru var minēt Jelgavas pilsētu ar savu mobilo aplikāciju. Sakārtojams arī veids, kādā nepieciešamības gadījumā notiek valsts un pašvaldību pārstāvju apmaiņa ar videoierakstiem – arī pierobežas teritorijās, tā kā process notiek ar Valsts policijas starpniecību, savukārt Latvijas pierobežas pašvaldībās, kur par ierakstu glabāšanu atbildīgi pašvaldību policisti, informācijas apmaiņa dažkārt prasa pārāk ilgu laiku.



1.169.attēls. Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits uz 10000 iedzīvotājiem Zemgales plānošanas reģionā 2019. gadā (novados pirms ATR)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Vērtējot datus par reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaitu Zemgales plānošanas reģionā, redzams, ka augstāks noziedzīgo nodarījumu līmenis (skaits uz 1000 iedzīvotājiem) ir Dobeles, Aizkraukles, Pļaviņu novados un Jēkabpilī, savukārt vērtējot novadus pēc ATR tas būtu Dobeles un Jēkabpils novados, savukārt zemākais – Jelgavas novads.



1.170.attēls. Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits Zemgales plānošanas reģionā 2019. gadā (novados pēc ATR)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Vērtējot reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaitu laikā no 2014. līdz 2019. gadam, redzams, ka skaits katru gadu mainās, bet kopumā ir samazinājies par 19.8%. Jelgavas novadā noziedzīgo nodarījumu skaits šo gadu laikā ir samazinājies gandrīz uz pusi.

Administratīvi teritoriālā vienība	Noziedzīgu nodarījumu skaits (pa gadiem)					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Jelgava	1445	1271	1083	934	1040	939
Jēkabpils	755	765	749	660	567	786
Aizkraukles novads	268	245	250	304	261	254
Aknīstes novads	43	62	40	47	36	50
Auces novads	104	96	94	87	85	90
Bauskas novads	605	668	593	567	557	521
Dobeles novads	650	620	629	587	566	573
Iecavas novads	248	238	179	200	192	174
Jaunjelgavas novads	161	184	204	146	133	111
Jelgavas novads	419	382	284	267	276	253
Jēkabpils novads	69	65	58	53	59	63
Kokneses novads	124	189	159	136	124	108

Krustpils novads	131	122	107	94	93	80
Neretas novads	84	60	73	56	65	55
Ozolnieku novads	149	136	140	129	131	116
Plaviņu novads	140	151	105	134	141	153
Rundāles novads	84	68	54	57	55	48
Salas novads	96	59	64	53	65	66
Skrīveru novads	46	57	76	62	68	43
Tērvetes novads	62	29	33	42	64	63
Vecumnieku novads	121	162	151	124	151	112
Viesītes novads	60	37	35	38	38	47
KOPĀ	5864	5666	5160	4777	4767	4705

1.140.tabula. Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits Zemgales plānošanas reģiona novados 2014.-2019. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Vērtējot reģistrēto ugunsgrēku skaitu 2019. gadā, redzams, ka Dobeles novadā un Jelgavā gadā dzēsti vairāk kā 150 ugunsgrēki.



1.171.attēls. Reģistrēto ugunsgrēku skaits 2019. gadā Zemgales plānošanas reģionā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

1.7.2. RISKU VADĪBA UN CIVILĀ AIZSARDZĪBA

Saskaņā ar Valsts SIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra" pētījumu „Sākotnējais plūdu riska novērtējums 2019.-2024. gadam”, kā arī Stratēģiskiem ietekmes uz vidi novērtējumiem “Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns 2016.-2021. gadam” un “Lielupes upju baseinu apgabala plūdu risku pārvaldības plāns 2016.-2021. gadam”, kā nozīmīgākie vides riski tiek minēti plūdi un pali. Arī VARAM pētījumā “Būtisku vides risku apzināšana Latvijas pašvaldībās 2014.-2020. gada finanšu plānošanas perioda atbalstāmo aktivitāšu identificēšanai” par būtiskiem vides riskiem tiek minētas piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas, lauksaimnieciskās darbības radītais piesārņojums, mazo HES darbība, pārrobežu piesārņojums u.c.

Lai nodrošinātu reaģēšanu katastrofu gadījumos, pastāvot katastrofas draudiem, kā arī lai atbalstītu valsts aizsardzības sistēmas vajadzības, ja noticis militārs iebrukums vai sācies karš, valsts institūcijas un pašvaldības veido civilās aizsardzības sistēmu katastrofu pārvaldīšanai un izstrādā civilās aizsardzības plānus.

Reģiona ietvaros vairākām pašvaldībām ir izstrādāti civilās aizsardzības plāni, kuros sniegts pastāvošās bīstamības novērtējums, aplūkojot gan industriālos riskus – iespējamās avārijas rūpniecības objektos vai transporta ceļos, gan arī sociālos, veselības, dabas katastrofu, lauksaimniecības, kā arī hidrobūvju – polderu un mazo hidroelektrostaciju riskus, kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā naftas un dabasgāzes vadu riskus. Ņemot vērā bīstamības līmeni, noteikti pasākumi un nepieciešamie resursi katastrofu gadījumiem, izvērtētas operatīvo dienestu iespējas un kapacitāte.

Latvijas – Lietuvas projektu ietvaros jau realizētas aktivitātes glābšanas dienestu kapacitātes celšanai un pārrobežu sadarbībai, kas ievērojami samazina zaudējumus ārkārtas situāciju gadījumos. Uzsāktas iniciatīvas arī pārrobežu sadarbībai ekoloģisko avāriju gadījumos (ievērtējot pārrobežu upju baseinus).

Ņemot vērā, ka reģiona teritorijā atrodas tādi valsts un reģionālas nozīmes paaugstinātas bīstamības objekti kā publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras objekti, tajā skaitā Jelgavas dzelzceļa stacija, SIA "OKTĀNS" naftas bāze (Uzvaras iela 52, Dobeles), SIA "Baltic Agro" Jelgavas servisa centrs (Akmeņu ceļš 1, Raubēni, Cenu pagasts), SIA "DANFORT" Jelgavas naftas bāze (Aviācijas iela 10, Jelgava), AS "VIRŠI-A" degvielas noliktava "Avoti" (Druvas iela 8,

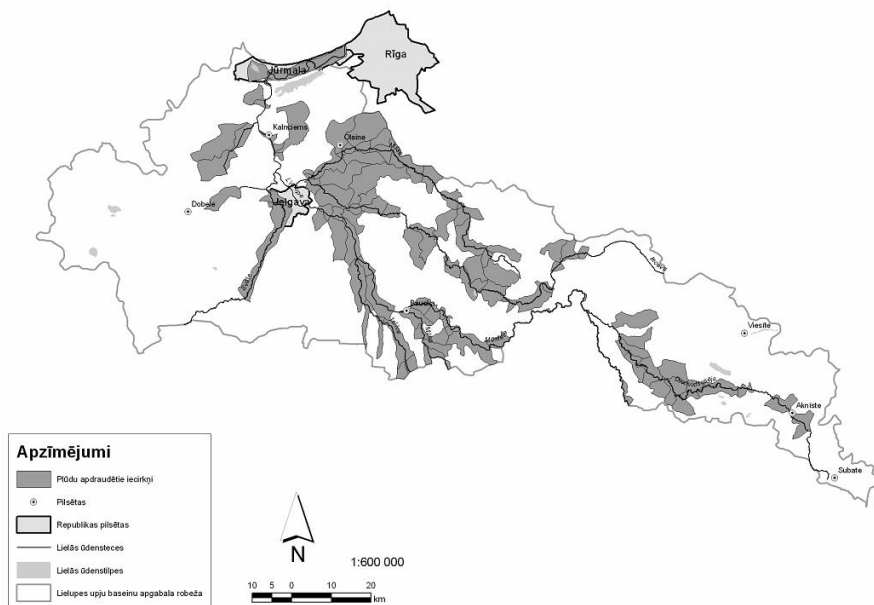
Aizkraukles pagasts), nepieciešams veikt risku novērtējumu visai Zemgales plānošanas reģiona teritorijai, paaugstināt glābšanas dienestu kapacitāti un uzlabot pašvaldību sadarbību.

Sabiedriskās apspriešanas laikā darba grupas ietvaros, diskusiju laikā starp atbildīgām amatpersonām no pašvaldībām un valsts iestādēm, kas atbildīgi par Civilo aizsardzību (turpmāk – CA), civilo aizsardzības komisiju (turpmāk – CAK), ļāva izvirzīt sekojošas prioritātes, lai uzlabotu darbu CA jomā:

- nodrošināt tehnisko aprīkojumu CAK dalībniekiem attālināto sēžu rīkošanai;
- jābūt efektīvākai resursu koordinācijai, piemēram, ja kādā novadā ir novērsti plūdi, tad jādomā par efektīvāku resursu un spēku novirzīšanu uz citu novadu;
- Zemgales plānošanas reģionam, pārņemot CAK koordināciju, jāveicina komunikāciju un informācijas apmaiņu starp HES operatoru un citu paaugstinātas bīstamības objektiem un CAK;
- operatīvas informāciju centri atvieglo darbu un pienākumu izpildi visām iesaistītajām pusēm;
- moderns aprīkojums, automātiskas mērījuma sistēmas un digitalizācija var būtiski uzlabot drošību.

Plūdu riski

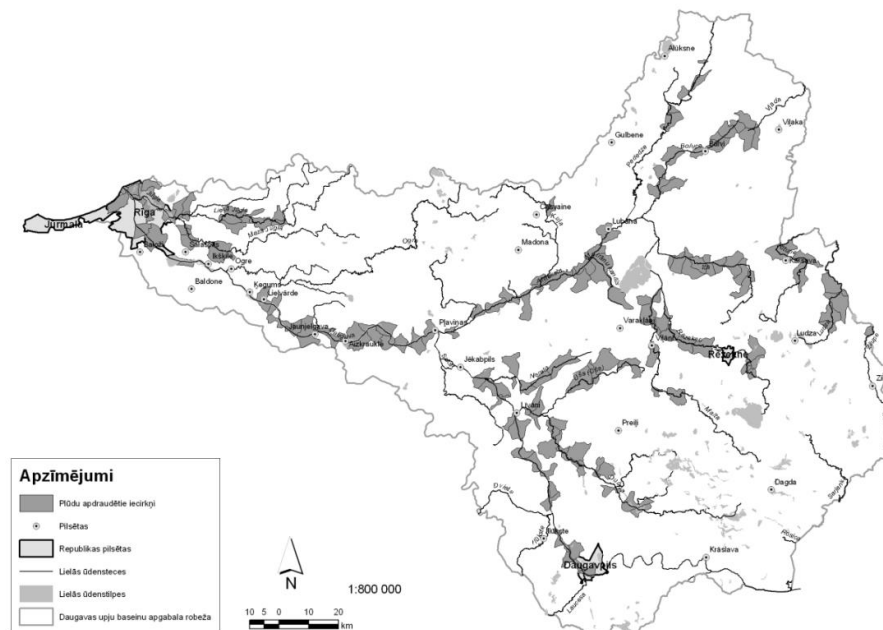
Saskaņā ar Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānu, Lielupes apgabalā pastāv nozīmīgs plūdu risks. Plūdi, strauji palielinoties upju notecei, skar tādas upes kā Iecava, Misa, Garoze, Svēte, Tērvete, Auce, Platone, Vircava, Sesava, Svītene, Vecbērze, Driksa, Lielupe, kā arī Velna grāvi. Kreisā krasta pietekās (Svītēnē, Sesavā, Vircavā, Platonē) atklātās teritorijas un smago augšņu dēļ vērojami strauji vasaras – rudens plūdi. Labā krasta pietekās (Iecava, Misa) pali ir izlīdzinātāki un ilgstošāki. Viena no plūdu apdraudētākajām teritorijām ir Jelgavas pilsēta. Nozīmīgam plūdu riskam ir pakļautas arī cilvēku radītās plūdu apdraudētās teritorijas, kas saistītas ar polderiem un mazajiem HES, t.sk. HES uz Bērzes upes, Svētes upes, Platones upes un Dienvidsusējas upes.



1.172. attēls. Plūdu riska teritorijas Lielupes upju baseina apgabalā

Avots: Lielupes upju baseinu apgabala plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021. gadam

Arī Daugavas apgabalā plūdi ir nozīmīgs risks, īpaši cilvēka darbības visvairāk ietekmētajās teritorijās, t.sk. Daugavas posmi no Ūsas/Ošas līdz Ziemeļsusējai, no Aiviekstes līdz Ogres un no Ogres līdz Langai.



1.173. attēls. Plūdu riska teritorijas Daugavas upju baseina apgabalā

Avots: Daugavas upju baseinu apgabala plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021. gadam

Daugavas HES kaskāde (Pļaviņu HES, Ķeguma HES un Rīgas HES) ir atzīta par Nacionālas nozīmes plūdu riska teritoriju, jo Daugavas HES kaskādes būvju iespējamā avārija rada plūdu draudus daudz lielākās teritorijās un daudz lielākam iedzīvotāju skaitam salīdzinot ar dabisko faktoru izraisīto plūdu apdraudētajām teritorijām. Kā viena no galvenajām ar Daugavas HES kaskādi saistītajām problēmām ir Aizkraukles pilsēta, novads, Skrīveru un Jaunjelgavas novadi un to tuvākās teritorijas pretplūdu aizsardzība. Plūdu riski, kas saistīti ar mazo HES ūdenskrātuvēm ir salīdzinoši mazāki. Tajā pašā laikā, apsaimniekojot mazos HES, it īpaši tos, kas izvietoti kaskādēs, ne vienmēr tiek ņemti vērā iespējamie avāriju draudi palu un plūdu laikā, tai skaitā iespējams domino efekts kaskādēs, kad avārija upes augštecē ierīkotā HES var radīt nopietnus draudus pa strautu zemāk esošam HES. Lielupes upju baseina apgabalā atrodas 19 mazās HES, kuras izbūvētas uz 10 upēm, 4 no tām atrodas kaskādē - uz Svētes, Bērzes, Platones un Dienvidsusējas.

Latvijas Valsts ģeoloģijas un metroloģijas centra atbildībā ir plūdu riska informācijas sistēma, kas ir civilās aizsardzības un teritorijas plānošanas

instrumenti, kas nodrošina valsts un pašvaldību institūcijas ar atbilstošiem digitālajiem kartogrāfiskajiem materiāliem, kas ļauj plūdu risku savlaicīgi un kvalitatīvi integrēt dažāda līmeņa teritoriju plānošanas dokumentos, kā arī, nodrošina kvalitatīvu informāciju institūcijām, kas atbild par rīcības koordināciju plūdu gadījumā.

Plūdu riska pārvaldības virsmērķis Lielupes upju baseinu apgabalā ir samazināt ar plūdiem saistītu nelabvēlīgu ietekmi uz cilvēku veselību, vidi, kultūras mantojumu un saimniecisko darbību, tai skaitā, mazināt virszemes ūdeņu iespējamu piesārņojumu un krasta erozijas procesus jūras, upju, ezeru un HES uzpludinājumu krastos. Ņemot vērā dažādos plūdu cēloņus Lielupes upju baseinu apgabalā esošajās nacionālās nozīmes plūdu riska teritorijās izvirzīti atšķirīgi plūdu riska pārvaldības specifiskie mērķi.

Plūdu riska pārvaldības specifiskais mērķis	Plūdu riska teritorija, uz kurām šis mērķis attiecas
1. Samazināt jūras krastu erozijas un upju plūdu izraisīto apdraudējumu blīvi apdzīvotām vietām, mazinot risku iespējami lielākam iedzīvotāju skaitam un publiskās infrastruktūras objektiem	Nacionālās nozīmes plūdu riska teritorijas: Jūrmala Jelgava.
2. Samazināt plūdu apdraudējumu hidrobuļvju aizsargātās platībās un potamālo upju regulēto posmu pieguļošajās teritorijās.	Nacionālās nozīmes plūdu riska teritorijas: Babītes ezera polderi Lielupes palieņu polderi Vecbērzes polderis
3. Nodrošināt iespēju savlaicīgi (pirms plūdiem) novērtēt applūšanas riskus un sniegt atbildīgajām institūcijām un iedzīvotājiem nepieciešamo informāciju par applūstošo teritoriju apdraudētības pakāpi attīstot Plūdu riska informācijas sistēmu un pilnveidojot agrās brīdināšanas sistēmu	Nacionālās un lokālās nozīmes plūdu riska teritorijas
4. Novērst lietus un palu izraisītu lokālu teritoriju applūšanu, sakārtojot un attīstot virszemes noteces un lietus ūdeņu novadīšanas sistēmas.	Lokālās nozīmes plūdu riska teritorijas

1.41. tabula. **Plūdu riska pārvaldības specifiskie mērķi Lielupes upju baseina apgabalā**

Avots: Lielupes upju baseinu apgabala plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021. gadam

Piesārņotās vietas

Kā būtiskākie augsnes piesārņotāji jāmin rūpnieciskie piesārņojuma avoti, lauksaimniecība (ņemot vērā, ka ZPR atrodas nitrātu jutīgajā teritorijā), vēsturiskais piesārņojums no PSRS militārajām aktivitātēm, kā arī avārijas situācijas. Pēdējie statistiskie dati par avārijas situācijām, kas saistītas ar vides piesārņojumu, ir pieejami par 2019. gadu, kurā tika fiksētas 26 avārijas situācijas, kā rezultātā tika piesārņota reģiona vide. Visvairāk avārijas (kopā 13) fiksētas Jelgavas novadā, savukārt visbiežākais avāriju cēlonis ir naftas produktu noplūdes no transportlīdzekļiem (kopā 11 gadījumi).

Novads	Naftas produktu noplūdes no dzelzceļa cisternām	Naftas produktu noplūdes ostu akvatorijās un jūrā, upēs	Ķīmisko vielu noplūdes	Naftas produktu noplūdes no transportlīdzekļiem	Citi iemesli	Kopā
Aknīstes				1		1
Auces					1	1
Bauskas				4	1	5
Dobeles				1		1
Iecavas				1		1
Jaunjelgavas	1					1
Jelgavas	6	1	1	1	4	13
Neretas				1		1
Vecumnieku				2		2
Kopā	7	1	1	11	6	26

1.42. tabula. **Avārijas situācijas, kas saistītas ar vides piesārņošanu Zemgalē 2019. gadā**

Avots: Valsts vides dienesta dati

Zemgales teritorijā 2020. gada nogalē kopumā fiksētas 24 piesārņotas vietas un 561 potenciāli piesārņota vieta. Apskatot piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas reģiona novados, var secināt, ka tās lielākoties atrodas reģiona rietumu daļā, ar vislielāko koncentrāciju Jelgavas pilsētā, kur atrodas vairāki rūpnieciskie uzņēmumi, kas ir atzīmēti kā potenciāli piesārņotas vietas. Uz rietumiem no Jelgavas pilsētas, Jelgavas novadā, atrodas arī piesārņotā vieta Klāšķini, kur konstatēts hroma piesārņojums dzeramā ūdens akā. Jelgavas šķidro bīstamo atkritumu izgāztuves „Kosmoss” (piesārņotā vieta) sanācības darbi tika pabeigti 2012. gada oktobrī. Sanācības darbu rezultātā tika lokalizēta piesārņota vieta, izbūvējot rievsienu un meliorācijas sistēmu, vienlaikus rievsienu iekšpusē esošā

masa tika mineralizēta ar cementa ražošanas blakus produktiem un uz izgāztuves izveidots uzbērums. Projekta rezultātā apturēta turpmāka piesārņojošo vielu (nātrijs un kālija hlorīdi, grūti sairstošas organiskās skābes, amonijs, kā arī virkne smago metālu) uzsūkšanās pazemes ūdeņos un piesārņojuma nokļūšana Svētes upē.

Piesārņotās vietas bieži koncentrējas blīvi apbūvētās teritorijās un tuvu pilsētām, arī Jēkabpilī atrodas trīs piesārņotās teritorijas – Latvijas Nafta DUS Nr. 20, Jēkabpils katlu māja Nr.2 un Jēkabpils termināls.

N.p.k.	Vietas nosaukums	Nozare	Administratīvā vienība
1.	SIA „Mežrozīte” biodegvielas glabātuve	Cietā, šķidrā un gāzveida kurināmā un līdzīgu produktu vairumtirdzniecība	Cenu pagasts, Ozolnieku nov.
2.	AS “Virši” DUS Ērbergē	Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	Mazsalves pagasts, Neretas nov.
3.	Atkritumu izgāztuve „Cenši”	Atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	Bebru pagasts, Kokneses nov.
4.	Atkritumu izgāztuve „Brakšķi”	Atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	Līvberzes pagasts, Jelgavas nov.
5.	Klāšķini	-	Līvberzes pagasts, Jelgavas nov.
6.	DUS „Astarte nafta” Elejā	Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	Elejas pagasts, Jelgavas nov.
7.	Šķidro toksisko atkritumu izgāztuve	Atkritumu savākšana un apstrāde	Jelgava
8.	SIA „D.I.V.” DUS	Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	Jaunjelgava, Jaunjelgavas nov.
9.	Izgāztuve „Grantiņi”	Atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	Iecavas nov.
10.	SIA „Zemnieks” DUS	Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	Iecavas nov.
11.	Atkritumu izgāztuve „Lemķini”	Atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	Auru pagasts, Dobeles nov.
12.	SIA „ZemNor”	Pesticīdu u.c. agroķīmisko preparātu ražošana	Dobele

13.	„Glaudāni” (bijusī ķīmikāliju noliktava)	Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	Aknīstes pag., Aknīstes nov.
14.	Bijusī Aknīstes sovhoza noliktava	Augkopība; dārzenkopība; dārzkopība	Aknīstes pag., Aknīstes nov.
15.	Bijusī atkritumu izgāztuve „Bubuļi”	Atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	Asares pagasts, Aknīstes nov.
16.	Bijusī kodinātava Ancenē	- (bijusī indīgo ķīmikāliju noliktava)	Asares pagasts, Aknīstes nov.
17.	Izgāztuve „Lāčkalni”	Atkritumu apsaimniekošana, teritorijas tīrīšana	Auce, Auces nov.
18.	Jēkabpils termināls	Cietā, šķidrā un gāzveida kurināmā un līdzīgu produktu vairumtirdzniecība	Jēkabpils
19.	„Latvijas Naftas” DUS Nr. 20	Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	Jēkabpils
20.	Jēkabpils katlu māja Nr.2	Siltumapgāde	Jēkabpils
21.	Bijusī AS „Virši – A” DUS	Automobiļu degvielas mazumtirdzniecība	Aizkraukle, Aizkraukles nov.
22.	Bijusī dzelzsbetona rūpnīca	Būvniecībai paredzēto betona izstrādājumu ražošana	Aizkraukle, Aizkraukles nov.
23.	Bijusī koksnes atlieku krautuve „Lielmaņi”	Ar mežsaimniecību un kokmateriālu sagatavošanu saistīti pakalpojumi	Aizkraukles pagasts, Aizkraukles nov.
24.	Koksnes atlieku krautuve „Bruņenieki”	Ar mežsaimniecību un kokmateriālu sagatavošanu saistīti pakalpojumi	Aizkraukles pagasts, Aizkraukles nov.

1.43. tabula. Piesārņotās vietas Zemgales plānošanas reģiona teritorijā 2020. gadā

Avots: Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrs

Piesārņotajām, īpaši vēsturiski piesārņotajām vietām nepieciešami sanācijas pasākumi, un, tā kā sanācijas izmaksas ir ļoti lielas, nepieciešams veikt vietu prioritizēšanu, ņemot vērā dažādus faktorus, piemēram, kurš objekts rada vislielāko ietekmi uz vidi vai sabiedrību, jāņem vērā potenciālie attīstības projekti šo teritoriju tuvumā.

Būtu ieteicams aktualizēt informāciju par reģionā esošajām potenciāli piesārņotajām vietām, jo iespējams, ka kāda no reģistrā iekļautajām vietām vairs

nebūtu iekļaujama reģistrā vai arī varētu būt arī jaunas potenciāli piesārņotas vietas.

Iespējamais rīcības attīstības scenārijs

Izvērtējot esošo situāciju un apkopojot visa veida informāciju kas ir attiecināma uz sabiedrības drošību Zemgales plānošanas reģionā (sabiedriskās apspriešanas laikā iesaistot atbildīgo nozaru ekspertus), ka arī ņemot vērā plašo ZPR pētījumu “Latvijas – Lietuvas pierobežu pašvaldību sadarbības uzlabošana sabiedriskās drošības nodrošinājuma jomā” un strauji mainīgo situāciju pasaulē un valstī drošības jomā, ko tajā skaitā izraisīja arī COVID-19 pandēmija, tika izsecināts, ka visu aktuālo un aktualizēto problēmu vienojošs faktors ir:

- sadarbības/informācijas nepietiekamība (attiecīgajā laika brīdī);
- informācijas apmaiņas trūkums;
- dažādu struktūru, gan valsts, gan pašvaldības vienotas pieejas trūkums;
- datu/informācijas koordinēšanas nepietiekamība starp valsts un pašvaldības drošības struktūrvienībām;
- sadarbības trūkums;
- reaģēšanas laika un precizitātes uzlabošana.

Visu šo izvirzīto problēmu risinājums varētu būt Operatīvo centru izveide, kā tas jau ir izdarīts Jelgavas pilsētā, apvienojot visus pilsētas dienestus vienotā operatīvajā centrā, kas ļauj vienoti rast problēmu risinājumu, iesaistot un koordinējot nepieciešamas struktūrvienības. Tādā veidā novēršot ļoti daudzas iepriekš aprakstītās problēmas, kā arī ļoti būtiski saīsinot reaģēšanas laiku visiem iesaistītajiem dienestiem, jo visa koordinējošā darbība notiek centralizēti.

Līdz ar to ja šāda veida OVC centri tiktu izveidoti visas jaunizveidojamās (6) pašvaldībās, tad tas būtiski atvieglotu visu šo pašvaldību darbu ne tikai sabiedriskās kārtības jomā, bet arī pilsētu saimnieciskajā darbībā (infrastruktūras bojājumu operatīva novēršana, utt., ko netieši arī varētu attiecināt pie sabiedrības drošības).

Savukārt reģionālajā līmenī uz ZPR bāzes varētu izveidot jau stratēģisko operacionālo centru (turpmāk – SOC), kas savukārt apvienotu un koordinētu visu

nepieciešamo informāciju no sev pakļautiem reģioniem un pēc būtības būtu “darbināms” pilnā kapacitātē tikai krīzes situācijās, iesaistot no dažādām iestādēm attiecīgos speciālistus, kuri būs jau apguvuši nepieciešamo sagatavotību darbībai šādā centra un būtu atbildīgi par savas nozares koordinējošo darbu reģionā. Savukārt ikdienas režīmā SOC monitorētu kopējo situāciju un būtu atbildīgs arī par CA koordinējošo lomu reģionā.

ZPR SOC būtu pakļauts valsts SOC līmeņa struktūrai, tāpat kā visu pārējo plānošanas reģionu SOC.

Līdzīga formāta operatīvās vadības centri darbojas arī citās valstīs (tiesa gan, valsts ietvaros). Piemēram, Igaunijā ir izveidoti četri OVC, kas aptver visu Igaunijas teritoriju un tajos ir izvietoti visi operatīvo dienestu zvanu pieņēmēji un izsaukumu koordinētāji, kā arī papildus tiek veikta videonovērošana reģionā. Papildus šajos Igaunijas OVC tiek nodrošināta iespēja arī civilās aizsardzības komisiju darba nodrošināšanai ārkārtējās un krīzes situāciju laikā.

SOC un OVC darbības funkcijas būtu sekojošas²¹:

- pieņemt DPS izsaukumus;
- nodot izsaukumus atbilstīgajam DPS, informēt iespējami iesaistāmos DPS un koordinēt to darbu;
- ievadīt informāciju Vienotā notikuma reģistrā;
- uzturēt kopēju videonovērošanas sistēmu un veikt videonovērošanu diennakts režīmā;
- uzturēt sistēmu, kas atspoguļo visu DPS brigāžu aktivitāti (aktīvs/neaktīvs) un atrašanās vietu (nodrošinot visus operatīvos transportlīdzekļus ar GPS).

Ieguvumi no SOC un OVC būtu:

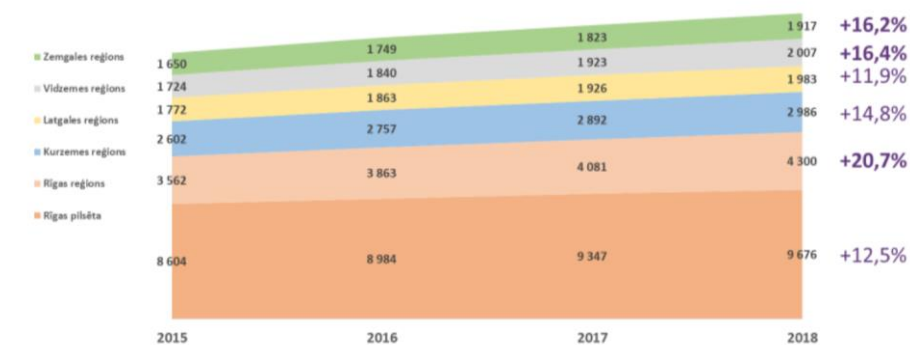
- vieglāk saskaņot sadarbību starp valsts, pašvaldību un krīžu situācijās, iespējams, arī privātām struktūrām;
- iespēja pēc ciešākas DPS sadarbības attīstīšanas izsūtīt alternatīvo brigādi uz notikuma vietu, ja notikuma vietas DPS tobrīd ir ilgāks iespējamās reaģēšanas laiks;
- iespēja efektīvāk reaģēt uz izsaukumiem un sniegt nepieciešamo palīdzību;
- iespēja lietderīgāk izmantot DPS resursus.

²¹ ZPR pētījums “Latvijas – Lietuvas pierobežu pašvaldību sadarbības uzlabošana sabiedriskās drošības nodrošinājuma jomā”

Nevalstisko organizāciju sektors

Pēc nevalstisko organizāciju (NVO) skaita reģionu griezumā Zemgale ierindojas piektajā vietā ar **1917** aktīvām organizācijām jeb **8,4%** no visām Latvijas aktīvajām organizācijām. Turklāt statistika liecina, ka, lai gan ir novērojama tendence organizāciju skaita pakāpeniskam pieaugumam Latgalē un Zemgalē, līdz ar straujāku pieaugumu citviet Latvijā, šajos reģionos iepriekšējās LPA sektora izpētes 2015. gadā procentuālais īpatsvars attiecībā pret citiem reģioniem ir mazinājies.

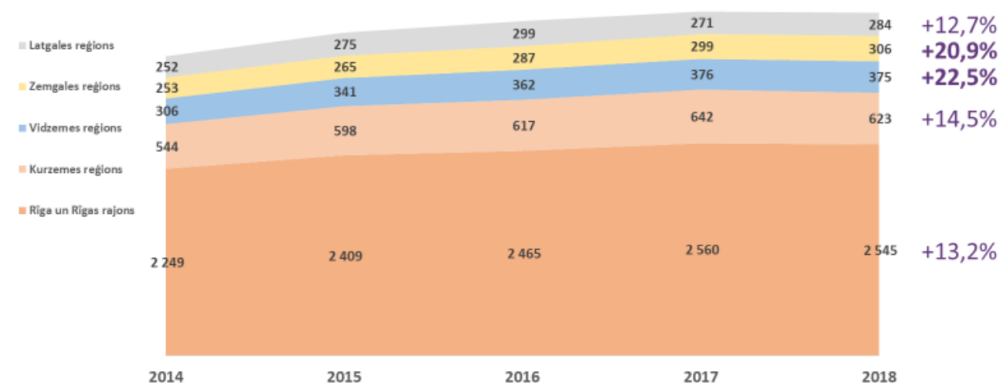
Tāpat Zemgalē atrodas 245 jeb 8,5% no sabiedriskā labuma organizācijām (SLO) no kopēja skaita valstī.



1.174. attēls. **Nodokļu maksātāju, kuru uzņēmējdarbības forma ir biedrība vai nodibinājums, skaits Latvijas reģionu griezumā**

Avots: Latvijas nevalstisko organizāciju sektora pārskats: skaits, aktivitāte, finanses 2019

Turklāt vērojama tendence, ka reģionos pieaug saimnieciskās darbības veikšana organizācijās, kas skaidrojams ar nepietiekamu valsts un pašvaldību finansējumu tām. 2018. gadā straujākais pieaugums organizāciju skaitam, kas nodarbojas ar saimniecisko darbību, vērojams Vidzemes reģionā (+22,5%) un Zemgales reģionā (+20,9%).



1.175. attēls. **Biedrību un nodibinājumu skaits, kas iesniedz gada pārskatos uzrāda ieņēmumus no saimnieciskās darbības Latvijas reģionu griezumā**

Avots: Latvijas nevalstisko organizāciju sektora pārskats: skaits, aktivitāte, finanses 2019

Kopumā ZPR un Zemgales reģiona pašvaldību sadarbību ar NVO var vērtēt kā pozitīvu un vērstu uz tālāku sadarbību.

2. REĢIONA SADARBĪBA UN FUNKCIONĀLĀS SAITES

2.1. IEKŠĒJĀS FUNKCIONĀLĀS SAITES

Būtiskākais atšķirību ietekmējošais faktors starp iepriekšējo periodu (2015-2020) un turpmāko periodu (2021-2027) neapšaubāmi būs administratīvi teritoriālā reforma (ATR), kas pēc 2021. gada pašvaldību vēlēšanām uz Latvijas kartes atstās tikai 42 pašvaldības līdzšinējo 119 vietējo pašvaldību vietā. To paredz 2020. gada 10. jūnijā pieņemtais (stājies spēkā 2020. gada 23. jūnijā) Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. Jaunās pašvaldību domes darbu uzsāks 2021. gada jūlijā.

Pēc ATR administratīvās teritorijas Latvijas Republiku iedalīs šādās **administratīvajās teritorijās**: valstspilsētu pašvaldību teritorijās; un novadu pašvaldību teritorijās.

Novada teritoriju iedala šādās vienībās:

- 1) pilsētās;
- 2) pagastos.

Zemgales plānošanas reģiona teritoriju pēc to pārvaldības tipa attiecībā uz to teritoriju var iedalīt divās grupās:

- valstspilsēta – Jelgavas pilsēta;
- pilsētnovadi – novadi, kuru sastāvā ietilpst viena vai vairākas pilsētas: Dobeles novads, Bauskas novads, Aizkraukles novads, Jēkabpils novads;
- lauku novads – novads, kura administratīvajā teritorijā nav nevienas valsts vai reģiona nozīmes pilsētas – Jelgavas novads.

Pašvaldību pārvaldības tipi attiecībā uz funkcionālo teritoriju, t.i., ietverot starppašvaldību un pārrobežas sadarbību, lai nodrošinātu pakalpojumus atbilstoši reģionālajiem darba tirgiem un tautsaimniecības vajadzībām, atšķiras. Valstspilsētas veido atsevišķas administratīvās teritorijas, un pastāv ciešas funkcionālās saiknes ar citām to apkaimes administratīvajām teritorijām, lauku un/ vai pilsētas novadiem vai ar citām republikas pilsētām.

Novadi, kas ietver vienu vai vairākas pilsētas, ir klasificēti kā pilsētnovadi. Šīs teritorijas bieži ietekmē arī kaimiņos esošo novadu attīstību, sevišķi tajos gadījumos, kad šādā pilsētnovadā ir bijušā rajona centra pilsēta (pēc ATR Zemgales plānošanas reģionā novadu robežas atbilda bijušo rajonu robežām). Atsevišķi pakalpojumu sniedzēji vēl aizvien izmanto rajonu dalījumu, kur

visbiežāk bijušo rajonu centru pilsētas ir šo pakalpojumu nodrošinātājas. Ceļu un komunikācijas sistēma ir lielākoties attīstījusies atbilstoši rajonu robežām. Līdz ar augstākminēto, pēc ATR novadu dalījuma tiekot pielīdzinātam bijušo rajonu robežām, atsevišķās jomās būs atvieglots skatījums šajos jautājumos.

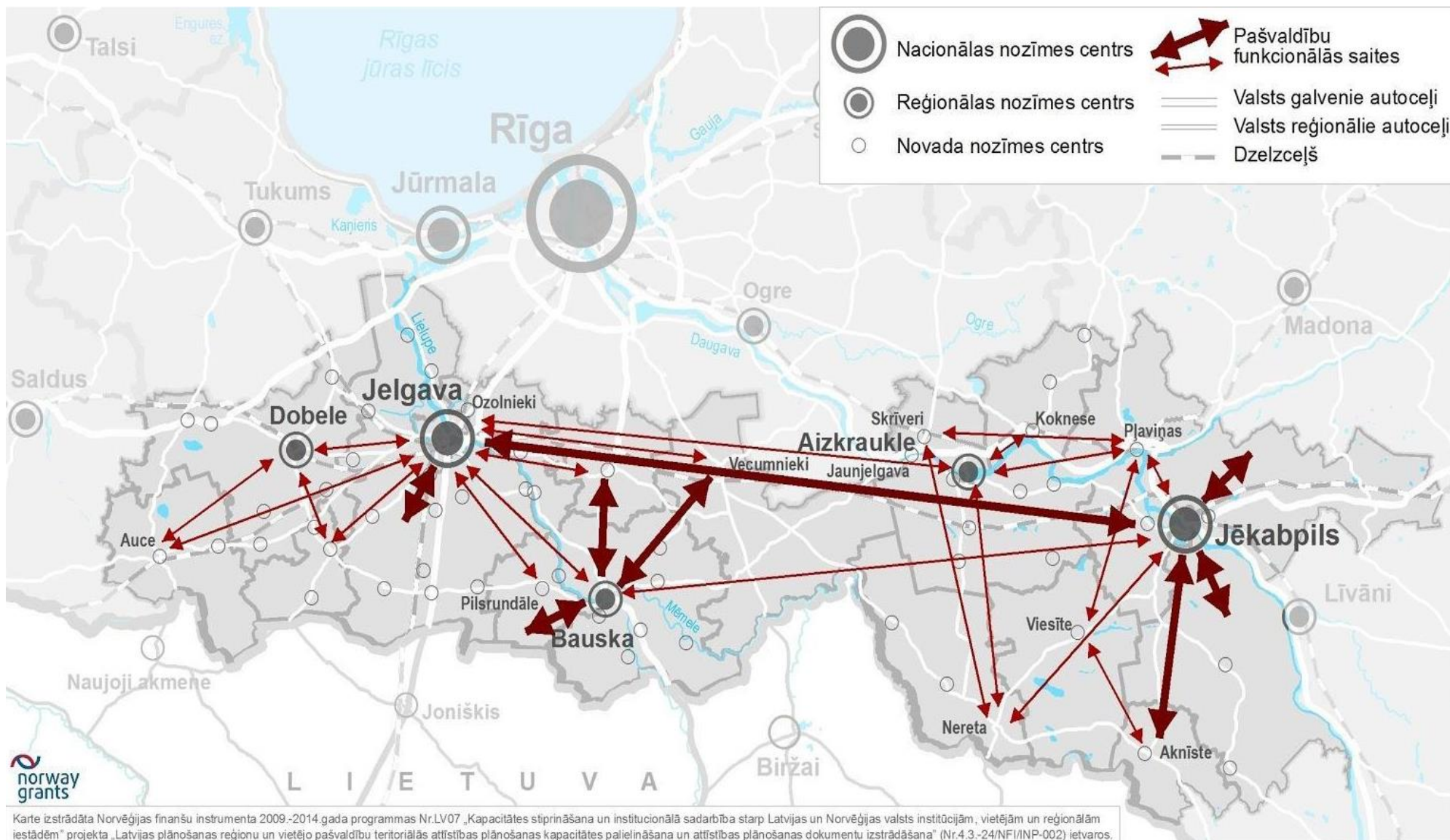
Vienīgais novads bez izteikta administratīvā centra pēc ATR būs Jelgavas novads. No vienas puses šo novadu var dēvēt par lauku novadu, jo tā sastāvā nav pilsētu, bet vienlaikus jāņem vērā, ka novads ir ar izteiktām piepilsētas teritorijām, kurus par lauku teritorijām var dēvēt visai nosacīti, t.i., šo teritoriju pārvaldība un attīstības procesi ir jāveic ciešā sadarbībā ar centrālās (Jelgavas) pilsētas pašvaldību.

Pilsētas rada dažādas ietekmes – ekonomisko, sociālo, politisko utt. – uz pietiekoši lielu telpu, veidojot saites. Ap pilsētām veidojas tiešās ietekmes areāli, kuru aptvertā teritorija atkarīga no pilsētas lieluma, saiknēm ar citām pilsētām, sasniedzamības, specializācijas un citiem rādītājiem. Iedzīvotāju darba un pakalpojumu svārstveida migrācijas, lauku apdzīvojumus, kas cieši saistīts ar pilsētu (piepilsētas apbūve, vasarnīcu ciemi) ir šādas ietekmes piemēri.

Pilsētu loma funkcionāli aptver plašāku telpu jeb sniedzas pāri noteiktajām teritoriālajām robežām. Arī pašu pilsētu attīstība ir saistīta ar apkārtnējo lauku teritoriju vitalitāti, kas veido ne tikai lielāku darbaspēka apjomu, bet arī nodrošina lielāku publisko un komercpakalpojumu pieprasījumu un tirgu. Pilsētu un lauku teritoriju saistība ir būtiska arī kā saimnieciski teritoriālo klasteru veidošanās faktors pārtikas, mežsaimniecības, tūrisma un citos sektoros. Tas attiecas uz visām Latvijas pilsētām. Pilsētu lomu atšķirības veido plašu teritoriju attīstības spektrs, veidojot dažādus pilsētu un lauku mijiedarbības areālus.

Katra pilsēta ap sevi veido noteiktu, bieži vien specifisku, no citiem atšķirīgu tieces areālu. To ietekmē pilsētas lielums, satiksmes infrastruktūra, apdzīvojuma tīkla īpatnības, dabiskie šķēršļi (ūdensobjekti, purvi, mežu un lauksaimniecībā izmantojamo zemju masīvi) u.c., bet galvenā nozīme ir iedzīvotāju mobilitātei.

Zemgales plānošanas reģiona pašvaldības vistiešāko ietekmi un sadarbību visvairāk izjūt ar nacionālas nozīmes attīstības centriem – Jelgavu (Jelgavas novada pašvaldība) un Jēkabpili (Jēkabpils novada pašvaldība). Sadarbību areāli veidojas arī ap reģionālas nozīmes attīstības centriem – Aizkraukli (Aizkraukles novada pašvaldība), Bausku (Bauskas novada pašvaldība) un Dobeli (Dobeles novada pašvaldība).



2.1.attēls. Zemgales attīstības centru funkcionālās saites

Avots: Zemgales plānošanas reģions

2.2. ĀRĒJĀS FUNKCIONĀLĀS SAITES

2.2.1. SAITES AR CITIEM PLĀNOŠANAS REĢIONIEM

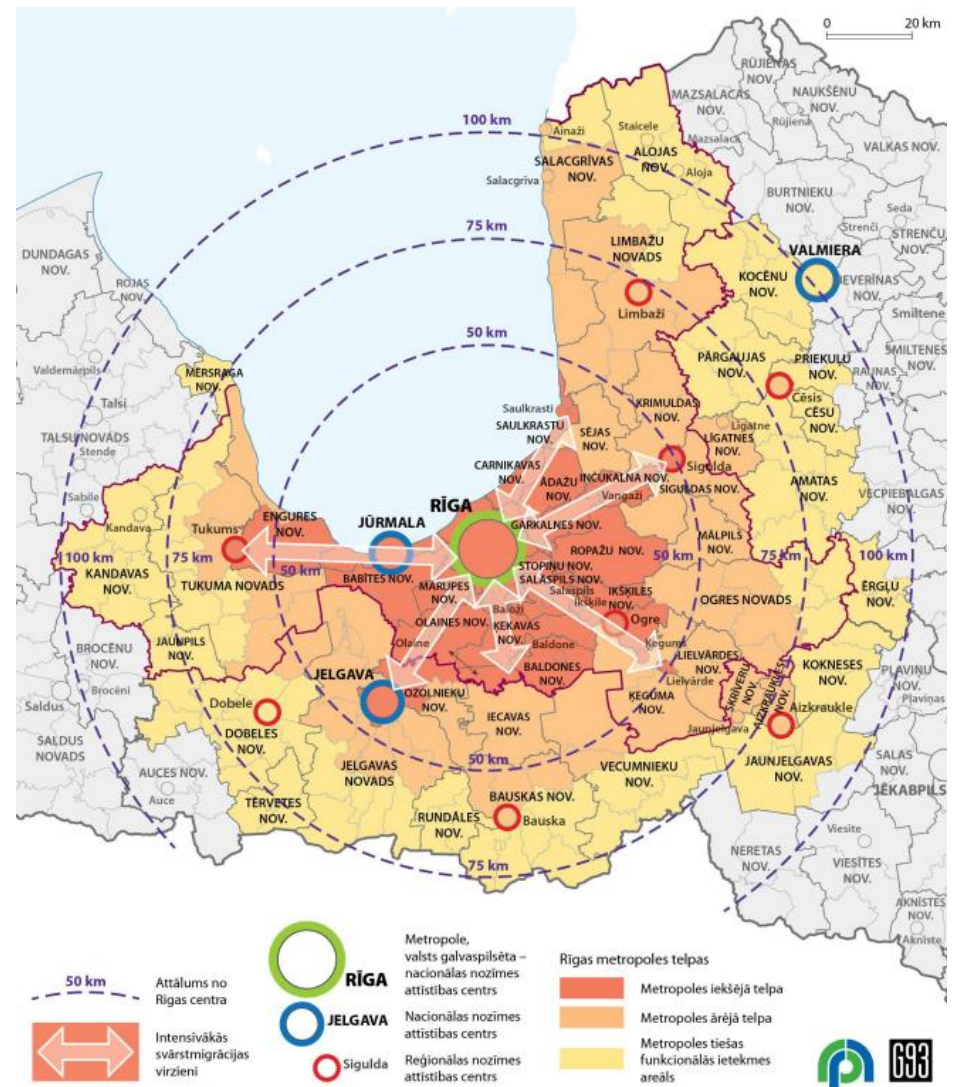
Zemgales reģions ir vienīgais Latvijas reģions, kas robežojas ar visiem reģioniem – Rīgas, Latgales, Vidzemes un Kurzemes reģionu, tas ir saistīts ar visiem reģioniem gan telpiski, gan funkcionāli. Reģionus savstarpēji saista noteikti infrastruktūras elementi:

- maģistrāles Via Baltica (E67), VIA Hanseatica, TINA reģionālie un vietējie ceļi;
- valsts nozīmes tranzīta dzelzceļa līnijas, kas savieno Rīgu, Jelgavu, Rēzekni, Daugavpili, Ventspili, Liepāju;
- kultūras, izglītības un sporta infrastruktūra;
- zinātnes centri;
- Teiču dabas rezervāts;
- dienvidu pierobeža – ar Latgales un Kurzemes reģionu;
- naftas, gāzes cauruļvadi;
- elektropārvades līnijas;
- upju baseini u.c.

Zemgale un Rīgas plānošanas reģions

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam ir noteiktas nacionālo interešu telpas – teritorijas ar būtisku nozīmi valsts ilgtspējīgai attīstībai un stratēģiskiem resursiem. Viena no šādām teritorijām ir Rīgas metropoles areāls.

Rīgas reģions ir valsts galvaspilsētas reģions, kas nosaka nacionāla līmeņa administratīvo, sabiedrisko, un saimniecisko pakalpojumu izvietojumu teritorijā, līdz ar to arī saiknes ar visiem Latvijas reģioniem un centriem, tai skaitā Zemgales plānošanas reģionu. Rīgas lielums un ekonomiski dominējošā loma tieši un pastarpināti ietekmē citu pakārtotu apdzīvojuma centru attīstību, iedzīvotāju izvietojumu, to kustību, saimnieciski funkcionālās mijiedarbības plašā tās apkārtnē. Pēdējās desmitgadēs stabila bijusi tendence, ka lielās un vislielākās apdzīvotās vietas straujāk veidojušās Rīgas apkaimē.



2.2. attēls. Rīgas metropoles telpa

Avots: Rīcības plāns Rīgas pilsētas metropoles attīstībai, 2020

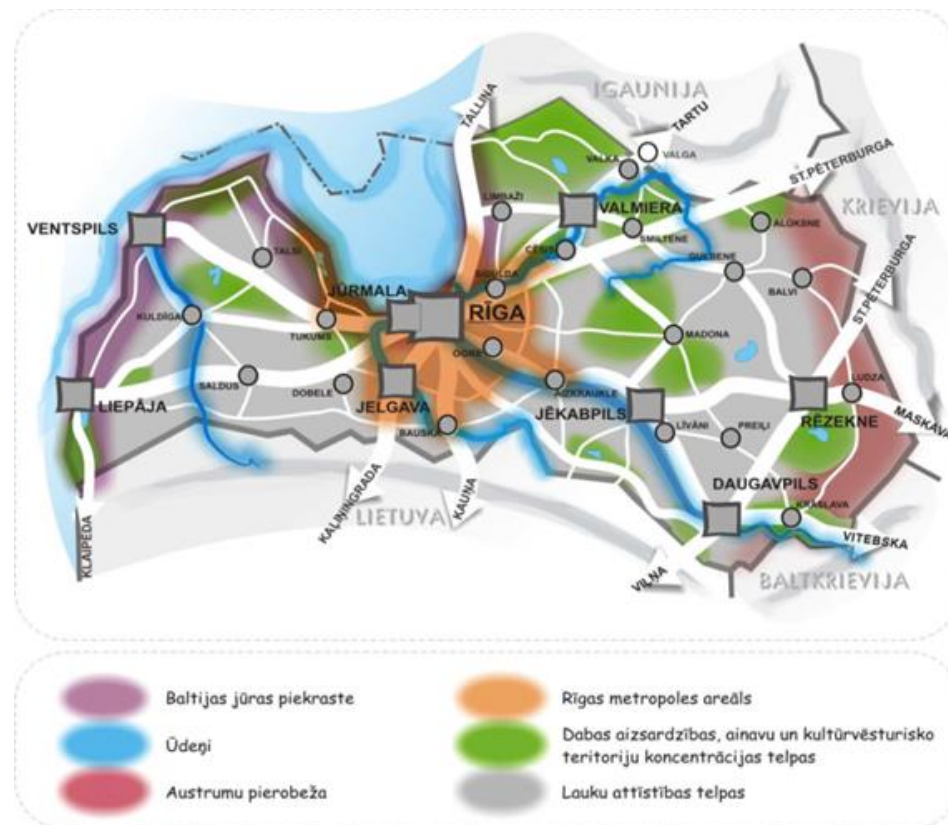
Rīgas metropoles areāls – Pierīga – tiek uzlūkots kā ar galvaspilsētu funkcionāli saistīta ekonomiskās un iedzīvotāju ikdienas darba un izglītības kustības telpa.

Rīgas ietekme uz apkārtējo teritoriju vēsturiski ir lielāka nekā citām Latvijas pilsētām un, tai ilgstoši pastāvēt, ir izveidojusies funkcionāli un telpiski ar Rīgu saistīta apdzīvojuma un satiksmes infrastruktūra un tai atbilstoša iedzīvotāju ikdienas kustība. Pēc salīdzinoši augstas ikdienas svārstmigrācijas intensitātes metropole aptver ne tikai tieši Rīgas tuvumā esošās teritorijas, bet sniedzas arī, piemēram, līdz Aizkrauklei un Koknesei, ietver Jelgavu un daļu no Jelgavas novada un Bauskas novada, un tajā atrodas nozīmīga Zemgales plānošanas reģiona daļa.

Rīgas metropoles areālu veido Rīgas pilsēta kopā ar tuvējām dažāda lieluma pilsētām – Jūrmalu, Olaini, Jelgavu, Baldoni, Salaspili, Ogru un Siguldu. Ņemot vērā pilsētu lokveida izvietojumu un ērtu Rīgas sasniedzamību, ir izveidojušās spēcīgas funkcionālās saites, ko nosaka Rīgas kā ekonomiskā, finanšu un kultūras centra pievilcība un ko veicina iedzīvotāju ikdienas svārstmigrācija virzienā darbs-mājas. Šīs teritorijas attīstību galvenokārt nosaka trīs lielās pilsētas – Rīga, Jelgava, Jūrmala, kurām ir starptautiskas nozīmes ekonomiskās attīstības potenciāls un kuru ekonomiskā specializācija ļauj tām vienai otru papildināt. Jelgava, gan kā Zemgales plānošanas reģiona centrs, gan arī saimnieciski veido savu ietekmes areālu, taču liela daļa tās iedzīvotāju un uzņēmumu ikdienā ir ciešāk saistīti ar Rīgu.

Lai nodrošinātu Rīgas metropoles areāla vienotu un ilgtspējīgu attīstību, ir jāīsteno koordinēta sadarbība starp vietējām pašvaldībām, plānošanas reģioniem un valsts institūcijām, jāsaskaņo transporta infrastruktūras, sabiedriskā transporta un apbūves attīstības plānošana, kā arī zaļo teritoriju un ekoloģisko koridoru saglabāšana un funkcionēšana starp pilsētām. Jāstiprina areālā esošās pilsētas, ņemot vērā to specializāciju, lomu un vietu, t.sk. atslogojot Rīgu no tai netipiskām funkcijām.

Galvaspilsētas ietekme nosaka to, ka Zemgales plānošanas reģiona līdzsvarota attīstība nav iedomājama bez savstarpējas koordinācijas transporta attīstībā, jo Zemgales reģiona iedzīvotāji ir plaši iesaistīti Rīgas reģiona darbaspēka tirgū. Vērojams arī pretējs process – Rīgas iedzīvotāji brauc strādāt uz apkārtējām teritorijām.



2.3. attēls. Latvijas teritorijas telpiskās attīstības perspektīva 2030. gadam

Avots: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030

2014.-2020. gada plānošanas periodā Zemgales plānošanas reģions sadarbībā ar Rīgas plānošanas reģionu ir piedalījies dažādu starptautisku projektu īstenošanā, kā rezultātā:

- īstenota nacionāla līmeņa sadarbības tīkla izveide, kurā tiek iesaistītas reģionālā un nacionālā līmeņa institūcijas, kuru kompetences ir tieši vai pastarpināti saistītas ar speciālistu sagatavošanu un izmantošanu darbam ēku energoefektivitātes paaugstināšanas un atjaunojamo energoresursu izmantošanas jomās;
- veikta esošās situācijas analīze „Būvniecībā strādājošo kvalifikācijas un prasmju paaugstināšana 2020. gada enerģijas un klimata mērķu sasniegšanai”, kuras rezultātā ir izstrādāts ieteicamais Rīcības plāns, kura

ieviešana sekmēs Latvijas valsts definētos ilgtspējīgas enerģijas politikas mērķus laika posmā līdz 2020. gadam;

- sniegts ieguldījums deinstitutionalizācijas plānu izstrādē;
- veikta sadarbība pakalpojumu sniegšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem;
- organizēti pieredzes apmaiņas pasākumi un īstenotas sabiedrības attieksmes maiņas kampaņas saistībā ar deinstitutionalizācijas procesa virzības nodrošināšanu;
- dalīšanās pieredzē un informācijā ar Rīgas plānošanas reģionu BEA-APP projekta sakarā par ZPR pieredzi īstenojot 16 pašvaldību Enerģētikas plānu izstrādi.

Zemgale un Kurzemes plānošanas reģions

Kurzemes plānošanas reģiona saiknes ar Zemgales plānošanas reģionu galvenokārt skar iedzīvotāju svārstmigrāciju. Jāveido savstarpēja integrētu infrastruktūras sistēmu veidošana gan vietējo un nacionālo apdzīvojuma sistēmu līmenī, gan starptautiskā līmenī, sadarbojoties reģionam kopumā un atsevišķām pašvaldībām, jo efektīva un konkurētspējīga transporta un sakaru sistēma ir svarīgs priekšnoteikums reģiona ekonomiskās attīstības nodrošināšanai. Transporta sistēmai ir jānodrošina izejmateriālu un gatavo preču transportēšana starp reģiona uzņēmumiem, reģiona uzņēmumiem un pārējo Latviju, kā arī ārvalstīm. Tāpat tai ir jānodrošina reģiona iedzīvotājiem iespēja doties uz darbu ārpus reģiona un citos reģionos dzīvojošajiem iespēju nokļūt darbā Kurzemes reģionā.

2014.-2020. gada plānošanas periodā Zemgales plānošanas reģions sadarbībā ar Kurzemes plānošanas reģionu ir piedalījies dažādu starptautisku projektu īstenošanā, kā rezultātā:

- izveidots jauns uzņēmējdarbības atbalsta centrs – Aizkraukles uzņēmējdarbības centrs;
- veikts pētījums par uzņēmējdarbības atbalsta sistēmas izveides iespējām LV, LT – identificējot uzņēmējdarbības atbalsta institūcijas LV, LT, to aktivitātes un pakalpojumus uzņēmējiem, izstrādājot rekomendācijas;
- izveidots pārrobežu mentoru-konsultantu tīkls;
- izstrādāti 10 noteikumu kopumi vismaz 5 sektoriem uz 10 dažādām valstīm;
- īstenota nacionāla līmeņa sadarbības tīkla izveide, kurā tiek iesaistītas reģionālā un nacionālā līmeņa institūcijas, kuru kompetences ir tieši vai pastarpināti saistītas ar speciālistu sagatavošanu un izmantošanu darbam

ēku energoefektivitātes paaugstināšanas un atjaunojamo energoresursu izmantošanas jomās;

- veikta esošās situācijas analīze „Būvniecībā strādājošo kvalifikācijas un prasmju paaugstināšana 2020. gada enerģijas un klimata mērķu sasniegšanai”, kuras rezultātā ir izstrādāts ieteicamais Rīcības plāns, kura ieviešana sekmēs Latvijas valsts definētos ilgtspējīgas enerģijas politikas mērķus laika posmā līdz 2020. gadam;
- izstrādāts starptautisks kultūras tūrisma maršruts “Baltu ceļš”, kas iever Baltu ciltis – zemgaļus, sēļus un kuršus, izstrādāts kopīga “Baltu ceļa” brošūra, veiktas kopīgas mārketinga aktivitātes, organizētas “Baltu vienības” dienas;
- sniegts ieguldījums deinstitutionalizācijas plānu izstrādē;
- veikta sadarbība pakalpojumu sniegšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem;
- organizēti pieredzes apmaiņas pasākumi un īstenotas sabiedrības attieksmes maiņas kampaņas saistībā ar deinstitutionalizācijas procesa virzības nodrošināšanu;
- INTENSSS-PA projekta ietvaros tika organizēts pieredzes nodošanas seminārs Liepājā par zaļā transporta attīstību.

Zemgale un Vidzemes plānošanas reģions

Vidzemes plānošanas reģionā ir vājāk attīstītas reģiona radiālās saites, - gan iekšējās – starp reģiona nozīmes centriem, gan ārējās – ar Rīgu un kaimiņu, tai skaitā Zemgales, reģioniem. Līdz ar to būtu jānodrošina kvalitatīvi savienojumi ar kaimiņu reģionu apdzīvojuma centriem. Galvenās saites ar Zemgali ir satiksmes infrastruktūras un pakalpojumu jomā. Sadarbojoties ir jārisina jautājumi saistībā ar kopīgajām īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām.

2014.-2020. gada plānošanas periodā Zemgales plānošanas reģions sadarbībā ar Vidzemes plānošanas reģionu ir piedalījies dažādu starptautisku projektu īstenošanā, kā rezultātā:

- īstenota nacionāla līmeņa sadarbības tīkla izveide, kurā tiek iesaistītas reģionālā un nacionālā līmeņa institūcijas, kuru kompetences ir tieši vai pastarpināti saistītas ar speciālistu sagatavošanu un izmantošanu darbam ēku energoefektivitātes paaugstināšanas un atjaunojamo energoresursu izmantošanas jomās;
- veikta esošās situācijas analīze „Būvniecībā strādājošo kvalifikācijas un prasmju paaugstināšana 2020. gada enerģijas un klimata mērķu sasniegšanai”, kuras rezultātā ir izstrādāts ieteicamais Rīcības plāns, kura

ieviešana sekmēs Latvijas valsts definētos ilgtspējīgas enerģijas politikas mērķus laika posmā līdz 2020. gadam;

- sniegts ieguldījums deinstitutionalizācijas plānu izstrādē;
- veikta sadarbība pakalpojumu sniegšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem;
- organizēti pieredzes apmaiņas pasākumi un īstenotas sabiedrības attieksmes maiņas kampaņas saistībā ar deinstitutionalizācijas procesa virzības nodrošināšanu;
- INTENSSS-PA projekta ietvaros tika organizēts pieredzes nodošanas seminārs Valmierā par zaļā transporta attīstību;
- Interreg Europe programmas 2014.-2020. gadam projekta „Eiropas bioloģiskās daudzveidības aizsardzība no invazīvām svešzemju sugām” (INVALIS) ietvaros Zemgales plānošanas reģiona administrācija organizēja semināru Vaives pagastā, Cēsu novadā 2020. gada 16. jūlijā. Uz semināru tika aicināti ne tikai Zemgales plānošanas reģiona pašvaldības, bet arī Vidzemes plānošanas reģiona pārstāvji. Seminārā piedalījās interesenti no šādām Vidzemes pašvaldībām: Siguldas, Gulbenes, Cēsu, Kocēnu un Amatas novadiem. Pēc semināra teorētiskās daļas un diskusijām, tika organizēta Cēsu novada vietu apskate ar ISS ierobežošanas sociāli-ekonomisko raksturojumu.

Zemgale un Latgales plānošanas reģions

Ar Zemgales plānošanas reģionu Latgales plānošanas reģions robežojas rietumos. Kaut arī pastāv saites ar kaimiņu reģionu pilsētām un lauku centriem, Latgales reģiona lielākās pilsētas Daugavpili un Rēzekni valsts galvenie autoceļi nesavieno ar Zemgales attīstības centriem Jelgavu un Bausku. Latgales reģionam ir būtiska sadarbība ar Jēkabpils pilsētu – lielāko centru virzienā uz Rīgu. Jēkabpils novads ir iekļauts Zemgales plānošanas reģionā, taču telpiski tas vairāk piederīgs Latgalei, jo Jēkabpilij nav lielas funkcionālas saistības ar Zemgales pārējiem centriem, bet Latgales reģiona pašvaldībām vēsturiski ir izveidojušās ciešas ekonomiskās un kultūras saites ar Jēkabpili – tas ir nozīmīgs centrs gan iedzīvotājiem izglītības, tirdzniecības un veselības aprūpes jomā, gan arī pašvaldībām un valsts pārvaldes institūcijām.

Zemgales reģionam ir nozīmīgi ņemt vērā Latgales reģiona izvēles sociālo pakalpojumu nodrošināšanā un nepieciešams plānot sadarbību, īpaši Zemgales austrumos esošajām pašvaldībām, to iedzīvotājiem un uzņēmējiem, t.sk. attiecībā uz mobilajām speciālistu brigādēm, specializēto pakalpojumu sniegšanas vietām un piedaloties pašorganizētos palīdzības sadarbības tīklos.

Zemgales plānošanas reģions 2014.-2020. gada plānošanas periodā sadarbībā ar Latgales plānošanas reģionu ir piedalījies dažādu starptautisku projektu īstenošanā, kā rezultātā:

- īstenota nacionāla līmeņa sadarbības tīkla izveide, kurā tiek iesaistītas reģionālā un nacionālā līmeņa institūcijas, kuru kompetences ir tieši vai pastarpināti saistītas ar speciālistu sagatavošanu un izmantošanu darbam ēku energoefektivitātes paaugstināšanas un atjaunojamo energoresursu izmantošanas jomās;
- veikta esošās situācijas analīze „Būvniecībā strādājošo kvalifikācijas un prasmju paaugstināšana 2020. gada enerģijas un klimata mērķu sasniegšanai”, kuras rezultātā ir izstrādāts ieteicamais Rīcības plāns, kura ieviešana sekmēs Latvijas valsts definētos ilgtspējīgas enerģijas politikas mērķus laika posmā līdz 2020. gadam;
- sniegts ieguldījums deinstitutionalizācijas plānu izstrādē;
- veikta sadarbība pakalpojumu sniegšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem;
- organizēti pieredzes apmaiņas pasākumi un īstenotas sabiedrības attieksmes maiņas kampaņas saistībā ar deinstitutionalizācijas procesa virzības nodrošināšanu.

2.2.2. PĀRROBEŽU SADARBĪBA

Valsts robeža rada specifiskus, t.sk. ierobežojošus apstākļus, kas vienlaikus veido arī veicinošu faktoru kopumu atšķirīgu ekonomisko, kultūras un sociālo telpu savienošanā un veido funkcionāli atšķirīgu attīstības situāciju plašā teritoriju lokā. Šeit ir priekšnoteikumi tam, ka pierobeža var tikt izmantota kā specifisks attīstības potenciāls, kas gan var izpausties tikai mērķtiecīgas valsts reģionālās politikas gadījumā. Nozīmīgs pierobežas attīstības priekšnoteikums ir pārrobežu starptautiskā sadarbība, kas palielina iespējas īstenot apjomīgus attīstības projektus.

Lauku un pilsētas mijiedarbība pierobežas lauku teritorijās ir atšķirīga atkarībā no pierobežas (ES un NVS). Zemgales reģions robežojas ar Lietuvu, kas ir ES iekšējā robeža. Zemgales reģiona Auces novada, Tērvetes novada, Jelgavas novada, Rundāles novada, Bauskas novada, Vecumnieku novada, Viesītes novada daļa, kā arī Neretas novads un Aknīstes novads ietilpst pierobežas teritorijā. ES pierobežā, kāda tā ir Zemgales reģionā, vietējā līmenī īstenojas pārrobežu sadarbība, pastāv iedzīvotāju brīva kustība un veidojas saimnieciskās un pakalpojumu saiknes.

Pārrobežu sadarbības attīstība ir svarīgs priekšnoteikums pierobežas rajonu ekonomiskajai attīstībai un to politiskajai un sociālajai kohēzijai, jo īpaši tādēļ, ka abpus to robežām dzīvo liels skaits minoritāšu. Bez primārās funkcijas – valsts drošība un robežu aizsardzība – ļoti svarīgs apstāklis ir pierobežas teritorijas līdzvērtīga attīstība un apdzīvotība, nodrošinot pierobežas iedzīvotājiem līdzvērtīgus dzīves un darba apstākļus, transporta un sakaru pieejamību. Nepieciešams maksimāli samazināt izolētību un nomales efektu pierobežas teritorijā. Pierobežas novadu attīstību raksturojošie vidējie rādītāji, salīdzinot gan ar Latvijas, gan novadu vidējiem rādītājiem, kopumā ir jūtami zemāki. Iedzīvotāju skaits pierobežā ir samazinājies ievērojami straujāk, ko ir veicinājusi teritoriju sliktā sasniedzamība, palielinot perifērijas efektu un sekmējot pierobežas teritoriju iztukšošanos.

Zemgales reģiona pierobežas, īpaši lauku teritorijām ir nepieciešams stiprināt sadarbību ar Lietuvas pilsētu pašvaldībām pierobežā Birži, Naujoji Akmene, Žagare, Rokišķi, Jonišķi, Pasvale, Linkuva, Pandēlis, Obeļi un reģionālajām pilsētām Paņeveža, Šauļi un Utena.



2.4.attēls. Pierobežas teritorijas Latvijā

Avots: Pārskats par reģionu attīstību Latvijā, 2010

Viena no darbaspēka ģeogrāfiskās mobilitātes formām ir pārrobežu migrācija, kurai raksturīga dažāda intensitāte un ilgums. Ikdienas un iknedēļas pārrobežu darba migrāciju raksturo plūsmas un to virzieni, intensitāte, demogrāfiskais un profesionālais sastāvs, izmantojamā transporta veids, ģimenes sastāvs un mājokļa apstākļi. Ņemot vērā Zemgales plānošanas reģiona salīdzinoši garo robežu ar Lietuvu, pārrobežu darbaspēka migrācija varētu nodrošināt labākus dzīves un darba apstākļus abās robežas pusēs. Pierobežā ikdienas un iknedēļas migrāciju un tās plūsmas virzienu ietekmē tādi faktori kā iedzīvotāju valodu prasmes un ceļu un transporta infrastruktūras pielāgotība iedzīvotāju vajadzībām. Tāpat kā visā valsts teritorijā, arī pierobežā darbaspēka migrācijas plūsma ir izteiktāka sociāli un ekonomiski attīstītākā reģiona virzienā.

Robežteritorijās ar Lietuvu nepieciešama sadarbības uzlabošana gan satiksmes infrastruktūras jomā (ceļu izbūve, sabiedriskā transporta tīkla paplašināšana u.c.), gan pakalpojumu jomā, nodrošinot labāku pierobežas teritoriju sasniedzamību un uzlabojot nepieciešamo pakalpojumu nodrošinājumu. Jāveicina Latvijas-Lietuvas pārrobežas pilsētu – lauku sadarbība, tādējādi veicinot daudzveidīgo attīstības potenciālu labāku izmantošanu.

Pierobežu teritorijas ir ar kultūru bagātas teritorijas, kur attīstās abu nāciju tradīcijas, valoda. Nepieciešams stiprināt kultūras apmaiņu gan profesionālajā sfērā, gan brīvā laika un mūžizglītības kontekstā. Nepieciešams stiprināt kaimiņvalsts valodas apguvi. Svarīga lietuviešu un citu tautību (īpaši bērnu un jauniešu) integrācija un savu etnisko saišu saglabāšana šajās teritorijās.

Jau šobrīd pierobežā tiek izmantotas pārrobežu sadarbības sniegtās iespējas, t.sk. Lietuvas tirgus sniegtās iespējas, taču tās būtu vēlamas lielākā apjomā. Arvien intensīvāka iedzīvotāju pārvietošanās starp valstīm radīs jaunas iespējas un arī draudus. Līdz ar to sevišķi nozīmīga būs valsts politika, kas ļautu nodrošināt Latvijas uzņēmējiem labvēlīgus konkurences apstākļus gan preču, gan arī pakalpojumu realizācijai. Valsts līmenī tas visvairāk attiecās uz nodokļu likumdošanu, savukārt reģionam sevišķi lielu uzmanību jāpievērš kvalitatīvu cilvēkresursu izglītošanai un attīstīšanai reģionam perspektīvajās nozarēs.

3. ZEMGALES REĢIONA SVID ANALĪZE

ZEMGALES PLANOŠANAS REĢIONA SVID ANALĪZE							
 STIPRĀS PUSES	MĒROGS			 VĀJĀS PUSES	MĒROGS		
	R 22	V	S		R	V	S
CILVĒKRESURSI				CILVĒKRESURSI			
▪ Demogrāfiskās slodzes rādītājs ir zemāks, kā vidēji Latvijā	X	X		▪ Turpinās iedzīvotāju skaita samazināšanās, samazinās dzimušo skaits reģionā	X	X	
▪ Liels darbaspējīgo iedzīvotāju īpatsvars (61,2% darbaspējīgo), kas ir lielāks kā vidēji Latvijā	X	X		▪ Nevienmērīgs iedzīvotāju izvietojums pilsētās un laukos	X	X	
▪ . Salīdzinoši liels latviešu īpatsvars reģionā, nav etnisko konfliktu	X			▪ Iekšzemes migrācijas negatīvs saldo starp reģioniem	X	X	
▪ Salīdzinoši zems bezdarba līmenis salīdzinājumā ar valsti kopumā (2020. gada dati)	X			▪ Talantu migrācija - studenti pēc studijām ārvalstīs izvēlas tur palikt	X	X	
▪ Liels iedzīvotāju skaits, kas dzīvo lauku apvidos 57,6% (2019. gads)	X	X		▪ Zemgales pierobežas teritorijā 65 gadus un vecāku iedzīvotāju īpatsvars pārsniedz 30 %.	X		
▪ Izveidots koordinatoru tīkls, kas palīdz atgriezties Latvijā	X	X		▪ Pieaug demogrāfiskās slodzes līmenis	X	X	
				▪ Iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību ir zemāks, nekā vidēji valstī	X	X	
				▪ Palielinājies bezdarba līmenis 7,1%	X		
				▪ Zems iedzīvotāju vidējais ienākumu līmenis	X		
				▪ Liels nabadzības riskam un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaits	X	X	
				▪ Nepietiekama pašvaldību iesaiste un līdzatbildība reemigrācijas veicināšanā	X		
				▪ Iedzīvotāji ir mazaktīvi pilsoniskajā līdzdalībā	X	X	

²² R – reģionālais mērogs; V – valsts mērogs; S – starptautiskais mērogs

DABAS RESURSI				DABAS RESURSI			
▪ Zemgales reģionā atrodas vērtīgākās aramzemes ar augstāko novērtējumu Latvijā, izvietotas reģiona rietumu daļā	X	X	X	▪ Reģiona teritorija ir definēta kā minerālā slāpekļa īpaši jutīgā (nitrātu jutīgā) teritorija	X	X	
▪ No visām aramzemēm reģionā tiek apstrādāti 92%	X	X	X	▪ Reģionā attīstītā intensīvā lauksaimniecība mazina bioloģisko daudzveidību, veicina augsnes un ūdens piesārņojumu	X	X	
▪ Augsnes sastāvā lielākajā daļā reģiona ir atbilstošs kālija un fosfora sastāvs, tikai 10,2 % no kopējās platības ir nepietiekošs, VAAD dati	X	X	X	▪ 29 dabas liegumiem nav izstrādāti dabas aizsardzības plāni, 7 plāniem beidzies termiņš un 3 plāniem termiņš līdz 2020. gadam (Zemgalē 52 dabas liegumi)	X	X	
▪ Attīstītas meliorācijas sistēmas, polderu sistēmas	X	X	X	▪ 28 upēm un 8 ezeriem reģionā ir risks nesasniegt labu virszemes ūdens kvalitāti	X	X	
▪ Reģionā pieejami ievērojami mežu resursi, koncentrēti reģiona austrumu daļā.	X	X	X	▪ Reģionā ir fiksētas 22 piesārņotas vietas un 551 potenciāli piesārņota vieta	X	X	
▪ Reģionu šķērso divas lielākās upes Latvijā – Daugava un Lielupe, sazarots, blīvs mazo upju tīkls.	X	X	X	▪ Pilnvērtīga un visaptveroša gaisa kvalitātes novērtējuma neesamība apgrūtinā gaisa kvalitātes izvērtējumu	X	X	
▪ Lielupes upes baseinā 12 no 23 upēs, kas atzīmētas kā riska virszemes ūdens objekti, ir uzlabojusies ūdens kvalitāte	X	X	X	▪ Aizaugot upju un ezeru krastiem, samazinās to ainaviskā vērtība, samazinās ūdens plūdums un palielinās upes aizaugums	X	X	
▪ Reģionā atrodas 91 īpaši aizsargājamā dabas teritorija, no kurām 69 iekļautas Natura 2000 tīklā	X	X	X	▪ Ūdens piesārņojums upēs, kas ieplūst no Lietuvas	X	X	
▪ Reģionā atrodas 8 dabas parki, kas ir būtiska bioloģiskās un ainavu daudzveidības uzturēšanas, rekreācijas un sabiedrības izglītošanas teritorija	X	X	X	▪ Ainavu kvalitāti un iedzīvotāju dzīves kvalitāti gan laukos, gan apdzīvotajās vietās pazemina degradētas teritorijas un objekti	X	X	
▪ Reģionā pieejams liels dabas rekreācijas objektu skaits	X	X	X	▪ Vairāki dabas rekreācijas objekti un pilsētu zaļās teritorijas ir neapmierinošā stāvoklī, netiek atbilstoši kopti, infrastruktūra ir novecojusi.	X	X	
▪ Pievilcīgas Zemgalei un Sēlijai raksturīgas dabas ainavas	X	X	X	▪ Rekreācijas un zaļajās teritorijās atpūtas infrastruktūra nav līdzvērtīgi pieejama un attīstīta visu apdzīvoto vietu iedzīvotājiem	X	X	
▪ Izstrādāts Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns, apzinātas vērtības un izstrādātas rīcības ieviešanai	X	X		▪ Kūdras ieguve veicina CO ₂ veidošanos	X	X	
▪ Reģiona teritorijā atrodas termālo ūdeņu atradnes (Jelgavas novads, Dobeles novads)	X	X		▪ Reģionā ir augsta plūdu riska iespējamība, salīdzinoši daudz applūstošās teritorijas.	X	X	
▪ Zemgales reģiona nozīmīgākie derīgie izrakteņi: ģipšakmens, kaļķakmens, dolomīts, smilts, grants, kūdra un māls.	X	X					

▪ Zemgales rietumu daļā atrodas daudz kūdras ieguves vietu, notiek intensīva kūdras izstrāde. ▪ Zemgalē atrodas Starptautiskās nozīmes mitrāju vietas, Ramsāres konvencijas vietas – Ķemeru Nacionālais parks un Teiču purvs un Lielais Pelečāres purvs	X	X	X				
VIDE, KLIMATA PĀRMAIŅAS				VIDE, KLIMATA PĀRMAIŅAS			
▪ Nav būtisku gaisa piesārņojuma avotu un citu bīstamu piesārņojuma avotu. ▪ Salīdzinot ar citiem reģioniem, piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu platību skaits vidējs ▪ Ir izstrādāti dabas aizsardzības plāni ▪ Ir izstrādāts Zemgales reģionālais ainavas un zaļās infrastruktūras plāns ▪ Tiek veikta degradēto teritoriju un piesārņoto objektu sanācija ▪ Attīstīts tīkls ar rekreācijas zonām ▪ Samērā labi attīstīta monitoringa sistēma ▪ Reģionā ir salīdzinoši liela augu un dzīvnieku bioloģiskā daudzveidība, daudz aizsargājamo dzīvnieku un sugu atradnes	X	X		▪ Zema ūdens kvalitāte upēs, upju eitrofikācija, aizaugšana ▪ Upju krastu aizaugums traucē upes tecējumam, veicina dzelmes aizaugšanu ▪ Daugavas upes krastu erozija ▪ Mazajās apdzīvotajās vietās nav atbilstoša dzeramā ūdens kvalitāte un notekūdeņu attīrīšana ▪ Pilsētās ir nepietiekami izveidotas zaļās zonas ▪ Lielā daļā apdzīvoto vietu nav lietussūdeņu kanalizācija ▪ Pilsētās veidojas siltumsalas ▪ Iedzīvotājiem trūkst zināšanu par veicamajiem pasākumiem klimata pārmaiņu mazināšanai, kas jāmaina ikdienas ieradumos ▪ Nav attīstīta aprites ekonomika, kas paredz atkritumu samazināšanu un lietu otrreizēju izmantošanu ▪ Zema ēku energoefektivitāte ▪ Nav ticamu datu vides jomā lēmumu pieņemšanai ▪ Reģionā ir fiksētas 22 piesārņotas vietas un 551 potenciāli piesārņota vieta	X	X	
ENERĢĒTIKA				ENERĢĒTIKA			
▪ Izstrādāts Zemgales reģiona Enerģētikas Rīcības plāns 2018.-2025. g. ▪ Izveidota un darbojas Zemgales reģionālā enerģētikas aģentūra ▪ Zemgalei ir potenciāls AER izmantošanai sekojošās resursu grupās: koksnes biomasas, ģeotermālie ūdeņi, vēja un saules enerģija, atkritumu pārstrāde, it īpaši - lauksaimniecības biomasas	X			▪ Mazajiem siltumenerģijas ražotājiem / piegādātājiem zema finansiāla kapacitāte jaunu tehnoloģiju ieviešanā ▪ AER nelielais īpatsvars nenodrošina pietiekamu siltumnīcefekta gāzu samazinājumu ▪ Nekvalitatīvas un energoefektīvas ēkas, kā rezultātā tiek pārmaksāts par enerģiju	X	X	

▪ Pļaviņu HES esamība Zemgalē kā apliecinājums atjaunojamo energoresursu izmantošanai	X	X		▪ Neefektīva ēku energoapgāde un siltumenerģijas zudumi pārvades un sadales sistēmās Zemgales mazajās pilsētās un lauku teritorijās	X		
▪ Pieredze energoefektivitātes paaugstināšanā	X			▪ Salīdzinoši augsts elektroenerģijas patēriņš publisko teritoriju apgaismošanā	X		
▪ Reģiona nacionālas nozīmes pilsētās esošās biomasas koģenerācijas stacijas, kas ražo videi draudzīgu enerģiju	X	X		▪ AER izmantošanā un energoefektivitātes paaugstināšanā iesaistīto pušu zemā maksātspēja	X		
▪ Salīdzinoši neliels importētās dabasgāzes īpatsvars siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā	X			▪ Ļoti lēna videi draudzīga transporta ieviešana	X	X	
▪ Dobeles pazemes dabasgāzes krātuves izveidošanas iespēja	X	X	X	▪ Novecojuši individuālās apkures katli un sistēmas, no kā veidojas augstas izmaksas par cilvēkresursiem siltumapgādes nodrošināšanai	X		
▪ Labi attīstīta CSS	X			▪ Joprojām liels fosilo kurināmo īpatsvars atsevišķos novados (Jelgavas novads, Dobeles novads, Salas novads)	X		
▪ Augsts AER īpatsvars siltumenerģijas ražošanā CSS un individuālajā ēku apkurē (Aknīste, Jēkabpils nov., Viesīte, Pļaviņas, Krustpils, Jaunjelgava)	X			▪ Netiek veikta pilnvērtīga siltumenerģijas un elektroenerģijas uzskaitē un analīze pašvaldības iestādēs	X		
▪ Atsevišķos novados augsts elektroenerģijas ražošanas īpatsvars no AER	X			▪ Vāja kurināmā kvalitātes kontrole	X		
▪ Atsevišķi veiksmīgi siltumapgādes modernizācijas projekti, kas var kalpot par piemēru, piemēram, Staļģenes individuālās apkures sistēmas	X			▪ Zems atjaunoto daudzdzīvokļu ēku īpatsvars	X	X	
▪ Augsts atjaunoto ēku īpatsvars	X	X		▪ Decentralizēta enerģijas datu uzskaitē (Jaunjelgava, Krustpils)	X	X	
▪ Centralizēta enerģijas datu uzskaitē (Pļaviņas, Aizkraukle, Aknīste, Viesīte, Jēkabpils nov., Sala)	X			▪ Problēmas ar koksnes kurināmā patēriņa datu uzskaitē (Jaunjelgava, Krustpils, Aknīste, Sala, Jēkabpils nov.)	X	X	
▪ CSS enerģijas patēriņa dati tiek atbilstoši uzskaitīti un analizēti (Pļaviņas, Aizkraukle, Aknīste)	X			▪ Maz apdzīvotas daudzdzīvokļu ēkas novadu ciemos (Aknīste, Viesīte, Pļaviņas, Krustpils)	X		
▪ Tiek veikta pašvaldības ēku atjaunošana (> 20 %) (Aizkraukle, Pļaviņas, Jēkabpils nov., Sala)	X			▪ Slēgtas vai daļēji slēgtas pašvaldības ēkas t.sk., kurās veikti atjaunošanas darbi (Aknīste, Viesīte, Pļaviņas, Aizkraukle)	X		
▪ Visos novados veikti infrastruktūras (ūdens apgāde, ielu apgaismojums) rekonstrukcijas darbi	X	X		▪ Kurināmā novietnes neesamība (Jēkabpils nov., Krustpils, Jaunjelgava)	X		
▪ AER izmantošana transportā (Pļaviņas)	X			▪ Nav veikta publiskā apgaismojuma inventarizācija (Pļaviņas, Krustpils, Jaunjelgava, Aizkraukle, Sala)	X		
				▪ Esošās infrastruktūras nolietojumā (visi novadi)	X		
				▪ Nav enerģijas datu uzskaites par pašvaldības ēkām un infrastruktūru.	X		

				▪ Ja enerģijas patēriņa dati ir pieejami, tie netiek vienkopus apkopoti un analizēti ▪ Zaļā iepirkuma kritēriji ne vienmēr tiek piemēroti iepirkumos, kas var ietekmēt pašvaldības kopējo enerģijas patēriņu. ▪ Pašvaldībās ir vēl daudz ēku, kuru atjaunošanai ir nepieciešams piesaistīt finansējumu. ▪ Kurināmā kvalitātes kritēriji bieži netiek noteikti iepirkumos vai kontrolēti kurināmā piegādes laikā un vietā. ▪ Katlu māju zemie lietderības koeficienti, centralizētās siltumapgādes ilgtspēja. ▪ .Kā veicināt daudzdzīvokļu ēku atjaunošanu un ko darīt ar daudzdzīvokļu ēkām, kurās katrā dzīvoklī ir uzstādīts savs apkures elements (tā saucamās “skursteņmājas”)	X		
					X		
					X		
					X		
					X		
					X		
					X		
INFRASTRUKTŪRA				INFRASTRUKTŪRA			
TRANSPORTS				TRANSPORTS			
▪ Blīvs, sabalansēts esošais autoceļu tīkls	X	X		▪ Esošā autoceļu tīkla stiprs nolietojums un neatbilstība satiksmes drošības prasībām	X	X	
▪ Autoceļš VIA Baltica šķērso reģionu, nodrošinot labu sasaisti gan Skandināvijas virzienā, gan Eiropas virzienā.	X	X		▪ Maršrutu plānošana pakļauta finansējumam, nevis pieprasījumam	X	X	
▪ Savienojamība ar Rīgu un tās tuvums nodrošina iespēju izmantot arī lidostas un ostas pakalpojumus	X	X		▪ Nepietiekama kustības drošības uzraudzība un uzlabošana	X	X	
▪ Sabiedriskais transports kursē pa 80% valsts nozīmes ceļiem	X			▪ Nepietiekošs nozarei piešķirtā finansējuma apjoms			X
▪ Salīdzinoši mazs reģions, tuvu galvaspilsētai Rīgai - salīdzinoši nelieli attālumi, kas nodrošina iespēju katru dienu braukt ar elektroauto	X	X		▪ Vāja sasaiste ar dažādas nozīmes centriem, starppilsētu reisiem un iedzīvotāju nepieciešamību nokļūt uz darbu, jo ir reisi, kas ir pakārtoti tikai skolēnu vajadzībām	X		X
▪ Dzelzceļa līnija RailBaltic šķērsos reģionu, nodrošinot arī reģionālās dzelzceļa satiksmes attīstību, loģistikas attīstību, infrastruktūras sakārtošanu, šajā zonā.	X	X	X	▪ Nav nodrošināta attīstības centru ātra un kvalitatīva sasniedzamība, lai nodrošinātu iedzīvotāju dzīves kvalitāti un pakalpojumu pieejamību pēc ATR.	X	X	
▪ Autobusi kā dzelzceļa pārvadājumu papildinājums	X			▪ Nepiemēroti pārvadājumi mūsdienu vajadzībām: ilgais laiks, kas jāpavada ceļā, veci autobusi un to nepiemērotība cilvēkiem ar īpašām vajadzībām	X	X	
▪ Taksometru licencēšana reģiona administratīvajā teritorijā	X	X		▪ Transports vāji sasaistīts ar tūrisma objektiem	X	X	
▪ ZPR ir savs Enerģētikas rīcības plāns 2018. – 2025. gadam, kurā ir „Zaļā transporta” sadaļa	X	X		▪ Cenu starpība starp elektriskajiem transportlīdzekļiem un parastajiem transportlīdzekļiem joprojām ir pārāk liela, nav subsidēta, nemotivē tos iegādāties	X	X	

▪ No Zemgales ir iespējams nokļūt uz visiem citiem plānošanas reģioniem ▪ Reģionā ir pieejams vienmērīgi izvietots elektroauto ātrās uzlādes punktu tīkls uz galvenajiem valsts autoceļiem ▪ Sadarbība ar universitātes pētniekiem videi draudzīga transporta un ilgtspējīgas mobilitātes jomā ▪ Labi elektrisko transportlīdzekļu izmantošanas piemēri pašvaldības vajadzībām ▪ Jelgava un Jēkabpils – Zemgales plānošanas reģiona nacionālie mobilitātes punkti	X			▪ Nav pietiekams noklājums ar elektro uzlādes stacijām tālāk no galvenajiem ceļiem visā reģiona teritorijā ▪ Reģionā iegādāti ļoti maz elektroauto	X	X	
▪ Dzelzceļa līniju Krustpils-Jelgava, Jelgava-Tukums – R-A virziena kravu plūsmu koridors kā viens no būtiskākajiem transporta koridoriem	X	X		▪ Lielākā daļa sabiedriskā transporta nav videi draudzīgi, neizmanto videi draudzīgu enerģiju ▪ Nav izveidoti mobilitātes punkti	X	X	
SAKARI, IKT, DIGITALIZĀCIJA				▪ Nav attīstīta velo infrastruktūra, gan nokļūšanai uz darbu, centriem, gan tūrisma vajadzībām. Nav izveidotas velo novietnes. ▪ Nav attīstīts upju transports, gan tūrismam gan pārvadājumiem	X	X	
▪ Pieaug mājsaimniecību skaits, kur pieejams dators un/ vai internets, turklāt 68,4% mājsaimniecību pieejams platjoslas pieslēgums ▪ Brīvi pieejams internets publiskajās bibliotēkās	X			SAKARI, IKT, DIGITALIZĀCIJA	X		
▪ Strauji augošs interneta lietotāju skaits, kā arī strauji augošā interneta lietotāju grupa, kas internetu lieto regulāri	X			▪ Tikai 23% mājsaimniecību ir platjoslas pieslēgums ar ātrumu 30 Mbit/s un vairāk	X		
▪ Lielākā daļa uzņēmumu aktīvi izmanto IKT	X			▪ Nevienlīdzīgs optiskās šķiedras pieslēguma pieejamības izvietojums reģionā (koncentrējas pilsētās un to tuvumā), nav pēdējās jūdzes pieslēgumu ▪ Reģionā lauku teritorijās daudzās vietās vājš mobilo tālrunu un interneta pārklājums, nenodrošina datu pārraides kvalitāti. ▪ Daļai skolu nav nodrošināts kvalitatīvs un pietiekams interneta pieslēgums. ▪ Nepietiekami attīstīta digitālā vide, digitālie pakalpojumi ▪ Iedzīvotājiem ir zemas zināšanas un informācija izmantot esošos digitālos pakalpojumus ▪ Pašvaldības maz izmanto inovatīvus digitālos risinājumus pakalpojumu nodrošināšanā iedzīvotājiem, komunālo pakalpojumu sniegšanā ▪ Pierobežā vājš LV operatoru signāls un parasti sarunas notiek ārzemju (Lietuvas) operatoru tīklos	X	X	
					X	X	
					X	X	
					X	X	
					X	X	
					X	X	
					X	X	

APDZĪVOJUMS UN PAKALPOJUMI				APDZĪVOJUMS UN PAKALPOJUMI			
IZGLĪTĪBA UN ZINĀTNE				IZGLĪTĪBA UN ZINĀTNE			
▪ Kvalitatīvs un daudzpusīgs visu līmeņu izglītības piedāvājums	X	X		▪ Vāja profesionālās orientācijas sistēma	X	X	
▪ LLU – nozīmīgs valsts un reģiona izglītības un zinātnes centrs, piedāvā izglītības programmas, kuras tieši saistītas ar Zemgales prioritārajām nozarēm	X	X	X	▪ Pieaugušo izglītības iestāžu izpratne par uzņēmēju vajadzībām izglītības jomā ir nepietiekama	X	X	
▪ Augstskolu filiāļu tīkls, kas piedāvā horizontālo prasmju izglītības programmas	X	X		▪ Mūžizglītības piedāvājums atbilst cilvēku interesēm, nevis darba tirgus pieprasījumam	X	X	
▪ Attīstīts, optimizēts profesionālās izglītības iestāžu tīkls	X	X		▪ Nepietiekama profesionālās izglītības audzēkņu proporcija	X		
▪ Attīstīts mūžizglītības iestāžu tīkls	X	X		▪ Pedagogu novecošana un neliels jaunu pedagogu īpatsvars, trūkst pedagogu	X	X	
▪ Daudzpusīgas interešu izglītības iespējas (koris, amatierteātris, u.c.)	X	X		▪ Izglītības nozares darba zemo prestižu un atalgojumu	X	X	
▪ Tiek veiktas aktivitātes un projekti skolēnu uzņēmējdarbības spēju attīstībai	X	X		▪ Nepietiekams mūsdienīgas interešu izglītības piedāvājums (tehniskā jaunrade, robotika, datorika, uzņēmējdarbības izglītība u.tml.) – pietrūkst dažādība	X	X	
▪ Reģionā izveidoti un darbojas jauniešu centri	X	X		▪ Nepietiekama izglītības iestāžu un darba devēju sadarbība darbaspēka sagatavošanai atbilstoši mūsdienu darba tirgus prasībām	X	X	
▪ Darbojas LLU zinātniskās un pētnieciskās institūcijas ○ Bioekonomikas un ilgtspējīgo resursu vadības centrs ○ Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa ○ zinātniskie institūti un laboratorijas	X	X		▪ Nepietiekama vecāku aktivitāte sadarbībai ar izglītības iestādēm	X	X	
				▪ Izglītības iestāžu infrastruktūra un materiāli tehniskā bāze pilnībā nenodrošina mūsdienu prasībām atbilstošu izglītības procesu	X	X	
				▪ Informācijas trūkums par nākotnes darba tirgus vajadzībām	X	X	
				▪ Nepietiekami nodrošināta izglītojamo ar invaliditāti integrācija izglītībā	X	X	
				▪ Izglītības iestādēs trūkst atbalsta personāla (asistenti, speciālie pedagogi, medmāsas u.c.) izglītojamo ar īpašām vajadzībām atbalstam	X	X	

			▪ Nepietiekams atbalsts pedagogu tālākizglītībai (IKT prasmes, metodes darbam ar skolēniem, kam ir mācīšanās/uzvedības traucējumi) ▪ Nepietiekams izglītības iestāžu, klašu aprīkojums ar IKT tehnoloģijām, datoriem, interneta pieslēgumu, lai varētu izmantot jaunas un radošas mācību metodes. ▪ Nepietiekoši aprīkoti dabas zinātņu kabineti ▪ Vardarbība skolās ▪ Nepietiekama sadarbība starp iesaistītajām pusēm, lai sekmētu ekonomikai ieguvumus no pētniecības darba ▪ Augstākās, profesionālās izglītības sasaite ar darba tirgus vajadzībām	X	X	
KULTŪRA			KULTŪRA			
▪ Bagāts un daudzveidīgs materiālais un nemateriālais kultūras mantojums reģionā, ietver divus kultūrvēsturiskos novadus – Zemgali un Sēliju.	X	X	▪ Kultūras darba zemo prestižu un atalgojumu	X	X	
▪ Daudzveidīgs kultūras pasākumu piedāvājums	X	X	▪ Nepietiekama kultūras nozares sadarbība ar saistītām tautsaimniecības nozarēm	X	X	
▪ Kvalitatīvs un saturiski daudzpusīgs profesionālās ievirzes kultūrizglītības un interešu izglītības piedāvājums	X	X	▪ Nepietiekama sabiedrības izpratne par kultūru kā nozīmīgu resursu (piederības izjūta, kopienas stiprināšana, ekonomiskā attīstība, sociālā iekļaušana, u.tml.)	X	X	
▪ Aktīva iedzīvotāju līdzdalība amatierkolektīvos	X	X	▪ Nepietiekama kultūras nozares transformācija, lai apmierinātu visu sabiedrības grupu intereses	X	X	
▪ Līdzsvarots kultūras iestāžu teritoriālais pārklājums - darbojas kultūras nami, nodrošināts bibliotēku pakalpojums un muzeju piedāvājums	X	X	▪ Nepietiekama starpinstitucionālo pušu sadarbība koordinētai un efektīvai kultūras infrastruktūras izmantošanai	X	X	
▪ Sabiedrībai teritoriāli pieejams profesionālās ievirzes kultūrizglītības un interešu izglītības piedāvājums	X	X	▪ Nepietiekama izpratne par digitālā kultūras mantojuma radīšanu, izplatīšanu, saglabāšanu	X	X	
▪ Stabils kultūras pieprasījums daļā sabiedrības	X	X	▪ Vāji attīstīta, vienveidīga izklaides industrija	X	X	
▪ Sabiedrības un NVO iesaiste kultūras aktivitāšu īstenošanā	X	X	▪ Iedzīvotāju aizplūšana (gan kā kultūras patērētāja, gan dalībnieka amatierkustībā)	X	X	
▪ Sekmīgi tiek ieviesta Zemgales kultūras programma	X	X	▪ Daudzu nozīmīgu kultūras pieminekļu sliktais stāvoklis	X	X	
			▪ Trūkst reģionāls multifunkcionāls kultūras centrs, koncertzāle	X	X	
			▪ Nepietiekama kultūras objektu pieejamība (personas ar funkcionāliem traucējumiem, seniori, ģimenes ar bērniem u.tml.)	X	X	

VESELĪBAS APRŪPE UN VESELĪBAS VEICINĀŠANA ▪ Reģionā ir izveidojies optimāls ģimenes ārstu tīkls ▪ Pilsētu centros pieejama stacionārā un ambulatorā veselības aprūpe ▪ Zīdaiņu mirstībai ir tendence samazināties ▪ Gūta pieredze veselības veicināšanas projektu īstenošanā ▪ Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība veicina dzīves ilguma pagarināšanos ▪ Ir izveidotas slimnīcu sadarbības teritorijas ▪ Ir izveidots Nacionālais veselīgo pašvaldību tīkls, Veselību veicinošo skolu tīkls un HIV profilakses punktu tīkls ▪ Veselīga dzīvesveida popularizēšana ▪ DI projekta ietvaros tiek sniegta palīdzība, speciālista konsultācijas bērniem un pieaugušajiem ar speciālajām diagnozēm ▪ GRT personu iesaistīšana sabiedrībā, bērnu nometņu rīkošana				▪ Nepietiekama izpratne par kultūrvēsturiskās ainavas nozīmi ▪ Nav kopīga skatījuma un koordinācijas kultūras pasākumiem ▪ Nepietiekama lielo pasākumu kopīga, reģionāla plānošana, bieža pasākumu pārklāšanās, izteikta sezonālitate ▪ Salīdzinoši mazs profesionāli augstvērtīgu kultūras pasākumu piedāvājums ▪ Nepietiekama nozares statistikas apkopošana un analīze, kultūras vajadzību novērtēšana	X	X	
				VESELĪBAS APRŪPE UN VESELĪBAS VEICINĀŠANA ▪ Nav nodrošināta pietiekama primārā veselības aprūpe un neatliekamās medicīniskās palīdzības pieejamība reģiona attālāko un pierobežas novadu iedzīvotājiem ▪ Ģimenes ārstu prakses ir pārslogotas, ir liels pacientu skaits, nevar nodrošināt atbilstošu pakalpojuma kvalitāti. Ģimenes ārstu novecošanās, grūtības piesaistīt jaunus ĢĀ ▪ Pieaug saslimstība ar sirds un asinsvadu, kā arī psihiskām slimībām, ļaundabīgajiem audzējiem u.c. ▪ Nepietiekams ārstu-speciālistu nodrošinājums sekundārajā ambulatorajā veselības aprūpē ▪ Nepietiekama pēctecība veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanā ▪ Speciālistu novecošanās, kas rada papildus riskus pakalpojumu neesamībai kādā no teritorijām ▪ Apgrūtināta valsts apmaksāto zobārstniecības pakalpojumu pieejamība (jo īpaši Jelgavas un Jēkabpils novados) ▪ Nepietiekami garš veselīgi nodzīvotā mūža ilgums ▪ Nepietiekami veselības veicināšanas pasākumi atkarību ierobežošanai ▪ Nepietiekama starpnozaru sadarbība mērķa grupu veselības aprūpes vajadzību apmierināšanā (piemēram, psihiskās veselības veicināšanā, atkarību izraisošo vielu lietošana)	X	X	

▪ Sabiedrības informēšana par iekļaušanas pasākumiem	X			▪ Nepietiekami tiek pievērsta uzmanība zaļo un zilo teritoriju pieejamībai visiem iedzīvotājiem, gaisa piesārņojumam, trokšņu līmenim, atkritumu apsaimniekošanai, dzeramā ūdens kvalitātei, notekūdeņu attīrīšanai u.c.	X	X
				▪ Nepietiekama sabiedrības izpratne un stereotipi par veselību un atbildību par veselības saglabāšanu	X	X
SOCIĀLIE PAKALPOJUMI				SOCIĀLIE PAKALPOJUMI		
▪ Reģionā turpina darboties sociālo pakalpojumu koordinācijas darba grupa, kas izskata jautājumus par sociālās jomas attīstību	X			▪ Reģiona līmenī nav koordinators sociālā jomā (tiek izmantots pašlaik īstenojamo projektu vadības līmenis)	X	X
▪ Sociālo pakalpojumu sniedzēju darbinieku kvalifikācija un kompetence vairumā gadījumu tiek regulāri paaugstināta	X	X		▪ Joprojām liels sociālās aprūpes institūcijās esošo cilvēku skaits (tai skaitā vienā iestādē/ aprūpes centrā)	X	X
▪ Sociālo pakalpojumu klāsts pašvaldībās tiek palielināts, dažādots un pielāgots mērķa grupu vajadzībām	X			▪ Pieprasījums pēc sociālajiem pakalpojumiem dažādām mērķa grupām (bērniem un jauniešiem t.sk. ar FT un ārpusģimenes aprūpe, personām t.sk. ar GRT, redzes, dzirdes, kustību traucējumiem, atkarībām, vardarbības problēmām un senioriem) pārsniedz piedāvājumu	X	X
▪ Nevalstiskais sektors kļūst aktīvāks un piedalās sociālās jomas attīstībā (veido pakalpojumus, pauž viedokli, pārstāv mērķa grupas intereses)	X	X		▪ Joprojām nepietiekama politiku, sabiedrības un speciālistu izpratne par sociālajiem pakalpojumiem, mērķa grupas vajadzībām un iespējamiem alternatīviem risinājumiem	X	X
▪ Zemgales plānošanas reģiona administrācijā pieaudzis cilvēkresursu apjoms, kas iesaistīti sociālās jomas attīstības veicināšanā	X			▪ Salīdzinoši ilgs gaidīšanas laiks tehnisko palīgīdzekļu saņemšanai un/vai tehniskais palīgīdzeklis neatbilst personas individuālajām vajadzībām	X	X
▪ Līdz šim īstenoto projektu ietvaros ir izveidojusies laba sadarbība starp reģiona un pašvaldību sociālās jomas speciālistiem	X			▪ Nepietiekama sadarbība starp speciālistiem, iestādēm un institūcijām (starp profesionāla, starpinstitucionāla, starpnozaru)	X	X
▪ Paaugstinājies politiku, sabiedrības un speciālistu izpratnes līmenis par sociālajiem jautājumiem	X	X		▪ Nepietiekami nodrošināta pēctecība pakalpojumu sniegšanā	X	X
▪ Tiek pievērsta lielāka uzmanība sociālo pakalpojumu kvalitātei un tās uzlabošanai	X	X		▪ Nepietiekams speciālistu skaits, salīdzinoši zems atalgojums un novērojama speciālistu novecošanās sociālo pakalpojumu sniegšanā	X	X
▪ Sociālās jomas attīstība tiek plānota, izmantojot pierādījumus balstīto pieeju	X	X		▪ Zemas digitālās prasmes un tehniskais nodrošinājums (digitālais, tehniskie līdzekļi) speciālistiem un mērķa grupām	X	X
				▪ Pašvaldībām sociālo pakalpojumu nodrošināšanā ir grūtības piesaistīt un noturēt kvalificētus speciālistus	X	X

				Ierobežota finanšu resursu pieejamība SBSP infrastruktūras attīstībai	X	X
				Atbilstošas infrastruktūras trūkums un/vai nepietiekamas spējas sabalansēt dažādas intereses (esošā infrastruktūra pret mērķa grupu vajadzībām, vides pieejamību, vispārējo pakalpojumu pieejamību utt.) SBSP veidošanā	X	X
				Zemas prasmes izstrādāt sociālo pakalpojumu izmaksu un attīstības plānu, kā arī noteikt sociālo pakalpojumu ekonomisko dzīvotspēju/ilgtspēju	X	X
				Ilgstošās aprūpes institūciju mērķa grupu pārstāvjiem nav pietiekamas prasmes patstāvīgi organizēt savu ikdienu (piemēram, DI kontekstā bērniem BSAC un personām ar GRT)	X	X
				Sabiedrības/speciālistu stereotips, ka institucionālā aprūpe ir labākais risinājums, kas ir par pamatu augstam institucionālās aprūpes pakalpojumu pieprasījumam salīdzinājumā ar pieprasījumu pēc SBSP	X	X
				Nabadzība nodarbinātībā, zems ienākumu līmenis, kas ierobežo iespējas saņemt sociālos pakalpojumus un uztur nepieciešamību pēc sociālās palīdzības un/vai individuālām vajadzībām pielāgota mājokļa un citu pamatvajadzību jautājumu risināšanas	X	X
				Nepietiekami izmantotas grupu darba metodes dažādām mērķa grupām prasmju un iemaņu attīstībai	X	X
				Tuvinieku (piemēram, persona ar demenci vai GRT, bērns ar invaliditāti) aprūpē iesaistīto personu augsts nabadzības un sociālās atstumtības risks	X	X
				pieņācīga mājokļa (ar silto ūdeni, kanalizāciju un apkuri) pieejamība cilvēkiem ar zemiem ienākumiem (pašvaldības īpašuma dzīvokļi)	X	X
				sociālo mājokļu fonds pašvaldībā ir par mazu	X	X
				SPORTS		
				Nepietiekama iedzīvotāju fiziskā aktivitāte un izpratne par fizisko aktivitāšu nozīmi veselības saglabāšanā un nostiprināšanā	X	X
SPORTS						
Visas Zemgales reģiona pašvaldības iesaistījušās veselīgo pašvaldību tīklā²³	X	X				

▪ Teritorijas, kas var tikt izmantotas sportošanai un aktīvai atpūtai (pludmales, parki, velosipēdistu ceļi, sporta laukumi, dabiskās ūdenstilpnes utml.) ▪ Izglītības iestādes, kas piedāvā daudzveidīgas sporta izglītības programmas ▪ Daudzveidīgas iespējas nodarboties ar sportu gan profesionālā, gan amatieru līmenī ▪ Ievērojami augusi iedzīvotāju izpratne par fizisko aktivitāšu nozīmi veselības saglabāšanā un nostiprināšanā ▪ Uzlabota vai izbūvēta velosipēdistu ceļu un pastaigu un veselības veicināšanas taku infrastruktūra	X	X		▪ Nepietiekoša sporta objektu, pieejamība pandēmijas apstākļos ▪ Nepietiekama motivācija piemeklēt katram bērnam/jaunietim viņam piemērotas fiziskās aktivitātes, atbilstošu sporta veidu ▪ Pietrūkst regulāra, ilglaicīga veselīga dzīvesveida popularizēšanas koncepta ▪ Sabiedrības (t.sk. bērnu un jauniešu) polarizācija divos virzienos (sportiski aktīvajos un tādos, kas ar sportu nenodarbojas vai nodarbojas neregulāri) ▪ Nepietiekošs moderni aprīkots sporta objektu, t.sk. brīvpieejas, skaits un pieejamība	X	X	
EKONOMIKA				EKONOMIKA			
▪ Zemgales prioritārajās nozarēs Latvijas mērogā ir vērojama pievienotās vērtības faktiskajās cenās izaugsme ▪ Pēc apgrozījuma lielākie Zemgales uzņēmumi atrodas dažādos novados, tātad tie ir samērā vienmērīgi sastopami visā reģiona teritorijā ▪ Uzņēmumu skaits perspektīvajās nozarēs pieaug ▪ Prioritāro nozaru starpā četrām (tekstilrūpniecība, kokapstrāde, ķīmiskā rūpniecība, metālapstrāde un mašīnbūve) ir raksturīgs augsts eksporta īpatsvars nozares realizācijā Latvijā kopumā ▪ Dabas resursi (mežainums un lauksaimniecībā izmantojamās zemes u.tml.) ļauj reģionam specializēties lauksaimniecības, mežsaimniecības, pārtikas un kokrūpniecības nozarēs ▪ Bagāts un daudzveidīgs materiālais un nemateriālais kultūras un dabas mantojums reģionā, ietver divus kultūrvēsturiskos novadus – Zemgali un Sēliju ▪ Zemgales reģionā atrodas vienīgie Latvijā unikāli dabas objekti – karsta kitenes ▪ Spēcīgi nacionālās un reģionālās nozīmes tūristu piesaistes galamērķi	X			▪ Salīdzinoši zems kopējais ekonomiski aktīvo vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem ▪ Daļu lauksaimniecībā izmantojamo zemju netiek racionāli izmantotas (platības neatrodas vienkopus, ir sadrumstalotas, aizaugušas utml.) ▪ Viena no perspektīvajām nozarēm – lauksaimniecība, ir grūti pārorientējama strauju ekonomisko izmaiņu apstākļos ▪ Nepietiekama kapacitāte uzņēmēju – zinātnieku savstarpējai sadarbībai ▪ Salīdzinoši zems izgudrojumu komercializācijas līmenis ▪ Tikai 11%uzņēmēju pārdod savas preces e-vidē ▪ Vājš reģiona mārketinga un komplekso piedāvājumu risinājumi ▪ Vāji izteikta kooperācija starp mikro un mazajiem uzņēmumiem (piemēram, pārtikas rūpniecības un tūrisma nozarēs), kas var traucēt tiem startēt eksporta tirgos,	X		
	X				X		
	X				X		
	X				X	X	
	X				X	X	
	X	X			X	X	
	X	X			X	X	
	X	X			X		
	X	X			X		

			veidot atpazīstamus produktus un samazināt ražošanas un loģistikas izmaksas			
▪ Ģeogrāfiskais stāvoklis – Rīgas un Lietuvas kā nozīmīgu tirgu tuvums	X	X	▪ Vairākas prioritārās nozares (piemēram, tekstilrūpniecība, metālapstrāde un mašīnbūve) spiestas konkurēt ar ārvalsti, it īpaši, Āzijas valstu lētāko darbaspēku	X		
▪ Konkurētspējīgajai nozarei – lauksaimniecībai atbilstoša izglītības un pētnieciskā bāze un zinātniskais potenciāls	X	X	▪ Apdraudēta meža apsaimniekošanas ekonomiskā dzīvotspēja, jo šobrīd nav izveidota pietiekami efektīva sabiedrības apspriešanas un pārskatāma lēmumu pieņemšanas procedūra par meža ekoloģisko, ekonomisko, sociālo un kultūrvēsturisko vērtību līdzsvarotu izmantošanu	X	X	
▪ Stabils zinātniskais ražīgums – LLU uzrāda stabilu patentēto izgudrojumu ražīgumu – virs 10 patentiem gadā	X	X	▪ Lielākā daļa lauksaimniecības nozares saimniecību ir mazās vai mikro-saimniecības, kuras ir īpaši jutīgas pret straujām pārmaiņām nozarē un kuras mazā apgrozījuma dēļ var pārtraukt saimniecisko darbību pat pie īslaicīgiem negatīviem apstākļiem	X	X	
▪ Aktīvs atbalsts uzņēmējdarbībai (izglītības un konsultāciju centri, uzņēmējdarbības centri pašvaldībās utt.)	X		▪ Vāja un sadrumstalota tūrisma mārketinga koncepcija reģionā, Zemgales kā tūrisma galamērķa nepietiekama atpazīstamība un konkurētspēja starptautiskajā tirgū, trūkst vienotas reģionālas koordinācijas un savstarpējās komunikācijas	X	X	
▪ Aktīva tehnoloģisko parku darbība reģionā	X	X	▪ Nepietiekami attīstīta kvalitatīva tūrisma infrastruktūra	X	X	
▪ Plašs un aktīvs lauksaimniecības atbalsta organizāciju tīkls (kooperatīvi, biedrības)	X	X	▪ Nepietiekamas kvalitātes tūrisma pakalpojumi un piedāvājums, valodu barjeras, un salīdzinoši zema tūrisma strādājošo darba produktivitāte	X	X	
▪ Sekmīga uzņēmēju sadarbība ar LLU produktu izstrādē un ražošanas procesa modernizācijā	X	X	▪ Nepietiekami attīstīta, sociālā uzņēmējdarbība, kas risina cilvēku ar invaliditāti nodarbinātību un citas aktuālas sociālās problēmas vietējās kopienās	X	X	
▪ Plašs uzņēmējdarbības atbalsta institūciju pakalpojumu klāsts (apmācības, konsultācijas, grantu programmas, finanšu instrumenti utt.)	X	X	▪ Nepietiekama uzņēmēju izpratne par valsts un ES fondu atbalsta iespējām	X	X	
▪ Pašvaldību atbalsts uzņēmējdarbībai, tajā skaitā finansējums jaunu uzņēmumu dibināšanai (grantu)	X	X	▪ Zema uzņēmumu produktivitāte	X	X	
▪ Pašvaldības ēku un zemju pieejamība uzņēmējdarbības atbalstam	X	X	▪ Uzņēmumi nav attīstībā orientēti uz inovācijām, neiegulda līdzekļus izpētē, uzņēmējiem trūkst zināšanu inovāciju piesaistē	X	X	
			▪ Vāja sadarbība ar zinātnes un pētniecības institūcijām	X	X	

				▪ Nav attīstīta inovāciju ekosistēma ▪ Nepietiekami izmantoti dažādi nodarbinātības veidi – attālinātais darbs, automatizācija, nepilna laika nodarbinātība ▪ Liels vakanču skaits, pie esoša bezdarba procenta, liecina, ka netiek nodrošināta darbaspēka atbilstoša pārkvalifikācija	X	X	
REĢIONA KAPACITĀTE				REĢIONA KAPACITĀTE			
▪ Palielinās kopējo darbavietu skaits Zemgalē ▪ Pašvaldības un NVO kapacitāte un pieredze ES fondu projektu rakstīšanā un īstenošanā ▪ Zemgales plānošanas reģiona administrācijas kapacitāte un pieredze ES fondu un projektu rakstīšanā un īstenošanā ▪ Pašvaldību sadarbība nozaru attīstības plānošanā	X	X		▪ Vairums Zemgales plānošanas reģiona pašvaldību saņem finansējumu no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda ▪ Nav ieviesta vienota sistēma valsts pārvaldes un pašvaldību cilvēkresursu attīstībai, personāla vadībai ▪ Nepietiekama sabiedrības iesaiste publiskās pārvaldes procesos ▪ Plānošanas reģioniem nav skaidri definētas funkcijas un finansējums ▪ Elektronisko pakalpojumu nepietiekamība pašvaldībās un reģionā ▪ Zināšanu trūkums par digitālajiem risinājumiem (iedzīvotāji, uzņēmēji, pašvaldības un reģiona darbinieki)	X		
	X	X			X	X	
	X				X	X	
	X				X	X	
	X				X	X	
SABIEDRĪBAS DROŠĪBA				SABIEDRĪBAS DROŠĪBA			
▪ Jelgavas pilsētā sekmīgi darbojas CA Vadības centrs, no kura var gūt pieredzi. ▪ Realizētas aktivitātes glābšanas dienestu kapacitātes celšanai un pārrobežu sadarbībai, uzsāktas iniciatīvas arī pārrobežu sadarbībai ekoloģisko avāriju gadījumos, ievērtējot pārrobežu upju baseinus ▪ Veikti vairāki Plūdu riska un pārvaldības nacionālā programmā 2008.-2015. gadam iekļautie pretplūdu pasākumi	X	X		▪ Nav izstrādātas detalizētas plūdu riska pārvaldības stratēģijas visām apdraudētām teritorijām ▪ Nepietiekama sadarbība starp pašvaldībām, it īpaši pārrobežā, ārkārtas situāciju risināšanai ▪ Nepietiekama sabiedrības informētība par nepieciešamo rīcību ārkārtas situācijās	X	X	
	X	X	X		X	X	X
	X	X			X	X	

▪ Videi draudzīgu meliorācijas sistēmu veidošana, jaunu inovatīvi risinājumu ieviešana lauksaimniecības zemju kvalitātes uzlabošanai, ūdens kvalitātes uzlabošanai, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai ▪ Liels gaisa piesārņojošo vielu, SEG emisiju un ūdens piesārņojuma samazināšanas potenciāls lauksaimniecības sektorā ▪ Dabas aizsardzības plānu izstrāde, kas veicinās antropogēnās slodzes mazināšanu un tūrisma infrastruktūru attīstību ĪADT ▪ Attīstīt ainavu integrēto pārvaldību, nodrošināt ainavu rīcības plāna ieviešanu ▪ Dabas parku pārvaldības uzlabošana, infrastruktūras pilnveidošana ▪ Nodrošināt labu ekoloģisko kvalitāti visos reģiona ūdensobjektos ▪ Nodrošināt piesārņoto vietu sanāciju ▪ Samazināt lauksaimniecības negatīvo ietekmi uz augsnes un ūdens kvalitāti ▪ Nodrošināt gaisa kvalitātes monitoringu un pārvaldību ▪ Rekreācijas objektu un teritoriju kvalitātes celšana, infrastruktūras uzlabošana ▪ Termālo ūdeņu attīstības potenciāla izmantošana ▪ Vietējo dabas resursu izmantošana (lauksaimniecības, tūrisma u.c. nozaru attīstībai) ▪ Jaunu vietējas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju veidošanu pašvaldībās, tādējādi veicinot dabas vērtību aizsardzību vietējā līmenī	X	X					
VIDE, KLIMATA PĀRMAIŅAS				VIDE, KLIMATA PĀRMAIŅAS			
▪ Ieviest un attīstīt dalītās atkritumu savākšanas sistēmu, atkritumu pārstrādi ▪ Papildināt invazīvo sugu sarakstu, tā veicinot bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu ▪ Monitoringa sistēmas izveide, plūdu, gaisa un ūdens piesārņojuma, ārkārtas situāciju prognozēšanai un uzraudzībai.	X			▪ Invazīvo sugu strauja izplatīšanās, piemēram, Spānijas kailgliemezis tieši Zemgalē ir vairāk sastopams kā citos Latvijas reģionos ▪ Pieaugot saimnieciskajai aktivitātei, tūrismam pasliktināsies vides stāvoklis ▪ Pamestu un degradētu teritoriju veidošanās	X	X	

▪ Inovatīvu risinājumu izveidošana notekūdeņu attīrīšanā (piemēram,) mitraines ▪ Zaļo zonu uzlabošana, jaunu izveide, tūrisma un rekreācijas nolūkos ▪ Viedā infrastruktūra - gudrais apgaismojums, kas reaģē uz apkārtējās vides pārmaiņām, laika apstākļiem un darbojas, kad tuvumā ir kustība	X			▪ Dabas daudzveidības un kvalitātes samazināšanās un antropogēnās slodzes pieaugums dabas tūrisma objektos ierobežotu finanšu līdzekļu dēļ ▪ Mazs piesārņoto vietu skaits, bet liels potenciālo piesārņojuma vietu skaits ▪ Siltumnīcefekta gāzu emisiju negatīvā ietekme uz iedzīvotājiem	X	X	
ENERĢĒTIKA				ENERĢĒTIKA			
▪ Videi draudzīga transporta (elektromobiļi, velotransports) izmantošana ▪ Energoefektivitātes paaugstināšana mājokļiem, sabiedriskās un ražošanas ēkās ▪ Efektīvas apgaismojuma infrastruktūras ieviešana pašvaldību publiskajās teritorijās ▪ Energoefektivitātes paaugstināšana siltumenerģijas ražošanā un piegādē ▪ Iedzīvotāju izglītošana un izpratnes veicināšana par energoresursu izmantošanu un enerģijas taupīšanas iespējām ▪ Zemgales kā lauksaimniecības reģiona iespējas ražot lauksaimniecības biomasu ▪ No AER saražotās enerģijas īpatsvara palielināšana ▪ LLU pētnieciskais potenciāls AER izmantošanai un energoefektivitātes paaugstināšanai ▪ Zemgales reģionālās enerģētikas aģentūras institucionālās kapacitātes paaugstināšana ▪ Valsts atbalsta palielināšana AER izmantošanai ▪ Dobeles pazemes dabasgāzes krātuve ▪ Ieviest pašvaldībās Energopārvaldības sistēmu un samazināt enerģijas izdevumus un CO₂ emisijas ▪ Veikt veco individuālo apkures sistēmu modernizāciju, balstoties uz veiksmīgajiem piemēriem citviet pašvaldībā ▪ Paplašināt centralizēto siltumapgādes tīklu pieejamību / pieslēgt jaunus patērētājus ▪ Atjaunot ēkas, piesaistot inovatīvus finanšu risinājumus	X	X		▪ Nav motivējošas likumdošanas enerģijas ražošanai no AER ▪ Nesakārtotā un sarežģītā sistēma valstī daudzdzīvokļu māju siltināšanai ▪ Energoresursu cenu sadārdzinājums ▪ Klimata izmaiņu negatīvā ietekme ▪ Iedzīvotāju skaita samazināšanās ▪ Speciālistu trūkums (kapacitātes trūkums) ▪ Zems atbalsts ēku energoefektivitātes paaugstināšanas projektiem ▪ Fosilo enerģijas resursu cenu paaugstināšanās – drauds tām energorāžošanas un apgādes vienībām, kur nav iespēju pāriet uz AER tuvākajā laikā dažādu iemeslu dēļ ▪ Enerģijas izmaksu īpatsvara pieaugums	X	X	X
	X				X		
	X				X	X	X
	X				X	X	X
	X						X
	X	X			X	X	X
	X	X			X	X	X
	X	X			X	X	X
	X	X			X	X	X
	X	X	X		X	X	
	X	X					
	X						
	X	X					

▪ Daudzdzīvokļu ēku siltināšanas programma (ALTUM) ▪ Lauku atbalsta dienesta (LAD) atbalsts lauksaimniecībai, ja tiek būvēta EE, tad atbalsta intensitāte palielinās par 10 % ▪ EE fonda izveide – valsts atbalsts EE jomā ▪ Atjaunot ēkas, piesaistot inovatīvus finanšu risinājumus (ESKO) ▪ Fosilā kurināmā un degvielas cenu pieaugums – iespēja un motivācija pārejai uz AER ▪ AER un EE tehnoloģisko risinājumu izmaksu samazināšanās ▪ Pašvaldību ēkās (administrācija, iestādes, dzīvokļi u.c.) izmantot pasīvās un nulles enerģijas ēku principus būvniecībā un renovācijā. Energoefektivitātes paaugstināšana ēkās, “gudro” māju principu ieviešana pārvaldīšanā, attālināti regulējamās un kontrolējamās komunikācijas, automatizācijas sistēmas. ▪ Iedzīvotāju informēšana, izglītošana un atbalstīšana dzīvojamo ēku siltināšanā, konsultāciju sniegšana. ▪ Ielu un ēku apgaismojuma automātiska regulēšana atbilstoši apstākļiem, ekonomisku apgaismes līdzekļu izmantošana ▪ Saules un vēja enerģijas plašāka izmantošana apgaismojumam, luksoforiem, informatīvajām zīmēm, karstajam ūdenim iestādēs. ▪ Labiekārtošanas un apzaļumošanas infrastruktūras elementu energoefektivitāte ▪ Nepieciešamība paaugstināt iedzīvotāju izpratni par enerģijas lietojumu, taupīšanu un citām videi draudzīgām un ilgtspējīgām iespējām, kā samazināt katra indivīda ietekmi uz vidi.	X	X				
	X	X				
	X	X				
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X	X			
	X	X				

				pārvietoties tikai pa valsts vai reģionālās nozīmes ceļiem vai dzelzceļu			
▪ Attīstīt dzelzceļu kā sabiedriskā transporta sistēmas mugurkaulu, uzlabojot sliežu ceļu un vagonu kvalitāti	X			▪ Nepietiekoshi valsts budžeta finanšu līdzekļi autoceļu uzturēšanai un rekonstrukcijai			X
▪ Veidot autobusu pārvadājumus kā dzelzceļa pārvadājumu papildinājums	X	X		▪ Maršrutu reisu slēgšana lauku teritorijās un pierobežā gan sliktu autoceļu dēļ, gan nepietiekama finansējuma dēļ	X		
▪ Komerciālo jeb valsts nedotēto maršrutu ieviešana			X	▪ Iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošana reģionā	X	X	
▪ Valsts un privātās partnerības projektu attīstība	X	X		▪ Palēninās elektrisko transportlīdzekļu cenas krituma / autonomijas koeficienta pieauguma attiecības izmaiņas	X	X	X
▪ Pētījumu izstrāde par prioritāšu secību veicamajiem autoceļu remontiem	X						
▪ Dzelzceļa līnijas Dobeles – Rīga, Rīga – Krustpils ļauj attīstīt dzelzceļu kā sabiedriskā transporta sistēmas mugurkaulu, uzlabojot sliežu ceļu un vilciena sastāvu kvalitāti.	X	X	X				
▪ Bezmaksas sabiedriskā transporta nodrošināšana reģiona apdzīvotajās teritorijās ar mazāku iedzīvotāju blīvumu	X						
▪ Paaugstināt pakalpojumu kvalitāti, izveidot lojalitātes programmas	X	X					
▪ Veicināt infrastruktūras sakārtošanu un autobusu parka atjaunošanu, piemērojot to mūsdienu prasībām	X	X					
▪ Sadarbība ar Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētniekiem elektromobilitātes un alternatīvo degvielu jomā	X						
▪ Pieaugoša zema oglekļa satura dzīvesveida popularizēšana	X	X					
Saskaņoti autobusu – vilcienu maršruti, vienotas biļetes un izveidoti pārsēšanās punkti	X	X					
▪ Mobilitātes iespējas, ieviešot transportu (arī vieglos transportlīdzekļus) pēc pieprasījuma	X	X					
▪ Sistēmas (aplikācijas) izveidošana transporta pēc pieprasījuma organizēšanai attālinātās un mazapdzīvotās teritorijās, lai nodrošinātu iedzīvotāju mobilitāti.	X	X					
▪ Inovatīvu transporta veidu integrēšana pārvadājumos un pakalpojuma sniegšanā- bezpilota transports, droni	X	X					
▪ Gudrās satiksmes vadības risinājumu ieviešana pilsētās, gudrie luksofori, kas seko līdz reālai transporta plūsmai, iespēja sekot līdz sastrēgumiem, analizēt pasažieru plūsmu, plānot un pārplānot maršrutus	X	X					
▪ Mobilitātes punktu veidošana, būvniecība	X	X					

▪ Velosipēdistu ceļu tīkla attīstīšana, velo novietņu izveidošana ▪ Automašīnu, skūteru koplietošanas pakalpojumu veidošana (var uz īsu laiku izīrēt) ▪ Stāvparku infrastruktūras attīstīšana mobilitātes punktos ▪ Attīstīt pārrobežu kravu un pasažieru pārvadājumus dzelzceļa līnijā Mažeiki-Reņģe SAKARI, IKT, DIGITALIZĀCIJA ▪ Ātras datu pārraides tīklu pieejamības nodrošināšana	X	X		SAKARI, IKT, DIGITALIZĀCIJA ▪ Daļa no izveidotajiem e-pakalpojumiem nerisina gala lietotāja vajadzības pilnībā ▪ E-pakalpojumi no to tehniskās puses ir neelastīgi un grūti piemērojami arvien mainīgām tehniskās vides izmaiņām un jauniem lietojumiem ▪ Attālināta izglītības iegūšana (ja nav vai slikts pieslēgums internetam, Wi-fi); t.i. gan skolās, gan mājās			
▪ Iedzīvotāju, uzņēmēju un publiskajā pārvaldē nodarbināto e-prasmju pilnveide	X	X			X	X	
▪ Interneta pieslēgumu kvalitātes nodrošināšana	X	X			X	X	
▪ Pēdējās jūdzes pieslēguma nodrošināšana ▪ Komunālo pakalpojumu rādītāju automātiskas nolasīšanas sistēmas veidošana	X	X					
▪ Attālināti regulējamās un kontrolējamās komunikācijas, automatizācijas sistēmu ieviešana	X	X					
APDZĪVOJUMS UN PAKALPOJUMI				APDZĪVOJUMS UN PAKALPOJUMI			
IZGLĪTĪBA UN ZINĀTNE ▪ Izglītības kvalitātes, piedāvājuma un pieejamības uzlabošana	X	X		IZGLĪTĪBA UN ZINĀTNE ▪ Mūsdienu prasībām daļēji atbilstoša mācību vide un saturs neveicina augstus izglītojamo sasniegumus un karjeras izvēli ▪ Profesionālās izglītības, augstākās izglītības un mūžizglītības neatbilstība ekonomikas attīstībai var kavēt nozaru attīstību ▪ Izglītojamo skaita samazināšanās ▪ Jaunu pedagogu trūkums nozarē un pedagogu vidējā vecuma palielināšanās	X	X	
▪ Izglītības iestāžu infrastruktūras sakārtošana un materiāli tehniskās bāzes pilnveidošana, IKT tehnoloģiju uzlabošana		X			X	X	
▪ Izglītības iestāžu tīkla optimizācija	X	X			X	X	
▪ Profesionālās izglītības prestiža celšana un profesionālo kompetenču attīstība, darba tirgum aktuālu profesionālās tālākizglītības programmu un profesionālās kvalifikācijas piedāvājuma veidošana	X	X			X	X	
▪ Sadarbības uzlabošana starp izglītības iestādēm un darba devējiem: praksi organizēšanas sistēmas izveide, duālās izglītības sistēmas attīstība	X	X			X	X	

▪ Karjeras izglītības attīstība vispārējās izglītības iestādēs, karjeras konsultantu pakalpojumi pieaugušajiem, profesionālās izglītības pievilcības veicināšana, sabiedrības attieksmes maiņa	X	X		▪ Izglītības iestāžu nespēja kvalitatīvi īstenot jaunā mācību satura ieviešanu, kvalificētu pedagogu trūkuma dēļ vai izglītojamo nepietiekamā skaita dēļ, tādējādi veicinot talantīgāko reģiona skolēnu aizplūšanu uz Rīgu vai citiem reģioniem	X	X	
▪ Modulāro izglītības programmu izstrāde un īstenošana, tādējādi nodrošinot elastīgu pieeju profesionālās izglītības procesam un operatīvu pārkvalificēšanos atbilstoši tirgus prasībām	X	X		▪ Izglītības nozares nekonkurētspējīgā atalgojuma ietekme uz izglītības procesa kvalitāti	X	X	
▪ Mūžizglītības iestāžu sadarbības uzlabošana, nodrošinot kvalitatīvas un daudzpusīgas izglītības iespējas	X	X		▪ Izglītības procesa izmaiņas, izglītības kvalitātes pazemināšanās ārējo apstākļu dēļ (pandēmija)	X	X	
▪ Plašāka tehnoloģiju izmantošana izglītības procesā	X	X					
▪ Vecāku sadarbības ar izglītības iestādēm veicināšana	X	X					
▪ Bērnu un jauniešu centru darbības aktivizēšana un reklamēšana, to aktīvāka iesaiste interešu izglītības nodrošināšanā	X	X					
▪ Uzlabot mūsdienīgas interešu izglītības piedāvājumu (tehniskā jaunrade, robotika, uzņēmējdarbības izglītība utml.)	X	X					
▪ Izmantot inovatīvas metodes izglītības nodrošināšanā - virtuālo realitāti, tiešsaistes stundas u.c.	X	X					
▪ Nodrošināt skolēnu izglītošanu uzņēmējdarbības jomā.	X	X					
▪ Profesionālās pilnveides programmu salāgošana ar darba tirgus prasībām	X	X					
▪ Veidot vienotas karjeras izglītības sistēmas attīstību, nodrošinot izglītības piedāvājuma un pieprasījuma koordināciju	X	X					
▪ Nodrošināt attālinātas mācību iespējas, video vai tiešsaistes stundas (skolās) un lekcijas priekšmetos, kur trūkst pedagogu, kā arī piesaistot augstas kvalitātes speciālistu, ārvalstu lektorus, tajā skaitā karjeras izvēles konsultācijas.	X	X					
▪ Veidot interaktīvus, virtuālās realitātes mācību materiālus, ņemot vērā Kompetenču pieeju jaunajā mācību saturā	X	X					
▪ Video novērošanas sistēmu izveide un uzraudzība drošas skolas vides radīšanai.	X	X					
▪ Pedagogu apmācību nodrošināšana jauno tehnoloģiju un mācību veidu izmantošanā.	X	X					

▪ Paplašināt darba devēju izpratni par mūžizglītības nozīmi un tās ietekmi uz ekonomisko attīstību	X	X				
▪ Izstrādāt pieaugušo izglītības saturu, atbilstoši reģiona ekonomikas specifikai	X	X				
▪ Sadarbības pilnveidošana ar LLU zinātniskajām un pētniecības institūcijām	X	X				
KULTŪRA				KULTŪRA		
▪ Materiālo un nemateriālo kultūras vērtību saglabāšana un izmantošana kvalitatīvas dzīves vides veidošanā, nacionālās un reģionālās piederības akcentēšanā un atpazīstamības veidošanā caur izglītību, radošajām industrijām u.c.	X	X		▪ Demogrāfisko izmaiņu ietekme uz iedzīvotāju kultūras patēriņu (gan kā dalībniekam, gan apmeklētājam)	X	X
▪ Kultūras piedāvājuma uzlabošana, dažādošana un stiprināšana	X	X		▪ Kultūras nozares nekonkurētspējīgā atalgojuma ietekme uz kultūras pasākumu un produktu kvalitāti	X	X
▪ Iedzīvotāju līdzdalības kultūras procesos veicināšana	X	X		▪ Kultūras mantojuma daudzveidības saglabāšanas apdraudētība (globalizācijas tendences, kultūras patēriņa interešu atšķirības starp paaudzēm, utml.)	X	X
▪ Radošuma kā galvenā konkurētspējas faktora veicināšana	X	X		▪ Kultūrvides degradācija un pievilcības mazināšanās (nekopts materiālais kultūras mantojums, izmainīta kultūrvēsturiskā ainava utml.)	X	X
▪ Kultūras institūciju informatizācija un kultūras produktu digitalizācija	X	X		▪ Kultūras patēriņa izmaiņas ārējo apstākļu dēļ (pandēmija, klimata pārmaiņas utt.)	X	X
▪ Kultūrvēsturisko novadu piederības stiprināšana, t.sk. identitāte, valoda, vērtību sistēma, dzīvesveids, tradīcijas	X	X				
▪ Reģionāla multifunkcionāla kultūras centra izveide	X					
▪ Mērķtiecīga reģionālu pasākumu plānošana	X					
▪ Starppnozaru sadarbības veicināšana (tūrisms, kultūra, sports u.c.)	X	X				
▪ Dabas un kultūrvēsturisko resursu izmantošana ekonomiskajai attīstībai	X	X				
▪ Datu vākšana un analīzes par kultūras nozarei aktuāliem jautājumiem	X	X				
▪ Kultūras un izglītības nozares dažādu līmeņu sadarbība inovatīvu risinājumu un radošas pieejas attīstībā	X	X				
▪ Zemgales reģiona iedzīvotāju iesaiste kultūrizglītībā, to radošo spēju attīstībai	X	X				
▪ Mūsdienīga, inovatīva, segmentēta piedāvājuma radīšana kultūridentitātes stiprināšanai, reģiona konkurētspējas	X	X				

[illegible]

▪ Piesaistīt ģimenes ārstus, zobārstus un speciālistus ārstniecības iestādēs, tādējādi uzlabojot primārās un sekundārās veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību	X	X	▪ Nepietiekami šķiroti un pārstrādāti atkritumi	X	X	
▪ Īstenot uzsāktās reformas veselības aprūpes jomā veicinot racionālu cilvēkresursu, infrastruktūras, medicīnas aprīkojuma un finanšu resursu izmantošanu	X	X	▪ Nepietiekama dzeramā ūdens kvalitāte un notekūdeņu radītais piesārņojums	X	X	
▪ Piesaistīt fondu finansējumu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošanai personām ar funkcionāliem traucējumiem, demenci un hroniskām saslimšanām	X	X				
▪ Attīstīt inovatīvus pakalpojumus, kas ietver starpnozaru sadarbību (piemēram, sociālos un veselības aprūpes pakalpojumus) un racionālāku resursu izmantošanu (piemēram, digitalizēti pakalpojumi, optimāli izmantoti cilvēkresursi), tai skaitā izmantojot citu valstu pieredzi	X	X				
▪ Attīstīt publiski pieejamu un sakārtotu zaļo un zilo zonu pieejamību visām iedzīvotāju grupām	X	X				
▪ Iesaistīties Nacionālajā veselīgo pašvaldību tīklā, Veselību veicinošo skolu tīklā un HIV profilakses punktu tīklā	X	X				
SOCIĀLIE PAKALPOJUMI			SOCIĀLIE PAKALPOJUMI			
▪ Iespēja iesaistīt SBSP sniegšanā ilgstošās aprūpes, izglītības, interešu izglītības, kultūras, jauniešu darba utt. speciālistus, paplašinot viņu kompetences (pārkvalificējot, apmācot, dažādojot zināšanas/prasmes)	X	X	▪ Ierobežotas ārējo finanšu resursu piesaistes un iekšējo resursu pārdales iespējas	X	X	
▪ Mainoties cilvēku izpratnei par pakalpojumiem, mainās arī cilvēku vēlme iesaistīties SBSP sniegšanā, nodrošināšanā un pieprasīšanā	X	X	▪ Ierobežota kapacitāte projektu finansējuma piesaistē un/vai līdzfinansējuma nodrošināšanā	X	X	
▪ Iespēja piesaistīt dažādu finanšu instrumentu līdzekļus SBSP izveidei un attīstībai	X	X	▪ Sabiedrībā valdošie stereotipi par mērķa grupām un to vajadzībām	X	X	
▪ Iespēja attīstīt iedzīvotāju vajadzībām atbilstošus personalizētus SBSP un pilnveidot esošos pakalpojumus	X	X	▪ Uzsāktās ATR ietekme uz sociālās jomas attīstību	X	X	
▪ Uzlabot mērķa grupu prasmes un spējas, izmantojot grupu darba metodes un vienlaicīgi racionāli lietojot ierobežotos finanšu un cilvēkresursus	X	X	▪ Normatīvā regulējuma izmaiņas un savstarpējās neatbilstības	X	X	
▪ Iespēja dažādām mērķa grupām attīstīt sociālos pakalpojumus, kas veicina indivīdu iesaistīšanos nodarbinātībā (tai skaitā brīvprātīgajā darbā), izglītībā, veselības veicināšanā un brīvā laika aktivitātēs	X	X	▪ COVID-19 pandēmijas ietekme uz sociālo pakalpojumu sniegšanu	X	X	X

▪ Iespēja attīstīt inovatīvus pakalpojumus, kas ietver starpnozaru sadarbību (piemēram, sociālos, izglītības un veselības aprūpes pakalpojumus) un racionālāku resursu izmantošanu (piemēram, digitalizēti pakalpojumi, efektīvāk izmantoti cilvēkresursi), tai skaitā izmantojot citu valstu pieredzi	X	X			
▪ Izglītot sociālā jomā iesaistītos un nepieciešamos speciālistus un paaugstināt kvalifikāciju	X	X			
▪ Izmantot īstenoto projektu pieredzi un iegūtās zināšanas, veikto analīzi un lietot pieredzē balstīto pieeju sociālo pakalpojumu attīstībā vai pilnveidē	X	X			
▪ Paaugstināt izpratni par ANO konvenciju un cilvēktiesību aspektiem	X	X			
▪ Īstenot uzsākto DI procesu, veicinot racionālu cilvēkresursu, infrastruktūras, aprīkojuma un finanšu resursu izmantošanu	X	X			
▪ Attīstīt sociālo uzņēmējdarbību, kas uzlabotu cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības iespējas un risinātu citas aktuālas sociālās problēmas vietējās kopienās	X	X			
▪ Mobilās multi profesionāļu komandas izveide, kas attālinātās un mazapdzīvotās vietās sniedz pakalpojumus riska grupas iedzīvotājiem, vecajiem cilvēkiem (veselība, sociālie pakalpojumi, pārtika, rēķinu apmaksa u.c.).	X	X			
▪ Drošības pogas ieviešana katrā pašvaldībā mērķa grupas cilvēku aprūpei, viedo aproču nodrošināšana – asinsspiediena, sirds ritma u.c. monitorēšanai attālināti.	X	X			
SPORTS			SPORTS		
▪ Sabiedrību izglītojošas kampaņas un citas aktivitātes, lai sekmētu fiziski aktīvu dzīvesveidu pieaugušo, bērnu un jauniešu vidū.	X	X	▪ Zema iedzīvotāju fiziskā aktivitāte, daļēji pamatota ekonomiski un sakarā ar pandēmiju, kā rezultātā pasliktinās to veselības stāvoklis	X	X
▪ Sporta un veselīga dzīvesveida popularizēšana kā lietderīgu brīvā laika pavadīšanas iespēju	X	X	▪ Skolu sporta infrastruktūras (sporta zāļu) pieejamības samazināšanās skolu tīkla optimizācijas ietvaros	X	
▪ Ilgtspējīga uz dažādām vecumu un dzimumu grupām orientēta piedāvājuma attīstīšana, lai veicināt nodarbošanos ar sportu un aktīvo atpūtu visa mūža garumā	X	X	▪ Sportam konkurējoši citi brīvā laika pavadīšanas piedāvājumi (datori, atkarības utml.)	X	X
▪ Veicināt regulāru nodarbošanos ar sporta veidiem, kam nav nepieciešams īpašs un dārgs aprīkojums	X	X	▪ Pandēmiju ietekme uz fizisko aktivitāšu regularitāti un pieejamību	X	X
▪ Veloinfrastruktūras uzlabošana un attīstīšana	X	X			

▪ Aktivāka to bērnu un jauniešu iesaiste ārpusšķolas sporta aktivitātēs, kuri neapmeklē sporta skolas ▪ Amatieru sporta klubu tālāka attīstība ▪ Regulāra sporta treniņu veicināšana speciālista vadībā telpās un ārpus telpām (visām sabiedrības grupām) ▪ Inovatīvu, mūsdienīgu mācību metožu izmantošana sporta stundās, lai veicinātu bērnos un jauniešos noturīgu interesi par regulārām fiziskām aktivitātēm ▪ Aktīva vecāku iesaiste, lai veicinātu bērnu un jauniešu fizisko aktivitāti ▪ Sporta infrastruktūras modernizācija un jaunu aktīvā sporta objektu būvniecība un pielāgošana visām sabiedrības grupām (seniori, iedzīvotāji ar funkcionāliem traucējumiem utml.) ▪ Stiprināt un veicināt sadarbību starp dažādām iestādēm un organizācijām (pedagogi, ārstniecības personāls, pašvaldība, vecāki, sporta klubi utml.) ▪ Turpināt attīstīt fiziskās aktivitātes atbalstošu, pieejamu un drošu pilsētvidi un transporta sistēmu	X	X					
EKONOMIKA				EKONOMIKA			
▪ Mazināt pārtikas produktu importu, veicinot to aizstāšanu ar vietējās lauksaimniecības produktiem ▪ Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība reģionā ▪ Uzņēmējdarbības atbalsta vides stiprināšana uzņēmēju konkurētspējas paaugstināšanai ▪ Ārvalstu finanšu palīdzības instrumentu efektīva izmantošana uzņēmējdarbības attīstīšanai ▪ Izmantot uzkrāto pieredzi, labās prakses vietējos un ārvalstu piemērus uzņēmējdarbības atbalsta infrastruktūras un aktivitāšu uzlabošanā ▪ Plašāk izmantot pētniecisko un izglītības resursu kvalitātes un kapacitātes pieaugumu uzņēmējdarbības attīstībai ▪ Nacionālās RIS3 viedās specializācijas jomu attīstības koordinēšana reģiona līmenī	X	X		▪ Izmaiņas eksporta tirgos apdraud perspektīvo nozaru izaugsmi ▪ Iedzīvotāju skaita samazināšanās un demogrāfiskās slodzes pieaugums samazina darbaspēka pieejamību ▪ Zemju pārdošana ārvalstniekiem ▪ Uzņēmējdarbības atbalsta infrastruktūra nespēj apmierināt uzņēmēju vajadzības ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanās rezultātā vai regulāru dabas katastrofu (plūdu) gadījumā ▪ Cilvēkresursu iekšējā un ārējā migrācija uz lielajām pilsētām un ārzemēm ▪ Uzņēmējdarbības ekosistēmas attīstības izmaiņas ārējo apstākļu dēļ (pandēmija, klimata pārmaiņas utt.)	X	X	X
	X				X	X	
	X	X			X	X	
	X	X			X	X	
	X	X			X	X	
	X	X			X	X	
	X	X			X	X	

▪ Inovāciju tīkla veidošana reģionā, inovāciju centra izveide un sadarbības ar LLU un Tehnoloģiju un zināšanu pārneses centru veidošana. Veicinot zinātnieku sadarbību ar uzņēmējiem, pētniecības institūtiem	X	X							
▪ Aprites ekonomikas attīstība, industriālās simbiozes veidošana	X	X							
▪ Bioekonomikas attīstība - no reģionā pieejamajiem atjaunojamajiem dabas resursiem (augi, dzīvnieki, mikroorganismi u.c.) augstas pievienotās vērtības produkcijas ražošana. Zemgales reģionā ir atbilstoši resursi un attīstītas nozares, kuras ietver bioekonomika: lauksaimniecība, pārtikas rūpniecība, mežsaimniecība, kokrūpniecība, ķīmiskās rūpniecība un enerģētika, kā arī atbilstoši zinātnes un pētniecības resursi – LLU, Bioekonomikas centrs, Tehnoloģiju un zināšanu pārneses centrs, pētniecības institūti	X	X							
▪ Pašvaldību kapacitātes celšana darbā ar privāto sektoru (t.sk. pašvaldību īstenoto grantu programmu pilnveide – labās prakses pārnese no ārvalstīm)	X	X							
▪ Atvērtās inovācijas potenciāla izmantošana uzņēmējdarbības attīstībai (piemēram, konkurss “Radoša Zemgale”)	X	X							
▪ Attīstīt vairākdienų tūrisma piedāvājumus, apvienojot dažādus tūrisma produktus un pakalpojumus (aktīvais, kulinārais, dabas utt.)	X								
▪ Stiprināt esošos tūrisma galamērķus un pasākumus, apaudzējot ar blakus piedāvājumu un pakalpojumiem	X								
▪ Reģionālās koordinācijas un mārketinga koncepcijas izstrāde tūrismā	X								
▪ Attīstīt Zemgales tūrisma produktu un pakalpojumu konkurētspēju, tūrisma pakalpojumu digitalizāciju	X								
▪ Lielupes un Daugavas baseinu upju tīklu ūdenstūrisma attīstībai	X								
▪ Eiropas Savienības finanšu līdzekļu, tai skaitā, pārrobežu sadarbības līdzekļu piesaiste mērķtiecīgai tūrisma piedāvājuma un tūrisma infrastruktūras attīstībai	X								
▪ Virtuālas realitātes piedāvājuma izveidošana tūrismā, kultūrā.	X								
▪ Uzņēmēju sadarbības veicināšana, eksporta tirgu apgūšanai	X	X	X						
▪ Veidot atbalsta mehānismu pierobežas uzņēmējiem		X							

▪ Reģionālas mārketinga aktivitātes uzņēmējiem, veicināt to atpazīstamību Latvijā un ārvalstīs	X	X					
REĢIONA KAPACITĀTE				REĢIONA KAPACITĀTE			
▪ Sadarbības attīstība starp valsti – pašvaldībām – NVO – uzņēmējiem	X	X		▪ Publiskā sektorā strādājošo nekonkurētspējīgais atalgojums un aizplūšana uz citiem sektoriem vai valstīm	X	X	
▪ Pakalpojumu deleģēšana nevalstiskajām organizācijām	X	X		▪ Finanšu nepietiekamība pašvaldībām un plānošanas reģioniem to teritoriju attīstības veicināšanai	X	X	
▪ Pieaugoša plānošanas reģionu loma valsts attīstības plānošanā un atbalsta pasākumu ieviešanā	X	X		▪ ES un EEZ programmu finansējuma apjoma samazināšanās		X	X
▪ Administratīvi teritoriālā reforma – spēcīgu pašvaldību izveidošana	X			▪ Administratīvi teritoriālā reforma, neskaidra likumdošana		X	
▪ Reģionālo centru ciešāka sadarbība	X	X					
SABIEDRĪBAS DROŠĪBA				SABIEDRĪBAS DROŠĪBA			
▪ Izstrādāt risku novērtējumu	X	X	X	▪ Reģionā pastāv ievērojami plūdu riski. Īpaša uzmanība jāpievērš meliorācijas sistēmu atjaunošanai un uzturēšanai, krastu un dambju stiprināšanai, pilsētas vides lietus notekūdeņu novadīšanas sistēmu sakārtošanai	X	X	
▪ Nodrošināt veiksmīgu reģiona adaptāciju klimata pārmaiņu radītajiem riskiem	X	X	X	▪ Ar klimata pārmaiņām saistītie riski, ieskaitot paaugstinātu meža ugunsgrēku varbūtību, karstuma un aukstuma viļņus, vētras utt.	X	X	
▪ Īstenot pretplūdu pasākumus	X	X		▪ Reģionā atrodas valsts un reģionālās nozīmes riska objekti, līdz ar to iespējams lielāks cietušo skaits un lielāki materiālie zaudējumi dažādās ārkārtas situācijas	X	X	X
▪ Veikt upju attīrīšanu un esošo dambju rekonstrukciju	X	X		▪ Ņemot vērā upju baseinu izvietojumu, pastāv pārrobežu piesārņojuma draudi	X	X	X
▪ Pārņemt labo praksi no Jelgavas pilsētas Vadības centra	X	X		▪ Pretēji pastāvošajiem plūdu riskiem pastāv arī klimata pārmaiņu rezultātā rodas risks - ūdens noteces samazināšanās vasaras sezonā	X	X	X
▪ Paaugstināt civilās aizsardzības pasākumos iesaistītā personāla kapacitāti un uzlabot civilās aizsardzības pasākumos iesaistīto institūciju materiāli tehnisko bāzi	X	X	X				
▪ Īpaša uzmanība jāvērs uz glābšanas dienestu pārrobežu sadarbību ekoloģisku katastrofu gadījumos	X	X	X				
▪ Operatīvā koordinācijas centra izveide reģionālā līmenī, lai veiksmīgi un ātri reaģētu uz ikdienas un ārkārtas situācijām.	X	X					
▪ Video novērošanas sistēmu izveide pašvaldībās sabiedriskās kārtības uzraudzīšanai, sadarbībā ar pašvaldību policiju un valsts policiju. Kopīga sistēmas koordinēšana un uzraudzība.	X	X					

